De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 10

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 10. Julius Vuylsteke, Ad. Hoste, Gent / Edm. Mertens, Antwerpen / J. Noordendorp, Amsterdam 1880

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188001_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

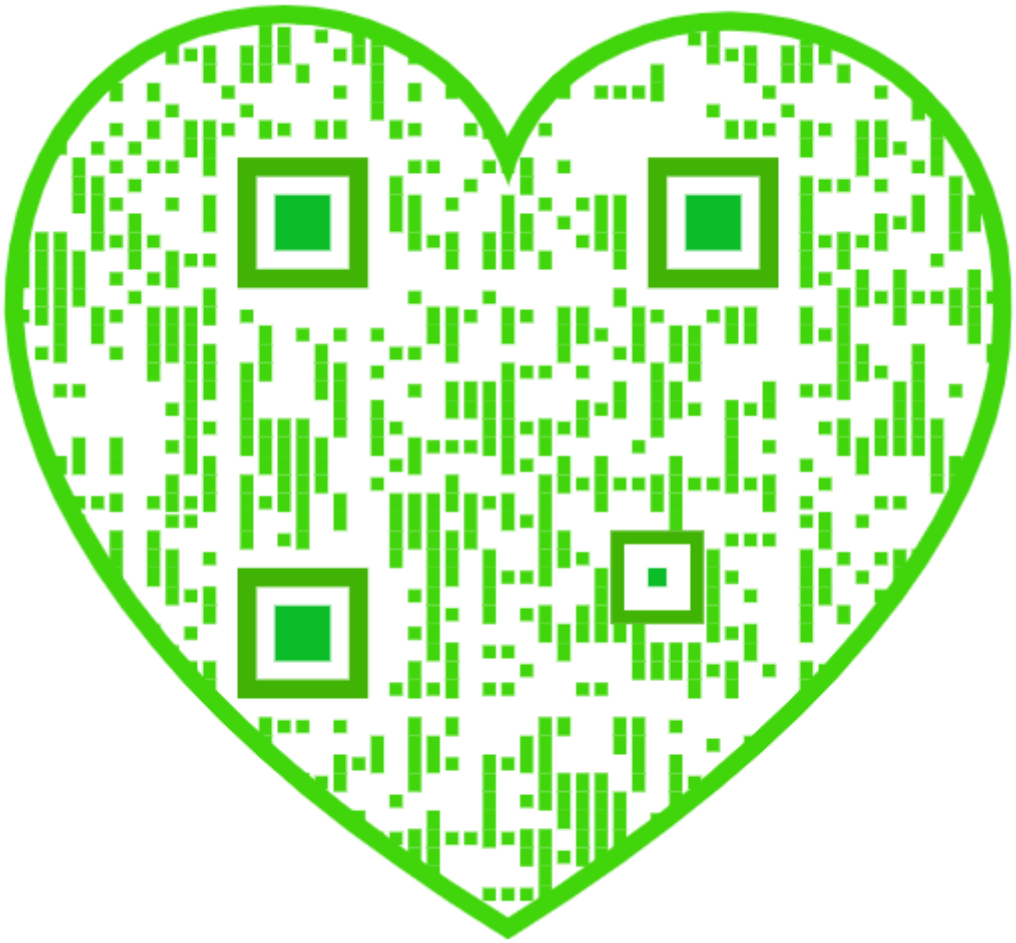

Mijnheer Landert.
Een schetsje uit het kantoorleven.

Vele jaren is het reeds geleden, dat ik met vader de reis naar Antwerpen aanvaardde, om op het kantoor van den heer Van Geelbergen - destijds een der voornaamste Antwerpsche kooplieden - eene plaats te gaan bekleeden. En toch staat die vroege Aprilmorgen mij nog immer zoo helder voor den geest. Het was een dier prachtige dagen, waarop de natuur voor het eerst schijnt te ontwaken, en onder de zacht koestesterende stralen der lieve lentezon als het ware met een nieuw leven wordt bezield.

Toch was de bekoorlijke aanblik der groenende velden volstrekt niet in staat mijnen geest een oogenblik af te leiden van de zwaarmoedige denkbeelden, die hem thans geheel vervulden: Dat ik zoo treurig gestemd was, zal vermoedelijk wel niet veel bevreemding wekken, wanneer men weet, dat ik toen eerst sedert weinige maanden uit het college van D.... was te huis gebleven en reeds met mijne makkers voor den nakenden zomer zulke heerlijke wandelplannetjes had gevormd, waaraan, helaas! nu zoo jammerlijk de bodem werd ingeslagen.

Mijn gemoedstoestand werd er ook maar niet beter op, toen ik begon te denken, hoe recht prettig en genoeglijk ik het sedert mijne tehuiskomst in de ouderlijke woning steeds had gevonden, inzonderheid wanneer wij 's avonds allen in onze ruime woonkamer gezellig bijeenzaten. Onder vroolijk gekeuvel, of ook al eens bij zang en pianospel, vloog de tijd als onopgemerkt voorbij.

Nochtans had ik het niet durven wagen, daarvan aan vader ook maar een enkel woordje te reppen; ik wist zeer goed dat, in eene ernstige zaak als het hier gold, ik bij hem met dergelijke ‘flauwigheden’ - zóó zou hij het geheeten hebben - maar niet aan boord hoefde te komen. Ofschoon

hij van zijne kinderen zielsveel hield, was hij er echter de man niet naar om, wanneer hij met het oog op hunne toekomst een of ander besluit dacht te moeten nemen, zich door de bedenking, dat hun dit wellicht minder aangenaam zou vallen, daarvan af te laten brengen.

Daarenboven was ik ten volle overtuigd, dat vader, zoo hij slechts de ingeving van zijn liefderijk hart had moeten volgen, me stellig oneîndig liever bij zich te huis zou hebben gehouden. Maar al is men ook niet onbemiddeld, toch heeft het heel wat te zeggen, vier zoons en drie dochters te moeten verzorgen! Onder zulke omstandigheden zal 't wel zeer natuurlijk voorkomen, dat men al eens de stem des harten tot zwijgen brengt, om nog enkel naar die der rede te luisteren.

Dat alles ligt mij nog zoo versch in 't geheugen, dat ik bijna niet zou kunnen gelooven dat die Aprildag reeds zóó lang voorbij is, indien niet mijn jongste zoon - een blondlokkige zevenjarige knaap, die het hier aan mijne zijde zoo druk heeft met zijn prentenboek - mij door zijne tegenwoordigheid alleen overtuigde dat op *dien* morgen reeds duizenden anderen zijn gevolgd. Aan die herinneringen uit mijne jeugd paart zich overigens immer het aandenken van Mijnheer Landert, die reeds vóór vele jaren is gestorven, maar wiens naam nog steeds met een gevoel van dankbare genegenheid door mij wordt herdacht.

***

Toen de heer Van Geelbergen, wiens eerste klerk hij was, mij aan hem had voorgesteld, won hij al dadelijk mijne achting en mijn vertrouwen, door den hartelijken toon, waarop hij het woord tot mij richtte, en door de blijkbare belangstelling, waarmede hij, toen wij eenige stonden later reeds in druk gesprek waren, naar het soms vrij beuzelachtig gesnap van eenen twintigjarigen schoolknaap luisterde.

Aan zijne vriendelijke, - ik zou bijna mogen zeggen ‘vaderlijke’ bezorgdheid, mocht ik het dank weten, dat ik al spoedig met het kantoorwerk vrij goed vertrouwd raakte, en dat ik het leven onder vreemden, waarvan ik me vroeger

zulke akelige schrikbeelden had voorgesteld, thans zoo erg ondraaglijk niet meer begon te vinden.

Zonderling mocht het echter heeten, dat die man, welke zich ook jegens den anderen kantoorbediende zoo vriendelijk en dienstvaardig toonde, er nooit toe over te halen was eens met ons te gaan wandelen, of aan het eene of andere buiten-partijtje deel te nemen. Zelfs toen we het volgend jaar bij gelegenheid van 't naamfeest van onzen patroon, - den maandag van Sint-Jobskermis - vrijaf hadden gekregen, mochten wij, ondanks ons krachtig en herhaald aandringen, er toch niet in gelukken Mijnheer Landert met ons naar die van ouds door de Antwerpenaars zoo druk bezochte wandelplaats te krijgen.

Ware niet zijn voortreffelijke inborst en vooral zijne trouwe genegenheid ons bijna dagelijks gebleken, misschien hadden wij hem eindelijk wel als eene soort van menschenhater beschouwd, des te meer daar hij er maar heel weinig scheen op gesteld te zijn buiten het kantoor met ons in aanraking te komen. Zoo kwam hij in een tijdsverloop van bijna twee jaren te nauwernood zes- of zevenmaal ten mijnent, en nòg waren die bezoeken als iets gansch ongewoons bij hem aan te merken, want bij den anderen klerk zette hij nooit den voet.

Nooit werd iemand ten zijnent verzocht, en in dat opzicht maakte hij zelfs voor mij geene uitzondering. Meermalen deden er zich omstandigheden voor, die het niet dubbelzinnig bewijs leverden, dat Landert het zich tot een vasten regel had gesteld, niemand bij zich aan huis toe te laten. Zoo gebeurde het wel eens dat ik, na kantoortijd, een eindje wegs met hem meeliep, en dat we zóo op de Oude Koornmarkt kwamen, waar hij in eenen ellegoedswinkel een kwartier bewoonde; maar bij zoodanige gelegenheid wist hij nog altijd een of ander voorwendsel te vinden, om me toch niet, al ware 't maar beleefdheidshalve, te moeten uitnoodigen, even bij hem binnen te komen.

Eene andere zonderlingheid, die met die zucht naar afzondering denkelijk in nauw verband stond, kon ik vrij dikwijls

bij hem waarnemen. Niet zelden gebeurde het dat hij te midden van een gesprek, hetwelk hij door zijne geestige zetten en schrandere opmerkingen steeds zoo voortreffelijk wist gaande te houden, eensklaps zijne rede afbrak en met strakken vochtigen blik doelloos voor zich uit begon te staren; over 't voorhoofd toog hem dán eene donkere wolk, waardoor zijne gelaatstrekken eene ongemeen stroeve, bijna spijtige uitdrukking kregen, die scherp afstak bij de innemende goedaardigheid, welke er anders zoo duidelijk stond op te lezen.

Blijkbaar was het, dat hem op zulk oogenblîk gedachten door het hoofd woelden, die zijn gemoed hevig folterden. Dat hierdoor mijne belangstelling en - laat ik het maar vrijmoedig bekennen - ook mijne nieuwsgierigheid werd gaande gemaakt, valt licht te begrijpen. Maar welke moeite ik mij ook gaf, toch gelukte het mij niet, omtrent de aanleìding tot die plotselinge gemoedsaandoeningen iets met zekerheid te vernemen.

Karel Vlinders - de tweede klerk - hield immer bij hoog en laag staande, dat de oorzaak van Landerts zielelijden niets anders was dan... liefdeverdriet. Volgens hem was Mijnheer Landert sinds lang verliefd, en, daar nu zekere hinderpalen het van stapel loopen van zijn huwelijksbootje voortdurend in den weg bleven liggen, was zijne houding heel natuurlijk.

Deze meening vond echter bij mij niet den minsten toegang. Het kwam me al vrij onwaarschijnlijk voor dat een ernstig man als Mijnheer Landert zich op *zijnen* leeftijd - de vier kruisjes had hij reeds achter den rug - nog zoo dol zou gaan verlieven, en zich aan de wederwaardigheden, die hij daarbij ondervond, zóóveel zou gelegen laten, dat hij alleen dààrom aan de genoegens des levens stelselmatig zou willen vaarwel zeggen. Daarenboven was het mij niet onbekend dat Karel, die overigens een beste jongen was, vrij dikwijls een beetje den spotvogel uithing, en dat hij eene gelegenheid om zijne *uien* aan den man te brengen, steeds ongaarne liet voorbij gaan.

***

Nooit misschien ware ik met de aanleiding tot Mijnheer Landert's buien - zooals we op het kantoor zijne vlagen van zwaarmoedigheid noemden - bekend geworden, indien niet eene schijnbaar onbeduidende omstandigheid mij hierbij zeer doelmatig was te stade gekomen.

Op een stikheeten Julinamiddag kwam ik uit Borgerhout terug, waarheen ik na kantoortijd in de frissche buitenlucht eenige verademing was gaan zoeken. Reeds begonnen er groote regendroppelen te vallen en een dof gerommel in de verte kondigde aan dat er een onweêr in aantocht was, zoodat ik het raadzaam vond wat sneller door te stappen. Eensklaps werd ik op het Kipdorp vrij onzacht tegen den arm gestooten door iemand, die nog meerder haast had dan ik. En tot mijne bevreemding herkende ik... mijn ouden vriend Mijnheer Landert.

Daar het thans sterker begon te regenen, achterhaalde ik hem spoedîg en bood hem aan, hem met mijn regenscherm tot aan zijne woning te vergezellen. Na eenig tegenstribbelen, waaronder hij maar altijd bleef doorloopen, liet de man zich eindelijk gezeggen.

Juist kwamen we aan zijn huis, toen het onweêr nu eerst in al zijne woede uitbarstte. Ik wilde hier van hem scheiden; maar nu gunde mij zelfs den tijd niet een enkel woord te zeggen, vatte mij bij den arm en duwde me zachtjes naar binnen, met verzoek dat ik thans maar liefst alle plichtplegingen achterwege zou laten.

Hij bracht mij op de eerste verdieping in eene keurig gestoffeerde kamer, waar hij me vrij lang alleenliet, zoodat er mij wel niet anders te doen overbleef dan den tijd zoo goed mogelijk met het beschouwen van het huisraad door te brengen. - Eene groote glazen stolp, op de schoorsteenplaat nam alras geheel mijne aandacht in. Niet dat zij in vorm of omvang iets ongewoons vertoonde, maar wat dààr onder glas tegen 't stof beschut lag, behoorde - naar de algemeene opvatting althans - juist in geene ontvangkamer tehuis. Naast een

van kleur verschoten immortellenkransje, lag daar, op een blauw fluweelen kussentje, eene insgelijks half verschoten photographie.

Hoe het nu eigenlijk kwam, weet ik niet, maar dadelijk ontstond in mij de gedachte dat die krans en dat portret misschien wel in eenig verband konden staan met Mijnheer Landert's zonderlinge levenswijze... Ik had er wel gaarne iets meer van geweten, en trachtte, voor zooverre dit in de halve duisternis mogelijk was, die dingen wat nauwkeuriger op te nemen. Deze nieuwsgierigheid zal men mij nu toch, naar ik vertrouw, niet al te euvel opnemen. Nog niet zoo geheel lang was ik toen de kinderschoenen ontwassen, en voor vrouwen en kinderen geldt toch vaak de verschooning dat bij hen nieuwsgierigheid eene soort van aangeboren kwaal is.

Dat het een vrouwenportret was, kon ik gemakkelijk onderscheiden; moeielijker ging het echter te ontdekken of zij, wier afbeeldsel daar voor mij lag, jong of oud was. Onder het portretje lag een beschreven strookje papier en daarop een zilveren ringetje. Van het schrift kon ik enkel den naam MARIA ontcijferen.

Zou Karel Klinkers dan toch waarheid hebben gesproken? dacht ik... Nog stond ik mij in gissingen te verdiepen, toen Mijnheer Landert de kamer weër binnentrad. Het was hem gemakkelijk aan te zien dat hij onder den druk eener hevige gemoedsaandoening verkeerde: aan het zenuwachtig trillen zijner lippen en het fronsen van zijn voorhoofd was het duidelijk te bespeuren dat hij zich geweld aandeed om niet in tranen los te barsten. Een droevige glimlach voer hem over 't gelaat, toen hij bemerkte hoezeer de glazen stolp mijne aandacht hield geboeid.

Ik zeide hem dat ik hem thans niet langer tot last wilde strekken, daar het onweder nu toch aan 't afnemen was. Hij wilde daarvan echter niets hooren en met onroerde stem verzocht hij mij den avond met hem door te brengen. Zijn hart was zoo vol, zegde hij, dat hij eene onweerstaanbare behoefte gevoelde om het voor eenen vriend uit te storten. Getroffen als ik was door den bijna smeekenden toon zijner

woorden, en tevens een weinig gevleid door dat onverwachte blijk van vertrouwen, moest ik wel aan zijnen vriendelijken aandrang toegeven.

Nadat ik tegenover hem was gaan zitten en hij zijne aandoening eenigszins had bedwongen, begon hij een verhaal, dat, ofschoon hij het nu en dan eens moest onderbreken om zijne tranen den vrijen loop te laten, hem blijkbaar een pak van het hart nam.

***

- 'Mijn vader, "zoo begon hij," was hoefsmid in een dorp van het Land van Waas. Hoewel hij van den vroegen morgen tot den laten avond onverpoosd aan het arbeiden was, hadden ziekten en andere tegenspoeden zijne zuur verdiende spaarpenningen nooit tot een beduidend sommetje laten aangroeien. Mijne twee zusters waren beiden door eene slepende ziekte ten grave gebracht, en moeder had een zoo uiterst teeder gestel, dat zij gansch buitengewone zorgen behoefde. Daarenboven hadden mijne brave ouders zich vrij kostbare uitgaven getroost om mij, eene voor mijnen stand uitermate verzorgde opvoeding te verschaffen.

Ik kon zoo wat negentien jaar oud zijn, toen ik met den aanvang der zomervacantie de kostschool voor goed verliet. Nu dacht ik niet anders of ik zou me thans aan 't werk moeten zetten, om vaders ambacht zoo spoedig mogelijk grondig aan te leeren. Verscheidene weken gingen echter voorbij, zonder dat vader of moeder er een enkel woordje over spraken.

Moeder scheen het zelfs met leede oogen aan te zien als ik in de smidse nu en dan al eens een handje hielp. Bijna telkens ik me daar bevond, kwam ze mij roepen, om mij de eene of andere boodschap op te dragen. Zoo moest ik nu soms in ééne week wel drie vier malen naar het naburig stadje om waren voor haar winkeltje, of kleinigheden, die ik heel goed wist dat zij niet zoozeer noodig had, te gaan halen.

Hoe gaarne ik ook zou geweten hebben, wat men nu toch eigenlijk met mij voorhad, wilde ik er toch niet naar

vragen, - want dat vrij en onbezorgd leventje vond ik juist zoo onaangenaam niet!

Het was, geloof ik, op den laatsten Zondag van September. We hadden het middagmaal gebruikt en moeder nam de tafel af. Vader had zijne pijp aangestoken, maar maakte echter volstrekt geene haast om heen te gaan. Dat verwonderde mij: want sedert lang was het bij hem eene vaste gewoonte, elken Zondag na den noen, met onzen buurman den kuiper in *"Den Gouden Leeuw"* een partijtje te gaan smousjassen.

Ik had met mijne makkers afgesproken om in den vroegen namiddag naar de kermis van een naburig dorp te gaan. Reeds lang stond ik op heete kolen, daar ik niet gaarne het uur, waar op ik hen moest gaan vinden, zou laten verstrijken. Toch kon ik er maar niet toe besluiten om te vertrekken, want ik had als een voorgevoel dat er vader iets op 't hart lag wat mij aanging.

Ik was even in het opkamertje naast de keuken gegaan, toen ik hem eensklaps tot moeder hoorde zeggen:

- "Anna", mij dunkt dat onze jongen nu toch van de vermoeienissen der studie al wel genoeg zal zijn uitgerust. Dat leegloopen zou dienen een einde te nemen. In zijn eigen belang zou Willem moeten beginnen de handen uit de mouw te steken, anders mocht hij wel eens de lust tot den arbeid geheel verliezen.'

- 'Zóó meen ik het ook, "antwoordde moeder" 't Is vast niet goed dat jongelieden hunnen tijd zoo maar blijven verluieren.'

- 'Waarlijk! dàt hoor ik gaarne, vrouw. Ge weet dat Jan de dragonder ons met den Mei verlaat, om bij zijne dochter in Zele te gaan wonen. Ik zou dus naar 'nen anderen knecht moeten uitzien. Kreeg nu intusschen onze Willem maar eens voorgoed het schootsvel aan 't lijf, dan zou ik het ook met hèm wel kunnen klaren.'

- 'Maar Cies, waar zijn nu toch uwe zinnen, man?' riep moeder uit. 'Onze zoon, wiens schoolliggen ons zóóveel geld heeft gekost, zou smid worden?'

- ‘Nu ja, vrouw, vindt ge dat dan zoo wonderlijk? Heb ik niet altijd gezegd dat mijn zoon mij eens zou opvolgen in de smidse? Mijn vader en grootvader waren ook smid, en ge zult toch niet zeggen dat ons ambacht niet fatsoenlijk genoeg is voor onzen Willem?

- ‘Zeker niet man, maar ge moet toch met mij bekennen dat er met al dat slaven en zwoegen juist geene schatten te verdienen zijn. Daarbij, er is nog eene àndere reden, waarom ik onzen jongen niet gaarne smid zag worden. Ge weet dat onze twee dochters zijn uitgeteerd; indien Willem ook eens door het harde werk de ziekte kreeg, zouden we het ons niet eeuwig moeten verwijten?

- ‘Hoe kunt ge u toch al die gekheden in het hoofd zetten? Onze zoon zou te zwak zijn?... Maar 't is een boom van 'nen jongen! Ge hadt het moeten zien, hoe fiks hij er verleden week op loshamerde. Vraag het eens aan den kuiper, hij stond er bij.’ Dat is jandorie! een kerel, die merg in de pijpen en spieren in 't lijf heeft! zei hij, en de kuiper had gelijk... Zie, dat kan ik nu toch van u niet recht begrijpen. Straks waart ge 't met mij eens dat Willem zich aan den arbeid moest gewennen, en nu... Of hebt ge misschien iets beters voor hem in 't oog?’

- ‘Ik houd nòg staande dat hij zijnen tijd niet mag blijven verbeuzelen; maar moet hij daarom juist een ambachtsman worden? Waarom zou Willem niet trachten met zijne geleerdheid in de wereld vooruit te komen? Zie, daar hebt ge onzen gemeentesecretaris; hij is de zoon van eenen armen klompenmaker, en omdat hij eene nette hand schreef, kwam hij op 't kantoor van den notaris Van Welen zaliger. Hij had niet, gelijk onze Willem, vier jaar “school gelegen,” en toch heeft hij het zoover weten te brengen, dat hij thans als zaakwaarnemer sedert lang al zijne schaapjes op 't droge heeft.’

- ‘Ge meent toch zeker niet dat de zoon van baas Landert een *pennelikker* moet worden?... Ja, vrouw, 't is waar dat de secretaris heel veel geluk heeft gehad, maar men vindt zoo alle dagen geen oude notarissen, die hunnen klerk niet alleen zooveel mogelijk al hun werk overdoen, maar hen

daarbij nog in hun testament gedenken! Geloof mij, vrouw, zulk eene kans is raar. En kan Willem als smid juist geene rijkdommen vergaren, toch kan hij gelijk wij ordentelijk aan zijn brood komen.'

- 'Hier op 't dorp zou het nu wel niet mogelijk zijn hem eene goede plaats te vinden, maar waarom zou hij dat niet in de eene of andere stad gaan beproeven? In Antwerpen bij voorbeeld, waar Onkel Jansens woont. Dààr is meer kans iets te vinden wat hem lijkt.'

- 'Niet zooveel misschien, als ge wel denkt, Anna. Toch geene plaats, waarvan hij zou kunnen leven... Maar ja, 'k zie wel wat het is: als gij naar de stad gaat, en daar al die heertjes z**i**et naar hun kantoor gaan, dan beeldt ge u waarachtig in dat die "fieskens" zich zoo maar in 't goud wentelen! Maar ge zoudt aardig opkijken als ge eens bij hen aan huis kondt komen: schraalhans is er dikwijls keukenmeester. Neen, vrouw, 't is onnoodig er langer over te praten: nooit zal mijn zoon kantoorklerk worden.'

'Met deze woorden stond vader op, kreeg zijnen stok en ging de deur uit.

'Nu gebeurde het juist eenige dagen later, dat een jongen uit het dorp, dien men sinds lang dood waande, er eenige dagen kwam doorbrengen. Jan van den molenaar - zooals men hem in de wandeling placht te noemen - had altijd als een onverbeterlijke losbol bekend gestaan. Zijn oude oom, bij wien hij was groot gebracht, had hem te vergeefs hier en daar op een ambacht gedaan. Nergens kon Jan het uithouden. Hij was niet in de wieg gelegd om handwerksman te worden, zei hij altijd. De goede oom, die niet meer wist wat met den knaap aanvangen, had meer dan eens hoofdschuddend de vrees te kennen gegeven, dat die kwajongen misschien nog wel op een schavot zou om hals raken. Op zekeren morgen had Jan het dorp verlaten, en sedert dien had hij in een tiental jaren jaren taal noch teeken gegeven.

Geen gering opzien baarde dan ook zijne onverwachte aankomst, want die slordige guit, welke vroeger bijna altijd met gescheurde kleeren liep, was thans 'een mooie men-

heer' met deftige zwartlakensche jas, glimmenden zijden hoed en zwaren gouden horlogeketting. Hij was, zoo vertelde men, commies in een grooten lakenwinkel te Brussel, en eerlang zou hij daar een aandeel in de zaak krijgen. Zelfs had hij aan den zoon van den ontvanger in vertrouwen medegedeeld, dat men er zich niet moest verwonderen, indien men den eenen of andesen dag op het dorp vernam dat hij met de dochter van zijnen patroon getrouwd was. Piet Heffinck, de zoon van den pachter der kasteelhoeve, had met eigen oogen gezien hoe Jan in 'De Kroon' een *goudstuk* had in betaling gegeven, met dezelfde voorname onverschilligheid, waarmêe de burgemeester, na het drinken van zijn borreltje, nen *kluit* op de toonbank wist te werpen!

Voor moeder Landert was dit natuurlijk koren op den molen. Indien het toch eenen jongen als Jan, die op verre na niet zoo geleerd was als haar Willem - zoo geheel voordewind was gegaan, hoeveel gemakkelijker, meende zij, zou het mij niet vallen fortuin te maken.

'Vader liet zich echter niet zoo gemakkelijk overtuigen. Nooit zal mijn zoon kantoorklerk worden,' had hij gezegd, en hij wilde zijn woord houden. Ook vertrouwde hij niet veel al die mooie praatjes van Jan; dat zou hij eerst altemaal zelf moeten zien, eer hij 't geloofde. En wat dien gouden horlogeketting en die fraaie kleeren aanging, was hij niet gansch ongenegen te denken, dat die niet eens betaald waren: in de geheele zaak zag hij enkel bluf en oogenverblinding.

'Aanvankelijk hield ik het met vader, daar ik toch ongaarne mijne vroolijke dorpsmakkers zou verlaten hebben - en vooral mijn lief buurdochtertje, Mietje van den bakker, een meisje met een gezichtje als een engel en een hart van goud. Van in den kindertijd reeds beminden wij elkaar, en op de laatste kermis had ik haar met mijn spaargeld een zilveren ringetje gekocht, waarbij wij elkander eeuwige trouw hadden gezworen.

Van lieverlede nochtans kreeg ik zin om naar stad te gaan wonen. De gouden ketting en het mooie pak van Jan speelden me gestadig voor den geest en ik zag reeds in mijne

verbeelding hoe ik eens aan 't hoofd eener uitgebreide handelszaak zou staan: hoe ik op zekeren morgen in een rijtuig, met twee flinke paarden bespannen, in ons dorp zou komen aanrijden, om er mijn bruidje naar het altaar te voeren!...

'Toen vader bemerkte dat ik met moeders plannen zoo volkomen instemde, gaf hij ten slotte aan haar verlangen toe, - op voorwaarde dat ik niet in de woelige hoofdstad, waar voor jonge lieden zoovele gevaren te duchten waren, maar wel te Antwerpen mijn geluk zou gaan beproeven.

'Niet lang daarna mocht moeder er in gelukken mij in de Scheldestad op een handelskantoor eene plaats te vinden. Mijne jaarweddde was intusschen lang niet toereikend voor mijn onderhoud, en zonder het geld dat mijne ouders mij geregeld zonden, had ik stellig broodgebrek moeten lijden. Trouwens, al loopt een klerk ook soms met eene hongerige maag, toch dient hij de eer van het huis, waar hij werkt, behoorlijk op te houden. Dààrom mag hij niet al te nederig gehuisd zijn en mag hij zich vooral nooit anders dan in eene onberispelijke kleeding op straat of op 't kantoor vertoonen.

***

'Ettelijke jaren verliepen. Mijne ouders waren intusschen gestorven, en mijn loon bleef nog immer zoo karig, dat ik, om rond te kunnen komen, mijn gering erfdeeltje nu en dan moest aanspreken. Van een huwelijk met mijne verloofde kon intusschen nog maar altijd geene spraak zijn, hoe vurig ik ook naar het oogenblik snakte, waarop mijne innigste wenschen eindelijk zouden vervuld worden; - want al werd nu ook mijne jaarwedde verhoogd, toch was ik nog niet in staat alleen in de kosten eener huishouding te voorzien.

'Hoe dikwijls benijdde ik niet onwillekeurig den schoenmaker, die daar tegenover mijne kamer in een schamel huisje woonde, en die, ofschoon hij om voor zijn talrijk gezien den kost te winnen, de geheele week hard moest werken, toch altijd onder den arbeid zoo blijmoedig zingen kon? Hoe gaarne had ik mijn lot verruild tegen dat van dien armen ambachtsman, die in zijnen nederigen stand, toch het onschatbaar

geluk mocht smaken, zijn leven te stijten aan de zijde van haar, die hij eens zijne liefde schonk!

‘Had moeder het nu kunnen aanzien hoe al hare schoone luchtkasteelen in rook waren vergaan, hoe zou zij het niet betreurd hebben dat zij zoozeer had vastgehouden aan een ontwerp, waarvan de verwezentlijking mij zooveel leed berokkende! Nooit echter zou ik op het denkbeeld zijn gekomen haar ook maar in de geringste mate verantwoordelijk te stellen voor de heillooze gevolgen, welke het doordrijven van heur plan na zich sleepte. De goede ziel had het alleen voor mijn welzijn gedaan.

‘Niet weinig troostte mij echter de voorbeeldige trouw van het brave Mietje. Om mijnentwege had zij reeds verscheidene allervoordeeligste aanzoeken van de hand gewezen, en ofschoon het haren ouders vast niet naar den zin was dat Maria aldus de voorkeur gaf aan een armen weesjongen, toch verzekerde ze mij dat, hoe lang ook ons huwelijk nog mocht uitblijven, zij steeds het mij gegeven liefdewoord zou gestand doen.

‘Zoolang ik geene voldoende betrekking had, moest Mietje, ter wille harer ouders, die zij als een brave dochter oprecht liefhad, alle gemeenschap met mij vermijden.

‘Intusschen vond het goede meisje afleiding in het plegen van goede werken: de liefdadigheid schonk haar gelegenheid tot het uitstorten van heur liefderijk gemoed. Dit vooral in den winter, als de ellende zoowel dorpen als steden treft. Van tijd tot tijd bezocht Maria de hulpbehoevende huisgezinnen en trachtte, zooveel het in haar vermogen lag, hunnen nood te lenigen. Dan, wat zij zelf niet had om te geven, wist zij van meervermogenden tot onderstand der noodlijdenden te bekomen. Overigens vond zij haar grootste genoegen, als zij een deel harer winteravonden besteden kon aan het maken van kleertjes voor de kinderen der arme menschen.

Overal bracht zij hulp en troost. Als eene voorzienigheid werd zij dan ook door al wie haar kende geacht en bemind.

***

‘Eindelijk toch mocht ik de hoop koesteren, dat een huwelijk tusschen Maria en mij mogelijk worden zou. - In het handelshuis van den heer Van Geelbergen had ik eene betrekking gevonden, die mij in staat stellen zou met vrouw en gezin fatsoenlijk door de wereld te komen... Maar ach! het was te laat!...

‘Nog slechts luttel weken scheidden ons van den dag, waarop onze vereeniging zou plaats hebben, - toen ik eensklaps eene tijding ontving, die mijn hart met ontzetting sloeg.

‘Op het dorp heerschte sedert eenigen tijd, in verscheidene huisgezinnen, de besmettelijke typhuskoorts. Alleen naar de stem van haar menschlievend hart luisterend, was het goede Mietje, tot verpleging der zieken, binnen de besmette woningen gegaan. Aan de sponde der arme lijders, die nu zelfs door vrienden en naastbestaanden werden geschuwd, was *zij* als de engel der liefdadigheid verschenen, niet eens denkend dat zij haar jeugdig leven voor de lijdende menschheid in gevaar bracht.

‘Helaas! Maria was het slachtoffer harer edele zelfopoffering geworden. Zij ook lag thans met den typhus, en de smetkwaal, schreef men, had reeds zóóveel voortgang gedaan dat de geneesheer het ergste vreesde!

‘Dadelijk snelde ik naar haar toe; doch maar al te ras zag ik dat alle hoop op herstel verloren was.

‘Kalm en gelaten, als eene martelares, lag de geliefde daar op het ziekbed uitgestrekt, en zelfs in het hevigste van haar lijden wist zij nog woorden van troost voor mij te vinden.

- ‘Arme vriend! sprak ze, mij de hand drukkend, wanhoop niet: denk dat onze scheiding toch niet eeuwig duren zal. Eens zullen wij elkander weerzien, aan de overzij van 't graf...Hierboven word ik uwe bruid...Vaarwel, Willem!.. ik zal voor u bidden in den hemel!...’

‘Dit ware de laatste woorden die hare stervende lippen ontvielen, en voor immer in mijn hart zouden weerklank vinden.

‘Een paar dagen na Maria 's afsterven keerde ik naar

Antwerpen terug, - echter niet gansch zonder gezelschap. Mij vergezelde een klein hondje, dat Mietje vroeger uit de handen van baldadige straatjongens had gered. Op haar sterfbed had ze mij verzocht het arme diertje, dat haar altoos zoo gehecht was geweest, thans als het mijne aan te nemen en te verzorgen.

'Eerst om harentwille, later om hem zelven, kreeg ik het hondje lief. Telkens toch dat ik den naam zijner betreurde meesteres uitsprak, kwam Azorken kwispelstaartend op mij toeloopen, en dan keek hij mij zóó droef in de oogen, dat ik somtijds meende, het arme dier had besef van den vreeselijken slag, die mij getroffen had.'

Weldra bleek het dat deze ontboezeming op Mijnheer Landert's gemoed eenen weldadigen invloed had uitgeoefend. Gaarna ging hij thans met mij eene wandeling in het vrije veld doen, en al sprak hij ook dikwijls over het verleden, toch wist hij bijna altijd zijne aandoening zoo goed te boven te komen, dat hij nog maar heel zelden meer zijne vroegere neerslachtigheid terug kreeg.

Mr JULIUS OBRIE.

Bladvulling.
Anekdoten.

I.

Zeker iemand liet Vander Palm's Leerredenen, na zijnen dood uitgegeven, inbinden. Daar echter op den rug des boeks de ruimte te beperkt was, zoo plaatste de boekbinder daarop de volgende gouden letters: Vander Palm 's Leerredenen na zijnen dood.

II.

Eene dame, die den ganschen avond nog geen woord gesproken had, vroeg haren man, die met eenen sterrekundige veel van zijne wetenschap en eindelijk over den *Melkweg* sprak: 'Manlief, uwe ouders hadden immers een huis op den Melkweg?'

Poëzie.

I.
Eer, geweten

Eer, geweten... ijdle woorden,
logenwoorden, inderdaad!
arme duts, en waard bedrogen
die zich daaraan vangen laat.

Zij is jong en schoon, maar arm;
hij is rijk... en oud...
En de koopsom werd bedongen
en zij zijn getrouwd.

En in zijne ontzenuwde armen
rust het jonge bloed;
en zijne winterkoude bakert
zich in heuren lentegloed;

en zijn bloedelooze lippen,
grauw en koud als lood,
klemmen grijnzend, klemmen, kleven
op heur lippen purperrood.

Monsterachtig samenkopplen!
- heel den geest der eeuw -
monsterachtig samenkopplen:
lentebloesem - wintersneeuw!

En zij leeft... die huwlijkssponde
werd haar niet tot graf:
zij wacht met den jongen minnaar
's ouden echtnoots ‘heengaan’ af...

Eer, geweten... ijdle woorden,
logenwoorden, inderdaad:
arme duts, arm edel harte,
dat zich daaraan vangen laat!

V.A. DELA MONTAGNE.

II.
Op de vijvers van dickebusch.

Glad als een spiegel spreiden in een schoonen achternoen
de stille vijvers heel en gansch omcingeld in het groen,
en door den lischzoom uitgesneên op honderd drollige wijzen.
Ginds ver ziet men den Kemmelberg in lichten nevel rijzen.
Een schuitje aan boord gereed verzoekt ons tot... voorzichtigheid!
Toch '*wil* men, *zal* men varen,' luidt de stem der - Meerderheid?
- Neen: dezer lieve almeesterschap die meer- noch minderheden
en kent, niets kennend dan het recht van 'die gheploghenheden
sinds vader Adam,' die ons meer dan een slecht voorbeeld gaf.
'Jongvrouwen, als het u belieft, neemt plaats.' Wij steken af...
Wee! algemeene beving ende smeeking! 't Was te vreezen!
Het jongste is reeds godvruchtiglik zijn akt van berouw aan 't lezen.
En, om het maar te zeggen 'lijk het is, het water, hel
en klaar, verraadt een afgrond, en het schuitje wankelt fel.
- 'Hier, broeder, uwe staak, en zet u!' Regelmatiger baren
slaat onze vaart, den stuurman dringt de maat in 't lijf... Wij varen.
De meisjes strekken op de bank zich, lonkend met een zucht
van welgevallen, en bezien de kimmen en de lucht,
en baden in den zonneschijn, en druilen bij 't geklater
der liedjes die de stake speelt al plompend in het water,
zoo statig, net als had het meer, met hun bezoek vereerd,
zon, schuit - en stuurman op den koop - *exprès* gecommandeerd:
De stuurder, hij, hij stuurt, en denkt, al monkelend voor zich turend:
'Zóó gaat het steeds: het vrouwken *vaart*, de man staat recht - besturend.'

ALBRECHT RODENBACH.

III.
Winterkoude en wereldkoelheid.

Och, hoe aaklig is het weder!
Wee, die zich erin bevindt:
Klettrend valt de hagel neder
Vinnig blaast de noorderwind.
Meisje, 't is zoo koud daarbuiten,
En zoo treurig voor 't gezicht!
Wil uw huisje zorgvol sluiten,
Meisje, doe uw deurken dicht!

Hoort ge niet dat angstig klagen,
Nu eens zacht, dan weêr vol klem?...
Wie zou thans op straat zich wagen?
't Lijkt toch wel een menschenstem -
Honger joeg den arme buiten,
't Eerste beedlen valt zoo hard!
Wil uw deurken gauw ontsluiten,
Meisje, hoor de stem van 't hart!

Evenals de wintervlagen
Is de wereld koud en koel;
Goud is de afgod onzer dagen,
't Is voor velen 't eenig doel.
Goud slechts kan genot hun geven,
Waarvoor liefde en vriendschap zwicht;
Oh! voor zulk gevoelloos streven
Meisje, houd uw hartje dicht!

Dwaze zucht naar aardsche dingen
Baart ons meermaals spijt en smart;
Doch 't geluk der stervelingen
Ligt in 't rein gevoel van 't hart.
Wilt ge op heil en zegen hopen,
Rust en vrede en zoet geluk,
Meisje, doe uw hartjen open
Voor de stem van 't ongeluk!

FR. DE MEYERE.

IV.
Kinderlijk vermaan.

Krelaart was een driftig man:
Voor een woordje werd hij gram,
Gram als ooit men wezen kan!
Krelaart was een driftig man.

Krelaart had een zachte vrouw,
Die den vrede in ruste zocht,
En die vredemin getrouw,
Immer Krelaart zeggen liet...

Toch werd ze eens op Krelaart kwaad
Juist waarom en weet ik niet;
En gelijk het dan al gaat,
Gaf ze hem een ferme preek!

Krelaert was dat niet gewoon:
Hij de baas had steeds gelijk!
Krelaart vroeg op scherpen toon
Of 't sermoentje was gedaan.

Maar het was nog niet gedaan;
't Vrouwken waagde een woordje meer,
Zag hem, groetend, vinnig aan,
Noemde hem ‘mon grand sinjeur!’

Krelaart wierd ten halve zot;
En voor de eerste, de eerste maal,
Sloeg hij pot en pan kapot,
Pot en pan en nog al meer!

Moeder nokte van verdriet,
Bij dit ruwe, boos geweld;
En de kindren, Mietje en Piet,
Schreiden met de moeder meê!...

***

Piet en Mietje speelden saam,
Speelden samen winkelkijn;
Piet en Mietje speelden voort
Dartel als de kindren zijn.

Màar ze kregen beiden twist:
Wie krakeelt er toch al niet!
Piet en Mietje twistten luid
Alsof onrecht was geschied.

En pardoef! daar vloog op eens
Al het speelgoed op den grond:
Pieter sloeg het al kapot!
Niet een potje hem weerstond!

Mietje huilde, huilde hard:
't Beste speelgoed 't kind verloor!
Krelaart schoot nu driftig toe;
Moeder sprong er angstig vóór;

Piet, bij zeker voorgevoel,
Riep (en zag zijn vader aan)
Met een tranenvolle stem:
‘Vader heeft het ook gedaan!..’

***

Krelaart werd een zachter vent:
Steeds bedwong hij zijnen drift,
Want in zijn geheugen bleef
Steeds dat antwoord diep geprent.

NESTOR DE TIÉRE.

Gent

Onze dichters vertaald.

I.
Wenn unsre Kinder gross sind.[1]

Wenn unsre Kinder gross sind,
O du, mein Liebling, du,
Dan kommt nach langer Sorgenzeit,
Für dich die Zeit der Ruh!
Mein Haar wird dann wohl grau sein,
Nicht glatt mehr dein Gesicht, -
Wenn unser Herz nur jung bleibt,
So kummert uns das nicht!

Vier Mädchen und drei Buben,
Traun, eine hübsche Schaar!
Das Jüngste noch auf Mutters Arm.
Das Aeltste funfzehn Jahr.
Und Sorgen stets um dies und das,
Das is dein täglich Loos,
Viel arbeit stets bei Tag und Nacht;
Ach, bald sind Alle gross!

(1) Nicolaas Beets. - *Wanneer de kindren groot zijn.*

Du hast nicht Zeit für Freude,
Dein Alles ist dein Haus,
Die Sorge für die Kleinen all
Füllt deine Zeit ganz aus.
Buch und Palette liegt in Ruh,
Du liest und malst nicht mehr, -
Wenn erst die Kinder gross sind
Holst du Alles wieder her.

Auch unsere Hochzeitreise
Ging gar nicht weit hinaus,
Nach unsrem stillen Pfarrdorf gings,
Da waren wir zu Haus.
Noch nie sind wir zusammen
Gereist weit in die Welt,
Wenn erst die Kinder gross sind
Geschiehts, wenn's Gott gefällt.

Ich hatte nur halbe Freude,
Als ich in die Fremde zog;
Mein ganzes Herz, es blieb bei dir,
Zu dir mein Denken flog.
Ich hielts nicht aus, mich trieb es
In unsrer Schaar zurück; -
Wenn erst die Kinder gross sind,
Blüht uns das Wanderglück.

Dann zeig ich dir die Orte
Die ich am schönsten fand,
Ich führe selig dich dann hin,
Zum Rhein- und Moselstrand;
Schottland mit Frankreich sollst du sehn,
Die mein geliebtes Kind;
Zu all die Schönheit führ ich dich,
Einst, wenn wir alt erst sind.

Wenn erst die Kinder gross sind...
Nein, sieh nicht so mich an.
Du hast ein Lächeln, liebste Frau,
Dem sieht man's Weinen an.
Wenn unsre Kinder gross sind,
Wie bald wird das nicht sein,
Dann kommt führ dich die Ruhe,
Vielliebes Herze mein.

Die Kinder wurden grösser,
Und grösser, nach der Reih.
Doch ehe eins erwachsen war,
Kam eins auch noch dabei,
Willkommen, viertes Söhnchen,
Du zeigst dich noch bei Zeit,
Auch du wirst einmal gross sein,
In Fried' und Freudigkeit.

Sei ohne Furcht, die Mutter,
Wird Dich mit Freuden sehn,
Sie hat so Viele gross gebracht,
Es wird auch diesmal gehn - -
O weh, da bricht mit einmal
Das theure Leben ab;
Die Kinder wurden grösser,
Die Mutter ruht - im Grab.

LINA SCHNEYDER.

Köln.

VI.
La Chanson du Vielleur[1]

Braves gens, veuillez m'entendre!
Je suis un pauvre vielleur,
Qui ne sait métier meilleur,
Mais au chant j'ose prétendre.
Tôt je vis qu'à l'abandon
Ma vie était condamnée,
Mais j'avais ma destinée,
Et du chant j'obtins le don.

Je touchais, dès mon jeune âge,
Sans souci, plein de gaîté,
L'instrument a mon côté,
Chaque corde avec courage.
Quand j'essuyais le dédain
D'un orgueilleux, d'un profane,
Je chantais dans ma cabane
Un puissant et gai refrain.

(1) Th. Van Ryswyck. *Het liedje van den Liereman.*

D'un élan patriotique
Je chantais la vérité
Avec force et liberté.
Je déchaînais la critique,
Mais je ne pouvais flatter;
Qu'à d'autres l'or ait su plaire,
Si je ne possède guère,
J'ai le talent de chanter.

Si mon labeur doit suffire
Aux besoins de chaque jour
Ce faix pèse t-il trop lourd?
Sur ma lèvre est un sourire,
Même dans l'adversité;
Toujours quand grondait l'orage
Je trouvais bien le courage
De chanter avec gaîté.

J'ai trois enfants, une femme,
Bien modeste est mon logis
Et mes gains sont fort petits;
Mais le talent qui m'enflamme
Vaut un palais, un blason;
De chanter toujours avide,
J'ai souvent le gousset vide,
Et je vis pour la chanson.

Si les enfants d'un autre âge
Lorsque le pauvre vielleur,
Cessera d'être chanteur.
Entonnaient mon gai ramage
Au son des verres choquants,
Espérons qu'ils voudront boire,
Et trinquer à la mémoire
De l'auteur des joyeux chants.

F.L. HEUVELMANS.

Aywaille, 7 *Juilet* 1879.

Tentoonstellingen.

I. Zaal Verlat.
- *Schilderijen van* Jan van Beers *en* Emiel Claus. -

Opmerkelijk is het leven dat thans in de schilderkunst heerscht. Vroeger werkte men maanden, ja somtijds een geheel jaar om slechts één schilderstuk te vervaardigen, en dat werd, met overdreven uitvoerigheid, in 't atelier volgens eene conventionneele methode afgewerkt. Jaarlijks bracht de schilder een kunstgewrocht op de tentoonstelling, en, wanneer het een grooten meester gold, ontstond er eene algemeene verbazing.

Thans gaat het geheel anders. Wanneer nu de kunstenaar die talent bezit, begeesterd is door een schoone groep, eene schilderachtige verzameling van figuren, een prachtig natuurtafereel met indrukwekkend effekt, zoo neemt hij palet en penseel, en de natuur die hij voor zich heeft, wordt, zoo als hij die werkelijk op afstand ziet, als 't ware op het doek ‘getooverd’. Daarin zijn dan alle die kleine bijzonderheden niet te zien waarmeê vroeger een artist zich maanden lang kwelde; maar de indruk dien de natuur aan een dichterlijken geest geeft, is teruggegeven, en men staat verstomd over de verrassende waarheid, die, door het aanhoudend naar de natuur schilderen, in vele hedendaagsche schilderijen doorstraalt. Ik geloof dat dàäraan die ontzettende ontwikkeling in de kunst is toe te schrijven.

K. VERLAT was in Belgie de eerste die het stoute denkbeeld opvatte eene zaal te bouwen, uitsluitend voor de tentoonstelling zijner kunstgewrochten bestemd. De meester begon met er zijne tafereelen uit het Heilig Land te exposeeren, en het publiek stroomde binnen; men bewonderde er de indrukken van Verlat's reis naar Palestina; het was als eene reisbeschrijving met het penseel.

Terwijl nu de Russische schilder VERESCHAGIN te Parijs eene zaal opent met schilderstukken, die de indrukken aan zijn langdurig zwerven in Azië en de herinneringen van menigvuldige veldtochten die hij als officier heeft bijgewoond, voorstellen, werd alhier (op Kerstdag j.l.) de Zaal-Verlat heropend, ditmaal met eene collectie tafereelen van twee jonge Vlaamsche schilders van talent: een 10tal van JAN VAN BEERS en 32 van EMIEL CLAUS.(1)

Treden wij nu de zaal binnen, om de schilderijen van beide jeugdige artisten te beoordeelen:

Jan van Beers.

Jan van Beers is een kind van de stad; dat straalt door in alle zijne werken. - Reeds de keuze zijner onderwerpen zegt het genoeg, - en zijn verblijf in de groote wereldstad Parijs heeft dien stadsgeest nog meer bij hem ontwikkeld.

Het voornaamste schilderstuk zijner verzameling is eene *Amazone*, die zich in 't lommer van het Boulogne-bosch op het groene mostapeet heeft uitgestrekt. Men kan zeer goed in de type van die dame zien dat zij *niet* tot de aristocratie behoort, al staat daar ook een lakei met haar paard te wachten. Wat nu de schildering zelve betreft, die vind ik uitmuntend en de teekening is even keurig als sierlijk.

De drie *dames-portretjes* zijn waarlijk overdrevene schoonheden, - en door die overdrijving zijn zij in zeker opzicht *niet* schoon meer. Immers ziel en uitdrukking ontbreken totaal in die mooie gezichtjes; de bijzaken daarentegen zijn flink geborsteld. - Veel beter is de *Lazzarone*, dàt is ten minste schildering, het andere is porcelein. De heer van Beers schijnt zoowat den smaak van eenieder te willen voldoen: hij gaat meermaals van het ééne uiterste tot het andere.

Wellicht zullen zijne landschappen bij een groot gedeelte van 't publiek geenen bijval vinden: velen toch verkiezen landschappen met eene boerenwoning, en stoffeering van koeijen en figuurtjes, fijne boomstammetjes met keurig afgewerkt

(1) Bij sommige kleine stukjes van Van Beers vindt men aangeteekend dat zij deel maken van 300 landschappen door hem vervaardigd!

gebladerte, een blauw luchtje met eenige wolkjes, enz. ‘De landschappen van van Beers gelijken op inktvlekken die tusschen papier gedrukt zijn’ zoo ongeveer schreef een criticus over die landgezichten in een dagblad van Antwerpen.

Ik denk er geheel ànders over. Om die indrukken van de natuur te begrijpen moet men met het oog van een' artist de natuur beschouwen; aldus zal men er schoonheden in vinden welke door een oppervlakkigen natuurbeschouwer niet eens opgemerkt worden. *Hoe* nu VAN BEERS die indrukken verkregen heeft is mij vrij onverschillig.

Het kleine landschapje, getiteld *‘Egarée’*, is prachtig van coloriet, schoon van compositie, breed geschilderd, vol dichterlijk gevoel; het is een pareltje. Mij hindert alleen die fijne amazone uit de stad; ik zou in die sombere natuur liever eene meer landelijke ‘égarée’ gezien hebben: eene stadsche modejuffer met een roosje in 't knoopsgat, maakt m.i. een ongelukkig figuur bij dat grootsch natuurtafereel. Het is mij mede onverklaarbaar hoe een artist als VAN BEERS een vergrootglas bij een landschap kan leggen, om daarmeê het fijn afgewerkte van zijn dame-figuurtje te bewonderen. Is dàt de groote opvatting der kunst? Gewis niet. Iemand die het ‘Onze-Vader’ op een duitje schrijft heeft in dàt opzicht even veel verdiensten. Dus, beste heer VAN BEERS, laat het *succès* van 't vergrootglas gerust daar: gij hebt dàt niet noodig.

De Zandheuvel is mede een meesterlijk panneeltje, zeer waar van kleur; het *Dauweffect*, en de *Omstreken van Armanvilliers* zijn twee ‘impressies’ waarin men droomen kan, en *het einde van den Zomer* is een lief schilderijtje vol poëzie.

Ten slotte moet ik aanmerken dat in het tafereel getiteld *de Samenspraak* veel waarheid en harmonie van kleur is; doch het komt mij voor dat daarin een zondeken ligt tegen de doorzichtkunde; immers, tusschen de achterkamer en de trap is er eene ontzettende helling; ik geloof dat het oogpunt te hoog genomen is?

Emiel Claus.

Emiel Claus is een kind des velds. Reeds vroeg ontwaakte bij hem het dichterlijk gevoel voor de schoone natuur. De

landelijke genretafereelen en de landschappen, die wij op vorige tentoonstellingen van hem zagen, getuigen dat hij nog steeds met geest en hart voortleeft in de weelderige landouwen van Vlaanderen. Doch Claus wilde de wereld zien; dat was zijn droombeeld. Een toeval bracht hem onder den blauwen hemel van Spanje, en verder in de woestijn van Afrika. Dààr vond hij eene natuur, die zijn vlaamsch gevoel niet zeer kon bekoren: die statig-stijve palmboomen gaven hem niet den dichterlijken indruk van de weelderige eiken uit het Noorden; hij gevoelde zich evenmin te huis in die eentonige onbebouwde bergstreken van Spanje. Het waren alleen de sierlijke kleederdrachten uit het Oosten en Zuiden die zijn kunstgevoel konden opwekken. En toch geeft hij ons met zijn vlaamschen geest een getrouwe navolging dier natuur, een waar denkbeeld van die verre streken. Zijne 32 tafereelen kan men óók met recht eene reisbeschrijving op het doek noemen. Het is de plastische voorstelling van wat hij in onzen *Kunstbode* zoo knap met de pen heeft geschetst.

Opmerkenswaardig als kleur en met flinke hand gepenseeld, daarbij vol uitdrukking, zijn de studiën, getiteld: *de Gitano*, *Muilezeldrijvers*, *Carmen* en *de Waarzegster.* Men kan zien dat die studiën getrouw naar de natuur geschilderd zijn, en zij geven ons een goed denkbeeld van de Spaansche typen.

Ook zijne stadsgezichten uit Grenada, Carthagena en Valencia, verplaatsen ons geheel in de zuidelijke streken, met witte gebouwen onder het helder azuur van den hemel, bij het tintelend zonlicht. Vooral moet vermeld worden *Eene straat in Valencia*, *bij overstrooming.* Daarbij is de palmboom sierlijk tusschen de huizen geplaatst; de schoone kruin met hangende bladeren en geele bloemtrossen maakt er een schilderachtig effekt en geeft ons een idee van dat tropisch gewest. Er is in dit schilderstuk eene tegenstelling van licht en donker die ons bewijst dat CLAUS onder den zuidelijken hemel *Vlaming* in zijne kunst is gebleven. Ook geeft hij ons een spaansch landschap, *de Morgen,* dat met vlaamsch gevoel gekozen is, en dat uitmuntend fijn van toon

mag genoemd worden. Zijne schilderij *Eene fontein in Carthagena* is eene goed geslaagde studie, zeer gedistingeerd van kleur. Verder brengt ons de jonge schilder op *eene Markt in Carthagena*, en wij zien hoe aldaar de zuidelijke vruchten te koop worden gesteld. Hier zijn de kleuren wel wat hevig voor ons noordsch gevoel, doch dat belet niet dat het zeer waar van toon kan wezen. - Vooraleer wij Spanje verlaten, verdient nog vermeld te worden: zijne *Type in la Sierra Nevada*, verder *Un Castillego* en *de Beladen Muilezel.*

Van daar brengt CLAUS in Algerië en Marokko. Zijn verdienstelijk schilderstuk, voorstellende *de Marokkaansche muzikanten*, hebben wij reeds besproken; hij gaf ons dit tot voorproef op de Driejaarlijksche Tentoonstelling.

Zijne negertypen zijn waarlijk schoon geschilderd, gewetensvol geteekend en origineel als coloriet. Ook zijne *Jodin* vind ik eene flinke studie.

De twee Moskeën zijn uitvoerige schilderijen, die als toon en teekening uitmuntend mogen heeten. Zij geven ons door de figuren een denkbeeld van de godsdienstige zeden en gebruiken der Mahometanen.

De twee kleine studiën: *een Spahis* en *een Arabier* op den kemel gezeten, stellen ons voor hoe de fiere Araab de woestijn doorkruist. Verder moeten wij melding maken van: *Eene jonge jodin te Tlemcen*, - *een Markt te Tlemcen*, - *het kwartier der arabieren te Tlemcen*, - *La Siesta*, - *een jong meisje van Lagouat*, - *een kerkhof te Lagouat*, en *Borkam eene vrouw van Lagouat.* Alle deze studiën verplaatsen ons geheel in de Algerijnsche streken. Ten slotte heeft ons de heer CLAUS ook eene verdienstelijke impressie meêgebracht van dat verschrikkelijk natuurtafereel *de Simoun in den Sahara.*

Wij wenschen hem geluk met zijne veelvuldige en merkwaardige schilderingen: hij heeft bewezen dat hij zijnen tijd, op die zoo vermoeiende reis, voortreffelijk heeft ten nutte gemaakt.

Antwerpen.

MODERATUS.

II. Cercle artistique.
- 25 *tot* 30 *December*, 1879. -

Gelijktijdig met de tentoonstelling in de Zaal-Verlat, was er ook expositie in den *Cercle.*

Op de eereplaats prijkte ditmaal meester KAREL VERLAT... et pour cause! - Eene niet onaangename verrassing, inderdaad, was ons zijn nieuw fantastisch schetsje uit het dierenleven: 'eene ekster die den bril van eenen ouden aap steelt'. Geestig opgevat en gelijk altoos met buitengewoon talent geschilderd. Als colorist dwingt Verlat nog steeds tot bewondering, al moge zijn effekt soms wat al te veel berekend, en, met het oog op de natuur zooals men ze werkelijk *ziet*, al eens wat overdreven voorkomen.

Als Genreschilders onderscheidden zich de heeren HEYERMANS, ADR. DE BRAECKELEER, PORTIELJE, EMIEL CLAUS, J. WAGNER, L. ABRY, P. VERHAERT,' QUITTON, MOERMAN, enz.

De jonge schilder ABRY (een zoon van wijlen generaal Abry, meenen wij), schijnt bepaald zijn genre te hebben gekozen in het soldatenleven. Te oordeelen naar deze eerste proeven zal hij er ongetwijfeld bijval in vinden. Zijne *Cantine* is met gewetensvolle nauwkeurigheid van de natuur afgekeken, terwijl zijn *Miliciaan* aan de humoristische soldatentypen van Hackländer denken doet.

Een even gunstig onthaal vonden de twee tafereeltjes van CLAUS, vooral zijn lieve jongensgroep, getiteld *Een toekomstige kunstenaar.* Als kleur, en meer nog als uîtdrukking, schijnt ons dât een flinke stap vooruit.

Het spijt ons niet hetzelfde te kunnen zeggen van den heer DE JANS, den primus uit den laatsten staatsprijskamp. Zijn *bezoek in de wapenzaal van Cluny* is volstrekt niet van aard om ons zijn *vechtende straatbengels* uit de vorige tentoonstelling te doen vergeten. De heer de Jans maakt tegenwoordig, als *prix de Rome*, eene kunstreis in den vreemde; wij hopen wel dat hij daarbij zijn oorspronkelijk Vlaamsch

karakter niet zal inschieten. Hij heeft talent, en veel, maar dàt alleen vormt den waren kunstenaar niet.

Als twee jonge mannen vol overtuiging en karakter, begroeten wij weer de heeren VAN KUYCK en VERSTRAETEN. Dezelfde waarheidsliefde, die reeds sedert hun debuut hunne voortbrengselen kenmerkt, vindt men op schitterende wijze in hunne laatste bevestigd. Van Kuyck 's boeren leven op het doek, en bij Verstraeten schijnt bosch en veld steeds in vollen groei en bloei. Teekening en kleur getuigen van technische studie.

De Landschapschildering was overigens op schitterende wijze vertegenwoordigd, - vooral door LAMORINIÈRE en Mej. BEERNAERT. - STOBBAERTS had een paar heerlijke landsgezichten, en niet ongunstig deden zich voor de heeren DE COCK, LEEMANS, DERICKX en WOLTERS.

Van P. NEUCKENS bemerkten wij een klein tafereeltje, dat niet op den cataloog voorkomt, maar des niettemin de aandacht trok. De type eener bedelares meenen wij; een keurig stukje, waarop de spreuk past: ‘klein, maar rein.’ - Bij SERRURE vinden wij, gelijk vroeger, al te veel... coquetterie. Zijne ‘Soubrettes’ kunnen flink geborsteld zijn, zij hebben weinig of niets met de wezentlijkheid gemeen.

Wat den heer FRANS VINCK betreft, deze schijnt maar niet uit zijn middeleeuwsch genre los te raken. Waarom toch, voor zulke onderwerpen, niet liever hedendaagsche personen en toestanden gekozen? Dat zou stellig veel meer indruk maken.

De heeren EDG. FARASYN, HIRTH DE FRÈSNES en F.A. FRAUSTADT leverden schilderijen, die terecht de belangstelling van het publiek wettigden.

In de Portretschildering was het de heer VAN HAEVERMAET die den palm weghaalde; wat niet belet dat, in de schaduw van dien meester, de heeren SIBERDT en DELFOSSE toch nog een alleszins gunstig etlekt maakten.

Wanneer wij nu nog met een woord van welverdienden lof den jongen beeldhouwer JORIS gedenken, dan meenen wij nagenoeg het hoofdzakelijke der Tentoonstelling te hebben

in 't licht gesteld. Toch gelooven wij best dat wij, in dit vluchtig overzicht, nog niet àlles hebben vermeld wat daarop meldenswaardig voorkwam.

A.J. COSYN.

1867-1880, op muziekaal gebied.
Remember-Fatum.

Waarde August,

't Schijnt me een plicht, de eerste aflevering van onzen *Kunstbode* voor 1880 niet te laten voorbijgaan zonder mijn nieuwjaarswoordje *aan al de onzen.*

Met dit inzicht heb ik in den titel van dit episteltje die twee jaartallen geschreven, en daaronder *Remember* en *Fatum.*

Remember: Herinneren wij ons **1867,** het jaar der stichting onzer Vlaamsche Muziekschool, - het eenvoudig, naïef, en tevens overtuigd en begeesterd ontstaan onzer Vlaamsche muziekale beweging! Waarheid en eenvoud, moedertaal en eigen kunstontboezeming waren, zooals nu, onze leuze... Maar wat al tegenkantingen kwamen de pas geborene beweging in den weg!.. En toch, ondanks dat alles, streefden wij moedig in den Vlaamschen kamp vooruit. - Van Gheluwe, Waelput, wijlen onze betreurde Willem De Mol, Huberti, Van den Eeden, Van Hoey, Edward Blaes, Jan Blockx, Fernau, Tinel, Vanderstucken, Mestdagh, enz., enz. allen voerden den strijd meê en weken niet voor de gedurige aanvallen van de vijanden onzer Vlaamsche muziekkunst. Integendeel! koen en vastberaden wisten zij hem gestadig het hoofd te bieden.

Wat wij bij al dit worstelen wonnen en verkregen staat in onzen thans 9jarigen *Kunstbode* geboekt, en voorzeker zal ons tijdschrift met vrucht geraadpleegd worden, eens dat het er zal op aankomen dien veelzijdigen strijd tot eene historische verheffing te brengen.... Nu, nu hebben wij nagenoeg

alles gedaan wat door kunstenaars kon worden verricht om onze gedachten in de wereld te strooien en het zaad tot wasdom te doen gedijen. Wat zal nu de toekomst wezen? Op die vraag schrijf ik, met het oog op **1880**: *Fatum*!... en denk daarbij dat wij de hoop mogen en moeten koesteren eenmaal toch ons hooger doel te bereiken: de stichting van een Vlaamsch Conservatorium. Tot hiertoe heb ik mij onthouden, waar ergens ook, mijne meening te uiten over hetgeen er onlangs in onze Kamer van Volksvertegenwoordigers, tusschen den heer Minister van Binnenlandsche zaken en den heer Burgemeester der stad Antwerpen, betrekkelijk deze zoo belangrijke zaak is verhandeld geworden:

Op eene ondervraging van den heer Burgemeester van Antwerpen, antwoordde de heer Minister Rolin-Jacquemyns dat de zaak al te gewichtig was om nog dit jaar eene oplossing te bekomen. Men moet ze eerst rijpelijk overwegen. De Minister verklaarde zich niettemin gunstig gestemd ten opzichte der ‘prachtige muzikale beweging, die zich in Antwerpen voordoet.’ De kwestie van het door de Vlamingen verlangde conservatorium zou alzoo door 't Gouvernement gunstig worden onderzocht en...ten slotte toch eene voor Antwerpen bevredigende oplossing bekomen.

Sommige Vlamingen heeft deze parlementaire woordenwisseling meer of min ontmoedigd: als ‘uitstel’ maar geen ‘àfstel’ wordt! zeggen zij; anderen beschouwen de gezegden des heeren Ministers als eene Sphinx-rede; maar toch als eene rede die zich ten onzen voordeele zal oplossen.

Deze laatste zienswijze deel ik ten volle. Wat zijn moet, zàl wezen. - *Fatum!* - Ook vind ik, wat mij betreft, in geheel de discussie geen woord dat ons zou kunnen voor de toekomst doen wanhopen, integendeel. Natuurlijk, zulk een problema durft noch kan men niet zoo in éénmaal tot oplossing brengen en in gansche volledigheid daarstellen.

Onze moedige heer Burgemeester en de andere vrienden onzer Muziekale Beweging zullen dikwijls de gelegenheid hebben met den heer Minister te spreken, en door die onderhandelingen zullen, hopen wij, de nog duister gebleven punten

opgehelderd, en eindelijk tot aller voldoening opgelost worden. Moed dus aan allen! Moed en hoop! Vertrouwen wij in hen, die thans de zegepraal dezer gewichtige zaak in handen hebben.

Vale!

Uw Vriend

PETER BENOIT.

Het 'Concert National' te Brussel. - 6 *December* 1879. -

Voor wie weet hoe armoedig het in 't bij uitstek nationaalgezind Antwerpen gesteld is met de Nationale kunst op muzikaal terrein, ten minste voor wat de uitvoering aangaat, mag het recht verwonderlijk schijnen dat in Brussel, dit centrum van het belgisch kunstcosmopilitism, eene instelling als die van het *Concert National* staande blijft en bloeit. Natuurlijk ontbreekt het dier onderneming geenszins aan de min of meer slim berekende aanvechtingen, waardoor men ten onzent alle streven naar eigen kunstontwikkeling tracht te belemmeren, en gedurende haar driejarig bestaan heeft zij voorzeker tal van wederwaardigheden te doorworstelen gehadt; - doch die strijd, op vijandelijk gebied gevoerd, verre van haar te ontzenuwen, schijnt integendeel de jonge instelling te versterken en aan te prikkelen tot grooter kracht-uitzetting.

Niet alleen heeft het *Concert National* tot hiertoe het hoofd geboden aan alle rechtstreeksche of zijdelingsche concurrentie, maar het streeft flink en moedig vooruit.

Een onwederlegbaar blijk van dien vooruitgang vindt men in het optreden van HENDRIK WAELPUT als muziekbestuurder. Door den stevigen Gentschen nationalist tot leider te kiezen heeft het *Concert National* bewijs gegeven van doorzicht en van een vasten wil om niet te struikelen op het ingeslagen pad. Door dien keus heeft de instelling hare richting en haar doel uitdrukkelijk afgeteekend; daardoor stelt zij zich aan, niet alleenlijk als strijdelement, maar tevens als een element van *be*strijding; die uitdrukking harer beteekenis gaat voortaan verder dan haar titel.

Het is te hopen dat die uitdrukking zich ook weldra wijder uitstrekken zal in de programmas der feesten, en zich niet enkel zal bepalen bij de namen der figureerende toondichters en uitvoerders. - *Nationale*

concerten dienen niet alleen Belgische *namen* vòor te brengen, maar voornamelijk *nationale werken* van Belgen, en deze laatsten hebben er tot hiertoe nog al eens de minderheid uitgemaakt. Ik weet zelfs niet waarom men die nationale strekking bepalen zou tot België; - maar Nederland is niet op één dag... gewonnen.

In dien zin deed het programma van het laatste feest al te weinig afbreuk met de voorgaanden, om er niet de aandacht van belangstellenden op in te roepen: buiten het *Concerto voor fluit* van WAELPUT was er het Belgisch kunstnationalism dun gezaaid.

De *Symphonie* van G. MEYNNE, die het feest opende, heeft weinig om het lijf... voor zooveel dit stuk lijf heeft. Het is een dier tweeslachtige werken, zonder de minste strekking en ontbloot van een ernstig kunstkarakter, zooals het Belgische Omwentelingstijdvak er eenige heeft voortgebracht. Nochtans schijnt het dat Meynne niet teenemaal beroofd was van goeden smaak: enkele trekken in het *Andante* die aan *Lohengrin* herinneren, getuigen daarvan. - Deze uitvoering van Meynne's symphonie was de eerste te Brussel.

Hierna zong Mej. Beumer eene ‘Caprice-valse de concert’ - *A la Vesprèe,* van J. MERTENS. Nogmaals eene eerste uitvoering te Brussel, bestuurd door den toondichter. - Mej. Beumer heeft eene goede zangmethode en eene heldere niet onaangename stem, doch haar ontbreekt in de uitdrukking dat ‘deeltje Godes’ dat den kunstenaar maakt: het kunstgevoel. Hiertegen kan nochtans in aanmerking gebracht worden dat de *Caprice-Valse* weinig of niemendal pak geeft op kunstgevoel. Ondanks den opgang (!) dien dit stuk maakte, kan ik het maar geenerlei verdienste toekennen. 't Is eene nieuwe en slechte proeve van het versleten fransch genre der *Valses chantées*, een muzikale lintworm, zonder vorm en zonder geest, en bovendien zeer onhandig geïnstrumenteerd. - Of de toondichter van ‘*De zwarte Kapitein*’ gehoopt heeft beter te lukken, in kwestie van kunstnationalism, door op gebrekkigen *franschen* tekst te werken? Ik opper deze vraag, omdat ik geene andere veronderstelling waagbaar vind ter verschooning van zùlk een onzin! Waar wil dat naartoe?

Het *Viool-concert* van LÉONARD, uitgevoerd door O. Musin, een oudleerling van het Luiker Conservatorium, is zooals meestal de voortbrengselen in dien aard, een werk zonder artistiek gewicht; de Bériot heeft er vo rzeker betere gemaakt. Een groote dwaling van de virtuozen in 't algemeen, is dat zij aan technieke ingewikkeldheid de voorkeur geven boven ernstige kunstwaarde; zij schijnen liever te willen vernaamd zijn als ‘geperfectionneerde notenmachienen’ dan vermaard als ‘kunstenaars’. Men legt er zich op toe, niet om langs al zijne zijden het karakter van een instrument-type te doen kennen, maar om op zijn speeltuig het karakter van gelijk welk ander na te bootsen. Voor den zang is 't al niet veel beter geschapen: de kunde ligtvoor hen in den overwonnen stoffelijken *tour de force.* Dat de smeeksmakende kritieken, waar-

mede men die zoogenaamde artisten bewierookt, doorgaans voorveel de schuld zijn, dat menigeen van hen nooit waarlijk *artist* wordt, is ook maar al te waar. Wanneer zal men eens begrijpen dat al dat aangeleerd mecanism niet het *doel* zijn mag van den virtuoos; maar wel het *middel* om iets schoons uittedrukken? - Musin heeft een voortreffelijk en zwierig spel, zijn toon is rond en mollig en als juistheid van noten is hij onberispelijk; daarbij, hij speelt *viool* op zijne viool, maar wat de esthetiek zijner voordracht aangaat, daarop valt ve*e*l te zeggen; al de vormen, al de trekken, al de kleuren liepen er zoodanig ineen, dat men noch kop noch staart vond aan 't geen hij ons voordischte.

Hierop volgde *Le Lac*, symphonisch gedicht van E. MATHIEU, bestuurd door den toondichter. Alhoewel fel getrokken en gerokken als vorm, getuigt dit werk van een goeden aanleg en van ernstige studie; het is braaf georkestreerd - mij dunkt al te braaf - het bevat belangwekkende détails en heeft hier en daar effekten van sonoriteit die wezentlijk wèl gelukt zijn. Dit stuk ontbreekt voornamelijk been, d i. rythmus, en leven, d.i. accent.

Het *Symphonisch Concerto voor fluit* van H. WAELPUT waarmede het tweede deel van het feest aanving, was onbetwistbaar in elk opzient het voorname nummer van het programma. Alhoewel reeds voor tien jaren gecomponeerd, mag dit werk (zeer merkwaardig door verhevenheid van opvatting en door breedte van kader) aanzien worden als een der goede Belgische Nationale werken, als een kunstwerk dat blijven zal. Zooals het zijn titel schijnt aan te duiden, het is veeleer eene *Symphonie* dan een *Concerto,* en de solo-partij, ofschoon volle ruimte gevende aan de uitstekendste virtuositeit, schijnt eerder een ‘voorwendsel’ te zijn geweest dan eene ‘reden.’ Dit blijkt ten eerste uit de voorname rol die het orkest erin vervult, ten tweede uit het betrekkelijk weinig gewicht erin gebracht aan de karakteristiek der *Fluit* als individueel element: deze laatste heerscht erin, *zij* is het die verhaalt, dit is al wat het werk heeft van een *Concerto.* Het is spijtig dat de beschikbare ruimte ons niet toelaat thans eene breedvoerige ontleding te geven van dit belangrijk gewrocht; dit zij alzoo tot eene andere maal uitgesteld. Vooralsnu wil ik ten minste toch wijzen op de eigenaardig en flink geleide thematieke ontwikkeling die aan WAELPUT'S werk tot grondslag ligt, op de soberheid en het gezonde koloriet zijner orkestratie - die geene *instrumentatie* is - en op het buitengewoon gemak van vorming dat er in is ten toon gespreid. Bijzonder het *finaal* heeft eenen zwier en eene kracht die inneemt. - De virtuoos ANTHONY, die mede een jong componist is, en reeds verscheidene werken heeft voortgebracht (te meer, een discipel der Vlaamsche school) heeft zich in zijne voordracht volkomen op de hoogte gehouden van WAELPUT'S gedacht. ANTHONY is een kunstenaar-virtuoos die niet alleen al het te betrachten mecanism bezit van zijn speeltuig, die niet alleen zeer

schoon *Fluit speelt*, maar die ook dat innige onzegbare gevoel, de ziel van den componist welke voor het meerendeel een raadsel is, weet te onthullen en mede te deelen. Ik wil niet spreken over de duizelingwekkende moeielijkheden die er te overwinnen zijn in dit Concerto, en die door ANTHONY met eene ongewone losheid werden te boven gekomen, dàt is bijzaak; ik heb liever met nadruk te wijzen op het edele en grootsche karakter door den virtuoos aan Waelput's vormen en accenten gegeven. Er waren daar o.a. in de *finaal-kadenz* tonen vol eigenaardige kracht en vol oorspronkelijke wildheid, die gansch een gedicht in zich besloten.

De *Serenade* van SOUBRE is een licht stukje... in de maan gebakken. - Van het *Hosannah*, melodie van E. MICHOTTE, even als het voorgaande gezongen door Mej. Beumer, is t best niets te zeggen. - De *caprice de Concert* van O. MUSIN, uitgevoerd door den komponist, is een onbeduidend fransch brekebeentje, dat door de fijne uitvoering nog al eenig belang wekte; maar ditmaal... speelde Musin geene viool meer.

Het feest eindigde met de *Marsch der Eburonen* van SIMAR. Het is te hopen dat niet op dit werk moet geoordeeld worden van Simar's andere voortbrengselen; dit is, voorwat den stijl aangaat, wat men zou kunnen noemen: *intemperant muziek.* Als gedacht en als vorm... hm! *c'est du caporal.*

Om te sluiten, een rechtzinnig en hartelijk *bravo* aan 't Orkest en zijn knappen leider.

EDWARD KEURVELS.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.

OPGEVOERDE STUKKEN[1]. Oorspronkelijk: *Sarah de Creoolsche*, tooneelspel (5 bedr.), *De Wees van Brussel,* drama (5 bedr.).

Vertaald: *De Schoolmeester*, blijspel (1 bedr.); *De familie van Hoorn,* blijspel (3 bedr); *De nasleep ran een eerste huwelijk*, blijspel (1 bedr.); *De Koopman van Antwerpen*, drama (6 bedr); *Robert en Bertrand*, blijspel (5 bedr.); *De Londensche Bandieten.* drama (10 tafereelen); *De perel der dienstmeiden*, blijspel (1 bedr.); *Korporaal Simons*, drama (5 bedr.); *Pailjas*, drama (5 bedr); *De zwarte dokter*, drama (7 bedr.)

Onze taak is deze maand uiterst gemakkelijk: slechts één nieuw stuk werd er opgevoerd, namentlijk: *'Sarah*, *de*

(1) Niet inbegrepen degenen die reeds in een vorige lijst worden opgegeven.

Creoolsche', tooneelspel in 5 bedrijven, door Pijpers, getrokken uit een roman van De Vries. Het stuk ontleden zou te veel plaats vergen, want het is zeer ingewikkeld; vergenoegen wij ons dus met te zeggen dat, behalve eenige langdradigheden en te veel alleenspraken, dit tooneelspel zeer verdienstelijk mag worden genoemd. Zeer goed ingeleid, klimt de verwikkeling voortdurend en wordt de belangstelling gaandeweg meer gespannen, daar men over den afloop van het stuk in onzekerheid verkeert, om ten laatste een onverwacht, maar toch gewenscht einde te begroeten. Het stuk bevat menig treffend tooneel en het laatste bedrijf is zeer aandoenlijk; met bijzondere voorliefde heeft de schrijver het karakter van *Sarah* behandeld, en hij is er in gelukt het in al zijne hatelijkheid voor te stellen. We dienen er bij te voegen dat Mevr. Marie Verstraeten een ware zegepraal in de titelrol heeft behaald; zij heeft deze rol, die nogtans zoo zeer buiten haar gewoon *emploi* gaat, op onverbeterlijke wijze vervuld. Ook de heeren Driessens, Van Kuijk, Lemmens, Dierckx en Tiellen verdienen allen lof voor de wijze waarop ze zich van hunne taak kweten, en het spijt ons te moeten zeggen dat alleen Mevr. Poolman-Huijzers veel te wenschen liet. Ondanks al haar goeden wil schoten hare krachten te kort, om de zoo zware rol die haar was toevertrouwd behoorlijk weer te geven.

***

Onnoodig zal het zijn veel te zeggen van de overige stukken die we aan het hoofd van dit artikel opgaven; het zijn allen te oude kennissen, en wat meer is nog niet juist van de besten.

Sedert woensdag, 7 dezer, zijn de benefiet-voorstellingen begonnen. De eerste aan de beurt was die van den heer H. Van Kuijk, een onzer meest verdienstelijke artisten, die sedert lang de genegenheid des publieks gewonnen heeft. Daarvan heeft hij zich bij deze gelegenheid nogmaals kunnen overtuigen. Het door hem gekozen stuk was: *'De Wees van Brusssl, of de val van Alva'* historisch drama in 5 bedrijven, van wijlen A. Ruijsch, een stuk dat zeker niet onder de besten van dezen vruchtbaren en verdienstelijksten schrijver

mag gerekend worden. Stellig vindt men er goede tooneelen in, maar de handeling loopt zeer langzaam van stapel, en is aaneengezet met brieven, depêchen en bevelschriften, die langs alle mogelijke wegen op het tooneelkomen... Inderdaad, eenmaal dat de schrijver al de natuurlijke middelen heeft uitgeput om zijne personnagies brieven te laten brengen of ontvangen, dan komen ze uit stokken, ofwel werpt men ze over den muur zoo maar zonder vrees dat die belangrijke stukken in handen van verkeerde personen zouden kunnen komen en in die beroerde tijden gansche huisgezinnen, aan Alva's wraakzucht overleveren!! Maar genoeg over het stuk. M. Van Kuyk was een voortreffelijke *Alva*: hij heeft ons niet alleen met veel waarheid het uiterlijke van dien beul der Nederlanden weergegeven; maar tevens met goed gevolg Alva's karakter bestudeerd. De beneficiant werd goed ter zijde gestaan door de dames Verstraeten en Coryn en de heeren Lemmens, Dierckx en Spoormans. We raden M. Wagemans aan, zijne rollen niet zoo te chargeeren; dàt doet een artist niet.

Ofschoon de tooneelschikking bevredigend was, hadden we toch wel wat meer luister willen zien, daar waar de afgezant van Philips II den hertog van Alva zulke belangrijke besluiten komt mededeelen.

Z...

P.-S. - Mevrouw Aleidis heeft verleden week hare heroptreding gedaan, en wel als ‘Mina van Ransfeld’ in het gekend drama ‘*Korporaal Simons*’.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Bij ministerieel besluit wordt een wedstrijd geopend (in 't fransch en in 't nederlandsch) voor het opstellen van een historisch gedicht, waarin de gedenkwaardigste feiten van het tijdvak

1830-1880 worden geschetst. Een prijs van 2500 frs. zal aan elk der twee bekroonde gedichten worden toegekend. Handschriften voor 1 Juli 1880 in te zenden aanden Voorzitter der Commissie voor de Nationale Feestviering.

Verder wordt een wedstrijd ingesteld voor het opstellen van een lyrischen zang, een lied van eenige strophen aan het Vaderland gewijd, en bestemd om gedurende den feestelijken optocht uitgedeeld te worden. - Prijs 1000 frs. In te zenden vóór 1 Mei 1880.

Voor deze beide prijskampen moeten de mededingende stukken eene kenspreuk dragen, die zich ook op een gesloten briefje bevindt, dat naam en woonplaats van den schrijver bevat.

- Een ministerieel besluit benoemt de speciale Jury, gelast met het uitkiezen van oorspronkelijke tooneelwerken, die tijdens de Nationale Feesten van staatswege zullen worden opgevoerd. Die keuze zal mogen gedaan worden zoowel in de reeds gedrukte als in de onuitgegeven stukken. Deze laatsten moeten voor 1 Mei 1880 ter beoordeeling worden ingezonden bij het bureel der Feestcommissie: rue latérale n° 1, te Brussel. - Tot leden dier Jury werden benoemd: Hendrik Conscience (Voorzitter), Prof. Heremans, Em. Hiel, Jan Van Beers, D. Delcroix en A. Van Camp.

- Door het Staatsbestuur zal een wedstrijd worden geopend voor de samenstelling van een Album voor Nationale Geschiedenis, ten gebruike der lagere gemeentescholen. Een koninklijk besluit van 12 December jl. stelt eene commissie in, om het programma van dien wedstrijd op te maken, en de onderwerpen aan te duiden. Deze commissie is samengesteld uit de heeren; Germain, alg. bestuurder van het lager onderwijs, (*Voorzitter*); De Gheynst, bestuurder der Staats-Normaalschool van Lier, Discailles, professor bij het kkl. Atheneüm van Brussel; Em. Hiel, letterkundige; Th. Juste, conservator van het Oudheidskundig Museum te Brussel; Rousseau, bestuurder der Schoone Kunsten bij het ministerie; Van Bemmel professor aan de Universiteit te Brussel.

- Ziehier het programma van den wedstrijd, uitgeschreven

door de Oudheidkundige Academie van België: I. Een werk betrekkelijk de Oudheidkunde der provincie Namen; het onderwerp te keuze van den schrijver. *Prijs*: 500 *franks.* - II. Eene studie over de Belgische Aardrijkskundigen der XVI^{de} eeuw, en den invloed dien zij op de Aardrijkskunde en de Landkaarten van dien tijd hebben uitgeoefend. *Prijs* (gesticht door het Aardrijkskundig Congres) 500 *frs.* - III. Historische lofspraak op Nicolaas Rockockx, den jonge, burgemeester van Antwerpen in de XVII^{de} eeuw. *Prijs* (gesticht door Baron Van de Werve de Schilde) 500 *frs.* - De stukken moeten vóór 1 December 1880 bij het Secretariaat der uitschrijvende Academie worden ingediend: Leopoldstraat, 15, te Antwerpen.

- In den declamatiewedstrijd van den *Cercle lyrique*, te Gent, werden bekroond: MM. Sommerlinck (Gent), J. Van Geert (id.) en Van Hoecke (id.) Eervolle meldingen aan de heeren Bollen (Mechelen), K. De Bondt (Gent) en P. Van Wygmeersch (Sinay).

- Tot leden der Jury, gelast met het toekennen van den Driejaarlijkschen Staatsprijs voor *Nederlandsche Tooneel*' *letterkunde* in Belgie (8ste tijdvak) werden benoemd de heeren: P. Gassée, Em. Hiel, D. Sleeckx, Dr. J.F. J Heremans en Jan Van Beers.

- Voor den vijfjaarlijkschen prijs van *Nederlandsche Letterkunde* (zesde tijdvak) werden tot Juryleden benoemd MM. Jul. De Vigne, P. Genard, Dr J.F.J. Heremans, G.D. Minnaert, Max Rooses, E. Van Driessche en P. Willems,

- Te Utrecht had onlangs de tweede reeks voorstellingen van den internationalen tooneelwedstrijd (*De Genestet*) plaats. De eerste prijs werd toegekend aan *Oefening baart kunst* van Rotterdam; de tweede, aan de vereeniging *Nieuwland* uit den Haag. Voor het beste samenspel bekwam *Oefening baart kunst* daarenboven een prachtigen lauwerkrans, terwijl aan Mevr. Belboy-Thon (optredend met de vereeniging *Nieuwland*) een prachtigen bloemtuil werd geschonken.

- Dr Jan Ten Brinck heeft een boek over Emile Zola in het licht gegeven. Eerlang spreekt hij over hetzelfde onderwerp in den *Cercle Artistique* te Antwerpen, alwaar gisteren

avond de heer Scherpenseel van Brussel met eene belangwekkende voordracht optrad.

Toonkunde.

- Beter laat dan nooit! Onze lezers zullen met genoegen vernemen dat de Vlaamsche toondichter Peter Benoit - in wien de *Kunstbode* een zoo ijvervollen medewerker bezit - eindelijk tot lid der Koninklijke Belgische Academie is benoemd. Ziedaar een lidmaatschap dat gewis evenzeer de Academie als den gevierden maëstro vereert.

- In de salons van den heer Victor Lynen te Antwerpen had dezer dagen eene auditie plaats van Huberti's nieuw werk *Oranje's dood* (poëzie van Hiel). Blauwaert trad als solist op. Componist en uitvoerders genoten veel bijval.

- Op last van het Staatsbestuur worden een drietal toonkundige werken opzettelijk voor de feesten van 1880 vervaardigd. Ed. Lassen schrijft de cantate voor het feest op het Oefeningsplein; Radoux die voor de onthulling van het Leopolds-Monument te Laeken, terwijl Peter Benoit een groot openingstuk voor de Nijverheidstentoonstelling vervaardigt. Deze drie componisten zijn Laureaten uit den grooten Staatswedstrijd (*Prijs van Rome*).

- De bekende componist-muziekhistoricus Ed. Grégoir schrijft thans een uitvoerig werk in 4 deelen over tooneelmuziek (1829 tot 1880). Het zal voor titel voeren '*Les gloires de l'Opéra.*'

- Naar allen schijn zal het Gouvernement zijne toestemming verleenen aan het verzoek van den *Bond tot bevordering der Nationale Toonkunst*, om, met medehulp van het *Concert National* te Brussel, tijdens de Nationale Feesten twee of meer Hollandsch-Belgische Concerts in te richten, in den zin zooals zulks door Benoit in ons tijdschrift was vooruitgezet.

- Men meldt dat, met medewerking van een viertal kunstminnende Maatschappijen, eerlang het Vlaamsche zangspel *De Dichter en zijn Droombeeld* van Conscience en Miry, te Gent zal worden opgevoerd.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen.** - In den wedstrijd, door de ‘Maatschappij der Antwerpsche Bouwkundigen’ uitgeschreven, werden de prijzen toegekend als volgt: 1ste *prijzen*, den heer Edw. Celis van Borgerhout en den heer Alb. Arnou van Antwerpen; - 2de *prijs*, den heer Henri Smits. - *Eervolle melding* aan den heer Ch. Janssens, leerling der Antwerpsche Academie. - De bekroonde werken zijn in de Academiezaal der Venusstraat tentoongesteld geweest.

- De Bestuurraad der Koninklijke Academie van Antwerpen brengt ter kennis van belangstellenden, dat de groote jaarlijksche Staatsprijskamp - gezegd *prijs van Rome* - in 1880 voor de Schilderkunst zal geopend worden. Alle Belgische componisten, die minder dan 30 jaren oud zijn, mogen zich voor dien wedstrijd aanbieden. De laureaat geniet gedurende vier jaren een Staatspensioen van 4,000 frs. om zijne studiën in het buitenland te gaan voortzetten. - De opening van den wedstrijd zal plaats hebben op Maandag, 5 April, 1880, in het lokaal der Antwerpsche Academie.

- Door de Maatschappij *Arti et Amicitioe* van Amsterdam wordt eene oudheidkundige tentoonstelling ingericht, die hoofdzakelijk zal gewijd zijn aan: 1o Kunstvoorwerpen uit edele metalen in vroegere eeuwen vervaardigd, zooals voorwerpen door kerkelijke en wereldlijke vereenigingen of in het huisgezin gebruikt, alsook lijfsieraden, munten, zegelstempels, enz., enz. - 2o Voorwerpen en bescheiden betreffende de goud- en zilversmeden uit den tijd der gilden, zooals boeken en bescheiden betreffende de gilden, portretten, rekeningen, adreskaarten, enz., enz.

- Men weet dat de groote Historieke Optocht die tijdens de ‘Onafhankelijkheidsfeesten’ in Augustî e.k. zal plaats hebben, uit twee deelen zal bestaan: 1o Het *Historisch* gedeelte, dat de verschillende tijdperken omvat, van de oude Belgen af tot op onze dagen, ontworpen door de heeren Den Duyts en Cluysenaer; 2o Het *Allegorisch* gedeelte, dat ons het huidige België op het gebied van staatkunde, handel, nijverheid, kunsten, letteren, enz. voorstellen zal, ontworpen door den heer Hendrickx.

Vlaamsche taalbelangen.

- De heer advokaat De Hoon van Gent heeft een merkwaardig vlugschrift uitgegeven, getiteld '*Onze Taal voor het Strafgerecht in Vlaanderen.*'

- Bij den drukker Crombez te St-Nicolaas kwam dezer dagen een boekje van de pers, dat bij ons Belgisch leger in eene behoefte voorziet, nl. een Vlaamsch 'handboekje over de rechten en plichten van den Belgischen soldaat'. De Vlaamsche milicianen zullen bij middel hunner moedertaal zich over dat gewichtig punt kunnen onderrichten. Door vorm en omvang is dit fraai gedrukt werkje goed tot een *Zakboekie* geschikt.

- Een twaalftal Vlaamsche kringen van Brussel hebben gezamentlijk aan de volksmaatschappijen van Vlaamsch-België een manifest gericht, om met het oog op 1830-1880 de algemeene aandacht te vestigen op een aantal belangrijke punten van onzen taalstrijd, die nog steeds op eene voldoende oplossing wachten.

- Het verslag der Vlaamsche Conferencie van de Balie, te Gent, behelst eene zoo belangwekkende als flink geschreven studie *over de taal der Wetgeving in 't algemeen.* Daarin wordt door Mr Camiel Siffer zeer terecht de wensch uitgedrukt, dat de ambtelijke vertaling onzer wetten in den *Moniteur Belge* zelven zou worden opgenomen. Het Staatsblad is oneindig meer verspreid dan de *Verzameling* (Recueil), waarin die wetten worden geplaatst. De Moniteur blijft beter onder de hand, en te onzent is hij het eenige en wezentlijke werktuig voor alle ernstige openbaarheid. Men behoorde zelfs voor de vertaling der gebruikelijkste wetten afzonderlijke uitgaven te bezorgen, met gemakkelijk formaat en tot dagelijkschen dienst bestemd. - Verder vestigt de heer Siffer de aandacht op het gebruik van den Nederlandschen tekst onzer wetgeving. Niet zelden, zegt hij, krijgen wij openbare stuks, die alhoewel in de Moedertaal geschreven, toch de daarbij aangehaalde wetsbepalingen in het fransch overnemen. Ten slotte doet de heer Siffer opmerken dat zelfs dàn wanneer de Nederlandsche tekst onzer in 't fransch gestemde wetten niet *verbindend* is, niet te min de vertaling daarvan met zeer veel nauwgezetheid moet geschieden.

Het Bestuur der Conferencie voor 1879-1880 is samengesteld als volgt: *Eerevoorzitter*, Mr E. Delecourt; *Voorzitter*, Mr J.O. De Vigne; *Secretaris*, Mr C. Siffer; *leden*, de heeren P. Lenssens, A. Eeman en A. De Bruyker.

Necrologie.

P. ECREVISSE, letterkundige, overleden te Eecloo, in den ouderdom van 75 jaren. - Als romanschrijver heeft de heer Ecrevisse zich een welverdienden roem in onze letterwereld verworven. Op dit gebied leverde hij opvolgentlijk de volgende werken, die meest allen van gewetensvolle karakterstudie getuigen, en waarvan eenigen zelfs de eer der vertaling genoten: *De Teuten* (1844), *De Drossaart Clerckx* (1845), *De Bokkenrijders* (1845), *De Verwoesting van Maastricht* (1845), *Jacob van Artevelde* (1846), *Egmond's einde* (1850), *De Meikoningin* (1858), *De Vadermoorder* (1859), *De Gemsenjager* (1859), *Patrik de Walvischvaarder*, gevolgd door twee andere verhalen (1859), *De kanker der steden* (1860), *De stiefzoon* (1861), *De nicht uit de Kempen* (1864). - Een tijdlang was Ecrevisse redakteur van het Vlaamschgezind blad '*De Vlaamsche Stem*'; hij was overigens een dergenen die reeds bij haar ontstaan de Vlaamsche Beweging met woord en daad het krachtigst steunden. - P. Ecrevisse werd in 1804 gehoren te Obbicht, bij Sittard (Nederl. Limburg), en sedert 1839 bekleedde hij de plaats van vrederechter in het canton Eecloo (Oostvlaanderen).

- JACOB JACOBS, kunstschilder, geboren in 1812, overleden te Antwerpen, in December 1879.

De heer Jacobs was een der verdienstelijkste veteranen onzer Nationale Schilderkunst. Hij muntte vooral uit als landschap- en zeeschilder. Verschillige binnen- en buitenlandsche Museüms bezitten tafereelen van zijne hand, die algemeen als uitstekende kunstwerken worden geroemd. Gedurende meer dan 36 jaren was de heer Jacobs leeraar aàn de Antwerpsche Academie van Beeldende kunsten en heeft hij een aantal uitmuntende leerlingen gevormd.

Brauwer en Craesbeek.
Comedie in een bedrijf.

PERSONEN;
ADRIAAN BRAUWER. - JOZEF VAN CRAESBEEK. - M. CORNELIUS. VROUW VAN CRAESBEEK.

*Te Antwerpen, in de XVII*de *eeuw.*

Het tooneel verbeeldt de werkplaats van een bakker. Dicht bij den achtergrond, links, ziet men het ovengat. Overal op den achtergrond, en tot op het tweede plan, allerhande voorwerpen die tot den bakkerstiel behooren. Op het eerste plan, links en rechts, een schilderezel, en op ieder, een doek dat reeds beschilderd is, in de nabijheid andere doeken die tot het beschilderen vaardig zijn gemaakt, ook aan den wand eenige printen, enz. - Op den grond paletten en penseelen, verfdoozen, enz.; kannen, kroezen en gebroken pijpen. Op het tweede plan aan den muur links een kleine spiegel, vuil en bestoven; daar rechtover een oude horlogiekast. - Veel wanorde.

Eerste Tooneel,

CRAESBEEK

(alleen.) Bij het ophalen der gordijn legt hij deegbalen naast elkander op een groote ijzeren plaat).

Zoo! de deeg is klaar!

(de plateel met den paal in den oven schietende)

daar!

(Half loopend en half dansend over 't tooneel gaande)

. Nu den paal in den hoek, en welgemoed naar den borstel!...

(Het meel van zijne kleederen schuddende)

. Oef!...

(Lustig)

. Hoe ben ik gesteld!

(Gaat naar den ezel toe)

. Komaan! terwijl de oven zijn werk doet, kunnen wij voor een tijdje overgaan tot een ander bedrijf, dat me wat dichter aan 't harte ligt!...

(Zet zich met genoegen voor den ezel)

. O! die Brauwer is een recht gelukkig man! die moet zich niet afbeulen aan koeken en broodjes...

(werkende met 't penseel)

en vrij van huis- en andere zorgen, mag hij onbekommerd zijnen tijd wijden aan...

(beziet glimlachende zijn werk)

terwijl *ik* helaas! met mijn vrouw...

(zuchtende)

ach Heere!...

(Zelf verwonderd over dat zuchten, ziet hij op, en barst hij in

eenen luiden lach uit)

. Ha, ha, ha! daar zit ik nu te zuchten...

(staat op)

ik, de blijhartige Van Craesbeek! Dat 's gek! Dat is al te gek! Ik ben toch niet zoo zeer te beklagen!... Is mijn vrouwtje wat glad van tong, ze heeft toch ook hare buien van goedheid... O! ondankbare zîel!

(Hij grijpt naar kan en kroes; inschenkende)

het zal mij nimmer meer gebeuren!

(de kroes omhoog)

. Op uwe gezondheid, vrouwtje! En verschooning!...

(drinkt)

.

Tweede Tooneel.

CRAESBEEK. Vrouw CRAESBEEK.

Vrouw CRAESBEEK

(de handen op de heupen).

Maar bij den hemel!...

(Zij komt vooruit met dreigend gelaat)

.

CRAESBEEK

(ter zijde).

Oei? betrapt!

Vrouw CRAESBEEK.

Dat gaat nu toch waarlijk alle grenzen te buiten!

CRAESBEEK

(ter zijde, kroes en kan neêrzettende).

Duivels!

Vrouw CRAESBEEK.

Van 's morgens vroeg aan 't schilderen en aan 't drinken!

CRAESBEEK

(met een vroolijk gezicht).

Ha! vrouwken!... wat engelken zendt u hierheen?... 't gaat goed van daag?...

Vrouw CRAESBEEK.

Mijnheer Van Craesbeek, mijn geduld kan het niet langer uithouden! Borstel en palet moeten den huize uit!... hoort ge?

CRAESBEEK.

Goed geslapen?...

Vrouw CRAESBEEK.

Zou het een christen mensch kunnen gelooven, dat eene welbeklante bakkerij onder de voeten moet, omdat mijnheer er zijn plezier in vindt wat gekke figuren te schilderen!?...

CRAESBEEK

(heel natuurlijk).

Ja! wat scheelt er aan de vrouw van den huize?

Vrouw CRAESBEEK.

Hoor eens, Jozef, ge hebt ongelijk uwen dag te beginnen met spotternij...

CRAESBEEK.

Maar...

Vrouw CRAESBEEK.

Ik ben er niet opgesteld die te aanhooren!

CRAESBEEK.

Wel...

Vrouw CRAESBEEK.
Op alles wat ik u zeg, antwoordt ge maar altijd ‘ja en amen’...

CRAESBEEK

(ter zijde).

Natuurlijk...

Vrouw CRAESBEEK.
Doch de klanten, die nu eens over dit, dan weer over dàt te klagen hebben, die hebben minder geduld dan ik!...

CRAESBEEK

(ter zijde).

In God's naam!

Vrouw CRAESBEEK.
En ze dragen hunne duiten bij andere bakkers, die liever aan den oven staan, dan mannekens te schilderen. En dan nog mannekens die leelijke gezichten trekken!

CRAESBEEK

(ter zijde).

Ze heeft weinig kunstgevoel, de vrouw!

Vrouw CRAESBEEK.
De bakkerij geraakt onder de voeten, zeg ik u!

(Op ezel, palet, kannen kroezen, enz. wijzende)

Bezie me dat eens!... nog een beetje en we zijn op straat!... Maar als dat schilderen u niet uit den kop te praten is, welnu, dan moogt ge alléén uwen ondergang voltooien!... ik ben weg, en voor eeuwig!

(Zij zet zich vol gramschap op eenen stoel te midden van 't tooneel)

.

CRAESBEEK

(zacht en vriendelijk).

Ach, waarom die rimpels? Zet liever een lustig gezichtje!... dat staat u veel beter!

(Zet zich nevens haar).

Vrouw CRAESBEEK

(ter zijde).

Flikflooierijtjes!...

CRAESBEEK.

En geef mij hier uwe handjes... zòò...

Vrouw CRAESBEEK

(ter zijde).

Hij zal mij tòch niet doen glimlachen!

(Klemt de lippen op elkander)

.

CRAESBEEK

(met hare handen in de zijne).

Vrouwken, het spijt mij, in 't diepste van mijne ziel, dat gij geen belang stelt in de schilderkunst...

Vrouw CRAESBEEK.

Zij gerust!...

CRAESBEEK.

... Die ik uit heel mijn hart bemin!...

Vrouw CRAESBEEK.

't Is ongelukkig genoeg!

CRAESBEEK.

... En die ik beoefen uit liefde voor u!...

Vrouw CRAESBEEK

(opspringende).

Uit liefde voor mij!

CRAESBEEK

insgelijks opstaande).

Ja zeker... ik zou u willen rijk zien... Met de bakkerij kan men geen fortuin maken, maar integendeel is schilderen een winstgevend beroep.

Vrouw CRAESBEEK.
'k Word het gewaar!

CRAESBEEK.
Zie eens Rubens..

Vrouw CRAESBEEK.
Ja! ja, Rubens...

CRAESBEEK.
Teniers, Jordaans, Van Dyck... En vriend De Brauwer.

Vrouw CRAESBEEK.
Hm! een vriend!...

CRAESBEEK.
Kom, zeg maar geen kwaad van hem! Wij zijn hem dank verschuldigd!...

Vrouw CRAESBEEK.
Wij?... dank?... aan hem!

CRAESBEEK.
Ja zeker! is hij mijn leermeester niet?

Vrouw CRAESBEEK.
God betere 't! En dààrom zou *ik* hem moeten dankbaar zijn!

CRAESBEEK.
Hij is bij ons komen inwonen... hij vervroolijkt ons huis...

Vrouw CRAESBEEK.
En hij maakt van onze bakkerij eene herberg!

CRAESBEEK

(opgetogen).

Ha! 't is een lieve jongen, die Adriaan! En een lustige maat daarbij!... He! he! ge kunt hem ook wel lijden, niet waar?... Zie ge krijgt een blosje!

Vrouw CRAESBEEK

(een weinig ontroerd).

Wel neen... 't is dat ik... dat ik hem vandaag nog niet gehoord heb... Hij zal weer den heelen nacht uitgebleven zijn!

CRAESBEEK.
Ja, 't is nog al zijn' gewoonte. Maar *hij* mag dat doen: *hij* is jonkman!

Vrouw CRAESBEEK

(met een klein verwijt).

En *gij* nîet... gij zijt helaas getrouwd!

CRAESBEEK

(lachende).

O! die ‘helaas’ is er te veel!... ge weet het wel, vrouwken, dat ik u warm lief heb!...

BRAUWER

(nog buiten, zingende):

‘Wijn, wijn, wijn,
Matig moet hij gedronken zijn!...’

CRAESBEEK en Vrouw CRAESBEEK.

Daar is hij!...

Derde Tooneel.

DE VORIGEN. BRAUWER.

BRAUWER

(lustig binnen).

Mijn beste groeten aan den vriend... en aan de vriendin!...

CRAESBEEK

(verheugd).

Ha! goeden morgen!

BRAUWER.
En hoe gaat het met u beiden?... oh, ik zie het wel: lustig en gezond!... Jufvrouw Craesbeek, laat mij u een kompliment maken.

Vrouw CRAESBEEK.
Een kompliment!

BRAUWER.
Ja!... men kan aan uw oogjes een pijpken aansteken!

Vrouw CRAESBEEK.
Oe! vleier!

BRAUWER.
En gij, Craesbeek, met moed aan den arbeid?... Ik wil uw voorbeeld volgen...

(In de handen wrijvend)

. 'k Ben bijzonder wèl in mijn schik vandaag.

CRAESBEEK.
Zóó, ge zijt niet te zeer vermoeid?

BRAUWER.
Vermoeid?... van wat?...

CRAESBEEK.
Wel, zoo 't schijnt zijt ge dezen nacht niet naar huis gekomen?...

BRAUWER.
Ach, neen, verduiveld! En ik was zoo wèl van plan vroeg naar bed te gaan!... Zie, ik ben een beklagenswaardig man... 'k heb altijd goede gedachten, maar ik kan ze nooit ten uitvoer brengen.

CRAESBEEK.
Net gelijk ik.

BRAUWER.
Gisteren avond was ik op weg naar huis, doch voorbij eene herberg gaande, - '*De Hope van Vrede*', - werden mijne ooren getroffen door een gedruis, een getier van alle drommels!...

DRAESBEEK.
Een' vechtpartij?

BRAUWER.

Ja, de klanten van ‘De Hope van *Vrede*’ waren in vollen *oorlog*!...

Vrouw CRAESBEEK.

En gij daarbinnen?

BRAUWER.

Natuurlijk!... Jongens! wat een tooneelken!... Een drinker, een kerel als een Herkuul, sloeg met zijn vervaarlijke vüisten op 'nen soldaat... deze, ook al een reuzenkind, stak zijnen langen degen op... de eene zag zoo wit als sneeuw, de andere zoo rood als vuur!... de klanten mengden zich in 't spel... de kroezen rolden onder tafel... de kannen vlogen boven den kop... de baas vloekte... de bazin zuchtte. - en hun meisje, een aardig kind, lief gelijk een engelken, liep weenende van den eenen naar den anderen!... O, 't was vermakelijk!...

CRAESBEEK

(met warme belangstelling).

Zoo, zoo, zoo...

BRAUWER.
Ik had bij geluk een stuk perkament bij mij, en in een omzien was gansch het tafereeltje geteekend.

CRAESBEEK

(haastig).

Hebt ge 't meê gebracht?

BRAUWER.
Neen, ik heb het in de herberg moeten laten.

CRAESBEEK.
Wat jammer!

BRAUWER.
Een man die naast mij aan tafel zat. sprong er meê tusschen de vechters. En, zie eens wat wonder! de strijd was in eens ten einde! Iedereen zocht naar zijn portret. Er werd gelachen... gespot... en een oogenblikje later boden de vijanden elkander de blijde hand der verzoening aan!

CRAESBEEK.
Goed zoo! dank aan uwe teekening?... ja, de kunst heeft een groot vermogen!

Vrouw CRAESBEEK.
En op de goede overeenkomst moest er eens gedronken worden?

BRAUWER.
Ha, dat spreekt!

Vrouw CRAESBEEK.
En gij, ge moest mêe van de partij zijn?

BRAUWER.
Zonder twijfel!

Vrouw CRAESBEEK.
En dat duurde zoo den heelen nacht?

BRAUWER.
Dat duurde zoo den heelen nacht, Jufvrouw Van Craesbeek.

(Het hart ophalende)

. Maar, wij hebben ons uitnemend vermaakt! De wijn was goed, de baas niet kwaad, de moeder zette haar vriendelijkst gezicht, en het meisje zong wel honderd schoone liedjes!... Al de drinkers waren vroolijke jongens; van vechten was er geene sprake meer, en ieder wist eene aardigheid te verzinnen om al de anderen te doen lachen. Ja wij hebben daar een aangenaam uurtje beleefd!... Wij zijn daar zoo even van elkander gescheiden, en onder den indruk van al die vreugde zal ik mij dadelijk aan 't werk begeven.

CRAESBEEK.

Ja, maar eerst mag er wel een teugje af! Uwe vertelling heeft mij dorstig gemaakt! - Vrouwken, geef eens kroezen!... He! wat deert u?

Vrouw CRAESBEEK

(een weinig verlegen).

Wat me?...

CRAESBEEK.

Er blinkt u een traantje in 't oog?

Vrouw CRAESBEEK.

Ja, waarachtig?...

(wischt uit)

't is niets!...

(Ter zijde, terwijl zij de kroezen gaat halen)

. Wat verschil met Craesbeek!...

(De kroezen aanbrengende)

. Ziedaar!

BRAUWER

(de kroes aanvaardende).

O! wat ben ik hier toch gelukkig!... nu heb ik het eens recht getroffen.

(Rondziende, met hartelijke vreugde)

't Is zóó'n leventje dat ik hebben moet! Men legt mij ten laste dat ik geene onberispelijke manieren heb, doch men vergeet dat ik in 't wilde gekweekt ben, en ik in 't wilde moet leven!...

CRAESBEEK.
't Is waar.

BRAUWER.
Ik ben van geen kunstfamilie gelijk Teniers!..

CRAESBEEK.
Neen...

BRAUWER.
Ik ben geen man voor het hof, gelijk Rubens en Van Dyck... noch ook geen man voor den huiselijken haard gelijk Jordaens... Ik ben Brauwer, de losse Adriaan Brauwer!...

CRAESBEEK

(hem de hand grijpende).

De goede vriend!...

BRAUWER.
Ik geloof niet dat er mij ooit schoone voorbeelden werden getoond. O! neen, integendeel, ik werd van jongs af aan op- en neêrgeslingerd, nu door 't gebrek, dàn door 't bedrog!... En de woorden van Rubens, toen hij mij kwam verlossen uit het kasteel van Antwerpen, - waar ik bij misgreep gevangen was gezet, - waren zeker de eerste goedhartige woorden die mij ooit werden toegesproken!

Vrouw CRAESBEEK.
En als een ondankbare hebt gij Rubens verlaten!

BRAUWER.
't Is waar; maar ik was daar niet op mijne rechte plaats. Al die ceremoniën kwamen met mijn karakter niet overeen. De levenswijze van Rubens was als een verwijt voor mij. - Oh, ik achtte mij zoo gelukkig als een jongen die vrij van school is, wanneer ik te uwent mijne intrede nam... En voor al de schatten der wereld zou ik u niet meer willen verlaten!

CRAESBEEK

(hem de hand nemende).

Beste vriend!

BRAUWER

(met komieken pathos).

De naam van *Craesbeek* moet in alles en voor eeuwig met dien van *Brauwer* vereenigd blijven!... Onze vlaamsche schilderschool moet naast hare ernstige mannen, ook hare lustige snaken tellen, mannen die kunst en plezier doen samen gaan!... Welaan! hoog de kroezen!... Op de gezondheid der schoone vrouwtjes!...

CRAESBEEK.

Op den bloei van de kunst!...

(Craesbeek heeft de kan in de hand, en drinkt meê).

BRAUWER

(zingende).

Excellent is 't druiven-natje
Laburdon, tierelierlon!
Als 't zoo zoet komt uit het vatje
Laburette, tierlierette
Laburdon, tierelierlon!

ALLE DRIE.

Laburette, tierelierette
Laburdon, tierelierlon.

BRAUWER.

Ziet het uit den roomer springen
Laburdon, tierelieron!
Heisa! lustig laat ons zingen
Laburette, tierlierette
Laburdon, tierelieron!...

ALLE DRIE.

Laburette, tierlierette
Laburdon, tierelieron!

(Drinklied uit de XVIIe eeuw).

(Er wordt buiten aan de deur geklopt).

M. CORNELIUS

(buiten).

Beminnelijke jufvrouw Van Craesbeek!..

ALLE DRIE

(met verveling).

Hemel! Mijnheer Cornelius!...

CRAESBEEK.

Ach, ik kan hem niet uitstaan!

Vrouw CRAESBEEK.

En we kunnen hem niet ontloopen!

M. CORNELIUS

(buiten).

Beminnelijke jufvrouw Van Craesbeek...

Vrouw CRAESBEEK,

Ja, ja...

BRAUWER.

Hij zal weêr, tot neêrbuigens toe, beladen zijn met komplimenten voor ons...

CRAESBEEK.

En laster voor de anderen.

BRAUWER.

O! ik heb een gedacht!... Jufvrouw Craesbeek, als 't u belieft, laat hem binnen!

Vrouw CRAESBEEK.

Hem binnenlaten?

BRAUWER

(tot bij Craesbeek gaande).

Ja, ja...

(aan het oor van Craesbeek)

wat dunkt u van...

(zegt iets in stilte; -

Craesbeek begint te lachen; - middelerwijl heeft vrouw Craesbeek de deur ontsloten)

.

BRAUWER.

Hij steekt al lang in mijn penseel, die vogel!

Vierde Tooneel.

De Vorigen. M. CORNELIUS.

CORNELIUS

(tot vrouw Craesbeek).

Ik durf me verstouten een beetje te komen uitrusten... en met een me overtuigen of op karmozijne lipjes...

Vrouw CRAESBEEK

(gezwind groetende).

Uwe dienares, Mijnheer Cornelius!

(Af)

.

M. CORNELIUS

(verwonderd).

He! ze ontvlucht me!...

BRAUWER

(half luid).

Ja, winter en zomer kunnen moeielijk overeenkomen.

M. CORNELIUS

(Brauwer ontwarende).

Ha! zie! ge waart daar...

(en dan Craesbeek)

alle twee!

(Vooruitkomende)

. Hoe gaat het u al?... Ik ben zoo vrij, beste heeren, jeugdige bloesems van de Schilderschool, ik ben zoo vrij u een morgenbezoek te brengen.

BRAUWER en CRAESBEEK.
Welkom, heer Cornelius, zet u!...

(Zij doen hem nederzitten te midden van het tooneel, 2de plan, en schikken, zonder er den schijn van te hebben, zijne houding naar hun goeddunken; - dan keeren zij terug naar hunne plaats).

M. CORNELIUS

(neergezeten).

Welkom ben ik bij al de kunstenaren!

BRAUWER.
Mijnheer Cornelius gij kunt ons een grooten dienst bewijzen.

M. CORNELIUS

(fier en gelukkig).

Waarlijk?

BRAUWER.
Wij willen ons wreken op eene der grootste plagen van de Kunst, en gij zoudt ons moeten behulpzaam zijn?

M. CORNELIUS.
Behulpzaam?... ha! door mijnen raad?... heel gaarne!... Zonder mij zelven te prijzen, durf ik zeggen dat ik genoegzaam met kennissen ben toegerust om...

(wil rechtstaan)

.

BRAUWER

(aan 't werk):

Ach, blijf zitten, Mijnheer Cornelius.

M. CORNELIUS.

En alhoewel ik mij niet als kunstenaar wil laten bewonderen, mag ik er met volle recht den titel van dragen.

BRAUWER.

Zeker, zeker.

M. CORNELIUS.

Ik heb nooit iets laten zien, 't is waar, omdat ik misschien wat al te zedig ben... doch vele schilders, die wij thans hoog hooren ophemelen, heb ik, ik die u toespreek, op den goeden weg geholpen.

BRAUWER.

Leugenaar!

M. CORNELIUS

(verschietende).

Wat zegt ge?

BRAUWER

(zeer eenvoudig).

Ik zeg leugenaar, op mijn werk... neem geen acht, ik laat mij soms meêslepen door mijn eigen arbeid.

M. CORNELIUS

(gerust gesteld).

Ha... zoo... Welnu, om mij bij een enkel voorbeeld te bepalen, Antoon Van Dyck...

CRAESBEEK

(werkende).

Gij waart zijn meester?

M. CORNELIUS.

Neen... 't is te zeggen, ja, ik heb hem goede lessen gegeven... maar nog in een ander opzicht is hij mij grooten dank verschuldigd...

BRAUWER

(werkende).

De schouders wat hoog...

M. CORNELIUS.

Ge weet dus dat de jongen razend verslingerd is op grootheid, rijkdom, weelde? Dank aan mijne voorspraak is hij aan 't hof van Engeland geraakt en hij heeft er zich niet te beklagen.

CRAESBEEK.

O! die schelm!

M. CORNELIUS.

Wat zegt ge?

CRAESBEEK.

Die schelm!... die schelm van Van Dyck!

M. CORNELIUS.

Ha, zoo!...

(glimlachend)

ja, ja, hij heeft nog al wat op het geweten! he, he! zijne liefde, te Saventhem... hi, hi! met het molenarinnetje... ho, ho! 't is de beruchtste zaak van de wereld geworden!

CRAESBEEK.

Steek eens de tong uit, Mijnheer Cornelius?

M. CORNELIUS.

Goede hemel! waarom?

CRAESBEEK.

Och, zoo'n zonderlinge artistengril!

M. CORNELIUS.

Donders!... ziedaar...

CRAESBEEK.

't Is genoeg, Mijnheer, ik dank u!...

M. CORNELIUS

(glimlachend).

't Is inderdaad eene zonder-

linge gril, Mijnheer Van Craesbeek!... Nu, 'k heb nog liever dat een kunstenaar aardig en onafhankelijk is, dan wel hem te zien kwispelstaarten gelijk... gelijk bijvoorbeeld de jonge Teniers!...

BRAUWER.

Zoo, zoo, ge denkt dat de jonge Teniers?...

M. CORNELIUS.

Och, buigen en kruipen!... hij zou anders zooveel ophef niet maken! - Wat zit er nu toch in dien jongen?

BRAUWER.

Niets! buiten een vroolijken geest, veel gemak en een lief koloriet, bezit hij hoegenaamd niets.

M. CORNELIUS.

Bezit hij hoegenaamd niets.

BRAUWER

(altijd werkend).

En dan die slimmerik van Jordaans.

M. CORNELIUS.

Ja, Jordaens... Ha! ik heb mij nog niet weinig voor dien man in zorg gestoken!... 'k heb hem gered van de armoede... dat mag ik zeggen... de goede vent is Calvinist en zonder mijnen invloed en mijne voorspraak had hij nooit een bestelling van kerk of klooster gekregen.

CRAESBEEK.

Domkop!

M. CORNELIUS.

He?

CRAESBEEK

(zeer kalm).

't Is op mijn werk!

BRAUWER.

En Craeyer?... Kent ge Craeyer?

M. CORNELIUS.

Of ik hem ken!

CRAESBEEK.

Hij werkt niet al te slecht.

M. CORNELIUS.

Neen...maar 't best dat hij tot hiertoe gedaan heeft is zijn huwelijk met mijn rijke nicht van Brussel.

BRAUWER.

Nogmaals dank aan *u*?

M. CORNELIUS.

Natuurlijk dank aan mij!

BRAUWER.

Ha! Mijnheer Cornelius, ik vraag mij af, wat er van de Vlaamsche schilders zou geworden, indien *gij* daar niet waart om...

M. CORNELIUS.

Och, mijn goede vriend, ieder heeft zijn zwakke zijde; de mijne is: kunstenaars vooruit te helpen!...

BRAUWER.

't Is schoon, Mijnheer Cornelius!... En Rubens?... hoe denkt gij over Rubens?...

M. CORNELIUS.

Och, zwijg me om 's hemels wil van dien hoogvlieger!... 'k kan hem hooren noch zien!... Die man heeft de

verwaandheid in alles zich te willen op den voorgrond plaatsen... hij meent dat hij baas is in àlle kunsten!... En och arme!... zijne waarde is zeer gedaald sedert hij den diplomaat heeft willen spelen, iets waarbij hij anders niets dan de jicht heeft gewonnen!

BRAUWER

(zeer haastig werkende).

Ja, dat zal hem leeren den diplomaat spelen!... En, dat het zoo gemakkelijk is niemendal te doen, Mijnheer Cornelius!... Niemendal doen, oh! ja!... dan weet men niets van die koortsige worsteling die een kunstenaar, in zijne bezwarende loopbaan, tegen iedereen en tegen àlles te verduren heeft...

(M. Cornelius wil hem in de rede vallen.)

BRAUWER

(als te voren).

Van dat oneindig lijden en strijden, van die ontgoochelingen en ontmoedigingen!... O! dàn, Mijnheer, weent men geen gloedige tranen van wanhoop en verdriet, dan voelt men niet den giftigen angel der adderslangen, die op uwen duurgekochten arbeid al de gal uitbraken, waarmeê hunne venijnige ziel is vervuld!...

M. CORNELIUS

(rechtstaande).

Maar, Mijnheer Brauwer, 't is toch op mij niet dat ge...

BRAUWER

(dadelijk).

Op u!... Wel, Mijnheer Cornelius, wat denkt ge!... gij, gij zijt immers de vriend, de voorstander, de vader der Vlaamsche kunstenaars!... Wij houden u in hooge achting, o zeker!... en wij willen u zelfs een blijk van onze warme vriendschap geven.

M. CORNELIUS.

Hoe zoo?

BRAUWER

(zijn werk verlatende).

Mijnheer Cornelius, waren wij beeldhouwers dan zouden we u een standbeeld maken...

M. CORNELIUS.

Oh! Mijnheer!...

BRAUWER.

Maar als eenvoudige schilders, moeten we ons vergenoegen met u deze twee portretten op te dragen...

M. CORNELIUS

(gelukkig).

Is 't mogelijk!... voor mij?... twee schilderijen voor mij! die mij worden opgedragen! die mij worden aangeboden!... Oh! laat ze mij bewonderen!

BRAUWER.

Neen, neen, ze zijn nog niet voltooid... een beetje geduld... Maar dezen namiddag zullen wij die ten toon stellen in de groote zaal van de Schildersacademie, hier in de buurt.

M. CORNELIUS

(opgetogen).

Goed! goed! ik begeef mij dadelijk op weg naar al mijne vrienden en kennissen. Geheel de stad zal uwe jongste meesterstukken komen toejuichen!

(Ten toppunt van vreugde)

. Ach hemeltje! ik gevoel mij zoo licht als een veder!... 'k heb waarachtig lust om te dansen!...

(Hij draait en keert, en botst tegen jufvrouw Van Craesbeek, die met eenen brief in de hand binnenkomt).

M. CORNELIUS.

Ach, jufvrouwtje! Oh! verschooning!

(groetende)

mijne Heeren... mijne vrienden...

(met een kushandje)

vaarwel!

(huppelend af)

.

BRAUWER EN CRAESBEEK,

(laten zich lachend ieder op een' stoel nedervallen).

Vijfde Tooneel.

BRAUWER. CRAESBEEK en Vrouw CRAESBEEK.

Vrouw CRAESBEEK.

Wat is is er aan de hand?...

BRAUWER.

Wij zullen 't u vertellen... maar zeg eens, is de jongen in den winkel?

Vrouw CRAESBEEK.

Ja, waarom?

BRAUWER.

Om mij deze twee hoofdzonden naar de Schildersacademie te helpen dragen!...

Vrouw CRAASBEEK

(op het werk van Brauwer; de handen in elkaar slaande).

Lieve Hemel! het portret van Mijnheer Cornelius!...

(lachend)

. Ho, ho, ho! dat is aardig!...

CRAESBEEK

(lachend).

Heerlijk, Brauwer, goed!... het ware portret van den domoor, die zich wil doen doorgaan voor een man van kennis.

BRAUWER.

Laat eens het *uwe* zien!...

(Lachend)

. Goed getroffen!... Mijnheer Cornelius in een vlaag van welsprekendheid!

Vrouw CRAESBEEK.

Ei! wat is dat leelijk!

BRAUWER

(hij neemt de twee schilderijen bij de boorden, en draagt die weg van 't tooneel).

Nu ben ik weg... tot aanstonds!

Zesde Tooneel.

CRAESBEEK. Vrouw CRAESBEEK.

Vrouw CRAESBEEK

(ter zij de).

Hoe aardig bij Brauwer, en hoe leelijk bij Craesbeek!...

(Luid.)

Weet ge wat de menhen van u zeggen?

CRAESBEEK.

Wat zeggen de menschen van mij?...

Vrouw CRAESBEEK.

Dat ge niets anders dan leelijke dingen maakt!... En ze hebben wel gelijk!

CRAESBEEK

(lachend).

Och, vrouwken, die menschen zijn op de hoogte niet! Ze begrijpen niet dat bij mij het leelijke juist het schoone is... Zie, ge zijt met eene tijding beladen?

Vrouw CRAESBEEK

(droog).

Ja...

(geeft hem een' brief).

CRAESBEEK

(lezend).

'Van Craesbeek, kunstschilder'...

(Spraak.)

Kunstschilder!... Men vraagt iets van mijne hand!...

(Doet haastig den brief open)

misschien een portret...

(Ziet in den brief, teleurgesteld)

neen, 't is eene appelpastei!... 't Is voor den bakker!... Waarom me dan *kunstschilder* noemen?... Brauwer kent al dien hoon niet!... Allo! bakker, leg den borstel neêr, en daal naar den kelder... om appels en meel!...

(Heengaande, half ernstig, half lustig.)

Och, de speldensteekjes!... de speldensteekjes!...

(Af.)

Zevende Tooneel.

Vrouw CRAESBEEK

(alleen).

Oh! wat verschil tusschen die twee mannen! Hoe verre is Brauwer verheven boven Craesbeek! Alles wat Brauwer doet of zegt is lief en geestig; maar Craesbeek!... geen enkel wijs woord kan ooit over zijne lippen komen, en alles wat hij doet!... Kijk! ik begrijp niet hoe ik zoo dom was mijn hart en hand aan dien Craesbeek weg te schenken!... Hij is toch zoo leelijk!...

(Diepe zucht.)

Maar zoo gaat het met de meisjes: uit vrees dat geen ander haar zou willen..... nemen ze wat ze krijgen kunnen, en als 't te laat is dan klagen ze putten in de aarde!...

(Wat zachter.)

Om de waarheid te zeggen, hij was een door en door goede jongen! En dat is hij nog! Terwijl Brauwer... oh, men heeft hem maar aan te zien... hij heeft zoo iets in het gelaat dat... dat u... Zie 't is gelijk, Craesbeek is mijn man, en ik moet hem beminnen en trouw blijven... maar ik kan mij toch niet weerhouden te denken dat Brauwer...

Achtste Tooneel.

DE VORIGE. CRAESBEEK.

(Craesbeek verschijnt op den achtergrond, hij draagt een zak met meel op het hoofd en een korfje appelen in de hand; hij heeft het aangezicht met meel bestreken, en daarboven zwarte lijnen getrokken; hij ziet er afzichtelijk uit.)

CRAESBEEK

(ter zijde).

Zij is in diepe overpeinzingen... wacht!...

(Gaat zachtjes tot haar en vat haar om het lijf.)

Gij zult mij volgen!

Vrouw CRAESBEEK

(verschrikt, met een gil).

God!...

CRAESBEEK

(luidop lachende).

Ha, ha, ha!...

(Ter zijde.)

't Zal gaan alarm slaan!

(Luid.)

Is 't waar, vrouwtje, dat ik meer voor de hel dan voor den hemel geschikt ben? Ha, ha, ha!...

(Ter zijde.)

Ze zwijgt!... ik had nochtans eene dondervlaag verwacht.

(Luid.)

Welnu, vrouwtje, vindt ge mij niet aardig?

Vrouw CRAESBEEK

(de schouders ophalende.)

Hm! ge kunt er nog geen dwaas meê doen lachen!

CRAESBEEK.

En 't is al wat ge zegt?

Vrouw CRAESBEEK.

Ja.

CRAESBEEK.

En zoo kortaf!...

(wil haar de hand nemen)

Vrouwken?

Vrouw CRAESBEEK.

Laat los!

CRAESBEEK

(terwijl hy zich het aangezicht afwischt).

Welaan! de handen aan de pastei geslagen!

(Doet den oven open.)

De oven is uitgebrand! Vrouw, uwe koele woorden hebben al de warmte uit den oven gejaagd!...

(Ter zijde)

Ze spreekt geen woord, saperduivelkens!...

(Luid, met een kreet.)

Heilige naam van Christus! 'k had de broodjes vergeten!

(Ter zijde.)

Goed! 't zal storm zijn!...

(Luid.)

Ach, vrouw, vrouw, zie me dat eens! àlles verbrand! alles verbrand!...

(Ter zijde.)

't Is vreemd dat ze nog niet...

(Luid.)

En de klanten! Och God, hemelsche deugd! we kunnen van heel den dag geen brood verkoopen!...

(Luid.)

We zijn te niet... te niet!... helaas! helaas! helaas! we zijn te niet!..

(Ter zijde.)

De lucht is nog niet eens betrokken, dat is niet

natuurlijk...

(Luid.)

Sa! vrouw, zie toch eens water gebeurd is...

Vrouw CRAESBEEK

(verveeld).

Wel, wat kan *ik* er aan doen? 't Is weer eene heldendaad van u! Zou ik het òòk al moeten eene aardigheid vinden?

CRAESBEEK

(verwonderd, ter zijde).

Nu weet ik waarachtig niet waar ik het heb! Geen woord van verwijt! Niets! niets! Er moet daar wat vreemds onder loopen!...

(Hij wil haar nogmaals de hand nemen.)

Vrouwken-lief...

Vrouw CRAESBEEK

(zich verwijderende).

Laat mij gerust!...

CRAESBEEK

(getroffen).

Oh!

(Ter zijde)

. Ha! wat ànders gedaan!...

(Luid en op een toon van kwaden luim)

. Vrouw, mijn brooden zijn verbrand!... naar den duivel! we zullen dan maar troost in de kan zoeken! en drinken tot dat we dooddronken over den grond rollen!

(Vrouw Craesbeek blijft onbeweeglijk. - Ter zijde)

. Nog al niet!... sa! wat mag dat beteekenen!

(Hij zet de kan neêr, zeer zacht)

. Vrouwken, engeltje, duifje, al wat zacht en lief is... hoe komt het dat ge niet eens op uw pootje speelt?...

Vrouw CRAESBEEK

(zeer ongeduldig).

Omdat gij te gek zijt, dààrom!...

(Zij keert hem den rug toe)

.

CRAESBEEK

(ter zijde).

Ach, ge bedroeft mij!...

Negende Tooneel.

De Vorigen BRAUWER.

BRAUWER

(zeer verheugd).

Goed nieuws! goed nieuws! goed nieuws!...

CRAESBEEK

(nog altijd wat bedroefd).

Wat is er?...

BRAUWER.

We zijn beiden op een' maaltijd genoodigd!

CRAESBEEK

(begint te glimlachen).

Ik ook?

BRAUWER.

Ja!... Weet ge wien ik ginder ontmoet heb?... Rubens!... Rubens die me vriendelijk de armen opende.

CRAESBEEK.

Hij is dan niet kwaad op u?

BRAUWER.

Zeker niet!... hij heeft mij voorgesteld aan den heer Vorsterman, een beroemd graveerder, die thans te Londen woont, en die, zich bij toeval in Antwerpen bevindende, al de

kunstenaren, vrienden en leerlingen van Rubens op een prachtig festijn wil vereenigen!... Ik heb hem over u gesproken, en gij moet meê komen.

Vrouw CRAESBEEK.

Hij zal daar een schoon figuur maken!

CRAESBEEK

(bedroefd).

Maar, vrouw...

BRAUWER.

Nu, we komen daar in een fijn gezelschap; we moeten er ook zoo wat fijn uitzien. We moeten nieuwe kragen hebben van schoon linnen, we moeten nog...

Vrouw CRAESBEEK

(hem in de rede vallende, zeer vriendelijk).

Daar zal *ik* wel voor zorgen, Mijnheer Brauwer... Ik vlieg er dadelijk om!...

(Gezwind af)

.

Tiende Tooneel.

BRAUWER, CRAESBEEK.

BRAUWER.

Braaf vrouwtje! ze laat mij zelfs niet uitspreken.

CRAESBEEK

(ter zijde).

En voor mij is zij geheel anders!

BRAUWER.

En nu? hebt ge nog iets te verrichten?

CRAESBEEK

(met verveling).

Ja, 'k zou nog moeten eene pastei bakken.

BRAUWER.

Doe het, middelerwijl zal ik onze beste plunje uitkloppen!...

(hij wil heen gaan)

.

CRAESBEEK.
En de portretten?

BRAUWER

(haastig).

Die zijn tentoongesteld... Maar kom, we mogen onzen tijd niet verpraten!...

(Hij wil nogmaals heen)

.

CRAESBEEK.
Brauwer!

BRAUWER.
Wat is er?

CRAESBEEK

(zachter).

Nu gij weer in de gunst van Rubens zijt, zult gij toch uwen armen Craesbeek niet verlaten?

BRAUWER

(hartelijk).

Ik u verlaten!.. maar bij mijn ziel, nooit!... Oh, in mijne armen, beste vriend!

(Zij vliegen in elkanders armen)

. Hebben we niet gezegd dat Brauwer en Craesbeek als tweelingbroeders moesten te zamen blijven?

CRAESBEEK

(innig verheugd).

't Is waar! dank! Nu, nu ben ik gelukkig.

BRAUWER.
Gauw aan 't werk!

(Af)

.

Elfde Tooneel

CRAESBEEK

(alleen).

Ja, nu ben ik gelukkig!... en 'k zou lachen en zingen geloof ik, zoo die zonderlinge handelwijze mijner vrouw niet een zwart wolkje op mijne vreugde wierp! Ik begrijp haar niet meer!... Maar misschien bega ik eene verkeerdheid met mij altijd zoo leelijk te maken... Brauwer doet dat niet, en hij is veel beter gezien!... 'k Zal doen gelijk Brauwer!,..

(Hij wil zich aan 't werk begeven)

. En mijnheer Cornelius?... zal hij nog terugkeeren?... neen!... 'k geloof dus dat we nu voor immer met hem overhoop liggen!... Och, zooveel te beter!

Twaalfde Tooneel.

CRAESBEEK, M. CORNELIUS.

M. CORNELIUS

(op den achtergrond, ter zijde).

Hij is alleen... goed... hij zal weten hoe lieden gelijk ik zich wreken...

(Vooruitkomende, met een gemaakten glimlach)

. Mijnheer Van Craesbeek...

CRAESBEEK.

Ha! Mijnheer Cornelius?...

M. CORNELIUS.

Geene veinzerij!... gij hebt mij koelbloedig aan ieders bespotting blootgesteld.

CRAESBEEK.

Ah, mijnheer Cornelius.

M. CORNELIUS.

De twee portretten zijn schimpkens op mij?... Vriend Van Craesbeek, het spijt mij dat gij u den medeplichtige maakt van een man dîen gij als uw grootsten vijand zoudt moeten aanzien.

CRAESBEEK

(werkende).

Hoe zoo? van wien spreekt ge!

M. Cornelius.

Ge weet het wel... van Brauwer!

Craesbeek.

Brauwer... zou mijn vijand?

M. Cornelius

(heel kalm).

Ja jongen... ge betrouwt hem gelijk een broeder; maar...

Craesbeek

(hem in 't gelaat ziende).

Welnu?...

M. Cornelius.

Ach, arme Craesbeek!

Craesbeek.

Welnu, voleind!

M. Cornelius.

Zie, ik was niet gekomen om u te beleedigen... doch wilt gij weten wat heel de wereld zegt?

CRAESBEEK

(hem vlak in de oogen ziende).

Wat zegt heel de wereld?

M. CORNELIUS

(een weinig zachter).

Dat het verblijf van Brauwer ten uwen huize...

(zeer zacht)

een echt schandaal is.

CRAESBEEK

(verwonderd).

Een schandaal?.. hoe zoo?...

M. CORNELIUS.

En als men tot zulken prijs een vriend en leermeester moet hebben...

CRAESBEEK

(ingeduldig).

Maar hoe zoo, een schandaal?

M. CORNELIUS

(zacht en traagzaam).

Luister, en wees kalm... Er wordt als waarheid verteld dat Brauwer niet met een zuivere bedoeling bij u is komen inwonen.

CRAESBEEK

(ter zijde).

Groote God!

M. CORNELIUS.

Dat hij... ja, dat hij... Ach, er zijn zoo van die dingen welke een zedelijke mond niet durft uitspreken.

CRAESBEEK

(ter zijde).

Hij zal me nog duizelig maken!...

M. CORNELIUS.
En zelfs zijn er die beweren dat het met uwe toestemming is...

CRAESBEEK

(zeer kwaad).

Maar wat... wat is er met mijne toestemming?... Maak toch dat men u versta!

M. CORNELIUS

(met een glimlachje en altijd even traagzaam).

Ja, ja... er zijn geen erger dooven dan die niet hooren willen.

CRAESBEEK

(dreigende).

Mijnheer Cornelius, gij vergeet dat iemand die buiten zijn geduld is gebracht tot alles in staat is!...

M. CORNELIUS.
Nu, nu, blijf bedaard, gij zoudt 'nen mensch wel bang maken!

CRAESBEEK.
Spreek dan in 's Hemels naam duidelijk! Ik ben met die halve woorden niet gediend. Welaan, rond er meê voor den dag! wat is er?

M. CORNELIUS.
Och, kom, gij zijt veel te opvliegend!... ik wil geen woord meer spreken, want...

CRAESBEEK

(zich geweld aandoende).

Welnu, neen, zie, ik ben kalm... ik ben zeer kalm...

(met bevende stem)

wat is er?

M. CORNELIUS

(na een oogenblikje).

Mijnheer Van Craesbeek, uwe vrouw is jong en schoon...

CRAESBEEK

(als tevoren).

Ha! 't is iets van mijn vrouw!... ja, ze is jong en schoon... en dan?...

M. CORNELIUS.

En dan, gij... - 'k mag het u wel zeggen als vriend... - gij zijt juist de man niet die liefde kan inboezemen..

CRAESBEEK

(zich inhoudende).

Ha! zoo!... en dan?...

M. CORNELIUS.

En dan... en dan... zoo 't schijnt zou Brauwer...

CRAESBEEK

(trillende).

Zou Brauwer...?

M. CORNELIUS.

Die een lieve jongen is...

(de hevige ontsteltenis van Craesbeek ziende)

. Och, 'k zal maar liever zwijgen...

CRAESBEEK

(uitbarstende).

Ha! ge doet wèl, ellendige lasteraar! En hier uit, schurk!... hier uit!

(Hij gaat de deur openstellen)

. Als gij uw leven lief hebt zult gij geen oogenblik langer onder mijn dak blijven!

M. CORNELIUS

(gereed om te vertrekken; met een jezukensgezicht).

Ik zie dat men eene onvoorzichtigheid begaat wanneer men een' blinde wil ziende maken... Welaan, het zij zoo. Vaarwel, Mijnheer Craesbeek, wees maar gelukkig met *uwen vriend*!...

(Dicht bij de deur)

Vaarwel!

CRAESBEEK

(hem belettende uit te gaan).

Neen, een oogenblik!...

(Hij neemt hem bij den arm en brengt hem weêr naar voren)

Gij wilt mij doen gelooven dat mijne vrouw mij bedriegt?

M. Cornelius

(een weinig protesteerende).

Oh!...

Craesbeek.

Waarop steunt gij uwe verdenking? Spreek zonder omwegen...

(de vuisten toonende)

of anders!...

M. Cornelius

(zich verkleinende, met een fijn stemmeken).

Ach. Mijnheer Van Craesbeek, ik heb natuurlijk niets gezien... maar... ik heb, zoo als iedereen, bemerkt dat... uwe vrouw altijd zoo luidop is tegen u, en... en dat zij integendeel voor Brauwer...

Craesbeek

(getroffen, ter zijde).

Och Hemel 't is waar!...

(Luid)

. Genoeg! gij hebt hier niets meer te verrichten... Ga heen!

M. Cornelius.

Vaarwel. Mijnheer Van Craesbeek, vergeef het mij indien ik u mocht gestoord hebben!... Wees gelukkig en vaarwel!...

(In de deur, met een helsch gelach, ter zijde)

. He, he, he... hij heeft mij eens willen bespottelijk maken... he, he, he!...

(Af)

.

Dertiende Tooneel.

CRAESBEEK

(alleen, driftig naar den voorgrond komende).

Ach, dat is verschrikkelijk!...

(Weenende, met razernij)

. bedrogen in mijne vriendschap! bedrogen in mijne liefde! bedrogen in mijne eer! bedrogen! bedrogen!...

(Hij laat zich vol wanhoop met de handen voor de oogen op eenen stoel nedervallen. - Na een oogenblik)

. Maar is het waar... zou ik dan zóódanig met blindheid geslagen zijn, dat ik de laatste zou wezen...

(opstaande)

neen, neen, dat is onmogelijk!... Brauwer, mijn vriend, mijn broeder, zou me de liefde mijner vrouw, zou me het heil van mijn leven ontrooven?... Kom! het is laster!...

(Blijft een oogenblik in overweging, zachter)

. En nochtans... Cornelius heeft gelijk... zij is zeer hard voor mij... en zeer vriendelijk voor hèm... waarom dat verschil!...

(Luider en droeviger, met meer razernij)

. Ja, dat kan ik me toch niet duidelijk voor den geest brengen, dat ze voor hèm anders niet dan goede woorden heeft, en voor mij...

(Pijnlijk)

. Ach, ik kan niet uitdrukken wat ik in mijn binnenste gevoel!,.. Oh! die onzekerheid is eene helsche foltering!... En wat nu gedaan?... Moet ik hem de keel toewringen?...

(zachter)

ik kan hem zelfs niet haten!...

(Weenende en nijdig.)

Oh! rampzalige dwaas! leelikaard! waarom heb ik een meisje getrouwd dat schoon is? - En ik wilde schilder worden... domkop!... ben *ik* nu een man voor de kunst?... Blijf bij uwen oven, ellendige bakker!...

(In eene vlaag van wanhoop.)

Kom! naar den duivel, penseel en palet! naar den duivel, doeken en kleuren! En, ik zelf!... neen! ik wil in mijne schande niet voort leven, niet anderen in den weg loopen, die misschien door mijnen dood...

(hij heeft penseel en palet in handen, gereed om die te verbrijzelen)

. Maar indien Cornelius eens gelogen had?... Ho! kon ik een middel uitdenken om de waarheid te ontdekken... zonder dat mijne vrouw, noch Brauwer... Zou de kunst me dit middel niet kunnen aan de hand geven?

(Hij beziet het palet; getroffen door een gedacht.)

Rood... de kleur van het bloed... de kleur van het bloed... God! wat een inval!... een

comediespel, maar om 't even!...

(Hij legt de voorwerpen uit de hand en ontbloot zich de borst.)

Ik hoor iemand komen... haastig...

(Hij neemt het penseel.)

Hier... op het hart...

(hij schildert zich een bloedende wonde op de naakte borst)

ja, dat gelijkt bloed!... ach, 't is wreed!... Men zal er zich aan bedriegen.

(Hij werpt het penseel weg.)

En nu... een mes in de hand... om te doen gelooven dat ik me doorstoken heb...

(Neemt er ergens een)

. Men nadert... welaan...

(Hij laat zich met een kreet ten gronde vallen.)

Ha!

(Hij ligt op den rug en houdt de oogen gesloten)

.

Veertiende Tooneel.

CRAESBEEK. Vrouw CRAESBEEK, later BRAUWER.

Vrouw CRAESBEEK

(binnen, met een pakje linnengoed, Craesbeek ontwarende).

De deugniet ligt daar dronken!...

Eensklaps, achteruit deinzende, gillende)

God! ô goddelijke gerechtigheid!... Brauwer!...

BRAUWER

(haastig binnen).

Hemel! wat?

Vrouw CRAESBEEK

(als eene uitzinnige, op Craesbeek wijzende).

Dood!... dood!...

BRAUWER.

Craesbeek!... ach, ongelukkige! gezelfmoord!...

Vrouw CRAESBEEK

(in de grootste wanhoop).

Gezelfmoord! o, vermaledijding! door mijne schuld!... Ja, ja, door mijne schuld! het is mijn slecht karakter, mijne slechte handelwijze...

(zij valt op de kniën vóor het gewaande lijk).

De arme man heeft zich uit wanhoop om het leven gebracht!... ô God! barmhartige God! eeuwig zal het me op het gemoed drukken!... Ach! Jozef, de Hemel is getuige dat ik u nochtans wèl beminde!... Vergiffenis! vergiffenis, mijn waarde lieve man!... ja, ik heb u verongelijkt... u beleedigd!...

(Zijne handen vurig kussende.)

Ach, spreek nog een woord... een enkel woord van genade!... mijn Jozef! mijn Craesbeek!... Ho! zijn mond is voor eeuwig gesloten!...

(Opstaande, de handen voor de oogen, in wanhoop.)

Onwaardige vrouw!...

BRAUWER

(insgelijks voor Craesbeek nederknielend).

Ik wil niet trachten u te troosten, Jufvrouw, te zeer ben ik zelf

bedroefd!...

(Craesbeek's hand nemende.)

Arme vriend, arme Craesbeek, in de volle jeugd ontrukt aan onze geliefde schilderkunst, die u weldra onder hare beste zonen zou gerekend hebben!... En dan nog zoo'n dood!... Arme vriend, vaarwel, vaarwel! Ach, gij verdiendet een beter lot!...

(Eensklaps.)

Hemel! zijne hand drukt de mijne!... hij beweegt zich... hij richt zich op... hij leeft!...

Vrouw CRAESBEEK

(Craesbeek om den hals vliegende).

Hij leeft?...

CRAESBEEK

(met vrouw Craesbeek en Brauwer in de armen).

Ja, ja, ik leef!...

Vrouw CRAESBEEK

(uit het hart).

Oh! dank, mijn goede Hemel!

CRAESBEEK.

Ja, vrouwtje, laat me u eens goed aan de borst prangen, en een hartelijken zoen, gauw!...

(Tot Brauwer.)

En u, een warmen handdruk!... Ha! men moet in de hel niet zijn, om helsche pijnen te lijden! maar ook moet men niet in den hemel zijn om zoo gelukkig als een engel te wezen!

BRAUWER.

Maar, wat gij daar gedaan hebt, Brauwer, heet ik geen grap!

Vrouw CRAESBEEK.

Ja, Jozef, ik zou u haast moeten bekijven... iemand zoo in wanhoop storten!

CRAESBEEK

(zijne kleederen toemakende).

Laat mij u zeggen waarom ik dat gedaan heb!... Ge weet wat er verteld wordt van den jongen Teniers? - ik sta niet in voor de waarheid van 't verhaal - maar er wordt verteld, dat hij voor eenigen tijd heeft laten gelooven dat hij schielijk gestorven was, en dit om zijne werken aan hooger prijs te doen verkoopen!...

BRAUWER.

Ha, kluchtspeler! en ge hebt hem willen naäpen?

CRAESBEEK.

Och Heere ja! maar toen ik u beider tranen zag, van die echte tranen welke rechtstreeks uit het hart vloeien, oh! dan had ik den moed niet langer dood te blijven!... want op alle mogelijke wijzen was ik overtuigd dat ik mag leven zonder iemand in den weg te loopen!... Ha! ik ben gelukkig!... Kom, we moeten die ontroering wat afkoelen!

BRAUWER.

Ja, met volle teugen!

CRAESBEEK.

Vrouw, kan en kroezen!

Vrouw CRAESBEEK

(die aanbrengende, verheugd).

Hier!

CRAESBEEK.

Dank!...

(Er wordt ingeschonken)

. Op de gezondheid van alle drie!... En als dat samenmengsel van laster en afgunst, als die Mijnheer Cornelius nog ooit zijne voeten over mijnen dorpel durft zetten... dan zal ik mijnen arm tegen hem niet opheffen, neen! maar gelijk een dollen hond schop ik hem den huize uit!...

BRAUWER

(de kroes omhoog).

Welaan! Leve de wijn!

CRAESBEEK

(even).

Leve de Kunst!

Vrouw CRAESBEEK

(te midden).

Leve de vriendschap en de liefde!

(Bij het slot mag het drinkliedje herhaald worden).

Gent.
EMIEL VAN GOETHEM.

Bladvulling.
Anekdoten.

I.

Koning Lodewijk van Beieren kwam eens onverwacht in Kaulbach's atelier, De kunstenaar had juist de hand van een jong meisje, zijn model, met beide handen vast. Toen de schoone den koning zag trok zij de hand terug. - ‘Ei, zei de koning lachend tot den schilder, dat is vast het schoonste werk dat ooit uit uwe hand gekomen is.’

II.

Onlangs werd op het Postkantoor te Amsterdam een brief ontvangen aan het adres van: ‘Mijn lieve zoon Hendrik, te Amsterdam.’ Waar dien lieven zoon te vinden? Men liet den brief liggen. Drie dagen later kwam een aardige blonde knaap aan het Postkantoor en vroeg of er een brief van zijne lieve moeder gekomen was? Ha, dacht de beambte, dàt is dus de ‘lieve zoon’, en inderdaad de zaak was in orde.

III.

Een fat zei tegen eenen barbier. ‘Hebt g' al ooit 'nen aap geschoren?’ - ‘Neen, Mijnheer’ was het antwoord, ‘ga maar zitten, dan zal ik voor het eerst probeeren.’

X

Poëzie.

De fabriekwerkers.

Steeds vroolijk stond hij voor het weefgetouw,
en zong daarbij zoo menig hartlijk liedje;
en aan zijn zijde werkte ook zijne vrouw,
het aardig blonde Mietje.

Een zestal maanden was het paartje thans
door 't huwelijk verbonden, en de zonne
van hun geluk blonk steeds in vollen glans:
een duurzaam heil, vol zoete wonne,
een hemel, ja, van ongestoord genot
scheen voor de toekomst ook hun beider lot

Maar ach, de lucht mag nòg zoo hélder wezen,
zoo licht is soms een wolkjen opgerezen;
want door één misverstand, een enkel woord,
wordt soms 't geluk van 't huisgezin gestoord.

Des zondags ging, bij lieflijk weder,
ons paarken na den noen -
nog als verloofden teeder
te zamen keuvlend - vaak een wandling doen.
ter kermis soms; maar meest de velden in,
waar ze in hun jeugd zoo menigmalen,
aan liefde droomend, kwamen ommedwalen.

Doch eens had Mietje op uitgaan juist geen zin:
ze was niet al te wèl, en bleef dus heden
eens liever t' huis; - maar, zei ze, 't was geen reden
dat daarom Edward niet eens uitgaan zou.
En schoon hij gaarne blijven wou,
toch het de man zich eindlijk overreden.
Dus Edward ging alleen naar 't veld, waar hij,
al stond natuur in volle lenteweelde
zich taamlijk nu verveelde;
want... Mietje... was niet aan zijn zij.

Toen de avondschemer daalde
was Edward weder in de stad, en dwaalde
een wijl nog mijmrend door de straten. Daar
werd hij begroet nu door een vriendenpaar
juist toen hij zich naar 't vrouwtje wou begeven...
Thans moest hij even
in gindsche herberg - waar het steeds bij 't klinken
van spel en zang, zoo lustig was -
met zijne vrienden nog een glas
op 't blijde ontmoeten drinken.
En Edward moest het bij die vrienden
wel recht genoeglijk vinden:
hij bleef maar zitten; uur aan uur vervlood
tot eindelijk de waard zijn herberg sloot.

Nu gauw naar huis! Reeds was de vrouw ter ruste;
zij sliep, ofwel gebaarde dat ze sliep;
en zelfs toen Edward op de wang haar kuste
en zachtjes bij heur naam haar riep,
kreeg hij geen antwoord... Spoedig lag
ook hij te bed en ging aan te overleggen,
wat Mietje morgen wel zou zeggen
omdat zij hem niet vroeger wederzag.
Zij, die zoo liefdrijk steeds hem tegenlachte,
zou zij met even vriendlijk aangezicht
hem wekken bij het rijzend morgenlicht?
Zòó dacht hij; kwellend was hem die gedachte,
doch eindlijk look de slaap hem de oogen dicht.

Toen Mietje 's morgens vroeg ontwaakte,
zag zij haar man met spijtige oogen aan;
en toen zij later, daar het uur genaakte
om samen weer naar 't werk te gaan,
ook Edward wakker maakte,
sprak zij half bitsig: ‘Zoo! 't is schoon gedaan
van u, zoo gansch de nacht schier weg te blijven!’
Hij, slaaprig nog en geeuwend, sprak geen woord;
doch Mietje ging met haar sermoentje voort,
en wat eerst *klagen* was, werd eindlijk *kijven.*
De man wou zacht de zaak haar doen verstaan.
Doch geene reden nam zij aan...
Ook hij werd eindlijk boos en aan zijn lippen
liet hij al menig bitter woord ontglippen.
De twist klom hooger steeds in toon;

steeds harder, scherper klonken
de woorden, de oogen schoten vonken, -
tot eindlijk Edward grommelend zijne woon
verliet.
Een poos bleef Mietje roerloos staan,
en dan... zij weende als vrouw heur eersten traan!

Op klokslag zes stond Edward met zijn vrouw,
thans zwijgend, voor het weefgetouw.
Het machtig stoomtuig was
sinds eene wijl aan gang gestoken;
en 't rustloos draaien van zoo menige as
en rad verwekte onafgebroken
een oorverdoovend, daverend gedruis,
dat, feller dan het felste orkaangeruisch,
geheel 't fabriekgebouw deed dreunen
en siddren op zijn kloeke zuilenrij.
Doch Mietje en Edward, - beiden werkten zij
sinds jaren hier - wat zich erom bekreunen
zoo 't alles draait en zwaait met woest gebrom?
Wat baat het hier zich af te vragen,
hoe meenge doodsgevaren hen belagen? -
Zij hield steeds op haar werk den blik geslagen
en zag thans naar niets anders om;
en *hij*, in mijmering weggezonken,
wat al geruchten ook weerklonken,
hij dacht slechts aan zijn Mietje, hij:
‘Wat was zij altoos lief en goed voor mij!...
En nu, nu staat ze spraakloos daar te weven;
haar blik, gewoonlijk zoo vol zachten gloed,
heeft zij niet eens nog naar mij opgeheven.
Waarom ben ik zoo laat van huis gebleven!
Ach! neen, ik deed niet zooals 't wezen moet...’
En stille treurnis sloop hem in 't gemoed.

Een uur was reeds verstreken:
en ja, zoo ernstig of 't voor eeuwig waar,
stond, altijd pruilend, 't vrouwtje daar;
zij wilde nu geen woord meer spreken...

Maar zie, terwijl zij voor een stond
zich achter haar getouw bevond,
brak plots een draad, die, kronklend zich in 't rond,
weer andre draden af deed breken;

de schietspoel, van het rechte spoor geweken,
sprong uit de ketting op den grond;
't getouw viel stil, en van de schijf geschoven,
hing slap de riem op de as daarboven...

En Edward, uit zijn mijmring opgeschoten:
‘Ha, goed! zoo zei hij tot zich zelf, 't had mij verdroten
zoo, als twee stommen, hier bijeen te staan!
Het moog' haar lief of leed, en zwaar of licht zijn,
nu zal ze wel verplicht zijn
te vragen om haar riem weer op te slaan;
en mooglijk is dat *monken* dan gedaan.’

Doch koppig als een vrouw soms wezen kan,
was Mietje niet zoo gauw uit 't veld geslagen:
zij zou niet graag haar man
in dezen stond om hulpe vragen.
Dât ging haar niet: - nog liever zelf het wagen!

En snel, bij 't roekeloos gedacht,
had zij den riem ter hand genomen
en wierp hem op, uit al heur macht,
tot hij al spoedig was te recht gekomen
op de immer wentelende schijf.
Maar, ach!
ofschoon haar krachten wel toereikend waren
voor 't werk, hierin toch bleek zij niet ervaren.
En Edward, nader ijlend, zag,
terwijl ijskoude schrik hem 't hart benarde,
hoe plots haar riem verwarde...
ô God! zijn vrouw! - ach, moet hij haar
thans hulpeloos zien sneven?...
Daar wordt zij van den grond geheven
en meegerukt naar boven, waar
zij dra vermorzeld en verplet!...

Doch neen, Goddank! zij wordt gered,
onttrokken aan den ijselijksten dood! -
Terwijl het angstgegil der vrouwen,
die huivrig 't schriktooneel aanschouwen,
door 't werkhuis schalt in 't ronde, slingeren
twee krachtvolle armen in dien bangen nood
zich om haar middel; door haar vingeren
glijdt eene wijl de riem; heur handen, rood

van bloed, ontspannen zich nu weder...
Gered!... Bezwijmend valt ze neder
in d'arm van hem die hulp haar bood.-
Haar redder is heur echtgenoot...

Daar lag zij thans, met half gesloten oogen
en bleekbestorven mond,
waarop de doodschrik nog te lezen stond,
zóó roerloos of haar 't leven ware ontvlogen.
En mannen, vrouwen, allen diep ontsteld,
ter hulpe vaardig, kwamen toegesneld.

Bewegingloos bleef Edward staan,
het hart nog steeds door angst benepen;
ô God, hoe ware 't met zijn vrouw vergaan,
had hij haar niet in tijds nog vastgegrepen!..
En na een poos ontlastte zijn gemoed
zich in een tranenvloed.

En Mietje, toen na luttel stonden
reeds haar bezwijming was verzwonden,
schouwde, als verwonderd, om zich heen;
zij zag haar man, wegsmeltende in geween.
Wat ongeval, wat leed
hem toch zoo bitter weenen deed?
Dàn zag zij hare handen, beide omwonden
met windels, half doorweekt en rood gekleurd
van bloed. Een poos bleef ze in gepeins verslonden,
en dra had zij 't bewustzijn weergevonden
van alles wat haar was gebeurd.

En ijlings snikkend opgerezen,
sloot zij haar echtgenoot op 't hart
en sprak, ter prooi aan wroeging en aan smart:
‘Neen, Edward, 'k zal niet meer oploopend wezen..
Mijn Edward! ween niet langer: zie mij aan...
Vergeef, vergeef mij wat ik heb misdaan!’

En Edward zag haar aan met stralende oogen,
hij zoende Mietje liefdrijk teer,
en sprak dan diep bewogen:
‘Ja, engel! laten wij thans onze tranen drogen,
en danken wij het God den Heer,
dat wij, o, liefste Mietje mijn,
nog levend bij elkander zijn.’

LEONARD BUYST.

Brussel 1879.

Naklanken over het Festival-Gounod.

Wij zouden op deze uitsluitelijk aan de fransche kunst gewijde muziekplechtigheid niet nader terugkomen, zoo niet het Festival-Gounod aanleiding had gegeven tot een paar voor onze kunstbeweging beduidenisvolle feiten.

Vooreerst, de bepaalde stichting van een Antwerpschen *Toonkunstenaarsbond*, met een fonds voor hulpbehoevende musici. Ziehier in welke omstandigheden deze zoo gewenschte instelling ontstond:

Ingezien den schitterenden uitslag van het Festival, werd op een der comiteitsvergaderingen, waarop Gounod aanwezig was, het voorstel gedaan, met al de Antwerpsche elementen in Brussel eene heruitvoering van het Festival-Gounod te geven, en wel, als liefdadigheidsconcert, ten voordeele der overstroomden in Spanje.

Dit voorstel vond bij vele leden der Commissie nog al bijval; doch het werd van de hand gewezen, toen Peter Benoit - die zooals men weet de studiën van Gounod's muziekfeest heeft geleid - een ànder voorstel deed, strekkende om het weldadig doel eener heruitvoering liever voor *Antwerpen* zelf ten nutte te maken. De opbrengst der heruitvoering van Gounod's werken in onze stad zou het hulpfonds vormen van een' door Benoit sedert eenigen tijd ontworpen' ‘Toonkunstenaarsbond’. Zeer gelukkig bracht de Vlaamsche meester hierbij eenen trek uit het leven der beroemde zangeres Jenny Lind te pas, aan wie de stad 's Gravenhage het te danken heeft, dat aldaar een dergelijke Bond (de maatschappij *De Toekomst*) op vasten grond werd gesticht. Men weet dat Jenny Lind in de Nederlandsche residentiestad ten voordeele dier inrichting een groot concert gaf, waarvan de opbrengst toereikend was om het voortdurend bestaan van den Haagschen bond te verzekeren. ‘Welnu, - sprak Benoit, zich tot Gounod wendend - *uwe* medewerking, beroemde meester, zou ons ongetwijfeld niet ontbreken, om den grondslag van onzen Bond te helpen leggen...’

Gounod stemde toe. Diep ontroerd nam de grijze maëstro het woord en betuigde den leden van het Comiteit zijne volkomen sympathie met die menschlievende Bonds-instelling. Hoogst gelukkig zou hij zich achten den bodem te kunnen bereiden, waarop de Antwerpsche *Toonkunstenaarsbond* moge groeien en bloeien. Hij zou, zegde hij, zijn verblijf binnen onze muren eenige dagen verlengen, om evenals 't Festival ook de heruitvoering te dirigeeren.

Deze tweede ‘editie’ van het belangwekkend Concert-Gounod beantwoordde volkomen aan de verwachting van het Comiteit. Het publiek, dat zoo mogelijk nog talrijker dan de vorige maal opgekomen was, bracht aan Gounod eene zoo welverdiende als geestdriftige hulde. Deze gold niet alleen den gevierden toondichter, maar tevens den man van hart, die in deze omstandigheid een zoo treffend blijk van edelmoedige belangloosheid, van oprechte kunstbroederlijkheid had gegeven(1).

Het feest bracht niet minder dan 5000 frs. in de kas van den nu voor goed ingerichten Bond, en met dit fonds, onder de bescherming van Gounod gesticht, werd eindelijk de droom van Benoit tot wezentlijkheid gebracht,

***

Een ander feit van beteekenis is de brief van Gounod aan Benoit. Door eene bijzondere ‘bijlage tot den *Vlaamschen Kunstbode*’ hebben wij onzen lezers onmiddelijk de *primeur* van dezen brief medegedeeld, waarin, zooals wij reeds zegden, de gevierde fransche meester uitdrukkelijk de twee voorname punten van Benoit's streven bijstemt:

1° De noodzakelijkheid der stichting van een *Vlaamsch* Conservatorium:

‘Les Conservatoires de musique (zegt Gounod te recht sont *allemands* en Allemagne, *italiens* en Italie, *français* en France; ils doivent être *flamands* en pays flamand; cela est logique et je ne sais pas un argument solide à produire contre cette thèse, qui n'exclut l'étude d'aucune langue en dehors

(1) Gounod heeft zelf voor eene beduidende som ingeschreven.

de la langue maternelle, ni d'aucune oeuvre de musique en dehors des oeuvres Nationales... Je suis donc tout-à-fait d'avis que l'enseignement de la musique doit être donné en langue flamande dans un pays flamand.'

2° De toepassing van het *In Vlaanderen Vlaamsch* ook waar het de uitvoering geldt van uitheemsche zangwerken in het Vlaamsche land. - Gounod aan Benoit: '... Je trouve qu'il serait aussi regrettable qu'illogique d'enlever à un pays aussi musical que le vôtre le privilège et l'honneur de pouvoir offrir aux oeuvres des autres pays l'avantage et l'honneur de la traduction nationale, à laquelle pour mon compte je tiens extrêmement.'

***

Een onzer meestbegaafde franco-belgische dichters de heer Georges Eeckhoud, heeft over het Festival-Gounod een niet onaardig feuilleton *in verzen* geschreven.

Het is een vertrouwelijk keuvelarijtje tusschen den Dichter en zijne Muze: - 'Van waar al dat gewoel op straat? vraagt de zangster. Wordt ergens een feest gevierd? Gij zelf, ô Dichter, schijnt heden avond zoo opgewonden. Gaan wij dan niet weer te zamen hier te huis den avond in 't genot der poëzie doorbrengen?... Kom, wilt gij dat ik uwe lier besnare en u een' kus op 't voorhoofd drukke?'

- 'Lieve bezoekster, zoo antwoordt de Dichter, heden avond kunnen we niet thuis blijven. 't Is Concert-Gounod in de Harmonie! Kom, gaan wij er te zamen heen.'

- 'Ik wil wel,' zegt de Muze. 'Aimant Goethe et son *Faust*, je dois aimer Gounod.'

En beiden, door regen en wind, op weg naar de Harmonie!

In de feestzaal, die reeds in vollen lichtglans schittert, grijpt tusschen den Dichter en zijne ideale gezellin het volgende onderhoud plaats:

LA MUSE.

.....
Quelle foule! Vit-on jamais telle assemblée?
L'oeil en embrasse mal la confuse mêlée.
Comme une ruche énorme elle gronde et mugit.
La cohue augmentant le tumulte grossit.

LE POÈTE.
Là bas, près de l'orchestre est un fort personnage
Rouge de teint, sanguin, essoufflé, tout en nage,
Au profil de lutteur, au cheveux longs et plats;
Il gesticule, il parle avec des tours de bras,
Il a peine à tenir son cou dans sas cravate:
C'est une gloire à nous, l'auteur de la *Cantate*,
Maître Pierre Benoit, un Flamand s'il en fut.
Un jour viendra sans doute où l'éclatant tribut
Qu'Anvers fait à Gounod, Paris voudra le rendre
A ce rénovateur de la musique en Flandre.

LA MUSE.
Quel est ce monsieur noir?

LE POÈTE.
L'auteur du *Zonnestraal.*
Son nom est Huberti. Du présent festival
Il fut l'un des parrains. C'est même un phénomène:
Un flamingant-wallon! Sa critique malmène
Rudement l'électisme et l'art indépendant.
Avec ça fort modeste et pas un brin pédant...

Verder loopt het gesprek over Verlat, die op zoo meesterlijke wijze Gounod's portret heeft geschilderd, en ten slotte over Gounod zelven... De grijze toondichter betreedt het muziekgestoelte. Een donder van toejuichingen breekt los, doch deze luidruchtige geestdrift,

ce bruyant délire
Dans un recueillement religieux expire...

Hier neemt dus ook het onderhoud een meer ingetogen karakter. Het geldt de indrukwekkende uitvoering van Gounod's verhevene kerkmuziek. Onder het ‘Gloria in excelsis’ der Solemneele Mis mijmert de Muze over het lied der engelen in den Kerstnacht:

.....
Par degrés. cependant, le choeur de l'Invisible
Descend vers la campagne, il est intelligible
Pour les simples bergers, pour les humbles de coeur.

Réveillés par ces chants et l'astre prophétique
Les pasteurs à leur tour entonnent le cantique
Et marchent vers l'étable où dort l'enfant Sauveur.

Prachtige muziek, prachtig uitgevoerd! - En, na een woord van lof voor den tenor *Duchêne* en den baryton *Bonhivers*, geldt het gesprek vooral onze twee gevierde Vlaamsche zangeressen Mevr. *De Give-Ledelier* en Mej. *Ad. Biemans.*

LE POÈTE.
Moi j'admire Biemans. Elle charme et pénètre.

LA MUSE.
Elle a des qualités qu'on ne peut méconnaître.
Et De Give paraît réunir dans la voix
Ces notes qu'on entend bruire au fond des bois: -
Notes graves: le vent secouant le feuillage,
Notes de l'Océan: la vague en temps d'orage.
Sa voix superbe joint la force au velouté,
La richesse du timbre à l'élasticité.

En bij de uitvoering van het heerlijke duo '*Par une belle nuit*', voegt de Muze erbij:

'De Give et la Biemans: la cantatrice grave
Et le doux soprano confondent leurs deux voix.
L'une fait valoir l'autre et la note suave
Par la note profonde obtient un plus grand poids.

Dan, wanneer het gansche programma ten einde is, eindigt het onderhoud tusschen den dichter en de Muze, met een mooi complimentje voor de inrichters van het feest.

Daarmede sluit ook het dichterlijk feuilleton, dat - al heeft het slechts de pretentie van een gelegenheidsvers - de Muze des heeren Eeckhoud voorzeker geene oneer aandoet.

FLANDRIUS.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.

OPGEVOERDE STUKKEN[1]. Oorspronkelijk: *Willem de Gek*, drama (5 bedr.); *Jellen en Mietje*, blijspel (1 bedr.); *Twee katten voor eene doode musch*, tooneelspel (1 bedr.); *Dat heeft Mijnheer van boven gedaan*, blijspel (3 bedrijven); *De Geuzen*, vaderlandsche tafereelen uit de XVIe eeuw.

VERTAALD: *De Goochelaar*, drama (4 bedr.); *De twee echtscheidingen*, blijspel (1 bedr.); *De Bedelares*, drama (5 bedr.); *Jufvrouw Antje*, blijspel (1 bedr.); *De armen van Parijs*, drama (7 bedr.); *De Dienstboden*, blijspel (3 bedr.)

In zitting van 24 Januari ll. heeft het Antwerpsch Gemeentebestuur, op voorstel van den Tooneelraad, de volgende wijzigingen aan het Lastkohier van den Nederlandschen Schouwburg gebracht:

Vorig lastkohier.	***Gewijzigd lastkohier.***
ART. 6.	ART. 6.
De proefvertooningen moeten binnen de maand na de opening van het tooneeljaar plaats hebben.	Deze vertooningen zullen binnen de maand na de opening van het tooneeljaar plaats hebben en op de progrnmma's aangekondigd worden.
ART. 9.	ART. 9.
De stad vergunt aan den bestuurder, voor het tooneeljaar 1878-79, eene toelage van vijftienduizend franks, welke hem door het College van Burgemeester en Schepenen maandelijks zal uitbetaald worden, voor zooveel de bestuurder de bepalingen van het tegenwoordig lastkohier stiptelijk zal volbracht hebben.	De stad bestemt, voor het tooneeljaar 1880-1881, eene som van 15,000 fr, om de goede opvoering van degelijke tooneelwerken te bevorderen. De Tooneelraad zal die werken, evenals de wijze waarop zij worden vertoond, beoordeelen, maandelijks daarover verslag indienen bij het College, en de som voorstellen, welke, naar zijn oo

(1) Niet inbegrepen degenen die reeds in een vorige lijst werden opgegeven.

De Tooneelraad zal hierover bij het College alle maanden verslag indienen.	deel zou dienen toegekend te worden. In zijn verslag zal de Tooneelraad kennis geven van de wijze waarop de overige bepalingen van het lastkohier zijn volbracht.

Verder wordt *Art.* 12 eenigszins gewijzigd, o.a. betrekkelijk de verschillige elementen waaruit het Tooneelgezelschap zal moeten bestaan, ‘een gezelschap bekwaam om Treurspelen, Drama's, Tooneel- en Blijspelen behoorlijk op te voeren.’ - In de lijst van het personeel zal de bestuurder zijne tooneelisten slechts voor ééne bepaalde rol mogen opgeven, waarin zij bij de proefvertooningen moeten beoordeeld worden.

Art. 17 stelt vast dat de keuze der stukken den bestuurder vrij staat; maar dat (evenals vroeger) ‘een derde der op te voeren bedrijven moet oorspronkelijk van nederlandsche schrijvers zijn. - De plakkaten en programma's der vertooningen zullen de namen der schrijvers van de opgevoerde stukken vermelden.’

Ziedaar, in hoofdzaak, de door den Raad bekrachtigde wijzigingen.

Het spreekt van zelfs dat wij het met den Tooneelraad zeker volkomen ééns zijn aangaande de verbeteringen die met dit nieuwe stelsel worden beoogd. Vooral van artikel 9 mag met recht veel tot opbeuring van ons Nationaal Tooneel worden verwacht, aangezien de stadssubsidie nu slechts zal worden toegestaan in zooverre de bestuurder *degelijke* stukken op behoorlijke wijze opvoert.

***

Eerlang moet nu, op grond van dit stelsel, het bestuur van onzen Schouwburg voor een nieuw driejarig tijdvak worden benoemd. Wij zijn dus voor 't oogenblik in een soort van tooneelcrisis, waarvan de oplossing met zeer gewettigde belangstelling wordt tegemoet gezien. - Aan *wie* zal het bestuur van ons Nederlandsch Tooneel worden toevertrouwd?

Buiten den heer Victor Driessens, die zich weder op de rangen stelt, wordt de directie insgelijks aangevraagd collectief door de heeren Dierckx, Lemmens en Van Kuyk, drie der beste tooneellisten van ons gezelschap.

We zullen ons wel wachten deze of gene kandidatuur aan te bevelen, overtuigd dat ons Gemeentebestuur zal weten te handelen in het belang der kunst. - We kunnen niets dan betreuren dat sommige personen in de pers het noodig geoordeeld hebben, den heer Driessens op de ongenadigste wijze aftebreken niet alleen als bestuurder, maar zelfs als *tooneelist.* - Welke fouten Driessens ook als *bestuurder* moge begaan hebben, als tooneelkunstenaar althans verdiende hij billijker behandeld te worden. Immers, wat men ook zeggen moge, hij is toch de éérste door Vlaamsch België voortgebrachte tooneelist, die als artist nog immer aan de spits staat. Aan de diensten vroeger door hem aan het opkomend Nationaal Tooneel bewezen, hoeft hier wel niet te worden herinnerd Elkeen weet dat dank aan hèm het Vlaamsch tooneel eene bezoldigde betrekking, een wezentlijk bestaan werd, zoodat zij die er zich aan wijdden voor goed hun ambacht konden vaarwel zeggen, niet meer verplicht, zooals vroeger, gedurende den zomer weer hun ouden stiel te hervatten om hun brood te verdienen.

Het ware wenschelijker geweest, in plaats van de twee belanghebbende partijen tegen elkander op te hitsen, zoo men getracht hadde, beiden te bevredigen.

Aan ons gezelschap is niets of niemand te veel; integendeel! er zouden nog best eenige goede elementen mogen bijkomen.

Welnu, wat zal er thans zeer waarschijnlijk gebeuren?

Wordt de heer Driessens benoemd, dan verlaten ons - naar het schijnt volgens hunne eigene verklaring - de heeren Dierckx, Lemmens en Van Kuyk, stellig een groot verlies voor ons Tooneel. Van den anderen kant, indien de directie aan het bedoelde driemanschap wordt toevertrouwd, dan buiten allen twijfel verlaat ons Driessens en neemt hij eenige onzer thans gevierde artisten mede.

Wààr zullen de nieuwe elementen gevonden worden om die leemten aan te vullen?

Wij weten het niet, en verklaren ronduit dat die toestand ons wel eenige vrees inboezemt: verbrokkeling van krachten is toch altoos een betreurlijk iets.

Mocht deze onze vrees echter ongegrond blijken te wezen, ziedaar onze vurigste wensch.[1]

***

Komen wij thans tot ons maandelijksch overzicht.

Vóor eenige jaren zagen wij door eene maatschappij van Mechelen, het drama van Willem Geets '*Willem de Gek*' opvoeren, en dit stuk had ons zeer wèl bevredigd. Toen wij het echter voor korten tijd terugzagen op ons Nederlandsch Tooneel, dan was ons oordeel niet meer zoo gunstig. Dit stuk is stellig niet van goede hoedanigheden ontbloot, - de schilder Geets heeft ook als *schrijver* bewijzen van talent gegeven - maar het is niet vlug genoeg van gang. Het zou wat steviger dienen opgetimmerd te worden; minder woorden en meer handeling. - Mogelijk ook dat dit historisch drama beter zou hebben bevallen, indien het stuk wat beter gekend en ingestudeerd was geweest. Dàt liet te wenschen.

Wat ons meer of min verwonderd heeft is dat men op het programma heeft vergeten te vermelden, dat het stuk '*Willem de Gek*' in hoofdzaak getrokken is uit eene novelle van dien naam, van Hendrik Peeters. Wij zien gaarne dat men aan iedereen geve wat hem toekomt.

Een aardig stukje, dat opperbest bevallen heeft, is Van Peene 's '*Jellen en Mietje*', eene Gentsche volkschets in éen bedrijf. Het ware onmogelijk getrouwer naar de natuur te schilderen dan Van Peene zulks gedaan heeft. De uitvoering - aan de beste onzer tooneelisten toevertrouwd, liet niet het minste te wenschen.

Andere nieuwe stukken kregen we deze maand niet te zien. Onder de heropvoeringen vermelden wij het drama '*De Bedelares*, hoofdzakelijk om te bestatigen dat Mevr. Marie Verstraeten met het beste gevolg de rol van Margaretha heeft

(1) De correspondent van de *N. Rotterdamsche Courant* meent te weten dat de heer Driessens zijne aanvraag bij 't Gemeentebestuur besluit met de verklaring dat: 'hij bereid is zich te gedragen naar den geest der verlangde hervorming en voornemens is den wensch en de wenken van den Tooneelraad in 't vervolg menigmaal ter hulp te roepen'.

op zich genomen, die vroeger door Mej. Beersmans werd vervuld, en dat de heer Ed. Hendrickx, in de rol van Jean Paul, insgelijks een wèlverdiend succès heeft behaald. - Op het oogenblik dat deze regelen verschijnen zal de eerste wederopvoering plaats hebben van '*Een beroemd proces*. Hierover toekomende maand.

IJverig worden de repetitiën voortgezet van het nieuwe drama '*Jane Shore*', door Frans Gittens, alsook van '*Johanna I*, *koningin van Napels en Siciliën*,' van Willem Lemmens. Beide stukken zullen denkelijk nog deze maand worden opgevoerd.

Z...

Brieven uit Zuid-Nederland.
I.

Gent, Februari 1880.

Waarde Vriend,

't Is nu niet door gebrek aan nieuws, maar wel door tijdsgebrek dat ik u een tijd lang niets uit mijne geboortestad heb laten geworden.

'The great attraction' van den dag, dat zijn de twee nieuwe allegorische figuren, de *Lei* en de *Schelde,* die thans den herstelden ouden voorgevel van de Gentsche Vischmarkt versieren.

Beide figuren, in volle naaktheid, zijn het werk van den beeldhouwer KAREL. DE KESEL. Zij worden zelfs door de strengste critici als meesterstukken geroemd, - en dàt zijn ze inderdaad. Het eenige waartegen de kunstenaar heeft gezondigd, is dat de beelden niet goed harmoniseeren met den trant van het gebouw, dat in 'baroque' stijl is bewerkt, terwijl deze figuren gansch moderne van opvatting zijn. De heer De Kesel, die geen liefhebber van die stijve conventioneele manier van opvatten schijnt te wezen, heeft zich aan de dwaze eischen van verouderde kunstbegrippen niet laten storen en aan het kunstminnend Gent twee 'bas-reliefs' geleverd, die ons al spoedig de oude hebben doen vergeten.

***

Wij hebben verscheidene kleine Tentoonstellingen van Schilderijen en beeldhouwwerken bezocht; doch er helaas niet veel bijzonders ontmoet

De politiek die zich reeds in zoovele zaken heeft genesteld alleen om er nadeel te stichten, is hier nu ook in de kunst doorgedrongen, - jammer genoeg! - Vroeger was er hier slechts ééne kunstvereeniging; thans is die verdeeld.

De 'Cercle Catholique' heeft namelijk op zich zelf eenen 'Kunstkring' gevormd, waarvan de hoofdmannen tot de hooge katholieke partij behooren en waarvan de heer LYBAERT, een jong en zeer talentvol schilder, zich als de leider aanstelt.

Onlangs heeft die vereeniging haar eerste levensteeken gegeven, door eene niet onverdienstelijke tentoonstelling in het lokaal der moedermaatschappij op de Poel.

***

Het 'Kunstgenootschap' van Gent, dat eenmaal al wat artist was in zijnen schoot vereenigde, aanzie ik als zedelijk dood. Het heeft zich versmolten met de 'Société Littéraire' eene geheel fransche *Société,* die thans den titel draagt van *Cercle Artistique et Littéraire.* Vroeger was het *Kunstgenootschap* eene echt vlaamsche kunstvereeniging, alles werd er in onze moedertaal afgehandeld; thans gaat er alles op zijn fransch - behalve het nieuw reglement dat in de twee talen is gedrukt. Maar de zittingen, de uitnoodigingsbrieven, in een woord alles wordt er *à l'instar de Paris* afgedaan. Is die verdeeling onder sommige oogpunten voordeelig voor beide vereenigingen - van een anderen kant. vooral van een *Vlaamsch* oogpunt beschouwd, is zij sterk te betreuren. Doch, wij stellen vertrouwen in onze Vlaamsche mannen, en hopen dat zij hunne vroegere principepen en hun recht als Vlaming zullen doen gelden, en dat ze aan de 'Société Littéraire' zullen doen begrijpen, dat ons aller spreuk 'In Vlaanderen Vlaamsch' waarheid is en moet blijven.

***

Op tooneel- en muziekgebied is er stof genoeg. Heeft ons Fransch tooneel dit jaar ferm schipbreuk geleden, ons Nederlandsch tooneel integendeel heeft een goed seizoen beleefd. Onder de nieuwe stukken die bijval genieten zal ik '*Het beroemd proces*' aanhalen, dat veel ophef heeft gemaakt. Het werd dan ook opperbest opgevoerd. De rollen, goed verdeeld, werden knap vertolkt, en wel niet het minst de vrouwenrollen.

In eene vroegere briefwisseling sprak ik met niet al te veel geestdrift over Mevrouw BUDERMAN. Thans dat wij haar op het tooneel beter hebben leeren kennen, heb ik het genoegen te kunnen zeggen dat zij eene zeer verdienstelijke actrice is:

Gewetensvol en met talent vervult zij al hare rollen; zij bezit daarenboven eene zeer lieve en uitgebreide stem, - een zeldzaam iets onder onze tooneelkunstenaressen. In *Fortunatus*, *koning van Luilekkerland*, een vroeger in den *Bode* besproken blijspel van Emiel van Goethem,

vervult Mevr. Buderman de rol der Koningin, waarin ze hare schoone stem kan doen gelden, en veel bijbrengt om den bijval van het stuk te verhoogen.

***

Het één concert volgt hier het àndere op. Onze Koninklijke *Koormaatschappij*, die machtige zangkring, draagt altijd den palm weg. Telkens laat men ons daar kennis maken met de werken der grootste *Vlaamsche, Fransche* en *Duitsche* meesters, en als uitvoerders mag men die vereeniging de puikste noemen, dit dank aan haren talentvollen bestuurder Ed. De Vos.

Ook het Koninklijk *Willems-Genoolschap* heeft ons onlangs op een schoon muziekfeest vergast, waar de vlaamsche zang op de allereerste plaats stond. Eene gelegenheids-cantate - indien dit werk eene 'cantate' mag genoemd worden - wierd er uitgevoerd door een 600tal kinderen der Gentsche stadsscholen: '*Hulde aan het Onderwijs*' poëzie van Em. Hiel, muziek van Alfred Tilman. Over de waarde van Tilman's muziek zullen wij maar niet uitwijden. Veroorloven wij ons enkel te zeggen dat o.i. die muziek niet veel om het lijf heeft en dat er het echt Vlaamsch 'kunstkarakter' moeielijk zou in te vinden zijn.

Het werk heeft niettemin veel bijval genoten, - iets wat overigens niet zeer moeilijk was want; in Gent waar het onderwijs eene zoo groote rol speelt is dergelijk succes gemakkelijk te verkrijgen. Dichter en componist wierden onder geestdriftige toejuichingen op de 'estrade' geroepen en aan elk werd eene kroon aangeboden.

De heer Pauwels, bestuurder van dien Zangerskring, verdient eervol te worden vermeld voor de goede uitvoering der stukken.

***

Het 'Van Crombrugge's Genootschap' eene machtige volksmaatschappij, samengesteld uit oud-leerlingen onzer stadsscholen, - onder eere-voorzitterschap van minister ROLIN JAEQUEMYNS en met Mr. Julius DEVIGNE, volksvertegenwoordiger, tot voorzitter, - gaf op 4 Februari een groot Liefdadigheidscencert, en wel ten voordeele der behoeftige leerlingen der kostelooze stadsscholen van Gent. De groote zaal van den Casino was proppens vol. Dit concert werd gegeven o.a. met medewerking van Mevrouw DE GIVE-LEDELIER van Antwerpen.

Weber's *Obéron*, en Meyerbeer's *Africaine* wierden met veel samenhang door twee militaire muziekkorpsen onder het bestuur van den heer STEENEBRUGGE uitgevoerd.

De zoo gevierde Mevrouw DE GIVE-LEDELIER heeft met haar gewoon talent een paar van Benoit's liederen gezongen: '*Gij zijt mijne reine Kersouwe*' en '*De Moeder*' twee pereltjes van het zuiverste water, vol poëzie en gemoedelijkheid. Haar bijval was groot, alhoewel wij dergelijke salonstukjes niet geschikt achten om in eene zoo reusachtige zaal als de Casino voorgedragen te worden. Al het schoone zulker voor-

dracht kan slechts door de eerste rijen toehoorders genoten worden; zoodat de helft der zaal zich in geweten niet bij de toejuichingen aansluiten kan. - Waarom? - Omdat, hoe lief en poëtisch de stem van Mevr. De Give-Ledelier ook klinke, ze in zoo'n uitgestrekte zaal onmogelijk al het verhevene dezer liederen overal kan doen waardeeren.

De heer DUWAST, een oude lieveling van het Gentsche volk, thans tenor aan de Antwerpsche Opera, heeft eens te meer bewezen wat eene goede zangmethode bij een kunstenaar vermag.

Ook de heeren SIMAR en VAN DAMME brachten de gansche zaal in verrukking door hun heerlijk kunstvol spel op 'hautbois' en klarinet. De koorafdeeling van het genootschap, gesteund door de leerlingen der School n° 13 en de fanfaren der twee muziekkorpsen onzer bezetting, voerden een drietal koren uit: '*De Bannelingen*' van VERDI, 'de '*Moise*' van ROSSINI en de '*Oogst*' van VAN DEN EEDEN. Deze koren, onder de kloeke leiding van meester M. De Clippel, vader, wierden op zeer kundige wijze uitgevoerd.

Eene wèl verdiende hulde aan het bestuur van het *Van Crombrugge's Genootschap*, dat dit feest tot zulk een goed einde heeft gebracht.

***

Ten slotte een drietal nieuwtjes uit de letterwereld:

Eenige dagen geleden las de heer Aug. Hendricx ons in *Zetternam's Kring* een nieuw blijspel voor, getiteld: '*Het verloren Minnebriefje*'. Dit stuk heeft wèl bevallen. Wel is het niet bijzonder nieuw van vinding, doch het onderscheidt zich door geestige zetten, afwisseling van toestanden en snelle handeling. Kortom een blijspel, dat ongetwijfeld bij de opvoering veel genoegen zal doen.

Eerstdaags zullen hier twee nederlandsche werken van de pers komen: 1° De '*Studenten-Almanak*' voor 1880, waarin onuitgegevene novellen van, onzen betreurden Tony Bergmann zullen verschijnen. Dit werkje zal twee portretten bevatten: Tony Bergmann' en Albert Callier, rector der Gentsche Universiteit.

2° Van den gekenden schrijver Wazenaar verschijnt bij den uitgever J. Vuylsteke eene belangrijke brochuur: '*De Critiek en Een Vlaamsche Jongen*'. Naar wij vernemen zou daarin bijzonderlijk een antwoord voorkomen op eene beoordeeling, verleden jaar door den heer Prayon-Van Zuylen in het *Nederlandsch Museum* over het boek van Wazenaar geschreven.

Z.V.A.

Hendrik Waelput in Holland.

Het zoo belangrijk muzikaal blad de *Caecilia*, onder hoofdredactie van Nicolaï, gaf te dezer gelegenheid eene korte levensschets van Hendrik Waelput, en deelde de lijst zijner compositiën mede. Het artikel over Waelput is het eerste eener serie, welke *Caecilia* voorgenomen heeft aan de hedendaagsche Zuidnederlandsche toondichters te wijden. Het blad betreurt dat hunne werken in Holland nog al te zelden op de concert-programma's voorkomen en voegt erbij: 'Evenwel verdienen zij ten volle dat men hun *ten minste* dezelfde eer bewijst die aan menig Duitsch en Fransch componist (uit den tegenwoordigen tijd) hier te lande ten deel valt.'

Daar wij met het talent van Waelput zeer ingenomen zijn, is het ons aangenaam onze lezers met het oordeel der Noord-Nederlandsche pers over de gewrochten van onzen bekwamen vlaamschen symphonist bekend te maken:

'Een gerecht als de Symphonie, schreef *het Vaderland*[1], moet men meer dan eenmaal proeven, om het naar waarde te kunnen schatten... Het korte melancholische "Menuet" daarentegen en de flinke Finale met haar pompeus, effectvol slot maakten al dadelijk een zeer gunstigen indruk. Hier komen het talent van Waelput in het thematisch bewerken en zijne groote handigheid in het instrumenteeren het meest uit. De Es-dur-symphonie, die, wat den vorm aangaat, tot het classieke genre behoort, is ontegenzeglijk het werk van een hoogst begaafd componist, die de geheimen der kunst kent, wien het evenmin aan hoogst gelukkige inspiraties ontbreekt (om slechts iets te noemen het zangerige motief van de Finale) en die - "last not least" - zich weet te beperken. Waelput leidde zelf de uitvoering der symphonie en ontving bij zijn optreden en heengaan de ondubbelzinnigste blijken van sympathie met zijn persoon en ingenomendheid met zijn werk. Het orkest hief fanfaren aan en de componist was zeer vol-

(1) Dit betreft Waelput's 2de Symphonie, die onlang in den Haag werd uitgevoerd.

daan over de wijze, waarop de spelers, waaronder zooveel oude kennissen van den vroegeren Haagschen orkest-directeur, zich van hun taak hadden gekweten...'

En het Haagsche *Dagblad* bestatigt den bijval van Waelput's compositie in de volgende bewoordingen:

'Keurig, hoogst geacheveerd werd de prachtige en melodievolle 2e Symphonie van Waelput, onder leiding van dien hier welbekenden componist-orkestdirecteur, uitgevoerd; het werk maakte een grooten indruk en met fanfares en bijna eindeloos applaus werd het ten slotte toegejuicht, zoodat de lof den maestro schier overstelpte'.

Tot dusverre wat Waelput als symphoniedichter betreft. - Als liederencomponist is hij sinds lang in de Noordnederlandsche muziekwereld even gunstig bekend.

TOON SCHILDERS.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - In den Internationalen wedstrijd, door de rederijkerskamer *De Genestet* van Utrecht uitgeschreven, heeft de tooneelafdeeling der *Mertensvereeniging* van Antwerpen met 68 punten den eersten prijs behaald, bestaande in eene gouden medalie en 50 gulden. De tweede prijs (eene zilveren medalie en 25 gl.) werd toegekend aan de kamer *Tollens* van Delft, die 62 punten had behaald. Aan de dames-leden werd eene zilveren herinneringsmedalie aangeboden, en aan Mevr. De Smet van Antwerpen, als bijzondere onderscheiding, een prachtig bouquet.

In de volgende en laatste serie van denzelfden wedstrijd werd de eerste prijs behaald door *Vrede en Vriendschap* van Rotterdam (met 66 punten); de tweede prijs door de rederijkerskamer *Anthonie Peters* van Dordrecht (59 punten). Mej. F.N. Haak van Wageningen bekwam een heerlijken bloemtuil voor haar uitmuntend spel.

- *Taylor's tweede genootschap* te Haarlem, heeft besloten de volgende prijsvraag uit te schrijven:

'Een tooneelstuk, genomen uit Hollandsche toestanden, dat de uitgave en opvoering waardig wordt gekeurd'.

De prijs voor het best en voldoend gekeurd antwoord op deze vraag bestaat in een gouden eerepenning, op den stempel des Genootschaps geslagen, ter innerlijke waarde van vierhonderd gulden.

De tijd der inzending van de antwoorden is vóór of op den 1^{en} April 1881, opdat zij vòór den 1sten Mei 1882 zouden kunnen beoordeeld worden

- Te Leipzig verschijnt eene Duitsche vertaling van Mevr. Bosboom's roman *Majoor Frans.*

- Dit jaar wordt te Lissabon het 3de Internationaal Congres gehouden, en wel tergelegenheid van den 300jarigen gedenkdag van Camoëns' afsterven. Er zal een schip naar eene fransche haven worden gezonden om de letterkundigen af te halen die eraan deelnemen.

- Wij hebben het prospectus ontvangen van: '*Het nieuw Pennoen*', een maandschrift 'voor kritiek en zuiver Vlaamschen pennestrijd, onder hoofdbestuur van Harold'. Dit is, meenen wij, een soort van tegenhanger van het oud *Pennoen,* dat door een paar Leuvensche studenten, de heeren de Mont en Eeman, wordt voortgezet. - Van een en ander hebben wij geene verdere mededeeling ontvangen. - Die dubbele uitgave geeft bewijs van ijver in den strijd voor eigen moedertaal en kunst; doch waarom aldus de strijdkrachten verdeelen? - Eendracht macht macht!

- De *Pall Mall Gazette* stak geestig den gek met Victor Hugo, die ook in de twaalf regels, welke hij in *Paris-Murcie* schreef, niet kon nalaten nog eens te verzekeren dat Parijs 'de hoofdstad van de wereld' is. - Komt het in den grooten dichter nooit op (zoo vraagt het blad), dat wij engelschen met evenveel recht den Lord Mayor van Londen zouden mogen betitelen als 'de vader van het menschelijk geslacht'?

- Dezer dagen heeft eene verzameling Brieven van Ch. Dickens het licht gezien, o.a. ook brieven over het Tooneel.

- Onlangs werd door de gunstig bekende maatschappij '*Vlamingen vooruit*' van Leuven met veel bijval een oorspronkelijk drama opgevoerd, getiteld '*De gelukkigen der wereld*,' door Fred. Lintz, voorzitter dier maatschappij.

- Door het *Nederlandsch Tooneel* te Amsterdam zal Molière's *Tartuffe* worden vertoond, naar de nieuwe vertaling van J.A. Alberdingck-Thijm.

- Twee jonge letterkundigen van Brussel, de heeren Karel Posch en J. Slachmuylders hebben een drama geschreven getiteld *Wroeging en Wraak*, dat onlangs voor de eerste maal door de *Morgenstar* met bijval werd opgevoerd.

- In de Noordnederlandsche Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap heeft kolonel Van Zuylen - die verleden jaar deelnam aan het Nederlandsch Congres te Mechelen - eene verhandeling gegeven over de wenschelijkheid van een krijgsverbond met Zuid-Nederland.

- Het Algemeen Bestuur van het *Willemsfonds*, heeft aan de Vlaamsche letterkundigen en boekhandelaars eenen omzendbrief gestuurd, om de noodige inlichtingen te bekomen tot het samenstellen van het vervolg op de 'Vlaamsche Bibliographie.' Men verlangt een duidelijk en volledig afschrift der geheele titels van de in 1879 uitgegeven Nederlandsche boekplaat- kaart- of muziekwerken, getal bladz. en platen, particulieren prijs, enz.

- Van Schimmel zal in Noordnederland nog dit jaar een nieuw tooneelwerk, getrokken uit zijn' roman *Lady Carlyle*, worden opgevoerd.

- Dezer dagen verscheen de 1ste aflevering van '*Onze Dichters*' (1830-1880) de zoo belangwekkende dichterlijke bloemlezing, verzameld door de heeren Theophiel Coopman en V.A. dela Montagne. Deze eerste aflevering belooft een werk dat stellig den uitbundigsten lof verdient. - Daar de verschillige dichters volgens tijdsorde worden gerangschikt, komen thans, behalve J.B. Willems, nog een aantal min of meer bekende mannen uit het rhetorikale tijdvak der Vlaamsche poëzie aan de beurt: S.M. Coninckx, J.B.J. Hofmann, Andr. Duncan, J.J. Lambin, A. D'Huygelaere, P.

J. Ceulemans, B. De Smet, Th. Van Loo, David De Simpel, E. Sacré, F. De Hoon, F. De Jaegher, A.C. Meynne, J. Capelle, K.A. Vervier, Leo d'Hulster en D. Cracco. - Verder behelst de aflevering een wèlgelijkend portret van Vader Willems en het facsimile van eenen brief van Willems aan Mevr. Van Ackere. Ook de stoffelijke verzorging is allerkeurigst: een echt prachtwerk. Wij komen op deze uitgave nader terug.

- Onder den titel '*Deutsches Familienblatt*' is te Berlijn een nieuw geillustreerd tijdschrift verschenen, dat ook ten onzent belangstelling verdient. - Te oordeelen naar de zeven reeds verschenen nommers, is dit Familieblad van dien aard dat het zonder twijfel, ook buiten het vaderland van Schiller, bijval mag te gemoet zien. Evenzeer om de degelijkheid van tekst en plaatwerk, als om den zeer geringen abonnementsprijs (zoowat 8 fr. per jaar) is het eene volksuitgave in den goeden zin. In een echt germaansch vrijzinnigen geest opgevat, geeft het wekelijks eene nuttige en onderhoudende lektuur, waartoe enkele gunstig bekende duitsche letterkundigen hunne medehulp verleenen. Behalve een boeiende roman van Hans Hopfen, geillustreerd door W. Friedrich, verschenen daarin tot nog toe tal van andere voortreffelijke bijdragen van belletrische of volkswetenschappelijken aard, resp. geteekend Veit Ried, F. Gross, A. Von Eye, Jul. Duboc, H. Von Berlepsch, Franz Trautmann, W. Koch, Karl Stieler, Sacher Masoch, Fr. Pecht, W. Henzen, Joh. Proelsz, Herrig, F. Seydel, G.O. Hilder, enz. - Onder de over 't algemeen keurige houtsneden bevielen ons het best een portret van koningin Luise, naar G. Richter, en eenige genreplaten door of naar gevierde kunstenaars.

Bij diegenen onzer Vlaamsche landgenoten voor wie de taal hunner Germaansche stambroeders geene vreemdelinge is, verdient het *Deutsche Familienblatt* een gunstig onthaal. In meer dan één opzicht zou op de salontafel menige fransche illustratie daarvoor wat op zij mogen schuiven.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. Op de prijsvragen door de Nederlandsche *Toonkunstenaarsvereeniging* uitgeschreven, zijn acht antwoorden ingekomen: twee Balladen (op het gedicht *Snowa* van Pol. De Mont), een concert-aria, en stukken voor piano, viool, violoncel, enz.

- De componist Félix Pardon is tot zangmeester bij de Opera-Comique te Parijs benoemd. Een ander onzer landgenoten, de heer Lassen, koninklijk kapelmeester te Weimar, gaat in dezelfde hoedanigheid naar Hannover.

- De wakkere *Benoit's kring* van Brussel heeft op voortreffelijke wijze zijne Concerten heropend. Behalve een paar Vlaamsche koren, door den kring onder de leiding des heeren Van de Walle zeer verdienstelijk vertolkt, werden op het eerste Muziekfeest een aantal ernstige en luimige zangstukken voorgedragen door Mej. J.D. en de heeren Van de Voorde, Van Damme, Snyers, Lejour, Houben en De Backer. Onder de vaderlandsche stukken had men Benoit's *Lied der Vlamingen* en Gevaert's *Philips van Artevelde.*

- Door de afdeeling van Tooneel en Muziek in de *Mertensvereeniging* alhier wordt een fragment uit Rossini's *Guillaume-Tell* (tekstvertaling van den heer Paul Billiet) aangeleerd. De heer Const. Lenaerts gelast zich met de muziekale leiding. Het getal uitvoerders zal denkelijk wel 150 bedragen.

- Adeline Patti heeft in Weenen eene reeks gastvoorstellingen geopend met Verdi's *Traviata*, eene harer voortreffelijkste rollen.

Beeldende kunsten.

- De reeks schilderijen van Emiel Claus (gezichten en typen uit Spanje en Africa) die te Antwerpen in de Zaal-Verlat zooveel bijval vonden, worden thans te Brussel in den *Cercle Artistique* tentoongesteld.

- De eigenaar van Mackart's beroemde schilderij *Keizer Karel's intrede te Antwerpen*, doet er eene reis om de wereld meê. Men zegt dat eerlang Antwerpen en Brussel dit merkwaardig tafereel zullen te zien krijgen.

Natuur en wereld.
(Twee teekeningen met de pen).

I. - De twee speelgenoten.

I.

Hooge, dikgebladerde lindeboomen, vormden aan weêrszijde der hooge fraaie poort den ingang. Dan leidden effene, netjes onderhouden paden, gezoomd door boorden van klimop, verder naar heerlijke grasbedden, in de meest verschillende vormen aangelegd, en door de fraaiste, veelkleurigste bloemen versierd. Hier en daar noodde een tuinbank op een' lichten heuvel onder een' treurwilg of acacia, den wandelaar tot mijmeren uit; ofwel achter in den tuin, midden in 't geboomte, vond hij ruimschoots de gelegenheid zich ongestoord te verlustigen in de zuivere, zoetste tonen der woudzangers; want:

't Was in de lente, 't was in de Mei!

Op een zonnigen Zaterdag-namiddag speelden in dat lieve jaargetijde, in die schoone omgeving van bloemen, groen en vogeltjes, in een zomerhuisje, twee lieve kinderen: Bertha en Louise. En zeker kon het niet anders, of de aanblik van die twee en haar spel moest de bekoorlijkheid van dat lievetooneel nog verhoogen! Nergens toch kon er méér overeenstemming zijn dan tusschen die kinderen en die rijke natuur!

Oprechtheid, onschuld, reinheid, lieftalligheid, ademde alles, - daarin smolt geur, vorm en kleur der bladeren en bloemen, 't gezang der vogelen, de gesprekken der kleinen te zamen.

Bertha en Louise waren kinderen tusschen de 4 en 5 jaren.

Bertha was een dochtertje van den rijken heer, aan wien de tuin toebehoorde.

Louise was een meisje van een' armen maar ordelijken daglooner uit de buurt.

Bertha had fijne kleertjes aan en allerliefste schoentjes, - Louise een grof maar zindelijk kleedje en - klompjes.

Bertha - de eigenares van eene groote hoeveelheid speelgoed - had de arme Louise, genoodigd een beetje met haar daarmeê in den tuin te komen spelen.

Beide waren dus in vele opzichten met elkander verschillend - ten minste in 't oog van ons, groote menschen. - maar volgens haarzelven, volkomen gelijk.

Wat kon het Bertha schelen, of Louise geen fijne laarsjes aanhad - ze kon zoo lief haar popje vasthouden en zulke aardige dingen zeggen, precies als een moeder tegen haar kindje!

Wat gaf Louise er om, dat *haar* vader geen tuin had - was alles wat er groeide en bloeide dan niet het eigendom van allen, om er te spelen, te loopen en te stoeien!

Beide waren nog kinderen der natuur, zonder vormen, zonder vooroordeelen, onbedorven, ongekunsteld en natuurlyk; - kortom, kinderen tusschen de 4 en 5 jaren!

Slaan wij een oogenblik haar spel gade.

Ze staan in 't zomerhuisje achter een tafeltje, waarop liggen of staan: Een popje in een wiegje; een wollig schaapje; een kamertje met tafel, stoelen en verder toebehooren; eene keuken met het noodige gerief; een korfje met bloemen; een doosje met koekjes en een dito met suikergoed.

BERTHA - (*het popje bij de hand nemende*): Nu gaan wij wandelen... wacht, ze kan niet van de tafel af: hoep! nu is 't goed, hé? (*Een oogenblikje later*): Zet u nu een beetje neêr; ik zal eens naar 't eten gaan zien. Louise, is het nog niet gereed?

LOUISE. *(Het deksel opnemende van een potje, waarin een klontje suiker boven een stukje koek ligt*): Nog niet, nog even wachten, het zal gauw gedaan zijn.

BERTHA. (*De stoeltjes rond het tafeltje schikkend*): Breng het eten nu maar op; nu is 't toch klaar, hé?

Het potje wordt op tafel geplaatst, en de inhoud eerlijk verdeeld. Maar eens aan 't proeven, wordt ook de overige voorraad opgepeuzeld, ditmaal ongekookt.

BERTHA (*eensklaps het schaapje bemerkend*): Gij staat daar zoo geheel alleen, niet waar mijn beestje. Ge wilt zeker naar uw' stal? Wacht, we gaan een beetje met u spelen... Kijk eens, Louise, ons schaapken heeft een roosje op zijn' kop, en een aan zijn' staart! - En het kind huppelt van plezier! Het popken moet op het schaapje rijden, vindt Louise. Fluks wordt het er opgezet en zóó voortgetrokken.

De beide kinderen kraaien van pret.

(Wat later): Nu zijn ze moê, nu moeten ze gaan slapen, niet waar? - En het schaapje wordt naast het popje in de wieg gelegd. De kinderen beginnen een ander spelletje:

- Louise, zegt Bertha op eens, ik wou dat ik al groot was! Dàn zou ik kunnen rijden in ons groot rijtuig! - *Mijn* vader heeft geen rijtuig, zegt Louise, hij *werkt* altijd! - Maar *gij* zult toch wel willen rijden, niet waar Louise, als gij groot zijt? Gij en ik zullen maar alleen in 't rijtuig gaan! O, we zullen zoo'n plezier hebben!

Zóó redeneeren de kleine meisjes voort. Wij laten haar spelen en keuvelen, tot de zon gereed staat achter de kimmen te verdwijnen en zien ze dan vroolijk naar huis huppelen, waar beide, weldra van vermoeidheid in een' diepen slaap gedompeld, gelukkig zullen droomen van popjes, schaapjes en... rijtuigen, waarin ze als ze groot zijn, naast elkander zullen rijden naar hartelust!

II.

Bertha werd groot en Louise werd groot. Beiden groeiden op en ontwikkelden zich als bloeiende rozen; de eene als eene fijne huisroos, in den salon gekweekt, de andere meer als eene tuinroos, minder teeder, maar steviger en even prachtig.

Beider opvoeding moest haar natuurlijk scheiden. De natuur, die de kinderen tot hiertoe als *gelijken* opgevoed had, was milder dan de wereld geweest.

Bertha's verder jeugdig leven was ééne aaneenschakeling van allerlei genietingen. Een stroom van nieuwe indrukken - waaronder vele ijdele - vloeide onophoudelijk toe. Wat

haar nog was bijgebleven van liefelijke herinneringen uit den eenvoudigen kindertijd, ging onder in dien stroom. Zij kende niets dan weelde en overvloed, en dààrdoor het leven slechts van ééne zijde. De onbeduidende zaken, waarmeê haar stand haar onophoudelijk deed bezig zijn, trokken hare oogen van meer ernstige bezigheden af.

Ze droomde van bals, toiletten, romans en paarden!

Bij Louisa was dat anders. De verscheidenheid van indrukken was bij haar zoo groot niet. Ook leefde zij niet in weelde. Dààrom verdwenen niet bij haar die aangename herinneringen uit de eerste kindsheid, maar ze kwamen haar telkens levendiger voor den geest. Voor haar was het een genot er bij te vertoeven en haar verbeelding allerlei liefelijke tooneeltjes daar om heen te laten scheppen.

Oh, uren lang kon Louise bij die zalige herinneringen verwijlen en gelukkig droomen!...

III.

't Was koud, vinnig koud. De scherpe wind zweepte den bevrozen sneeuw door de straten...Gelukkig hij, die nu achter goed gesloten deuren en vensters zich bij een knappend vuurtje warmen kon, of die, als hij op straat *moest* zijn, zich door warme kleéren tegen de koude kon beschutten!

Maar zoo gelukkig zijn alle menschen niet!

Dat merkt men ook bij 't zien van de vrouw, die daar, in een' slechten, dunnen mantel gewikkeld, snel over de straat klotst!

't Is de vrouw uit het straatje, hier een tiental huizen verder, wier man al zoo lang ziek is en die twee kleine kinderen heeft. 't Is jammer; 't is zoo'n brave vrouw en zoo'n goede huismoeder! Verleden zomer nog vertelde ze mij, dat ze zoo gelukkig was: haar man verdiende een goed daggeld, hare kinderen gingen vooruit; wat kon zij beter wenschen? Ze bekommerde zich weinig om de overige wereld, als het in de hare goedging... En nu is ze zoo ongelukkig! Toch schaamt ze zich nog altijd iets te vragen; ze wil liever lijden en hopen,

hopen... misschien komt er spoedig een einde aan, en dan weet zij toch maar alléén hoe hoog de nood was!

Maar de nood steeg ten top en nog geen redding zichtbaar! Geduld en hoop waren uitgeput... Daar besluit ze de stoute schoenen aan te trekken en er op uit te gaan. Waarheen? Naar *haar*; - *zij* zou helpen.

Haar en *zij*, dat waren de woorden, die haar voor den geest terugtooverden het liefelijk beeld eener vriendin uit de eerste kinderjaren. Telkens in haar later leven, als de eene na de andere levenservaring den kring harer menschenkennis uitbreidde, verscheen dat liefelijk beeld haar voor den geest! Zij gaat, en put moed bij de gedachte aan hare kinderen. Want moed heeft zij noodig!

Wel komt haar telkens die herinnering te binnen, die *liefelijke* herinnering, maar toch - de wereld!

Het hart vol met aandoeningen, waarin beurtelings angst, hoop, schaamte of vertrouwen de overhand heeft, ijlt zij door de straat en komt ze vóor den hoogen stoep van het groote, fraaie huis, waar *zij* woont. Haar hart klopt geweldig - maar weêr komt dat beeld en schenkt haar nieuwen moed.

Zij waagt het, eindelijk te schellen.

- ‘Is Mevrouw niet te spreken, als 't u blieft?’

De meid, tot wie deze woorden gericht waren, keert zich snel zonder spreken om, en verdwijnt langs de eerste deur in den prachtigen gang. Ze keert spoedig weder en duwt de vraagster een koperen muntstuk in de hand, met de woorden: - ‘Mevrouw heeft geen tijd; 't zal zeker toch maar weêr zijn om wat te bedelen!’

- ‘Ja maar, meisje, Mevrouw weet niet wie ik ben; ik ben niet gewoon te bedelen; als zij wist, wie hier staat, dan zou ze zeker wel...’

- ‘Niets, niets; Mevrouw heeft u al lang gezien door haar spiegeltje.’

Als werktuigelijk wendde de arme vrouw hare oogen naar dat vensterspiegeltje, en daarin zag ze weêrkaatst een rood, dik gezicht, dat er trotsch en onverschillig uitzag en van weelde en overvloed getuigde.

‘Ach, is dàt Bertha! zuchtte zij. En toen we kinderen waren, was ze zoo goed; ... en waren we zulke goede vriendinnetjes! - Och meisje, zeg aan Bert... aan Mevrouw, dat Louise...’

- ‘Kom mensch, zijt ge dwaas, dat is Mevrouw al lang vergeten! Ge hebt nu immers wat!... Dat volk is nooit tevreden!

- ‘Ze was toch zoo goed, en ze zei...’

Flap! de zware deur dicht, en de arme vrouw, Louise, stond op straat, in de kou, bevend, een koperen muntstuk rijker, ja, maar och, veel, veel armer dan van te voren! - Bertha en Louise waren groot. Ze reden naast elkander in het groote rijtuig!...

2. - De twee krukken.

I.

Rond de grove, maar hagelwitgeschuurde tafel zit het huisgezin van vrouw Hagens bijeen. 't Is een koude winteravond, wat men hier echter niet gewaar wordt, want vroolijk snort het vuurtje in de kachel en verspreidt het huisje door eene aangename zomerwarmte. Alles wat uw oog treft, doet u aangenaam aan; overal ademen u netheid, orde en huiselijkheid tegen. Bezie de vlekkeloos witte muren, waar, op geregelde afstanden van elkander, bruin gelijste schilderijtjes de geschiedenis van Willem-Tell voorstellen; de reine roode steenen vloer, en daarop, vóór de deur en rond de kachel, de van fijn wit zand geveegde matjes, en zeg mij of die eenvoudige netheid niet den liefelijksten indruk op u teweeg brengt. Maar werpen wij thans eenen blik op 't gezin zelf, op de moeder en haar kroost. Midden op de tafel staat de petrool-lamp helder te vlammen.

Wie het eerst uw aandacht trekt is Antoon, - in de buurt onder zijne makkers beter bekend onder den bijnaam van ‘Tone Kruk’ - die met de knieën op zijn stoel bijna het geheele bovenlijf over de tafel buigt. Hij schijnt geheel verslonden

in zijne bezigheid. Hij meet en past en vergelijkt zonder eens op te zien, want morgen is het aardrijkskundige les, en zijn kaartje moet af! - Naast hem zit zijne zuster Marie eene kous te breien voor het jongste broêrtje, dat zich met een prentenboek vermaakt en nu en dan een kreet van bewondering of verrassing hooren laat. - Verder merken we den oudste, Willem, die na de zware dagtaak, want sedert vaders dood is *hij* de broodwinner, zijn genot zoekt in een of ander boek. - En aan een' hoek der tafel, de moeder. *Zij* werkt niet gestadig voort. Nu en dan laat ze de handen in den schoot rusten en werpt in peinzende houding een welgevallig oog over hare kinderen. Maar als dat oog Antoon ontmoet, wil het wel eens verduisteren. ‘Hoe lang is het nu al geleden, peinst zij dan; ja wel, zeven jaar. Het is toch jammer! Zoo'n jongen is toch nooit als een ander. Antoon is nog al vlug van geest en zal misschien wel door de wereld weten te sukkelen, maar toch, altijd zijn zij bij anderen achter.’ Zóó denkt vrouw Hagens en met een licht zuchtje van gelaten berusting, dat zooveel zeggen wil als: ‘In Gods naam, dragen wij met geduld ons kruisje, misschien zal alles nog wel ten beste afloopen,’ hervat zij hare bezigheid.

- ‘Maar moeder, roept eensklaps de kreupele, die er nog al levenslustig uitziet, is het nu nog geen zes uur?’

- ‘'t Zal weldra zes zijn, Antoon, nog eenige minuten,’ antwoordt de moeder.

- ‘Ha! zegt Antoon en herneemt zijn werk blijmoediger. Maar als het klokje aan den wand zes geslagen heeft, wil het werk niet meer vlotten. Hij wordt meer en meer ongeduldig Elk oogenblik roept hij uit: ‘Maar Ernest wacht toch lang van avond.’

Laat mij u even zeggen, wie Ernest was.

Ernest was de zoon van een' rijken rentenier uit de buurt, en had evenals Antoon het ongeluk met eene kruk te moeten gaan. Ofschoon *zijne* kruk van veel fraaier hout was en veel netter afgewerkt dan die van Antoon, toch waren beiden het wonderwel eens. - Ernest was rijk, 't is waar, maar genoot toch zeer weinig van de voorrechten, aan zijn stand

verbonden. Al heel jong reeds had hij gevoeld, dat hij niet thuis was in zijne omgeving. In de vele en velerlei vermaken, waarvan hij anders als kind uit den gegoeden stand zou hebben kunnen genieten, kon *hij* niet meêdoen. Altijd hinderde hem die kruk. En hij gevoelde het wel, al was hij nog bitter jong, dat zijne vriendjes en vooral vriendinnetjes veel liever met zijne broertjes speelden, die *geen* kruk hadden, en dus overal en altijd ongehinderd vrij en blij konden springen en stoeien! Zóó begon hij zich langzamerhand als een verachterde, een verstooteling te beschouwen in *zijne* omgeving en zocht hij onwillekeurig gezelschap en vermaak in eene andere. - Als hij zóó in den namiddag, met zijne kruk naast zich, door het raam naar buiten zat te turen en lette op de knapen, die steeds ongestoord spelen konden, omdat *zij* geen last van eene kruk hadden, zag hij dikwijls Antoon, die, gezeten op den stoep of geleund tegen den hoek van een huis, eveneens het spel moest aanzien, omdat ook *hem* een kruk hinderde. En van 'teerste oogenblik gevoelde hij zich tot hem aangetrokken. Het duurde ook niet lang of beiden werden warme vrienden. Kortom, de rijke Ernest met de kruk, die zich verlaten en verstooten in zijne omgeving gevoelde, werd onwillekeurig gedreven naar een hooger en reiner genot, en - een medelijder ziende in den armen Antoon, verbroederde zich met hem en vond genot in de verzachting van een lijden, dat hij zelf maar al te wel kende. Hij kwam veel bij vrouw Hagens en hij kwam er gaarne. Niet alleen vond hij genoegen in de vriendschap met Antoon, met wien hij als een broeder omging, maar vooral ook schonk het hem een eigenaardig genot in dit arme, nederige gezin een helper, een raadgever en een weldoener te zijn. Hoe verheugde hij zich die eenvoudige lieden gelukkig te zien met het bezit van een' rijke tot huisvriend.

Ook dezen avond had hij Antoon beloofd eens bij hem aan te zullen kloppen; ze zouden zich dan samen vermaken met het lezen van een of ander verhaal of spelen met den domino of op het dambord.

Antoon's verlangen werd dan ook weldra bevredigd, want

slechts eenige minuten na klokslag zes hoorde men op de stille straat den eigenaardigen stap van iemand, die met eene kruk gaat, en een oogenblikje later werd Ernest onder een algemeen gejubel welkom geheeten in het gezin van vrouw Hagens.

Wat een lieflijk tafereel! Daar zit Ernest naast Antoon, beide met hunne kruk achter zich tegen den stoel, de oogen fonkelend van geluk, het aangezicht stralend van genoegen! Bij elkander vergeten zij alle leed.

Hoe gelukkig is Antoon, wijl Ernest zijn werk goedkeurt! Hoe gelukkig de moeder als zij haar zoon 't voorwerp ziet van zooveel hartelijke vriendschap. Hoe fier de overige broeders en zusters met zoo'n voornaam en aangenaam gezelschap!

Geluk, tevredenheid...en arm zijn en met een kruk moeten loopen? Dat is voor velen onbegrijpelijk. Maar *die* weten niet, dat het waar geluk eigenlijk in den mensch zelf schuilt!

II.

Een aantal jaren zijn verloopen sedert Ernest in zijne jeugd de boezemvriend van Antoon de huisvriend van 't gezin Hagens was. Gelijk de belangen van de wereld vele dingen losscheuren, die goed bij elkander waren, zoo hadden zij ook deze twee vrienden gescheiden. Ernest moest met zijne familie naar eene vreemde stad vertrekken; Antoon ging het manden-vlechten leeren, een beroep, dat bij zijnen toestand als het meest passend werd geoordeeld. Ofschoon de tijd de gelukkige kinderjaren niet geheel uit hunne ziel wisschen kon, toch deed het lange afzijn de vriendschap hoe langer hoe meer verflauwen, zoodat welhaast van dien innigen, gelukkigen omgang niets overbleef dan de zoete, zalige herinnering.

Bij beiden had intusschen de tijd en het leven weinig aan een zeker gevoel van achterstelling en verlatenheid in de wereld kunnen wijzigen; integendeel, dat gevoel sprak allengs luider en sterker in hen en leidde hen tot die ernstige opvatting van het leven, welke in 't algemeen aan verongelijkten in de samenleving eigen is.

Ernest, bij wien wij de kiem der zucht voor al die lichte vermaken, waarmêe velen hun tijd doorbrengen, in zijne jeugd hebben zien verstikken, gevoelde behoefte naar meer degelijke genoegens. *Zijne* ziel was niet door onophoudelijke bezigheid met nietige, onbeduidende zaken verzwakt tot onvatbaarheid voor medelijden; hij zocht dan ook zijne levensvreugde in het streven naar verzachting van lijden, in helpen overal waar hulpe noodig was, en waarlijk - die vreugde is de geringste niet!

Want vreugde en geluk om zich heen spreiden, zou dàt niet het reinste genot wezen?

En of ze gelukkig waren al die armen, als ze naar hulp wachtend op een' winteravond, na verscheidene vergissingen, nu toch eindelijk zeer zeker op den stoep voor hun huisje, den bekenden stap herkenden van *Mijnheer Ernest met de kruk*!

Wat Antoon betreft, die leefde kalm en rustig en werkte voor zijne moeder. Hij was van iedereen geacht om zijn goedaardig karakter en zijne oppassendheid. Een uur ver in den omtrek prees men de zachtaardigheid en het goede werk van den braven mandenvlechter *Tone Kruk.*

III.

Het lot houdt nimmer op verandering te brengen op onzen levensweg, lief en leed onophoudelijk met elkander te doen afwisselen. In zijne koude onverschilligheid met de gevolgen dier verandering, brengt het soms de wreedste scheiding, maar dikwijls ook de gelukkigste vereeniging teweeg. Het kan onbewust onmeedoogend, maar ook liefdadig zijn.

Het leven van Ernest was ook zeer veranderd. Zijne ouders hadden beiden reeds den grooten tol aan de natuur betaald; zijne broeders en zusters waren allen gehuwd, zoodat hij alléén overbleef. Hij huurde in de stad eene kamer en sleet rustig zijne dagen, steeds getrouw laan zijn eenmaal opgevat levensbeginsel. Iets echter ontbrak hem om volkomen gelukkig te zijn: een levensgezel, die met hem overstemmend dacht en voelde. Tot nu toe had hij daarnaar nog te vergeefs gezocht.

Ook Antoon's leven was niet onbewogen gebleven. Zijne zuster was haar man gevolgd naar eene verre streek, en de dood had hem eerst zijne beide broeders, daarna ook zijne lieve moeder ontnomen. Ook hij ging naar de stad en huurde een huisje. Met mandenvlechten won hij als vroeger zijn brood en kon stilletjes leven. Maar wat ook hèm hinderde, was 't gemis van een' vriend. Toch verdroot hem het leven niet, want, al had hij geen vertrouweling, zijn geheugen was rijk genoeg om zich in zijne eenzaamheid na het werk niet te moeten vervelen; en werk had hij trouwens ook volop om van ledige uren niet veel last te hebben. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat kon hij zitten werken, bijna zonder ophouden.

Op zekeren zomerdag, dat hij op den stoep van zijn huisje, met zijne kruk naast zich, weer bezig was eene mand te vlechten, ziet hij uit het huisje, naast het zijne, waar een man ziek te bed ligt, eenen heer komen. Ofschoon hij anders weinig van zijn werk keek, sloeg hij nu de oogen op, omdat de krukgang van den heer onwillekeurig zijne aandacht had getrokken. Hij bezag dus den heer, die ook hem aanstaarde. Verwondering, twijfel, aarzeling, openbaren zich aan weerszijde. Eensklaps klinkt het tegelijkertijd uit beider mond: *Ernest! Antoon!*

Twee dagen later werden de biezen, het gereedschap en al de meubelen, die tot de werkplaats en het huisraad van Antoon behoorden, verkocht, en vóor het venster een plakbrief gehangen met het gewone: *huis te huren.*

Antoon woont sedert dan bij Ernest. - Zie, in deze smaakvol gemeubeleerde kamer zitten zij, tegenover elkander, aan een' welvoorzienen disch, en verbroederen als weleer te zamen, gelijk ook de krukken daar in den hoek van de kast schijnen te doen.

Antoon was de huisknecht van Ernest. Verbeeld u, een knecht op krukken; - ja, maar een knecht, die met mijnheer aan tafel at en *in* en *van* alles meêgenoot en voor wiens later leven ook nog gezorgd was, *als* hij mijnheer overleven zou!

Gent, *December* 1879.

D.B. STEYNS.

Poëzie.

I.
Twee kerelsvrouwen.

Du schaamle kerelsvrouw, waarom
Hebs du dijn oogen rood gekreten?
Heeft dan de bittre zielesmart
Zoo wreed dijn hart van één gereten?

- Wij zijn beroofd van have en goed
De kloeke Kerels zijn gevallen,
Die 't Land beschermden in den nood
Al strijdend tegen snoode Gallen.

En wij, wij zwerven rond bij nacht,
Gelegerd in de dichte wouden,
Voor 't arm gezin geen beete brood:
Hoe kunnen 't wij zóó houden?

- Het Keerlenleger viel niet, neen!
Maar kneusde 's vijands benden,
't Ontziet geen overmacht: zijn moed
Is groot als zijn ellenden.

Laat dijne kindren hier in 't woud;
Een hut van leem en blâren
Beschut ze tegen weêr en wind,
De goede God zal hen bewaren!

Dan, oude vrouwen, goed en braaf,
Die zullen ons vervangen
Bij 't kroost. En wij, wij scharen ons
In 't strijdperk in der Keerlen rangen?

Wij ook, wij hebben vuisten nog,
En spierkracht in de forsche leden;
Kom! dochter van 't oud Keerlenras
Den strijd der Vrijheid meêgestreden!

En beide jonge vrouwen vliên
Naar 't slagveld heen ten strijde,
Voor 't heilig recht, en onversaagd
Staan zij de Kerels stout ter zijde.

Vrouw VAN ACKERE
geb. Maria Doolaeghe.

Diksmude, 1880.

II.
De vondelinge.
(Naar het fransch van A. Soumet).

De bange sluimring deed mij dwalen
Die geen geluksdroom in zich voedt;
'k Snelde op 't gebergte de eerste stralen
Der uchtendzonne te gemoet.

Met al 't geschapene opgestaan,
Zong 't vogeltje in 't gebloemt' der witte hagedoornen;
Daar bracht zijn moeder spijs aan hare uitverkoornen,
En in mijne oogen blonk een traan.

Waarom moet *ik* een moeder derven?
Waarom gelijk ik niet aan 't vogeltje, wiens nest
Zacht aan den olmtak zwiert gelijk een veilge vest?
Ach! mij blijft niets op aarde te erven;
'k Heb nooit zelfs in een wieg gezucht,
En 'k lag, als vondelinge, op killen steen te sterven
Nabij de bidplaats van 't gehucht.

Ver van mijne ouders afgescheiden,
Ken ik de omhelzing niet, wier zoetheid men zoo roemt;
En geen der kindren van de weide
Dat ooit mij zijne zuster noemt!
Mij mag hun avondspel geen teedre vreugd bereiden;
Nooit wil men mij in 't hutje leiden
Des blijden akkermans, tot smaken van wat rust,
En, rond het flikkrend rijs gezeten,
Zie ik zijn kroost de zorg vergeten,
En zoeken op zijn schoot een zoen die 't lijden sust.
Ten heilgen Huize der gebeden,
Richt ik, al weenende, mijn schreên:
Wis de eenge woning hier beneên,
Die 'k niet als vreemdling mag betreden,
Ja, de eenge die voor mij niet toegesloten scheen!

Vaak zie 'k den steen mij toebeschoren
Waar eerst de smart mij zuchten deed;
'k Poog er de tranen op te sporen
Mijn moeder licht ontvloeid, toen ik haar arm ontgleed.

Ook dwaal ik vaak als radeloos,
Door 't somber rustverblijf der graven, waar 'k op staarde;
Maar graven zijn voor mij zoo koud en sprakeloos!
Het arme meisje is ouderloos
In 't bijzijn van den dood gelijk op de eenzame aarde.
'k Treur veertien lenten in verdriet,
Ver van de hand die mij laat kwijnen;
Keer, moeder, 'k wacht naar uw verschijnen
Op d'eigen steen waar gij mij liet.

GUSTAAF RENS.

December 1879.

III.
De faam en de kunst.

Faam vond weêr *Kunst* aan 't dubben en aan 't treuren.
- 'Maar Nicht,' vroeg zij, 'wat gaat erom?
't Is altijd 't zelfde als ik hier kom.'

- 'Och 'k weet niet wat me moet gebeuren!
Zie, nichte Faam, 'k word moedloos van verdriet
Wanneer ik denk aan vroeger dagen;
Ja, toen vond elk in mij behagen,
Terwijl men *nu* mij schier niet meer beziet.
Voorheen werd ik in dorpen, steden,
Door 't volk vereerd, en door de kunstenaars aanbeden,
'k Zag mijnen naam gevierd, 't zij die in tonen klonk,
Of op paneel en marmer blonk; -
Maar thans...'

- 'Och kom! waarom u zoo ontstellen?
't Zijn slechts gedachten die u kwellen;
Zie toch, waarheen men gaat of keert,
Gij wordt vereerd.'

- 'Ik twijfel sterk...'

- 'Welnu, wil mij eens vergezellen,'
Zei Faam, 'ge zult wel zien
Hoe allen u nog hulde biên.'

Zij trokken op, en kwamen
Eerst voor een pronkgebouw met groote vensterramen.
Daarop, van boven tot beneên,
Op vensters, deuren, muren,
Was 't alles volgepropt met allerlei figuren,
Een drollig mengelmoes bijeen.

- 'Ziedaar eens hoeveel kijkers!
Dat zijn wel kunstbeminnaars toch?' vroeg Faam,
'Hoor eens, men roemt des snijders naam.'

- 'Voorbij!' riep Kunst, 'een hoopje mauwestrijkers!
Kom aan, waarheen ge ook de oogen wendt
Niet één van al die mannen die mij kent.'

De Faam zei niets. En beiden gingen
Tot in een groot lokaal, waar vele teekeningen
En allerhande tafereelen hingen.

- 'Zie eens wat volk! en hoor hoe zeer men roemt
En ieder stuk een kunstwerk noemt!'
Sprak Faam. 'Dàt moet u overtuigen,
Hoe u gewis
Nog menigeen genegen is
En nog voor u de knie wil buigen.'

- 'Voorbij! Voorbij!' riep Kunst, 'voorbij!
Wie van die lieden denkt aan mij?
Partijgeest, ijdle waan, gevlei of 'tgeen kan baten,
Ziedaar wat velen onder hen doet praten!'

Nog hier en ginder werd gegaan;
Maar nergens wou de Kunst er blijven staan.
- ''t Is vruchtloos nog vooruit te trekken,'
Hervatte Faam, niet wèl te vreên;
Toen eensklaps iets kwam de aandacht wekken
Van Kunst, die zei: - 'Wat verder heên!
Ginds toch moet een oprechte minnaar wonen.'

- 'Waar dat?'

- 'Op 't einde van die donkre straat.'

- 'Ginds? Waar dat aaklig wijf met bittren grijnslach staat?
Zij schijnt te dreigen, ons te hoonen!'

- 'Dat juist is een bewijs: daar mint men mij.'

- 'Wie is dat wijf dan toch?'

- 'De Jaloezij.'

P. VAN DER MEIREN.

Rousselare, 8 *Februari* 1880.

IV.
Spokerij.

‘Jeeses! buurvrouw, weet ge niet,
Wat op 't pachthof is geschied
Van boer Neel, dat vrekkig ventje,
Dat maar scharrelt cent bij centje,
En geen duit aan de armen geeft,
Schoon hij geld bij hoopen heeft?’

Zoo sprak Trientje Rappetong,
Wijl zij 't fleemend mondje wrong.
‘Ja, menschlief, 't is wreed om hooren,
't Zou een steenen hart doorboren,
Wat men daarvan al vertelt...
'k Ben er zelf nog van ontsteld!

Alle nachten om eén uur,
Hoort men dorschen in de schuur!
Paarden, koeien in de stallen
Liggen 's morgens neêrgevallen;
En men krijgt geen boter meer.
Ieder zegt: daar is *verkeer*!’[1]

Trientje bij heur spookverhaal
Zuchtte diep; doch menigmaal
Viel zij uit in grove woorden,
Dat het al de buren hoorden:
‘Ja,’ riep zij, ‘die rijke vrek
Breekt zich vroeg of laat den nek?’

***

't Vertelsel liep van mond tot mond
Al gauw het heele dorpje rond.
Daar werd nog schroomlijk bij gelogen;
Men stelde zich het feit voor oogen
Zóo gruwlijk dat zelfs knaap, noch vrouw
Nog laat op straat verblijven woû.

(1) Spokerij.

Twee vrienden, flink en onbedeesd,
En voor geen spokerij bevreesd,
Verklaarden 't pachthof te bezoeken
En 't gruwzaam voorval te onderzoeken;
Des nachts, juist op 't gevaarlijk uur,
Bevonden zij zich in de schuur.

Ook daadlijk was een heele hoop
Nieuwsgierge kijkers op den loop:
Nu werd gedrongen en gestooten,
De hofsteê werd schier gansch omsloten...
Het maantje scheen aan 's hemelsbaan,
En keek die dwaze menigte aan.

De klok slaat één uur middernacht...
Ha! nu wordt 't tooverspel verwacht...
De harten kloppen, boezems jagen,
Schier niemand durft een zuchtje wagen...
Rom! Romdom-dom-dom! 't verkeer begint!
De molen ronkt die 't koren windt.

't Gerucht vergroot van stond tot stond,
De vlegels ploffen op den grond
Of bonzen neder op de schoven...
Het boerenvolk uitéen gestoven,
Verschrikt door 't aaklig nachtgedruisch,
Vlucht overhoop 't betooverd huis.

‘Gij domplaars!’ klinkt het overluid,
‘Waarom loopt gij het pachthof uit?
Toe! wilt maar spoedig wederkeeren
Haast kunt gij ook het toovren leeren!
Ho! wat een domheid toch, dat gij
Nu nog gelooft aan spokerij?’

Die vriendenstem, die weer den moed
In ieders harte leven doet,
Doet weer het volk ter plaatse komen;
Maar velen aarzlen nog en schromen,
De grootste hoop blijft achteraan
En durft zelfs niet op 't voorhof gaan.

***

De spokerij, zoozeer gevreesd,
Bestond alleen in Trientje's geest:
Dat listig wijf had door een logen

Haar evennaasten fel bedrogen.
Maar nu, die rare spottersklucht
Herstelt de rust in heel 't gehucht,

En als in 't winteravonduur
De boeren bij het knappend vuur,
Elkaar nog meenge sprook verhalen
Van spoken, toovnaars en vandalen,
Dan zegt een spotter: ‘Ja, zoo'n spook
Vond men bij boerken Nelis ook.’

R. PIETERS.

Antwerpen, 22 *Februari* 1880.

V.
Aan een matigheidsprofeet.

‘Werkman, steek naarstig de vuist uit de mouw,
Het werken verheft en verrijkt u,
Wees vlijtig en sober, opregt en getrouw,
En nimmer aan drinken vergrijpt u;
De drank brengt eerst luiheid, dàn armoê, dàn rouw,
Jenever smoort denkkracht, beknijpt u
Het brein,
En maakt van het redelijk wezen
Een zwijn...
Dus weg de Jenever! Dus weg met den drank!
Wees werkzaam en matig en vroolijk en vrank.’

't Is waar, sprak baas Janus, maar 'k heb eens gelezen:
Dat wijn,
Die zeker voor alles geprezen
Mag zijn,
Met alle verlof van de rijken gesproken,
Heeft menigen rentman met 't *pootje* bestoken.

A. SYRIER.

Luik. 10 *December* 1879.

Boekbeoordeeling.

I.
Vooruitgang. *Dichterlijke tafereelen* door Karel Bogaerd. Gent. J. Vuylsteke. Kalanderberg.

Terwijl de meeste Nederlandsche dichters, die van het Zuiden nog meer dan die van het Noorden, meestal hun eigen lief en leed of dat van anderen bezingen en slechts bij uitzondering eenen blik werpen op het grootsche en wonderbare dat vòor onzen tijd geschied is en op hetgeen onder onze oogen verwezentlijkt wordt, betreedt Karel Bogaerd eene àndere baan. Zijne lier is geene Aeolusharp, die door eene zachte trilling bewogen, liefelijk ruischt en kweelt en tot weemoed stemt; maar een machtig speeltuig, dat door zijne forsche hand getokkeld, boeit, verrukt medesleept en in zielverheffende, aangrijpende tonen den moed, de krachtdadigheid en het vernuft van den mensch huldigt en verheerlijkt.

Van dien voortreffelijken aanleg leveren deze schoone zangen een doorslaand bewijs. De dichter toont ons den mensch naakt en onhandig, gelijk hij uit de handen des Scheppers kwam, maar allengskens tot het bewustzijn zijner macht gerakende, de dieren temmende, den grond bebouwende, steden stichtende, de kunsten uitvindende, den Oceaan beploegende, nieuwe werelddeelen ontdekkende, dweepzucht en bijgeloof bestrijdende, door zijne onverzadelijke weetgierigheid in de diepste geheimen der natuur doordringende, en nooit rustende om al hetgeen op haar gebied nog braak ligt met het wapen der wetenschap te ontginnen.

Zoo worden achtereenvolgens in eene echt dichterlijke taal de uitvinding der scheepvaart, der boekdrukkunst, de ontdekking van Amerika, de toepassing der stoomkracht op de behoeften der samenleving, de lichtteekening, het aanwenden en besturen der barnkracht, enz., bezongen. Ten slotte stort de dichter zijne gansche ziel uit in eenen heerlijken

zang ter eere van den Almachtige, die den mensch het verstand en het geweten heeft geschonken om zijnen toestand te verbeteren en zijne daden te besturen.

Taal en stijl zijn nergens het onderwerp onwaardig; de uitdrukkingen zijn algemeen dichterlijk, het vers is vloeiend en melodisch, waartoe de afwisselende maat uitmuntend medewerkt; de dichter is den vorm volkomen machtig. Dat zullen, hoop ik, eenige proeven staven.

Ziehier eenige verzen uit de hulde aan de Dichtkunst:

.....
.....
U groet de wereld als de moeder aller kunsten;
Gelukkig was het volk dat ooit in uwe gunsten
Mocht deelen! gij, gij waart en blijft der helden kroon;
De deugd verwierf door U haar schoonst en heerlijkst loon.
Zoo hoog kan de ondeugd zich in rang en macht niet heffen
Dat haar de bliksem van uw wraak niet weet te treffen.
Gij stelt het goed, het kwaad, vereeuwigd door uw macht,
In naakte waarheid voor, verheerlijkt of veracht;
Gij schildert beiden af met onuitwischbre verwen;
Wat gij de onsterflijkheid gewijd hebt zal niet sterven.
.....
.....

Bij het vermelden der worsteling van den mensch tegen de golven, kon een Nederlandsch dichter niet anders dan Nederland verheerlijken; daarom zingt Bogaerd van het land dat hem zoo dierbaar is:

Neerland! Neerland! wieg van helden
  En van denkers, luid verkondt
Gij den moed van uwe telgen
  Scheppers van hun eigen' grond!
Was het wonder dat toen later
  Romer, Spanjaard, Brit en Gal
Met hun reuzenmacht verschenen,
  Stout, hoe klein ook in getal,
Uwe zonen voor den bodem,
  Door hun moed der zee ontroofd,
Wondren deden waar de krijgsroem
  Aller volkeren bij verdooft?

En, schoot tegen 's vijands overmacht
Hun heldenmoed te kort,
't Land door hen de zee ontwoekerd
Weer de zee werd ingestort?
U mijn groet, mijn heilig Neerland!
Om de geestkracht, om den moed
Uwer Denkers, uwer Helden,
Land der wondren. u mijn groet!

Van de stoomkracht zingt de dichter:

En nu, de tijden zijn gekomen!
Wat ooit, in zijne stoutste droomen,
De grootste denker heeft gedacht
Is thans verwezenlijkt, volbracht:
De mensch bezit die grenzenlooze macht,
Die echter zich gedwee laat leiden en betoomen;
't Gevleugeld stoomtuig klieft de zeeën en de stroomen,
En sneller dan de vogels, in zijn vlucht
Door 't ruim der lucht,
IJlt 't stoomgevaart' den afstand door, gedreven
Door die verwonderlijke kracht, die leven,
Gevoel, een ziel aan 't koud metaal kan geven,
De stof met haren ademtocht bevracht!
Vooruitgang! bruischt boven 't geloei der orkanen
Het prachtige stoomschip, de orkaan te sterk;
Vooruigang! schalt trotsch langs haar ijzren banen
De stoomkoets gedragen op vurige vlerk.
Vooruitgang! verkonden de duizende tolken
Der drukpers en kunsten, niet langer geboeid;
Vooruitgang! het stijgt in gejuich naar de wolken
In bede en gezangen de zielen ontvloeid.

Druk en papier zijn buitengewoon goed verzorgd en zoo moet het ook zijn, want niets is onaangenamer dan de muze *en négligé* te ontmoeten.

Gent, 1880.
J. MICHEELS.

II.
Marieken van het Kruishof, zedenschets uit het Westvlaamsche volksleven, door Pieter Denys; met vier platen door Baudry. Gent en Comen, 175 blz. eng. 8°.

Dit werk, waarvan de opdracht door H. Conscience aanvaard werd, is de eenvoudige geschiedenis van eenen dorpsonderwijzer uit West-Vlaanderen, die verliefd geraakt op een boerenmeisje (zoo schoon en teeder, dat er wel weinige juffers uit dien stand haar gelijken zullen), en in hare wederliefde de hoop put om weldra zijn ideaal van geluk te bereiken; maar door den kwaden raad eens ooms zonder gevoel, en de kuiperijen van een' medevrijer, het voorwerp zijner liefde tegen dank aan dezen laatste ziet wegschenken om weldra in een kort leven van ramp en beproeving ten grave te dalen...

Zooals men licht raden kan, behoort het verhaal tot de romantische school, die op weinig anders dan liefde en tranen teerde en er ook haren eigen ondergang door verhaastte. Edoch, het boek des heeren Denys bevat geen louter tranenverhaal, zonder erstige zijde! De stijl is immers vloeiend, en de gedachte klaar en over 't algemeen gezond; de handeling loopt goed van stapel en de aandacht van den lezer wordt geregeld tot het einde toe opgewekt gehouden, - iets wat den schrijver als eene verdienste moet aangerekend worden. Niettemin grijpt hier de bemerking plaats, dat er meer dan ééne episode mocht achterblijven, b.v. het over en wederreizen der hoofdpersonen, dat den lezer herhaaldelijk iets buitengewoons verwachten doet, zonder dat het echter opdaagt...

Een ander gebrek in het verhaal is de kleurloosheid der optredende personen: geen enkele heeft iets karakteristieks over zich, tenzij misschien Marieken, die een zoodanig geïdealiseerd meisje is, dat het een wonder heeten mag hoe zulk een romantisch wezen op een vlaamsche hofstede bestaan kan.

In tegenspraak met hetgeen de titel belooft, is de mede-

gedeelde geschiedenis volstrekt geene '*zedenschets* uit het Westvlaamsche volksleven'. Immers, zeden- of gewoontetrekken komen er niet in voor, zoomin als kenmerkende schetsen uit het dagelijksche leven. Men geniet enkel een goedgeschreven *liefdeverhaal,* zonder meer.

De vier platen, welke den tekst moesten opluisteren, zijn maar slecht geteekend en lijden veel onder eene kwalijk begrepene doorzichtkunde; de stand van personen en voorwerpen is weleens komiek, vooral op de plaat die het banket voorstelt: de armen en beenen der dischgenooten brengen ons die van Jan-Klaassen te binnen. Wat in 't bijzonder de plaat betreft, die tegenover blz. 8 is geplaatst, men kan ze bezwaarlijk met den tekst overeenbrengen.

Een goede raad voor den schrijver: hij neme het *ware*, het *alledaagsche* tot grondslag zijner verhalen: Dickens, de jufvrouwen Loveling, Tony, Wazenaar, en Multatuli in *Wouter Pieterse*, deden niet anders, en kwamen tot de verbazendste uitslagen, terwijl vele anderen, door jacht te maken op het buitengewone, zelden wat anders dan onnatuurlijke en mislukte tafereelen wisten voort te brengen.

Brugge, 1880.

K.D.F.

III.
Drie Novellen van Virginie Loveling. Haarlem, bij de Erven F. Bohn. 1879.

Onder hoofdleiding van Mevr. Catharina F. Van Rees, verschijnt te Haarlem eene 'Bibliotheek van Nederlandsche schrijfsters'. Tot nog toe zagen daarin een drietal romantische werken het licht, drie door den uitgever netjes verzorgde boekdeelen. - N^{r} 1 bevat eene novelle van Mevr. Elisa van Calcar, N^{r} 2 een roman van Francisca Gallé, en N^{r} 3 is van eene zuidnederlandsche schrijfster, Mej. Virginie Loveling.

Onze begaafde landgenoote is overigens sedert lang in de hollandsche letterwereld gewaardeerdzooals hier, en hare '*Drie Novellen*' zijn volkomen van aard om dien bijval te billijken.

De eerste en uitgebreidste dezer nieuwe novellen is getiteld '*Vreemde invloed*'. Op meer dan ééne bladzijde bewijst dit verhaal eene diepe studie van het menschelijk hart, terwijl ook de wijsgeerige strekking daarvan belangstelling verdient. - Onrechtstreeks heeft de schrijfster daarin de zooveel besproken 'vrouwenkwestie' aangeraakt, althans de vrouwelijke opleiding in verband met het huiselijk leven.

Een 34jarig, wetenschappelijk ontwikkeld man, trouwt met een nauwlijks 20jarig burgersmeisje. Een huwelijk uit iefde, en dat gewis een gelukkig huwelijk had kunnen zijn, indien hun geest in overeenstemming was geweest als hun hart, - vooral, indien 'vreemde invloed' het tot standkomen dier overeenstemming niet had verhinderd. Justine, die in een landelijke kostschool eene slechts onvolledige opvoeding heeft genoten, is, als echtgenote van een geleerd man als Alexis, wel niet volkomen op de hoogte; doch zij trouzijne familie in, - en dààr onder den invloed van dien meer ontwikkelden huiskring, zou de van natuur begaafde Justine zich wel de noodige kundigheden weten aan te schaffen, meent hij. Daarbij, hij zelf zou haar daarin met liefde behulpzaam wezen. Helaas! het schoone plan valt verkeerd uit: de twee zusters, Henriette en Eugenie, die beiden wel wat aan *Uebercultur* schijnen te lijden, overbluffen Justine door het uitkramen hunner geleerdheid, doen haar vernedering op vernedering aan, totdat deze eindelijk geheel en al van 't leeren wordt ontmoedigd. Arme Justine! ook haar echtgenoot, hij die op zich genomen had 'dien eenigzins ruwen diamant te slijpen' verwaarloost nu die taak, waarvan zijn levensheil afhangt! En ook dààraan hebben zijne lieve bloedverwanten schuld. Onder vreemden invloed laat Alexis allengs het heilig vuur der huwelijksliefde verflauwen, zoodat hij zich weldra van zijn brave vrouw vervreemdt en er geene oprechte zielengemeenschap meer tusschen beiden bestaat. De klove die hen scheidt wordt door de omstandigheden wijder en wijder, tot dat alzoo eindelijk hun echtelijk geluk wordt verwoest! - Gelukkig niet voor immer. In hare schoonzuster (de vrouw van Alexis' jongeren broeder, die de hoofdstad bewoont)

vindt Justine eene beschermster. Marie is eene zeer ontwikkelde en tevens edeldenkende vrouw, maar eene zeer gebrekkige huishoudster. Liefderijk, en met het beste gevolg neemt *zij* de voltooiing van Justine's verstandelijke opleiding op zich, terwijl zij zelve, wat de huishouding betreft, nog heel wat van Justine te leeren heeft. Immers, zooals de schrijfster terecht aanmerkt, het is voor eene vrouw zeker niet voldoende dat zij geleerde gesprekken voeren kan over literatuur en kunst, ‘als zij aan hare geletterde gasten een verbrand hoen laat opdisschen en 't stof een vinger dik op haar huisraad ligt.’ - Dus, Marie en Justine helpen zich onderling volmaken, en alzoo wordt de grond bereid waarop eindelijk eene duurzame wedervereeniging van Alexis met Justine plaats grijpt.

Het tweede verhaaltje, getiteld ‘*Mijn goede naam*’, is geene eigentlijke novelle. 't Is eerder eene karakterschets, een genrebeeld, dat de schrijfster met voorbeeldige juistheid van het werkelijk leven afgekeken heeft. Als onderwerp niet zeer nieuw en ietwat alledaagsch misschien, maar zoo geestig, zoo natuurgetrouw, zoo oorspronkelijk opgevat! Scholasticatje is de type van een Vlaamsch boerenkwezeltje, die, in weerwil harer gehechtheid aan den ‘Derden Regel’, verliefd geraakt en trouwt, nadat zij een oogenblik, gansch buiten eigen schuld, haar ‘goeden naam’ had in gevaar gebracht.

In ‘*Kromme Sies*’ - den held uit de derde novelle - een roerend verhaaltje, wordt ons andermaal een soort van levensbeeld voorgesteld, ditmaal van een gansch anderen aard: eene schoone grootmoedige ziel in een leelijk misvormd lichaam. - *Cies* de schoenmaker is echter geen zoogenaamde ‘brave Hendrik’. Wij leeren den man kennen met zijne gebreken zoowel als met zijne goede eigenschappen; maar deze laatsten hebben verreweg de bovenhand en winnen hem al dadelijk de sympathie van den lezer. Arme drommel! wat heeft hij niet al van de booze wereld te lijden gehad! Een hart van goud, een leven van zelfsopoffering en liefde, - en daarvoor niets dan spot, ondank en miskenning!

Dat karakter van *Cies* is zeer goed weêrgegeven; doch de

daarmeê sterk contrasteerende figuur van Philomène, hoewel als grondopvatting even juist, scheen ons in de bijzonderheden niet zoo gelukkig volgehouden.

Thans een woord over den vorm. Mej. Loveling 's verhaaltrant bevalt ons uitstekend. Zij weet datgene wat haar schrandere opmerkingsgeest aan de werkelijkheid ontleent op zeer eigenaardige, boeiende wijze te vertellen. Wellicht zouden hare genretafereeltjes er nog in kracht en aanschouwelijkheid bij winnen, indien zij hare personen wat meer zelf spreken en handelen liet? Een juiste natuurlijke dialoog brengt zooveel leven en bezieling in den novellenstijl.

Als leiding, als novellistische bouw zijn deze verhalen over 't algemeen vrij goed geslaagd. In '*Vreemde Invloed*' nogtans scheen ons het sloteffekt - het tooneeltje der verzoening - wel wat te theatraal, te kunstmatig voorbereid. Romantisch werkt zòòiets gewoonlijk goed; maar dan wel eenigszins ten koste der waarschijnlijkheid.

Daargelaten enkele woorden of wendingen, mag men zeggen dat Mej. Loveling zich een keurigen Nederlandschen schrijfstijl heeft eigen gemaakt, zonder daarom ooit - iets waarvoor zij ten zeerste lof verdient - de lokale Vlaamsche kleur uit het oog te verliezen. Om het eigenaardige dier kleur goed te doen uitkomen laat zij in '*Mijn goede naam*' het kwezeltje zelf zijne lotgevallen vertellen. De toon is allerbest getroffen, op één enkel oogenblikje na: dààr waar het boerinnetje wel een beetje te dichterlijk over de natuur spreekt of haren Ivo een paar te hoogdravende woorden in den mond legt.

Wat in de twee andere novellen, vooral in *Kromme Sies*, den gang van het verhaal eenigszins hindert, zijn de zedekundige bemerkingen, die de schrijfster bij zekere gezegden of toestanden meent te moeten voegen. Dat zedemeesteren misstaat; immers, de moreele strekking moet uit de handeling zelve, uit de logische tegenstelling der karakters voldoende blijken...

Doch, wat beduiden die enkele lichte schaduwzijden bij de schitterende hoedanigheden waardoor zich het boek van

Mej. Loveling aanbeveelt! - Hare hoofdhoedanigheid is: *waarheid.* 't Zijn echt menschelijke typen, geene uit de lucht begrepen figuren, die de schrijfster ons ter aanschouwing brengt. De tijd der arcadische herders en herderinnen is voorbij, voorbij met het traditionneele rozelint van hoed en schaperstaf! Zulke opgesmukte boerentypen zijn nog hoogstens in een *opéra-bouffe* bruikbaar, en dan hebben ze met onze Vlaamsche boeren niet méér gemeens dan b.v. de Chineezen uit *Fleur de thé* met de zonen van het Hemelsch Rijk.

Mej. Loveling huldigt het realism in de kunst, op de manier zooals onze gewetensvolle Tony dat verstond: een frisch, gezond en krachtig realism, dat niet het ideale, zielverheffende uitsluit, niet stelselmatig jacht maakt op wat leelijk en terugstootend in de natuur is. - Er bestaat, zooals dezer dagen in het zeer gewaardeerd letterkundig weekblad *de Portefeuille* werd gezegd, 'tweeërlei realisme: het eene zou ik het aestische willen noemen, het realisme zooals dat gezuiverd wordt door eene kunstenaarsziel; en het andere, dat ik het vieze realisme zou wenschen te betitelen... Van het laatste hebt ge voorbeelden in Zola...'

Doch genoeg! - over het *Zolaïsme* wellicht een ander maal.

A.J. COSYN.

IV.
Paulke de Geest. Romantisch volksverhaal uit het leven eens kunstenaars, door Pieter Van der Meiren. Brussel, boekhandel Windels. 1879.

De schrijver van dit werkje heeft daardoor stellig alles wat we tot nog toe van hem te lezen kregen in de schaduw gesteld.

Niet dat '*Paulke de Geest*,' van veel romantische vinding getuigt; het onderwerp mist in de eerste plaats het aantrekkelijke der nieuwheid. - Paulke is een arme boerenjongen, die, voor musicus in de wieg gelegd, zich eerst in zijn

dorp als fluitspeler bewonderen doet, alzoo de aandacht trekt van een rijken graaf die hem op de kunstbaan vooruit helpt, zoodat hij een groot kunstenaar wordt, en ten slotte met Liesken van den brouwer een rijk huwelijk uit liefde aangaat. Zoo iets is in romans bijna een *lieu commun* geworden. - Ook de technische bewerking, de romantische leiding van het verhaal laat te wenschen. Er heerscht gebrek aan éénheid, aan samenhang in de handeling. In de al te talrijke hoofdstukken wordt de lezer te dikwerf van hier naar daar verplaatst, nu eens bij deze dan weer bij gene personnages, die, soms geheel episodisch optredend, evenmin als de toestanden in verband met elkaar en met de hoofdhandeling staan.

Dit alles belet echter niet dat het boekje zich met genoegen lezen laat. Als volksverhaal op zich zelven, of liever als schetsjes uit het dorpsleven beschouwd, ligt er in *Paulke de Geest* zeker veel goeds, veel althans dat van een ernstig streven naar het *ware* getuigt. Inderdaad. op meer dan ééne bladzijde bewijst de heer Van der Meiren dat hem de vereischten van den novellenstijl niet onbekend zijn. De schrijftrant is doorgaans los en levendig, de gesprekken natuurlijk en soms echt eigenaardig gekleurd. Zoo b.v. het onderhoud tusschen Klara en Koba, verder tusschen Flik en Wantje, en meer andere. Die dorpsbewoners drukken zich goed volgens hunnen stand en karakter uit... (Als ik zeg *karakter* is dat eigentlijk een euphemisme, want van karakterschildering kan er hier weinig spraak wezen.)

Jammer is het nogtans dat de schrijver dien volkstoon daarbij niet overal even gelukkig volhield, daar er in 't gesprek nog meer dan eens zoo'n soort van stadhuiswoordje tusschen sloop.

Om het natuurlijke van zijnen dialoog te verhoogen heeft de schrijver zich in de taal nog al eenige vrijheid, b.v. voor afkappingen en samentrekkingen, veroorloofd. Hier en daar is hij zelfs op dat gebied wat te ver gegaan. In uitdrukkingen als '*Vader hee' nie' gezei' waarom*' en '*Da' 'k er van gedroomd he*'' wordt de taal, om der wille van den volkstoon, wel wat te veel geweld aangedaan. Overigens, indien

de heer Van der Meiren dat stelsel om de niet door 't volk uitgesproken letters weg te laten logisch overal had toegepast, zou zoo'n gesprek dan nog wel leesbaar zijn? Liever dan dàt zien wij in novellenstijl het doelmatig aanwenden van verstaanbare dialektwoorden; dàt ook geeft kleur, en het is daarbij een uitmuntend middel om meer dan één gewestwoord, dat burgerrecht verdient, in de schriftaal te brengen.

De heer Vander Meiren ga voort met zich op de studie van het werkelijke leven toe te leggen. Hij trachte zooveel mogelijk natuurlijkheid in de opvatting met de vereischten van goeden smaak en letterkundigen vorm overeentebrengen, en verder, ook door het bestudeeren van goede realistische schrijvers, zijn talent als novellist te ontwikkelen.

A.J. COSYN.

V.

W. Knibbeler. *Zijne vrouw*, blijspel met zang in één bedrijf. - Antwerpen, bij J.E. Buschmann.
H. Van Eyck. *Hoe de liefde komt*, komedie in één bedrijf en in verzen. - Gent, bij E. Todt (J. Vuylsteke).
E. Van Goethem. *Tony en Belleken*, comedie in één bedrijf. - Gent, bij E. Todt (J. Vuylsteke). - *Drie oude kameraden,* comedie. Gent, bij J. Vuylsteke.

Ad. Ghineau. *De twee broeders*, drama in drie bedrijven. - Brussel, J.H. De Hou.

We kennen reeds verscheidene stukken van W. KNIBBELER, die allen, naast loffelijke verdiensten, aan dezelfde gebreken mank gaan, en waarvan de voornaamsten zijn: langdradigheid en te veel *charge.* Het blijspel in één bedrijf '*Zijne Vrouw*' bevestigt ons nogmaals die bewering. Het onderwerp is vrij aardig, geestig door zich zelven, de inkleeding is goed, de stijl is los en luimig; het stukje behoort in menig opzicht tot de beste zonder vrouwenrollen - gewoonlijk de spil

aller intrigues - maar het werkje is veel te langdradig. Als bewijs, zij het voldoende aan te halen dat er in dit één bedrijf niet minder dan 20 zangnummers komen en 11 alleenspraken, welke het stukje onnoodig tot in het oneindige verlengen. W. Knibbeler *kan* voor het tooneel schrijven; daarom raden wij hem aan niet langer zijnen tijd te verspillen aan *kluchten*, maar we hopen dat hij zich ernstig aan den arbeid zal zetten om ons een degelijk *blijspel* te leveren.

***

Dat de heer HENDRIK VAN EYCK ook niet meer aan zijn proefstuk is op dramatisch gebied, blijkt ons uit de lijst 'Werken van denzelfden schrijver,' ofschoon de lezing van zijne comedie in één bedrijf '*Hoe de liefde komt*', het ons toch zou gezegd hebben.

De stukken zonder ingewikkelde intrigue, (*bluettes*) zijn tegenwoordig in Frankrijk aan de orde van den dag. Daar ook vergenoegt men zich met een enkel idee als onderwerp; maar dàn wordt dit gedacht ontwikkeld in een fijnen geestigen dialoog, vol opmerkingsgeest, die de toeschouwers treft, tot lachen dwingt, hen ontroert, of hoe het zij steeds onder den indruk van een aangenaam gevoel laat. Heeft Hendrik Van Eyck dit de franschen willen nadoen? Wij weten het niet; maar we durven, in elk geval, in volle gerustheid zeggen, dat zijne poging totaal mislukt is:

M. Devriendt, een 40jarige wedewenaar, zoekt, op allerhande wijzen, een echtgenoot te vinden voor zijne aangenomen dochter Laura, van 18 jaren; wanneer hij er eindelijk eenen gevonden heeft, ontwaren Devriendt en Laura dat ze elkander beminnen en... ze trouwen.

Ziedaar het tooneelspel, dat de schrijver in 'dichtmaat geschreven heeft, om het aldus meer luister bij te zetten'; hij is er echter niet in geslaagd. Niet één enkel lief gedacht, niet één enkele pittige dialoog troffen we daarin aan; het stukje is lompweg geschreven in verzen, die soms niet meer zijn dan rijmende proza.

De heer Van Eyck had, onzes inziens, ongelijk, in eene voorrede, die moedwillig gezocht is, een paar ideën van Multatuli

aantevallen; het ware veel beter geweest die eens goed te overwegen en trachten te doorgronden dan te schrijven ‘dat men voor de gezegden van Multatuli de schouders mag ophalen en voortgaan’... Men moet natuurlijk niet blindelings alles aannemen wat Multatuli zegt en schrijft, maar onder zijne bijtende scherts ligt soms méer verborgen dan een oppervlakkig erin vinden wil.

***

Met klimmende belangstelling zien we altijd reikhalzend uit naar een nieuw voortbrengsel van EMIEL VAN GOETHEM. Sinds lang heeft hij zijne plaats ingenomen tusschen onze verdienstelijke vlaamsche tooneelschrijvers, en zijne comedie in één bedrijf ‘*Tony en Belleken*’, is een niet onaardige tegenhanger van zijn lieve schets ‘*Het Wiegje.*’ Gelukkiger huishouden beschijnt de zon niet dan dat van Tony en Belleken: van 's morgens vroeg is Tony met zijn huurrijtuig op straat te vinden om het dagelijksch broodje te winnen, terwijl Belleken het huisken in orde brengt en zorgt dat ze altijd een lekker brokje gereed heeft, tegen dat haar echtgenoot, de ‘lieve koetsier’ terugkeert. Ze verstaan elkander toch zoo goed! en ware 't niet dat Tony altijd droomt aan fortuin, rijkdom, overvloed, nooit zou het minste oneffen woordeken tusschen hen gewisseld worden. - Zekeren dag dat Tony een' braziliaan had moeten naar een schip voeren, vindt hij in zijn rijtuig een boekje met bankbriefjes... De braziliaan is vertrokken, niemand heeft Tony de bankbriefjes zien vinden; hij wil ze behouden en dàn is hij rijk. - *Rijk* ja, maar niet *gelukkig,* want hij wordt gejaagd, bevreesd, angstig dat men den diefstal zal ontdekken; zijn geweten knaagt en verwijt hem zijn gedrag, evenals Belleken, die hem aanraadt het geld aan den commissaris te overhandigen, waar hij echter niet van weten wil. Die weigering heeft een twist ten gevolge, en Tony, opgewonden, zenuwachtig, gaat zooverre Belleken met geweld ten gronde te werpen. Doch nauwelijks heeft Tony die slechte daad begaan, of hij ziet al het verkeerde zijner handelwijze in; hij snelt naar den commissaris om hem het

geld te brengen en keert terug naar huis, waar hij in liefde door Belleken ontvangen wordt; de man zweert voor immer van zijn dwaze drift naar goud genezen te zijn, en Tony en Belleken worden weêr de gelukkigste echtgenoten der wereld.

Zooals men ziet, is ook deze comedie niet zeer ingewikkeld, maar ze kenmerkt zich door de hoedanigheden, die we daar zooeven opgaven als bij de franschen ruimschoots voorhanden zijnde, te weten: eene natuurlijke taal, frissche gedachten, een levendige, kernachtige, gevulde dialoog, enz. Slechts één regeltje hadden we liever in het stukje niet aangetroffen: in het laatste tooneel, wanneer Tony zijn onderhoud met den politie-kommissaris vertelt en zegt: 'dan omhelsde hij mij op de twee wangen'; we kunnen niet aannemen dat een commissaris dit doen zal, wanneer men een gevonden voorwerp naar huis brengt. Bij andere tooneelschrijvers zou men iets dergelijks misschien onaangemerkt voorbijgaan, in '*Tony en Belleken*' schijnt het ons eene feil; wat genoegzaam bewijst dat we Emiel van Goethem wèlgemeend geluk kunnen wenschen met zijn nieuw werkje.

***

Het tweede stukje, dat we van Van Goethem ontvingen: '*Drie oude kameraden*', comedie in één bedrijf, staat naar ons inzien niet op dezelfde hoogte als zijn '*Tony en Belleken*'. Onbetwistbaar zijn er verdiensten in: de drie verschillende karakters zijn goed ontwikkeld en volgehouden, de stijl is vloeiend, ofschoon niet overal even waar. Er is ook gemis aan kleur in de liefdestooneelen. We gelooven niet dat in het werkelijke leven geliefden zouden spreken als Evarist en Helena. - Daarbij schijnt ons het stukje eenigszins lam en houdt het niet altoos de belangstelling opgewekt.

Het 12e tooneel, waarin de ruwe, maar goede en edelmoedige Van Zandel denkt dat zijn vriend Dalwijn geruineerd is en hij hem zonder aarzelen de helft van zijn vermogen aanbiedt, omdat hunne kinderen toch zouden kunnen trouwen, terwijl het juist de ikzuchtige Dalwijn is, die zich tegen het huwelijk verzet, omdat Van Zandel plotselings arm is gewor-

den, - dit tooneel is voorzeker het schoonste van het stukje maar... het komt ons gedeeltelijk onwaarschijnlijk voor: hoe groot Van Zandel's onderbrekingszucht ook zij, is het onmogelijk dat hij zóólang met de ware toedracht der zaak onbekend blijven zou. - Niets zou gemakkelijker zijn dan deze onwaarschijnlijkheid te doen verdwijnen; maar... dan ook verdwijnt wat ons in het stukje het meeste trof en ongetwijfeld bij de opvoering ook het meest indruk maakt.

Dat beginnelingen al eens iets van de waarschijnlijkheid aan 't effekt ten offer brengen, dat kunnen we nog over 't hoofd zien, doch wanneer men '*het Wiegje*' en *Tony en Belleken*' geteekend heeft, mag zulks niet meer zijn.

We hopen dan ook aan een volgend voortbrengsel van den heer Van Goethem geheel onvoorwaardelijk lof te mogen toezwaaien.

***

Hebben wij het goed voor dan is het drama in drie bedrijven '*De twee Broeders*', het éérste tooneelwerk van AD. GHINEAU; wij hoorden althans nog nooit van hem gewagen. We willen deze proef niet zekere verdiensten ontkennen, maar het is toch maar eene zwakke proef.

De heer Ghineau heeft begrepen dat een tooneelwerk, om te gelukken, zekere effekten moet bevatten en we treffen er dan ook eenige in zijn stuk aan die niet missen kunnen indruk te maken, maar ze zijn ongelukkiglijk niet te goeder plaatse aangebracht, en vooral niet langzaam en logisch voorbereid. Van karakters is er in dit drama geene spraak, en de taal is onnatuurlijk, op sommige plaatsen zeer gezwollen. Er dient ook nog gezegd dat het onderwerp niet tot de nieuwste behoort: een zoon die in de militieloting valt, naar den oorlog vertrekt, als kapitein terugkeert, terwijl een andere zoon, die altijd de geliefkoosde was, t'huis blijft, door allerhande schurkenstreken zijne ouders, of, zooals hier, zijn vader ongelukkig maakt, dat zagen we reeds van over jaren in verscheidene vlaamsche stukken.

M. Ghineau wage eene tweede proef; hij beschikt over eene goede gave: dramatisch gevoel; dat gevoel dient enkel

nog ontwikkeld te worden. Wij sluiten met den wensch dat hij eerlang ons Tooneel met een verdienstelijk werk moge verrijken.

Antwerpen, *December* 1879.
V.M.

Het concert onzer muziekschool. (29 Februari.)

Een onzer kunstcritici heeft ergens gezegd: ‘Il n'y a que la Symphonie ùo le musicien puisse se montrer franchement génial’. Dit woord is volkomen waar, in dien zin dat alleen dit genre den toonkunstenaar algeheele vrijheid laat van middelen, van ideaal en van vorm; het geeft volle ruimte aan zijne inspiratie en dwingt hem tot verwerking van eigen karakter. In dit genre is hij alleen meester van zijnen geest; zijn schoonheidszin is er zijn eenig mogelijk voorwendsel en zijne kracht zijn eenig middel. In elk ander muzikaal vak is het meestal enkel de daartoe geschikte toonzetter die zich uiten kan, de min of meer begaafde en beschaafde kunstenaar, die zich weet in te werken in zekere gegevene toestanden, en kunstmatiglijk zich alle indrukken weet toe te eigenen. Het is bij voorkeur in de symfonie dat de toonkunstenaar getuigenis geeft van den individu die in hem gevoelt, denkt en begrijpt; daarin alleen is hij onbepaaldelijk toondichter, in den drijvoudigen zin des dichters: als toonkundige, als komponist en als schepper. - Elk ander vak duldt den toondichter, de symfonie alleen eischt hem. Toonzetten kan kunstenarij zijn, toondichten nooit. Alle vogels zijn geene arenden; alle toonzetters geene toondichters, en alle toondichters geene symfonisten. Een eenigzins bekrompen of eenzijdig ontwikkeld kunstenaar kan in menig ander vak goede, soms schoone werken voortbrengen, in de symfonie blijft hij steeds bij het middelmatige; deze is zijn toetsteen, onbewust openbaart hij er de gehalte zijner ziel met

de maat zijner macht en kracht. - De symfonie is het meest muzikale aller toonkunstvakken en bedraagt de meest nabijkomende uitdrukking van het schoone in en door de muziek; zij is de virtuositeit in de toondichting, en vergt, benevens een onvermengd muzikaal temperament, eene buitengemeene veelzijdigheid van gevoel, gepaard aan de innigste mogelijke individualiteit. De synfonist is een kunstenaar evenzeer ontwikkeld in de breedte als in de hoogte, hij is een toondichter uit den heele. Beethoven is daarvan de verbazend begaafde type; zijne Negende is een wonder.

Velen hebben in Beethoven de symfonie beschouwd niet als een vak maar als eene specialiteit, gevolgentlijk na de IX^{de} beweerde men het genre onmogelijk. Ter logenstraffing daarvan mochten wij wijzen op onzen Hanssens; het Concert der muziekschool heeft ons kennis doen maken met een nieuw verschijnsel in dit genre: Waelput.

Waelput is een Vlaamsche symfonist. Zijne Tweede symfonie heeft hem ons getoond flink van bouw, diep en edel van gedachte, eigenaardig van opvatting.

Waelput's werk besloeg heel het eerste deel van het programma. Het is breed geboetseerd en machtig gespierd; het algemeen effekt ervan is een onzeggelijk gevoel van innerlijk welzijn, dat zich den aanhoorder mededeelend, hem zacht het hart binnendringt en omhult, en hem droomen doet als in de eerste dagen der lente, zoo vol levenslust en jeugdige dichterlijkheid. Men gevoelt zich als doorgeurd van die muziek; dat werkt op het hart met al de kracht van de overtuiging. De orkestratie is breed en schitterend ofschoon zeer sober, zij getuigt van eene vaste hand en van veel overweging; elke combinatie, elk effekt is er op zijne plaats en schijnt eenvoudiglijk eene uitstraling te zijn van den nooit verkrachten vorm. Het koloriet is er warm, gezond en waar, dikwijls eigenaardig, altijd kersversch.

De aanhef (*Allegro moderato*) vol leven en lyrischen zwaai, klinkt als eene Ode aan de Lente. Het voornaam thema, krachtig rythmiek in zijnen declamatorischen zwier, ontwikkelt er zich in eene wijselijk berekende verscheidenheid

van ondergeschikte melodiën, die rond een niet al te oorspronkelijk maar weelderig golvend neventhema dartelen en woelen in levendig dialoog, als hommelen rond een bloemstruik. Dit eerste deel werd met brio weêrgegeven door het orkest.

De *Adagio* is eene van de treffendste en wonderbaarst gelukte muzikale tafereelen die ik tot hiertoe leerde kennen. Het ademt eene innige gemoedelijkheid waaraan niet te weerstaan is, het roert tot de geheimste vezelen van een kunstenaarshart, en sleept den aandachtigen toehoorder in diepe mijmerij mede. De ziel van den toondichter onthult en openbaart zich daar in hare stralende schoonheid. - Zulke bladzijden laten zich niet ontleden, men moet dit hooren; dat is de verheven kunst, dat heft op en bezielt, dat is schoon.

Te meer, dat is grondig Vlaamsch, zoowel als de springend levendige *Scherzo,* die er als de tegenhanger van daarstelt. Zoo diep doordacht en ernstig bespiegelend de *Adagio* is, zoo luimig lachend is de *Scherzo.* Een prettig vuurwerkje van geest. In lichtelijk gefugeerden stijl uitgewerkt, tintelt er alles van een eigenaardig en innemend humour, de blijzinnigste boert sprankelt er allerzijdsch en zonder ophouden in de koddigste - nooit anti-esthetische - plooiingen van den vorm. Eene weldadige uitspanning na het vorige nummer. De uiterst kiesche orkestratie van dit *Scherzo* vloeit over van belangwekkende bijzonderheden, allen zeer fijn afgeteekend en aangeduid door eene doelmatige behandeling van de timbers en den rythme. Zoo, onder anderen, verneemt men er twee eenzaam jokkende en onder elkaar preutelende baspijpen - *grafpijpen* noemde ze Benoit - van het grappigst effekt; eene recht kluchtige uitboezeming van ongeordende blijdschap.

Het *Finaal* rijk en vurig gemoduleerd en uitbundig van vlucht, is het minst eigenaardige deel van het werk. De eerste periode is volkomen op de hoogte van al het vorige, maar de tweede, te beginnen van waar het neventhema aan het woord komt, schijnt mij gerekt; dit neventhema verkrijgt eene in evenredigheid te groote ontwikkeling en wringt zoowat buiten den kader van het sujekt. Daarbij deed die laatste periode

ietwat een effekt als een licht bad in...*de Schelde*, zoowel door de wending van den vorm als door dezes aanwending, ook een weinig door het koloriet. Dit is wellicht eene zwakheid van den kunstenaar; de toondichter kan daartegen niet genoeg op zijne hoede zijn.

Eene goede noot aan het orkest voor de uiterst verzorgde uitvoering, voornamelijk van het *Adagio*; deze was waarlijk grootsch van uitdrukking en sprekend van karakter.

Natuurlijk was, het groote succes van dit merkwaardig feest voor de symfonie van Waelput. Na het Finaal, dat herhaald werd onder de toejuichingen van publiek en orkest, is de komponist met geestdrift geacclameerd en teruggeroepen geworden, hetgeen beteekent: 'Tot weerziens en zoohaast mogelijk.'

De *Morgenlofzang* voor vier vrouwenstemmen, door Edm. Michotte, zonder de minste aanspraak te maken op groote muziek, is een bevallig bloempje vol dichterlijk gevoel en zeer keurig van melodie. Het viel zoozeer in den smaak van het publiek dat het gebisseerd werd.

De *Treurmarsch* uit de Cantate *Willem van Oranje's dood*, door G. Huberti, is een fragment dat zeer veel goeds ver wachten doet van het nog onuitgevoerde geheele; zij is breedopgevat, vol statigheid en droeve ingetogenheid, en van eene sombere sonoriteit volkomen in den toestand, dat gaat tot het nare. De orkestratie van dit stuk is zeer verzorgd en vol effekt in haar vaal koloriet. De onvoorziene slag van tamtamsolo die het stuk eindigt is zeer originaal als vinding; dat grijpt in, en geeft u eene rilling; de illusie is volkomen: er is daar iets grootsch voorbijgegaan.

Kortom, een alleszins welgelukt tafereel, dat echter niet al den bijval heeft genoten dien het verdient.

Jammer dat men niet denzelfden lof geven kan aan Huberti's fantazie *In den Gaard.* - Niet dat het dit sujekt aan dichterlijkheid ontbreekt, of dat de muzikale opvatting ervan niet juist en eigenaardig zij, maar dit rekt en sleept, en wordt lam door te veel ontwikkeling, ondanks zijne groote verscheidenheid van modulatiën. Daarenboven wordt men

er de inspanning te veel gewaar, in die gestadige jacht op schielijke onvoorziene overgangen, en vreemde sonoriteitseffekten. Huberti heeft daarin den moed gemist van den kunstenaar, hij hadde moeten eindigen met de eerste periode zijner fantaisie: de *Wandeling* is zeer lief en innig van uitdrukking, en maakt alleen het eigentlijke onderwerp uit. Al het overige, zelfs de *Wals*, hoe, bevallig gedraaid ook, hadde kunnen, dus moeten wegblijven. Dat springt met geweld uit den kader.

Volgde eene *Barcarolle* uit het zangspel *Le Béarnais* van Th. Radoux, een werkje zonder gewicht maar netjes gemoduleerd en fijn gekleurd.

Wat aangaat de ‘Ode symphonique’ van J. Callaerts, getiteld *Le retour d'Ulysse*, dit... ding (volgens een onzer biographen het werk van ‘un musicien *inspirè* et *au courant de l'orchestration*’) was wel eenigszins misplaatst op een programma zoo merkwaardig als dat van 't Concert der Muziekschool. Bewijs van technieke vaardigheid moge als aanmoediging gelden voor een jong en belovend kunstenaar, - in hem die, eens aangeland, buiten de wetenschap geene andere middelen bewijst te bezitten, is dit van weinig waarde. De komponist van *Le retour d'Ulysse* is een toonzetter die zijne zenuwen wil doen doorgaan voor spierkracht, en die eens anders denkbeelden bederft door ze over te nemen, - zonder strekking en zonder vlucht; want de verheerlijking van den slenter zal nooit iets anders beduiden dan onmacht. Voor eene muzikale uitvoering van ondergeschikten rang kan zoo iets eene zekere waarde hebben, maar nevens eene symfonie van Waelput... *risum teneatis!*

EDWARD KEURVELS.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.

OPGEVOERDE STUKKEN.[1] Oorspronkelijk: *Siska van Roosemaal*, blijspel (2 bedr.); *Zie zoo ne klont,* blijspel (1 bedr.); *Johanna I.* drama (2 bedr.); *De Zoulous te Brussel*, gelegen6eidstuk (7 taf.) *De duivel in de klem,* tooverkluchtspel (6 taf.).

Vertaald: *Een beroemd proces*, drama (8 taf.); *Lot is dood*, blijspel (1 bedr.); *De dochter der voddenrapers*, drama (8 taf.); *De jaloersche tijger*, blijspel (1 bedr.); *De Groothertogin van Gerolstein*, kluchtig zangspel (4 bedr.); *De Gruweldaden van Fieberman*, blijspel (1 bedr.).

De tooneelcrisis, waarover wij in ons vorig artikel spraken en die ons met recht zooveel vrees voor de toekomst inboezemde, schijnt ten beste te zullen afloopen, dank zij vooral den ijverigen bemoeiingen van den heer L. De Winter, gemeenteraadslid.

Er is namelijk kwestie voor 't volgende jaar de exploitatie toetevertrouwen collectief aan de heeren Driessens, Dierckx, Van Doeselaer, Van Kuyk en Lemmens, en alzoo ons Nederlandsch Tooneel zoowat op denzelfden voet in te richten als de Comédie Française te Parijs. Na het sluiten van het tooneeljaar, zullen de artisten - gerangschikt in ‘sociétaires’ en ‘pensionnaires’ - de eventueele winst onder elkaar verdeelen à prorata hunner jaarwedde, na aftrek eener te bepalen som, die moet dienen tot stichting eener voorzieningskas voor oude, gebrekkelijke of noodlijdende tooneelisten.

Ongetwijfeld kunnen deze maatregelen veel bijdragen tot verbetering van ons Tooneel, want al de artisten hebben er thans een stoffelijk belang bij. De *pensionnaires*, in het vooruitzicht *sociétaire* te worden, zullen met verdubbelden ijver studeeren, en velen, ziende dat men ernstig aan de toekomst van den tooneelist denkt, zullen zich waarschijnlijk opgewekt gevoelen om voor goed hunne krachten in dit moeielijke vak der kunst te beproeven.

(1) Niet inbegrepen degenen die reeds in een vorige lijst werden opgenomen.

Zijn onze inlichtingen juist - en we hebben alle reden dit te gelooven - dan hebben de vijf bestuurders als volgt hunne taak verdeeld:

M.V. Driessens, hoofd-tooneelbestuurder,
M.W. Lemmens, hulp-tooneelbestuurder,
M.J. Dierckx, } administratie,
M.F. Van Doeselaer, } administratie,
M.H. Van Kuyk, secretaris.

Deze heeren zijn van voornemen, zoohaast de benoeming officiëel is, eenen oproep te richten tot al de tooneelschrijvers om nieuwe oorspronkelijke stukken te vragen, alsook vertalingen van degelijke uitheemsche werken. Deze stukken zouden dan gedurende den zomer worden aangeleerd; want het op reis gaan wordt voor goed afgeschaft in den winter, evenals de benefietvoorstellingen; twee veranderingen die we ten volle goedkeuren.

Volgens tooneelgeruchten zouden enkele Noord-Nederlandsche artisten ons gezelschap verlaten en zouden de heer en Mevr. De Somme-Gassée naar Brussel terugkeeren. Van een anderen kant, weten we dat bij goedgekende en niet onverdienstelijke Antwerpsche tooneelliefhebbers pogingen zijn aangewend, om dezen aan ons Nationaal Tooneel te verbinden.

Laat ons hopen dat al de vrienden van den Nederlandschen Schouwburg hunne krachten zullen vereenigen, ten einde de beslissende proef, die toekomend jaar genomen wordt, degelijk te ondersteunen.

***

Drie nieuwe stukken kwamen deze maand voor het voetlicht; doch niet één mag onzes inziens eene duurzame aanwinst voor ons repertorium worden genoemd.

Het eerste, verreweg het beste, is *Johanna I, koningin van Napels en Sicilie*, drama in 3 bedrijven, door W. Lemmens. Dit stuk werd bewerkt naar eene novelle van Pernot de Colombey '*La reine Jeanne*' getiteld, verschenen in de *Revue parisienne* van 1843, in het Nederlandsch vertaald onder den titel van *Johanna I* en opgenomen in het *Histo-*

risch en Romantisch Album, dat in 1847 te Arnhem werd uitgegeven. Wij vragen ons af waarom den schrijver dien oorsprong van zijn stuk niet op het programma heeft vermeld; zijne verdiensten als tooneelschrijver zouden er niet minder om geweest zijn. Wij zullen dezen eersteling van Willem Lemmens niet ontleden en ons bepalen met te zeggen dat het stuk, benevens eenige goede tooneelen, vooral in het 1ste bedrijf, veel onwaarschijnlijkheden bevat en krielt van ronkende volzinnen, waarvan de eigentlijke zin ontsnapt. Ook hebben we te vergeefs gewacht naar een waarlijk roerend tooneeltje, dat het pathetisch gevoel bij den toeschouwer opwekt. De gelegenheid was ruimschoots voor handen. Wat we niet begrijpen is dat Willem Lemmens, die de novelle zoo slaafs heeft gevolgd, in het laatste bedrijf twee indrukmakende effekten heeft verwaarloosd, die hem gansch klaar werden aangeboden. Het eerste: waar Fida, liever dan zich aan de wraak der koningin te onderwerpen, door het venster springt op het gevaar af haar hoofd op de rotsteenen te verbrijzelen. Volgens recht en reden moest de koning haar volgen, maar de heer Lemmens heeft beter gevonden hem een zeer langen monoloog te laten houden, waarin over Fida bijna niet wordt gesproken en de koning zijn eigenen toestand overweegt. In de novelle is het ànders; dáár wil de koning Fida volgen, maar dadelijk grijpen de wachten vast en sleuren hem met geweld voort. Het tweede effekt betreft het slottooneel: in het tooneelstuk vergenoegt zich de koningin den koning naar Hongariën te verbannen, wat niet dramatisch werkt en daarbij eene historische onwaarheid is. Pernot de Colombey laat den koning verwurgen met de zijden koord door Johanna zelve daartoe vervaardigd; het lijk, op eene berrie gedragen en met een rouwfloers bedekt, trekt de kamer der koningin door. Johanna verlangt te weten wàt men wegdraagt; zonder een woord te spreken licht Lodewijk van Tarente het floers op en toont het ontzielde lichaam des konings. De koningin, thans terugschrikkende van den moord, op haar bevel uitgevoerd, valt in bezwijming.

Doch genoeg, we hopen dat de heer Lemmens het bij deze

slechts gedeeltelijk gelukte proef niet laten zal. Mocht hij ons toekomend jaar met een nieuw werk willen verrassen, zoo raden wij hem aan daartoe liever een onderwerp uit het hedendaagsche leven te kiezen.

De opvoering liet oneindig te wenschen. Niet één der artisten, M. Lemmens niet uitgezonderd, kende goed zijne rol. - De tooneelschikking was echter goed verzorgd en de kostumen waren smaakvol en keurig.

***

Van de twee andere stukken zullen we niet veel zeggen. *De Zoulous te Brussel*, gelegenheidsstuk in 7 tafereelen, van J. Hoste en H. Michiels, bevat een aantal geestige tooneelen en goede zetten; maar 't is al te lokaal Brusselsch om hier *fureur* te maken. Overigens ware dat toch volstrekt niet wenschelijk, om den arrd van het stuk zelf.

Veel minder voldeed *De Duivel in de klem*, tooverkluchtspel in 6 tafereelen van L. Deprins, een pseudoniem dat we voor de eer van den schrijver maar liefst niet zullen ontsluieren. Nog nooit, gelooven wij, heeft het publiek zich zóó zeer verveeld; ook ware het niet goed mogelijk eene zouteloozere, dommere ‘klucht’ uittedenken.

***

Op 3 dezer werd door de maatschappij: *De Verbroedering* op onzen Nederlandschen Schouwburg de eerste vertooning gegeven van een nieuw drama in 5 bedrijven van Kdouard Van Bergen: *Moederliefde*, bewerkt naar den roman van dien naam van Hendrik Conscience. Wij konden de vertooning ervan niet bijwonen, maar volgens men ons verzekert, heeft het stuk veel en welverdienden bijval behaald. Wij hopen het nu weldra door het gezelschap des heeren Driessens te zien opvoeren, en zullen het dan nader bespreken.

Z...

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - De Koninklijke Belgische Academie (klas der wetenschappen) heeft de zes vraagpunten vastgesteld die het programma van den wedstrijd 1881 moeten uitmaken. Drie dezer vragen hebben betrekking op de wiskundige en physische wetenschappen, en de drie andere op de natuurlijke wetenschappen. De gouden medaliën die als prijzen worden uitgeloofd hebben eene waarde van 600 fr. De antwoorden mogen in 't fransch, in 't nederlandsch of in 't latijn worden opgesteld. In te zenden vóór 1 Augusti, 1880.

- De met den Staatsprijs bekroonde cantate *Camoëns* van J. Van Droogenbroeck is thans in een afzonderlijke brochuur verschenen, overgedrukt uit het *Bulletin* der Koninklijke Academie van Belgie. De erbijgevoegde vertaling van den heer Guillaume is zeer *vrij* bewerkt. Hier en daar geeft de fransche tekst het oorrspronkelijke slechts onvoldoende weer, b.v. in het zoo eigenaardige soldatenkoor *Ranke*, *slanke*, *blanke deernen*, enz.

- Naar het schijnt zullen er ter gelegenheid der aanstaande Nationale feestviering in België niet minder dan negen verschillige Congressen te Brussel plaats hebben.

- Over de Vlaamsche Rederijkerskamers werd onlangs door den dichter Th. Coopman te Schaerbeek (Brussel) eene belangwekkende voordracht gegeven.

- In een werkje van Dr. Engel over ‘de Vertalingskoorts’ zien wij dat, van al de beschaafde landen van Europa, in Noordnederland betrekkelijk *het meest* wordt vertaald, en wel vooral uit het Duitsch.

- Prof. Jonckbloet heeft te Leiden lezing gegeven, van zijne vertaling eener tragedie van Murad-Effendi, getiteld *Selim de Derde.*

- Men meldt dat het *Nederlandsch Tooneel* van Amsterdam het recht heeft bekomen, eene vertaling van Sardou's *Daniel*

Rochat op te voeren. Of echter (na het gekende fiasco in de Comédie Française) van dat recht gebruik zal worden gemaakt valt sterk te betwijfelen.

- Te Parijs heeft de 'Comédie Française' verleden maand den 50sten verjaardag der eerste opvoering van Victor Hugo's treurspel *Hernani* plechtig herdacht. Omtrent op hetzelfde tijdstip werd te Madrid de grijze tooneeldichter Don Antonio Garcia Gontierres gevierd, die eene eerste plaats onder de dramatische schrijvers van onzen tijd bekleedt.

- Daudet's beroemde zedenroman '*Le Nadab*' is door den schrijver, met medehulp van den heer Elzear, tot een tooneelstuk bewerkt, dat met veel bijval te Parijs werd opgevoerd. In het stuk is behouden de geschiedenis van den Duc de Mora en de tooneelspeelster-beeldhouwster Felicia Ruys. Men beweert dat Daudet met die personen heeft bedoeld den hertog de Morny en Sarah Bernhardt; doch indien wij ons niet vergissen heeft de schrijver die persoonlijke toespeling gelogenstraft. - De critiek over het stuk is niet eenstemmig. Emile Zola prijst het zeer hoog, vooral het zesde tafereel: - 'Une page comme le sixième tableau (zegt hij in zijn tooneelfeuilleton) est plus belle que toutes les pièces jouées dernièrement.' - En die uitslag brengt den beroemden schrijver van den *Assommoir* tot de volgende radicale gevolgtrekking: 'Nous nous trouvons ici devant le triomphe du naturalisme.' - Opperbest! doch niet juist de triomf van het *ultra*naturalism uit den roman *l'Assommoir.*

Toonkunde.

- De heer Ad. Samuel heeft opgehouden bestuurder der Muzikale Afdeeling van den *Cercle Artistique* (Antwerpen) te wezen. Zijn opvolger is nog niet benoemd; doch men zegt dat het Waelput ofwel Huberti zijn zal, zoodat in elk geval het Vlaamsch-muzikaal princiep bij den ruil niet anders dan winnen kan.

- Te Gent is de exploitatie van den Koninklijken Schouwburg voor het tooneeljaar 1880-81 aan een *Duitsch* operagezelschap vergund.

- Op 4 Maart jl. had in een der zalen onzer Koninklijke Harmonie eene zeer belangwekkende uitvoering plaats. Een jonge Antwerpsche componist, de heer Frank Vander Stucken, die zich niet alleen in België, maar ook in Duitschland reeds een goedklinkenden naam heeft gemaakt, bracht er een aantal zijner zangcompositiën ten gehoore. Enkele dezer stukjes zijn echte pereltjes; allen dragen den stempel van een oprecht kunstenaarsgemoed en een talent dat schitterende ontwikkeling belooft. De dames De Give-Ledelier en Biemans, alsook de heeren Collin en Fontaine hebben de verschillige stukken allerkeurigst vertolkt, zoodat deze uitvoering ongetwijfeld tot Van der Stucken's kunstroem zal hebben bijgedragen.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen.** - Het ‘Journal des Beaux-Arts’ opent een zevenden wedstrijd van Sterkwatergravuren (Eaux-fortes). De prijzen zijn volgenderwijze verdeeld: Geschiedenis, 400 fr. - Genre 200 fr. - Landschap 200 fr. - Stadsgezichten 150 fr. - Zeegezichten 150 fr. - Bloemenschildering 100 fr. - De mededingende stukken moeten vóór 15 Juni 1880 aan den heer Bestuurder van het *Journal* (M. Siret te St-Nicolaas) worden gezonden.

- In eene vergadering der *Academie van Beeldende Kunsten* te Rotterdam werd besloten eene prijsvraag uit te schrijven op het gebied der Bouwkunst. Het onderwerp zal later worden opgegeven. Een crediet van 1600 gulden uit de eigen fondsen der Academie wordt voor dezen wedstrijd aan het Bestuur geopend, ter belooning van de best gekeurde ontwerpen.

- De prijs van Architectuur, door den *Cercle Artistique* van Brussel uitgeloofd, werd behaald door den heer Licot. Voor het beste ontwerp van een Diploom werd bekroond de heer E. Baes.

- In de Plaatsings-Commissie voor de historische Tentoonstelling van 1880, wordt de Stad Antwerpen vertegenwoordigd door de kunstschilders Lamorinière en Verhoeven-Ball.

- Men beweert dat het plan om een Belgisch Pantheon te stichten zijne verwezentlijking nabij is. De eerste steen zou tijdens de Nationale Feesten worden gelegd. Wat aangaat de keuze van een *vreemden* bouwstijl voor dit nationaal monument, dit schijnt thans een stellig feit te wezen.

Cercle Artistique.

- Op de laatstgehouden schilderijententoonstelling in den *Cercle* had de heer J. Van Beers eenige nieuwe vrouwenkopjes in den aard van die uit de Zaal-Verlat, maar minder goed geslaagd. Wij gelooven niet dat die jonge artist met zijne *Cora's* en *Fatma's* uit de 'interlope' wereld zijn naam als kunstenaar degelijk bevorderen zal. - Heerlijke landschappen leverden de heeren Van Kuyck en Verstraeten, terwijl ook de heeren De Wit en Elsen zich in dit kunstvak onderscheidden. - In het genre vonden de heeren Farasijn, Neuckens en Abry een alleszins verdienden bijval, en als portretschilder gaf de heer Sibert bewijs van studie en vooruitgang. Farasijn's gestrafte schoolbengel is uitstekend weergegeven en diens spotlustige kameraadjes zijn als gelaatsuitdrukking evenzeer gelukt. Eene goede schilderij. - Vermelden wij nog enkele zeegezichten van de heeren Fr. Hens, Moerenhout en Wolters.

Bij de Tentoonstelling was ditmaal eene nieuwe aantrekkelijkheid gevoegd: eene prachtige reeks akwarellen en sterkwaterplaten. De collectie van den heer Cap b.v. wekte veel belangstelling; zij bestond uit een 100 tal *eaux-fortes* van beroemde fransche meesters, o.a. Meissonnier, Corot, Daubigny, Feyen Perrin, Mad. O'Connell, enz. - Onder onze Antwerpsche kunstenaars die zich in dit vak met veel bijval hebben doen kennen noemen wij Lamorinière, Alb. Elsen Leemans, Stobbaerts, Emile Claus en L. Abry.

Vlaamsche taalbelangen.

- Bij gelegenheid der aanstaande hervorming van het Middelbaar-Onderwijs heeft het 'Willems-fonds' aan den heer Minister van Openbaar Onderwijs een vertoogschrift gestuurd, waarin op verbetering in de studie onzer moedertaal wordt aangedrongen. Voor het aanleeren van het Nederlandsch vraagt men hetzelfde getal

leeraars en lesuren als voor het Fransch, en tevens dat in al de klassen *enkele vakken* (voornamelijk het Hoogduitsch en het Engelsch) bij middel van 't Nederlandsch zouden worden onderwezen. In de voorbereidende afdeelingen van het Vlaamsche land zouden de leergangen in het Nederlandsch alleen of ten minste gelijktijdig in de beide talen worden gegeven.

Een vertoogschrift van de Brusselsche Volksmaatschappij *De Veldbloem* is meer radikaal, althans wat de professioneele afdeeling betreft,

Necrologie.

Dr J.J.F. WAP, letterkundige, overleden te Delft in den ouderdom van bijna 74 jaren. - Niet alleen als gemoedelijk volksdichter, tevens als uitstekend kunstkenner heeft de heer Wap zich in de Nederlandsche kunstwereld een onverganklijken roem behaald. Ook in Zuidnederland had hij zich vele sympathiën verworven, die zelfs dagteekenen van toen hij aan de Hoogeschool van Gent zijne studiën deed en hij er den Belgischen *Muzen-Almanak* stichtte. Met verschillige Vlaamsche letterkundigen had Dr Wap vriendschapbetrekkingen aangeknoopt, o.a. met Mevr. Van Ackere, aan wien hij in ons tijdschrift (zie de *Vlaamsche Kunstbode*, 1877) een zeer vereerend gedicht wijdde. Koning Willem III had den verdienstelijken man met de ridderorde der Eikenkroon vereerd. - Onder Dr Wap's bijzonderste uitgaven vermelden wij ter loops zijne in 1836 verschenen *Reis naar Rome*, zijn tijdschrift *Astrea*, dat ook van Vlaamsche schrijvers enkele bijdragen bevatte, zijne levensbeschrijving van Nederlandsche schilders (in het *Kunst-Album*), zijne studie over Willem Bilderdijk, enz. - De heer Wap was een hartelijk en beminnenswaardig man, wiens afsterven ten zeerste zal worden betreurd.

- WILLEM BODEMAN, kunstschilder, overleden te Bussum (74 jaren). - Deze verdienstelijke Hollandsche kunstenaar was leerling van den beroemden landschapschilder Barend Koekkoek.

Nieuwe uitgaven.

LEVEN, LIEVEN EN ZINGEN. Nieuwe liederen en gedichten van G. Antheunis. Gent bij J. Vuylsteke. - Prijs 3 fr.

- DRIE NOVELLEN van Virginie Loveling. Haarlem bij de Erven Bohn.
- VEERTIEN DAGEN IN PARIJS. Schetsen van binnen en buiten de Tentoonstelling, door Jos. Staes. Antwerpen, drukkerij Fontaine.
- JAARBOEK (voor 1880). Uitgave van de Letterkundige Afdeeling *J.F. Willems.* Antwerpen, drukkerij van Dirickx. - Prijs 2 fr.
- RIJZENDE STERREN. Gedichten van K.M. Pol. De Mont. Leuven bij K. Fontein - Prijs 3fr.
- EDELGESTEENTEN. Proza en Poëzie van Nederlandsche schrijvers. Leesboek voor lagere en middelbare scholen, verzameld door Jan Boucherij. Antwerpen.
- ONZE DICHTERS. Eene halve eeuw Vlaamsche poëzie (1830-1880), verzameld door Th. Coopman en V.A. dela Montagne 2de afllevering. Antwerpen. - Prijs per afl. 1 fr.
- SCHIJN BEDRIEGT. Tooneelspel in één bedrijf. Brussel bij De Hou. - Prijs fr. 0.80.
- MARIEKEN VAN 'T KRUISHOF. Zedenschets uit het Westvlaamsche volksleven, door Pieter Denijs. Met 4 platen van Baudry. (Bekroond door de Maatschappij 'voor Taal vereenigd' te Isegem). Gent bij J. Vuyl- steke. - Prijs fr. 2.50.
- HIEL'S LIEDEREN *voor groote en kleine kinderen.* Antwerpen bij L. Dela Montagne. - Prijs fr. 1.50.
- WAAR WOON IK? WAAR LEEF IK? Een volksboek. Naar het Hoogduitsch van Dr F. Stamm. Uitg. van het *Willemsfonds.* Gent.
- VOLKSALMANAK voor 1880. Uitgave van het *Willemsfonds.* Gent bij J. Vuylsteke.
- GENTSCHE STUDENTEN ALMANAK voor 1880. Met de portretten van Prof. A. Callier en wijlen Tony Bergmann, en eene levenschets van Tony door Paul Fredericq. Gent bij J. Vuylsteke. - Prijs fr. 1.50.
- ANONIEM, tooneelspel in één bedrijf, door Edw. Van Bergen en V.A. dela Montagne. Brussel bij De Hou. - Prijs fr. 0.80.
- HAND AAN HAND. Novellen door W. Otto. Haarlem, W.C. De Graaf.
- KAREL KLEPPERMAN door Mevr. Courtmans. Dordrecht bij J.P. Revers. - Prijs 2 gl.
- WILLEN EN HANDELEN, - FELLA DAMSTONE. Twee novellen door Mina Kruseman. Dordrecht bij J.P. Revers.
- UIT DEN STRIJD DES LEVENS door Cornelie Huyghens. Dordrecht bij J.P. Revers. - Prijs 2 gl. 40.
- BAAS COLDER door Teirlinck-Styns. Brussel bij Havermans.

Aangekondigd.

- VELERLEI GEBLOEMTE. Poëzie door Th. Sevens. Antwerpen bij Dela Montagne. - Prijs fr. 1.50.
- GEDICHTEN (nieuwe reeks) van K.M. Pol De Mont. Leuven.

Een vrouwenhart
Fragment.[1]

Eene geschiedenis die in Engeland voorvalt: Elisabeth was de dochter van een zeer rijken weduwenaar, die stierf wanneer zij nog kind was. Op zijn sterfbed vertrouwde hij haar aan de zorgen van een' vriend op wien hij rekenen mocht. Van zijnen kant had Elisabeth's voogd ook eene dochter van haren ouderdom, en eene nauwe vriendschap kwam zonder moeite tusschen de beide jonge meisjes tot stand. Was Elisabeth rijk, zoo was zij daarentegen minder door de natuur begunstigd dan Mary, die overigens geen anderen bruidschat te verhopen had dan hare schoonheid. Elisabeth was enkel aangenaam, terwijl Mary aanmerkelijk schoon was. Niettemin was het vooral voor Elisabeth dat zich de vrijers aanboden. Een jongeling, Georges genaamd, die zoo even zijne studiën voor predikant had aangevangen, en die zijne bezoeken in het huis niet spaarde, werd al spoedig door 't publiek, door Elisabeth's voogd, en door de beide jonge meisjes zelf, op de lijst der aanbidders van de schatrijke erfgename gebracht. De twee vriendinnen schertsen daarover in een minzaam gekeuvel:

- ‘Trouw dan al heel spoedig, zegde Mary, want de mannen zullen zich eerst gewaardigen op mij acht te geven, wanneer gij hier niet meer zult zijn.’

- ‘Ik wil, antwoordde Elisabeth, slechts een man trouwen die goeden smaak en hart genoeg hebben zal om *u* boven mij de voorkeur te geven, en om uwe bevallige schoonheid te stellen op den rang die haar toekomt, dat is te zeggen duizend voet boven mijn geld, - en dan, dien man dien zult gij zelf houden.’

(1) Vgl. ‘*Les Femmes*’ van Alph. Karr.

Niettemin werden de beide meisjes een weinig meer terughoudend in hunne vertrouwelijkheden, omdat Georges, die al de gewenschte hoedanigheden in zich vereenigde, op elk van haar een gelijken indruk had gemaakt.

Het gebeurde dat Mary eenige weken bij eene bloedverwante ging doorbrengen, en toch werden George's bezoeken daarom niet zeldzamer; dat ware genoeg geweest om bij 't publiek de vermoedens die men reeds had te bevestigen, zoo deze vermoedens niet reeds tot zekerheid waren overgegaan. En toch, ofschoon Georges zich dikwerf met Elisabeth alleen bevond, toch kwam het niet tot eene verklaring. Deze toestand bracht het meisje een weinig in verlegenheid, die, om zich eene houding te geven, over hare vriendin sprak, en zulks met welverdienden lof. Verscheidene malen scheen Georges op het punt te spreken; doch hij aarzelde, hij stamelde, en eindelijk had hij nog niets gezegd toen Mary terug naar huis kwam.

Intusschen koesterde Elisabeth in haar brein de lachendste plannen voor de toekomst, en God weet, - en de duivel misschien ook een beetje, - hoeveel verrukkelijke beelden elkander voor hare oogen opvolgden.

Eenige dagen na hare terugkomst kwam Mary bij Elisabeth in hare kamer, en verzocht haar den brief te lezen dien zij zooeven had ontvangen, terwijl zij zelf over deszelfs inhoud met haren vader spreken ging.

Die brief was van Georges:

‘Mejuffer Mary, zegde hij daarin, twintig maal heb ik aan uwe goede vriendin Elisabeth willen spreken, over de gevoelens die mijne ziel vervullen, en twintig maal is het woord mij op de lippen blijven hangen. Ik wilde haar verzoeken mijne voorspreekster bij u en uwen vader te wezen; ik neem thans de vrijheid aan beiden te schrijven.

Ik heb u lief, Mary, en al het geluk dat ik droom, is dat ik het met u moge deelen... enz., enz.’

Ik zal het niet beproeven de droevige verbazing, de bittere droefheid, de diepe ontmoediging af te schetsen, die zich bij deze lezing van Elisabeth's hart en geest meester maakten. Duizend ontwerpen kwamen haar voor den geest en werden

opvolgentlijk verworpen. Eindelijk hield zij zich aan het edelste ontwerp van allen: zij kwam bij haren voogd en vond er Mary gansch in tranen.

- 'Mijn kind, zegde haar de grijsaard, Georges is een eerlijk en gedistingeerd jongmensch, en ik zou er trotsch op zijn hem mijnen schoonzoon te noemen; doch hij is even arm als gij. Ik ken al de schoone en edele begoochelingen, waarmeê gij mij antwoorden kunt, en het zou mij wel leed doen indien gij deze illusiën niet meer hadt; doch ik, uw vader, ik heb het recht niet meer ze te hebben. Zoohaast Georges eene *beneficie* hebben zal, dat hij als predikant eener parochie zal aangesteld wezen, hoe gering ook de opbrengst moge zijn, dan zal ik hem met genoegen uwe hand schenken.

- 'Mijn lieve voogd', sprak Elisabeth, 'of liever mijn tweede vader, Mary en ik zijn twee gezusters, en ik wil, ik moet mijn fortuin met haar deelen.'

- 'Lief kind', zegde de vader, 'ik ben u oneindig dankbaar voor dat edelmoedig gevoel; ik begrijp het, ik vind het schoon, en mogelijk zou ik mij tot zekeren graad niet tegen de uitwerkselen uwer edelmoedigheid verzetten, indien ik uw voogd niet was; maar gij begrijpt dat het, met dezen titel, voor mij de oneer wezen zou, indien ik u een dergelijk gebruik van uw vermogen liet maken; want gij kunt niets doen zonder mijne volmacht. Laat ons dus daarover niet meer spreken. Georges en Mary zijn jong, zij kunnen wachten: de ware liefde is als de wijn, die wint met rijp te worden en eenige jaren flesch hebben moet; hunne liefde zal er niet te slechter om wezen als zij een jaar vijf-zes hart heeft wanneer de bruiloft aankomt.'

De voogd was onbeweeglijk. Elisabeth hadde liever al met eens het offer gebracht waartoe zij besloten was. Nogtans verliepen er meer dan twee jaren vóor dat Georges eene pastorij konde bekomen. Meer dan eens vernieuwde Elisabeth heur aanbod; doch zonder goed gevolg.

Mary's vader viel krank en stierf. Elisabeth vond bij Georges en bij Mary denzelfden tegenstand... Doch, door een onverhoopt toeval, bood lord ***, die zich herinnerde dat zijn

vader en die van Georges twee oude vrienden geweest waren, hem eene belangrijke positie, waartoe de benoeming hèm behoorde. Die gelukkige wending van het lot kwam ten overvloede de wenschen onzer twee gelieven vervullen, die niet langer meer wachtten in 't huwelijk te treden.

Elisabeth deed zich een schoon huis bouwen naast dat van den nieuwen predikant. Zij wees zonder gemaaktheid al de huwlijksvoorstellen, die haar gedaan werden, van de hand; aan dezen vond zij *dit* gebrek, en aan genen *die* ondeugd; de een was te schoon, een ander te leelijk; deze had een te boos vernuft, gene had er in 't geheel geen; was de een te mager de andere was te vet, enz., zoodanig dat zij ‘jonge dochter’ bleef.

Georges en Mary kregen verscheidene kinderen; Elisabeth gaf zich gansch over aan de zorg om ze op te voeden; zij had er altoos ten minste één bij zich in huis, en de kinderen meenden dat zij twee moeders hadden: mama Mary en mama Elisabeth. Voor Mary en voor Georges was Elisabeth eene geliefde zuster, die alles voorzag, alles regelde, en de lichte wolkjes opklaarde die bijwijlen den horizon van het volmaaktste geluk verdonkeren.

Door overmaat van grootmoedigheid on zielsverheffing maakte Elisabeth zich hare zelfopoffering tot een geluk. Zij had Georges bemind, zij aanbad hem; maar zij bracht haar leven door bij hem; maar het was toch aan haar dat hij al zijn geluk verschuldigd was; want *zij* had in 't geheim dat beneficie aangekocht, welk hem in staat had gesteld Mary te huwen; zij wijdde zich geheel en al aan hem. Nooit, gedurende vijftien jaren had zij een enkel oogenblik haar innig zielsgevoel verraden; nooit liet zij hare liefde de grenzen overschrijden die zij haar had voorgeschreven; nooit zelfs gevoelde zij heimelijke voldoening over eenig geschil of eenige koelheid tusschen de beide echtgenoten. Verre van daar, *zij* bracht dan weer liefde en vrede in 't gezin; zij werkte met zorg aan 't geluk van hem dien zij beminde; zij wist hem Mary te behouden zooals zij hem die gegeven had; zij voelde zich gelukkig over de zeldzame schoonheid van Georges'

vrouw, en zoo enkele hoedanigheden aan Mary ontbraken, dan begon zij 't derwijze aan boord te leggen dat Georges er niets van merkte; daarna deed zij al het mogelijke om Mary deze nieuwe volmaaktheid te doen aanwerven.

Haar grootste genoegen was: tegenover het jong huisgezin de rol der Voorzienigheid te spelen.

Hoevele vernuftige uitvindingen, hoevele eerlijke intrigues, om aan de wezentlijking van Georges' kleinste wenschen of verlangens waarschijnlijkheid bij te zetten! Denzelfden ijver toonde zij in het vervullen der begeerten van Mary, omdat dààrdoor een weerglans van geluk op Georges overging.

Na verloop van vijftien jaren viel Georges gevaarlijk ziek. Elisabeth wist wat er te veel in hare droefheid was te verbergen, zooals zij de overmaat harer liefde had weten verborgen te houden. Zij dacht alleen aan hem. Ondanks den ijver en de teederheid harer zorgen, nam zij zich in acht dat in dit opzicht Mary altoos, althans in schijn, boven hààr uitblonk; Georges zou erdoor geleden hebben te zien dat een ander méér bezorgdheid voor hem had dan zijne vrouw, die hij aanbad.

In weerwil der wenschen, der gebeden, der zorgen, toch stierf Georges. - Eerst dàn, voor de eerste en eenige maal, gaf Elisabeth den vrijen teugel aan hare liefde. Mary weende met hare kinderen in eene nevenkamer. Elisabeth waakte alleen bij het doode lichaam van Georges, bij het licht der aangestoken waskaarsen.

Zij ontblootte het roerlooze en kalme aangezicht des dooden:

- ‘Georges, zegde zij, voor de eerste maal zeg ik het u vandaag... ik bemin u!...

‘Nu gij dood zijt, zal het voor mij een troost wezen u te vervangen bij diegenen die gij op aarde lief hadt. Uwe ziel zal ons mogen komen bezoeken en gij zult ons altoos terugvinden zooals wij om u heen waren. Ik zal datgene verrichten wat *gij* al stervend hebt betreurd niet te kunnen doen... Ik ben uwe vrouw niet geweest noch uwe minnares; gansch uw leven zijt gij onbewust gebleven van de teederste liefde die ooit een vrouwenhart heeft bezield. En toch, toch ben ik uwe weduwe.’

Dan drukte zij eenen kus op de kille bleeke lippen van den doode.

De eenige liefdekus dien zij ooit gegeven had.

Zij hield woord; zij bleef met Marie en met de kinderen van Georges; zij nam den rouw met de familie, maar zij behield hem nadien en bleef hem gansch haar leven dragen.

Het was haar meer dan een troost, het was haar een geluk de plaats van Georges te bekleeden bij diegenen welke hij had bemind; zij omringde Mary met zorgen en voorkomendheden. Eenige jaren later dacht Mary aan 't hertrouwen. Een oogenblik gevoelde Elisabeth eene geheime vreugde, denkende dat zij voortaan de eenige weduwe van Georges wezen zou, doch dan kwam zij tot hare verhevene zelfverlooching terug: zij wilde niet dat de vrouw welke Georges had bemind zijner onwaardig worden zou, zelfs na zijnen dood; zij deed aan Mary begrijpen dat eene vrouw slechts éénmaal met waardigheid vrouw en weduwe zijn kan; dat zij, die de vrouw van Georges was geweest, dat de moeder van Georges' kinderen nooit zijnen naam verlaten moest; nooit een anderen man in hare armen ontvangen; nooit in haren schoot andere kinderen dragen moest, welke niet de kinderen van Georges zouden zijn.

Mary stierf de eerste. Elisabeth deed haar bij haren man begraven. *Zij* bleef de moeder, de eenige moeder van Georges' kinderen; zij huwde ze uit en stelde ze in hun huishouden. Daarna verzekerde zij hun haar gansch vermogen; dan wachtte zij den dood af, die haar met den *man* moest vereenigen die hare eenige liefde was geweest; en wanneer zij, omringd door de kinderen en kleinkinderen van Georges, die bij haar doodsbed knielden, hare ziel zich van haar lichaam voelde losmaken, dan liet zij zich enkel deze twee woorden ontglippen: ‘*Eindelijk... Georges*!...’ En zij stierf, met den glans der hoop en der vreugd op het gelaat.

September, 1879.

REYMOND.

Poëzie.

I.
Hucbald[1].

Getoonzet door PETER BENOIT *voor de opening der Nationale Tentoonstelling te Brussel in Juni* 1880,

Ik daal uit den hoogen, ik daal uit den glans,
Te midden des lands...

Tien eeuwen leefde ik,
Tien eeuwen zweefde ik
In 't licht
Dat straalt van Godes aangezicht.
Mijn harp, die op aarde zoo vol had geklonken,
Ik mocht ze nog voller doen ruischen en ronken
In 's Eeuwigen woon:
De harten der englen vóór 's Eeuwigen throon
Nog reiner ontvonken...
Thans daal ik een wijl uit het rijk van den glans,
Te midden mijns lands.

't Is lente...
Zooverre als mijne oogen
Te schouwen vermogen,
Wat woest en poel was, bosch en duin,
't Is àl vervlogen...
't Is wijd en zijd
Maar één tapijt
Van groen en geel, van rood en bruin:
Het gansche land in bloei, als eens mijn kloostertuin!
Boeren zwoegen;
Ossen ploegen;
Koeien
Loeien
In de wei
Langs de Lei;

(1) *Eigendom.* - Zonder bijzondere toestemming van den schrijver mag dit gedicht niet worden nagedrukt.

Paarden voeren dat ze snuiven,
Wagens opgetooid met huiven:
Op de daken kirren duiven...-
Schoone dorpen! frissche Mei!
Hier moogt gij kwinkeleeren,
o Vooglen! en de lucht doen trillen als uw veeren!

Was Adams paradijs zoo vol van weelde en lust?

'k Wil alles, alles zien: - ten zeestrand heen, ter kust!
Wat varen,
Wat vliegen,
Op baren
Die wiegen,
Er visschers in 't ruim!
Hoe de oogen peilen,
't Zijn blanke zeilen,
Nog blanker schuim....

Geen schuiten meer: - uit alle werelddeelen
Zijn 't zeekasteelen,
Die stoomen naar den Scheldemond;
Als reuzenbanieren,
Zoo zwaaien en zwieren
Zij dwarlende zuilen in 't rond.
Naar Antwerp mee, waar slechts een hutje stond...
Wat rijzen thans daar torens uit den grond!
Wat bosch van masten op die wateren!
Wat talen en gezangen klateren,
Wat volken weemlen hier dooreen!
Wat rijkdom saam in deze wallen!
En hoort omhoog den beiaard schallen:
De hemel sprankelt gul er zegen over heen!

Maar een monster snelt
Brieschend door het veld...
Ziet zijn romp in gloed,
Rood zijn oog als bloed.
Voelt, hoe beeft de lucht,
Waar het krocht en zucht,
En zijn langen staart
Kronkelt in zijn vaart.
't Slingert aan een stroom
Zich ten overzoom...
Gram op gnoom en dwerg,

Boort het door een berg,
Dondert in het dal...
Heer! is Satan losgebroken, die het al verwoesten zal?

o Bergland! eeuwen sloot
Gij schatten in uw schoot,
Als in zijn kist een vrek
die uitteert van gebrek;
Maar uwe zoons met eigen handen
Doorwoelen thans uwe ingewanden,
En rukken los wat d'armsten landen
Paleizen schenkt en lustwaranden.

Ziet!
Men laadt op het monster metaal en graniet,
Alle andere schatten
Die mijnen bevatten...
En 't schiet
Er vooruit mee zoo machtig en vlug
Als droeg het gepluimte op den rug.
En t'elker stede waar ze 't wachten.
Belast men 't nog met nieuwe vrachten.
Het volk stijgt er mede bij duizenden op:
En 't monster ijlt voort met een vlag op den kop.
Het ijlt, - en uit alle oorden,
Van Oost en West, van Zuid en Noorden.
Zie 'k monsters even driest zich richten in hun vlucht
Waar Brussel uit een dal omhoogrijst naar de lucht.
Zij schudden af hun vracht, en keeren brieschend weder,
En komen nogmaals aan, en schudden 't nogmaals neder...

Als Hildegarde haar juweelenschat,
In 't kistje door den keizer haar geschonken,
Zoo sluit hier gansch een land, zoo laat hier elke stad
Al wat ze schoonst bezit, in praalgebouwen pronken.

Niet verder, Hucbald, neen;
Genoeg is hier bijeen...

o Karlo Magnus, Koene, Groote!
Als Gij uw zwaard ontblootte,
Zonk half de wereld neergeknield;
En thans, omringd van al uw ridderen,
Zoude U een kind doen sidderen,

In 't spelen met de kracht die monsteren bezielt,
En monsteren vernielt...

Ik zag in uwe arduinen zalen
Uw pracht, uw weelde pralen...
o! Mochten hier uw oogen gaan!
Zaagt Gij den Slaaf in marmerwoning
Bedeeld als toen geen Koning!
Mijn Keizer! zaagt Gij thans, zooverre er torens staan,
Dien schat van kunsten aan!

o Karlo! alles tuigt daaronder:
De Vrijheid wrocht dat wonder;
De Vrijheid maakte groot en trotsch..
Men dankt en zegent ze opgetogen!
Ik stijge weer ten hoogen,
Maar zing haar lof met hen tot vóór den throne Gods,
Tot vòòr den throne Gods...

JULIUS DE GEYTER.

Antwerpen, lente van 1880.

II.
Een goede geest.

Elk mensch bezit een' goeden geest,
Die hem van zijne vroegste jaren
Genot en ziellust tracht te baren,
En hartewonden dra geneest.

Slechts voorspoed toont die geest ons aan,
En spreekt van louter schoone dagen,
Hij kent geen weemoed, duldt geen klagen,
Maar sterkt ons op de levensbaan.

Die geest zaait bloemen op ons pad,
En brengt, als spoedig zij verkleuren
Weer andre met verfrischte geuren
En biedt ons telkens nieuwen schat.

Aan 't eind van 's menschen levensloop,
Doet hij ons steeds nog moed bekomen
En nog van beter dagen droomen;
Men noemt dien goeden geest: *de Hoop.*

FRANS DE MEYERE.(1)

Gent, 7 *Maart* 1880.

(1) Zie verder de rubriek: **Necrologie**.

III.
Vaders graf.

Het trage treurgebrom der dorpsklok meldt den vromen
Dat daar een oude vriend ten grave wordt gebracht,
En 't landvolk staakt het werk: men ziet den lijkstoet komen
En prevelt voor 's mans ziel een bede, stil en zacht...
Daar treedt de sombre stoet de laatste rustplaats nader;
Gebogen onder smart, verlamd door lang geween,
En midden in de schaar snikt daar een kind: ‘o vader!
Mijn lieve vader, ach waarom liet ge ons alleen?’

De moeder weent en zucht, doch moet in 't leed zich sterken,
Zij is haar lot bewust: de ellende komt alras;
Maar zij zal voor haar kind met dubblen ijver werken,
En Herman wordt eens timmerman, als vader was.-
En op het graf gaan ze elken Zondagmorgen bidden,
Ginds, boven 't kleine terpje, langs den kerkhofwand;
Een lage treurwilg bukt weemoedig zich in 't midden
Van 't duurbaar plekje, dat met bloemkens wordt beplant.

Thans is de kleine Herman vader's stiel aan 't leeren,
En geeft de schoonste blijken van een schrandren geest;
Maar waarom 's avonds nog, gaat hij vóór 't huiswaarts keeren,
Nog soms naar 't stille graf, zoo heimlijk, zoo bedeesd?
En heimvol ook blijft hij soms na zijn dagtaak werken;
Hij past en meet... doch plots verschrikt hem een geruisch:
‘Och Baas - zoo stottert hij - doe 't niet aan moeder weten:
'k Wou graag een knielbank maken met een houten kruis.’

't Is Zondag. Hermans harte klopt van zoet verlangen;
En blij ziet men hem weer met Moeder grafwaarts gaan;
Ginds wil de weduwvrouw 't verwelkt gebloemt vervangen,
Want zie, hoe zij haar bloemenmand heeft vòlgelaan.
Weldra zijn zij den kerkhofheuvel opgestegen:
‘Zie - glimlacht Herman - Moeder, dat heb *ik* gedaan...’
Zij barst in tranen los, 't hart overstelpt van zegen:
‘Mijn Herman, dierbaar kind! gij hadt mijn hart verstaan!’

FRANS DE MEYERE.

Gent, 1880.

IV.
Tehuiskomst bij nacht.
Naar Browning.

Oh! die aschgrauwe zee, en gindsch, 't donkere land,
En die rijzende maan met heur goud-geelen rand,
En die bruisende vloed, uit zijn sluimer gewekt,
Die met slangengeschuifel de boeg kust en lekt,
Wijl 'k de golven doorklief, tot ik eindlijk aan 't doel,
Op een zandplaat blijf steken, me vastklampen voel.

Nog een ruk... 'k ben op 't strand; - wat is 't stil hier en zacht!-
Nu langs achter in 't duin, waar me vast iemand wacht;
Een stil tikje op het venster, daar binnen, een kreet
Uit een ziele, en een blik die gansch 't hart mij doorkneedt,
Eene drukking zoo zoet van een hart op een hart,
En een hemel van liefde en 't vergeten van smart.

AD. BEERNAERT.

Alveringhem, 1880.

Onze dichters vertaald.

I.
La Revanche.(*)

C'était près de l'Escaut; debout sur le rivage
Un Espagnol guettait l'esquif d'un matelot,
Dont le large aviron battait l'onde sauvage
Et qui fendait le flot.

C'est encor l'inconnu! C'est la même nacelle,
Pensa-t-il, que jadis trois fois je refusai,
S'il n'amène sa barque à ma voix qui l'appelle,
Je reste embarrassé.

(*) Th. Van Ryswyck: *De Weerwraak.*

‘Viens batelier! fit-il, viens me chercher et passe,
Des heures je t'attends; apre et froid devient l'air,
Le soleil disparait, le vent branle l'espace,
Je vois briller Hesper.

Le gueux des bois errant cherche mort et pillage,
Quels dangers sur la route! Écarte tout souci...
Aborde et grassement je pairai le passage
Matelot, viens ici!’

Le batelier fixait son regard sur la rive
Et s'approchait un peu; non pour le secourir:
Il voulait que ce coeur sentit encor plus vive
La frayeur l'envahir.

‘L'Espagnol croit-il que pour lui je me dérange!’
Murmurait-il tout bas, et son front rougissait.
Mais il lut dans ses yeux quelque chose d'étrange
Et s'arrêta muet!...

Un frisson le saisit, il y put croire à peine
Et sa voix retentit: ‘Viens, capitaine, viens,
Selon ta volonté par les flots je t'emmène,
Nul accident ne crains.’

Il redoublait d'ardeur et faisait force rames,
Atteignit le rivage, emmena l'Espagnol,
Le toisa de nouveau d'un oeil lançant des flammes
Et vite prit son vol.

‘Dis, reprit l'Espagnol: si j'en crois ma mémoire,
Je reconnais ces traits. Où te vis-je autrefois?’-
‘A l'instant, dit le gueux, je conterai l'histoire:
Tu me reconnaitras!’

Il ôta son bonnet, montra sa tête grise
Et hurla plein de rage: ‘As-tu connu ce front?
Ce coup de sabre qui toujours se cicatrise?
Non, lâche, tremble, non,

Ne palis pas sitôt, tu sauras davantage:
Un fils que j'aimais tant, tu vins me l'égorger...
Tu noyas mon épouse après l'aflreux outrage,
Tu brûlas mon foyer!...’

Sa main lâcha la rame, et comme une tigresse
Qui saisit une hyène, il bondit courroucé,
Affolé, plein de rage, et l'autre en sa faiblesse
Dans les flots est lancé.

Avec l'onde en fureur l'Espagnol fut aux prises,
Il chercha corde et rame et supplia si haut -
Le gueux par dessus bord saisit ses boucles grises
Et tira son couteau.

'C'est pour mon fils, fit-il, que tu laissas sans vie,
Ceci pour mon épouse et l'infâme action,
Et ceci pour le coup, dont dans ta perfidie,
Tu balafras mon front!'

Par trois fois, le couteau plongea dans ses entrailles
Et par trois fois la plaie ensanglanta le flot.
Le soir le corps flottait au bord dans les broussailles
Tenant la rame encor comme dans des tenailles.
Depuis on ne vit plus voguer sous nos murailles
Ni bateau noir, ni matelot.

J.L. HEUVELMANS.

II.
Brüder, hier ist Niederland[1]

Brüder, hier ist Niederland!
'S ist ein heil'ges, theures Pfand,
Von den Vätern uns bescheert
Als der höchste Schatz der Erd'!

Aus des Meeres Wellenbraus
Rangen Sie das Feld, das Haus!
Freiheit gaben sie dazu,
Wohlfahrt, Künste, Fried' und Ruh!

(1) Emanuel Hiel. Aus '*Liederen voor groote en kleine kinderen*', frei übersetzt.

Spanien brachten sie zu Fall,
Das einst Gut und Blut uns stahl,
Jagten franz'sche Lügenbrut
Fort für immer, recht und gut!

Wohl dem, der das Glück erkannt,
So ihm bietet unser Land!
Wer dies Glück geniessen kann,
Ist und bleibt ein rechter Mann!

Freunde, hier ist Niederland!
Drücket euch die Bruderhand!
Unserm Land sei's Herz geweiht!
Fleiss im Frieden! Kraft im Streit!

KARL HEBBEL.

III.
Winter[(1)].

Der Sommer ist verzogen,
Her Winterfrend geflogen,
Wir gleiten übers Eis!
Kein Blättchen mehr uns freuet,
Der Schnee sie all verstreuet,
Der glätzert an dem dürren Reis.

Wir warme Kleider haben,
Uns kann die Kält nicht schaden,
Wir können lustig sein!
Doch ach so viele Armen,
Die sitzen nicht im Warmen,
Sie leiden nun viel Noth und Pein.

Hat Schleifen mich beglücket,
Ist's Herz mir doch bedrücket,
Wenn ich der Armen denk!
Die Noth, sie will nicht weichen
Der Arbeit; drum ihr Reichen,
Leid gütig, gebt ein froh Geschenk!

KARL HEBBEL.

December. 1879.

(1) Aus Hiel's *Liederen.*

Ch. Dickens en zijne brieven.

In het begin van 't vorig jaar publiceerde men in Engeland, dat Dickens' familie een uittreksel uit zijne Brieven in het licht zou geven, en wij hoeven niet te zeggen, dat velen, ook in 't buitenland, deze aankondiging met belangstelling, ja met groote vreugde ontvingen.

Dickens is niet alleen onder zijn volksgenooten, maar ook in ons land, in Duitschland, Amerika en elders, een zeer geliefd romanschrijver, en de wensch naar kennismaking met den grooten man zelf is derhalve hoogst natuurlijk. Hij heeft zoo ontzaglijk veel bijdragen tot verbetering van maatschappelijke toestanden; hij is het volk, het schoolkind, den arme en verdrukte in zoo menig opzicht nuttig geweest, en dit door zijne boeiende, diep menschkundige verhalen, welker lezing reeds op zichzelf een genot is. Daarenboven had Dickens niet slechts geniale gaven, maar, in onderscheiding van menig groot schrijver, was zijne geheele persoonlijkheid zeer aantrekkelijk en beminnelijk. - Toch moet zijne biographie nog geschreven worden. Wel gaf zijn vriend John Forster, kort na Dickens' dood, twee lijvige boekdeelen uit, die eene levensbeschrijving genoemd werden, maar... misschien trachtte de schrijver het voetstuk van zijn grooten vriend te beklimmen, om minstens met hem gelijk gesteld te worden. Er is althans in zijn werk veel meer sprake van Forster dan van Dickens, zóóveel meer, dat de ondeugende wereld het boek '*Dickens over Forster*' betitelde. - Daarenboven schijnt M. Forster niet vroolijk of luchthartig van aard te zijn; misschien lijdt hij eenigszins aan 't spleen; hij zag ten minste al schrijvende het leven van Dickens door een donkeren bril, en het spreekt van zelf dus, dat de geheele teekening een minder verkwikkelijk beeld aanbood. Dickens in strijd met zijne uitgevers, met zijne advocaten, met zijne vrouw, werd zeer uitvoerig geschilderd, doch men sloot het boek in de overtuiging, dat men wel den genialen romandichter, maar, niet den *mensch*

Dickens had leeren kennen. Toch had Forster zich ten doel gesteld (ook?) zijnen vriend te verhoogen, daar hij, in geschillen, hem altijd gelijk gaf. ‘Bescherm mij tegen mijne vrienden!’ had Dickens kunnen roepen. Het verblijdt ons nu te meer, dat zijne familie als ter verdediging is opgestaan, en, zonder misprijzing van Forster's werk of doel, ons afstond wat Dickens over zich zelven schreef: zijne brieven, waarin ons als het ware een portret, door den schilder zelf vervaardigd, wordt aangeboden. Het eigenaardige van Dickens' persoonlijkheid komt komt hier duidelijk aan den dag, en ofschoon de Brieven over 't algemeen uit een literarisch oogpunt minder belangrijk zijn, hebben zij hooge waarde voor onze karakterkennis. Ze zijn gedagteekend uit den eersten tijd der letterkundige werkzaamheden, en loopen tot het uiteinde van den romandichter. Aan zijne familie, zijne vrienden, onbekende correspondenten, letterkundige grootheden, enz. gericht, stellen zij ons den schrijver hoogst ongekunsteld in de meest verschillende gesmoedstemmingen voor, meestal onder den invloed van nieuwe werkzaamheden en plannen, of van het behalen van nieuwe lauweren. Eenige zijn in de grootste haast geschreven, vele zijn vluchtige woordjes; ze bevatten dikwijls antwoord op vragen van schrijvers, enz.; maar de meeste zijn gekenmerkt door iets eigenaardigs, dat, geheel op zijn Dickens, ons hem zelf te beter voor oogen stelt.

Het is zeer natuurlijk, dat menschen die van de opbrengst hunner pen moeten leven, weinig tijd of weinig lust hebben tot het schrijven van brieven. Doch Dickens maakte met anderen eene uitzondering, en was ook een ijverig correspondent. Ofschoon elk van de twee deelen zijner Brieven bijna 500 bladzijden bevat, is dit duizental bladzijden druks, naar men ons meldt, slechts een uittreksel uit 's mans brieven. Er zijn er, die men niet in bezit of ter leen heeft kunnen krijgen; andere zijn verscheurd; die aan zijne dochter Kate werden door een ongelukkig toeval verbrand. Het grootste verlies betreft de brieven aan zijn oudsten vriend, mr. F. Beard, met wien hij kennis maakte toen hij nog reporter was bij het

Parlement. Het verdwijnen van die missives is zeer in 't duister gehuld. Mr. Beard verzekert, dat hij geene letter van zijnen vriend vernietigd heeft, maar al wat deze hem in geschrift toezond in eene afzonderlijke kist heeft bewaard. Toch waren al de brieven verdwenen, toen men, na Dickens overlijden, de kist opende; en tot op den dag van heden is er geen spoor van den inhoud ontdekt. Daarom, al stelt reeds de eerste der uitgegeven brieven ons den romanschrijver voor oogen - het gemis der vorige is groot, want juist van Dickens' vroeger leven, waarin hij om den broode hard werken moest, is ons weinig bekend. Een kleine vergoeding wordt ons gegeven in een autobiographisch epistel, dat wij, wegens zijn belangrijken inhoud, in zijn geheel overnemen. Het is gericht aan den novellist Wilkie Collins en gedateerd 6 Juni 1856.

'*Beste Collins*!

Ik heb nooit iets omtrent mij gedrukt gezien dat de juiste waarheid bevatte; ik bedoel een biographisch overzicht. Ik deel redacteurs en compilatoren geene bijzonderheden mee, om de eenvoudige reden dat men dagelijks met dat verzoek tot mij komt. Als gij Forgues wilt inlichten, kunt gij hem zeggen, zonder vrees voor dwaling: dat ik den 7 Februari 1812 te Portsmouth geboren ben; dat mijn vader een beambte was bij de geldelijke administratie der Marine; dat hij mij, toen ik nog zeer jong was, meenam naar Chatham, waar ik tot mijn twaalfde of dertiende jaar werd opgevoed; dat ik daarna op een instituut in de nabijheid van Londen kwam, waarop ik mij (gelijk ook op andere plaatsen) als een flinke jongen onderscheidde; dat ik op 't bureel van eenen zaakwaarnemer, een vriend van mijnen vader, geplaatst werd, waar het mij volstrekt niet beviel; dat ik mij, na weinige jaren, (zoover ik mij herinner) met een hemelsche of duivelsche (*celestial or diabolical*) energie aan de studie van zulke dingen toewijdde, die mij tot een uitmuntenden verslaggever bij het Parlement konden vormen - een beroep, dat vele jonge, talentvolle rechtsgeleerden in die dagen kozen; dat ik mijn debuut op de galerij van 't Lagerhuis gaf toen ik omstreeks achttien jaar

oud was, met een omvangrijk geschrift, 't welk niet meer bestaat: "*De spiegel van 't Parlement*"; dat ik, toen de *Morning Chronicle* door Sir John Easthope aangekocht werd en grooten opgang maakte, bij dat blad werd aangesteld en werkzaam bleef tot ik begonnen was Pickwick uit te geven, iets wat mij noopte elke andere bezigheid vaarwel te zeggen; dat ik den roem achterliet van de beste en vlugste der bekende reporters te zijn, en in dezen tak van bestaan het mogelijke en onmogelijke gedaan te hebben (ik durf beweren, dat ik nog heden de beste stenograaf van de wereld ben); dat ik zonder eenige voorspraak of bemiddeling artikels voor het oude *Monthly Magazine* begon te schrijven toen ik nog met den *Mirror of Parliament* bezig was; dat mijn talent voor beschrijvingen aan den dag kwam, zoodra ik voor de *Morning Chronicle* aan 't werk ging; dat ik behoorlijk geprezen en rijkelijk betaald werd, terwijl het grootste deel der kleine *Sketches of Boz* in dit blad verscheen; dat ik reeds als kind (*when I was a mere baby*) een schrijver en op denzelfden leeftijd een tooneelspeler was; dat ik trouwde met de dochter van een Edinburger advocaat, die de innige vriend en rechtsgeleerde hulp van Sir Walter Scott was, en dat ik nu - ben wie ik ben! (*and that now here I am*). Als gij eindelijk nog iets naders omtrent de uitgave mijner boeken wilt weten, wend u dan tot Wills, hij zal het u meedeelen.

Dit is de eerste maal, dat ik ook slechts deze bijzonderheden geschreven heb, en als ik ze overzie kom ik mijzelf voor als een wild dier in eene karavaan, dat zijn eigen beeld beschrijft tijdens de afwezigheid van den opzichter.

De uwe,

CHARLES DICKENS.'

De eerste brief in de bedoelde verzameling is aan zijne bruid gericht en gedateerd 1835. Hij vertelt haar: 'De uitgevers Chapman en Hall hebben mij maandelijks 14 pond aangeboden als ik een nieuw werk, dat zij zullen in 't licht geven, geheel alleen wil schrijven. De arbeid zal geen gekheid zijn, maar het honorarum is te verleidelijk.' Het contract werd gesloten, en ziedaar het begin van de uitgave der

Pickwick Papers. Het eerste nummer verscheen in Maart 1836, juist twee dagen vóór het huwelijk van den schrijver met Catharina Hogarth; hij was 24, zij 22 jaren oud. Het is treffend dat mevrouw Dickens stierf juist 24 uren na de uitgave eener briefwisseling, in welker eerste deel haar naam zoo dikwijls, en altijd met uitdrukkingen van de grootste teederheid, genoemd wordt.

De *Pickwick Papers*, waarmee Dickens zijne letterkundige loopbaan begon, verbreidden weldra zijnen naam en zijnen roem. Menige kennismaking en menige duurzame vriendschapsband had hij reeds aan 't schrijven van dit werk te danken. En weldra volgde het eene na het andere met korte tusschenpoozen. Het eerste verscheen *Oliver Twist*, toen *Nicholas Nickleby.* Zij werden allen in maandelijksche afleveringen uitgegeven; Dickens heeft nooit een boek vóór de uitgave voltooid.

Tot een bewijs der goedheid en vriendelijkheid, waarmee hij alle aan hem gerichte brieven beantwoordde, hoeveel tijd hem dat kosten mocht, kan een schrijven aan een knaapje dienen, dat hem tegen de voltooiing van *Nicholas Nickleby* zijne beschouwingen en wenschen omtrent de straffen en belooningen der hoofdpersoonen in 't werk had meegedeeld.

Londen, 12 *December* 1838.

‘*Geachte heer!*

Ik heb Squeers een slag op den nek en twee op het hoofd gegeven, waarover hij zich zeer scheen te verwonderen en begon te huilen; iets wat ik, omdat hij een lafaard is, juist van hem verwacht had. Gij ook niet?

Ik heb tevens gedaan wat gij mij in uwen brief over het lam en de beide schapen omtrent de kleine jongens geraden hebt: zij hebben ook goede ale en porter en een beetje wijn gekregen. 't Spijt me dat gij niet gezegd hebt welken wijn zij hebben moesten. Ik heb hun sherry gegeven, die hun zeer goed smaakte; maar één kleine jongen was bijna gestikt; hij was, als gij de waarheid wilt weten, te gulzig geweest; ik geloof, dat hij zich verslikt had; ik vind dat zeer natuurlijk en hoop dat gij 't ook vindt. Nicolaas heeft zijn lams-

gebraad gekregen, gelijk gij wenschtet; maar hij kon het niet opeten, en hij zegt: als gij er niets tegen hadt, zou hij morgen gaarne de rest gehakt nuttigen met een beetje groente: hij eet dat heel graag en ik ook. Zijn porter wou hij liever niet heet drinken; hij zei dat het den smaak benadeelt; toen heeft hij dien koud gekregen. Gij hadt eens moeten zien hoe hij dien dronk; ik dacht dat hij nooit zou ophouden. Ik heb hem ook 3 pond gegeven, doch, opdat het meer zou schijnen, in sixpence-stukken, en hij zei terstond: hij wilde meer dan de helft aan zijne mama en zuster geven en de rest met den arme Smike deelen. Fany Squeers zal volkomen haar deel krijgen, vertrouw daarop. Uwe teekening van haar gelijkt precies; slechts het haar, dacht mij, is niet genoeg gekruld, maar de neus en de voeten zijn juist als de hare. Zij is een leelijk, onaangenaam persoontje, en zal recht verdrietig worden als zij 't begint in te zien; ik verheug mij zeer daarover, en gij zeker ook. Ik had u eenen langen brief willen schrijven; maar ik kan niet schielijk schrijven aan menschen, die ik liefheb, omdat ik daarbij altijd aan hen denken moet; u heb ik lief, ik zeg het u. Daarboven is het 's avonds acht ure, en ten acht ure ga ik altijd naar bed, behalve op mijnen verjaardag, dan blijf ik tot het avondeten op. Daarom zal ik niet meer schrijven dan mijn beste groeten aan u en Neptuun. Als gij met Kerstmis op mijn gezondheid drinkt, zal ik op de uwe drinken - hoor!

Ik ben, geachte heer,

Uw oprechte vriend.

P.S. Ik schrijf mijnen naam niet zeer duidelijk, maar gij kent dien, en dan hindert het niet.’

Van dergelijke brieven bevat de verzameling menigvuldige proeven. Schrijvers baden Dickens om geld: zij kregen het; - om raad: hij gaf dien; - om hulp: hij beloofde haar; ofschoon in negen van de tien gevallen de vriendelijke vragers hem geheel onbekend waren en ongetwijfeld dikwijls zijner goedheid onwaardig.

Hij las met dezelfde nauwlettendheid het manuscript van een onbeduidenden als van een meer geoefenden schrijver;

dikwijls gaf gij zeer uitvoerig raad, en zag, als hij goede verwachting had, niet op tegen eene woordelijke revisie. Toen hij redacteur was, las hij niet slechts elk hem toegezonden handschrift en elke proef, maar hij corrigeerde ze zoo nauwkeurig mogelijk, maakte doelmatige verkortingen of spraakkundige veranderingen enz., zoodat hij dikwijls uit een middelmatig werk een goed samenstelde. Ik heb een aldus door Dickens gereviseerd stuk gezien, en durf zeggen dat de zorgvuldigheid, waarmee de veranderingen gemaakt waren, ter bewaring van de bedoeling of den gedachtenloop des schrijvers, niet weinig moeite en tijd gekost moet hebben. Intusschen, Dickens werkte bijzonder vlug. Grondig toch en degelijk volvoerde hij wat hij in zijne betrekking plichtmatig achtte. Al wat hij deed, deed hij met volle kracht. ‘Ik zou nooit bereikt hebben wat ik beoogde’, schrijft hij aan eenen zijner zonen, zoo ik niet aan het geringste wat ik ondernam dezelfde nauwlettendheid gewijd had als aan het belangrijke.

(*Wordt voortgezet*).

Het ‘Concert National’ te Brussel.
- 28 Februari en 29 Maart 1880. -

Toen ik het eerste *Concert National* besprak, had ik de gelegenheid niet eenige bemerkingen te maken op eene *nota* van het programma: ‘Les auteurs ont la faculté de diriger eux-mêmes l'exécution de leur oeuvre.’ - Diezelfde nota vond ik weer bij het derde Concert, en ik kan niet nalaten er ditmaal eenige woorden tegen in te brengen.

Vooreerst schijnt die bekendmaking mij veeleer eene uitnoodiging te zijn dan eene inlichting; zij is naar alle waarschijnlijkheid ingegeven geworden door het valsche denkbeeld dat iedere toondichter, enkelijk om reden zijner begaafdheid als komponist, ook de natuurlijke geschiktheid

heeft om zelf te besturen. Niets is nochtans min waar dan die laatste bewering.

Het orkest ie een monsterspeeltuig dat men moet *leeren* hanteeren zooals men de viool leert bespelen. Het zij hier in 't voorbijgaan gezegd, al onze Conservatoriums en Muziekscholen missen dien tak van muzikale wetenschap; alleen Benoit heeft in den beginne getracht bij de Muziekschool te Antwerpen een' leergang van *Leiding* in te voeren. Mij is het onverklaard waaraan diens totaal verval te wijten is; zeker hadde hij groote diensten kunnen bewijzen. Een groot getal komponisten beelden zich in dat die kunst (zoo het er voor hen eene is) hun is aangeboren, en menig hunner wien men zoo naïef zou zijn te vragen ‘of hij ook dirigeeren kan,’ zou wellicht minachtend antwoorden zooals die fransche àlweter wien men vroeg of hij ook pianospelen kon: ‘*Je ne sais pas*; *je n'ai jamais essayé.*’

Het orkest-leiden is zoowel een op zichzelf staande vak als gelijk welk ander in de Toonkunst, voorzeker niet het minst ingewikkelde. Tot eene goede orkestleiding behoeft niet alleen een zeer uitgebreide technieke kennis en esthetische ontwikkeling, gepaard aan eene door de praktijk verkregene ondervinding van het orkest mekanismus (ik spreek hier natuurlijk enkel met het oog op ernstige uitvoeringen van min of meer ernstig opgevatte werken) eene over 't algemeene zeer zeldzame, ja, voor den komponist die zelfs zijn werk dirigeert schier onmogelijke meesterschap over de zinnen en eene onverstoorbare tegenwoordigheid van geest, maar daarenboven die gansch bijzonde*r*e gaaf welke als het ware de genius van den orkestleider is: de alomtegenwoordigheid van den blik. Beethoven, de onovertroffen symfonist, was een gebrekkig dirigent; hij zelf herkende zijn werk niet onder *zijne* leiding uitgevoerd

De goede orkestleiders zijn immer zeldzamer geweest dan de komponisten. En toch, hoe verlicht ook, iedere komponist bezit in min of meer groote mate de neiging om te dirigeeren, voornamelijk voor zijn eigen werk; dit zal niemand loochenen; en ook dààr ligt juist het gevaar. Van het oogenblik dat

men ertoe uitgenoodigd wordt is er een groote dosis overweging of zelfbeheersching noodig om aan de bekoring te weerstaan. Van ‘zedigheid’ in den zin die doorgaans aan dit woord wordt gehecht is er geene spraak; dit is eene leugen, bijzonder bij den toondichter. Overigens, wanneer men nagaat dat een goed orkest, om met eenen iets meer dan *gevoeglijken* samenhang te kunnen werken, een goed dirigent behoeft; wanneer men dit stelt tegenover de natuurlijke schaarschheid van goede dirigenten; en daarbij bedenkt dat zij, wien het in zulke omstandigheden aan de gepaste overweging faalt, voorzeker niet tot de ‘goeden’ kunnen worden gerekend, dan zal men met mij instemmen dat het *Concert National* door dat artikeltje zijner Statuten een zeer twijfelachtigen dienst bewijst, zoowel aan de komponisten in 't algemeen als aan eigen *prestige.*

Maakt men nu de hier passende opmerking: dat elk orkest een verschillig *doigté* vordert; dat een zelfs middelmatige dirigent tegenover een bijzonder *Concert*-orkest altijd een uiterst gebrekkig figuur maakt - het eerste Concert leverde hiervan stellige bewijzen, - dat zelfs een goed dirigent van wege een plaatselijk orkest, het moge dan ook een uitmuntend gedisciplineerd Theater-orkest zijn, waaraan *hij* niet gewoon is en dat den tijd niet heeft gehad zich aan hèm te gewennen, onmogelijk meer kan verkrijgen dan eene als karakter verwrongene en als samenhang onjuiste uitvoering, - dan komt men ertoe de hierboven aangehaalde *nota* om te zetten in dezen niet zeer esthetischen, maar niettemin zeer logieken zin:

‘Les auteurs ont la faculté de *déranger* eux-mêmes l'exécution de leur oeuvre;’ - hetgeen niet bijzonder vleiend is voor den ‘chef d'emploi’ en bijgevolg zonder toepassing op Waelput.

Een goed orkestleider is een virtuoos; hij schittert enkel op het instrument door hem gestadig bespeeld; dit alléén trilt zooals hij gevoelt en drukt uit wat hij wil. Er is tuschen beiden eene soort van zedelijke verknochtheid, welke men niet straffeloos breekt.

***

Bij het derde Concert was er slechts één komponist, BARWOLF, die zich beriep op zijn recht om zelf zijn werk te leiden, en... neen, ik wil het liever niet zeggen nog, voor ditmaal.

Het Concert ving aan met eene *Ouverture* van ED. LASSEN, zeer wèl gemaakt, breed en deftig opgevat en bijzonder flink van orkestratie. Het orkest heeft die geënleveerd met een merkwaardigen samenhang en eene buitengemeene juistheid van koloriet.

Het aria uit '*l'Amant jaloux*' van GRÉTRY is zeer netjes en bevallig gevormd, naïef en zonder de minste pretentie, frisch van rythme en fijn gecadenceerd. De zangeres, Mej. Heirwegh, heeft eene heldere en buigzame stem, daarbij iets symphatieks in de voordracht en een zeer loffelijk mecanismus. Een weinig meer ontwikkeling harer uiterste registers is wenschelijk; hare hooge en lage tonen klinken geforceerd.

De *Concerto* voor piano en orkest, van C.L. HANSSENS, is een zeer belangrijk werk. Het getuigt van die groote meesterschap over den vorm en de kleur welke Hanssens kenmerkt, evenzeer als van zijne zoo recht artistieke fijngevoeligheid.

Een andere gelegenheid zal dienen om dit werk nader te bespreken. De virtuoos, mej. B. Willems, heeft zich wat het esthetische harer voordracht van dit *Concerto* betreft, niet ver boven het middelmatige getoond, Zij kent Hanssens niet.

Het Eerste Deel eindigde met eene *Chacone* van VAN CROMHOUT, geestig opgevat, zwierig en vol vuur en nog al fijn gedétailleerd. Het stuk is echter wat gerekt en de orkestratie ervan hier en daar wat stroef.

BARWOLF opende het tweede deel met eenige zijner *Fragments symphoniques*. Dat is ongelukkige muziek! Het was wellicht bij 't hooren van een dergelijk onmuzikaal geschar en gewroet van muziekinstrumenten, dat Theophile Gautier lucht gaf aan de weinig innemende boutade: 'La musique est le plus désagréable de tous les bruits!' Noten, veel noten, en ter afwisseling nòg noten, gerucht zonder zin, dooreenwoeling van timbers zonder reden, opeenzetting van vormen

zonder beteekenis, modulatiën zonder oorzaak noch effekt. Zooiets is bedroevend voor al wie eenig besef heeft van het doel der kunst... Techniek? Ja wel; maar één ietwat verheven denkbeeld, een enkel doordacht inzicht zou men er te vergeefs in zoeken. Het orkest deed niettemin flink zijn best.

De *Rêverie-caprice* - in den vlaamschen tekst vertaald door *Invallende droomerij* (?) en de Concert-studie *L'Impétueuse*, beiden van CH. DEWULF, zijn twee pianostukjes zonder andere bijzondere eigenschap dan... eene ongewone platheid.

Hetzelfde kan gezegd worden van het paar dubbelbetitelde romancen van ADRIANUS WOUTERS, die later uitgevoerd werden en die eens te meer bewezen in wat erbarmelijke staat van karakterloosheid het *belgisch-fransch* 'lied' zich bevindt, terwijl integendeel sommige onzer Vlaamsche komponisten in dat vak meesterstukjes voortbrengen van poëzie en oorspronkelijkheid. - In 't voorbijgaan zij hier met één woord gewezen op eene nieuwe reeks liederen van ED. BLAES: *Lenteliederenkrans*(1) onlangs uitgegeven, en waaronder pereltjes van karakter en dichterlijkheid. - Om op onze romancen terug te komen, hun titel zegt alles over hun karakter: *La Vague* ET *L'Enfant*, *La Captive* ET *La Fauvette*, allerletterlijkst in 't vlaamsch vertaald door *De Golf* EN *Het Kind*, *De Gevangene* EN *de Grasmusch*(2).

(1) Poëzie van Th. Coopman.

(2) Dit herinnerde mij onwillekeurig aan eene vertaling op sommige programmas der volksconcerten ten onzent gegeven in het Park en in de Warande; ieder heeft daar meer dan ééns de aanduiding: *Solo pour cornet à pistons* omgezet kunnen zien door: *Solo voor Hoorntje...* Waarom niet: *Alleenspel voor zuigerhoorntje?*!!.. Zonder de hierboven aangehaalde vertalingen met laatstgenoemde phenomenale omschrijving gelijk te zetten, vind ik toch dat men zulke romancentitels, van echt franschen aard en overgaande tot het typieke, moest... eerbiedigen, te meer wanneer de aldus gedoopte gewrochten dan toch in 't fransch gezongen worden.
Heel wat mooiers gaf ons het volgende *Concert programma:* Eene *Polonaise fantastique* van Benoit werd er vertaald door: 'HERSENSCHIMMIGE *Polonaise.*' (sic). Wat zegt ge?

De *Poème symphonique* van EM. WAMBACH. met viool-solo, uitgevoerd door den heer Jéhin, solo-viool van het *Concert-National*, is meer dan eens reeds ten onzent gespeeld geweest, onder den titel van *Fantazij voor Orkest.* Dit stuk is een der beste van dien jongen toondichter, zoo niet zijn beste. Het beweegt zich liefelijk droomerig op een nog al eigenaardig golvend sujektje, en de tegenoverstelling van den bijzonderen toon der solo-viool aan het orkest geeft het een zeker intiem melancolisch karakter dat niet van belang is ontbloot. De te ver gedrevene uitbreiding van het éénige thema en eene niet altijd doelmatige aanwending van den rythmus maken het wat langdradig en eentonig. Over het algemeen is dat stuk valsch geproportioneerd.

Ten slotte eene *Marsch* van EDW. BLAES. Deze getuigt van eene ernstige strekking naar het nieuwe, in vorm en sonoriteit, en doet verlangen naar een als kader meer belangrijk werk van dien komponist.

***

De *Jubel-Ouverture* van TH. RUFER, welke tijdens de Antwerpsche Rubensfeesten den tweeden prijs behaalde in den wedstrijd door de Koninklijke Harmoniemaatschappij uitgeschreven, opende het 4e Concert. Zooals ik bij de eerste uitvoering van dit stuk zegde, Rufer streeft vooral naar éénheid, en is in de gelijkvormigheid gevallen, hetgeen zijn werk zwaar en eentonig maakt. Het koloriet is er in verwaarloosd ten voordeele van het harmonisch effekt; de sonoriteit is gevolgentlijk weinig verzorgd, en het geheele verkrijgt daardoor een zeker aanzien van ruwe stroefheid. De indruk van Rufer's werk is een gevoel van kracht, welke eene richtende hand mist. Het orkest heeft dat stuk op schitterende wijze uitgevoerd.

Daarop volgde een *Duo* uit het zangspel '*La Filleule du Bailli*' van ALIDOR VAN SYNGHEL, (voor de kritiek zie hier boven: De Wulf-ejusdem farinae) gezongen door de heeren J. Van Cauteren en Goossens. Het is te denken dat de heer Van Cauteren, volgens gewoonte, niet in 't bezit was van ál zijne

middelen als zanger: wat hij uitbracht deed in alle opzichten het dof en onmannelijk effekt van een werkend phonographe. De heer Goossens verwezentlijkte het tegenovergestelde uiterste. Het timber zijner stem is vol klem en niet onaangenaam, maar wordt onsmakelijk door een overdreven vurige voordracht en een ruwen stijl.

De *Polonaise fantastique* - vertaald: *Hersenschimmige* (*??) *Polonaise* - van PETER BENOIT, is een werk der eerste jongheid van den meester; zonder uitstekende eigenaardigheid in de opvatting, los en - ingezien de weinige verhevenheid van het genre - deftig van vorm, kleurig georkestreerd en vinnig van modulatie. Overigens maakt dit stuk nog geen de minste aanspraak op welkdanige der hervormings-eigenschappen, welke de latere voortbrengselen van Benoit kenmerken. Met veel vuur en een onberispelijken samenhang uitgevoerd, heeft die jongelingsluim ook nu nog veel effekt gemaakt; zij verwierf een luidruchtigen bijval.

De *Légende symphonique* (Symphonisch verhaal) van ALF. TILMAN, is een niet onverdienstelijk werk, ondanks zijn weinig beteekenend, versleten onderwerp. Tilman lijdt aan het tegenovergestelde gebrek van Rufer: hij is te *veel*vormig door onophoudelijke jacht op verscheidenheid. Als samenstelling laat dit stuk nog al wat te wenschen: men wordt er te veel den *naad* in gewaar. Als orkestratie getuigt het van zekerheid, maar geenszins van vinding.

De toondichter bestuurde zelf en heeft zich tamelijk wêl uit den slag getrokken: hij heeft *arm* en kalmte, wat nochthans niet voldeed om aan het orkest die gerustheid te geven welke onontbeerlijk is voor een volmaakten samenhang.

Het Tweede Deel van het programma werd gansch ingenomen door eene *Requiem-mis* van ED. DEPRET. Beoordeeld van het standpunt der godsdienstige muziek, staat dit soort van notenspel zoowat gelijk met de bontgekleurde of vergulde heiligenbeeldjes in de Roomsche kerken: dit stuk geeft nog zelfs geen denkbeeld van... het denkbeeld dat het diende te verbeelden. Met het oog op wat er hedendaags zooal voor de kerk in muziek geschreven wordt, zou daarvan misschien

niet te veel kwaads te zeggen zijn; maar op een concert is dit de vraag niet. Welnu, naar de verhevene opvatting, die het doel der toonkunst dient te wezen, is deze *Mis* verre van muzikaal te wezen: dat is *nabootsing van muziek* en tijdverdrijf. De komponist bestuurde zelf zijn werk, en heeft daarmêe getoond eene belangwekkende geschiktheid te hebben... voor 't beenhouwen of zoo iets. Immers, hij werkte vreeselijk met armen en voetzolen; ook was het geenszins te verwonderen dat onder zulk eene directie (?) het orkest - dat onder Waelput's leiding met zooveel samenhang en warmte van koloriet de drie eerste nummers van het programma had uitgevoerd - gedurende dien heelen *Requiem* oneindig te wenschen liet. Het hing niet meer samen. De koren welke voor dit laatste werk bij het orkest gevoegd waren, hebben zich zeer knap gedragen, inzonderheid de knapen en de bassen. Van de solisten verdient vooral mevr. Huyghe-Bosman (sopraan) eene loffelijke vermelding: hare stem is zuiver en warm, en hare voordracht zeer artistiek.

Alvorens te eindigen dient er bestadigd, dat het *Concert-National* volkomen in den smaak schijnt te vallen van het Brusselsch publiek. De ruime zaal der Harmonie was bij de laatste feesten letterlijk ingenomen, en de warme toejuichingen die aan de uitgevoerde werken ten deele vielen, getuigen dat de Nationale kunstbeweging ook in de hoofdstad niet met een overschillig oog wordt gevolgd.

EDWARD KEURVELS.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.

OPGEVOERDE STUKKEN[1]. Oorspronkelijk: *De drie hoeden*, blijspel (3 bedr.); *Jane Shore*, historisch drama (5 bedr.)

Vertaald: *Ben-Leil*, drama (8 taf.); *De Bultenaar*, drama (8 taf.); *Fualdis, of de misdaad van Rodez*, drama (8 taf.).

Sedert 't begin dezer maand April is, zooals wij in ons vorig artikel lieten voorzien, het bestuur van ons Nationaal Tooneel overgegaan aan de Vereenigde Tooneelisten. Alvorens zijn' scepter neer te leggen heeft de heer Victor Driessens het publiek bedankt, voor de ondersteuning en de menigvuldige blijken van genegenheid, die hij gedurende zoovele jaren mocht genieten. - Ook het publiek blijft den heer Driessens dankbaar, voor de talrijke diensten door hem aan ons Tooneel bewezen, en hoopt dan ook hem nog vele jaren als *Deken* aan 't hoofd der nieuwe Schouwburgvereeniging te behouden, overtuigd dat èn zijne vakkennissen, èn zijne rijke ondervinding hier nog veel tot den bloei der dramatische kunst kunnen bijdragen.

***

Het ware moeielijk geweest, beter te beginnen dan de *Antwerpsche Schouwburg-Vereeniging* het deed, met de opvoering van een oorspronkelijk historisch drama, en wel '*Jane Shore*' van onzen stadgenoot Frans Gittens. Men weet dat de heer Gittens eenige jaren geleden als tooneelschrijver debuteerde met een soort van drama getiteld '*De Geuzen*'. Wij hebben het den schrijver nooit verborgen, dat we met zijnen eersteling niet zeer hoog opliepen: de omstandigheden hebben grootendeels het succès van dat stuk gemaakt, veel minder de tooneelkundige waarde. Wij hechtten er aan, hier

(1) Niet inbegrepen degenen die reeds in een vorige lijst werden opgenomen.

deze bekentenis schriftelijk te herhalen, omdat de lof, dien wij thans in rechte zijn den vriend Gittens toe te zwaaien niet overdreven schijnen zou.

Geven wij vooreerst den korten inhoud van zijn stuk, waarvan het onderwerp aan een zeer dramatische episode van Engeland's geschiedenis is ontleend:

Jane, eene dochter van welgestelde ouders, is gehuwd met den goudsmid *William Shore*, die haar uitermate lief heeft en die haar niet alleen tot gelukkige echtgenote, maar ook tot gelukkige moeder maakte. Niets zou er dan haar geluk ontbreken indien niet nu en dan de gedachte aan eene bij haar geboorte gedane voorspelling, ‘dat ze eenmaal *Koningin* worden zou’ haar soms kwellen kwam. En hoe zou zij er niet aan denken? haar echtgenoot ontvangt dagelijks ten zijnent het bezoek van edellieden, die Jane altijd met veel beleefdheid en hoofsche voorkomenheid bejegenen, want Jane is beeldschoon, en meer dan één wenscht haar te bezitten. Gelukkig is Jane ook deugdzaam. Ten einde aan die vervelende bezoeken te ontsnappen stelt zij haren echtgenoot voor, de stad te verlaten, om stil, afgezonderd en ongekend, op een buitengoedje met hunne kinderen te gaan leven. Alvorens te kunnen antwoorden wordt William Shore in zijnen winkel geroepen en gedurende dien tijd dringt een bedelaar de voorkamer binnen, zegt ook waarzegger te zijn en voorspelt opnieuw aan Jane dat ze *Koningin* worden zal. Buiten zich zelve, verplicht Jane den bedelaar hare woning te verlaten en nog heeft ze hare ontsteltenis niet gansch overwonnen, wanneer de edellieden, ditmaal gevolgd door den hertog van *Gloster*, hun dagelijks bezoek brengen. Gloster koopt verscheidene kostbare voorwerpen voor zijne moeder en een geheimzinnigen ring, die gift bevat, voor zich zelven; hij verzoekt Jane Shore die aankoopen zelve aan 't hof te brengen, daar zijne moeder reeds dikwerf den wensch uitdrukte, die begaafde Jane, de schoonste vrouw van Londen, zooals men haar noemd, te leeren kennen. Jane weerstaat, maar haar echtgenoot die weet dat een verzoek van Gloster als een bevel moet worden opgenomen, weet haar te bewegen en zij zal gehoorzamen. Arme man! wist ge wat ge deedt? De bedelaar, die gedurende uwe afwezigheid in uw huis drong, is niemand anders dan Gloster, die uwe vrouw aan zijnen broeder, Koning Edouard IV, tot minnaren wil geven, opdat hij zich minder met 's lands zaken zou bemoeien en aan hem, Gloster het bewind overlaten zou!.. De arglistige Gloster weet zijnen anderen broeder, de hertog van Clarence, die op Jane verliefd is en hoopt uit den valstrik zijn voordeel te trekken, voor zijne zaak te winnen. Wanneer Jane aan het hof verschijnt, weten wij door allerhande middelen haren hoogmoed op te wekken: nog zou

zij aan de liefde des Konings weerstaan hebben, indien zij niet door het aanvaarden van die liefde, hij leven redde van eenen onschuldig ten dood veroordeelden man uit het volk. Hare goedhartigheid deed Jane hare plicht vergeten, maar schonk haar de liefde der gansche bevolking, die haar feestelijk bloemen en eene kroon komt aanbieden, en haar gaarne tot den troon zou willen verheven zien. Edouard IV is dit dan ook van voornemen, hij zou Jane tot zijne wettelijke vorstin willen verheffen; maar dit maakt de rekening van Glosterniet! Deze poogt nu Jane tot zijne politiek van volksverdrukking overtehalen; doch daar zij hardnekkig weigert en de partij van Edouard en het volk tegen hem kiest, besluit hij zich op haar te wreken. Geholpen door graaf Warvick beraamt hij plannen tot haren val. Jane denkt zich echter de sterkste, want zij bezit de liefde des Konings. Schonk hij niet, te midden van een feest, dat te harer eere werd gegeven, de vrijheid aan William Shore, van wien hij nogtans gaarne zou ontslagen zijn om met Jane te kunnen trouwen, en die door Gloster werd gevangen genomen in de hoop dat Edouard hem ter dood zou veroordeelen en om Jane's hart door dien slag te doen bloeden? Die helsche list mislukt zijnde, zal Gloster wat anders zoeken. Hij noodigt den Koning en Jane op eene jachtpartij en heeft heimlijk tot rustverblijf gekozen juist een buitengoed, dat sedert Jane's vertrek door William Shore bewoond werd. Jane, daar een poos alleen zijnde, ontwaart haar portret en vindt op de tafel een geschrift waarin zij de hand van haar zoontje herkent. Die ontdekking vervult haar met schrik en met vreugde tevens. In een zijvertrek hoort ze de lieve stemmen harer kinderen, ze snelt naar de deur der kamer om hare kleinen te omhelzen, wanneer William eensklaps woedend binnenkomt, de plichtvergeten echtgenote haren misstap verwijt, en volstrekt weigert haar hare kinderen te laten zien. Nog gansch in tranen badend, vindt de Koning haar zitten; hij verneemt dat ze met haren man gesproken heeft, veronderstelt dat ze hem nòg bemint, meer dan hèm, en wordt jaloersch. Die jaloezie wordt aangehitst door Gloster, die den Koning in den waan brengt dat Jane hare gunsten ook aan enkele zijner hovelingen heeft geschonken! Edward eindigt met de arme Jane te verstooten en toestemt in zijn door Gloster beraamd huwelijk met Lady Gray, terwijl de aartsbisschop van York, daartoe door zijnen broeder graaf Warvick aangezet, Jane onder den verschrikkelijksten banvloek der Kerk verplettert. Jane is, krachtens dien ban, thans gedoemd rond te dwalen, zonder dat iemand haar eenige hulp mag bieden; hare meid Betty zelve, die haar vroeger zoo genegen was, wijst haar af, uit vrees voor haar eigen zielenheil! Niemand heeft medelijden met haar, dan die hatelijke wraakzuchtige Gloster, die haar den dood aanbiedt bij middel van denzelfden giftring, dien hij vroeger bij haren echtgenoot heeft gekocht. In vertwijfeling aanvaardt de arme gevloekte dat tragisch einde van haar

lijden: stilaan voelt ze hare krachten verminderen, als ze op eens hare kinderen ontwaart... Jane wil ze aan het hart drukken; maar, helaas! het is te laat: uitgeput zijgt zij ten gronde. Dezelfde arme man, die vroeger door haar van den dood werd gered, vindt haar op straat liggen, herkent haar en gaat bij hare huisgenoten om hulp vragen. Eerst weigert de meid; maar welhaast wordt haar medelijden sterker dan haar scrupuul. Men brengt hulp, en Jane's toestand schijnt een oogenblik te verbeteren. In de armen haars echtgenoots krijgt zij het bewustzijn terug, - en William schenkt haar, die zoo wreed haren misstap heeft geboet, met liefde vergiffenis. Thans mag zij hare kinderen omhelzen! Hare vreugde is echter van korten duur: 't is slechts de verzoening in den dood! Het vergif kent geene genade en de arme Jane sterft, juist op 't oogenblik dat de koninklijke huwelijksstoet over de plaats komt. William Shore dwingt den Koning zich voor zijn slachtoffer neer te buigen...

Dit stuk, stevig opgetimmerd, is ook met veel bekwaamheid geleid en over het geheele heerscht een gedistingeerde, passende toon. De taal is natuurlijk en wordt alleen ontsierd door een paar triviaalluidende volksuitdrukkingen, die er niet bijzonder op hunne plaats zijn. De karakters zijn vrij goed geteekend en blijven der opvatting getrouw. Menig tooneel werkt hoogst dramatisch, en het geheele heeft op de toeschouwers den besten indruk gemaakt. Wij voor ons zijn van gevoelen, dat het stuk van den heer Gittens als opvatting en als bewerking, misschien wel het beste oorspronkelijk Vlaamsch tooneelwerk is, en we wenschen er onzen stadgenoot van harte geluk meè.

Of we op *Jane Shore* hoegenaamd niets hebben aan te merken? Ja wel. Vooreerst komen in het 1e bedrijf eenige langdradigheden, doch die gemakkelijk te veranderen zijn. Dan, een woord over Jane's karakter. Om zijner heldin de volkomen sympathie van 't publiek te behouden, ook na haren val, stelt de schrijver ons de kracht harer verleiding aan het Hof schier als onoverwinbaar voor; hij gebruikt daartoe alle middelen, zelfs eenen aanval op hare goedhartigheid, zóódanig dat het haar, menschelijk gesproken, onmogelijk wordt aan de bekoring te ontsnappen. Die wijze van voorstellen is zeker nieuw en als sceniek uitwerksel indrukwekkend; doch ware het niet beter en in verband met

wat volgt stellig meer logisch, meer natuurlijk geweest, daarbij Jane's hoogmoed wat meer in 't spel te brengen? Immers, dat gevoel van hoogmoed lag wèl in de opvatting. Het tooneel dat Jane in 't volgend bedrijf met Gloster heeft, ware aldus ook meer gewettigd geweest. Dààr toont ze zich al te veel koningin, voor iemand die er eerst zoo weinig aan dacht het te worden, als de heer Gittens ons zijne Jane bij de verleiding voorstelt.

De jaloerschheid van den Koning in het 4e bedrijf, alsook zijne buitengewone gramschap tegen Jane, schijnt ons wat te brusk aangebracht: eene eenvoudige beschuldiging kan of mag die niet teweegbrengen, vooral niet zoo ras, zoo onvoorzien.

Wij weten niet in hoeverre het een' schrijver in geweten vrij staat, om, zooals de heer Gittens het deed, een monoloog uit Shakespeare in zijn stuk over te nemen; het is nu maar een monoloog, maar wanneer die overname in beginsel wordt goedgekeurd, dan zou men kunnen een gansch tooneel of meer nog in eigen werk inlasschen - en dàt mag, gelooven wij, toch niet? - Overigens, had het stuk van den heer Gittens dien opschik niet noodig, waardoor zelfs het dramatisch effekt hier geenzins wordt verhoogd.

Als historische getrouwheid zou er op het stuk wel wat af te dingen zijn: de schrijver is nog al eens van 't historisch gebied afgeweken, doch de grootste tooneeldichters en romanciers hebben zich daarin een ruime vrijheid veroorloofd, en verre van het den heer Gittens zoo kwalijk te nemen, verheugen wij er ons over; want het heeft hem de gelegenheid verschaft een zeer aangrijpend slottooneel te vinden, dat op het publiek een diepen indruk maken moet.

Vergeten we niet te zeggen, dat al de artisten met den meesten ijver hunne rollen hebben ingestudeerd. Mevr. Marie Verstraeten, is eene wellicht onverbeterlijke *Jane Shore*; zij heeft vooral het stervenstooneel meesterlijk weergegeven; de heer Van Kuyk, die de ondankbare rol van Gloster te vervullen had, heeft zich menigmaal om zijn voortreffelijk spel doen toejuichen. De overige rollen zijn van minder belang en worden op zeer bevredigende wijze vervuld, met

uitzondering misschien van die des Konings: we zouden willen zien dat de heer Tiellen zijn spel met meer gloed, wat meer vuur bijzette.

Eene bijzondere melding verdienen nog de twee kleine juffers Dierckx en Lemmens, die de kinderrolletjes (9 en 5 jaar) allerliefst vervullen.

De kostumen zijn zeer fraai, en de tooneelschikking best verzorgd. Alleen die nieuwerwetsche zaal in het 4e bedrijf, welke eene kamer de XVe eeuw verbeelden moet, kan er moeilijk door; ook zouden we bij den koninklijken stoet in 't laatste bedrijf wat meer pracht willen zien tentoonspreiden.

***

Nog een ander stuk werd gedurende deze maand voor de eerste maal opgevoerd: '*Fualdis*, *of de misdaad van Rodez*,' drama in 8 tafereelen, van Duperty en Grangé, vertaald door Henri Dierckx. We zullen ons wel wachten den inhoud van dit effektdrama mée te deelen. 't Is de gedramatiseerde geschiedenis van een berucht proces, dat veel ophef heeft gemaakt en vrij algemeen bekend is. Het stuk, flink gebouwd, bevat ontegenzeggelijk enkele goede tooneelen en zal misschien meer dan eens eene volle zaal uitlokken; maar we zijn geene liefhebbers van die gerechtelijke dramas, waarin de misdaad zoo breedvoerig in al hare crimineele afschuwelijkheid wordt voorgesteld. - Voegen wij er bij, dat al de artisten, voornamentlijk de heeren Driessens, Dierckx, Van Kuyk, Lemmens en Tiellen en de beide dames Verstraeten, hunne rollen opperbest vervulden. Ergo: veel bijval. Merken wij ook aan, dat de tooneelschikking uitmuntend was, en dat we onder dat opzicht in den laatsten tijd merkelijke verbetering bespeuren.

***

Ten slotte een paar tooneelgeruchtjes. Mevr. *Aleidis* heeft opgehouden deel te maken van ons gezelschap. Van een anderen kant vernemen we dat de juffers *Elise Jonkers* en *Marie Tenvoorde,* twee niet onverdienstelijke liefhebsters,

eene verbintenis hebben geteekend. Met genoegen hebben wij dit laatste nieuws vernomen, en we hopen dat het nieuw Bestuur zal doen wat in zijne macht is om beider aanleg te ontwikkelen. Dat is het zekerste middel om haar voorbeeld door anderen te doen volgen.

Z...

Brieven uit Noord-Nederland.

I.
'Joncfrou Katelyne,' van De Geyter en Benoit.

Rotterdam, April 1880.

Waarde heer Redakteur,

Dank aan de meesterlijke leiding van den heer L.V. BRANDTS-BUYS, dank aan den voortreffelijken kunstgeest en voorbeeldigen ijver van '*Rotte's Mannenkoor*', heeft Rotterdam dezer dagen weer een dier puike uitvoeringen gehad, die eene stad in de oogen der muzikale wereld verheffen.

Behalve een keurig gewrocht van den Duitschen componist C. REINECKE, werd op dit Concert een stuk van een Noord-Nederlandsch en een van een Zuid-Nederlandsch componist ten gehoore gebracht. Ik bedoel namelijk de Zwitsersche Vredescantate van S. DE LANGE, JR. en de dramatische scene '*Joncfrou Katelyne*' van BENOIT.

Dit nieuwe werk van uw talentvollen maestro was, voor zoo ver mij bekend is, nog niet in Holland, althans niet in Rotterdam uitgevoerd, en men had het met zekere belangstelling te gemoet gezien. De schitterende bijval die aan '*Katelyne*' ten deel viel, zegt genoeg dat onze verwachting niet is teleurgesteld geworden.

BENOIT'S compositie - die het in menig opzicht fraai gedicht van JULIUS DE GEYTER zoo heerlijk tot zijn recht komen deed - kon wel geene betere vertolkster vinden dan uwe zoo rijkbegaafde Vlaamsche zangeres Mevrouw DE GIVE-LEDELIER.

Ziehier overigens hoe de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* - die hierin voorzeker de tolk is van geheel het kunstlievend en kunstkennend publiek - zich over het werk en over de uitvoering uitdrukt:

'.... Wij hopen deze Antwerpsche zangeres (Mevr. De Give) meermalen in onze concertzalen te ontmoeten. Haar orgaan is buigzaam, deugdelijk ontwikkeld en schoon van timbre, terwijl zij in hare voordracht, die warm en innig, en toch gekuischt is, de gave bezit van meesleepen.

Dit laatste mocht inzonderheid blijken uit de wijze waarop zij zich kweet van de zware taak, èn muzikaal èn dramatisch, welke Benoit haar oplegde met zijne *Joncfrou Katelyne.* Ziedaar toch eene figuur, aan welke dichter en componist in een kort bestek de heftigste en teederste hartstochten te vertolken gaven, welke het menschelijk gemoed beroeren kunnen. Nòg bloedt de wonde versch, door Artevelde's moordenaars geslagen in het hart van zijne weduwe; nòg draagt haar kroost het rouwkleed - als diezelfde woestelingen, die haren echtgenoot ombrachten, bij haar aankloppen om hulp: hulp voor het benarde vaderland. Wat zal zij doen? - Zij ziet opnieuw den gruwel vóór zich: zij ziet den Ruwaard vallen, zijn lijk door het razende gepeupel langs de straten sleuren - en zij vraagt of Gods wrake dan nog niet neergedaald is op der schuldigen hoofd.... Maar straks wellen zachtere aandoeningen haar uit het hart. Zij leeft terug in de herinnering van hare jeugd en haar geluk-

'O arme, arme Katelyne!
Uw jeugd was als de Mei vol zangen en gebloemt;
'De Schoone' werdt ge in 't land genoemd;
En hij, de Vroede Man, de wereld door beroemd,
Hij kwam tot mij, hij werd de mijne....
Wat was hij vroom! wat was hij schoon!
Een Koninginne heeft een troon,
Maar om den hals geen arm beschermend als de zijne!
.....

'En aan die heugenis komt zich de diepe stem van Roeland paren - Roeland, de groote stormklok, Vlaanderen's zonen oproepend in 't geweer. Dan zwijgt in haar de wrok. Door Artevelde's schim voelt zij zich omzweven. Het is voor Vlaanderen, het is voor Gent. 'Kom,' roept zij uit, 'kom heen, mijn kroost, kom hulpe schenken! Vergeet zijn moordenaars!' - En met haar kinderen gaat zij heen, om haar juweelenschat ten offer te dragen voor het land, dat zoo vreeselijk zich aan haar vergreep, maar dat toch haar vaderland bleef.

Om een dramatisch tooneel als dit op eenigszins bevredigende wijze te kunnen vertolken, dient eene zangeres toegerust te zijn met niet alledaagsche gaven van begrip en uitdrukking. Zoowel in het eene

als in het andere opzicht brengen wij aan mevrouw De Give oprechte hulde. Er sprak ziel uit haar zingen.

En wat den componist betreft - hij heeft zich met dit nieuwe opus weder een kunstenaar getoond, op wien de zonen van Artevelde's Vlaanderen roem mogen dragen. In deze dramatische scène liggen weder eene oorspronkelijkheid en eene kracht. door welke men zich aangegrepen voelt als door twee sterke handen. Of hij met zijn wild dooreengewoeld orkest het razen schildert van het graauw, of dat hij met de zachtste viool-figuren het beeld omvlecht van Katelyne's vervlogen schoonheid en jeugd - Benoit is steeds zich zelf. Hij verschrikt u, hij streelt u; - maar hoe ook, altoos houdt hij uwe aandacht gevangen. Dit komt omdat hij eene van die zeldzame verschijningen is op muzikaal gebied: een karakter.

Peter Benoit veroverde zich stormenderhand eenen naam in ons midden met zijne *Rubens*-cantate. Met zijne *Joncfrou Katelyne* (getuigen het de daverende toejuichingen en de fanfares die hem loonden) verhoogde hij nog de belangstelling in zijn talent. Hij zal als kunstenaar in Noord-Nederland gansch burger geworden zijn, wanneer men hem ook zal hebben leeren kennen uit een van zijn eigenaardigste werken: zijn *Kinder-oratorium*, waarvan de uitvoering moet plaats hebben in het *Toekomst*-concert te 's-Gravenhage, op den 21^{n} dezer maand.'

Wij voegen hierbij een woord van welverdienden lof voor *Rotte's Mannenkoor* en zijn wakkeren bestuurder BRANDTS-BUYS. Hun laatste seizoen-concert is een nieuwe zegepraal. - Eer en lof ook aan de heeren DE RICHEMOND, president, en VISSER, vice-president. Met mannen als dit drietal moet het wel geen bevreemding baren indien ons Mannenkoor met reuzenschreden op de nationale kunstbaan vooruitstreeft.

***

Deze week gaf de zoo gevierde puikzanger onzer Duitsche Opera, de heer EMIL FISCHER zijne afscheidsvertooning in MEHUL'S al te zeldzaam opgevoerd meesterwerk '*Joseph in Egypten.*' De heer FISCHER heeft eene prachtige verbintenis gesloten met het Hoftheater van Dresden, zoodat het muzikale Rotterdam, dat hem met zooveel spijt vertrekken ziet, deze laatste voorstelling te baat nam om hem eene even schitterende als welverdiende hulde tot afscheid te brengen.

Vale!

KOENRAAD.

Boekbeoordeeling.

I.
Frauengestalten der Griechischen Sage und Dichtung von Lina Schneider. Leipzig, Verlag von Fernau. 1879.

Ook in de Nederlandsche letterwereld is Mevrouw Lina Schneider sedert lang geene vreemdelinge meer. Men weet dat indentijd door haar - onder het pseudoniem *Wilhelm Berg* - in Duitschland eene voortreffelijke vertaling van Jonkbloed's '*Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*' uitgegeven werd. Later heeft zij zich tegenover onze literatuur mede verdienstelijk gemaakt door een aantal flink bewerkte overzettingen uit Nederlandsche dichters. Mevr. Schneider's belangstelling in onze taal- en letterkunde blijkt verder uit hare trouwe deelneming aan onze Congressen, en evenzeer uit het feit dat zij onze taal niet alleen grondig verstaat, maar ook behoorlijk spreekt en schrijft. Zoo ontvingen wij, eenige jaren geleden, van haar eene in vloeiend Nederlandsch geschreven studie over Goethe's *Faust*, als bijdrage voor ons tijdschrift, voorzeker eene even aangename als vereerende verrassing.

Geen wonder dus dat, zoowel bij Zuid- als bij Noord-Nederlanders, de geleerde Duitsche schrijfster eene billijke sympathie heeft opgewekt, zoodat dit nieuwe werk van hare hand dan ook ten onzent wel niet zonder belangstelling zal worden begroet.

Het boek zelf verdient dat overigens volkomen, om zijne innerlijke waarde; want het brengt ons de zoo wonderbare Grieksche fabelwereld waarlijk op zeer aanschouwelijke wijze voor den geest. Niet dat ons daardoor een samenhangend geheel, eene logisch ontwikkelde studie wordt gegeven, neen, men heeft, zooals de titel FRAUENGESTALTEN het vermoeden laat, enkel eene reeks afzonderlijke karakterbeelden;

maar de begaafde schrijfster heeft die zoo volledig mogelijk met gansch hunne omgeving geschetst. Overigens zij gezegd dat het boek zelf eigentlijk zijn onstaan te danken heeft aan den bijval, dien Mevr. Schneider, met hare voordrachten over de bijzonderste vrouwenfiguren der Grieksche oudheid, in het Victoria-Lyceum te Keulen had behaald.

Hier een analytisch overzicht geven van het daarin verhandelde zou moeilijk zijn; om onze lezers echter een denkbeeld te geven van den zaakrijken inhoud, laten wij hier de namen der verhandelde figuren volgen, met de bemerking: dat de schrijfster voor die namen veelal de Grieksche schrijfwijze heeft behouden, althans in zooverre zulks met de vereischte duidelijkheid in 't Hoogduitsch overeen te brengen was: *Daphné - Hero - Phsyche - Baukis - Medusa - Andromeda - Alkmène - Hesione - Jole - Omphale - Dejaneira - Ariadne - Hippolyte - Phedra - Jokaste - Antigone - Ismene - Althäa - Atalanta - Hypsipyle - Eurydike - Alkestis - Medea - Kreusa - Thetis - Helena - Hekabe - Kassandra - Polyxena - Andromache - Hermione - Penthesilea - Penelopeia - Eurykleia - Leukothea - Niobe - Klytämnestra - Elektra - Iphigeneia.*

De schrijfster heeft deze veelomvattende stof, blijkbaar met bijzondere vooringenomenheid, in echt dichterlijken vorm behandeld. Dat zij, meêgesleept door de begeestering, in het nastreven van haar verheven doel ‘einen Kranz zu winden für die heren Gestalten alter Herlichkeit,’ op enkele plaatsen wel eens in eenige langdradigheid verviel, zulks moet ons niet bevreemden; evenmin zoo er in dit lijvig boekdeel, van bijna 400 bladzijden, hier en daar eene chronologische of mythologische onnauwkeurigheid is geslopen.

Eene andere klip, die bij dergelijken arbeid zeker moeilijk te ontwijken was, is de eentonigheid. Mevrouw Schneider is er nogtans vrij goed in gelukt in haar boek de gewenschte afwisseling van toon en vorm te brengen. Om het poëtische der voorstelling zooveel mogelijk te verhoogen, heeft zij haren tekst met enkele goedgekozen fragmenten uit de oude Grieksche poëzie doorvlochten, waartoe haar de keurige ver-

talingen van uitstekende Duitsche dichters goed zijn te stade gekomen. Toch heeft zij er zich op toegelegd, om ons de figuren der oudheid niet slechts als der poëzie behoorend, maar als menschen van vleesch en bloed te teekenen, iets wat uit een plastisch oogpunt zeker een gunstig uitwerksel terug brengt.

De tekst is daarenboven door een aantal houtsnêeplaten opgehelderd, waaronder enkele naar oude en nieuwe meesters bewerkt, zeer schoon mogen heeten. Zoo b.v. het beeld van *Helena* naar eene schilderij van Louis Blanc, in Düsseldorf, en dat van *Electra*, naar een tafereel van Fr. Leighton in Londen.

Mevrouw Schneider heeft haar werk opgedragen aan Hare Hoogheid de Kroonprinses Victoria, die zij in een drietal keurig gestelde dichtstroofjes waardig huldigt.

A.J. COSYN.

II.
Frans Steen. Zedenroman door Teirlinck-Styns. Brussel bij Havermans. 1878.

Dat dit boek niet reeds eerder in ons tijdschrift werd besproken, ligt aan gansch bijzondere omstandigheden. Een vriend, een man van naam in de letterwereld, had ons '*Frans Steen*' ter lezing gevraagd, en beloofd dat hij daarover een artikeltje voor den *Kunstbode* schrijven zou.

Met belangstelling zagen wij dus de beloofde recensie te gemoet. - Wàt wij echter van hem ontvingen, kan moeillijk als dusdanig worden beschouwd. De schrijver moet stellig het boek in een oogenblik van zeer slechte luim hebben gelezen; want Teirlinck-Styns, de jonge tweelingschrijvers, wiens eerste stap in de letteren nogtans door velen zoo aanmoedigend was begroet geworden, hadden bij hèm maar volstrekt geene genade kunnen vinden. In plaats van eene beredeneerde critiek, zooals wij van eene zoo flinkgesneden

pen als de zijne hadden verwacht - een mooie recensie, met een goed klinkenden naam daaronder, - kregen wij... hoogstens een tiental anonieme regeltjes, bevattende eene afbraak in regel:

Zoowel hoofd- als bijfiguren - zoo heette het - zijn ‘menschen zonder bloed in 't lijf, vlok geteekend, grijs gekleurd, onwaar in woord en daad,’ kortom: een ongenietbaar werk, waarin wel enkele beter geslaagde natuurtafereeltjes voorkomen, die echter de ‘ongenietbaarheid’ van het geheele niet vergoeden kunnen....

Ziedaar een vonnis, dat veel op een doodvonnis gelijkt. - Gewis wat al te gestreng! Immers, geene *doodslaande*, maar wel eene *opbeurende* critiek werkt doelmatig, eene critiek die rondweg, maar op humane wijze den schrijver zijne gebreken onder 't oog brengt, zonder minachtend de oogen voor het goede te sluiten; kortom, eene critiek die niet afbreekt en ontmoedigt, maar leert, overtuigt en - verbetering sticht.

Deze zij dan ook steeds het doel van den *Kunstbode.*

Daar het echter bij onze Redactie als stelregel geldt, den recensenten alle mogelijke vrijheid van beoordeeling te laten, zoo waren we niettemin van plan het bedoelde tienregelig artikeltje over ‘*Frans Steen*’ toch op te nemen, natuurlijk onder voorwaarde dat de geachte steller(1) het met zijnen naam zou onderteekenen, en alzoo de verantwoordelijkheid ervan op zich nemen. Dan stond het der Redactie immer vrij er haar eigen oordeel tegenover te stellen.

Doch... die onderteekening bleef in de pen - en bijgevolg het vonnis in de doos.

Dan hebben wij zelf, bij de eerste beste gelegenheid, het boek nog eens met aandacht herlezen, en ofschoon wij gereedelijk erkennen dat er eenige waarheid ligt in enkele der aangehaalde critische opmerkingen, toch kunnen wij met genoegen verklaren dat op ons de algemeene indruk op verre na niet zoo ongunstig is geweest.

Dat ‘*Frans Steen*’ eigentlijk geen Vlaamsche *zeden*roman

(1) Geen onzer gewone medewerkers.

is, en het onderwerp niet zeer gelukkig gekozen, daarmêe stemmen wij in, alsook dat karakterteekening en verhaaltrant wel voor verbetering vatbaar zijn; - doch, als romanschrijvers, bezitten MM. Teirlinck-Styns ook hoedanigheden, die het onbillijk zoude zijn te ontkennen.

In de eerste plaats, het niet gering talent om hun verhaal op eene boeiende wijze te leiden. Als technisch-romantische bouw onderscheiden zich hunne werken vrij gunstig tegen die sommiger andere jonge schrijvers. Verder bezitten zij twee voor den romandichter onmisbare eigenschappen: gevoel en verbeelding. - In '*Frans Steen*' komt meer dan één tafereeltje dat lief en aandoenlijk is geschetst, (ofschoon soms wat te weinig aanschouwelijk). Zoo bijv. in het derde hoofdstuk, daar waar de kranke Emma in de liefkozingen der twee kinderen haar lijden, als echtgenote van dien zoo hatelijken Volders, tracht te vergeten. - Ook het gesprek tusschen moeder Doka en den vondeling, als Fransken, die op 't schoolplein door een nijdigen makker wegens zijne afkomst is bespot geweest, aan zijne pleegmoeder voor de eerste maal vraagt 'of het toch waar is dat hij geen vader of moeder heeft.' - Niet minder het zeer juist geschetste tooneeltje der uitbesteding van den vondeling Frans Steen, enz.

De schrijvers hebben ook een open oog en hart voor de indrukken der natuur. Op zeer dichterlijke wijze geven zij die wêer, zooals in de beschrijving van het verwilderd en verlaten Tengelboschje, waar de arme verstooteling in de eenzaamheid 'droomen en weenen' kwam. Waar echter de handeling hunner personen zich met die natuurbespiegelingen vermengt, is het esthetisch uitwerksel niet altoos even gelukkig. Zoo beschrijft ons bladzijde 106 de poëzie van eenen zomeravond. Zeer mooi! - doch juist na ons de kikvorschen te hebben voorgesteld, 'die op eenen in de gracht gezonken boomtronk klommen' en 'eene waterrat die behoedzaam naar den overkant zwom' laat men er dadelijk op volgen: 'Op de kerk klopte de avondbede. - De jongeling vouwde de handen te zamen en bad.' - Een beetje zonderling die overgang: van kikkers en ratten tot... het Avondgebed,

Het daarop volgend paragraaf, en zelfs gedeeltelijk de rest van dat hoofdstuk, schijnt ons, vooral in een dorpsverhaal, wat al te sterk geïdealiseerd. Daarin is te veel aan de fantazie toegegeven, ten nadeele der werkelijkheid. Meer eenvoud in gedachten en in vorm zou hier stellig den beoogden indruk - medelijden met het lot van den vondeling - veel beter hebben teweeggebracht. Liever dan in zoo'n sentimenteele droomerij hadden we Frans in zijne studie gezien, dewijl hij, zooals het hier ter loops met een paar woorden wordt *gezegd*, ‘zich nacht en dag laafde aan de bron der wetenschap.’

Dichterlijk ja, maar al te *dichterlijk* om *waar* te zijn, is ook dat zingen van Maria (Frans Steen's geliefde) in het door de maan beschenen Tengelboschje. Een landmeisje dat 's avonds in den maneschijn haar liefdeleed bezingen gaat - en dat nog wel in eene zoo keurig gefraseerde melodie, op eigen' toestand toegepast! - zulks kan hoogstens nog op 't Tooneel worden geduld, waar het *conventionneele* tòch den staf voert.

Over 't algemeen is ‘*Frans Steen*’ wat te veel gekunsteld als taal. Dat de novellist, waar hij zelf het woord voert, zijnen stijl al eens wat opsmukt, zeer goed; doch de zucht om schoone volzinnen te maken doet somtijds ook in den *dialoog* de vereischte natuurlijkheid over 't hoofd zien.

Een woord over de strekking. Kunnen wij bij Teirlinck-Styns niet altoos de keuze der onderwerpen goedkeuren, hun strijd toch tegen maatschappelijke misbruiken en veroordeelen, getuigt van een edel gemoed. De jonge schrijvers verliezen het zedelijk-beschavend doel van den roman geen oogenblik uit het oog. Wenschelijk schijnt het ons nogtans dat hunne strekking zich vooral praktisch, wat minder theorisch toone. Lange uitweidingen, gelijk die over den te veel verwaarloosden maatschappelijken toestand der lagere onderwijzers, zouden ongetwijfeld in eene volksvoordracht over dat punt allerbest op hunne plaats wezen; doch hier tusschen de handeling ingelascht, is dat enkel wat men noemt een ‘hors d'oeuvre’. Hoe schoon op zich zelve zoo'n tirade ook zijn moge, zulks verloomt en ontzenuwt den gang van 't verhaal.

Ziedaar, in hoofdzaak, onze meening omtrent dit boek, dat o.i. volstrekt niet *ongenietbaar* heeten mag, al is 't juist niet het beste van wat door de vruchtbare pen van Teerlinck-Styns reeds op romantisch gebied werd voortgebracht.

Stellig hebben die jonge schrijvers talent. - Alleen met hun *genre* hebben wij 't niet hoog op. Gaarne zouden wij hen, wat inhoud en schrijftrant betreft, eene meer realistische richting zien kiezen, beiden eens voor goed zien vaarwel zeggen aan sommige verouderde melodramatische effektmiddeltjes, die veel minder dan eenvoud en natuurwaarheid het pathetisch gevoel bij den lezer opwekken. Dat zij bij voorkeur hunne ingevingen aan het alledaagsche werkelijke leven putten. Beiden zijn blijkbaar met de zeden en gewoonten, gebreken en eigenschappen onzer Vlaamsche dorpsbewoners genoegzaam bekend, om wat meer typeering en karakterstudie in hunne dorpsverhalen te brengen. Dààrdoor zullen zij het gemoedelijke en aanschouwelijke merkelijk bevorderen. - Wij hopen en wenschen van harte dat dit begaafd tweetal, steeds de gegronde wenken eener onbevooroordeelde critiek behartigend, gewetensvol de kunst blijve beoefenen, om onze oorspronkelijke romanliteratuur nog met menig degelijk boekwerk te verrijken.

A.J. COSYN.

P.S. - Eerlang de beoordeeling van een paar andere werken door Teirlinck-Styns.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - In den wedstrijd, door de Aardrijkskundige Maatschappij van Antwerpen uitgeschreven, is de koninklijke prijs niet toegekend geworden. Alleen een prijs ter aanmoediging werd verleend aan het opstel, dat voor motto draagt '*Alle onderwijs moet aanschouwelijk zijn.*' - Z.M. de Koning, het oordeel der Jury bijstemmend, heeft de waarde van den prijs bepaald op 300 franks.

- De *Mertensvereeniging* van Antwerpen schrijft tegen de aanstaande feesten een internationalen tooneelwedstrijd uit, waarin de volgende prijzen worden uitgeloofd: *Prijs van Uitmuntendheid* 600 fr. en een gouden medalie ter waarde van 200 fr. (Geschenk van Z.M. den koning). - *Eerste prijzen*: drie gouden medaliën en driemaal 400 fr. - *Tweede prijzen*: drie verguld zilveren medaliën en driemaal 300 fr - *Prijzen voor liefhebbers*: drie verguld zilveren medaliën. - *Voor liefhebsters*: idem, waarbij drie geschenken.

Aan dezen wedstrijd mogen slechts *twaalf* maatschappijen deelnemen: 4 van Noord-Nederland, 4 van 't Binnenland en 4 van Antwerpen met de voorsteden. Elke kring zal een tooneelspel (*comédie*) in één bedrijf opvoeren. Zich te wenden tot den heer Jul. Goovaerts, Secretaris der tooneelafdeeling, Meistraat, 7, te Antwerpen.

- Wazenaar's brochuur '*De Critiek en ee*n *Vlaamsche Jongen*' is thans verschenen en zal ongetwijfeld met belangstelling worden gelezen. Naar ons inzien heeft de schrijver zich, in zijn antwoord aan een paar recensenten, op overtuigende wijze van die eenigszins kiesche taak weten te kwijten.

- Het te Brussel verschijnend '*Atheneum Belge*', een veertiendaagsch letterblad, dat in menig opzicht belangstelling en waardeering verdient, behelst in een zijner laatste nommerseen door Prof. Fredericq geleverd overzicht der nieuwste Vlaamsche uitgaven. Daarin worden de Gedichten van Em. Hiel en Antheunis, alsook de Novellen van Mej. V. Loveling besdroken. In eene volgende aflevering geeft de heer Alf. Goovaerts eene studie over 'Abraham Verhoeven van Antwerpen, den eersten dagbladschrijver van Europa.'

- Van Multatuli wordt een werk over de Nederlandsche taal- en letterkunde te gemoet gezien.

- Het *Geïllustreerd Familieblad* geeft een portret van Victor Driessens (uit zijn jongen tijd) alsook een korte levensschets van onzen gevierden tooneelkunstenaar.

Toonkunde.

- **Prijkampen**. - De eenige bekroonde componist uit den wedstrijd der *Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging* is de heer L.A. Bouman van 's Hertogen-

bosch. Het bekroonde werk bevat: Drie Fantaziestukken, ingezonden onder het motto: ‘Al doende leert men.’ - De niet bekroonde werken kunnen op de bij de prijsuitschrijving bekend gemaakte wijze terug verlangd worden. Adres: W.F.G. Nicolaï, Secretaris, Veenkade, 14, te 's Gravenhage.

- Door den heer G. Mordach - die zich onlangs, op een Concert der *Société de Musique*, als pianist en als componist zoo eervol onderscheidde - wordt thans een klavier-uittreksel van het oratorio *De Oorlog* bewerkt. Deze pianopartituur zal, tijdens de aanstaande uitvoering van Benoit's werk, te Brussel worden in 't licht gegeven. Bij den oorspronkelijken tekst van Van Beers wordt eene hoogduitsche en eene Fransche vertaling gevoegd.

- De Vlaamsche toondichters vinden in het buitenland een steeds aangroeienden bijval: - Wij lezen in Duitsche dagbladen, dat onze zoo gunstig bekende jonge componist Jan Blockx te Hamburg, met zeer veel bijval, onder zijne leiding, een paar zijner werken heeft ten gehoore gebracht. Van een anderen kant vernemen wij dat Gustaaf Huberti in Noordnederland is gevierd geworden: in Dordrecht werden namelijk van hem een paar door Huberti zelf gedirigeerde orkeststukken uitgevoerd, o.a. de rouwmarsch uit ‘*Oranje's Dood.*

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - De prijs van 25,000 frank, door Z.M. den Koning van België uitgeloofd, voor het beste werk over de Bouwkunde, dat in het afgeloopen jaar verscheen, werd niet toegekend. De Koning heeft die som nu beschikbaar gesteld voor het aankoopen of bestellen van kunstwerken, gemaakt door kunstenaars te Antwerpen, en bestemd voor het paleis aldaar. Het Staatsbestuur zal een gelijk bedrag voor hetzelfde doel geven.

Tentoonstellingen. - De heer Th. Lybaert, Voorzitter van den ‘*Cercle des Beaux-Arts*’ te Gent, zendt ons ter opname den uitslag der tombola uit de tentoonstelling van genoemde maatschappij: - 1° Clown in gebakken aarde (*Is. Dubrucq*) gewonnen door n^{r} 446. - 2° Ingang van een bosch (*Mej. Peeters*) door n^{r} 673. - 3° Doode Natuur (*Vander Wee*) door n^{r} 1837. - 4° Vrouwenhoofd (*L. Herbo*) door

n^{r} 2115. - 5° Hussard op verkenning (*L. Gons*) door n^{r} 911. - 6° Herinnering aan Malmaison (*Wattelé*) door n^{r} 2541. - 7° Oude krijger (*Delpéree*) door n^{r} 1840. - 8° Holle weg (*Doutrebande*) door n^{r} 1575. - 9° Onder de Linden (*Van Meerbeeck*) door n^{r} 112. - 10° Grazende koe (*Geirnaert*) door n^{r} 1704. - 11° Landschap (*Van Poelvoorde*) door n^{r} 479.

In dezelfde tentoonstelling werden door liefhebbers aangekocht schilderijen van de heeren Ceriez, L. Rabbi, Anthony, Balby, Impens. Th. Lybaert, L. Gons, De Coster, Mattelé, Soubre en Wauters.

Necrologie.

FRANS DE MEYERE, letterkundige, onderwijzer te Gent, aldaar overleden den 10^{n} Maart jl. in den jeugdigen ouderdom van 25 jaren. - 'De dood van dien jongen dichter (zoo schrijft ons een vriend en ambtgenoot van den afgestorvene) is stellig een verlies voor de Vlaamsche Letteren. Getuigen zijne eerste proeven reeds van gepast gevoel, goede opvatting en meesterschap over de taal, wat zouden zijne latere pennevruchten niet geworden zijn, met den studielust, de bescheidenheid en de zucht naar volmaking die hem eigen was. Meestal zijne ledige uren wijdde hij aan de beoefening der dichtkunst. '*Een goede Geest*' (waarvan men zeggen mag dat het hem uit het hart gevloeid is) schreef hij drie dagen voor zijn' dood, en bestemde het voor 'De Vlaamsche Kunstbode,' evenals het gemoedelijke '*Vader's graf.*'[(1)] In zijne hoedanigheid van onderwijzer bewoog hij zich met voorliefde op het gebied der kinderpoëzie. Onder de stukjes die hij voor de jeugd schreef en die meestal in het schoolblad *De Vereeniging* verschenen, komen er dan ook uiterst lieve voor. - Verleden jaar werd De Meyere bekroond in den Cantatenwedstrijd van *het Willemsfonds* te Nieuwpoort, met zijne *Hulde aan het Onderwijs.* Daar de belooningen in dien prijskamp eerst tijdens de aanstaande Nationale Feesten worden uitgereikt, zal hij zelf, helaas! zijnen prijs niet meer kunnen ontvangen.'

(1) Zie onze rubriek: POEZIE.

Schaakmat![1]
Dramatische schets in één bedrijf, door Edward van Bergen en V.A. dela Montagne.

Personen:

LOUIS BELLARD, handelaar. - FREDERIK VERBEKE. - HENRIETTE, vrouw van Louis.

- *Het stuk speelt ten huidigen dage.* -

Eene eetkamer in een burgershuis.

Eerste Tooneel.

HENRIETTE

(den koffie gereedmakend en de tafel dekkend.)

Ik weet niet wat mij geschiedt... de liedjes willen mij niet meer zoo vroolijk uit de keel als vroeger. Er is altijd iets treurigs, iets melankolisch in mijne stem... En nogtans, ik ben gelukkig: mijn echtgenoot is een goede, beste man - maar... Helaas ja! eerst sedert acht maanden getrouwd, en reeds komt er een ‘maar’ bij!... Toen wij nog verkeerden - zelfs nog in den eersten tijd van ons huwelijk - toen was Louis een model van 'nen man. Hij week niet van mijne zijde af, hij overlaadde mij met liefkozingen, met de vurigste betuigingen van liefde. Hij omringde mij met duizend kleine zorgen, en voorkwam steeds de minste mijner wenschen...

(1) De lezers van den *Kunstbode*, welke in de *Nederlandsche Dicht- en Kunshalle*, het stukje ‘*Anoniem*’ van dezelfde schrijvers mochten aangetroffen hebben, zullen in de drie eerste tooneélen van ‘*Schaakmat*’ oude bekenden ontmoeten. Het heeft den schrijvers niet onbelangrijk geschenen te beproeven dezelfds grondgedachte op twee uitloopende wijzen te ontwikkelen; of zij daarin gelukt zijn blijft aan het oordeel van den lezer overgelaten.

En thans? Ja, hij is nòg wel goed jegens mij, hij bemint me nòg wel, maar zijne liefde is toch koeler, hij is nu zoowat afgemeten, zoo verstrooid, en dat bevalt me niet. Ik verlang een man die mij vurig bemint, die mij aanbidt, die in mijne oogen mijn minste verlangen leest, die zelfs dwaasheden voor mij doen zou... kortom, een echtgenoot die voor mij nog altijd de rol van *verliefde* speelt... want alleen dàn zijn ze beminnelijk, de mannen.... Wist ik nu maar hoe het aan boord te leggen, om zóóverre te geraken! Ik heb reeds alles beproefd... Eerst door kussen, zoete woordjes en anderszins: het mocht niet helpen. Dàn, dan hield ik mij alsof ik verstoord was; ik sprak niet in acht dagen: dat hielp nu in 't geheel niet, want Louis nam alsdan dood bedaard een boek en begon te lezen, terwijl ik, ik die mij zelve in penitentie had gesteld, alle moeite van de wereld moest doen, om mijne jeukende tong te doen zwijgen!... - Maar, indien ik eens beproefde hem *jaloersch* te maken?... Ja, ja, dàt is het!... het middel kan gevaarlijk zijn, om 't even... Maar *hoe*? Wie zou ik hem schijnbaar tot plaatsvervanger geven? Ja *wie*? dat is de vraag... Ha! ik heb het gevonden! Louis kent mijn geschrift niet goed: toen we nog verkeerden, zagen wij elkaar bijna alle uren eens, en schrijven was dus onnoodig. Welnu, ik zal hem schrijven, zijne jaloezie opwekken, en dan zullen we eens zien, of hij niet al spoedig weêr de vurige verliefde van vroeger worden zal!

(Zij zet zich bij de tafel te schrijven en staat nu en dan op om verder den koffie te bereiden.)

‘Mijnheer!.. Lees al de romans van de wereld, en gij zult zien hoe gevaarlijk het is, wanneer men een lief vrouwtje bezit, haarte verwaarloozen, haar alleen te huis te laten’... De eenzaamheid geeft soms slechten raad. *Meer* wil ik voor 't oogenblik niet zeggen, maar geloof eenen onbekenden vriend - en vooral houd goed de oogen open... Anders mocht ge 't u later beklagen...’

(Sprekend.)

Nu, dat is mij daar meêgevallen! De inspiratie schijnt goed, en mijne hand zóódanig veranderd, dat ik er met moeite mijn eigen schrift in erkennen kan... Nu nog het adres...

(Zij schrijft)

. En nu, den brief goed laten droogen bij 't vuur... de arme man mocht

anders nog wel eens ontdekken dat hij pas geschreven is... Zie zoo... Mijn hart klopt toch een beetje, ik ben zelfs gansch ontroerd... Hemel! daar hoor ik hem. Spoedig den brief op zijn bord, - en nu: advienne que pourra!

Tweede Tooneel.

HENRIETTE, LOUIS.

LOUIS.
Is de koffie klaar?

HENRIETTE.
Sedert lang, man. Schuif maar spoedig bij; ik zal dadelijk opdienen.

(Ter zijde.)

Ik ben nieuwsgierig...

LOUIS

(Zich aan de tafel zettend.)

Een brief voor mij?

HENRIETTE.
Oh, wat ben ik onbezonnen! Daar vergat ik hem u te geven... Een jongen heeft hem zoo even gebracht, Louis, al zeggende: de komplimenten van... van... den naam heb ik vergeten Louis, en hij zei dat de brief zeer gewichtig was.

LOUIS.
Het geschrift is mij onbekend; het lijkt wel op 't gekrabbel eener vlieg, die in 'nen inktkoker gevallen, en daarna met hare zwarte pooten over een blad papier gekropen is.

HENRIETTE.
Ja, 't is zonderling: ik had juist dezelfde opmerking gemaakt.

LOUIS.
Laat zien, wat mag men schrijven...

(Hij opent den brief, leest hem schijnbaar onverschillig en steekt hem in den zak.)

HENRIETTE

(Die intusschen den koffie op tafel heeft gezet.)

Kom, man, drink nu maar spoedig koffie, anders wordt hij koud. En omdat gij zoo gaarne warme broodjes eet, heb ik ze al op voorhand in den oven gelegd... *A propos!* weet ge 't al? Terwijl ge gisteren avond uit waart, heb ik bij me zelve een heel plannetje gevormd... Hò, ge zult weer zeggen dat het niet veel beteekent... maar wacht, als ge zult vernomen hebben van wàt er kwestie is, dan zult ge zeker van harte met mij instemmen.

LOUIS

(Ter zijde.)

Een naamlooze brief... wat mag het beduiden?

HENRIETTE.
Ge luistert toch, hoop ik? Ik zou niet gaarne herbeginnen.

LOUIS.
Ja, ja ik luister.

HENRIETTE.
Maar Louis, gij drinkt niet. man; gij eet ook al niet... zijt ge soms niet wèl? Zeg me spoedig wat u deert.

LOUIS.
Hoegenaamd niets.

HENRIETTE.
Des te beter; dat verheugt me waarlijk. Want ziet ge, als ik bedenk dat ge ziek zoudt kunnen worden... Wacht eens, waar was ik nu gebleven?... Nu ja, ik moest u mijn plan uitleggen... Welnu, ge weet dat mijne vriendin Virginie met haar man voor veertien dagen naar de zee gaat... Nu dacht ik zoo bij mij zelve, waarom zouden we niet eens meêgaan? In al den tijd dat we getrouwd zijn, hebben wij nog niet een enkel uitstapje gedaan, en aan zee is 't zoo aangenaam, zoo vroolijk, en tevens zoo goed voor de gezondheid... En of we nu hier leven of ginder, dat verschil kan toch niet zoo groot zijn; en daarbij, een mensch mag toch genieten van zijne jonkheid! Niet waar, Louis?

LOUIS

(Verstrooid.)

Zeker, zeker!

(Ter zijde.)

Die brief verontrust me...

HENRIETTE.
Och ja! dat heb ik nog niet verteld meen ik... Ja toch... neen... 't is onmoglijk, want ik weet het eerst sedert gister. Weet ge wie er trouwen gaat?

LOUIS.
Neen.

(Ter zijde.)

Die duivelsche brief!

HENRIETTE.
Ik zal u maar niet laten raden. Welnu, de kleine Vander Wiele; ge kent hem immers? Met zijn leelijk gezicht en zijnen hoogen schouder? - En weet ge met wie?... Ja maar neen, ik zeg het niet! Ge waart in staat te lachen tot morgen vroeg... Ha zie, 't is ongelooflijk... Met de oudste dochter van den ouden Vermeulen; gij weet wel

Vermeulen die op zijn renten leeft. Ze is juist tweemaal zoo oud als hij, en ook nog wel dubbel zoo leelijk. Dàt is nu eens een uitgelezen paar! Ze zijn al ondertrouw... ze staan in de gazet van gisteren.

LOUIS.

Zoo, zoo...

(Ter zijde.)

Ik moet er meer van weten, van dien brief... maar hoe?

HENRIETTE.

Vindt ge 't niet zonderling, Louis, dat we niets

meer vernemen van mijn' broeder? Voor acht dagen kregen wij bericht, dat we hem elk oogenblik mogen verwachten en nog is hij niet hier... Gij kent hem nog niet, he, mijn goeden Frederik? Toen wij trouwden, was Frits al in Amerika voor handelszaken. Ziedaar, man, een kennismaking waarvoor gij u verheugen zult! Hij is zeer geleerd, en vertellen als hij kan!.. Toen we nog kinderen waren zaten we t'huis - vader en moeder, ja zelfs de meid inbegrepen - allen naar hem te luisteren. Hij kon ons doen weenen... lachen... hij deed met ons al wat hij wilde. En thans, nu hij zooveel ouder is, nu hij zooveel meer gezien, gehoord en gelezen heeft... Oh, zie, reeds bij voorbaat verheug ik mij over zijne komst. Wat zullen wij genoeglijke avonden doorbrengen! Denkt ge 't ook niet, Louis?

LOUIS.
Zonder twijfel.

HENRIETTE.
Heere God! met al dat babbelen heb ik schoon vergeten u te bedienen. Wil ik nog eens inschenken? Mag ik u nog een broodje boteren?

LOUIS.
Neen, ik dank u.

(Ter zijde.)

Ik geloof het gevonden te hebben, ik wil weten wat er waar is in dien brief.

HENRIETTE.
Welhoe? gaat ge nu reeds heen? 't Is nog maar half negen, en ik had u nog zooveel te vertellen.

LOUIS.
Ik heb zeer dringende bezigheden, vrouw, en 'k zal vandaag naar alle waarschijnlijkheid moeten uit de stad gaan.

HENRIETTE.
Uit de stad? En komt ge dan niet dineeren.

LOUIS.
Neen, wacht niet op mij... Ik zal in Brussel eten.

HENRIETTE.
Alweêr een ganschen dag alleen... Hoe vervelend!

LOUIS.
Het is voor belangrijke zaken. Het moet zijn.

HENRIETTE.
En geeft ge me niet een kus?

LOUIS.
Oh ja, ik dacht er niet aan.

(Hij zoent haar op het voorhoofd.)

Tot dezen avond.

(Ter zijde.)

Ik wil, ik zal het weten!

Derde Tooneel.

HENRIETTE.

Oef! het moge gek schijnen, maar blijde ben ik dat Louis vertrokken is... Ik ben totaal uitgepraat... Lieve

hemel! ik was niet weinig in de war om mijne verlegenheid te verbergen. En hij, de arme man! hij was zoodanig geslagen door dien brief, dat hij noch geëten noch gedronken heeft! Hij luisterde niet eens naar 't geen ik vertelde... Ja, ik heb het wel gezien, 't middel heeft gewerkt: hij is jaloersch!.. Zijne reis naar Brussel is maar een voorwendsel... hij wil mij bespieden. Nu goed, ik wacht hem... Waarlijk, ik dacht niet dat mijn onschuldige list zoo 'n spoedig en zeker uitwerksel zou gehad hebben. Eer acht dagen verloopen zijn, is hij weer dezelfde man als vroeger: smoorlijk verliefd, en in alles aan de grillen van zijn vrouwtje onderworpen! Ik bewonder mij zelve; ik ben zòó gelukkig dat ik zou kunnen dansen en springen van vreugde!

(Gerucht buiten)

.

FREDERIK.

(Tusschen de schermen.)

Ik zal den weg wel vinden. Zorg maar voor mijn bagage.

HENRIETTE.

Ik bedrieg mij niet... Die stem... 't Is onze Frits!

Vierde Tooneel.

HENRIETTE FREDERIK.

HENRIETTE.

Wel, mijn goede, beste Frederik! eindelijk zijt ge gekomen. We verwachten u sedert acht dagen. Wees welkom, hartelijk welkom!

FREDERIK.

Ik dank u, zuster. Ge kunt wel denken dat het met mijn verlangen niet overeenkwam dat de boot zoo langzaam vooruitging! Menigen keer bekroop mij de lust, om als een tweede Philias Fogg, de machinisten om te koopen ten einde ze harder te doen stoken, maar ik begreep wel dat ze dat voor mijn weinige franken toch niet zouden gedaan hebben. De reis begon me ten laatste ook erg te vervelen, Henriette. Zoo altijd heen en weer geslingerd te worden, tusschen hemel en water, dat is alles behalve plezierig, hoor! Vooral wanneer men weet, dat er te Antwerpen een lief zusje is, die u met ongeduld verwacht... Maar bah, daaraan nu niet meer gedacht: ‘J'y suis et j'y reste’ zooals Mac-Mahon zei, ten minste als mijne beminnelijke zuster het voorbeeld der

Franschen niet volgt en mij wandelen zendt... Laat mij u nu eens goed bezien; laat eens zien in hoe verre het huwelijk u veranderd heeft... Neen ge zijt nog altoos dezelfde gebleven: een beetje struischer, zoo wat meer vrouw... En ge zijt gelukkig?

HENRIETTE.

Volkomen.

FREDERIK.

Dat doet me genoegen! Rechtuit, ik heb er dikwijls aan gedacht: ‘Henriette,’ zei ik bij mij zelven ‘is een brave beste meid; zij bezit al de hoedanigheden om een man gelukkig te maken... Maar die man zal moeten geduld oefenen, want mijn zusje heeft haar kleine grillen - en die moeten voldaan worden.’ - Maar 't schijnt toch dat die Phenix gevonden is?.. Te beter... En hoe ver staat het met de kleine familie? Nog geen neefjes of nichtjes in 't verschiet, die ik later, als suikernonkel, op mijne knie kan laten paardje rijden?

HENRIETTE.

Maar Frederik...

FREDERIK.

Nu, wat zou dat? - Dus nog niets... Ge zijt maar lui, zusterken!

HENRIETTE.

Kom, kom, al genoeg over mij. Zeg me nu ook eens, hoe gij 't gesteld hebt, gedurende uwe lange afwezigheid.

FREDERIK.

Och zoo goed en zoo slecht als het een jongman stellen kan. Vandaag van alles te veel, morgen te weinig; nu eens volop in vermaak, dan weer moederziel alleen en bezig met hier of daar een knopje aan te zetten, - maar toch altijd gelukkig, altijd vroolijk, altijd opgeruimd.

HENRIETTE.

Losbol!

FREDERIK.

Inderdaad; maar ik zal me wel wachten de zaken zwarter in te zien dan hoogst noodzakelijk is! Ik wil zooveel mogelijk van 't leven genieten en houd het met het spreekwoord: ‘Après nous la fin du monde!...’ Maar, à propos, waar is uw echtgenoot?

HENRIETTE.

Mijn echtgenoot?

FREDERIK.

Ja... Ik zie hem niet; is uw man reeds uitgegaan? Zoo vroeg?

HENRIETTE.

(Zuchtend.)

Ja.

FREDERIK.
He, he, zusje lief, wat beteekent dit zuchtje, dat mij zoo onbescheiden komt melden dat er iets hapert aan 't huwelijksgeluk?

HENRIETTE.
Toch niet, broeder.

FREDERIK.
Zoudt ge mij soms bedrogen hebben toen ge beweerdet gelukkig te zijn?

HENRIETTE.
Neen, neen.

FREDERIK.
Wat is er dan, spreek?

HENRIETTE.
Ik zal het u openhartig bekennen. Louis is zeer goed voor me, alleenlijk schijnt hij mij zoo hartstochtelijk niet meer te beminnen als vroeger.

FREDERIK.
Natuurlijk!

HENRIETTE.
Welhoe, ge vindt gij dat natuurlijk?

FREDERIK.
Zeker... Wanneer men iets wenscht te bezitten, ho, dan zou men de grootste dwaasheden begaan; maar, eenmaal dat men het zoo vurig verlangde voorwerp in zijn bezit heeft dan... ja, dan hecht men er nòg wel aan; maar men is kalmer, bedaarder, misschien wel inniger... Zóó gaat het ook in de liefde, ten minste als men geloof mag slaan aan de theoriën van den philosoof...

HENRIETTE.
Die theoriën zijn valsch, en al waren ze 't ook niet, ik neem ze niet aan; ik wil dat mijn man me altijd even vurig blijft beminnen, net gelijk vóór ons huwelijk.

FREDERIK.
Dat zal moeielijk zijn.

HENRIETTE.
Toch niet; want ik heb een goed middeltje gevonden.

FREDERIK.
Ha? En mag ik het kennen?

HENRIETTE.
Als ge belooft mij niet te verraden.

FREDERIK.
Op mijn woord van vrijgezel!

HENRIETTE.

Welnu, ik heb aan mijn' man een briefje gezonden om zijne jaloerschheid op te wekken, natuurlijk ongeteekend... Ik ben zeker dat het middel gelukken zal, en dat hij over een paar dagen weer gansch op een jongen verloofde zal gelijken.

FREDERIK.

Het middel is gevaarlijk, kind lief; het zou slecht kunnen afloopen... maar in elk geval ben ik dan toch hier om alles weer ten beste te schikken.

HENRIETTE.
Ge wilt me dus helpen?

FREDERIK.
Bepaald.

HENRIETTE.
Och, dat is braaf van u! En tot bewijs, daar...

(Omhelst hem.)

Gun me nu een paar oogenblikjes om uwe kamer in orde te brengen. Zit intusschen neer, hier aan tafel. Ik zal u eene tas warmen koffie inschenken. Eet en drink; de reis moet u hongerig gemaakt hebben, en ik dacht er niet aan het u vroeger te vragen.

FREDERIK.
Best! dat ik u maar niet store.

HENRIETTE

(welke tot eene zijdeur gegaan was, terugkomend en Frederik omhelzend.)

Zie, ik ben toch oprecht in mijn schik dat ge gekomen zijt, ik verlangde zóó zeer naar u... ik heb u altijd nog zoo lief als vroeger.

(Af.)

Vijfde Tooneel.

FREDERIK, LOUIS.

(Sedert eenige oogenblikken is Louis aan de half geopende deur op den achtergrond verschenen en heeft het einde van het vorige tooneel bijgewoond.)

LOUIS

(op tafel slaande.)

Ha! ontdekt!

FREDERIK

(rechtspringend.)

Wat belieft?

LOUIS.
Mijnheer, ge zijt een afschuwelijk mensch! Ge zult mij rekenschap geven van uw onwaardig gedrag!

FREDERIK.
Mijnheer... Ik heb de gewoonte niet mij dergelijke dingen te laten zeggen; maar uwe handelwijze komt me voor als die van een' krankzinnige, en...

LOUIS.
Krankzinnige?.. Verlangt ge misschien dat ik kalm, bedaard blijve, wanneer ik u betrap op 't oogenblik dat ge met mijne vrouw...

FREDERIK.
Wat belieft?.. Uwe vrouw?.. Is Henriette uwe vrouw?

LOUIS.
Dit weet ge maar al te wel.

FREDERIK

(lachend).

Ha, ha, ha, ha!

LOUIS.
Welhoe, mijnheer, ge durft nog spotten?

FREDERIK.
Als 't u belieft, laat me uitlachen; want het is om iets te krijgen.

LOUIS

(woedend.)

Mijnheer, ge zijt...

FREDERIK

(haastig.)

Uw schoonbroeder.

LOUIS

(na een oogenblik aarzelend.)

Frederik? dien we sedert acht dagen verwachten?

FREDERIK.
In eigen persoon.

LOUIS.
Vergeef me, dat...

FREDERIK.
Kom, kom, denken we daar niet meer aan, en verheugen wij ons over de kennismaking.

LOUIS.
Van harte gaarne.

FREDERIK.
Ik ben zelf niet kwaad dat dit klein tooneeltje is voorgevallen; het zal eene geruststelling zijn voor mijne zuster.

LOUIS.
Hoe zoo?

FREDERIK.
Verbeeld u dat ze zich in 't hoofd had gestoken dat ge haar niet meer bemindet; dat zij u onverschillig was geworden en meer andere dwaze dingen, en ten einde uwe jaloezij, en daardoor tevens uwe liefde op te wekken, schreef ze een anoniem...

LOUIS.
Wat! dit anonieme briefje komt van haar?

FREDERIK.
Alle duivels! nu heb ik me verraden, en ik had mijn woord gegeven te zullen zwijgen; mijn jongmanswoord nog al! Dat is erg, want zoo de vrouwen wisten dat ik daar zoo licht mêe omspring...

LOUIS.

Ha! *zij* heeft dit briefje geschreven, dat me sedert eenige oogenblikken den ongelukkigste aller menschen maakt... Welhoe, ze dacht dat ik haar niet meer beminde! Arm vrouwtje! nog meer dan vroeger zelfs... Hoe is het mogelijk dat ze zich zoo iets inbeeldde?

FREDERIK.

Ja, beste schoonbroeder, de vrouwtjes, ziet ge, die hebben soms van die grillen...

LOUIS.

Waarvan wij ze moeten genezen.

FREDERIK.

Als 't mogelijk is.

LOUIS.

Welnu, genezen zal *ik* haar.

FREDERIK.

Wat wilt ge doen?

LOUIS.

Houd u alsof ge mij nog niet gezien hadt; als uwe zuster komt toon u uiterst beminnelijk, en...

FREDERIK.

Begrepen... Ge wilt me doen dienen tot een soort van vogelenschrik.

LOUIS.
't Is te zeggen...

FREDERIK.
Nu, nu, geene verontschuldigingen; ik aanvaard.

LOUIS.
Ik dank u... Ha zoo! beste vrouwtje, ge dacht door slinksche middelen mijne liefde te moeten opwekken. Welnu, we zullen u eens voor goed van die dwaze gedachte genezen... Maar, ik hoor haar; ik pak me weg; - ik reken op u, schoonbroeder.

FREDERIK.
Ge zult tevreden zijn; ik beloof u mijne rol te spelen op eene wijze, die de eerste minnaarsrol van de Comédie Française zou beschamen.

Zesde Tooneel.

FREDERIK, LATER HENRIETTE.

FREDERIK.
Hadde mij daar straks iemand verteld, dat ik vandaag nog in zulk een liefdesavontuur zou gewikkeld geweest zijn, ik had den man waarachtig voor gek gescholden... Hum, hum, opgepast, daar is ze.

HENRIETTE.
Ik hoop dat ik u toch niet te lang alleen zal gelaten hebben.

FREDERIK.
Dat is te zeggen, het was toch tijd dat ge kwaamt; ik heb u nog zoo weinig gezien en zoo weinig kunnen zeggen... Kom, zet u eens hier, nevens mij, op den sofa en laat ons spreken over het verleden, dat maakt me altijd zoo gelukkig.

HENRIETTE.
En mij dan, Frederik; ik denk er altijd met de meeste vreugde aan.

FREDERIK.
Het is verwonderlijk gelijk we altijd veel van elkander hebben gehouden! Toen we heel klein waren, dan hadden we zeer dikwerf kleine twisten, vechtpartijtjes en wat dies meer; later nogtans...

HENRIETTE.
Later veranderde dat geheel en al. We schenen door eene steeds toenemende genegenheid, de koelheid van vroeger geheel te willen doen vergeten. Wat aanleiding daar toe gaf was...

FREDERIK.

Neen zuster, laat *mij* dat vertellen. Ik was gevaarlijk ziek geworden; zoodanig zelfs dat de dokter sprak

van u te verwijderen. Maar gij wildet niet; ik zie u nog onze ouders smeeken om toch bij mijn ziekbed te mogen blijven. Uwe oprechte zusterliefde trof me zóódanig dat ik het niet zeggen kan, en van toen af is 't dat we voor elkander die innige, oprechte liefde hebben opgevat.

HENRIETTE.

En die we altijd voor elkander zullen blijven gevoelen, dat beloof ik u, mijn beste Frits.

(Zij omhelst hem.)

Zevende Tooneel.

DE VORIGEN, LOUIS.

LOUIS.

(Met geveinsden toorn.)

Ha! ziedaar dus de oplossing van het raadsel! De brief dien men mij zond sprak dus waarheid? Maar het zal zòò niet afloopen, Mijnheer; ik zal mij wreken. Uw bloed zal...

FREDERIK.

Maar...

HENRIETTE.

Laat mij...

LOUIS.

Zwijg... Uw leven of het mijne!

FREDERIK.

Nochtans...

HENRIETTE.

Luister... Louis! Ach Louis! Het is...

LOUIS.

En wàt zoudt ge kunnen zeggen? Heb ik niet alles gezien?... Het is wel; ga in uwe kamer, wij zullen later wel afrekenen; eerst moet Mijnheer mij voldoening geven.

HENRIETTE.

Neen, neen, dit zal...

LOUIS.

Maar ga dan toch. ik wil het; ziet ge dan niet dat uw wederstand mij razend maakt...
Ga, zeg ik, ga, spoedig, ik heb dorst naar wraak, en ik zal uw minnaar dooden...
Spoepig in uwe kamer...

HENRIETTE.

Maar, Louis,..

LOUIS.

(Haar weg duwende.)

Maar spoed u toch, want ik kan me niet langer bedwingen.[1]

(1) Dit alles moet zeer vlug gespeeld worden; Henriette en Frederik gedurig pogen te spreken, maar Louis door woeste gebaren en ras antwoorden hen telkéns verhinderen.

Achtste Tooneel.

LOUIS, FREDERIK.

(Beiden barsten in lachen uit en laten zich op een stoel nedervallen.)

FREDERIK.
Het was tijd dat ze weg was; ik kon het niet langer meer uithouden.

LOUIS.
Mijn kompliment, schoonbroeder? ge hebt uwe rol overheerlijk gespeeld.

FREDERIK.
Het ging beter dan ik dacht.

LOUIS.
Och arme! wat heeft ze moeite gedaan om zich te verontschuldigen.

(Henriette steekt het hoofd door de deur, luistert een oogenblik, en doet teeken alsof ze zeggen wilde dat ze zich wreken zou.)

FREDERIK.
Ik ben nu maar nieuwsgierig te vernemen, hoe de zaak afloopen zal.

LOUIS.
Ha, dat kan u reeds voorzeggen... Ze zal me straks vergiffenis komen vragen, en ik zal natuurlijk...

(Men hoort een groot gedruisch in de kamer van Henriette.)

FREDERIK.
God! indien ze maar geen aanval gekregen heeft...

LOUIS.
Hoor eens, hoe ze te werk gaat!... ze werpt al de meubels om... Ik ben bevreesd; indien haar iets overkomen was...

(Brengt den vinger aan het voorhoofd.)

FREDERIK.
De hemel beware ons! indien ik ge weten had, dan...

LOUIS.
Ssst!,.. stil, ze komt naar hier,... daar is ze.

Negende Tooneel.

De Vorigen, Henriette.

Henriette.

(Met hangende haren en zinneloos gebaardenspel.)

Laat me! laat me! Alles is tusschen ons gedaan. Ge zijt een monster! een beul! Mij verraden, en ik die u zoo beminde! Wat zie ik? gij hebt een mes. gij wilt me dooden?... Ho,

genade! genade! Mijnheer, zie, ik kruip voor u op de knieën; Ik heb u immers nooit iets misdaan... Maar als ge mij doodt, dan zal men u aanhouden, u naar de gevangenis voeren, u ter dood veroordeelen!... Ha, daar zijn ze reeds, de gendarmen... Vlucht, vlucht, spoedig!

LOUIS.

O God, zij is krankzinnig!

FREDERIK.

De schrik is haar in 't hoofd geslagen.

LOUIS.

Arme vrouw! En dat door *mijne* schuld... Ho, ik gaf al wat ik bezit om te herstellen wat ik misdeed... Maar waarom ook zich in 't hoofd stellen dat ik haar niet meer beminde... Ik zweer Henriette, bij 't ongeluk dat u getroffen heeft, dat ik nooit ophield u boven alles, u alléén te beminnen! Scheen ik ook koeler geworden dan kwam het dat mijne zaken...

HENRIETTE

(die intusschen voortging met gebaarden te maken.)

Laat hem los, Mijnheer, hij is onschuldig! hij heeft niets misdaan... Spoedig Frederik vlucht, langs dit venster, spoedig... Gij aarzelt? Welnu, ik zal u toonen dat de redding langs daar mogelijk is... Volg me...

LOUIS en FREDERIK

(haar achternasnellend en weerhoudend.)

Ha!... Henriette!

HENRIETTE

(eensklaps bedaard, luid lachend.)

Ha, ha, ha.

LOUIS.

Wat beteekent...?

FREDERIK.

Welhoe?

HENIETTE.

Ge kunt gerust zijn, vriend. Ik zal me niet van 't leven berooven: daarvoor voel ik me te gelukkig, sedert ik vernam dat ge mij nog altijd even oprecht bemint.

LOUIS.

Ge zijt dus niet...?

HENRIETTE.

Krankzinnig?... In 't geheel niet! 't Was óok maar comedie.

FREDERIK.

Zoo, dat ge ons voor den gek hebt gehouden?... Nu zòò heb ik het dan toch ook veel liever, ofschoon ge mij veel schrik hebt aangejaagd.

LOUIS.

Maar hoe zijt ge ertoe gekomen ons die part te spelen?

HENRIETTE.

Toen ge mij daar zoo woedend in mijne kamer duwdet, dreef de nieuwsgierigheid en de onrust mij terug

naar hier; ik hoorde hoe ge mij beiden eene poets gespeeld hadt en ik besloot me te wreken; ziedaar alles!

LOUIS.
En ik moet u zeggen dat ge verduiveld goed gelukt zijt... Laat ons maar nooit dergelijke zotheden herbeginnen, en elkander altijd blijven liefhebben.

HENRIETTE.
Ik beloof het u.

FREDERIK.
Zoo, zusje, dat ge nu weer zoo gelukkig zijt, als ge wenschtet? Het verheugt me van harte, - ofschoon de wijze waarop ge dit doel bereiktet ons beiden, schoonbroeder, in 't bijzonder, en de mannen in 't algemeen, ernstige stof tot nadenken geeft.

LOUIS.
Hoe zoo?

FREDERIK.
Wel, het voorgevallene heeft eens te meer bewezen, dat *ééne* vrouw ruim voldoende is om *twee* mannen te verschalken; maar dat *twee* mannen dit onmogelijk tegenover *ééne* vrouw kunnen!

Bladvulling.
Anekdoten.

I.

Eene vrouw wier man op reis was schreef aan dezen eenen brief, waarin zij haar innig verlangen naar hem te kennen gaf, en waarin zij o.a. zei: '... ik mis u overal. Waart gij maar weder hier! Ik denk slechts aan u, en zoo dikwijls ik in uwe kamer kom, en ik uwen nachtrok zie hangen, denk ik: hingt *gij* maar daar!'

II.

Een zeer klein man had eene bij uitstek lange vrouw. Eens toen de man zeer boos was en braaf knorde, keek zij uit de hoogte verachtelijk op hem neer en zei koeltjes: 'Wat bromt dààr beneden zoo?'

III.

'Zijn die heeren gebroeders?' werd aan Calino gevraagd. 'Van den eenen weet ik het zeker' was het antwoord, 'maar van den anderen kan ik het vast zeggen.'

Poëzie.

I.
Onzalig lot!

De windbui woedt; het huisje kraakt,
de koû snerpt door de spleten;
Het smeulend vuurtjen, uitgeblaakt!
veel honger en... geen eten!

Wanhopig blikt ze naar omhoog,
dan, legt zich schreiend neder
Op 't weduwbed; haar neevlig oog
vraagt 't daglicht niet meer weder.

Wat zou zij wenschen langer nog
te leven, afgescheiden
Van hem, wier steun en liefde toch
het echtheil was voor beiden?

Vraag niet waarom dat hart zoo slaat,
waarom die dood in d' oogen.
Zie 't ledig wiegje dat daar staat:
ook 't kindje is haar onttogen!

En zie, daar op dien biezen stoel,
daar zat haar man, eens terend
Zoo lang, vermand door angstgevoel,
en toch Gods wil vereerend.

Bezie 't armzalig ledikant:
't behangsel is verdwenen,
Verkocht met 't koper van den wand,
om hulp hem te verleenen.

Haar laatste kleedjen werd verkoch, -
helaas! niets kon haar baten
Vergeefs dat zij naar redding zocht...
Heeft God haar dan verlaten?

VROUW VANACKERE
geb. MARIA DOOLAEGHE.

Diksmuide, 1880.

II.
Uit de nalatenschap van Dr Wap[1].

1. - Bede om een kleine liefdegift voor de diep-beklagenswaardige weduwvrouw Lock[2].

In den barren Winternacht,
vol bekommring doorgebracht,
werd het Kind geboren,
haar door God beschoren.-
Nu had zij er vier bij-een,
blijder Moeder was er geen!

Maar, vóór nog de dag verdween,
vòòr nog de avondstar verscheen,
ging haar trouwe Gade heen:-
zwoegend voor wat eerlijk brood,
stortte de arme werkman dood!

Daar zit nu in bittren rouw
de afgeschreide Weduwvrouw:-
wie dat Beeld der Smarte ziet,
- 't Beeld van 't pijnlijkst zielsverdriet-
weigre haar zijn Aalmoes niet.

2. - De XVI van oogstmaand, 1878. - sterfdag van mijn éénigen zoon. -

Zoo stoof dan blad voor blad van d'ouden stam in 't stof,
en bleef er van zijn kruin geen schaduw-zelfs meer over,
toch hief hij nog het hoofd hoe fel de orkaan hem trof,
al wacht hem na dees storm geen lommer meer, geen loover.

Dus Gij, die 't schutdak van zijn twijgen eens genoot,
kies nu een andre plek, om soms een poos te toeven,-
wat van d'eens forschen Eik er thans nog overschoot,
is een verdorde tronk, die 't oog slechts kan bedroeven.

(1) Medegedeeld door 's dichters kunstvriendin, Mevr. Van Ackere, geb. Doolaeghe. Red.

(2) Op Maandag, den 8 December, 79, is, nadat zijne vrouw 's nachts van het vierde kind was bevallen, Joris Lock, 35 jaar oud, Metselaarsknecht, uit den trans van 's Rijks-Constructie-winkel, te Delft, vreeslijk verminkt, te pletter gestort en spoedig daarna overleden.

Maar neen, al dekt een digte sneeuwjacht ook zijn kroon,
Toch is nog 't leven uit zijn wortel niet verdwenen,
en 't rustpunt, bij zijn voet den zijnen aangeboôn,
wordt nog door 't troostrijk licht van de avondzon beschenen.

Treedt toe dan, Vriend en Maag! komt, zet u om hem rond,
en moge uw aanblik hem tot kalm vaarwel verstrekken,
als eenmaal de oostergloed van d'eeuwgen morgenstond,
in hooger bloei, ten eindloos leven hem komt wekken.

D^r^ WAP.

III.
Bij het afsterven
van den jongen dichter Frans de Meyere.

Weêr viel een offer van den dood:
De Meyer is niet meer!
Zacht rust' zijne asch, en in Gods schoot
Keer' zijne ziele weêr.

Gelijk de dauwdrop, wen de nacht
Zijn schaduwfloers verspreidt,
Zoo blonk een traan me in 't oog, en 'k dacht:
'k Zie hem in de eeuwigheid!

Hem kende ik nimmer, maar zijn lied
Schonk mij die stille vreugd,
Die lust die 't rein gevoel slechts biedt,
Als bloesem zijner jeugd.

In zijne zangen leeft steeds voort,
Zijn dichterlijk gemoed,
Uit zijne zangen ruischt 't accoord
Van zijne harp zoo zoet.

De tonen zijner lier ontvloeid
Getuigen van een hart,
Dat zich aan 't goede en schoone boeit
In levensvreugd en -smart.

Steeds zingend op verheevner toon,
Zoo blies hij d'adem uit,
Om 't voorhoofd de eedle dichterkroon,
Den vinger op zijn luit.

Hij was een star die helder schijnt
Tot eens heur licht vergaat,
Wanneer hier de aardsche nacht verdwijnt
Voor 's hemels dageraad.

GUSTAAF RENS.

Ledeberg (Gent), April 1880.

Hymne aan Maria.
- Vrij naar het engelsch. -

De donkere avondsluier zijgt
Langs berg en pijnboom neder;
Ons aller avondbede stijgt
Tot U, Maria teeder.

Een bede, de eerste van de beên,
Voor vader, zoon en broeder.
Al zijn ze hier of ver daarheen,
O wees hun aller Moeder.

Vergeet den armen zeeman niet
In storm en onweêrsvlagen;
Moge U, ô star der zee, zijn lied,
Zijn needrig lied behagen.

Den krijgren, die voor land en eer
Van vrouw en kindren scheiden,
Geef hun den lieven vrede weer.
Die vreugde schenkt na 't lijden.

Geef ook dat de arme Savoyard,
Na lang en vruchtloos zwerven,
Op eigen bodem, ginds in 't hart
Zijns vaderlands moog sterven!

Och laat èn dauw èn zonnegloed
Ons veld en wijngaard kronen,
Opdat eens de oogstijd, mild en goed,
Onz' arbeid moge loonen.

Stort menschenliefde ons steeds in 't hart.
Gij, liefdrijkste aller Moeder,
In 't aardsche dal, bij vreugde of smart,
Zijn alle menschen broeders.

Hoe needrig ook de bloemenkrans,
Waarmêe we uw beeltnis sieren,
't Behage U in der heemlen glans
Dat wij uw feestmaand vieren.

A. SYRIER.

Luik, Meimaand, 1880.

Ch. Dickens en zijne brieven.
(*Slot*).

De Brieven schetsen ons Dickens ook in zijn eenvoudig huiselijk leven. Zij toonen hoe hij te midden van zijne belangrijke, ijverige werkzaamheid toch geene aangelegenheid van huishoudelijken aard beneden zijne zorg achtte. Hij gaf zich evenveel moeite bij het ophangen van eene schilderij, bij de keus van een meubelstuk, bij kleine verbeteringen in zijne woning, als bij zijn ernstigen arbeid, die zooveel inspanning vorderde. In bepaalden zin beoefende hij zijn lievelingswoord: ‘Wat de moeite waard is gedaan te worden, is óók de moeite waard goed gedaan te worden.’ De brieven aan zijne kinderen stellen hem voor als een voortreffelijk, een trouw vader; wat hij aan zijne vrienden schrijft, vloeit over van levensfrischheid en warm gevoel.

Het vriendelijke en waardige beeld, dat zich voor ons oog achter deze bladen verheft, is zeer onderscheiden van den altijd twistenden, strijdlustigen Dickens, welken Forster ons voorstelt. Ook de ijdelheid van den grooten man, een vergeeflijke ondeugd, als men bedenkt hoe hij allerwege vergood werd, komt in de Brieven minder onaangenaam aan 't licht. Dickens' zelfgevoel had, gelijk zij doen zien, iets naïefs, iets openhartigs, 't getuigt van zijn eenvoudigheid en oprechtheid. Hij wist dat hij het middenpunt van zijn kring was, en de geliefde schrijver bij het publiek, - waarom zou hij dat besef met gemaaktheid trachten te verdergen? Er was in de wijze, waarop hij het openbaarde, niets stuitends. De Brieven stellen ons Dickens' persoon in zijne veelvuldige en rijke gaven voor: zijne taaie en onbedwingbare energie, zijne hartelijkheid en minzaamheid komen hier onpartijdig aan 't licht: wij zien dat hij even goed was als groot.

Een in 't oog vallende trek in Dickens' bestaan is zijne rusteloosheid. Wij zien hem nooit een half jaar achtereen op dezelfde plaats. In 1842 ging hij naar Amerika, en de weinige brieven uit dit tijdperk ons bewaard, verzekeren dat hij, ofschoon in het land der vrijheid juichend begroet, gevierd, gevleid, toch met dat land zelf niet zoo bijzonder was ingenomen.

Hij schrijft aan eenen vriend: ‘Ik kan u geen begrip geven van mijne ontvangst alhier. Nooit is een koning of koningin op aarde zoo door geheele volksmenigten omringd of begroet geworden. Openbare bals en diners volgen elkander op, doch dat beteekent niets. Ik ben teleurgesteld (*disappointed*): wat ik te zien kreeg, is de republiek niet; dàt is niet de republiek mijner phantasie. Ik stel eene werkelijke monarchie, zelfs met haar onafscheidelijk gevolg van hofberichten, duizendmaal boven zulk eene regeering. Hoe meer ik aan hare jeugd en kracht denk, des te armzaliger en in duizend opzichten onbeduidender komt zij mij voor. In alle dingen, waarop zij roemt, uitgenomen de volksopvoeding en de zorg voor arme kinderen, staat zij diep onder het standpunt, dat ik haar had toegedacht. Vrijheid van gedachten? Waar is zij? De pers is slechter dan in eenig bekend land. - Gij weet, dat ik een eerlijk liberaal ben...’ enz.

Bij zijn tweede verblijf in de Vereenigde Staten, 't welk korten tijd vóór zijnen dood plaats had, erkende Dickens dat vele dingen verbeterd waren: toch had hij geene sympathie voor het land. Italië, Parijs, Lausanne werden achtereenvolgens door hem tot verblijfplaats gekozen. Zijne Italiaansche brieven verraden, helaas! zijn gemis aan kunstkennis. Hij stelt het moderne doorgaans boven het oude. Hij begroet met verrukking den spoorweg, die tot het afgelegen Venetië doordringt, den telegraaf, die door het Colosseum hare lijnen uitspant; maar hij kan niet door onreinheid en lompen tot het levende hart van het schoone doordringen, dat onder het natuurlijke hulsel klopt. Zwitserland, met zijne materieele welvaart en zijn verstandig volk, lacht hem meer toe. Ook in de brieven uit verre landen komen beschrijvingen voor, zoo vol kracht en teekenachtige schoonheid, als de beste uit zijne werken.

Dickens heeft zich zelven ‘van kindsbeen af’ een tooneelspeler genoemd; eene tooneelvertooning was werkelijk zijn grootste genot, zijne meestgeliefde ontspanning. Meer dan de helft zijner brieven behandelt dit onderwerp, en vele zijn gericht aan den grooten Engelschen tooneelspeler Macready, wien hij de warmste toegenegenheid en bewondering toedroeg. Dickens liet zich in zijn huis te London een klein theater

bouwen, waarop hij met eenige gelijkgezinde vrienden geregeld voorstellingen gaf; met zijne gewone energie bestuurde hij alles zelf, van de keus der stukken en de rolverdeeling af tot het timmermanswerk toe. Onder de dilettanten waren schrijvers van naam als George Henry Lewes, Wilkie Collins, enz. Somtijds gaven zij in provinciesteden voorstellingen tot een weldadig doel, en deze waren zeer bezocht. Dat Dickens een goed tooneelspeler was, kan niemand betwijfelen die hem ooit heeft hooren lezen. Ook zelf - en terecht - achtte hij zijne begaafdheid niet gering. Dit is zeker, dat hij meer van de tooneelkunst verstond dan van de literatuur. Zijne letterkundige uitspraken zijn vaak onjuist, zijne beschouwingen over 't tooneel zelden, en zijne brieven over dit laatste onderwerp even belangrijk als amusant. In eenen dier brieven vertelt hij, dat de theatertimmerman juist heengegaan was; hij heeft het hoofd geschud, en onder droevige gebaren gezegd: 'Ach Sir! in de timmermanswereld acht iedereen het een groot verlies voor het publiek, Sir! dat gij u aan het boekenschrijven hebt toegewijd' - een vriendelijk compliment aan Copperfield!

'David Copperfield' was de lieveling van Dickens onder al zijne werken. Hij zegt daarvan: 'Ik ben niet zeker, dat mij ooit iets zóo bevallen heeft of bevallen zal als *Copperfield.*' En op een andere plaats: 'Ik zeg u in vertrouwen, dat ik het boek nooit volkomen rustig aanzie: het had mij, toen ik het schreef, zoo geheel in beslag genomen.' Hij was altijd bedrukt als hij een uitgebreid werk ten einde gebracht had; bij Copperfield was dit in verhoogde mate het geval. Misschien ligt de oorzaak hierin, dat het meer stof uit zijn leven bevatte dan eenig ander.

In 1850 begon hij het weekblad *Household Words* te schrijven, en wij vinden daarom sedert dien tijd vele brieven aan zijnen vriend en mederedacteur over 'zaken'. Kort daarna ving hij aan openlijke voorlezingen, of liever voordrachten van gedeelten uit zijne werken te houden. Zij vonden overal den grootsten bijval, maar vorderden veel tijd van hem en eene dubbele mate van inspanning. Toch schreef hij veel, speelde comedie, ging in gezelschap, en maakte kleine voetreizen, zoodat het niet te verwonderen is dat zijne gezondheid

in 1856 begon te wankelen. Hij schijnt zijn verborgen lijden wel gevoeld te hebben, maar ‘wierp zich,’ volgens zijn schrijven, ‘om zich te herstellen, op eenige andere werkzaamheid.’ Ja zijne rusteloosheid nam nog toe, al kon zij hem niet anders dan schadelijk zijn. In 1857 mocht hij een stillen wensch, reeds van zijne kinderjaren gekoesterd, bevredigd zien: hij verkreeg namelijk de kleine bezitting Gad's Hill bij Rochester in Kent, hetzelfde Gad's Hill, dat zoo dikwijls in Shakespeare's *Hendrik IV* voorkomt, waarbij Falstaf den roofaanval ondernam.

‘Toen ik die plaats eens met mijnen mederedacteur van *Household Words* voorbijging’, schrijft hij, ‘zei ik tot hem:

‘Ziet gij dat huis daar? Het heeft altijd eene eigenaardige waarde voor mij hehad, omdat ik het reeds als knaap kende, en voor het mooiste huis van de wereld hield. Mijn vader, die het dikwijls met mij voorbijging, placht te zeggen: “Als gij eens een ferm ontwikkeld man wordt, kunt gij 't misschien zóòver brengen, dat gij dit huis of een dergelijk bezit.” Aan die woorden gedachtig, heb ik in 't voorbijgaan altijd opgelet of het te koop of te huur was, en nooit heb ik het gebouw met een gewoon huis kunnen gelijk stellen.’

Toen hij nu hoorde dat het te koop was, had hij het natuurlijk weldra in bezit. Zijne brieven uit die dagen zijn vol plannen tot verfraaiing. Gad's Hill werd en bleef tot aan zijnen dood zijne vreugd en zijn lust. Hij zei weldra zijn huis te Londen vaarwel, om onafgebroken bij Rochester te wonen... in zooverre hij namelijk woonde. Zijne voordrachten voerden hem aanhoudend op reizen door Groot-Brittania. Was hij echter thuis, dan maakte de nabijheid bij Londen (slechts één uur sporens) het heen en weer trekken hem gemakkelijk. Wegens den kleinen afstand van de wereldstad was zijne woning des te beter aanhoudend met gasten vervuld, onder wie, bijvoorbeeld, de Deensche dichter Andersen geteld moet worden. Nauwlijks had hij zich in het geliefkoosde huis gevestigd, toen de scheiding van zijne vrouw volgde, en wel na een twintigjarigen gelukkigen echt, waarin hem tien kinderen geboren waren. De oorzaken van deze gebeurtenis zijn onbekend, en ook de uitgevers der Brieven waren zoo verstandig de redenen stilzwijgend voorbij te

gaan. Er komen geen brieven aan mrs. Dickens meer voor; haar naam wordt eenvoudig niet meer genoemd - ziedaar alles! De kinderen, met uitzondering van den oudsten zoon, bleven bij den vader, en 't schijnt dat de groote man op gewone wijze voortleefde. Zijne brieven, sedert dien tijd hoofdzakelijk aan zijne schoonzuster gericht, zijn vol van berichten over de voordrachten en den bijval dien zij vonden. Dikwijls vermoeiden zij hem zeer, maar hij spaarde zijne krachten nooit, studeerde bestendig nieuwe rollen in, trachtte steeds meer effect te maken en zijne kunst hooger op te voeren. Dientengevolge zien wij de uitdrukkingen ‘overwaakt’ en ‘ongesteld’ in de brieven van deze dagen menigmaal voorkomen.

Reeds vòór geruimen tijd had hij uitnoodigingen uit de Vereenigde Staten ontvangen, om over te komen tot het houden van voorlezingen. Hij had ze steeds van de hand gewezen. Doch ten laatste werden hem zoo groote geldelijke voordeelen aangeboden, dat hij, ofschoon reeds rijk, toch, ter liefde zijner kinderen, zich niet vergunde zulke schitterende voorstellen af te wijzen. Hij gaf zijn woord en ging in November 1867 naar Amerika, waar hij tot Mei 1868 bleef, en steeds rondreisde tot het houden van voordrachten. Hij werd door eene verkoudheid aangetast, die maar niet wilde wijken, zoodat hij dikwijls tot op het oogenblik van zijn optreden te bed bleef, en dan zóò heesch was, dat een ieder zijne voordracht verloren achtte; doch zijne buitengewone energie deed hem binnen weinige oogenblikken 't gevoel van ongesteldheid onderdrukken: er was weldra geen spoor van heeschheid in zijne stem op te merken; hij biologiseerde als 't ware de geheele vergadering, en leidde geesten en harten waarheen hij wilde. De strijd tegen de eischen van het lichaam werd intusschen niet straffeloos gevoerd; de declamator verloor zijnen eetlust, kon niet slapen, en telde de dagen tot zijne laatste voordracht, daar hij niet kon besluiten het publiek in zijn vooruitzicht teleur te stellen. Het is aandoenlijk de brieven uit deze dagen te lezen: zij getuigen van den zwaarsten strijd, van eene laatste, bijkans wanhopige inspanning, van eene ongelooflijke wilskracht. Ditmaal zag hij weinig van het land en zijne bewoners: hij moest al zijne

krachten tegen de avonduren besparen en eene menigte uitnoodigingen afwijzen; doch wat hij zag, beviel hem beter dan bij zijn eerste bezoek.

Na zijne tehuiskomst begon hij ook weder voordrachten te houden maar nu openbaarden zich zulke ernstige ziekteverschijnselen, dat zijn dokter hem raadde de voorlezingen voor altijd te staken, namelijk zulke waaraan reizen verbonden waren. Toen nam hij eenige maanden rust en zijne gezondheid scheen te beteren. Doch zoodra het gevaar was geweken, joeg zijn ijver hem weder voort. Hij besloot te Londen eene rij van afscheidsvoorlezingen te houden, en begon '*Edwin Drood*' te schrijven. Hij voegde de moordscène uit '*Oliver Twist*' aan zijn repertorium toe, oefende zich dikwijls en grondig tot hare voordracht, en bevond dat niets hem ooit zóo had aangegrepen. Slechts enkele malen durfde hij haar voordragen, dewijl de nadeelige gevolgen onmiskenbaar waren; maar zij, die zoo gelukkig waren hem die gruwzaame scène te zien voorstellen, zullen den schrikkelijken indruk welken zij op de aanwezigen maakte, nooit vergeten. Het hartstochtelijk gevoel, dat Dickens zelven vervulde, deelde zich aan de hoorders mee, en niet slechts vrouwen, ook krachtige mannen konden onmogelijk hunne tranen bedwingen. Op verzoek der tooneelspelers en -speelsters van Engeland gaf hij ditzelfde stuk in eene voormiddaglezing: toen overtrof hij zichzelven. De aard en de bekwaamheid van zijn gehoor prikkelden hem zoo sterk mogelijk. 'Ik had mij ten doel gesteld,' schrijft hij, 'dat zij, die beoogden af te zien hoe men indruk kan maken, zóo buiten zich zelven zouden geraken, dat hun alle opmerkzaamheid onmogelijk werd - en, ik geloof, het gelukte mij. Als ik echter op die voordracht terugzie, moet ik haar eene dwaasheid noemen. Mijn gewone polsslag telt 72 slagen, en bij deze inspanning klom hij tot 112. Bovendien had ik 10 tot 12 minuten noodig voor ik weder geregeld kon ademhalen.'

Het drukte hem zeer, dat hij eindelijk de voordrachten moest staken, die hem in nauwere betrekking tot de lezers van zijn werk schenen te brengen; maar zijne gezondheid werd hoe langer zoo meer aangetast, zoodat hij, na de laatste voorlezing, werkelijk een zekere verlichting gevoelde,

en zich nu ongestoord aan meer gewone werkzaamheden wilde toewijden. 't Was zijn voornemen de laatste nummers van '*Edwin Drood*' in 1870 te Gad's Hill te schrijven. Hij kwam in goede stemming op zijn geliefd plekje; hij begon werkelijk te schrijven, en zijne betrekkingen waren niet bezorgd, daar zij van een rustiger leven weldra geheele herstelling verwachtten. Maar op den 8 Juni werd hij, tijdens het middagmaal, door eene beroerte getroffen, en hij stierf den volgenden dag zonder tot bewustzijn te komen. Hij had zich in letterlijken zin dood gewerkt.

Gelijk we zien ontvingen wij in Dickens' Brieven eene tamelijk volledige autobiographie. Mogen zij niet alle van hooge beteekenis zijn, toch dragen alle bij tot voltooiing van het beeld des schrijvers; daarenboven bevatten zij de meest verschillende, ook comische tafereelen van dezelfde waarde als die welke in zijne romans voorkomen. Een enkel voorbeeld: Dickens stelt ons eene groote menigte, juist honderd, zeer jonge schoolkinderen voor, die de tentoonstelling van 1857 zouden bezoeken. Doch bij den hoofdingang van Kensington Park geraakten zij tusschen de paarden en rijtuigen; eenige huppelden onbekommerd voort naast de wielen, andere hielden zich aan de paarden vast, en kwamen zoo door 't gansche park. Toen de wanhopige opzichteressen de kleinen bijeenbrachten en telden, waren deze ongedeerd *(all right*). Toen werden zij op koeken getracteerd, en dwaalden zij overal rond, terwijl zij alles aanstaarden en elk voorwerp, dat zij bereiken konden, met natte vingers betastten. Eén kleine jongen was afgedwaald, en men miste hem niet. Negen en negentig kinderen werden naar huis gebracht, men dacht dat de schaar voltallig was; maar de kleine jongen ging naar Hammersmith. 's Avonds vond hem de politie; hij was altijd rondom de hekken geloopen, meenende dat hij op de Tentoonstelling was. Dezelfde voorstelling maakte hij zich omtrent de politie en van de werkplaats te Hammersmith, waar hij den nacht doorbracht. Toen zijne moeder hem den volgenden morgen afhaalde, vroeg hij, 'of 't niet haast uit was? 't Was wel eene mooie tentoonstelling, maar nog al lang!'

(*Naar het Duitsch van* H. ZIMMERN.)

Brieven uit Zuid-Nederland.[1]

Gent, 10 April, 1880.

Waarde vriend Cosyn,

Eenige weken geleden vereenigden zich een honderdtal kunstenaars en kunstliefhebbers aan een banket in het Post-hotel om feest te vieren ter eere der kunstschilders LOD. TYTGADT, en PAULI, beiden bekroond in de laatste tentoonstelling van Antwerpen. Deze kunstenaars bezitten in de kunstwereld veel sympathie; vooral Tytgadt is een vlaamsche jongen van den echten stempel.

Verschillige heildronken wierden ingesteld. - Professor WAGENER, de talentvolle redenaar, bracht hulde aan de helden van het feest, en in eene warme improvisatie schetste hij de hoedanigheden der heeren Pauli en Tytgadt, als kunstenaar en mensch. Jammer dat de heer Wagener, die zòò goed het vlaamsche woord machtig is, de twee vlaamsche kunstenaars niet in hunne moedertaal verheerlijkte! De heer WILLEM ROGGHÉ bekwam verdienden bijval met zijn nederlandschen heildronk aan de kunst in 't algemeen. L. Tytgadt bedankte zijne vrienden met een hartelijk woord in de volkstaal.

***

Van nu af aan wordt er veel gesproken over onze aanstaande Tentoonstelling van Schilderijen ingericht door de Koninklijke Maatschappij tot aanmoediging van Schoone Kunsten. Van alle kanten worden inlichtingen gevraagd over de inrichting.

Het Gouvernement heeft besloten *vijftien* gouden eeremetalen ter beschikking van de maatschappij te stellen, om aan de verdienstelijkste kunstwerken te worden toegekend. Andere aanmoedigingen en belooningen zullen nog door de Jury kunnen gevraagd worden.

Ik verneem uit goede bron dat er belangrijke aankoopen zullen worden gedaan. Het Gouvernement is met onze stad overeengekomen, om voor *vijftig duizend frank* werken aan te koopen, die voor het Gentsch Musëum zouden bestemd zijn. Zooals gewoonlijk zal de inrichtende Maatschappij een tombola inrichten, waartoe voor meer dan *vijf en dertig duizend frank* kunstwerken zullen worden aangekocht. Ten titel van inlichting zal ik u mededeelen dat in onze laatste groote Tentoonstelling 159 schilderijen en beeldhouwwerken werden aangekocht, eene gezamentlijke waarde bezittende van fr. 202,220.

Zooals men ziet, zijn de Gentsche tentoonstellingen in den regel zeer belangrijk, en diegene welke dit jaar plaats heeft, belooft al de andere te overtreffen.

Onze Gentsche schilders en beeldhouwers zijn dapper aan 't werk voor die aanstaande expositie.

(1) Deze Briefwisseling was ons telaat toegekomen om nog in de aflevering van verleden maand te worden opgenomen.
Red.

TYDGADT werkt o.a. aan een groot historisch tafereel dat veel belooft: *Karel IV en zijn gevolg, voor het lijk van Filips Van Artevelde op het slagveld te Oostroosebeke.*

PAULI, J. VAN BIESBROUCK, DENDUYTS, D. DEKEGHEL, MATTELÉ, LYBAERT, CAPENICK, enz., enz., allen zijn ijverig aan den arbeid om de oude Gentsche kunstfaam staande te houden.

De beeldhouwers DUBRUCK en VAN BIESBROECK zullen verscheidene hunner werken tentoonstellen: Dubrucq een ontwerp voor een standbeeld van Callier, gewezen schepen van onderwijs der stad Gent, een ernstig gewrocht dat hoog geprezen wordt, en eene allerbeste '*Mignon.*'

Van Biesbroeck werkt aan een groot figuur dat zijn' naam als beeldhouwer zal staande houden. - Nu, over dezen en genen zend ik later nadere inlichtingen.

* * *

Over de feesten ter gelegenheid der 50jarige onafhankelijkheid van Belgie wordt er hier weinig gesproken. Ben ik wèl ingelicht dan zouden er twee groote Muziekfeesten ingericht worden:

De Koninklijke *Koormaatschappij* zou een belangwekkend Concert geven, en de Koninklijke *Melomanen* zouden een buitengewoon luisterlijken prijskamp van Koorzang uitschrijven. Den naam alleen dier twee machtige kringen is eene waarborg voor het wèlgelukken dier kunstfeesten.

Ik denk ditmaal over zooveel plaats niet te mogen beschikken als verleden maand; daarom zal ik de bespreking uitstellen van het... grand Concert, door ons vlaamsch (?) *Conservatorium* gegeven, en een ander van het vlaamsch (?) *Willems-Mannenkoor.*

Van harte uw
Z.V.A.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.

OPGEVOERDE STUKKEN.(1) Vertaald: *De Assommoir*, drama (9 tafereelen); *Marmeren beelden*, *ijskoude harten*, drama (5 bedrijven).

Het was in 1852 dat Dumas fils zijn eerste tooneelwerk '*La Dame aux Camélias*' liet opvoeren, dat zooveel opgang

(1) Niet inbegrepen degenen die reeds in een vorige lijst werden opgegeven.

maakte. Dumas had ons de geschiedenis leeren kennen eener gevallen vrouw, die, door eene reine en zuivere liefde, zich weder verheft. Natuurlijk kon het niet in de bedoeling des schrijversliggen, te beweren, dat alle gevallen vrouwen aan Marguerite Gautier geleken en dat eene eerlijke omgeving hen op het pad der deugd zou terug brengen.

Th. Barrière en L. Thiboust hebben met hun drama '*Les Filles de Marbre*' - dat werd opgevoerd toen om zoo te zeggen de wereld nog vol was van den bijval der '*Dame aux Camélias*' - eene gansch tegenovergestelde strekking bedoeld. In plaats van de uitzondering, hebben zij den regel doen gelden, en het bewijs willen leveren: dat van inde oudheid af tot op onze dagen, de Aspasia's, Marguerite's en Marco's altoos 'marmeren beelden' zijn geweest, 'ijskoude harten,' die men door al den gloed van liefde en zelfopoffering toch niet tot eer en deugd kàn terugbrengen, vrouwen die, verre van zich door het goede voorbeeld of door edele gevoelens tot bekeering opgewekt te voelen, integendeel door hunne aanraking alles verpesten, bederven en het heiligste in het hart der goeden dooden.

Zonder juist op de hooge dramatische verdiensten van Dumas' tooneelspel aanspraak te kunnen maken, is '*Marmeren beelden*' toch een puik drama, met meesterhand geleid, vol boeiende tooneelen en edele gedachten, tintelend van geest en frissche, gezonde levensopvatting. Het stuk wettigt alzoo volkomen den blijvenden bijval, dien het op elk beschaafd tooneel geniet.

De opvoering zelve heeft ons niet zoo ten volle bevredigd. Behalve den heer Van Kuyck, die een uitnemende Déogenais was, alsook M. Dierckx en Mevr. Verstraeten, die rollen van klein belang vervulden, schenen ons de overigen minder gelukkig. Onze artisten zijn niet geschikt om die door-en-door fransche boulevardtypen van den parijzer 'demi-monde' met de vereischte nuanceering weer te geven. Dat ligt niet in den aard der Vlamingen; er behoeft meer losheid en zwier, tevens hier en daar meer *chic*. De heer Lemmens, die echter zeer goede oogenblikken had, moeten we tegen overdrijving waarschuwen, alsook tegen zeker gebaar dat hem in dergelijke rollen wat al te veel eigen wordt: zijne

handen voortdurend in de zakken of in de haren te brengen. Mej. Elisa Jonckers, die in dit stuk haar debuut deed op ons Nederlandsch Tooneel, bezit enkele onbetwistbaar goede hoedanigheden, maar zij hoeft nog oneindig veel te leeren. Ernstige studie, gesteund door goede raadgevingen, kan haar eenmaal eene verdienstelijke artiste doen worden.

Over den *Assommoir*, getrokken uit den overbekenden roman van Emile Zola, hoeven we thans niet te spreken, daar dit stuk verleden jaar in ons tijdschrift werd beoordeeld. Vergenoegen wij ons dus met te zeggen, dat de artisten zich zeer goed van hunne taak hebben gekweten, en dat M. Lemmens het tooneel van den *delirium tremens* op onverbeterlijke wijze heeft gespeeld.

***

En daarmede zijn de deuren van onzen Schouwburg gesloten. Dit echter niet voor langen tijd, want op 23 Mei zal ons gezelschap eene reeks zomervertooningen aanvangen, die uitsluitend zullen bestaan uit een enkel stuk *à grand spectacle*: de bekende fantazie '*Ezelsvel*'. Het stuk wordt opgevoerd met de prachtige decoratien, costumen en liet ballet van Parijs; het is dus te denken dat het evenveel bijval vinden zal als destijds '*De Reis rond de Wereld.*' Hopen wij dat intusschen de nieuwe Direktie zich bezig houden zal met het opzoeken en aanleeren van goede degelijke tooneel werken, voor toekomenden winter, ten einde ons Nationaal Tooneel aan zijne ware roeping te doen beantwoorden: *Volksvermaak* en *Volksbeschaving.*

Z....

Boekbeoordeeling.

Veertien dagen te Parijs, door Jos. Staes, Antwerpen, drukkerij van A. Fontaine, 1879.

Dit aan den schilder Dujardin opgedragen boekje heeft ons een paar aangename uurtjes doen doorbrengen. Wel mist op onze dagen eene beschrijving van Parijs voorzeker

het aantrekkelijke der nieuwheid; doch deze ‘schetsen van binnen en buiten de Tentoonstelling’ zijn doorgaans los en luchtig geschreven, en uit het veelomvattend onderwerp is vrij goed partij getrokken.

Met kennis van zaken, en soms op eigenaardige wijze, vertelt de schrijver zijne indrukken; niet volgens een beraamd plan, maar al volgens hetgeen hij beurtelings, gedurende die veertien dagen in de Wereldstad, te zien en te hooren kreeg. Derhalve schreef hij daarin zoowat over àlles: over musëums, schouwburgen, kerken, paleizen, standbeelden, en zelfs over modemagazijnen en café-concerts. In de eerste plaats natuurlijk over de Wereldtentoonstelling, welke hare voorgangster (van 1867) verreweg in de schaduw heeft gesteld.

Wat, zoowel binnen als buiten de Expositie, blijkbaar het meest de aandacht van den heer Staes heeft geboeid, zijn de Beeldende Kunsten. Zoo geeft hij ons o.a. over de werken der Belgische kunstenaars op de Tentoonstelling een beknopt, maar zeer lezenswaardig verslag. Ook over die van andere landen, vooral over die der fransche school, wordt verder een woord gezegd, over 't algemeen goed gepast. Alleen eene kleine paranthesis over Courbet, waarin gezegd wordt: dat deze meer bekend zou zijn als ‘afbreker der Vendôme-zuil’ dan wel als ‘schilder’ zal, meenen wij, geene algemeene bijstemming vinden. Men moge het overdreven realismus van Courbet al of niet afkeuren, stellig is het dat zijn roem als artist zeer groot is.

Hier en daar wijkt de schrijver van ‘*Veertien dagen te Parijs*’ al eens van zijn eigentlijk onderwerp af, doch meestal op zulke wijze dat de lezer het hem wel niet ten kwade duiden zal. Zoo b.v. in zijne uitstapjes op historisch gebied. Over de fransche koningen worden bijzonderheden meêgedeeld, die een duidelijk begrip geven van de losbandige zeden aan het Hof vòór de Revolutie. Overigens worden de oorzaken en het ontstaan dier groote Omwenteling van 1780 door den heer Staes besproken, met eene onpartijdigheid die men geneigd zou zijn aan sommigen zijner geestverwanten ten voorbeeld te stellen.

Het slot dezer ‘schetsen’ - een bezoek aan het kerkhof te St-Denis - brengt den lezer in eene alles behalve vroolijke stemming! Waarom ook, na ons zoo lustig zijne veertien dagen in 't moderne Babylon te hebben verteld, zóó somber en akelig geëindigd: met eene bespiegeling over doodskisten, lijken en grafkelders?.. Brrr!

Het werkje is met een groot aantal houtsneden versierd, de eene wat beter geslaagd dan de andere, doch die allen bijdragen om den op zich zelf reeds duidelijken tekst nog duidelijker te maken. Het aanschouwelijk voorstellen van dergelijke beschrijvingen is dan ook een doeltreffend middel om de belangstelling te verhoogen.

Nu, belangstelling verdient het boekje van den heer Staes, bijzonder bij alwie Parijs bezocht heeft, of van plan is het te bezoeken. Ook anderen zullen het niet zonder voldoening doorbladeren.

A.J. COSYN.

Fabelen en andere Kindergedichtjes, door Jacob Stinissen. Gent, bij Ad. Hoste. 1879.

> ‘Een kort gedichtje, lief en vloeiend.
> Verkwikt het hart en voedt den geest;
> Ook weet ik wel bij ondervinding
> Dat ge allen gaarne dichtjes leest.’

Aldus richt de schrijver - als echte schoolman - zich vóóraf tot zijne Leerlingen. En de versjes, die hij daarbij den kleinen aanbiedt, zijn inderdaad ‘lief en vloeiend’ niet alleen, maar tevens zinrijk en zedeleerend. Daarbij is nagenoeg alles wat in zijn bundeltje voorkomt, in lossen, licht bevattelijken trant geschreven, zoodat het wel geen twijfel lijdt of deze ‘Fabelen en andere Kindergedichtjes’ zullen zonder moeite den weg tot het kinderhart vinden.

Daar hebben we b.v. onder de eigentlijke Fabelen, het onzen lezers niet onbekende stukje ‘*De Potbloemen*,’ verder ‘*De Bladeren en de Wind*’, ‘*Twee vogelnestjes*’ en ‘*Twee vogeltjes*,’ waarvan het laatste ons nog het best beviel. - In allen ligt natuurlijk het noodige zedelesje voor kleine, ook wel voor groote kinderen. Voor deze

laatsten zijn bepaald ‘*Dog en Ketting*’ en het naar 't Engelsch bewerkte ‘*Ever en Ram*’ bestemd.

Somtijds ook wijkt 's dichters moraal wel eens van het kinderterrein af. Alzoo tot het gebied van ouders en leeraars zelven, d.i. tot het gebied der pedagogie, behoort de stelling uit ‘*De Jongen en het Hondje*’:

> ‘Des laten wij de schoolopvoeding loven:
> Zij gaat de uitsluitend huiselijke ver te boven.’

Merken wij ter loops aan, dat deze twee versregeltjes, als vorm, niet veel méér zijn dan... berijmde proza. Sommige woorden willen zich maar niet volgens de eischen der versificatie plooien!

Ongedwongen en natuurlijk vloeit bij Stinissen de zedeles uit de vertelde fabel voort. Bij uitzondering nogtans stoot men al eens op een beetje gemis aan logiek: - De *Beek* betoogt aan de klagende *Linde* dat hare klachten geheel ongegrond zijn, en haar lot volstrekt niet ongelukkig. En toch voegt de Beek er ten slotte bij:

> Getroost u, lieve, met uw lot,
> Dan smaakt ge vrêe, *dan helpt u God.*

En elders: ‘Wat is de mensch toch braaf en goed!’ roept de *Os* uit, omdat hij op een welige weide tot over de ooren in 't gras liggen mag, en ‘hoopvol in de toekomst schouwen.’ Maar als die gemoedelijke philosophische viervoeter, juist daarop, zijn vroegeren tijd herdenkt, en hoe hij bij zijn anderen meester wellicht meer slagen dan eten kreeg, dààr schijnt ons de Os, wel een beetje met zijn eigen lofrede op de menschheid in tegenspraak te zijn? - Nu, dat is niet erg.

Dat Stinissen, evenals andere fabeldichters, om der wille van de zedeles, al eens de dierkunde zoowat volgens eigen fantazie wijzigt, blijkt uit ‘*De Kat en de Vlieg.*’ Eene kat, die, alleen door naar een vliegje te grijpen, van het dak valt en... *morsdood* op de straat tuimelt, - is dat niet op zijn minst genomen onwaarschijnlijk?

Op de Fabelen volgt eene reeks àndere Kindergedichtjes, die wij met evenveel genoegen hebben gelezen. Munten ze niet uit door groote oorspronkelijkheid in de opvatting, toch zijn ze lief en frisch van vorm en meestal behaaglijk

van inhoud. Alleraangenaamst weerspiegelt zich het kinderleven, in '*Leentje*,' '*Sinterklaas-feest*,' '*Lui zijn*,' '*Mijn knijffje*' en het zoo lief geschilderde tafereeltje '*Speelgoed.*'

Het aanschouwlijke, dat de dichter aan enkele dezer lieve schetsjes wist te geven, herinnert soms aan Jan Van Droogenbroek's bundeltje '*Zonnestralen,*' dat stellig tot het beste behoort wat de Vlaamsche kinderpoëzie tot nog toe heeft voortgebracht.

In andere stukjes weet de dichter op zeer gelukkige wijze bij zijne jeugdige lezers liefde voor het schoone der natuur op te wekken. *Een Lentemorgen* is allerliefst. Minder goed trilde de vaderlandsche snaar. Het thema:

> 'Ik min den duurbren grond
> Waar eens mijn wiegske veilig stond...'

is reeds lang tot op den draad versleten. Dit belet niet dat de Vlaamschgezinde lezer het den dichter voorzeker ten goede duiden zal, dat hij zijnen leerlingen gehechtheid aan eigen taal en land inboezemt.

Wat ons betreft, wij gelooven dat de heer Stinissen zich, over 't algemeen, zeer gunstig als kinderdichter heeft doen kennen, ja, dat hij zich, door deze uitgave, tegenover School en Literatuur even verdienstelijk heeft gemaakt.

A.J. COSYN.

De Nederlandsche Rechtstaal, door Julius Obrie. Gent, drukkerij van Dullé-Plus. 1880.

Als verdediger onzer taalbelangen op rechterlijk gebied, heeft zich Mr Julius Obrie tegenover de Vlaamsche Beweging voorzeker zeer verdienstelijk gemaakt. Vooreerst door een paar uitmuntende vertalingen, die door de zorgen der 'Vlaamsche conferencie' van Gent werden uitgegeven, - en thans niet minder, door de uitgave zijner zoo belangwekkende voordracht over de Nederlandsche Rechtstaal.

Belangwekkend inderdaad, want de bijval dezer brochuur hier te lande heeft zelfs tot buiten de grenzen weerklank

gevonden. Met bijzonder genoegen lezen wij in een der hoofdorganen der Noordnederlandsche pers, de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, een zeer gunstig artikel over het werk van onzen landgenoot. Volgaarne laten wij hier deze beoordeeling volgen, niet alleen omdat het eene wèlverdiende hulde geldt aan een dapperen medestrijder, maar tevens omdat de schrijver van dat artikel blijkbaar een man is van 't vak, wiens bevoegdheid op dit gebied alzoo verreweg de onze overtreft:

'In de Academische bibliotheek te Gent, vindt men geen enkel Nederlandsch tijdschrift dan *De Navorscher.* Onze rechtsgeleerde tijdschriften schitteren daar door volkomen afwezigheid, en de rechtsgeleerde werken van Opzoomer, Faure, Diephuis, De Pinto, Oudeman zijn er een onbekende weelde.

Deze verbazingwekkende mededeeling vinden wij in een brochure over de *Nederlandsche rechtstaal* door mr. Julius Obrie, vrederechter te Waarschoot, oorspronkelijk eene voordracht, gehouden in de *Vlaamsche Conferentie der Balie van Gent.*

Waar men geen Nederlandsche werken over het recht en de rechtspleging vindt, waar geen enkel college voor juristen in het Nederlandsch wordt gegeven, daar is het geen wonder, dat ook zelden in de pleitzaal de Nederlandsche taal wordt gehoord, al weet de heer Obrie ook met voldoening op eenigen vooruitgang in den laatsten tijd te wijzen. Het was zijn doel met genoemde voordracht het zijne bij te dragen om het Belgische publiek nader bekend te maken met de Nederlandsche rechtstaal en de Nederlandsche rechtstermen, en te gelijk eenige wenken te geven aan de Regeerings-commissie, die belast is met de herziening van de in België bestaande Nederlandsche vertaling der wetboeken, door den dichter Ledeganck bewerkt. De heer Obrie blijkt uitnemend voor die taak berekend te zijn. Zijn brochure zelf is een model van waarlijk Nederlandschen stijl, en zonder in een overdreven purisme te vervallen weet hij op zeer gelukkige wijze Hollandsche woorden voor de Fransche rechtstermen te vinden. Op hoe juist standpunt hij zich stelt, kan men o.a. zien uit de volgende woorden:

"Het eigenaardige kenmerk, waardoor eene taal het meest

van eene andere wordt onderscheiden, ligt niet zoozeer in de woorden, waarvan zij zich bedient, als wel in hare vormen, in haren zinbouw. Niet zelden nu wordt dit ten onzent over het hoofd gezien, en zoo gebeurt het dat wanneer men eenen volzin heeft geschreven, waarin geen enkel woord, dat maar eenigzins vreemd zou kunnen klinken wordt aangetroffen, men zich inbeeldt dat men eene zeer zuivere taal schrijft, terwijl bij nadere beschouwing wel eens blijkt dat men enkel Fransch met Nederlandsche woorden heeft geschreven."

Is de brochure in de eerste plaats voor Belgen bestemd, wie zal beweren, dat een werkje van dien aard niet ook voor Nederlanders van groot belang kan zijn? Onze rechtstaal toch is, wat stijl en woordenkeus betreft, inderdaad allererbarmelijkst. De heer Obrie is daarvan ook volkomen overtuigd, en door een korten geschiedkundigen terugblik op de ontwikkeling van het Nederlandsche recht weet hij het, niet te verontschuldigen, maar te verklaren. De vermakelijkste staaltjes van verhollandiseerd Fransch eenerzijds en van de onzinnigste vertalingen anderzijds, weet hij uit onze vroegere wetboeken aan te halen, en al geeft hij toe, dat in een en ander zeer veel verbeterd is, hij is verre van blind voor de gebreken, die onze wetboeken en de taal onzer praktijk nog steeds aankleven.

De schrijver vergunne ons tenslotte tegen een zijner vertalingen - het is de eenige - bezwaar te maken. Voor *exceptie* wenscht hij te geven het Hollandsche woord *uitvlucht.* Dit strijdt met ons taalgebruik. Uitvlucht heeft steeds eene ongunstige beteekenis. Zeggen wij dat iemand een uitvlucht bezigt, dan bedoelen wij dat hij een gezochte verontschuldiging opwerpt, die hij zelf weet, dat geen hout snijdt. En de schrijver zal wel niet willen beweren, dat dit bij het opwerpen eener exceptie altijd het geval is. Het door hem gewraakte woord *tegenwerping* zou ons eerder aanstaan als wij niet meenden, dat *exceptie* tot die termen behoort, die volkomen burgerrecht hebben gekregen en die de schrijver zelf ook niet wil afschaffen.'

Hierbij blijft ons slechts de wensch te voegen dat het boekje van den heer Obrie velen vlaamschgezinden in handen

moge komen. Ofschoon zijne voordracht met het oog op eene vergadering van specialisten werd opgesteld, toch mag men zeggen dat deze brochuur ook buiten de advokatenwereld eene zoo nuttige als aantrekkelijke lezing oplevert.

A.J. COSYN.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - De *Vlaamsche Broederbond* van Brugge heeft eene prijsvraag uitgeschreven, voor het opstellen van ‘een Vlaamsch lied, kunnende dienen tot ‘Maatschappelijk lied’ van genoemde vereeniging. Hoofdpunten in het gedicht: Vlaamsche taal en taalrechten, Verbroedering, Vlaamsche zeden, gehechtheid aan Vaderland en Vorst. (Vier koepletten, ieder van 8 verzen, en goed voor de muziek geschikt). - Prijs: een vergulde medalie en eene premie van 50 franken. - Stukken voor 31 Mei in te zenden.

- De Koninklijke prijs, uitgeloofd om in 1884 te worden toegekend, en waaraan alleen Belgen kunnen deelnemen, betreft *De hedendaagsche Belgische Landbouwkunst* in verband met staathuishoudkunde, handel en nijverheid beschouwd. Hierbij zal vooral worden rekening gehouden van de natuurlijke hulpmiddelen des gronds, van den toestand der gemeenschapswegen, de belangrijkheid van den in- of uitvoer, even als van de nabijheid der groote buitenlandsche steden, vooral van Londen, - ten einde verbeteringsmiddelen op te zoeken, waardoor de landbouwnijverheid in Belgie meer winstgevend zou kunnen gemaakt worden. - De tot dezen wedstrijd bestemde werken moeten vóór 1 Januari 1884 bij 't Ministerie van Binnenlansche zaken worden ingezonden.

- Het Internationaal Litterarisch Congres, dat in de maand Augusti e.k. te Brussel plaats grijpt, bevat de volgende afdeelingen: I. *De rechten van den Schrijver.* (Vertaling. Navolging. Tooneelvoorstellingen. Rechten der erfgenamen. Internationale overeenkomst). II. *Maatschappelijke toestand der Schrijvers.* (Lettterbonden. Wedstrijden. Aanmoedigings- en verspreidingsmiddelen. Pensioenkas. - III. *De rol der*

letterkunde in de verstandelijke ontvoogding, (Letterkundig onderwijs. Conferenciën. Lezingen. Volksbibliotheken. Letterkundige critiek. Kunst- en Tooneelcritiek). - IV. *De Litteratuur als kunst beschouwd.* (Classisism. Romantism. Materialism). - De Voorzitter der Regelingscommissie is de heer Eug. Van Bemmel.

- In de *Gazette van Gent* wordt de wensch uitgedrukt dat, ter gelegenheid der aanstaande Nationale Feesten, een Nederlandsche Schouwburg in Vlaanderen's hoofdstad zou worden opgericht. Moge 't geen ‘vrome wensch’ blijven!

- Men meldt dat ‘*Jane Shore*,’ het hier met zooveel bijval vertoonde drama van Frans Gittens, thans in 't Engelsch wordt vertaald, met het oog op eene eventueele opvoering in Engeland. - Dezelfde Vlaamsche schrijver werkt thans aan een nieuw drama, waarvan het onderwerp aan de geschiedenis van Nederland is ontleend.

- Eerlang verschijnt het zoo belangwekkende boek van Dr. A. Willems ‘*Les Elseviers.* Annales et Biographie.’ Voor de letterkundige geschiedenis der XVIIe eeuw is dit werk van groot gewicht.

- Door den dichter Edward Michels is eene keurig verzorgde vertaling uitgegeven van Roderich Benedix' lieve comedie ‘*De Nieuwjaarsnacht.*’ Men weet dat dit stukje ook door Van Goethem werd overgezet, en destijds te Antwerpen en te Gent vertoond.

- Dr. S. Bormans, rijksarchivaris te Namen heeft aan de Bibliotheek der Universiteit van Leiden enkele handschriften geschonken, o.a. betrekking hebbende op de St-Servaas legende.

- Prof. Paul Fredericq, hoogleeraar te Luik, is tot eerlid van het Historisch Genootschap te Utrecht benoemd.

- Een onzer vlaamsche schrijvers, de heer Jos. Staes, zet als zijne meening vooruit: dat Multatuli's *Vorstenschool*, althans wat de opvatting betreft, niet op oorspronkelijkheid aanspraak maken kan. ‘Er bestaat, zoo schrijft hij in een “open brief,” eene tastbare overeenkomst tusschen *Vorstenschool* en een verhaal getiteld *Le grain de sable*, voorkomend in *Les contes de l'atelier* van den franschen tooneel- en romanschrijver Michel Masson, een boek dat reeds van 1833 dagteekent en nadien nog dikwijls werd heruitgegeven.’

Daarop volgt eene korte vergelijkende opgave van den inhoud der beide stukken, ten bewijze dat Masson's verhaal aan Multatuli blijkbaar de hoofdgedachte van zijn drama heeft verschaft, ja dat deze laatste daaraan zelfs verscheidene tooneelen heeft ontleend. - De heer Staes wijst er echter op dat er een merkelijk verschil bestaat tusschen letterdieven en navolgers. Tot de laatste soort behoort volgens hem de schrijver van *Vorstenschool*, alhoewel dit stuk verdienstelijker behandeld is dan de bron waaraan het werd ontleend.' Corneille, Racine, Molière, enz. hebben eveneens nagevolgd, doch dit werd door hen ronduit bekend, en de geniale schrijver van *Vorstenschool* 'had ongelijk dit zijnerzijds te verwaarloozen.'

- Schimmel's nieuw drama '*De kat van den Tower*,' (bewerkt naar zijn historischen roman *Lady Calisle*) is te 's Gravenhage voor het voetlicht gekomen. Het stuk heeft slechts een zeer twijfelachtig succès behaald. Het lijdt vooral aan onduidelijkheid en echt dramatische werking. Men moest, zegt een verslaggever, in de geschiedenis van Engeland op 't einde der XVII^{de} eeuw beter t'huis zijn dan aan de meesten gegeven is, of men moest Schimmel verdienstelijken roman tamelijk goed kennen om dit drama te kunnen verstaan. Mevr. Kleine en Mej. Josephina De Groot traden in dit stuk op, alsook de heer Louis Bouwmeester.

- Door de heeren Didier-Jacquet en J, Philipsen te Breda werd eene fransche vertaling bewerkt van Multatuli's bekend tooneelspel '*De bruid daarboven.*' Verder hebben genoemde heeren voor de pers gereed vertalingen uit Nic. Beets, Tollens, Bilderdijk, Feyth, Hooft, den ouden heer Smits (Dr Lindo), prof. Harting, enz.

- Met veel bijval werd te Amsterdam eene door Alberdingck Thijm bewerkte vertaling Van Molière's *Tartuffe* opgevoerd. Eerlang komt ook *The Merchant of Venise* van Shakspeare aan de beurt, vertaald door Prof. Burgerdijk.

- In de *Universal-Bibliothek* zal eene Duitsche vertaling van Conscience's bekenden roman *De Gierigaard* verschijnen.

- De Duitsche Rijksdag heeft eene wetsbepaling gestemd, volgens welke de vergunning tot het uitoefenen eener tooneel-onderneming moet worden geweigerd wanneer het

blijkt dat deze, in een zedelijk, artistiek en financieël opzicht, de noodige vertrouwbaarheid mist.

- Het zoo gunstig bekende Hoftheater van Meiningen geeft thans te Amsterdam eene reeks voorstellingen, vooral bestaande uit stukken van Schiller, Shakespere, Lessing, Von Kleist en andere meesters der dramatische literatuur.

- Van Victor Hugo is een nieuw werk verschenen, getiteld *Religion et Religions.*

- Te Vlissingen zal in het huis waar Bellamy geboren werd, een marmeren gedenksteen met 's dichters beeltenis worden geplaatst.

- In de vereeniging '*Doctrine*' zijn de jufvrouwen Josephine en Jeanne De Groot met de voordracht eeniger declamatorische stukken opgetreden. De beide zusters behaalden veel bijval; doch de *Rott. Courant* vraagt niet ten onrechte: 'waarom twee Nederlandsche kunstenaressen 4 fransche stukken, 1 vertaald, en slechts één zuiver Nederlandsch stuk (*Het Kerkportaal* van Van Beers) voordroegen?'

- Van de hand van Dom Luiz I, koning van Portugal is te Lisabon eene vertaling van Shakspere's *Merchant of Venise* verschenen.

- Te Biberach in Wurtemberg, Wieland's geboorteplaats, zal aan dien beroemden Duitschen dichter een gedenkteeken worden opgericht.

- De beroemde treurspeelster Sarah Bernhardt heeft onlangs te Amsterdam, met eenige andere leden der Comédie Française, een paar galavoorstellingen gegeven. Voor elke dezer kostte eene plaats in stalles of balcon niet minder dan 15 gulden. Men speelde o.a. *Phèdre* en *Hernani.*

- De Amerikaansche romanschrijver Bret Harte is door den president der Vereenigde Staten tot consul te Glasgow aangesteld.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - In den wedstrijd tot het in muziek brengen der cantate: *Hulde aan het Onderwijs (*van wijlen Frans De Meyere), wedstrijd uitgeschreven door de Nieuwpoortsche afdeeling van 't Willemsfonds, heeft de jury dezer dagen uitspraak gedaan. Er waren 13 parti-

turen ter mededinging ingezonden; doch verscheidene dier stukken beantwoordden niet aan de technische voorwaarden der prijsvraag en moesten derhalve buiten wedstrijd worden gesteld. De uitgeloofde prijs werd toegekend aan de cantate n^{r} 4. De opening van het naambriefje deed als bekroonde componist kennen den heer Brandts-Buys van Rotterdam. - Rechters waren de heeren Peter Benoit, W.G.F. Nicolaï, Richard Hol, Leo Van Gheluwe en W. Meynne.

- De koninklijke zangvereeniging *Cecilia* van den Haag viert op 14 en 15 Augusti e.k. de 50ste verjaring van haar bestaan, door een grooten wedstrijd van nationaal en internationaal koorgezang. Al de maatschappijen van ons land worden daarop uitgenoodigd. Diegenen welke nog geenen uitnoodigingsbrief hebben ontvangen, worden aanzocht zich te wenden tot den heer S. Lankhout, secretaris der feestcommissie te 's-Gravenhage.

- Op 1 Mei jl. werd door de *Emulation* van Luik Huberti's cantate '*Oranje's Dood*' uitgevoerd, met medewerking van Blauwaert. Dit werk werd in het fransch gezongen; doch de vertaling is goed gelukt en geeft den geest van Hiel's poëma zeer getrouw weer. Huberti's muziek werd, onder zijne leiding, recht keurig uitgevoerd. Aan componist en dichter werd eene prachtige ovatie gebracht.

- Vanden Eeden werkt aan eene komische opera, getiteld *Les Noces de Barberine.* De tekst (ontleend aan Musset) is van twee Brusselsche schrijvers MM. Picard en Robert.

- De *Zweep* meent te weten dat de heer J.W. Coenen, kapelmeester aan het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam, te Brussel met zijn orkest eenige concerten geven zal, en wel tijdens de Nationale Tentoonstelling.

- Het programma voor het jaarlijksch Examen der Nederlandsche toonkunstenaarsvereeniging, dat in de maand Augusti e.k. te Utrecht plaats heeft, betreft de volgende vakken: I. *Onderwijskunst*, (instrumentaal), II. *Onderwijskunst met virtuositeit* (instrumentaal), III. *Onderwijs in de theorie der muziek*; IV. *Onderwijs in de compositie*; V. *Onderwijs in den zang.* - Zij die aan dit Examen wenschen deel te nemen, moeten zich vóór 1 Augusti schriftelijk

aanmelden bij den secretaris der Ned. Toonkunstenaars-vereeniging, den heer W.F.G. Nicolaï, te 's Hage.

- Van Richard Hol's oratorium *David* (poëzie van Hofdijk) is te Amsterdam eene door den componist bezorgde bewerking voor klavier verschenen.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - Aan den voorbereidenden wedstrijd voor den *Prijs van Rome* (schilderkunst) die op 24 April jl. te Antwerpen plaats had, hebben achttien mededingers deel genomen. De jury heeft de volgende zes tot den definitieven Prijskamp toegelaten: R. Cogghe, van Maasschroen; C.J. Van Landuit van Brussel; H. Houben, van Antwerpen; F. Charlet van Brussel; L. Van Engelen, van Lier, en E. Verbrugge van Brugge.

- De Koninklijke Academie van België schrijft eenen wedstrijd van Beeldhouwkunst uit. - Prijs: 1,000 fr. - Onderwerp: een plaatsteren standbeeld, *De Lente* voorstellend, en hebbende eene hoogte van $1^{m}25$ boven het voetstuk. De werken moeten bij het Secretariaat der Academie ingekomen zijn vóór 1 September 1880.

- Karel Verlat heeft zich gelast met het schilderen van het groot Nationaal Panorama, dat eerlang te Antwerpen zal worden ingericht. De Maatschappij die deze onderneming op zich neemt, heeft daartoe eene openbare actiën-inschrijving geopend.

- De Braeckeleer heeft een marmeren groep vervaardigd, getiteld: *Paul en Virginie.*

- De dichter Julius De Geyter is, door erfenis, in bezit gekomen van eene belangwekkende verzameling kunstvoorwerpen en schilderijen van oude meesters. Onder deze laatsten bevindt zich een heerlijk tryptiek der Vlaamsche school, vermoedelijk van Van Eyck. Dit kunstwerk stelt voor tafereelen uit het leven van Ste-Godelieve, de te Ghistel in Westvlaanderen gevierde martelares, wier legende door onze Vlaamsche dichteres Mevr. Van Ackere tot een dichtverhaal werd bewerkt.

- Sarah Bernhard heeft te Parijs eene nieuwe schilderij geexposeerd, waarvan het onderwerp - poëtisch en excentriek zooals de *Rott. Courant* het noemt - denken doet aan

een bekend tafereel van onzen Wiertz: ‘Een jong meisje bekoorlijk en schoon, ligt op eene rustbank uitgestrekt; de Dood staat achter haar en werpt over haar zijnen sluier.’

- Door de Syndicale kamer voor Kunstnijverheid te Gent wordt tegen 1 September e.k. eene internationale Tentoonstelling van Photographie ingericht, die in het Paleis der Hoogeschool plaats hebben zal. Zij omvat al de vertakkingen der Lichtteekenkunst: portretten, groepen, tafereelen, gezichten, reproductiën, photolithographies, lichtdrukken, photographie op doek, op porcelein, op glas, op ivoor, enz., toepassing der photographie op kunst, nijverheid en wetenschap, photographische toestellen, enz., enz. - Voor deze verschillige vakken worden wedstrijden, met premiën en eeremetalen, ingericht. De mededingende stukken moeten vòòr 20 Augusti worden ingezonden. Adres: M. Emile Varenbergh, Secretaris.

- Wij vernemen met belangstelling, dat er ook te Antwerpen eene Maatschappij van Sterkwatergraveerders (Aquafortistes) wordt tot stand gebracht. Onder de inrichters behooren de heeren Michiels, Verlat, Lamoriniëre, Neuckens, Cap. Verhaert, Abry, enz.

- Tot leden der Jury voor den staatswedstrijd van Schilderkunst (Prijs van Rome) werden benoemd: MM. Ballat (Brussel), Portaels (id.), Stallaert (id.). Verlat (Antwerpen), Lagye (id.), De Taeye (Leuven), Cluysenaer (Brussel), Vinçotte (id.) Th. Canneel (Gent). Tot bijgevoegde leden: MM. Bourlard (Bergen) en E. Devaux (Brussel).

Vlaamsche taalbelangen.

- Een drietal Vlaamsche vertegenwoordigers hebben andermaal in de Kamers onze taalgrieven ter bespreking gebracht, ditmaal vooral op *bestuurlijk* gebied. De heer Van Wambeke heeft erop gewezen, hoe te midden van het Vlaamsche land er nog steeds statie- en treinoversten worden aangetroffen, die geen woord van de taal der bevolking kennen! - In de daarop volgende zitting heeft de heer De Vigne, die hierin door den heer De Laet werd ondersteund, zeer gegronde klachten uitgebracht aangaande de onvoldoende wijze, waarop doorgaans de taalwet van 1878 wordt toegepast. Wel erkende hij terecht dat M. Sainctelette, de huidige Minister van

Openbare werken, ofschoon een Waal, reeds verscheidene loffelijke maatregelen heeft genomen in het belang onzer taalrechten; doch de ambtenaren, die den minister omringen, schijnen niet met dezelfde goede inzichten bezield te zijn. Het ware wenschelijk, zegde de heer De Vigne, dat de Regeering berichten en bevelen uitzond, om van de ambtenaren in het Vlaamsche land de stipte uitvoering der taalwet te eischen. Verder zou in het Middenbestuur iemand bepaaldelijk moeten aangesteld worden; om over de uitvoering der wet te waken, en wel onder eigen verantwoordelijkheid. Ten bewijze dat dit laatste inderdaad zeer noodig is, haalde de heer De Vigne verschillende voorbeelden aan, waaruit bleek dat de maatregelen door de administratie soms worden verminkt of gedeeltelijk teruggetrokken. - Wat aangaat de benoemingen in de Vlaamsche gewesten, door de *fransche* examens, welke zij moeten ondergaan worden de Vlamingen om zoo te zeggen stelselmatig uit het Bestuur gesloten. Immers, de Walen die een lager onderwijs in 't *Fransch* genoten hebben kunnen het exaam afleggen: de Vlamingen die dezelfde kennissen in 't *Vlaamsch* hebben opgedaan, worden onbekwaam geacht. Ziedaar een onrecht, dat krachtdadig dient bestreden te worden. Behalve op het laatste punt, waarop de heer minister het antwoord is schuldig gebleven, heeft de heer Sainctelette beloofd zooveel mogelijk den toestand te verbeteren.

- De Liberale Vlaamsche Bond van Antwerpen heeft aan het Ministerie en aan de Wetgevende Kamers een verzoekschrift gezonden, waarin op ernstige verbetering in den toestand van ons Middelbaar Onderwijs op het gebied der moedertaal aangedrongen wordt. Het rekwest is in denzelfden aard opgesteld als de voortreffelijke brochuur van Jan Van Beers '*Het hoofdgebrek van ons Middelbaar Onderwijs*' en stelt dus nagenoeg dezelfde maatregelen voor als die welke de Antwerpsche afgevaardigden in de Algemeene Vergadering van 't Willemsfonds hadden verdedigd.

- De *Onderrichtsbond* van Brussel heeft zich onlangs ook met de taalkwestie bezig gehouden, betrekkelijk de ontworpen hervorming van het Middelbaar Onderwijs. Naar aanleiding eener reeks voorstellen van den heer Arthur Cornette, van

Antwerpen, heeft de Bond eene reeks voortreffelijke en tevens praktische maatregelen gestemd, die, bij de bespreking van dit gewichtig onderwerp in de Kamers, verdienen door onze taalverdedigers in ernstige aandacht te worden genomen.

- Het Westvlaamsche weekblad *Rond den Heerd*, bevat een paar niet ongegronde artikeltjes. Wij laten die, met behoud der oorspronkelijke spelling, hier letterlijk volgen:

> ‘Men vertelt in de dagbladen dat onze princesse Stephanie nu gaat Hongaarsch leeren. Haar professor, die het Hongaarsch in het ‘Theresianum’ van Weenen onderwijst, was reeds verledene weke te Brussel verwacht.
> ‘'t Is de aartshertog Rodolf die hem aangeduid heeft, en de Keizer heeft dien keus goedgekeurd.
> Dat is loffelijk voor prinses Stephanie, dat zij de taal kenne van eenen volksstam die omtrent het vierde deel van haar toekomende rijk uitmaakt.
>
> Maar - wat billijk en rechtveerdig is in Oostenrijk, zou het somtijds wat anders wezen in Belgenland?
> Is het Vlaamsche gedeelte ten opzichte van het Koninkrijk België min belangrijk dan het Hongaarsch gedeelte ten opzichte van Oostenrijk?
> Wij Vlamingen tellen in de bevolking van Belgenland voor de twee derden; en heeft men het noodig gevonden aan de kinders van den koning de tale van die meerderheid der Belgen te leeren?
> En kent onze koning zelf wel de taal van de meerderheid der Belgen?
> En, als onze koning eene Oostenrijksche vorstin ten huwelijk nam, peisde men hier er wel op om aan de koningin te wege eenen professor te bezorgen, die haar de taal harer aanstaande onderdanen zou onderwijzen?...’

***

‘Wie zal er nu nog durven van Vlaamsche Beweging spreken? Wie zal er durven zeggen dat de Vlamingen te klagen hebben dat het gedeelte der bevolking van 't land dat uitsluitelijk Vlaamsch spreekt door het franschsprekende gedeelte verpletterd wordt?

't Is integendeel de franschsprekende bevolking die onder de Vlaamschprekende in de verdrukking ligt.

Ziehier hoe dit verrassend nieuws door *la Gazette* van Brussel wordt bekend gemaakt:

‘Een brusselsch grondeigenaar heeft een bericht gekregen van den ontvanger der belastingen; dit bericht is *heel en gansch* in 't

Vlaamsch gedrukt. Nu, de man kent geen woord vlaamsch. Hij daartoe ook niet verplicht.

Daar drie kwart ten minste der grondeigenaars van Brabant eerder fransch dan vlaamsch spreken, vragen wij of het Gouvernemen er geen zorg zou kunnen voor dragen dat de officieele berichten in eene taal die voor deze belastingbetalers verstaanbaar is, zouden kunnen gedrukt worden?

En zeggen dat de Flaminganten klagen dat zij verdrukt worden!'

Zóó staat het letterlijk.

Dus, er kan voortaan geene spraak meer van Vlaamsche Beweging zijn; integendeel mag men verwachten dat er eerstdaags eene Waalsche Beweging zal tot stand komen om te protesteeren tegen de hatelijke verdrukking welke de Vlamingen op hunne waalsche broeders doen wegen... En 't zal komen ook. Die leven zal, zal 't zien.' (!)

Necrologie.

KAREL DUMON, inspecteur-generaal bij den Waterstaat, in 70jarigen ouderdom overleden te Brussel, op 28 Maart, 1880. De heer Dumon nam, in zijne ledige uren, ook deel aan de beoefening der Vlaamsche Letterkunde. In het laatst verschenen nummer van *de Toekomst* deelt Dr Nolet de Brauwere over dien verdienstelijken Westvlaming (Dumon werd te Ghistel geboren) eenige lezenswaardige bijzonderheden mee. In 1835 werd Dumon in de Koninklijke maatschappij van Schoone kunsten bekroond met een heerlijk landgedicht; *Lof van den landbouw en der plantenkweekerij in Vlaanderen.* Prof. De Vries noemt het gedicht 'allermerkwaardigst, zoo zuiver en zoo echt Nederlandsch. Wel een voorbeeld om de Westvlaamsche particularisten mede te beschamen.'

FRANS-JOZEF BLIECK, letterkundige, (de Nestor onzer Vlaamsche dichters) op 74jarigen leeftijd overleden, te Wervick, in Westvlaanderen. De heer Blieck heeft zich reeds vroeg als een verdienstelijk dichter doen kennen. Zijne poëzie verscheen in verschillige dichtbundels onder den titel *Mengelpoezij*, later gevolgd door *Lentetuiltje*, welk laatste enkel voor de vrienden des dichters op een beperkt getal exemplaren werd gedrukt. Vroeger was hij een ijverig medewerker van Rens' *Nederduitsch Letterkundig Jaarboekje*; doch in den laatsten tijd heeft zijne muze niet veel meer voortgebracht. Alleen de lezers van ons tijdschrift kregen nog

van tijd tot tijd iets van zijne dichterpen te lezen. Blieck was een meester in de versificatie en in dat opzicht een gelukkig navolger van Bilderdijk. Hij was ridder van de Leopoldsorde en eerevoorzitter van de letterkundige maatschappij *De Vriendschap.* Dichter Blieck's afsterven zal in Vlaanderen zeer betreurd worden. - Hij was een edel hart en een diep overtuigde vlaming.

- Dr. EELCO VERWIJS, geleerd taal- en letterkundige, overleden te Arnhem, den 28^{n} Maart, jl. - Men heeft van hem een aantal voortreffelijke studiën over onze Middel-Nederlandsche letterkunde. Ook op het gebied der Nederlandsche taal- en letteren was hij zeer verdienstelijk werkzaam. In de '*Nederlandsche Klassieken*' gaf hij met aanteekeningen werken uit van Vondel, Huijgens, Brandts, Bredero en anderen. Sedert 1868 was dr. Eelco Verwijs mederedakteur van het groot Nederlandsch Woordenboek.

CLUIJSENAAR, bouwkundige, overleden te Brussel in den ouderdom van 68 jaren. - Onder andere merkwaardige gebouwen in de hoofdstad heeft men van Cluysenaar de de Galerie St-Hubert, de overdekte markt, het Conservatorium, enz. Hij was onder-voorzitter van de Koninklijke Commissie der monumenten en officier van de Leopoldsorde. De heer Cluysenaar was Hollander van geboorte, maar bewoonde Belgie sedert zijne kinderjaren.

- E.M. CALLISCH, letterkundige, overleden te Amsterdam (74 jaren). - In 1839 verscheen van hem een bundel *Gedichten*; in 1847 een nog al uitvoerig gedicht, getiteld: *De poëzie onzer dagen*, waarna hij een tijd lang als hoofdredakteur der *Kunstkroniek* werkzaam was. De Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde had hem met het lidmaatschap vereerd.

- R. CRAEYVANGER, kunstschilder, overleden te Amsterdam, in den ouderdom van ongeveer 68 jaren.

Nieuwe uitgaven.

- UIT HET DAGELIJKSCH LEVEN. Novellen, door Ern. Van der Ven. Gent, bij Jul. Vuylsteke. Prijs 2 fr.
- DE NEDERLANDSCHE RECHTSTAAL. Voordracht gehouden in de Vlaamsche Conferencie der Balie van Gent, door Mr Julius Obrie. Gent, drukkerij van Dullé-Plus.
- JAARBOEK van het Willemsfonds voor 1880. Gent, bij Jul. Vuylsteke. Prijs 2 fr.
- REYMOND DE SCHRIJNWERRER. Novelle in gesprekken, door Mevr. Bosboom-Toussaint. (Premie van *het Nieuws van den Dag.*) Amsterdam, bij Funke. 1880.
- GEDICHTEN door Fr. S. Daems. Brugge, drukkerij van St-Augustijn. 1879.
- FREDERIK CHOPIN. Historisch romantische levensschets, door Catharina F. Van Rees. Amsterdam, bij Van Kampen & zoon.
- EEN KONINGSDROOM door Jan Holland. Deventer, bij W Hulscher. 1880.
- UN POËTE DU XIXe SIÈCLE (Ad. Mathieu). Notice biographique par A. Wouters. Bruxelles. Prix fr. 1.50.
- ONZE DICHTERS. Eene halve eeuw Vlaamsche poëzie, door Th. Coopman en V.A. Dela Montagne. 3de aflevering. Bevattende o.a. gedichten van Ledeganck, Rens, Dautzenberg, Vleeschhouwer, enz. alsook het portret van Ledeganck en het *facsimile* van een onuitgegeven gedicht. Antwerpen, drukkerij van L. Dela Montagne. - Prijs per afl. 1 fr.

Aangekondigd.

- KUNSTDROOMNEN. Een nieuwe dichtbundel van Adolf Beernaert. Gent, bij Jul. Vuylsteke.
- IN DEN KIEVIT. Oorspronkelijk verhaal door L. Van Rucklingen. Antwerpen, bij Sermon.
- DE VOLKSBANKEN of coöperatieve kredietvereenigingen (naar het fransch van J. Schaar), door C. Van den Berghe. Thielt, drukkerij Horta-Herreboudt.
- Een bundel GEDICHTEN door Wazenaar, schrijver van *Een Vlaamsche Jongen.* Gent.
- WOORDENBOEK van nederlandsche synoniemen, door J. Hendrickx, met medewerking van A.A. Wilkman, Deventer, bij Tergunne.

Spelevaren.
Een vacancie-avontuurtje.

De langgewenschte vacantie was eindelijk daar. Reeds van veertien dagen te voren hadden de leerlingen der Normaalschool te B... uitgecijferd hoeveel minuten er nog, vóor het zoo vurig gewenschte vrijheidsuur, verloopen moesten.

Of dus de jonge studentjes in hun schîk waren, toen de directeur hen in rusttijd stellen kwam. Wel had de heer bestuurder er gansch vaderlijk bijgevoegd: ‘Mijne vrienden, ik raad u allen aan, te huis nog ten minste éénmaal het aangeleerde te overzien’; doch dàaraan werd natuurlijk veel minder dan aan de vacanciepret gedacht. In de vrije lucht nog aan studie denken, den kop met leeren breken? Het was *vacantie,* dacht men, en dat woord zegt alles, vooral voor achttien- of negentienjarige studenten, die weêr een tijd langtusschen de muren eener Normaalschool waren ‘geïnterneerd’ geweest.

Of dus de jonge studentjes in hun schîk waren, toen de directeur hen in rusttijd stellen kwam. Wel had de heer bestuurder er gansch vaderlijk bijgevoegd: ‘Mijne vrienden, ik raad u allen aan, te huis nog ten minste éénmaal het aangeleerde te overzien’; doch dàaraan werd natuurlijk veel minder dan aan de vacanciepret gedacht. In de vrije lucht nog aan studie denken, den kop met leeren breken? Het was *vacantie,* dacht men, en dat woord zegt alles, vooral voor achttien- of negentienjarige studenten, die weêr een tijd langtusschen de muren eener Normaalschool waren ‘geïnterneerd’ geweest.

Toontje Smulders, die te T... studeerde, was sinds eenige dagen uit zijn ‘klooster’ gekomen, toen zijn vriend Bert Duykers pas uit zijne ‘kazerne’ van B... kwam.

Sander, de zoon van den slotmaker Yzermans, had de komst van Toontje wel vurig verlangd; hij droomde reeds van plezierreisjes en avondpartijtjes met de kameraden.

Bert zat naast zijn' vader in het ‘*Zilveren hoofd*’ te Dixmude, naar het bolspel te kijken. Het was omstreeks zes ure 's avonds... Daar komt hem iemand op den schouder kloppen; Bert keert zich om, - 't is zijn vriend Toon.

- ‘Wel, Bert, hoe gaat het? Nog altijd even gezond en vlug? Nog geen gebogen rug en stijve beenen, van de schoolbanken?’

- ‘God dank, alles goed. En met u, Toon? Best, zoo als ik zie. We zijn beiden, ondanks de studie, nog flink en vlug genoeg, om nu en dan eenige lichaamsoefeningen te doen. De vrije lucht doet algauw de vermoeienissen vergeten...

Ik zal nu toch niet veel aan de studie meer doen: een- of tweemaal mijne lessen overzien, en...'

- 'Wat! wat! Lessen overzien? Leeren als 't vacancie is? Dat is me te sterk. Neen, wij doen niets, kameraad, niets dan eten, drinken, slapen en uitstapjes te land en te water... A propos, morgen gaan wij ons eens ferm in de gymnastiek oefenen. We gaan varen! Ik en Sander de slotmaker hebben een bootje gehuurd tegen morgen: we gaan op het Vlaatje spelevaren. Wilt ge meê? 't zal ons veel pleizier doen.'
- 'Niet te verre, toch!'
- 'Een uur of drij, verder niet.'
- 'Nu dan, ik ga meê.'
- 'Wij vertrekken stipt om negen ure 's morgens.'
- 'Goedgekeurd!'
- 'Tot weêrziens, Bert!'
- 'Tot ziens, mijn beste, en slaap wel, maar droom niet dat ge in 't water ligt.'

***

's Anderendaags om negen ure stipt, waren onze drie makkers bij hun bootje, dat reeds reisvaardig in het Vlaatje op hen lag te wachten.

De jongens waren op hun zomers gekleed: eene tijken broek, blauwen kiel en strooien hoed met breede randen.

- 'Kerels, 't zal warm zijn vandaag,' zei Toon.
- 'Bah! we zijn toch op 't water,' antwoordde Bert, 'en we kunnen een bad nemen als 't noodig is.'
- ''t Zou wel eens kunnen een "geforceerd" bad zijn,' merkte Sander op, 'we zijn alle drie maar slechte roeiers en zouden wel kunnen met onze nootschelp omtuimelen! Enfin, we zullen 't afwachten. En nu, op reis!'

De drie vrienden stapten in het bootje. Bert zette zich aan het roer en de twee anderen roeiden. Onderwijl klonk hun liedje:

'Varen, dat is er ons grootste plezier!
Zouden wij niet? Hoera! Hoera!

Het deed hun goed, aan die drij goede vrienden, na een lange afwezigheid nu te zamen zoo lustig en vrij te mogen spelevaren. In de vrije natuur, vrij als de vogelen in de lucht! Ze dachten er echter niet aan dichterlijke bespiegelingen te maken over de schoone natuur, de al te ferm ‘koesterende’ zonnestralen, de groene zoomen van het Vlaatje of de vischjes die zich op de oppervlakte van 't water in den zonneschijn vermeidden. - Onze jonge studiegezellen waren levenslustig en hielden van iets nieuws... En dat varen was iets nieuws voor hen.

Nu eens zongen zij; dan weer spraken ze over lieve meisjes. - Die ondeugende Sander durfde zelfs zeggen dat hij onlangs eene nieuwe vrijagie had begonnen!

- ‘Maar zeg eens, Sander,’ vroog Toon, ‘gij hebt zeker wel twintig liefjes bij der hand! ‘gij die met uw vader of met uw broêr wijd en zijds loopt in uw ambacht? Hier éentje, daar éentje, enfin een in ieder dorpje. Ik wou...’

- ‘Hela! wordt maar niet jaloersch, vriend’ lachtte de lustige slotmaker, ‘ik durf er graag een half dozijntje afstaan aan u en aan Bert. Dan kunt ge beiden om de schoonste vechten, en zij van 's gelijken.’

- ‘Foei!’ zei Bert, ‘Het is niet schoon, zoo lichtzinnig van lieve meisjes, misschien van treffelijke dochters te spreken. Maar zóó gaat het, wie te veel schoons ziet, ziet het beste niet.’

- ‘Oh! la, la! eene zedeles! Bert is philosoof geworden,’ schertste Sander. ‘Steek dat uit uwen kop, jongen, en vivat de vrijheid! Allo! nog een liedje, en vivat de meisjes en 't goed bier!’

Hoeveel tijd zij zoo al pratende en zingende hadden doorgebracht, wisten zij niet, en hoever zij van het vertrekpunt af waren evenmin.

Op eens ontsnapte aan Toon de roeispaan: zij bleef in het slijk steken en de jongen viel achterover in het bootje.

- ‘Wat is dàt?’ riep Sander, terwijl hij naar zijnen vriend toesprong en hem oprichtte. ‘Hebt ge u geen zeer gedaan? Donders! Ik geloof dat wij verzeild zijn en op eene zandplaat zitten!’

- ‘Wij blijven in 't slijk haperen’, zei Bert. ‘Ei! hier geraken wij moeielijk uit; wij zullen nochtans ons best doen. Gij beide zult trekken, en *ik* zal aan 't roer zitten.’

- ‘Hoor me dien luiaard eens aan, die zijn gemak zoekt en wil dat *wij* ons dood werken!’

- ‘Elk zijnen toer, en eerst gelot wie aan 't roer mag zitten.’

- ‘'t Is mij gelijk’ zei Bert, ‘maar gijliê kent alle twee niets van 't sturen, en we zullen hier dan niet uitgeraken.’

Zij deden alle drie hun best, stuurden en trokken beurtelings, dat hun het zweetin parels langs de wangen rolde.

- ‘Hoef! zuchtte Toon: ik val er bij.’

- ‘Ik ook,’ steende Sander, ‘die verwenschte zon! Dat er ook niet één wolkje ons komt schaduw brengen!’

- ‘Toe maar!’ riep de stuurman, ‘uw best, jongens, wij zijn er haast uit. Ik voel al meér water.’

- ‘Wij ook,’ riepen de andere, ‘het bootje gaat lichter; nòg eenige stappen.’

- ‘Goed zoo, wij zijn er uit!...’

- ‘En nu gerust, en gezien hoe laat het is.’

***

Het was middag en dus etenstijd.

Ongelukkiglijk hadden de jongens er niet aan gedacht, een boterham met een stukje hesp of wat anders meê te brengen: en ze zaten daar nu, misschien twee uren gaans van hun huis verwijderd, alléén! Hoe aan den kost geraken op eene plaats waar in heel den omtrek noch huis, noch staak te ontwaren was?

- ‘Ik weet raad,’ zei Sander. ‘Een beetje verder staat een appelboom en de rijpe oogstappeltjes hangen boven 't water. De boomgaard is lang en men zal ons niet kunnen gewaar worden; wij zullen er maar eens even in slaan.’

Zij stuurden hun vaartuigje tot onder den appelbooom en zetteden zich in de schaduw neder.

Sander hief reeds een' roeispaan op, om een duchtigen slag in den boom te geven, maar Bert weerhield zijnen arm.

- ‘Wat gaat ge doen?... Stelen? Die appelen zijn voor ons verboden spijs; daar mogen wij niet aanraken.’

- ‘Allo, zedenpreker! wij hebben honger en een hongerige buik kent geene wet; niet waar Toon?’

- ‘Bah,’ zei Toon, ‘een appel of tien kan den eigenaar van den boomgaard niet arm maken, en zij zullen ons heel welkom zijn.’

Paf! De roeispaan deed de bladeren ruischen en de appelen trommelden in 't vaartuig en plonsten in het water.

- ‘En wat hebben we daarmeê nu te meer?’ vroeg Bert, eenige rauwe appels dat is goed voor den dorst; maar 't geeft weinig voedsel!’

- ‘Hoor eens, ik heb iets beters gedacht,’ merkte Toon aan. Stappen we uit, leggen we ons bootje vast, en we zullen op zoek gaan. Ik denk wel dat er ergens in de nabijheid een pachthof moet zijn; ik hoor eenen haan kraaien. Dààr gaan we op af... Ginder op dien kerktorén steekt een vaandel uit, dus is het er kermis in de streek. Hola! misschien zitten we binnen een uur al aan de kermistafel!.. Luistert alle twee goed naar 't geen ik voorstel: Wij gelijken, met onzen kiel, niet slecht aan verkenskutsers; wij zullen ons die omstandigheid ten nutte maken. Wij gaan tot wij de naastbijgelegene hofstede vinden; dàn, houdt u heel serieus en bedaard, en spreekt niet veel, vooral lacht niet, anders verwart ge 't spel en het zou met ons dan slecht kunnen afloopen. Voor 't overige laat mij maar begaan.’

Bert schudde het hoofd. - ‘Weêrom door bedrieglijke middelen gebruik maken van de goedjonstigheid der bewoners van Veurne-ambacht, om ons te hunnen koste te goed te doen? Dàt keur ik af, en keer liever alleen en te voet naar huis.’

- ‘Dat gaat nu toch wat ver!’ zei Sander. ‘Heeft men *u* nooit eens appels voor citroenen verkocht en denkt ge dat men 't nooit zal doen? Ik zal haast zeggen dat gij een dwarsdrijver zijt. Toe, Toon, pak hem bij den arm. Hij moet meê!’

Op een kleinen afstand van hun vaartuig vonden de drij jonge reizigers werkelijk eene schoone olmen-dreef, die naar eene hoeve leidde.

Aan het uiteinde gekomen, zagen zij eene schoone boerenwoning, die omtrent te midden in een grooten boomgaard stond, waar allerlei rijkbeladen fruitboomen eene weldoende schaduw schonken aan een aantal flinke koeien, die daar rondgraasden. Het hoofdgebouw was netjes gekalkt en met roode dakpannen gedekt; de groengeschilderde deur, vensterluiken en ramen staken prettig af op de reine witheid der muren. De bijgebouwen: schuur, wagenhuis en stallingen getuigden insgelijks van zindelijkheid en orde.

En dat men dààr met den vooruitgang van den landbouw bekend was, bleek den opmerkzamen toeschouwer bij het zicht van al die nieuwerwetsche gereedschappen welke den landman veel tijdgewin en voordeel aanbrengen.

Een bonte menigte van ganzen, kalkoenen, hennen, kiekens en duiven wemelden daar dooreen, en eenige schreden verder lag de hofhond voor zijn hok, dat door zijne witheid in den zonneschijn schitterde.

Toen de drie vreemdelingen het voorhof opstapten liet Boel, de trouwe huisbewaker zijne krachtige stem hooren.

Bij dit geluid hieven twee boerenmeisjes, die onder eenen appelboom in 't gras lagen te kouten, het hoofd op en zagen verwonderd naar de ingekomenen op.

Het ééne was een lief meisje van omtrent de twintig. Het had schoon blond haar, netjes opgestoken, een paar ferme blozende wangen en blauwe oogjes om een jongmanshart bij den eersten aanblik te betooveren. Haar tooisel was niet gezocht, al was het kermis: een rokje met zwarte en groene strepen, een zwart jakje, witte kousen en lage schoentjes, verder een paar gouden oorbellekens.

De andere, met haar dik aangezicht, dat aan den papketel deed denken, zag er veel ouder uit en was op verre na zoo lief niet, ofschoon zij kostelijker gekleed was en *bottinen* aan had, zelfs met hooge hieltjes. Hare donkere oogen bezagen ons met een soort van tegenzin. Misschien was ze wel een weinig jaloersch van haar gezellinnetje?

Onze makkers groetten heel vriendelijk en Bert kon met één opzien bemerken, dat Sander een heimelijk lonkje naar

het lieve boerendochtertje wierp, en dat dit lonkje met een blosje werd beantwoord. Hetgeen hem deed denken: Opgepast! Er is vuur onder de assche!

Maar daar kwam, langs het met kareelsteenen geplaveide voorhof, nu de dikke koemeid met haren melkemmer ruw aangestapt. Hare bloote voeten staken in blokken, die aan stoombooten geleken. Die zag er voorwaar eene deerne uît, die met de drie heerkens niet zou in den steek gebleven zijn. Zij droeg een korten rok met breede, witte en zwarte strepen; een afgewasschen katoenen halsdoek, die zorgeloos op haren respectabelen boezem lag uitgespreid.

Haar lijfje van geruite ‘siamoise’ met heel korte mouwkens, liet twee bloote armen zien, welke voor die van eenen hercuul onzer dorpskermissen niet moesten onderdoen.

Op de vraag van Toon, of de boerin niet t'huis was, leidde zij hen binnen.

De boerin, eene waardige huisvrouw van rond de veertig, was bezig met het tafelgerief te schikken.

Toon groette heel beleefd en zijne makkers ook. En dan:

- ‘Boerin, neem het ons niet kwalijk, dat we op dit uur komen; we wisten niet dat er hier wat te doen was. Hebt gij soms geen jonge verkens te koop?’

- ‘Och, Mijnheer. - en ze veegde met haren voorschoot de zweetdruppels af die op haar dik vuurrood aangezicht perelden, - och, mijnheer, ja wel, maar ge komt slecht van pas. Ik zit volop in 't werk; al ons mansvolk is naar den Dienst gegaan, want 't is kermis; ze nemen in het keeren al wat druppelkens, en dat maakt dat ik ze maar tegen twee ure moet t'huis verwachten... Dat neem ik hun ook niet kwalijk, want, zie-de-wel, in de week moeten zij hard werken, en 't is toch maar alle jaren ééns kermis... Intusschen kunt ge toch wel wat zitten... Trien, haal de hesp, de boterhammen en eene kruik bier op. Die heeren zullen wel wat profiteeren... We hebben een koppel goede hespen voor de kermis bewaard; gij kunt ze eens proeven.’

Er werd van de voorgestelde spijs hartelijk gesmuld Het bier was van 't patersvaatje.

Men prees de lekkere hesp, praatte wat over het weêr, over den oogst, en meer dergelijke zaken die den landbouw betreffen.

- ‘Ik zal wel wat tijd vinden,’ zoo hernam de boerin, om u eens mijn lieve beestjes te toonen. - Trien, we gaan eens samen naar de stallen zien; schenk wat koffie op en zet de tafel in orde.’

‘He, Mathilde, en gij Melanie, gaat ge niet mêe?’ riep de waardin tot de twee meisjes, die onder den appelboom zaten.

De twee meisjes stonden op en kwamen nader. Sander schikte zich bij de schoone Mathilde, Bert ging naast Melanie, en Toon naast de waardin.

Eerst werd de paardenstal bezichtigd: een heel luchtig gebouw, waar twee flinke ruinen stonden, dàn de koeistal, ook zeer netjes en ordelijk onderhouden. Men rook natuurlijk wel dat men in den koeistal was, maar die geur is, althans voor buitenlieden, in 't geheel niet ongenaam.

Eindelijk kwam het gezelschap aan het verkenshok, waar vier schoone ronde zwijntjes liepen.

- ‘Wat dunkt er u van? Lieve beestjes, hé? En vet gelijk mollekens.’
- ‘En wat vraagt ge voor die beestjes?’
- ‘Honderd frank het stuk.’
- ‘Ge gaapt wat wijd, boerin; zulk een prijs kunnen wij onmogelijk geven. Om kort te zijn: vijf en zestig frank? Is 't goed?’
- ‘Maar ze zijn mij zooveel waard om ze in de kuip te steken!’
- ‘Dat kan wel zijn, maar honderd frank is toch te veel. Ge moet weten, er vertrekken geene verkens meer naar Engeland. Dus is de prijs merkelijk gedaald.... Maar enfin, omdat het gezonde beestjes zijn, kan ik er nog tien frank bij doen. Dat is mijn hoogste prijs.’
- ‘Zie, 'k wil ze u laten voor negentig franken.’
- ‘Neen boerin, dat kan niet. Vast en zeker niet.’
- ‘Als 't zoo is, zullen we moeilijk akkoord krijgen.’
- ‘Boerin! “riep de meid,” de koffie is gereed!’

- ‘Mijnheeren, komt eerst een tasken drinken en van mijn lekkere koeke-boterhammen proeven.’

Of die uitnoodiging met gretigheid aanvaard werd! Toon weigerde wel ééns, maar geen tweemaal. - En Sander?... Die was niet te zîen, evenmin als Mathildeken.

Terwijl de kameraden aan 't eten waren kwamen er eenige boeren binnen. Ze zagen er zoo rood uit als krieken. Gewis hadden zij nog al goed Bacchus gevierd. Zij bezagen de vreemden heel nieuwsgierig, één zelfs met een niet al te gunstig oog.

Dit bemerkten onze vrienden wel. Nu werd dus het spel kort gemaakt.

Er werd nog wat op den prijs afgedongen, maar men kwam niet overeen. De verkenskooplieden gaven hun adres - een ingebeeld adres natuurlijk, - en zóó trokken ze er uit, hartelijk de boerin bedankend, voor hare goedjunstigheid.

De jongens waren al blij dat zij weg waren. Immers zij hadden zich op het einde in het geheel niet meer op hun gemak gevoeld. Vooreerst de afwezigheid van Sander en het lief Mathildeken, en dàn, de komst van het mansvolk.

Het eerste geval kwam Toon onbegrijpelijk voor; Bert van van zijnen kant had een voorgevoel.

De waardin drukte de meening uit dat de beide jongelieden nog wat rond zouden gaan zien, daar Mathilde goed de hofstede kende. Zij had dus geen argwaan.

Doch de nieuwsgierige blikken der aangekomene personen waren minder uittestaan geweest.

Nu gingen de twee normalisten, Bert en Toon, op zoek naar Sander.

- ‘Waar mag hij toch zitten? “zei Toon,” hij is toch niet met het lief kind op gang?’

- ‘Dat denk ik wèl. Ik heb hem een lonkje zien geven, dat niet onbeantwoord bleef. God weet, kennen ze elkaar niet van vroeger?’

- ‘Dat geloof ik niet, want hoe kon dat zijn? Ware Sander hier bekend geweest, hij zou 't immers wel gezegd hebben.’

- ‘In alle geval, wij zullen hem zoeken, en niet terug-

keeren vooraleer wij hem gevonden hebben... En is het waar wat ik vermoed, dan zal ik hem eens voor goed zijne les spellen, als vriend; en dàn wil ik er van mijn leven niet meer meê uitgaan.'

- 'He, wat dunkt u, Bert, van mijnen list? Weet gij er iets in dat kwaad is?'
- 'Neen volstrekt niets, maar ik dacht dat het niet zoo op wieltjes zou afgeloopen zijn. Zie Toon, ik moet uwe slimheid prijzen.'
- 'Wij hebben ons best gedaan, he?... Hum! die lekkere ham! die smakelijke koekeboterhammen!... Nu gaan we eene sigaar rooken op de gezondheid van de brave boerin, die ons zoo wèl ontvangen heeft. - Vivat de boeren uit Veurneambacht!'

Zóó waren ze al pratend en rookend de haag genaderd, die den tuin van eene groote partij land afscheidde.

- 'Bert, spreek wat stiller, ik hoor gerucht.'
- 'Zou het onze Sander niet zijn?'
- 'Ik hoor eene meisjesstem...'
- 'Waarlijk ze zijn het!'

En zij waren het, inderdaad.

Sander wandelde met Mathilde arm in arm, eenzaam langs de haag.

Wat ze al verteld hadden blijft een geheim, maar het had goede uitwerksels.

Toen Bert Sander zag, die nu van het meisje afscheid had genomen, sprak hij hem op vrij bitsigen toon aan; de filosoof verweet hem zijne slechte manier van handelen tegenover zijne vrienden; hij zinspeelde op zijne talrijke vrijagies en eindigde met te zeggen: 'Jongen! jongen ik verwacht niet veel goeds van u; ge zult later misschien deerlijk uwe lichtzinnigheid beklagen!'

En Sander, de lustige Sander, in plaats van met eene kluchtige spreuk te antwoorden, zegde niets, maar sloeg den blik ten gronde.

Hadden de lieve oogjes van Mathilde dan waarlijk zijn hart veroverd? Had zij wezentlijk datgene bewerkt, waar zoo me-

nige andere nooit oprecht was ingeslaagd? In vollen ernst?

- ‘Sander, ‘zei Toon,’ wat zijt ge veranderd! ik geloof dat Mathildeken uw hart mêegedragen heeft, kerel; want nu ziet ge er uit als iemand die geen twee tellen kan! Kom, kom, daar! rook eene sigaar, en zingen we eens lustig als vroeger:

‘Varen, dat is er ons grootste plezier!...’

- ‘Wacht! gij deugnieten, bedriegers!’ klonk het bedreigend in de verte.

Alle drie keerden zij zich om en zagen vier felle boerenkerels, elk met eenen stok, komen aangeloopen, zoo snel ze maar konden.

Nu kozen de makkers ook al spoedig het hazenpad en kwamen ijgend aan het bootje. Zij maakten het in aller haast los en roeiden zoo snel zij maar konden terug.

Gelukkig voor hen, dat de boeren het er verder bij lieten en de deugnieten alleen nog eenige scheldnamen naar het hoofd wierpen.

Weer kwamen de vluchtelingen aan het slijk.

Ziende dat er geen gevaar meer was, rustten ze wat uit en dan trokken ze met vernieuwden moed en krachten hun bootje er door.

Nog werd er wat geschertst met Sander den slotmaker en zijne liefde. De jongen was op eens serieus geworden! Men noemde hem een gekeerde zak en vroeg ‘wanneer hij ging trouwen’ en ‘of men ook op de bruiloft zijn mocht.’

Eindelijk, omtrent zeven ure, kwam ons drietal te huis. - En of ze van moeder of vader niet elk een ‘standje’ kregen, zooals de broeders uit het noorden zeggen, dit laten we maar liever onverlet.

***

Ruim een jaar daarna, in de maand November, kreeg Bert den volgenden brief, terwijl hij in zijne school op een buitendorp aan 't les geven was:

‘Beste Filosoof,

Herdenkt gij nog ons speelreisje van verleden jaar in de maand Augusti?...
Ik had nooit gedacht dat een mensch zoo ras kon veranderen. Maar, vriend, de liefde is tot alles in staat... Zonder omwegen: Mathildeken Berkelmans wordt mijn vrouwtje. Over acht dagen, zaterdag, trouwen wij.
Gij, Bert, moogt natuurlijk op de bruiloft niet mankeeren. Toon Smulders zal er óók zijn.
In afwachting van dien gelukkigen dag, mijn hartelijksten groet.
Uw
SANDER.’

Jawel! dacht Bert, bij zich zelven, zeker, zeker ga ik er naar toe. Ik wil oogetuige zijn van zijn geluk.
He! Wat zullen we oude koetjes uit de gracht halen!

Antwerpen, 20 *Mei* 1880.
ROB. PIETERS.

Bladvulling.

I.

EEN ANTI-WAGNERIAAN. - ‘Wagner als Beethoven? Met uw verlof, er blijft een onderscheid, en een groot: Bij Beethoven was de *musicus* doof; bij Wagner worden 't... de *hoorders!*’

II.

NAUW BEREKEND. - SUS. Is 't waar, hebt gij uwen eenigen zoon verloren?
JEF. Och Sus, doe mij daar niet aan denken, man. 't Verdriet heeft mij 32 per cent ouder gemaakt.

III.

Een boer zat aan tafel tusschen twee heertjes, die hem plaagden. - ‘Ik merk wel, heertjes, dat ge mij beet neemt,’ zei hij; ‘maar ik ben geen stommerik, en ook geen gek, maar tusschen beiden.’
X.

Poëzie.

I.
De taal van moeder.
- *Mijner goede Moeder opgedragen.* -

'k Herinner mij het alles nog;
'k Lag ziek en kwijnend in mijn bedje;
men ging en kwam met zachte schrêen;
er heerschte iets drukkends om mij henen:
ik kende spel, noch vreugde meer...
Ik leed... het lijden deed me schreien:
zoo week als tranen was mijn hart...
Mijn traantjes wekten moeders tranen,
en dreven haar bij 't zieke kind!...

Ik hoorde dan iets wonders murmelen
als 't streelend murmlen van de bron;
iets lisplen als de wind, die, dartel
en spelend, bloem en loover kust;
iets trillend klinken als de tonen,
die 's kunstnaars vingren aan 't klavier
ontlokken, als hij, door de smarte
gegriefd, zijn wee verzachten wil,
zijn leed in tonen laat vervloeien...
Oh, 't waren woorden teêr en zoet,
vol liefde en moederlijk gevoel, ja,
vol nooit te melden kracht! Zóo schoon,
zòo schoon als ooit de beste moeder
er sprak in 't lijden met haar kind!..

En ik?-
'k lag Moeder aan te staren
met plots verhelderd oog! Verrukt,
gelijk in 't schoonste, zaligst droomen,
omstrengelde ik nu heuren hals
met meer heropgewekte krachten,
terwijl ik, kussend haar den mond,
zoo, bij het zoenen, nog heur woorden
inademde in mijn kinderziel...
Ik was getroost: de pijn verzachtte...

NESTOR DE TIÈRE.

St-Gilles-Brussel, 1879.

II.
Joconde.
Op haar portret, door da Vinci.

Est deus in illo

da Vinci! eeuwen her bewondert 't smeltend oog
des minnaars, 't godlik beeld dier wondere Joconde,
die, als een engel, door uws levens woestheid toog,
en wier bekoorlikheên, gij, dood nog blijft verkonden
door kracht van uw palet en kleuren. Zeg mij, hoog
geroemde schepper, toen gij op dien rozigen monde
zoo teeder fijn geplooid, uw lippen, brandend droog
van 't vuur des kussens overzalig pressen konde-
gij in die oogen waaruit gansch die hemel straalt
die uwe dichterziel wis droomde, 't woord mocht lezen:
'ik min u, kunstenaar, en wil slechts de *uwe* wezen!'
Toen mocht gij, oude Meester, die als god daar praalt
in 't rijk des roems, gerust nog onverzadigd sneven;
- Joconde, uw liefde leeft: daar is het eeuwig leven!

POL DE MONT.

Antwerpen, 4 *Mei*, 1880.

III
De twee weesjes.
(*Naar het fransch van Belmontet*).

Het gure weder heerscht: het najaar is voorbij.
Wee hem, die zonder have of erve
Thans hongrig langs de straat moet zwerven,
Want koud is veler hart, en zonder medelij!

't Was nieuwjaarsnacht. Een stoet van disch- en dansgenooten
- En allen vroolijk om het meest-
Kwam weder van het nachtlijk feest...
Zelfs in de hut werd nu een weinig feest genoten!

En bij een kerkje zat dien nacht.
Een weezenpaar, schier naakt, en bleek van koude en lijden.
Zij smeekten droef en bang der lieden medelijden.
En toch vergeefs klonk hunne klacht.

Een lampje scheen, naast hen, de wandlaars aan te manen
Tot weldoen en meewarigheid...
En 't jongste weesje zong met eene stem vol tranen,
Terwijl zijn broêrken de aalmoes werd ontzeid.

‘Wij zijn twee weesjes... Ach, ziet ons ellende, braven!
Ons moeder stierf na zij ons gaf haar laatste brood;
Zij rust, waar vader ligt begraven...
O, komt, komt ons ter hulp, of morgen zijn wij dood!

De buurman heeft gezegd: “'k Geef niets meer, gaat maar henen,
Zoekt elders voedsel en verblijf!”
Wij zagen zijne dochter weenen.,.
Toch zitten wij hier stram en stijf...’

Hartroerend klonk des weesjes treurlied
Door 't koud en ongezellig oord,
En van het volk, dat daar die bloedjes aan de deur liet,
Werd dra geen voetstap meer gehoord.

Zij klopten aan het huis des Heeren:
Hun moeder had gezegd dat God hen helpen zou.
Zij klopten nogmaals en herhaalden 't menig keeren;
Doch niemand die hun oopnen wou.

Nog zag men steeds het lamplicht schijnen...
Het middernachtuur klonk met zwaren zucht op zucht,
En in de verte steeg nog immer wild gerucht,
Maar geene klacht verried nog pijnen.

En eer een mensch zijn huis verliet
Begaf een priester zich ter kerk, bij vroegen morgen;
Hij vond de schaapjes, ach! schier onder sneeuw verborgen,
Hij sprak hen weenend aan... maar zij verroerden niet!

Zij klemden de armpjes nog malkander om de leden,
Als waanden zij dat dit hen licht in 't leven hield;
En beiden strekten nog - hoewel reeds koud, ontzield-
De handjes als ten smeekgebeden.

God had hen beiden, saam - begaan met hunne ellenden-
Verheven tot een hemelsch oord,
Alwaar zij nu 't gebed volendden,
Dat op hun lipjes was gesmoord.

J.T. SLACHMUYLDERS.

Brussel, *Maart*, 1880.

IV.
Ezel en paard.

Een ezel... ‘Wat! - roept men, van ezels nog gedicht,
Van ezels in onze eeuw van licht!’
- Verschooning, beste heer, zoo 'n beestje treft men aan
Tot eens de hand des Tijds de wereld doet vergaan.-
Een langoor, (nu dat woord van *ezel* u niet gaat)
Zag in de weide een flinken schimmel loopen.
- ‘Ach! kon voor zulk een huid ik mijn grijs vel verkoopen!’
Kreet Langoor, en hij werd met eens zoo kwaad
Dat hij, met zijnen achterwagen,
Den hemel dreigde omver te slagen.
- ‘En toch
Toch zweeg ik nog.’
Vervolgde hij ‘had men mij maar een vel gegeven
Waaraan geen zulke zwarte strepen kleven;-
Maar 't is afschuwlijk!... Ha! zoo waar als ik 't u zeg,
Zòo blijf ik niet: die plekken moeten weg!
Met mij wil ik geen spot zien drijven.’
Hierop ging hij, tot bloedens toe,
Zich tegen eenen boomstam wrijven.
Het paard, dit ziende, riep: ‘Welhoe!
Kunt gij zoo wreed uw lijf op deze schors verscheuren?
De pijn zal 't u wel doen betreuren.
Daar komt ge vast niet goed van thuis?
- Ha, 't is gelijk, die zwarte vlekken
Wil ik van mijnen rugge trekken.’
- ‘Wat zottigheid! het is een kruis!’
- ‘Een kruis?’-
- ‘Een kruis,’ zeî 't paard, ‘dat u Natuur laat dragen,
Zelfs onverdiend en zonder vragen...
Zie eens mijn meester daar!

Die man heeft òok een kruisje; maar
Op welken weg hij dat heeft kunnen krijgen,
Dit zal ik maar verzwijgen...
Wat mij betreft, 'k houd aan den zaâl
Toch meer dan aan zijn eermetaal.'
- 'Dat kruis moet weg!' riep Grijs, 'Al moest ik jaren wrijven.'
- 'Vergeefs!' zei 't paard, 'kwaad bloed gemaakt;
Gij moet gekruiste langoor blijven.'

Iets onverdiend wordt niet gesmaakt.

PIETER VAN DER MEIREN.

Rousselare, *den* 14 *Februari* 1880.

V.
In Doka's hoveken.

Ach, hoe heerlik is de avond! Zie, 't maanlicht heeft gansch
't Lieve dorpken gehuld als in zilveren glans.

Doch al heerscht reeds de stilte der nachtlike rust,
En heeft zefier de bloempjes in slaap al gekust,

Mulder's Doka heeft blijkbaar tot rust nog geen zin
En sluipt achter het molenhuis 't hoveken in.

Maar ofschoon zij met zorg daar heur bloemen begiet,
Toch en komt ze omderwil van de bloemekens niet.

Zie, daar ligt reeds de gieter! En ginds op de bank
Zit nu Doka en - wacht... maar nog zit ze er niet lang,

Of al dwars door de haag, die het tuintjen omheint,
Daar de liefblonde kroesbol van Bruno verschijnt.

- 'n Avond Doka! lispt zachtjes zijn vriendlijke groet.
- 'n Avond Bruno!... Hoe gaat 't?... Lijk ge ziet: nog al goed.

En nu wordt er van koetjes en kalfjes verteld;
Van de rozen in 't parkje, de rapen op 't veld;

Van het Lof na de Vespers, en 't keeren van 't hooi,
En veel andere dingen, al even zoo mooi.

Doch hoe vreemd soms de taal dier 'vrijagie' ook werd,
Sprak de mond van iets ànders, van liefde sprak 't hert...

Zie, wat nader allengs dringt de minnende guit
Bij zijn lieveken zoet, door de bloemhaag vooruit.-

En al ligt daar het hofje van Doka zoo schoon
Door het maanlicht beglansd, en al klinkt uit de kroon

Van de linde zóo streelend het nachtegaal-lied,-
't Is hun eender! *zij* zien of ze hooren het niet.

Maar, van tusschen het bloemengewemel, klinkt zacht
Nu een liefdevol kusje in de stilte der nacht.

En het maantjen alleen lonkt, vertrouwelijk teer,
Op 't gelukkige paar in het hoveken neer.

A.J. COSYN.

Antwerpen.

Onze dichters vertaald.
Le Poitrinaire.[1]
(*Idylle élégiaque.*)

On venait de rentrer la moisson
Et le son
De la cloche annonçait la kermesse;
Dans le ciel scintillait
Un soleil qui brillait
Comme pour un vrai jour d'allégresse.

Un essaim de beautés, blondes soeurs
De nos fleurs,
Rougissant de naïve innocence,
De partout accourait
A la fête et suivait
Les joyeux paysans à la danse...

... Et là-bas, au détour de la rue, on pouvait
Voir le pâle profil d'un jeune poitrinaire
Qui, depuis la Noël, lentement s'éteignait...
Assise près de lui, sa pauvre vieille mère,
Abattue, égrénait son rosaire en pleurant.
Elle ne comptait plus ses heures d'insomnie
Et son regard gonflé se portait du mourant
Vers les cieux, comme pour conjurer l'agonie...
Le malade, entendant la fête, tressaillit.
Sur sa lèvre bleuie un douloureux sourire
Se dessina. Le jeune homme se recueillit.

(1) Jan Van Beers. '*De zieke Jongeling.*'

Bientôt péniblement levant sa main de cire,
- Mère, murmera-t-il, comme le temps est beau!
Que d'azur dans le ciel! comme le soleil brille!
Ils sont bien gais, là-bas... oh! le riant tableau!
Comme la folle joie en leurs regards pétille!
Vois donc, sous le tilleul, tout ce monde accourir...
Ah! c'est, je m'en souviens... le signal de la danse!
Dis, mère, est-ce donc vrai, qu'il me faudra mourir.
Mourir hélas! à l'heure où le bonheur commence!..
La mère soupirait et, faisant un effort,
- Ne parle pas ainsi, dit-elle, enfant, de grâce!
Dieu seul qui prévoit tout dirige notre sort;
Qu'ici comme partout sa volonté se fasse..

Et là-bas la musique éclatait...
On valsait
Tout autour du tilleul séculaire;
Et pas un des danseurs
Ne songeait qu'un des leurs
Se mourait dans les bras de sa mère...

Et, s'essuyant le front, le jeune homme reprit:
- Oui, mère, le bon Dieu sur toute chose plane.
Mais vois tu, je m'en vais... crois le bien... c'est écrit!
Ma main... regarde-la, comme elle est diaphane!
Va! mère, je sens bien que tout en moi s'éteint,
Car... je suis poitrinaire! en vain je me cramponne
A la vie... Oh! déjà la Mort vient qui m'étreint!
Et, pourtant, je n'aurais que vingt ans, cet automne....
L'an passé, j'etais là dans ce groupe joyeux,
Et du sang juvénil circulait dans mes veines...
J'étais plein de courage et je dansais comme eux!
Comme eux je moissonnais les gerbes de nos plaines!
J'étais robuste alors, et fort!... mais maintenant...
Ces échos me font mal. Leur bruyante harmonie
Me déchire le coeur... ils vont m'assassinant...
Pourquoi faut-il, mon Dieu, subir cette ironie?
- Tais toi, lui dit sa mère, et ne blasphème point!
Prosternons-nous devant l'Eternel quand il passe;
Songe que son regard tombe sur nous de loin...
Qu'ici donc comme ailleurs, sa volonté se fasse!

Et là-bas la musique éclatait...
On valsait
Tout autour du tilleul séculaire;

Mais pas un des danseurs
Ne songeait qu'un des leurs
Se mourait dans les bras de sa mère...

... Lui reprit: - Oui, c'est vrai, je devrais me calmer
Mais, que veux-tu! je songe, en entendant la danse,
Aux fêtes de jadis... Ah! comment l'exprimer,
Ce bonheur d'autrefois!... A cette heure je pense
Au plus doux souvenir qu'un coeur ait pour secret.
Ecoute, tu connais, Rose, la jeune fille
Du meunier n'est-ce pas? Eh bien, mère, c'était
Avec elle toujours que j'allais au quadrille...
Un soir il arriva qu'à voix basse elle dit:
'Cessons, il se fait tard, il faut rentrer à l'heure...
Rose, fis-je, avec toi je vais...' Elle rougit.
Je la reconduisis ce soir à sa demeure.
Nous marchions tous les deux en silence. J'aurais
Voulu parler... mon coeur battait dans ma poitrine
A tout rompre... De temps en temps je soupirais...
Nous descendions ainsi pas à pas la colline.
Puis, au sortir du bois, près du vieux arbre enfin
Qui porte, tu sais bien de la Vierge l'image,
Je devais la quitter... mais je lui pris la main...
Muette, elle baissa les yeux. Chaste langage!
Mère, nous nous aimions!... Oh! maintenant, dis-moi,
Quand l'ange de la mort m'aura pris sur son aile,
Rose, vois-tu, viendra me pleurer près de toi...
Dis, me promets-tu d'être une mère pour elle?

Et là-bas la musique éclatait...
On dansait
Tout autour du tilleul séculaire:
Mais pas un des danseurs
Ne songeait qu'un des leurs
Se mourait dans les bras de sa mère...

Et lui reprit: - Qui sait! Rose peut-être aussi,
Tout comme moi, s'adonne à quelque rêverie...
Vois-tu, mère, il se peut bien qu'en ce moment-ci
Elle implore pour moi l'Image de Marie
Près du vieux arbre où nous... mais... d'autre part... qui sait!

Elle ne pense plus peut-être au poitrinaire...
On oublie aujourd'hui si vite. - Elle jurait
Pourtant que... Mais, ô ciel! là-bas... vois, vois-donc, mère!
N'est-ce pas Rose au bras... ô mes rêves perdus!
Par son seul souvenir je tenais à la vie,
Et chez elle, ô mon Dieu! je n'étais déjà plus!
Achève-moi, Seigneur, finis mon agonie!..
Et, lentement, son oeil d'une ombre se voila,
Sa mère en pleurs toucha de la main sa poitrine...
La pauvre vieille en vain par son nom l'appela...
Plus rien... La mort venait d'entrer dans la chaumine.

Et toujours la musique éclatait...
Rose était
A la valse enivrante et légère,
Et son coeur n'allait pas
Vers celui qui là-bas
Gisait froid dans les bras de sa mère...

... Ce même soir la lune à l'horison montait,
Haussant son disque pâle au-dessus d'un nuage
Et venant inonder d'un nocturne reflet
Le joyeux tourbillon qui grouillait au village,-
Comme aussi la chaumine où de son dernier jour
Quelqu'un venait devoir la clarté disparaître...
Si quelque gai traînard de la fête au retour
Eût voulu s'arrêter devant cette fenêtre,
Au passage il eût pu voir un tableau navrant:
Un pauvre poitrinaire étendu sur sa couche,
Donnant sa forme raide au linceul transparent;
Une vieille à genoux qui touchait de la bouche
Une main qui pendait froide le long du bord;
Et puis, de temps en temps, un murmure à voix basse
Qui coupait le silence: ‘il est mort! il est mort!
‘Que du Seigneur, hélas! la volonté se fasse!...’

Et toujours grandissaient les éclats
De là-bas,
Tout autour du tilleul séculaire..,
Et pas un ne songeait
A celui qui venait
De mourir dans les bras de sa mère...

AUG. CLAUS.

Onze taal in Zuid-Africa.

Onder den titel '*Het Afrikaansche Hollandsch*' geeft een correspondent van de '*Nieuwe Rott. Courant*' enkele niet onaardige bijzonderheden over het gebruik van het 'Nederlandsch' in deze verre landstreek:

Uniondale, 30 *April* 1880.

In verband met hetgeen ik u omtrent de beweging voor de Hollandsche taal schreef, diene het volgende tot aanvulling.

Alhoewel de boeken, tijdschriften en nieuwsbladen die hier in de Hollandsche taal worden uitgegeven, in zuiver, grammaticaal Hollandsch (Nederlansch) gedrukt worden, en de taal der geleerden en welopgevoede lieden en van den kansel onze zuivere moedertaal is - gebruikt men in het dagelijksch leven een waar koeterwaalsch, een mengelmoes van Hollandsche, Duitsche, Engelsche en Maleische woorden, terwijl de dubbele ontkenning der Franschen hier zeer in zwang is.

'*Ik zal het nie doen nie*', '*ons het daar nie geweest nie*' etc. 'Niksnuttigheid, werschaften enz. geven duidelijk genoeg hunnen duitschen oorspong te kennen. '*Master is nie te zien nie*,' voor mijnheer is niet te *spreken*, is de letterlijke vertaling van een Engelsche spreekwijze, terwijl *piring*, *blatjang*, *banje* enz. bijna zuiver Maleische woorden zijn.

En nu het Hollandsch. Uwe schoolmeesters zouden dagelijks kippenvel krijgen, indien zij inwoners der kolonie waren. '*Ik is ook mar dom*' zegt de Afrikaansche boer; en daarom bespaart hij zich de moeite om alle woorden zuiver en in den haak te willen uitspreken. Gemakshalve heeft men hier dan ook een vierde lidwoord uitgevonden, dat voor het mannelijk, vrouwelijk en onzijdig geslacht geldig verklaard is, nl. het lidwoord *die*: *die* water, *die* huis, *die* man heet het nu. Wat de werkwoorden betreft heeft men ook een heel gemakkelijke methode bedacht. Evenals bij u,

gebruiken wij hier ook zes persoonlijke voornaamwoorden, te weten: Ik, jij, hij, ons, huile, zulle; voor alle personen echter is dezelfde vervoeging toepasselijk verklaard, nl. *Ik is*, *ons is*, *zulle is*.

Dit klinkt zeer harmonieus, zeer aesthetisch, niet waar? Doch wij gaan nog verder; het bijvoegelijk naamwoord *aardig* wordt hier in een geheel anderen zin gebezigd en beduidt iets leelijks. Een *aardig* kind beteekent hier dus een *leelijk* kind. *Aanzienlijk* noemt men hier iets *mooi's.* Een *mooi* meisje wordt hier een *aanzienlijke nooi* genoemd, welk laatste woord waarschijnlijk van het Javaansche *nonja* is afgeleid. Onder een *dam* verstaat men hier niet de *waterkeering* zelve, maar het water zelf. Wanneer men hier dus van een *dam* spreekt, dan bedoelt men een *vijver.*

De primitieve begrippen onzer boeren kunt gij kennen uit hunne verdeeling van den dag. Zij beginnen hem te rekenen zoodra de *ster* (morgenster) *uitkomt*, d.i. zoodra zij boven den horizon verrijst, dus een weinig vóór het aanbreken van den dag. Verder spreken zij van '*zon op*' (opkomst der zon) *breakfasttijd, dinnertijd* en *suppertijd*, waarna *slapenstijd* komt, en - de dag is ten einde. De eenige meer nauwkeuriger bepaling der tusschenuren maken zij volgens den stand der zon.

Bijv.: wil men weten hoe veel *uur zon* (d.w.z. hoe lang de zon nog schijnen zal alvorens zij ondergaat) men des namiddags nog heeft, dan strekt men den arm recht, terwijl de hand er een rechte hoek mede maakt. Nu plaatst men de uitgestrekte hand tusschen de zon en den horizon, en indien de ruimte tusschen horizon en zon juist de breedte der hand bedraagt, dan heeft men nog '*een uur zon.*' Is deze ruimte twee handen groot dan heeft men nog '*twee uren zon.*' Verder gaat deze maatstaf niet. Doch de dagelijksche gewoonte, om de zon als uurwijzer te gebruiken, heeft den blik onzer boeren zóó gescherpt, dat zij de verschillende uren van den dag met éénen oogopslag volgens den stand der zon kunnen bepalen.

De brabbeltaal, waarvan ik u hier boven een paar staaltjes mededeelde, heeft tot haar verdediger - (want zij heeft er

een, hoe ongeloofelijk het schijne moge) - eene vereeniging, die zich noemt *Genootschap van ware Afrikaners*, die reeds een Taalkunde, (*risum teneatis!)* een *geschiedenis van ons volk* en een pamphlet *het misdadig Engeland,* heeft uitgegeven, terwijl zij een weekblad bezit, *de Patriot* genaamd, hetwelk wijd en zijd gelezen wordt, vooral door de lagere standen der maatschappij.

De Afrikaners schijnen een bijzonderen afkeer te hebben van alle twee- of meer lettergrepige zelfstandige naamwoorden, zoodat zij, wanneer de mogelijkheid er toe bestaat, de laatste lettergreep afknijpen. Een *wa* is een wagen, een *volstruis* is een vogelstruis of liever een struisvogel, een molen noemt men een *meul* en een predikant (men gebruikt hier nimmer dominé) is verknoeid tot een *preekant.* Zeer zeker is zulk eene manier van spreken zeer practisch in dezen tijd van stoom en telegraaf, want er wordt een massa tijd mede gewonnen. beiden door spreker en hoorder; en waartijd gewonnen wordt wint men ook geld, zeggen onze Engelsche heeren.

De benaming der verschillende leden van het dierenrijk is ook zeer zonderling. Toen ik 14 jaren geleden in de kolonie aankwam, dacht ik in mijne onnoozelheid dat paarden, ezels, schapen enz. ook onder de *beesten* geclassificeerd moeten worden. Men heeft mij hier echter omtrent dat punt beter ingelicht. '*Hoe ken Doctor zoo zê*: *een perd is niet een beest nie*, *en een os ok nie en een schaap ok nie. Een perd is een perd*, *een os is een os en een schaap is een schaap*, *een koe is net mar een beest. Ons zê nooit van me lewe beest teun* (*tegen*) *een perd. Doctor is ver spot.*' (Voor spot: maakt zich bespottelijk.) Een Engelschman is geen mensch, denk dit niet! Hij is en blijft een Engelschman. Indien gij drie personen te zamen ziet loopen, waarvan twee Afrikaners zijn en de derde een Engelschman is, dan zegt men: *daar lopen twee menschen en een Engelschman.* Onder de benaming van *skepsels* verstaat men uitsluitend de gekleurde lieden. Deze zijn ook geen menschen. Zoo heeft hier alles en een ieder zijn eigenaardig standpunt in de animale wereld.

Doch met de eigennamen van personen gaat het niet minder

willekeurig. Cornelis heeft men hier verbrouwd tot *Neels* of *Nelie*, Petrus - en wij hebben hier te lande eene menigte Petrussen - wordt *Peutris,* Lukas, *Luikes*, George wordt nu eens als het Engelsche *George*, dan weder als *Sors*, *Jorg* of *Org* uitgesprok*e*n. Dit gaat zelfs nog zoo ver, dat *Sors*, of *Jorg* of *Org* bepaalde namen voor bepaalde personen geworden zijn. Bijv. wij gebben hier een George Zondagh en een George Dannhauser wonen. De eerste word Jorg genaamd en de tweede Org. Indien ik nu van Org Zondach en Jorg Dannhauser zou spreken, zou men niet weten van wien ik sprak; daar er geen Org maar wel een Jorg Zondagh bekend is. Zoo woont hier ook een Sors Van Rooijen, en de man zou zich zelven niet kennen indien ik hem Jorg of Org noemde. De geslachtsnaam Van Vuren is hier geheel verbasterd tot Van Voor; Dannhauser wordt Danhouzen of Danhoes enz.

Maar dan zijt gij daar in de Kaap een volk van taalverknoeiers! zult gij zeggen. Dat zijn wij ook. Op taalkundig gebied is hier niets heilig, niets zeker voor den tand der taalbedervers of voor de hand der taalsloopers. En wij zullen het nu eens *wetenschappelijk* gaan probeeren: getuige het genootschap waarvan ik boven sprak, aan welks hoofd een leeraar van onze Kerk staat, en waaronder zich, o schande! ook een Hollander bevindt. Waar en wanneer deze knoeibeweging (die zich ook al eene taalbeweging noemt) ophouden zal, is onbekend. Niets is voor deze knoeiwoede beveiligd. Ik weet nu nog hoe mijn naam luidt en hoe hij geschreven wordt, maar ik verkeer in volkomene onzekerheid hoe hij over vijf-en-twintig jaren gespeld, geschreven en uitgesproken zal worden!...

X.

Brieven uit Zuid-Nederland.

Ik herinner mij dat ik u nog een woordje schuldig ben over het laatste Concert van het Gentsch Conservatorium.

Het programma was hoofdzakelijk uit instrumentale muziek samengesteld, terwijl de zang (tot algemeene teleurstelling) er eene onbeduidende plaats innam.

In het eerste gedeelte een koor uit het opera '*Echo en Narcissus*' van Gluck, dat werd opgevoerd in 1779 en het laatste werk is van dien beroemden toondichter.

Het symphoniek gedeelte bestond uit de volgende stukken:

1° Eene ouverture van Mendelssohn; 2° Een concerto voor piano van Beethoven; 3° Eene marsch van Moszkowski. En in het tweede gedeelte: 1° Eene symphonie van Beethoven; 2° Stukken voor piano door Moszkowski.

De heer Moszkowski, die eigenlijk de 'great attraction' van het Concert was, is een van de knapste pianisten die wij ooit in Gent gehoord hebben. Ofschoon nog jong, mag hij reeds een groot kunstenaar heeten, een man waarop de muziekschool van Dresden en Berlin, waar hij leerling is geweest, fier mag om zijn. Overgroot is hier zijn bijval geweest, en aan eerbewijzen van allen aard heeft het hem niet ontbroken.

***

Het reeds lang aangekondigd Concert van het *Willemsmannenkoor* had verleden maand, in de groote zaal van den Casino, plaats.

Mejuffer *Blanche Descamps* en de heeren *Soulacroix* en *Massard*, drie artisten van den Muntschouwburg van Brussel, verleenden hunne gewaardeerde medewerking. Verder had men den heer *Buysse*, een talentvolle flutist, en de fanfarenmaatschappij 'Le Progrès,' benevens een 150 tal kinderen onzer stadsscholen, die gezamentlijk met de leden van het *Willemsmannenkoor* en de fantaren, eene cantate van Ed. Blaes uitvoerden. Dit laatste gedeelte van het concert. *Hymne aan de toekomst*, gedicht van onzen vriend en stadsgenoot Th. Coopman, was het éénige vlaamsche stuk van geheel het programma.

Eene zoo machtige koormaatschappij, die zich het 'WILLEMS*mannenkoor*' noemt en een totaal *fransch* concert geeft en dan nog met eenen door en door vlaamschen bestuurder als de componist Blaes, ziedaar iets dat ons pijnlijk heeft verwonderd! Maar zijn wij, Vlamingen, nu toch niet te veel-eischend? Waren de *groote plakbrieven* en de *programma's* niet in de Nederlandsche taal? Dàt heeft meester Blaes toch kunnen verkrijgen, en is 't al niet veel?!...

Dus, het eenige vlaamsche nummer was de '*Hymne aan de toekomst.*' Nu moet ik er tot mijn leedwezen bijvoegen, dat dit stuk mij niet te best heeft bevallen. Al getuigen de werken van Blaes over 't algemeen van oorspronkelijkheid in opvatting en vorm, in dit werk nochtans, zochten wij te vergeefs naar verscheidenheid. Het harmonisch effekt ontbrak. Of het nu misschien die nog al valsch schetterende koper-instrumenten waren die alles overheerschten, ik weet het niet. Het stuk is blijkbaar geschreven om in de open lucht gezongen te worden en ik geloof dat het dààr beter op zijne plaats zou zijn,

Enkele schoone gedeelten, vol koloriet en bezieling komen, niettemin in dien 'lofzang aan de toekomst' voor, onder andere:

> En tempels rijzen,
> Den kunsten gewijd,
> Verlichtend het menschdom,
> Trotseerend den tijd.

Ik ben geen muziekkundige, om in technische beschouwingen te treden ik bezit slechts gehoor en gevoel en misschien een beetje poëzie, en het is onder dàt oogpunt dat ik deze mijne meening uit.

***

De liefhebbers en voorstanders van ons Gentsch *Nationaal Tooneel* zijn ontmoedigd en teleur gesteld. Het Staatsbestuur heeft goed gevonden het nieuw ingericht Tooneelgezelschap van Brussel, evenals dat van Antwerpen, te gelasten - natuurlijk mits schoone toelagen - met de opvoering van een aantal oorspronkelijke stukken, en het gezelschap van Gent, dat stellig aanspraak zoude mogen maken op dezelfde voorrechten, wordt hierbij vergeten en miskend! Waarom twee maten en twee gewichten? Of is onze troep niet waardig om op denzelfden voet als de andere twee behandeld te worden?... Verscheidene brieven zijn daaromtrent naar het Ministerie gezonden. Maar bleven telkens onbeantwoord.

Een verzoekschrift werd deze week nog aan den heer Minister van Binnenlandsche zaken gestuurd, onderteekend door de bijzonderste Vlamingen, om voor Gent dezelfde rechten als Brussel en Antwerpen te vragen. Wij hopen wel dat onze Vlaamsch- en volksgezinde Minister Rolin-Jaecquemijns zooveel mogelijb die onrechtvaardigheid herstellen zal.

***

De Gentsche *Orphéon* is bezig met eene groote nieuwe cantate aan te leeren, voor een 400tal zangers, die de toekomende maand op den Kouter moet uitgevoerd worden.

Het werk draagt voor titel: '*Gent's Ontwaking*', gedicht van Theophiel Coopman, muziek van Flor. Van Duyse, die zijne beste

krachten heeft gebruikt om Coopman's mannelijke verzen ten volle te doen uitkomen. Hierover nader.

***

Binnen kort hebben wij in 't *Kunstgenootschap* eene voordracht van den beroemden dichter-kunstschilder Jules Breton. Hij zal handelen over onzen Vlaamschen portretschilder wijlen Lieven De Winne. Te dier gelegenheid zullen de bijzonderste werken van den betreurden kunstenaar in 't lokaal worden tentoongesteld.

Van harte gegroet,
Z.V.A.

Brieven uit Noord-Nederland.

Rotterdam, 6 *Juni* 1880.

Als Vlaming van oorsprong, volg ik met bijzondere belangstelling den steeds toenemenden bijval, dien de Vlaamsche muziek hier in Noord-Nederland geniet. Dit zegt u genoeg, hoe aangenaam het mij is, thans als een der glanspunten op het gebied der muziekale uitvoeringen te kunnen vermelden, Benoit's kinder-oratorium '*De wereld in!*'

Deze zoo echt kinderlijk als kunstvol opgevatte compositie, waarin De Geyter's poëzie zoo heerlijk tot haar recht komt, werd met onbeschrijflijk succès op het 'Toekomst-concert' in den Haag uitgevoerd.

Deze muziek (zegt een verslaggever terecht) is *Benoit* den *kunstenaar* waardig: zij draagt zijn stempel. Doch gelijk de *Rubens*-cantate den begaafden man ons tevens kennen deed als *volks*-componist, zoo openbaart deze School-cantate (dit is de eigenlijke benaming) hem ons als *kinder*-componist. Ziedaar een schoone titel - ook voor den *kunstenaar.*

***

Op het groot Concert, onlangs door de Nederlandsche *Toonkunstenaarsvereeniging* te Dordrecht gegeven, werd met kolossalen bijval Nicolaï's oratorium *Bonifacius* uitgevoerd. Over de vele schoonheden die daarin voorkomen, zal ik hier wel niet hoeven uit te weiden: *de Vlaamsche Kunstbode* heeft die, tijdens de uitvoering in Antwerpen, genoegzaam in het licht gesteld. Laat ik alleen zeggen dat het werk van den Nederlandschen meester, onder diens eigene leiding, thans ook op echt meesterlijke wijze werd vertolkt. Een woord van alleszins verdienden lof aan den heer Van der Linden, die met zoo uitstekend gevolg de studiën van den *Bonifacius* heeft geleid. De vlaamsche baryton Blauwaert verleende zijne hier te recht gewaardeerde medewerking.

's Anderdaags moest in dezelfde stad een vlaamsch muziekaal werk

worden ten gehoore gebracht, en wel Benoit's heerlijk dramatisch tooneel *Katelyne;* doch door ongesteldheid der zangeres, Mevr. De Give-Ledelier, heeft het Dordrechtsche publiek dit kunstgenot moeten ontberen. Gelukkig kreeg men op dat Feest-concert een aantal allerkeurigste voortbrengselen van Nederlandsche componisten te genieten, o.a. van W.F.G. Nicolaï, C. Van der Linden, Leon C. Bouman en W. Kes.

***

Met genoegen kan ik u melden dat onze voortreffelijke vereeniging *Rotte's Mannenkoor* deel zal nemen aan den grooten zangwedstrijd te Keulen.

KOENRAAD.

Naschrift. - Bij 't sluiten van mijnen brief komt mij een zeer treurig bericht toe: de dood van onzen geliefden novellist CREMER.

K.

Boekbeoordeeling.

I.
Gedichten en gezangen, door Theophiel Coopman, Antwerpen bij L. Dela Montagne 1879.

Met eene gloedvolle inleiding van Emanuel Hiel en twee fijne etsen van Albrecht Dillens voorzien, komt deze nieuwe dichtbundel van den heer Coopman zich als een wierookoffer op het altaar der Nederlandsche Poëzij aanmelden, meer bijzonder op dát outer hetwelk omkranst is door de bloemslingers der Zuid-Nederlandsche dichtbeoefenaars.

De Muze van den heer Coopman - hoewel zich het liefst in den woeligen strijd om het Vlaamsche taalrecht vermeiend - toont het best hare innemende eigenschappen wanneer zij rustige liederen aanheft, ter eere van de stille huiselijkheid en zich eenvoudige kleedij omhangt, passend bij die van den gelukkigen, schoon niet onbezorgden, *pater familias.* Geheel overeenkomstig 's dichters natuur is dan ook zijne bekentenis:

> ‘Bij 't minzaam vrouwken; het sluimrend kind,
> Gevoel ik mij vroolijk blijgezind,
> Gelukkig als een koning.’

en het is daarom geen poëtische overdrijving indien hij vervolgt:

‘Daar buiten dartelt de avondwind;
En heimlijk ruischen de boomen;
Ik zit bij vrouw en kind,
Te denken, te bidden, te droomen.’

Lofliederen, ter eere van 's dichters huisvrouw, zegezangen tot huldiging van haar moederlijken gelukstaat, idyllische ontboezemingen over het heil van het vaderschap en over de toekomst van het kind, door de aangebeden vrouw hem geschonken - ziedaar het begin maar ook het einde van dit dichterleven, gelijk het zich in den bundel, dien wij bespreken, voor onze blikken gaat ontvouwen. En toch, hoe huiselijk van aard, deze dichter loopt niet over de dingen des dagelijkschen levens vluchtig heen, maar stelt integendeel zichzelven zwaardere eischen dan menigeen onder zijne ambtsbroeders gewoon is te doen. Zich, naar hij zegt, bekwaam tot reuzenwerk gevoelend, zoodra hij zijn kind aanschouwt en de teederbeminde moeder, hoort hij door haar zich toeroepen:

‘Dichter! uwe roeping is edel en groot!
Hoor in 't grievendstd lijden, in rouw en nood
Klinke uw lied gezegend en schoon,
Breed en diep als orgeltoon.
't Sterke den lijdenden broeder;
't Vereere de lievende moeder.
't Dringe zacht, *als dauw en honing*
In de schamele werkmanswoning;
't Leve van geslacht tot geslacht,
Bloeiend in 's volks gedacht,
Huldigend liefde en jeugd,
Bloemen strooiend en vreugd;
Wonden zalvend, tranen drogend;
't Dreune van land tot land, 't dreune van eeuw tot eeuw;
En als een forsche Titanenschreeuw
Banden brekend, alles vermogend!...’

Evenwel hier is overdrijving, te laakbaarder, naar het oordeel der kritiek, nu zij in ondichterlijken hinkenden vorm

is gehuld, te onbevalliger nu zij in den mond eener bevallige jonge vrouw wordt gelegd. Zoo argeloos is de lezer niet, dat hij niet aanstonds partij tegen den dichter kiest en hem toeroept: ‘Met uw verlof, Meneer de dichter, vat vrij uwe roeping hoog op, de kunst kan er niet anders dan wèl bij varen, maar leg op de lieve lippen uwer u bezielende vriendin geene woorden die zij onmogelijk kàn, die zij als helderziende gezellin uws levens onmogelijk màg gesproken hebben. “Eenvoud” - hoe oud de spreuk zij, herhaling ervan schijnt niet te schaden - “is het kenmerk van het ware schoone,” en gij zelf weet dien toon te goed poëtisch aan te slaan opdat hij niet door u worde ontwikkeld en tot meerdere volheid en klank gebracht.’

Zooeven sprak ik van 's dichters *bezielende vriendin*, en waarlijk, twijfel aangaande den aard en het vermogen der vrouwe, welke die benijdenswaardig zoete taak vervult, blijft niet over, leest men de vriendelijke, in schier elk kopplet van geluk sprekende zangen: ‘*Zij waren beiden jong; Ik ben een arme minnestreel; Drinkliedje*; *Uit het dichterleven*, en *U zong ik menig vleiend lied.*

Neen, bij dezen dichter stroomt - gelijk Emanuel Hiel in zijne voorrede herinnert - stroomt de poëzie uit het hart. Niet uit een treurend hart door liefdesmart, maar uit een rijk, jong en frisch gemoed’; en opmerkelijk mag het heeten zoo volkomen oprecht van zich zelven te willen en te durven getuigen:

‘Ik ben een arme minnestreel
Ik minne lied en lach;
Ik werk met lust en zing verheugd
Den *ganschen vollen* dag.

Ik ben een arme minnestreel,
En toch... ik waan me rijk;
Mijn zoetste lied is louter vreugd
En louter liefdeblijk.

En is mijn tessche nooit gevuld:
Mijn hart is altijd vol;
En brengt aan al wat edel is
Een zoeten liefdetol.

En heb ik schatten, geld noch goed,
Ik heb een lieve vrouw,
En in mijn hart, een reine lier,
En beiden zijn me trouw;

En moet het zijn, ze gaan met mij
Al over berg en zee;
En als *verkleefde* zielen doen,
We deelen wel en wee;

En moet het zijn, ze gaan met mij
Alwaar het lot gebiedt;
Mijn liedje is mijn huisgezin:
Mijn huisgezin mijn lied.'(1)

Vriendelijke, maar ook aandoenlijke dichter-bekentenis, nog versterkt, zoo men wil, door de slotregels:

'Ik ben een arme minnestreel,
En 'k wensch aan mijnen zoon
Veeleer de gaaf van 't klinkend lied
Dan koningstaf en kroon.'

Deze dichterlijke overdrijving van den 'armen minnestreel' bij wien het verstand te goed ontwikkeld is om niet te weten dat zijn zoon van hooger geboorte moest zijn om ooit, en dàn nog zelfs in figuurlijken zin, koninklijken scepter en kroon deelachtig te worden, deze overdrijving schaadt niet, maar is integendeel als contrast van den armelijken staat des vaders en de weelde, die zijn gemoed niettemin door de gaaf der poëzij vervult, in een kunststukje als dit op hare rechte plaats.

Doch van naderbij bezien treffen wij tevens in dezen bundel ontboezemingen aan die zoo bekoorlijk van eenvoud en waarheid zijn, dat zelfs het rhetorisch figuur daarin eene zeer geringe plaats bekleedt.

In het vers *U zong ik menig vleiend lied* b.v. (een tweede lofzang op 's dichters levensgezellin) is de stoutste beeldspraak deze waarbij de jonge vrouw bij een lotusbloem wordt vergeleken, haar lied bij een feestgeruisch, en hare liefde bij

(1) Dit stukje schijnt ons, als opvatting, wel eenige overeenkomst te hebben met Th. Van Ryswyck's '*'k Ben een arme Liereman.*'

een lentewalm, en als een zacht welluidend slotakkoord klinken de woorden:

> ‘Gij spraakt. - en 't leven schijnt mij nu
> Vol idealen glans,
> En daarom, goede, droom ik u
> Een immortellen-krans.’

In het *Drinkliedje* is de eenvoud van dictie nog verder gevoerd, zonder den dichterlijken indruk te schaden; doch waar in de regelen ‘Uit het Dichterleven’ gesproken wordt:

> ‘Zij wachtte mij ten avond met den kleine,
> En had zij dezen, stil in slaap gebracht,
> Dan nam zij 't boek van Goethe, Schiller, Vondel,
> En las mij voor, betoovrend zoet en zacht’

daar strandt de eenvoud op de klippen der alledaagsche rijmelarij.

Reeds vroeger deed ik als mijne meening kennen, dat aan het voorrecht van spoedig hunne liederen getoonzet te krijgen, voor Zuid-Nederlandsche dichters *dit* nadeel is verbonden, dat zij minder zorgzaam de dictie en het metrum hunner verzen behandelen. Daardoor ontgaan zij niet altoos het verwijt dikwijls hinkende zinnen te schrijven, met weinig gedachte en nog minder poëzie in den vorm, hier en daar slechts met rijmwoorden getooid. De gansche poëzie wordt dan aan den toekomstigen componist van het stuk overgelaten, en deze slaagt bijna altijd zóó volkomen, dat men het bekende: ‘Ce qui ne vaut pas la peine d'être dit, on le chante’ telkens toepasselijk ziet worden. De *Hymne aan de toekomst* en het lied ‘*Heil Vlaanderen!*’ beiden muzikaal gezet door den heer Edward Blaes, maken wel eene uitzondering op den zooeven genoemden regel, en de lyrische tafereelen onder den titel *Mater Dolorosa* saamgebracht, alsmede de *Droomen bij de wieg* en *Nieuwjaar* mogen al niet met het straks aangeduid stempel te merken te zijn, toch blijkt uit den ongeregelden versbouw en het afdeelen in partijen dat de dichter wel degelijk aan muzikale begeleiding heeft gedacht.

Tegen *die* overdrijving - want in de zucht om in een

verzenbundel, die bestemd is om gelezen te worden dergelijke dichtstukken op te nemen, schuilt overdrijving - moet ik den heer Coopman waarschuwen. Wil hij overigens zijne grootere verzen voor vroegere of latere toonzetters inrichten, dan raadplege hij vooral - om een enkel voorbeeld te noemen - Hamerling's als cantate gezet dichtstuk '*Die sieben Tödsunden.*' Daarin zal hem blijken dat zelfs voor compositie vervaardigde gedichten uitstekend poëtisch kunnen - en de kritiek dient te zeggen - *moeten* zijn.

Haarlem, 7 *Juni* 1880.
FRITS SMIT KLEINE.

II.
Gedichten en novellen, door Teirlinck-Styns. - Eerste deel. 'Bladknoppen.' - Gent. W. Rogghé (J. Vuylsteke) 1879

Onder dien titel hebben de heeren Teirlinck-Styns eene bonte mengeling van proza en poëzie in het licht gegeven, waarvan de lezing op ons eenen niet ongunstigen indruk heeft gemaakt.

Reppen wij eerst een woordje over het *proza*-gedeelte....

Wij zeggen niet '*prozaïsch* gedeelte'; want deze uitdrukking wordt bijna nooit anders dan in figuurlijken zin gebruikt, en de in onrijm geschreven stukken van dezen bundel bevatten doorgaans ten minste zooveel poëzie als menig gedichtje.

Daar hebben wij bijvoorbeeld het schetsje: '*Verwoest geluk*' een huiselijk tooneeltje, vol leven en poëtische kleur, een perel in zijnen aard. In die fijne teekening hebben wij méér smaak gevonden dan in de 'liefdeliedjes' die de twee en twintig eerste bladzijden van het werk innemen.

'*Und du*, *o Freundin. die du mich lieben wirst*, *wo bist du*?' vraagt Teirlinck (of Styns) met den grooten Klopstock, en kort achtereen wordt er driemaal geantwoord: 'Ze is over de zee zoo verre!' - Dat is zoowat synoniem van het alledaagsche 'naar Amerika,' eene ontknooping die zeker tot op den draad versleten is.

De tweede reeks minneliedekens is veel gedachtenrijker. Daaronder schijnen ons '*Bloemenlezen*' - '*Vertelling*'

en *Ruzie* (een aardige titel voor een *liefdelied*), het best gelukt.

Het honigzoete, dat de gevoelvolle lezer in eenige der laatste dichtstukjes gesmaakt heeft, wordt plotselijk vergald door het sombere, het akelige, dat in de novelle '*uit het gepeupel*' overal doorstraalt.

'*Uit het gepeupel*' - een wel gepaste titel - doet zeer treffend de gevolgen uitschijnen van dronkenschap en tuischerij, een euvel waaraan niet slechts het janhagel, maar ook de meerbegoede standen der hedendaagsche maatschappij nog voortdurend mank gaan.

Hier en daar, ook in andere stukken, veroorloven zich de schrijvers weleens eene kleine woordensmederij, iets waaraan een keurig schrijver altijd en overal eenen hekel hebben moet. Waarom bijvoorbeeld *grijnslach* in steê van *grimlach? - gauwen* voor *gouwen*? - *zegenpralen* voor *zegepralen*?

De rubriek '*Mengelpoëzy*' I en II, bevat allerliefste stukjes, waarvan wij er reeds ettelijke in dit maandschrift en ook in de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* te lezen kregen.

De 'herinnering uit het Normaalschoolleven' is goed verteld. Juist zóó ging het vroeger in die gestichten waar men onderwijzers *vormde!!* Huichelarij, verraad en wantrouwen zaten er tot in de kleinste poriën van het gebouw; men las, noch dacht; men mocht het niet doen.'

'*Nelleken*' alhoewel niet heel nieuw van inhoud, is evenwel eene goedgelukte teekening, waaruit eens te meer blijkt, dat 'loontje komt om zijn boontje' en dat een wroegend geweten toch vroeg of spa het onvermijdelijk lot der misdaad is.

Over 't algemeen - we leggen nadruk daarop - zijn de dichtstukjes uit het hierboven besproken bundeltje meer zoetvloeiend dan zinrijk. De proza heeft ons in dit opzicht beter bevallen.

'*Eerste deel - Bladknoppen*' staat er op den omslag van het boek. - Dat aanzien wij als eene belofte van nog andere deelen.

'*Bladknoppen*' zijn ons bijzonder welkom. - *Bloem-*

knoppen zien wij liever, en goed ontloken *bloemen* zijn ons nog dierbaarder; want daarachter volgen, in den regel, *goede vruchten*, en die verwachten wij van de heeren Teirlinck en Styns. Dat hun daartoe de middelen niet te kort schieten, hebben zij reeds meer dan eens overtuigend bewezen.

Kortrijk 1880.

JACOB STINISSEN.

III.
Jaarboek der Letterkundige Vereeniging: *Jan-Frans Willems.* - Vierde jaargang. 1879. - Antwerpen Drukkerij J. Dirix, opvolger van L. De Cort.

Louis Ratisbonne zegt ergens: ‘Geen ondankbaarder werk dan het schrijven van recensies. Zijt ge streng, zoo hebt gij eenen onverzoenlijken vijand. Is uw oordeel gunstig, zoo zijt ge den vijanden des schrijvers, dien gij lof toezwaait, onaangenaam. En de schrijver? vindt die dat gij lof genoeg van hem zegt, dan hebt gij niets meer dan uwen plicht gedaan. - Meestal echter dunkt hem, dat gij hem rijkelijker haddet kunnen bedeelen. Zóódanig is het ellendig *alternatief*, waaraan de criticus is blootgesteld...’ - Zonder te ontkennen dat er veel waarheid ligt in die woorden van den franschen dichter, zullen wij ons beijveren om ons zooveel mogelijk door eene onbevooroordeelde en bezadigde recensie, tot elks genoegen van onze taak te kwijten.

Ten vorigen jare hadden wij het genoegen in dit tijdschrift over den derden jaargang dezer uitgave, eene niet ongunstige beoordeeling te stellen. Dit vierde *jaarboek* heeft, volgens mij, in menig opzicht op zijnen voorganger veel vooruit.

Meestal de medewerkers van verleden jaar hebben ook deze reis een handje toegestoken:

In 't vorig Jaarboek opende Jan Boucherij de reeks bijdragen, met eene knap geschreven biographie van *J.F. Willems*; thans vergast ons dezelfde schrijver op eene niet minder verdienstelijke levensschets van den diepgeleerden kortrijkzaan, *F.A. Snellaert*, den vriend en medestrijder van den vader der Vlaamsche Beweging. Zóó moet het zijn: men kan niet te

veel streven om ons volk zijne weldoeners te leeren kennen, om hem liefde en gehechtheid in te boezemen voor zijne taal en voor die mannen, welke de beste gaven huns geestes, de schoonste krachten hunner ziel aan de verdediging van volksrecht en volksheil hebben gewijd.

Dààrom uiten wij hier den wensch, dat de heer Boucherij die reeks biographiën voortzette en opvolgenlijk over *Blommaert*, *Van Duyse*, *Serrure*, *Rens* en anderen eenige wetenswaardige bijzonderheden mededeele.

Van denzelfden schrijver lazen wij met oprecht genot een romantisch verhaal, benevens eenen zang ter eere van ‘de schoone taal van Neerlands vrije gouwen.’

Van Edm. Van Herendael bevat de bundel zes gedichtjes: *De Dageraad*, naar Longfellow, - *twee Balladen* van Ludwig Uhland, - een klein dramatisch tooneel, - *het Vaandel onzer Gilde* en *Twee Gelieven.* Een drie- of viertal verdienen een woord van lof. Edm. Van Herendael levert daarenboven eene lijst der merkwaardige gebeurtenissen uit de geschiedenis der stad Antwerpen, voor iederen dag van 't jaar. 't Is een uitgebreid werk, dat stellig veel tijd en geduld heeft gevergd. Bij het overloopen dezer lijst dachten wij aan onze almanakken in 't algemeen. Waarom de namen Nicodemus, Anselmus, Blasius en andere... *mussen* en *ussen*, niet liever vervangen door *ephemeriden* uit de geschiedenis des vaderlands? Dat ware ons dunkens een doeltreffend middel om het volk met het lijden en strijden, den roem en de grootheid van ons voorgeslacht bekend te maken.

Van den heer Alf. Dekkers kregen wij een niet onverdienstelijk stukje. Schrijver schijnt eene overdreven voorliefde te koesteren voor den *eu* klank:

> ‘En luider klonk er het zoete lied;
> Het drong *deur* hart en ader.’

en verder:

> ‘*Heur* vader had ze vaarwel gezeid,
> En *heur* moeder, - och! *heur* moeder: -
> *Heur* moeder, die zoo na aan *heur* harte leit.’

Bij de beste schrijvers, vindt men *heur* voor *haar*, doch alleen dàn wanneer de welluidendheid dit schijnt te vorderen: dat zulks bij Dekkers niet telkens het geval is, bewijzen de aangehaalde verzen. - En dan: 'na aan heur harte *leit.*' Wat beteekent dat? Dat moet zeker zijn: *lag*? *Leggen* beteekent toch wel *doen liggen* en wordt niet zelden met *liggen* verward. '*Het legt op den grond*' hoort men wel eens voor: '*Het ligt op den grond* - Leggen is het *causatief* van liggen, dat is: doen liggen.

De twee novellen van Saedeleer en Julius Van der Voort zijn zeer verdienstelijk. De eerste alleen als novellistischen vorm; de tweede als vorm en inhoud beide. Als vervolg op het stuk 'de bevolking der aarde' in het Jaarboek van 1878, komt van de hand des heeren J.B. Van Camp in den onderhavigen bundel eene belangrijke studie over 'de grootte en den vorm onzer planeet', terwijl Jul. Van Herendael eene nogal uitgebreide verhandeling levert, over 'het twaalfjarig bestand, onder de aartshertogen Albrecht en Isabella.'

En daarmeê hebben wij al de bijdragen aangestipt.

Het Jaarboek der Letterkundige Vereeniging *Jan-Frans Willems* is ook onder stoffelijk oogpunt, zeer netjes verzorgd.

Kortrijk, 1880.

JACOB STINISSEN.

IV.
Archief voor Nederlandsche Kunstgeschiedenis door Fr. D.O. Obreen. Rotterdam, bij Van Engel en Eeltjes 1877-1878 (1ste Deel).

Ziedaar voorzeker eene uitgave die voor de geschiedenis van kunst en nijverheid in Nederland hoogst belangrijk heeten mag. De schrijver, adj. bibliothecaris-archivaris der stad Rotterdam, heeft daarin, met medewerking van enkele zijner ambtgenooten, eene reeks onuitgegeven berichten en mededeelingen bijeengebracht, betreffende nederlandsche schilders, plaatsnijders, beeldhouwers, bouwmeesters, juweliers, goud-

en zilverdrijvers, stempelsnijders, tapijt- en borduurwerkers plateelsnijders, glasschilders, lettersnijders, schoonschrijvers, enz., enz.

Natuurlijk is niet alles evenzeer van aard om belangstelling te wekken en komt er in sommige vrij uitvoerige documenten wel wat voor, dat niet veel meer dan als aanvulsel dienst doet; doch dit boek bevat voor den man van studie een schat van wetenswaardige bijzonderheden, en voor den kunsthistoricus eene rijke en alleszins vertrouwbare bron.

De verzameling wordt geopend met eene omvangrijke mededeeling betrekkelijk het St-Lucasgild te Delft, eene stad waar, zooals men weet, de kunstnijverheid tijdens de Republiek der Vereenigde Nederrlanden reeds hoog in bloei stond. Daarop volgt een door den heer Sivré van Roermond medegedeeld stuk betreffende eene schilderij van *Jacob Huijser*, een nederlandschen schilder wiens naam wij nog nergens aantroffen. Verder treft men in het *Archief* o.a. aanteekeningen aan over een aantal kunstenaars en kunstwerken van verschilligen aard. Betreffende den wereldberoemden Rembrandt van Ryn werd door den heer De Scheltema, archivaris der stad Amsterdam, medegedeeld: de uitspraak van het Hof van Holland in het proces van Isaak Van Horsbeeck, koopman te Amsterdam, met Louis Crayers, voogd van Titus van Ryn. (Vgl. hiermede M. Vosmaer's bekend werk: *Rembrandt*, *sa vie et ses oeuvres*, page 448.)

Over onzen vlaamschen schilder-geschiedschrijver Carel van Mander (of van der Mander) van wien de *Vlaamsche Kunstbode* eenige jaren geleden eene levensschets gaf, bevat het ‘Archief voor Nederlandsche kunst’ de volgende bijzonderheid:

> Gelijk Kramm reeds in zijn ‘Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders, enz.’ bl. 1053-1055 heeft bericht, werden door Carel Van Mander (den jonge) patronen ontworpen voor tapijtbehangsels, die besteld waren op last des Konings van Denemarken. Niet onwaarschijnlijk is het dat Van Mander, een tijd lang zelf aan het hoofd van een tapijtfabriek gestaan heeft.
> Ofschoon hij in de volgende acte Schilder, niet Tapissier genoemd wordt, blijkt het genoegzaam dat hij een dergelijke fabriek moet gehad hebben, zooals is op te maken uit het contract tot het maken van tapijten,

waarvan hieronder melding gemaakt wordt en dat door hem den 8 September 1615 met Nicolaus Snoeckaert gesloten werd:
Op huyden den een en twintichsten July zestien hondert een en twintich compareerden voor mijn Jacob Duyffhuysen, Notario Publico by den Hove van Hollant geadmitteert, tot Rotterdam residerende, ende d'ondergenoemde getuygen, Sr Carel van der Mander, Schilder tot Delft, verclaerde ende bekende, also hy met de Heere Nicolaus Snoeckaert, op den achsten dach der maent Septembris, anno zestien hondert vyftien, zeecker contract, nopende het maecken ende 't benificeren van tapytserien, opgerecht ende gemaect heeft, daertoe de Heer Nicolaus Snoeckaert, vyff ende tachtich duysend een hondert negen ende tnegentich Ca: guldens, vyftien stuvers, dertien penningen, heeft verstrect, van dewelcke hem Snoeckaert, wegen de Co: Magt van Denemarcken, in drye distincte betalingen, betaelt zijn, negen en dertich duysent, zeven honderd zeven en dertich Ca; guldens, tien stuvers, zulcx dat hem Snoeckaeert al noch resteert vyff en veertich duysent, vier hondert ende tweentsestich Ca: gulden, vyff st. dertien penningen, zo heeft hy Comparant, in mindering ende ter goeder Reeckening van dezelve, hem Nicolaes Snoeckaert voornt in handen gestelt, getransporteert, ende overgedragen, zulcx hy hem ter handen stelt, transporteert ende overdraecht mits desen, alsulcken negen pas stucken tapyten, lanck een hondert een en vyftich ellen, dwelcke aen syn Ko: Mat van Denemarcken verkoft ende jegens zeventien Rijcxdaelders d'elle, noch negen tafelcleden, lanck: een hondert twe ellen, aen den Coninck vercoft, jegens zes Rycxdaelders d'elle, ende t'samen zullen werden gelevert, noch acht stucken tapyten, genaemt de camer van Alexander, lanck synde, drye hondert zestien ellen, tot vyftien Rycxdaelders d'el, noch drye bloemstucken, tapyt, twe tafelcleden ende acht cussen bladeren t'samen lanck synde, drye en 't seventich ellen zijne Co: Ma^{t} onder handen syns Camerlingx, Pauwel Rommel, tot Frederyckborch gelaten, mitsgaders alle 't gene wyders in Denemarcken ofte elders, wegen de Compaignie vercoft, gelaten ofte te ontfangen, niets ter weert uytgenomen. Belovende hy Comparant dit gedane transport vast ende van waerden te houden, zonder reclamatie ende sonder hier jegens te doen, ofte te doen doen, door hem ofte door andere, in Rechten ofte daer buyten, ende met kennisse van hem Comparant geextraheert uyt het generael transport, voor mijn Notario, ende ondergeteekende getuygen in date voorsz. gepasseert. Alles sonder arch ofte list. Gedaen ter presentie van den E. Abraham Antonisz. Coopman tot Amsterdam ende Jan Petersz. Muyser, makelaer als get. tot kennisse deses versocht ende gebeden.

Wat de stoffelijke verzorging van het werk des heeren Obreen betreft, mogen wij zeggen dat zij den uitgevers Van Hengel en Eeltjes alleszins tot eer verstrekt. Druk en papier

zijn allerkeurigst, terwijl ook de platen (voorstellende de blazoenen van achttien bedrijven behoorende onder het hooger vermeld *Sint Lucasgild*) meesterlijk uitgevoerd zijn.

Met één woord: eene degelijke uitgave, die alle verdere aanbeveling overbodig maakt.

A.J. COSYN.

Peter Benoit's 'Triomfmarsch.' - *Eerste uitvoering te Brussel, op* 16 *Juni*, 1880. -

Zou men niet zeggen bij 't zien van dien titel (door Benoit zelf aan zijn werk gegeven) dat de meester zich vermaakt heeft met het componeeren van een muzikale klucht, gepommadeerd *à la de Rillé*?... Dat het echter in de verste verte niet zóó is, hoeft wel niet gezegd. Ik genoot het voorrecht deze nieuwe partituur te leeren kennen, en zoowel karakter als inhoud schijnen mij weinig of niets te beantwoorden aan het zeer alledaagsch denkbeeld, dat men zich gewoonlijk van een *Triomfmarsch* vormt. De type ván dit genre îs overigens fransch, en Gounod in '*Faust*... doch over dergelijke 'mooie dingen' wel eens later.

Hoogstens als vorm kan Benoit's nieuw werk strikt genomen - en dan nog inzonderheid uit hoofde der aangenomon tijdmaat - eene *marsch* heeten; als karakter en als inhoud is zij eene wezenlijke *Jubel-cantate*, die slechts onder eene reusachtige krachtinspanning zich heeft laten wringen in het traditioneele marsch-tempo. '*De Genius des Vaderlands*' (zóó doopte haar de dichter, Jul. De Geyter) is eene *Jubelmarsch*; hare themas zijn jubelzangen, geene triomfkreten; de uitvoering zal dit bevestigen.

Benoit's nieuw werk is, zoo men wil, een 'gelegenheidsstuk' en deze betiteling zal waarschijnlijk tot voorwendsel verstrekken aan sommige oppervlakkige critieken der Brusselsche pers. Doch al is de *Triomfmarsch* een omstandigheids-werk, voor zooveel het hare eerste uitvoering geldt, ter gelegenheid der opening van de Nationale Tentoonstelling te Brussel, verdere reden heeft die betiteling niet.

Deze Triomfmarsch en ook de Nationale Trilogie: *Kinder*-oratorio, *Volks*-oratorio en *Vaderlandsch* oratorio - aan welk laatste werk de meester thans de laatste hand legt - zonder het *principale* gewicht te bezitten van de Trilogie: *Lucifer*, *Schelde* en *Oorlog*, die ten grondslag ligt aan de Vlaamsche muziekschool, zijn daarom niettemin werken van eene wezenlijke kunstbeteekenis. Fantazijwerken zoo men wil, maar toch rechtstreeksche en natuurlijke uitvloeisels van het princiep, dat zich met verrassende en onloochenbare kracht imposeerde in de laatstgemelde trilogie.

De Triomfmarsch (geschreven voor de open lucht en voor een drijvoudig monsterorkest, omvattende al de karakteristieke middelen die wij bezitten: de Fanfare, de Harmonie, de Symphonie en het Koor) is in drij wèl afgeteekende perioden verdeeld.

De eerste periode, voor orkest alleen, is de eigentlijke Jubelmarsch: het Nationaliteitsgevoel, leidende tot vóór den troon van België's Genius de scharen, die elk het hunne medebrengen tot verheerlijking van het Vaderland.

Een uitbundig jubelend thema opent het werk op een algemeen fortissimo der drij orkesten; dit brengt den aanhoorder met éénen slag teenemaal in de stemming waarin heel het werk is opgevat. Hierop volgt een schel en flink rythmiek motief der trompetten uit de twee orkestvleugels, op blijlachende trillen van picolos, terwijl al het basgetuig zich losschudt in onrustig trappelend contrapunt. Dit motief komt onvoorziens neer op een vurigen zet der cellos, door zijn sympathieken zwaai contrasteerend met het voorgaande.

Benoit's artistieke tuchteloosheid heeft hier een dialoog in drijstemmingen imitatie-vorm geplaatst, waarvan het motief geregeld eene maat te vroeg invalt, en dus, volgens de wet der imitatie, den vorm die vier maten beslaat verwringt tot een vorm van drij. Dit strijdt tegen al de door het gebruik gewijde traditien, die eischen dat alle pasvormen per paarmaten worden gescandeerd... Haro!... 't Is wel waar dat die tuchtloosheid dien zet doet tintelen van leven en losheid, maar... de traditien vooral, zal men zeggen, voornamelijk te Brussel! - Dit dialoog ontwikkelt zich eigenaardig en met een dartele

sans gêne in een lichte kleur, met gestadig onregelmatige invallen, zoowel van de reprisen als van den vorm, tot op eens met een schitterenden uitval, alles onvoorziens in zijne plooi schiet, en daarmede moduleert naar de herneming van het Jubelthema. - Het motief voor altos en cellos dat dàn volgt, even gemoedelijk door zijne diepbruine sonoriteit als aansprekend van vorm, beweegt zich gerustelijk op breed gehoudene noten van het houtblaaswerk en zware baspizzicati. Een dialoog tusschen de trompetten der beide vleugelorkesten, op rytmiek ontwikkelde fragmenten van dat motief, leidt naar eenen uitval van al het koperwerk op eenigevette akkoorden, - eene hevig schetterende fanfare breekt los en heel het orkest herneemt gansch het motief, in eene feestelijk plechtige sonoriteit. Daarop volgt een fijn gecombineerde dooreenvlechting en afwisseling van twee reeds vernomen motiven op een dolzinnig hortend contrapunt der violen, en de eerste periode sluit met de herneming van het Jubelthema.

De tweede periode, voor orkest en koor, is de Jubelcantate geënt op de marsch: het woord komt zich hier voegen bij den klank, de verzamelde reien van vaderlanders, dichters, kunstenaars, nijveraars, landbouwers, visschers, enz., brengen dank en hulde aan ‘den geest die waakt over 't land, omdat hij de geest is der Vrijheid.’

Heel die tweede periode is een nieuw en doorslaande bewijs van de buitengewone meesterschap die Benoit bezit over den vorm. Al de zangvormen waarin de verschillige takken van Nijverheid en Kunst elk naar hun eigen aard zich uiten, zijn zuiver declamatief - hetgeen niets afdoet aan den melodischen zwier, waârvoor de gedichten van De Geyter uitstekend geschikt zijn, en dien wij in Benoit kennen - en zij komen voor het meerendeel zich plaatsen op de marsch-motiven der eerste periode. Dit brengt soms treffende contrasten te weeg tusschen zang en orkest; het geval doet zich reeds voor bij den aanhef van den *Genius*:

> Mijn dochtren, mijn zoons! in wat jublende scharen
> Komt gij allen tot mij, tot uw Vader gevaren!

hetwelk op eenen innig vaderlijken toon gedeclameeerd wordt, door al de mannen unissono, terwijl in het orkest het eerste

rythmieke motief lucht geeft aan allerhande feestgalmen. - Het effekt van de *Dorpsmeisjes* (alten) die zoet daarop invallen, terwijl het eigenaardig gescandeerde dialoogmotief van vroeger hernomen wordt, is zonnig en malsch:

Wij hebben u lief, en wij brengen u bloemen...

Op dit zelfde motief komen de *Landbouwers* (bassen) met een nieuwen zangvorm; de *Dorpsmeisjes* hernemen hunne lieve melodie, terwijl het orkest eene andere reprise der marsch aanvangt, en de rei van *Vetweiders* (tenors) komt zich eindelijk daar nog bij aansluiten. Hoe ingewikkeld ook in schijn, dit alles klinkt zeer eenvoudig. - Het orkest doet de voorbijtredende reien uitgeleide met het eerste jubelthema, en twee groepen *Visschers* (knapen-sopranen met tenors unissono en knapen-alten met bassen unissono) komen te voorschijn, elkander afwisselende en eindelijk samenvallende op hetzelfde rythmiek motief van vroeger, weergegeven door het snaarwerk. De flinke uitval van *Matrozen* (bassen):

En wij, wij hebben de orkanen bespot...

klinkt forsch en hel als een hooggegalmd ‘ohé!’ in de vlakte.

Al de reien, die Nijverheid en Kunst vertegenwoordigen, volgen alzoo elkander op; allen te gelijk vallen zij uit in breed koor:

Wij brengen u liefde van wijd en van zijd!..

en, met eene gelukkig getroffene modulatie, ziet men zich plotselings verplaatst vóór het treffende tafereel der *Moeders*:

De toekomst - de kinderen - brengen wij mede!...

Wat kalme teederheid, nedergelegd in wending en accent! Stellig een der beste gedeelten van het werk. - De sleep van den stoet brengt de *Priesters* mede, en op eene plotselijke en harmonieke toonverandering (van *fa-dièze* in *sol-bemol*) vallen de bassen in, met een zwaar golvenden zang:

En *wij* brengen zegen en eendracht en vrede...

Of Benoit het zóó gewild heeft weet ik niet, maar die aangehoudene zenuwachtige tril van al het fijne blaaswerk op ‘Vrede’ doet mij 't effekt van een dollen schaterlach. Het zelfde contrasteerend effekt maken de herhaalde sissende cymbalslagen op ‘Zegen en Eendracht.’ Bij de herneming van het slotwoord ‘Vrede’ vallen de Thebaansche klaroenen woest uit, met eene sonnerie in drijdubbel fortissimo, het orkest maakt een kadenz. en de *Genius* laat een blik van blijde fierheid varen over de toegestroomde menigte:

> Maar, hoe toch, niet één met een ledige hand?
> Alle oogen en harten vol blijheid?

Dit is een koor zonder begeleiding. Het antwoord der bassen:

> ‘Omdat gij de geest zijt die zweeft over 't land;
> Omdat gij de Geest zijt der Vrijheid!’

(een zang die gedeeltelijk wordt overgenomen door de tenors en daarna geheel herhaald door al de mannen) is indrukwekkend door zijne declamatieve uitdrukkingskracht. De klaroenen hernemen hunne sonnerie en heel het koor herhaalt den zet ‘Vrede’ der *Priesters* op den uitroep: Vrijheid! - Dààrmede sluit de tweede periode.

De derde période van het werk, hoewel als thematieke vorming niet in rechtstreeksch verband met de voorgaande, is, door het denkbeeld dat erin verwezenlijkt wordt, de logieke gevolgtrekking en in zekeren zin de synthesis van de twee eerste perioden. Het drukt den Vaderlandschen stempel op het Jubelfeest.

Iets als een ongeduldig afgewacht en ontzaglijk ‘Rompez les rangs!’ druischt u plotselings tegen, in een oorverdoovend en aanhoudend geroffel van al de trommels te gelijk. Dat werpt u op eens in den vollen drang der volksmenigte; de kort hortende uitval van al de bazuinen der beide orkestgroepen, welke boven dit geroffel komt schallen, maakt dien indruk nog levendiger. Pauken en trommels wisselen elkander gedurende eenigen tijd af in dommelend dialoog, de groote trom bomt eronder, en de klaroenen werpen bij tusschenpoozen uit de verte hunne schetterende staande noten

midden in dat rumoer... Onvoorziens vervormt zich de dialoog van het roffelwerk in een vasten marsch-rythmus, waarop de eerste groep van Thebaansche klaroenen losbreekt met het *Vaderlandsch lied*, terwijl feestelijk trompettengeschal zich overwerpt van den éenen orkestvleugel tot den ànderen. Dit nieuw *Vaderlandsch lied* zal weldra in den mond zijn van iederen Belg; moge het de langgewenschte uitvaart zijn der alleszins karakterlooze *Brabançonne*! - Na dien aanhef door de klaroenen, wordt het *Vaderlandsch lied* overgenomen door geheel het snaarkwartet in diep unissono, en een eigenaardige, Vlaamsch gecadenceerde *Volksmarsch* ent zich daarop, bij middel van het fijn houtblaaswerk; intusschen komt er langzamerhand meer lucht en breedheid in de rythmieke roffelbegeleiding, die het tempo in toom houdt. - Bij 't eindigen van deze thematieke dooreenvlechting, gekenmerkt door eene karakteristieke oktaven-opvolging, heffen de trompetten der beide orkestvleugels een nieuw *Volkslied* aan, op fragmenten der *Volksmarsch* en 't invallen van snaarkwartet en klaroenen. Hierop volgt eene laatste dooreenvlechting van de drij karakteristieke themas in hun geheel: het *Vaderlandsch lied* in de klaroenen der tweede groep, de *Volksmarsch* in het hoog blaaswerk, het *Volkslied* in de bassen, en fanfaren schateren van het eene orkest over het andere. Die wonderlijke combinatie waarin ook de stemmen hunne rol hebben, leidt eindelijk tot eene breede herneming van het *Vaderlandsch lied*, unissono door al wat zingt, blaast, strijkt... en roffelt, een unissono dat klinken moet tot over de grenzen; immers, men weet hoe Benoit voor massen schrijven kan!

Het is misschien niet gansch overbodig hier ten slotte nog eens te bevestigen: dat al deze themas *nieuw* zijn en geschapen door Benoit. Dat zij het karakter bezitten uitgedrukt in hunnen titel, dit zal de toekomst bewijzen.

EDWARD KEURVELS.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - Volgens opgave van het Belgisch Staatsblad werden, ter mededinging in den wedstrijd voor een Vaderlandschen Lierzang, bij de Feestviering van 1880, niet minder dan 89 stukken (74 fransche en 15 nederlandsche) ingezonden.

- Door de rederijkerskamer *West-Frisia*, te Hoorn, is een tooneelwedstrijd uitgeschreven tegen October 1880, waaraan mogen deelnemen tooneelgezelschappen, kamers van rhetorica enz. uit Nood- en Zuid-Nederland. De mededingende vereenigingen moeten een drama opvoeren, minstens in 3 bedrijven, en een blijspel in één bedrijf. In het eerste minstens met 2 damesrollen. - Uitgeloofd worden: 1 massief gouden medaille en *f* 200, 2 verguld zilveren medailles en *f* 100, 3 zilveren medailles en *f* 50.

- Tijdens de Nationale feesten zullen door de Tooneelgezelschappen van Antwerpen en Brussel oorspronkelijke stukken worden opgevoerd van de volgende schrijvers: P.J. Van Kerckhoven, Van Peene, Jan Roeland, Dés. Delcroix, Sleeckx, Edw. Van Bergen, Ducaju, Rosseels, Van den Branden, Frans Roelants, Vaes en Willems, Felix Vande Sande, Ondereet, Destanberg, Em. Van Goethem, G.J. Dodd en Valckenaere.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - In den zangkwartet-wedstrijd, die dezer dagen te Utrecht plaats had, werd de 1ste alsook de 4de prijs toegekend aan het kwartet van *Cecilia* ('s Hage), de 2e aan dat van *Orpheus* (Schiedam); en de 3de aan dat van *Rotte's Mannenkoor* (Rotterdam).

- Onze vriend en medewerker Peter Benoit schrijft ons uit St.-Job-in-'tGoor, waar hij ten huize zijner ouders zijne twee aangekondigde gelegenheidstukken componeerde, dat hij door eene treurige omstandigheid verhinderd is geweest, zijnen voor ons tijdschrift ontworpen ‘open brief’ over zijn laatste kunstreis in Holland te schrijven. (Betrekkelijk de uitvoering o.a. van *Katelijne* in Rotterdam en 't *Kinder-oratorium* in den Haag). - Terwijl de Vlaamsche meester nog aan zijne partituren werkte is eene gevaarvolle ziekte het leven van zijn geliefden vader komen bedreigen. Doch, dank aan de goede zorgen van dokter Floren, van Brecht, een voortreffelijke

medicus, is vader Benoit thans buiten gevaar. In afwachting dat vriend Peter, zooals hij schrijft ‘weêr spoedig de pen voor den *Bode* hervat,’ zendt hij ons copij van den volgenden dankbrief door hem aan de Haagsche onderwijzers gezonden, wegens hunne medewerking aan de meesterlijke uitvoering van zijn *Kinder-oratorium* aldaar:

> ‘Weledele Heeren,
> Indien de kunst op zich zelve iets grootsch en verheven is, zoo wordt zij stellig nog grootscher en verhevener, wanneer zij bij de schooljeugd - waarop de toekomst berust - gevoel voor het Schoone, naast liefde voor Moedertaal en Vaderland, opwekt en ontwikkelt.
> Dààrom is de schitterende uitslag van het *Kinder-oratorium* te 's Gravenhage mij des te duurbaarder. Dank dus aan U allen, Mijne Heeren, dank aan den heer Nicolaï, mijn edelen vriend, aan de heeren van 't orkest en aan de kinderen der scholen uit de Nederlandsche residentiestad, die allen zoo krachtvol tot den bijval dier uitvoering hebben bijgedragen.
> Maar 't is wel bijzonderlijk met het oog op de werkzaamheden der begaafde Haagsche onderwijzers, die onder Nicolaï's inspiratie, het werk aan hunne leerlingen zoo gewetensvol hebben ingeprent, dat ik UEd. deze uit het hart gevloeide dankregelen laat geworden. Welk schooner en edeler doel kan een mensch betrachten dan wel dit: de kinderen langzamerhand in wetenschap en kunst op te leiden!
> UEd. zij alzoo, Mijne Heeren, hier met mijn' dank tevens mijne hulde gebracht, alsook de verzekering mijner sympathie en erkentenis jegens het door mij zoo hooggewaardeerd Noord-Nederland.
> (*Get.*) PETER BENOIT.

- Morgen (16 Juni) wordt bij de opening der Nationale Tentoonstelling, Peter Benoit's nieuwe partituur *De Genius des Vaderlands* uitgevoerd. Men weet welke hatelijke aanvallen de franschgezinde pers der Hoofdstad tegen den *Vlaamschen* tekst van dit werk heeft gericht. Op overtuigende wijze heeft Benoit, in een' brief aan de *Indépendance*, het goede recht onzer moedertaal bij deze officiëele plechtigheid verdedigd.

Die heeren franskiljons zijn waarlijk kostelijk! Welhoe! ook op muziekaal gebied zal daar weer alles fransch zijn wat de klok slaat: cantaten en koren van Gevaert, Samuel, Radoux, Lassen, Riga, Tilman, zullen er in 't *fransch* worden gezongen, evenals de zoo duur betaalde opera's in den Muntschouwburg, evenals het groot Festival (bij uitzondering van den *Oorlog*) - en dan zou men zich nog verwonderen dat Benoit's muze zich in deze ‘circonstance solennelle’ niet liever naar de eischen der ‘versification française’ heeft geplooid!!

De gewaande getuige.

I.

Francis B..., zoo heette een jong mensch, - onbekend en zonder betrekking in de wereld, evenals zonder middelen, om er zich een te verschaffen, - die in eene der voorsteden van Londen een nederig kamertje bewoonde. Op zekeren dag verschijnt een rijk gekleede lakei, die het wapen van een voornaam huis op zijne groote knoppen draagt, en overhandigt den jongeling eene kaart van Lord L... die hem tot een bezoek uitnoodigt.

Francis dacht te vergeefs over de reden na, die hem deze eer verschaffen kon. Hij kende Lord L... niet en het was hem onmogelijk te doorgronden, wàt dan wel eigentlijk zijnen naam aan een persoon van zulken rang mocht hebben bekend gemaakt. Wilde men hem als afschrijver gebruiken? Hij had reeds proeven eener schoone en leesbare handschrift geleverd, en dit was ten slotte wel het waarschijnlijkste.

Het uur was intusschen verschenen en hij gaf aan de uitnoodiging gevolg.

De lord bewoonde een der schoonste hotels in de prachtige Regentenstraat. Nadat hij aangescheld en de grove poortier hem naar zijnen naam gevraagd had, werd hij door eenen lakei in eene prachtige zaal geleid, om daar op den lord te wachten.

Deze verscheen weldra. Het was een hooge gestalte, zeer bleek, met bekommerd gelaat en gansch in rouw gekleed.

De edele lord sloot zachjtes de deur achter zich toe en zette zich tegenover Francis, die was blijven rechtstaan. Lang zag hij hem met een scherpen doorborenden blik aan, zonder een woord te spreken. De jonge man werd door deze stomme ontvangst niet weinig schuchter gemaakt. Hij wist niet welke houding hij aannemen zou. Eindelijk sloeg hij de oogen neder, en zijn gezicht drukte duidelijk de onrust uit die zich van hem begon meester te maken.

- ‘Kan men op uwe bescheidenheid staat maken?’ Met deze woorden onderbrak de lord het lang en pijnlijk stilzwijgen.

Ofschoon Francis den geheimnisvollen zin, dien deze vraag in zich besloot, onmogelijk in staat was te begrijpen, zoo was toch dadelijk het antwoord daarop gereed en hij zegde met vaste stem:

- ‘Ja Milord!’

Nu volgde andermaal eene tamelijk lange poos, gedurende dewelke de lord nadenkend voor zich heen staarde. Hierop verhief hij den blik, richtte dien weder op den jongen man en sprak:

- ‘Ik weet het dat gij zwijgen kunt. Ik ken u. Gij woont drie mijlen van Londen af, in gene voorstad, waar ik mijn landgoed bezit. Elke week komt gij tweemaal naar de stad om de copijen die gij voor de advokaten maakt af te leveren en nieuwen arbeid te halen. Niet waar, gij ziet dat ik goed ingelicht ben?’

- ‘De inlichtingen die U zoo goed waart over mij te nemen,’ antwoordde de jongeling bescheiden, ‘zijn tamelijk nauwkeurig. Zou ik echter mogen weten, Milord, wàt mijnen geringen persoon dit belang verleende, dat iemand als U zich met hem bezighoudt?’

- ‘En dat zoudt gij niet weten?’ vervolgde de lord met eenige heftigheid in de stem, terwijl hij nogmaals een zoo doordringenden blik naar den jongen man schoot, dat deze op nieuw gansch verward werd.

‘Nu goed!’ voegde hij dan erbij. ‘Gij moet het ja niet weten waarom ik mij voor u interesseer. Gij zult mij toch wel herkend hebben? Gij hebt mij toch reeds eenmaal gezien, niet waar?’

- ‘Ik herinner mij dat niet,’ antwoordde Francis, terwijl hij zich weder wat meer op zijn gemak gevoelde.

- ‘Ik begrijp,’ zei de lord met tevreden gelaat. ‘Uwe opvoeding is boven den stand, waartoe gij behoort. Voor iemand als gij is het wreed van wege 't noodlot, met afschrijven zijn brood te moeten verdienen.’

‘Ja, Milord,’ antwoordde Francis met bescheiden toon; ‘mijne ouders leefden in welstand, en ik was zoo gelukkig dit gunstig toeval voor mijne opvoeding te kunnen benuttigen. Volgens hunnen wil hadde ik de rechten moeten studeeren.’

- ‘Bezit gij eerzucht?’ vroeg de lord.

- ‘Gelijk alle jonge lieden,’ antwoordde Francis.

- ‘Dat is geen antwoord op mijne vraag,’ wederlegde de andere. ‘Spreek openhartig: wat wilt gij worden?’

- ‘Ik zou wenschen mijne studiën te kunnen voltrekken, om dan eene kleine plaats bij de gerechtshoven te bekomen. Dit zou volkomen mijne wenschen bevredigen.’

- Ah, gij wilt rechter worden! ‘riep de lord met eenige hevigheid. Gij wilt de misdadigers vervolgen, de rechten der maatschappij verdedigen en beschermen? Dat is een schoon beroep, eene edele eerzucht, die bevredigd worden moet.

- ‘Hoe, Milord!’ riep de verbaasde, ‘uwe goedheid...’

- ‘... Zal uwe bescheidenheid gelijk komen. Gij verstaat mij toch,’ zegde de lord met grooten ernst. ‘Ik zie dat gaarne, als een jong mensch bescheiden is. Het is een groote deugd weinig te spreken en een geheim te kunnen bewaren, het zij belangrijk of niet!’

- ‘Ik zal mij altoos beijveren, Milord, aan deze billijke aanspraken te beantwoorden,’ antwoordde de jonge man met eene diepe buiging.

- ‘Zoo, vaarwel dan voor vandaag,’ zegde de voorname heer, ‘verlaat uwe woning en trek naar Londen. Deel mij echter dadelijk het nommer van uw huis meê. Tot overmorgen, dan zult gij nader van mij weten.’

Met deze woorden die van eene welwillende handbeweging vergezeld waren, verliet de beschermer zijnen beschermeling.

Den tweeden dag bekwam Francis eene plaats die ver boven zijne verwachting was, en te gelijker tijd drie bankbriefjes, elk van honderd pond, als geschenk. Hij ijlde dadelijk tot Lord L. om hem te bedanken.

- ‘Spreek mij nooit van dankbaarheid,’ viel hem echter deze met heftigheid in de rede. Raak nooit in uw leven deze

snaar aan, in welke omstandigheid het ook zijn moge, hoort ge? Vergeet dat niet. De drie honderd pond zullen om de drie maanden worden vernieuwd. Vàarwel!'

Francis verliet den lord in een ware duizeling van verrukking, doch in eene niet mindere verwondering. Hij vreesde altoos dat er misschien ergens een misverstand zou kunnen plaats hebben, welk zich vroeger of later ophelderen moest, en hem dan uit al zijne hemelen zou neêrrukken. Alles wat uitdacht om zich dat gelukstoeval te verklaren kon bij nauwkeuriger onderzoek geen steek houden.

Alle veronderstellingen verschoven bij nadere opheldering tot niets, en hij was genoodzaakt te langen leste elke gissing op te geven, om zich over zijn leven en het toeval te verheugen dat hem plotseling aan het doel zijner wenschen en zelfs nog daarboven had gebracht.

Lord L., die sedert eenigen tijd weduwenaar was, ging een nieuw huwelijk aan, en herhaalde bij deze gelegenheid de bewijzen van grootmoedigheid en goedheid jegens zijnen beschermeling, wiens geluk hij tevens daardoor bevestigde dat hij hem eene aanzienlijke vordering in zijne eervolle loopbaan had bezorgd.

II.

Tien jaren waren sedert dien verloopen en Francis B... bekleedde nu eene beduidende plaats in den staat. Met kommer vervulde het hem, dat zijn grootmoedige beschermer reeds sinds langen tijd ziekelijk was en waarschijnlijk niet lang meer in leven blijven zou.

Op zekeren dag liet hem de lord tot zich roepen. Francis vond hem te bed, zwak en met den dood op 't gelaat.

- 'Ik was steeds te vreden over u, lieve vriend,' zei de stervende, 'en ik vraag u niet eerst of gij 't ook over mij waart. Ik heb getracht de groote schuld, die ik mij tegenover u bewust was, als eerlijk man, en volgens mijne krachten af te leggen. Mijn testament zal u bewijzen hoe ik nog voor u gezorgd heb. Thans echter verzoek en bezweer ik u plechtig

mij in dit oogenblik, waarop ik den dood zoo nabij ben, eenen eed af te leggen, dat gij het geheim, dat gij gedurende mijn leven zoo getrouw bewaard hebt, ook na mijnen dood tegen niemand zult ontsluieren...'

- 'Een geheim?' riep Francis vol verbazing. 'Ik weet niet Milord, wat gij daarmeê zeggen wilt?'

De zieke richtte zich met groote inspanning in zijn leger op, en nam eene zittende houding aan. Een onheimlijk vuur blikkerde plotseling in zijne schier verstorvene oogen op, en zijn gelaat kreeg eene ontzettende uitdrukking.

- 'Alzoo, weet gij niets?' krijschte hij met heesche stem. 'Gij wilt niet den eed afleggen dien ik van u verlang? En gij zegt dat ge niets van het verschrikkelijk geheim weet? Ha, verrader! is dàt het loon voor het goede dat ik u gedaan heb?'

Eene hevige krisis onderbrak hier den kranke. Het bewustzijn doofde uit, en na eenen kamp van weinige uren had lord L. den geest gegeven.

Men kan denken in welke onrust eerst dit laatste voorval den armen Francis had gebracht. Voortaan kon hij zijn geluk niet meer genieten. Naar alle zijden heen vorschte hij op geheimvolle wijze; met de scherpzichtigheid eens advokaats vervolgde hij den vroegeren levensloop van den lord; geene kosten werden gespaard. Zóó gelukte het hem dan eindelijk tot de ontdekking van een vreeselijk geheim te geraken: Lord L., had in eene opwelling van jaloezie zijne vrouw op dat landgoed vergiftigd, in welk nabuurschap Francis woonde.

Hij was afgespied geworden of geloofde het geweest te zijn, en had zich in den waan versterkt dat Francis de afspieder geweest was in wiens handen zich voortaan zijne eer en zijn leven bevonden.

LEWALD.

Poëzie.

I.
De genius des vaderlands.

Feestmarsch.

DE GENIUS.
Mijne Dochtren, mijn Zoons! in wat juublende scharen
Komt gij allen tot mij, tot uw Vader, gevaren!
Van de boorden der zee, uit de tuinen van 't Waas,
Uit de gouwen van Schelde, van Samber en Maas...

ALLEN.
Wij hoorden onze oudren u loven, u roemen...

DORPSMEISJES.
Wij hebben u lief, en wij brengen u bloemen...

LANDBOUWERS.
Wij vruchten gerijpt op der vaderen grond,
Met arbeid gewonnen, van harte gejond...

VETWEIDERS.
Wij kozen u het schoonste vee
Dat huppelde in de wei of op de bergen klom...

VISSCHERS.
En uit de zee, de wilde zee,
Brengt elk van ons u 't beste mee
Dat in de diepte zwom...

MATROZEN.
En wij, wij hebben d'orkanen bespot;
Wij landden op iedere kust;
En wat men er vindt, van den mensch of van God,
Kies uit naar lust!

MIJNWERKERS.
Wat de schoot der aarde
Eeuwenlang bewaarde,
Rukten wij er uit....

BOUWMEESTERS
Ons die rijke buit!
Ons die marmerblokken!
En 't paleis voltrokken,
U door elk geslacht,
Vader, toegedacht.

BEELDHOUWERS.
Wij deden
Die beelden voor u uit granietrotsen treden....

SCHILDERS.
Wij brengen tafreelen
Die roeren en streelen...
Zoo worde uw paleis aan de kunsten gewijd!

ANDERE KUNSTMEESTERS.
Tapijten als waar zich geen Sultan op vlijt....
Een huisraad als koning noch keizer kan toonen....
Wij brengen u zangen, wij brengen u kronen....
Wij brengen u liefde van wijd en van zijd!

MOEDERS.
De toekomst - de kinderen - brengen wij mede....

PRIESTERS.
En wij brengen zegen en eendracht en vrede...

DE GENIUS.
Maar hoe toch, niet één met een ledige hand?
Alle oogen en harten vol blijheid?

ALLEN.
Omdat gij de Geest zijt die zweeft over 't Land;
Omdat gij de Geest zijt der Vrijheid!

DE GENIUS.
Maar waak ik alleen op der vaderen grond?
En waakt niet het oog van uw Koning?

ALLEN.
Ook wordt Hij verheerlijkt door iederen mond,
Gezegend in iedere woning!

Vaderlandslied.

MANNEN.
Reist de wereld rond; reizet, hoort en ziet:
Leeft er grooter volk, vrijer is het niet.
Dit danken wij der vaadren moed...
Voor Vrijheid ook ons laatste goed en bloed!

VROUWEN.
Vrij zijn eert den man, hem beminnen wij
Uit wiens oogen spreekt: ‘Ook de zonen vrij!’
Trekt hij het zwaard in nood of rouw,
Met hart en ziel zijn wij den held getrouw!

MANNEN.
Laat zoete vrouwenmonden
Nu mannenlof verkonden,..
o Schoone, schoone stonden!
Wat van haar lippen vloeit,
Hoe houdt het ons geboeid!
't Is land- en vrijheidsliefde
Die in haar boezems gloeit!

ALLEN.
Vrede, vrede hier! - En uit hoofd en hand
Eer en heil gestrooid over 't Vaderland!
O Vaderland! O Vaderland!
Hoe ieders hart voor U van liefde brandt!

JUL. DE GEYTER.

II.
Anneken-zwartstaert[1]

Smal is de hut en laag. Het sneeuwt daar buiten
en vriest: aan boom en dorre brank
verstijft het nat, in kegels dun en lang
die glinstren in het licht. De kleine ruiten
heel netjes met een ‘Kempenaar’ beplekt,
zijn wit beijzeld en fantastisch overdekt
met eene laag figuren en spiralen.
Fel huilt de noordwind over 't huis. Een vrouw,
vast in de zestig, zit bij de berookte schouw
in 't vuur te blikken, dat met flauwe stralen
de vunze kluis en 't rimplig aangezicht
der oude in spokerigen schijn verlicht.

Niets siert de muren, dan een lieve-vrouwken
in was, met mooren rok, en - onder haar-
met pluimenhoed en sabel, een ‘Huzaar’
uit Bonapartes tijd. Dan, aan een touwken
van kemp, hangt in zijn wijmen kooiken, aan
de zwarte zoldring, de Ekster, - eenige vriendinne
der oude jonge dochter. - En die twee verstaan
malkaar, als man en vrouw! Is de oude gezellinne
soms ziek, dan roert in 't kooiken bek noch veer.
Droef laat dan Anneken het kopje hangen
en 't oog half toe, ziet ze, vol zorge, neêr
op de arme lijderes en heur ontvleesde wangen.

Thans echter moet het wèl gaan met de vrouw,
want nugger wipt de vogel van 't één takje
op 't ander, dat het keefken aan het touw
hangt rond te benglen, - snoept van 't volle bakje
met korreltjes, en kwispelt met den steert,
blij of het kermis ware! Somtijds keert
de vrouw het hoofd om naar den dierbren vogel.
En daar, dan is 't aan gang! Met open vlogel
groet, van den zolder, de ekster, snapt en praat
en roept met schorre stem de zotste dingen:

(1) Uit de Gedichten van Pol de Mont, 4e Rubriek: ‘*Aqua Forti*’; 304 bladzijden, 8o zwaar papier. Leuven bij K. Fonteyn. Prijs 3 fr.

‘Dag, Trientje! Waar is Jan!.... Soldaat! Soldaat!’
Toch heur alleen! alleen! En wonder blinken
dan de oogen van de vrouw, en lang, zeer lang
bestaart zij droomend den ‘Huzaar’ - de wang
bij 't schijnen van den haerd weer half aan 't blozen,
juist - als ontlook daar weêr der jonkheid eerste roze.

‘Soldaat! soldaat!’ snapt de ekster immer voort.
En door de nevelige wolken boort
een poos de winterzon: een helle strale
komt, op de ruit, met goud 't gebloemt bemalen
en baadt, als voorbedacht, in 't zelfde licht
't huzarenbeeldjen en der vrouwe bleek gezicht!

POL DE MONT.

1879.

III.
Quasimodo.
Een beeld uit Victor Hugo.

Kijk. Als een kat, langs bout en spitsboog, klimt
een wezen langs den dom omhoog. - De stad ligt stille
benêen in 't halve licht der maan, en weiflend glimt
de koopren weêrhaan op des kruises scherpe spille.
En immer, immer kloutert 't wondre wezen - stijgt
hier een der spuwers langs, die gapen, slaat de handen
koortsachtig verder vast aan een der breede randen
der balustraden, krocht en grommelt, smacht en hijgt
en... klimmen, klimmen steeds! Als of geen vrees dat herte
bevangt; alsof hij daar, zes honderd voeten hoog,
daaronder, eindloos, eindloos diep, met schrikkend oog
den afgrond niet ontwaart, die gapend grimt, de zwarte
gebouwen, en de hoekige steenen van de straat!
Daar hangt hij stil nu, zie: een stipje groot! en laat
een langen, hollen zucht... Op loomen loggen vlogel
klept hier en daar, verschrikt, de nachtuil, donkre vogel
des afschuws, rond zijn hoofd en krijscht. Doch, roerloos, houdt
de waaghals zich te paerd op 't steenen dier, en schouwt
naarbinnen in den toren. - Daar, bij 't vale schijnen

der maan, die zoetjes speelt om haar verbleekte wang,
daar ligt, in d'eersten slaap - betoovrend, gansch in 't blank-
een tenger maagdenbeeld, als in een doodenschrijne.
Naast haar, 't gesternde hoofdje op der meestresse schoot,
ontwaart ge een geitje, wit van vacht, bedropen
met zwarte stippelkens, het hijgend muiltjen open,
en - dicht bij 't meisjes hand, het tongsken kerzerood
alsof het likken wou. 't Was schoon!... Onstuimig gongen
in 't enge keurs, der maged borsten op en nêer
en - of zij droomde, ontviel daar somtijds, hemels teêr,
een naam, een zoete naam, heur onbewuste tonge!
- Toen, of hij 't hooren kon, in 't donker, boven haar
zuchtte nog eens zoo dof de schim. Bij 't licht der mane
gleed van zijn ruige kaken glinsterend een trane,
en siddrend als een blad, het rosse, borstlig haar
te berg gerezen - sloeg hij met zijn forsche handen
nu zijn afzichtlik hoofd, dat 't kraakte, dan de wanden
van steen, en blikte wild in de eindloos diepe vert,
- den afgrond, niet zoo ijdel als zijn lijdend hert!

Armzalig monsterkind, verworpling der nature,
gij eerder beest dan mensch! Eilaas, gij zeidet waar:
uw ramp, uw onheil - 't is dat levend hert, dat daar
in uwe borst verteert aan nooit verzaden vure!
Ja, 't ware u beter, U, armzalig, vormloos pak
mismaakte leden, als de klomp gevoellooze aerde
te wezen, door elkeen vertrappeld, nacht en dag,
maar zielloos - onbewust van smert en eigenwaerde!
Doch neen! En berg u niet voor 't spottend slangenoog
der ‘eedle’ menschheid! Draag uw borstlig stierhoofd hoog
en fier; sla uw cyclopenoog voor geen ten gronde!
Denk niet met schaamte aan de armen, veel te lang,
de lippen dik en krom, den dubbel-bult, de wang
bedekt met stoppels ruig, den wijden monstermonde.-
Gij zijt de perel in den afgrond, gij! De schat
verzwolgen door den draak met zeven koppen;
de kostbre diamant in 't ruwste lood gevat!-
Draag hoog den rossen kop - en voelt ge uw herte kloppen
en smelten in uw borst van Minne nooit verstaan,
gij zijt te groot voor *haar,* en 't is aan u te smaân!

POL DE MONT.

Leuven 1879.

IV.

Nieuw als 't groen elker lente is de liefde aan elk geslacht

't Vloog, het vogelijn, zoo los en blije,
In het dichte woud, het woeste en vrije,
Door de blauwe hemelsfeer, de wije;

Tot de sluwe slang het wist te blinden,
't Met haar blik verleiden kwam en binden,
Om eilaas het arme te verslinden!

***

'k Leefde, als 't vogelijn, zoo los en blije,
In de bonte wèreld, - woeste en vrije,
In de ideënwêreld, zij, de wije;

Tot de slang met rozeblanke vachte,
Met den vuur'gen liefdeblik, mij zachte
Kwam verleidend lokken en bemachtte.

***

Zwak zijt gij, o man, trots uw titel van koning der wèreld:
Sterker dan gij is de vrouw, die met één blik u verwint.
.....

EMIEL BRAHM.

Juni 1880.

Jacob Jan Cremer[1].
(1 *September* 1827 - 5 *Juni* 1880.)

Het eerste deel van CREMER'S *Romantische Werken* openend, lacht plotseling het innemend gelaat van den geestigen auteur u tegen.

Zoo was hij, inderdaad!

Vroolijke zachte oogen, somtijds tintelend van goedhartige scherts, een hoog wolkenloos voorhoofd, de mond meesmuilend, half door den knevel bedekt; zoo was hij!

Helaas: dat we schrijven moeten: *zoo was hij!*

De beminnelijke vriend, de achtenswaardige man, de hoogbegaafde kunstenaar is ons vooruitgegaan....

Er schuilt geen aasjen overdrijving in deze woorden!

Cremer *was* beminnelijk, hij toonde het aan al zijne vrienden; hij was achtenswaardig, hij staafde het met zijn leven en daden; hij was bovenal hoogbegaafd, hij bewees het met zijne letterkundige scheppingen; zijn talent als redenaar, eenig en ongeëvenaard in Nederland, gaat met hem in het graf.

Toen hij in October 1877 een woord tot den lezer zijner *Romantische Werken* richtte, begon hij met hulde te brengen aan zijn uitgever Van Santen ‘in de volle kracht van 't leven aan de zijnen en zijn werkkring ontvallen.’ Hij voegt er bij, dat hij door de uitgave zijner gezamenlijke werken ‘rust vindt bij de gedachte, dat na zijn dood geen brave vriend de lastige taak voor hem zal behoeven op zich te nemen,’ - de lastige taak om zijne werken te herzien en te corrigeeren.

Evenals zijn uitgever P. Van Santen gaat hij heen in de kracht des levens, aan de zijnen en zijn werkkring ontvallen! En de rust gesmaakt bij de gedachte, dat hij al zijn werken

(1) Met bijzondere toestemming van den schrijver deelen wij onzen lezers de treffende hulde mede, welke Dr. Jan Ten Brink in de *Nieuwe Rott. Courant,* reeds 's daags na Cremers afsterven, aan de nadachtenis van dien zoo betreurden volksschrijver heeft gewijd.

zou uitgeven, ‘zoo goed als hij ze geven kon’ - ook die gedachte is niet tot daad geworden door zijn vroegtijdigen dood.

De heer D. Noothoven van Goor, die Van Santen's plan voortzette, deed acht deelen zijner *Romantische werken* het licht zien; het eerste deel van *Dokter Helmond en zijne vrouw* was het laatste, dat door de hand van den auteur zou worden hertoetst. Maar in dit opzicht kon hij rustig het hoofd nederleggen. Reeds bij de eerste uitgave had hij zijn werk zoo nauwgezet en keurig bewerkt, dat een tweede zonder eenig bezwaar in 't licht kan verschijnen na den dood van den auteur.

JACOBUS JAN CREMER bekleedde in de wereld der Nederlandsche letterkundigen eene geheel bijzondere, eervolle plaats. Hij was novellist, romancier, tooneelschrijver, dichter, maar boven alles was hij schilder dier Geldersche boeren en boerinnen, te midden van welke hij een deel zijner jeugd had doorgebracht. Van 1850 tot 1860 arbeidde hij, schiep veel en velerlei, maar nooit bleek zijn kunstenaarsaanleg voortreffelijker, dan wanneer hij zijn tooneel in de Overbetuwe plaatste en de reeks novellen voltooide, die in 1852 met ‘*Wiege Mie*’ aanving, die met ‘'t *Hart op de Veluwe*’ in 1853 en met ‘'*t Reuske van 't dorp*’ in 1877 sloot.

Tot dit soort zijner kunstwerken behooren behalve de genoemde: ‘*De rechte Jozef*’ (1853); ‘*De oude Wessels en zijn gezin*’ (1853); ‘*De reis van Gerrit Meeuwsen en zien zeun noar de Amsterdamse karmis*’ (1853); ‘*Deine Meu*’ (1855); ‘*Het Kriekende Kriekske*’ (1856); ‘'*t Pauwen-veerke*’ (1858); ‘*Van Binnen en van Buuten*’ (1858); ‘*Op de Kniehorst*’ (1859); ‘*De Betuwsche Neef*’ (1860); ‘*Bruur Joapik*’ (1860); ‘'*t Blinkende Hoantje*’ (1861); ‘*Oan 't Kleine Revierke*’ (1862): ‘*Grietje op 't Hônigsarf*’ (1864); ‘*Kruuzemuntje*’ (1866); *en* ‘*Bella Roel*’ (1871).

Dit alles is meesterlijk werk. Schoonheden zijn op ieder bladzijde te waardeeren. De letterkundige kritiek, te onzent somtijds zoo hoog van eischen, bracht CREMER enkel hulde, en het mocht eene uitzondering genoemd worden, zoo zij niet

eerbiedig boog, waar zij het gul en geestig gelaat van den onderhoudenden verteller ontmoette.

Wil men een maatstaf, men legge de eerste bladzijde van Augustus 1852 naast de laatste van Maart 1877.

Zie hier het begin vàn *Wiege-Mie*:

'Hei je 't neis uut 't darp al geheurd!' vroeg de daglooner Peter Janssen aan zijn vrouw, die bezig was om voor haar vermoeiden echtgenoot de avondpap op te doen. 'Hei je 't al geheurd, Net, hoe misereabel gauw de weduwvrouw van Cloas Hermsen, hoar man is noagestapt?

Wat zei je! riep de huismoeder verbaasd, terwijl ze den aarden schotel met pap op tafel zette: "Is manke Heintje dood? Wel jong, jong, die twee hebben mekoar dan niet lang allinnig geloaten: Cloas is van de lente gesturven en Heintje - da's nou krek zes moanden loater! Jong, jong, 't is veur Wiege Mie 'en heel ding: woar mot ze noa toe? Ze het niks, geen spier; neejen en breien kan ze, moar da's alles, en ik geleuf niet, dat ze 't nog al te best duut. - Nou stil bloagen!" vervolgde vrouw Janssen, hare vier spruiten toesprekende die hunkerend de roggemeels pap zagen dampen; "moeder kan niet alles te geliek... He 'k nou ooit van me'n lêven! Ze zal zoo aon de vieftig zin gewëst, en Wie Mie was met St.-Jan achttien joaren in 't darp. - Loawwe erst bidden, Peter, de kienders drammen en sjeuken da'k min eigen woorden niet heuren kan."

Janssen nam het pijpje uit den mond; drukte de pet voor de oogen, en vrouw Janssen gaf haar oudste telg een duw met een dreigenden wenk om de oogen dicht te doen.

Men bad - Peter bad ernstig met een dankbaar hart; Willem zijn buurman, had zeker zulk heerlijk avondeten niet voor zijne vrouw en kinderen. Zijn gebed was reeds geëindigd, maar toen hij over den rand van zijn pet de roode wangen van zijn goede vrouw en de kinderen beschouwde, toen deed hij de oogen weer dicht en zei nog eens: Ik dank u, goede en groote God, amen.'

En nu de laatste regelen uit het '*Reuske van 't Darp*':

‘Bij 't noar huus goan was t' en oavend as 'en toovernacht, vol glanzen en geuren.

Zijwaarts afgedwaald, gaan Dorus en Janna het hek van het kerkhof voorbij. Ze hoeven niet te schuilen veur 't oog van de minsen. Moar.....

- ‘Hier was 'et Janna,’ zei Dorus.

- ‘Joa Dorus, hier was 'et;’ fluusterde Janna.

‘En toen ze 't zei, toen sloeg ze de oogen neer.

Zie 't klaprozen-plantje ien den engen hoek had ook dit vroegjoar weer 'en blom geschoten en de moan dee'et vonken. Moar hooger was Janna's blos.

Allêvel die blos was weer vervlogen, toen Dorus heur êfkes tot stilstaan riep.

- “Mien schat; mien heugste pries,” zei ie met den erm om heur hals gesloagen.

En de moan blonk weer op 't kloeke varheufd en 't hoagel-blank mutske vlak bij mekoar. En Dorus noemde zien Janna nóg 't reuske van 't darp, went, goed was heur harte; en mooi; joa mooi bleef toch heur snuutje, al trok ook de wiegel 'en streepke d'r deur.’

Juist vijf-en-twintig jaren liggen tusschen beide schetsen in, en eigenaardig is het te bespeuren dat CREMERS frisch en oorspronkelijk talent in beide zich met dezelfde karakteristieke trekken openbaart.

In de eerste plaats zijn *Peter*, *Dorus, Net* en *Janna* Betuwers, die leven. Ze zijn waar, naar de natuur geteekend. Met dichterlijken humor wordt gewezen op de edele zijde van hun boerenhart, en daarbij met een enkelen toets meesterlijk geschilderd, hoe de achtergrond van boerenwoning of boerendorp er uitziet.

Onze tegenwoordige Sainte-Beuves zouden niet in gebreke blijven te beweren dat *Peter, Dorus* en *Janna* ‘onbeduidend’, wanhopig ‘onbeduidend’ zijn, ondanks vele schoonheden van teekening, maar daarbij houde men in 't oog, dat een geniaal man als CREMER, die eenvoudig de door hem waargenomen natuur teruggaf, er niet op rekenen kon, dat hij

zijne boeren en boerinnetjes nog daarenboven ‘beduidend’ zou moeten maken.

De beste manier om CREMER'S helden en heldinnen te leeren kennen, te leeren liefhebben, was CREMER te hooren voordragen. Dan bleek het duidelijk, dat ze uit de volle natuur, uit het volle menschenleven te voorschijn traden. Het was onmogelijk met een ernstig gelaat *Gerrits Meeuwsen* en ‘zien zoon’ naar Amsterdam te vergezellen, van het eerste moment af, als ze met plaatsbiljetten voor den eersten rang naar de derde verwezen worden, en de oude boer mompelt ‘Slechte woar veur 't geld!’ tot op het oogenblik als ze in de omnibus zittend door den konducteur worden gevraagd: ‘Waar motten de heeren wezen?’ en de zoon antwoordt: ‘Op de karmis nie woar, voader?’

CREMER had eene gelukkige gave, om het komische op te merken. Onvergetelijk is de boerenknecht uit ‘*oan 't kleine rivierke*’, die zich voorstelt, dat hij met de rijke dochter des huizes zal gaan trouwen en in de pronkkamer dood op zijn gemak eene pijp rookt, terwijl hij het portret van Van Speyck aan den wand deftig aanspreekt. En *Kruusemuntjens* verhoor, en het Leidsche fabriekskind, dat bij den edelmoedigen student de chocolade voor mosterd aanziet - en duizend kleine trekken, ook in zijne groote romans op menige bladzijde te vinden, staven, dat hij den eigenaardig Nederlandschen trek naar het boertige en schalksche in hooge mate bezat.

Hierbij dient niet vergeten, dat CREMER zijn jong talent poogde dienstbaar te maken aan de volkszaak. Al zijne novellen en romans prediken ernstige lessen - de huichelarij, de laster, de hoogmoed, de hebzucht, de zelfzucht worden met felle slagen gekastijd, terwijl hij door het levendbeeld van het kwaad vruchtbaarder predikt, dan de schoonste kanselrede ooit vermocht.

Intusschen begreep hij, dat hij de volkszaak nog beter dienen zoude door de ellende en de chronische kwalen van het proletariaat opzettelijk te behandelen. Zijne ‘*Fabriekskinderen*’, zijn ‘*Wouter Linge*,’ behooren tot het schoonste deel zijner letterkundige nalatenschap. Door ‘*Fabriekskin-*

duren' is de wet-Van Houten voorbereid, door '*Wouter Linge*' is de belangstelling in de Maatschappij van Weldadigheid herleefd. Mij is een schatrijk man in Batavia bekend, die na het lezen van het laatstgenoemde verhaal een bankje van duizend gulden naar Frederiksoord zond.

Reeds werd CREMER dikwerf met DICKENS vergeleken, en hoewel in die vergelijking, zooals in iedere andere, ook iets ontoepasselijks schuilt, in zóóver kwam DICKENS en CREMER met elkander overeen, dat zij beiden met de edelmoedigste bedoelingen en het bewonderenswaardigste talent tegen volksrampen en nationale zonden hebben gestreden. In '*Anna Rooze*' is een wakkere aanval tegen de 'preventieve inhechtenisneming' in '*Hanna de Freule*' worden 'werkstakingen', en oproerige werklieden-vereeniging en, schaduwen der *Internationale*, behandeld. Maar DICKENS en CREMER zijn vooral te vergelijken door beider beminnelijke persoonlijkheid en beider schitterend talent van voordracht. Beiden waren zij tooneelkunstenaren van den eersten rang. Wellicht leeft er in Nederland geen spreker die meer hoorders om zich vergaarde dan CREMER. Nauw was de mare gekomen 'CREMER leest van avond!' of de belegering van het lokaal begon. Achter, voor en aan de voeten van den spreker die zich nauw roeren kon, drongen, kropen en slopen de hoorders: allen hadden den blik geslagen naar dien éénen man met zijn open, vriendelijk gelaat, zijn geestigen glimlach en zijne klare blauwe oogen - nu, helaas! geloken voor eeuwig!

Dr. JAN TEN BRINK.

'*s Gravenhage.*

Moderne Duitsche Dichters in Zwitserland.(*)

Op 't gebied van eigen taal en letterkunde bevindt zich het Duitsch gedeelte van Zwitserland, tegenover Duitschland, zoowat in denzelfden toestand als Vlaamsch-Belgie tegenover Holland; - met dit beduidend onderscheid nogtans, dat ginder de volkstaal niet zooals ten onzent voor eene vreemde wordt achteruitgesteld. Maar juist dàt onderscheid is oorzaak dat Zuidnederland, wat de literarische opleiding van het volk betreft, zich tegenover Noordnederland in een zoo blijkbaar ondergeschikten toestand bevindt, terwijl integendeel Duitsch-Zwitserland in dit opzicht met het verlichte Duitschland gelijken tred gehouden heeft.

Een enkele vergelijkende blik op boekhandel en dagbladpers in Noord en Zuid, is voldoende om ons, Vlamingen, het treurig bewijs te leveren, hoezeer wij hierin tegenover onze Noorderbroeders ten achter staan. - Geheel anders in Zwitserland, waar geene domme taalmiskenning de volksbeschaving in den weg staat. Trouwens, uit officiëele statistieken blijkt dat Zwitserland, in verhouding tot het getal inwoners, wel het méést dagbladen en tijdschriften van geheel Europa bezit.

Welnu, tot die sterke ontwikkeling der periodische literatuur draagt het *Duitsche* gedeelte des lands voorzeker in ruime mate bij.

En dat men nog steeds hetzelfde ook van de fraaie letteren getuigen kan, bewijst ons eene te Bern verschenen bloemlezing uit de hedendaagsche Duitsch-Zwitsersche poëzie, getiteld: *Sänger aus Helvetien's Gauen*'. - Deze verzameling, geheel uit oorspronkelijke bijdragen saamgesteld, en waaraan zeker heel wat moeilijkheden zijn verbonden geweest, vermits een groot aantal juist der beste medewerkers in vreemde landen wonen, strekt het poëtische Zwitserland tot eere.

(*) Sänger aus Helvetiens Gauen. *Album deutsch-schweizerischer Dichtungen der Gegenwart.* Herausgegeben von Ernst Heller. Bern, Druck und Verlag van K.J. Wyss. 1880. Pr. 18 fr.

Het ligt evenwel volstrekt in de bedoeling van ‘Helvetiën's zangers’ niet, aldus eene afzonderlijke Nationaal-Zwitsersche letterkunde te willen stichten. Evenals wij, Zuid-nederlanders, ons op literarisch gebied bij Noordnederland aansluiten, zóó ook handelen *zij* tegenover Duitschland; want zooals de uitgever dezer anthologie in zijne voorrede getuigt, ‘die Deutsche Schweiz gehört der Sprache nach zur deutschen Literatur, von welcher sie sich nicht losreiszen darf; in dieser soll sie aber einen Rang einnehmen, welcher einem so poësie-reichen Lande gebührt.’

Laten wij thans kennis maken met de nog al talrijke dichters, die met éen of meer hunner stukken in dit prachtvol album voorkomen. Natuurlijk kunnen wij niet bij *allen* stilblijven; in ver goeding zullen wij hier en daar, zoo getrouw mogelijk vertaald, enkele verzen aanhalen.

De bundel is in drie rubrieken verdeeld. De *eerste* en omvangrijkste bevat alleen gedichten van louter lyrischen aard.

‘Honneur aux dames!’ Eerst en vooral begroeten wij een viertal niet onverdienstelijke dichteressen: EMMA MATTHYS, BABETTE VOGEL, ROSA SEELIG en vooral de onlangs gestorvene en zoo te recht betreurde EMMA KRON. - Met aandoening lazen wij van deze laatste eenige gevoelvolle gedichtjes, in wier melankolische tint het lustige liedje van den *Leyermann* afwisseling brengt. Een zachte weemoed, als een voorgevoel van een vroegtijdig verscheiden, klinkt ons tegen uit ‘*Am Fenster*’:

De herfstwind door de takken waait,
Zacht vallen de blaadren neder;
Een speelman onder 't venster staat
En speelt zijn deuntje weder.

In stillen weemoed tot mij op
De siddrende tonen dringen;
Ik luister stil... die tonen ginds
Wat is het dat zij zingen?-

Zij zingen een lied, een zoete lied,
Ik heb het eens vernomen,
Vóor hij, mijn lievling, van mij ging
Om nooit terug te komen.

Een speelman onder 't venster ook
Datzelfde deuntje speelde,
Terwijl dan 't lentewindje zacht
De siddrende bladeren streelde.

Nu zie ik ze in het naakte ruim
Verbleeken en verderven...
Oh! kon ik als het boomblad ook
Bij dezen liedklank sterven!

Uit het lieve stukje *Mondenschein*, van de in den Elzas verblijvende dichteres, ROSA SEELIG, laten wij hier de twee eerste strofen volgen:

Reeds dekt het hoveken mijn
De donkere nacht.
Reeds slaapt nu het zoete bloemekijn,
Reeds zwijgt nu het lieve vogelijn,
Slechts God de Heer nog houdt wacht
In de donkere nacht.

Hoe heb ik het toch zoo geern,
Wen in donkere nacht
Zoo glansend schijnen maan en ster,
Ons zoo nabij, al zijn ze ook ver,
Dat stemt mij blij, die hemelpracht
In de donkere nacht.

Dat het schoone Zwitserland, dat paradijs der wereld, met zijne ontzaglijke reuzenbergen en lieflijke valleien, zijne trotsche dennenwouden en weelderige wijngaarden, daarbij zijne prachtige meervlakten, in wier golvenglans zich al die heerlijkheid zoo betooverend weerspiegelt, - dat een zóó schilderachtig land ook der dichtkunst ruime stoflevert, hoeft wel niet gezegd. Opmerkelijk dus, en wel meer of min bevreemdend komt het ons voor, zoo weinig natuurschildering aan te treffen in dit Album van hedendaagsche dichters uit Zwitserland... Of hebben hunne voorgangers de schoonheden van 't Vaderland reeds zóó heerlijk en op zoo velerlei tonen bezongen, dat die stof thans de aantrekkelijkheid der nieuwheid missen zou? - Wat er van zij, in stukken als '*Meinem Hallwyler-Thale*'

van ED. DÖSSEKEL '*Ueberall Harmonie*' van S. ZEHENDER en den sonettenkrans '*Züricher See*' van G. RITTER b.v. zien wij met genoegen dat ook de modernen zich nog steeds met goed gevolg aan Helvetiën's gauwen kunnen inspireeren.

Een knappe dichter is ED. DORER. Hoe innemend lief, hoe poëtisch en aanschouwelijk, lacht ons reeds bij 't begin der fantazie '*Der Epheu*' het lieve beeld van Melitta tegen:

> Als eene roos, die, dauwgesierd, de stralen
> Des nieuwen morgens groet, ontwaaktet gij,
> Melitta; glimlacht blij het daglicht tegen,
> Half kind, half maged, bloemenzalig.
> De lentemorgen lokt u in het woud,
> Dra houdt zijn koele schaduw u omvangen,
> Waardoor een vluchtig spoor van lichten goudglans
> Op 't voetpad u de zonnige hemel strooit.
> En vreugdig groet u 't lief gezang der vogelen,
> En wèlkom knikken u de bonte bloemen,
> Die uit het donker groen met heldere oogen gluren.
> Der aarde zoete lente groet de lente
> Die u in 't rein gemoed en op het wezen glanst.
> Zoo wandelt gij voorbij....

Een in Parijs wonende zwitsersche poëet, J. STAUFFACHER, zond een paar stukken in, die wij onder de schoonste der verzameling rekenen. Ziehier eene stroof uit '*Auf dem Meere*':

> En gij, mijn hart, dat nog gelooft en gloeit,
> Ten hemel stormt en antwoord hebben wil,
> Wie weet hoe dra gij reeds dat vuur versproeit;
> Wellicht zijt gij reeds morgen koud en kil!
>
> Oh, wordt maar rustig, kalm als de Oceaan,
> Uit welkes diepte heel des hemels pracht
> Rondom de lichte zachtbewogen kaan
> Vroom, als een schoone droom, mij tegenlacht.

Van geheel anderen aard is het satyriek stukje '*Umsonst gelebt!*' van denzelfden dichter. Een schetsje naar het leven:

> Zij hebben den steenen Cresus
> Met praal ten grave gebracht,
> En hebben bij 't snikken en klagen
> Zeer wèl het effekt bedacht.

De priester heeft ook de handen
Al zegenend uitgestrekt:
De doodengravers die hebben
De kist wèl toegedekt.

Men sierde met bloemen de grafterp
En zette daarop eenen steen,
Met groote goudene letters-
Zij wilden 't - het moest er zoo een.

Doch... vriendje! bij 't uitvaart vieren,
Daar ging het wat prettiger meê:
De levenden moeten leven!
Ei, laat toch de dooden in vreê!

Gedroogd nu waren de tranen,
In wijn verzoop iedere klacht:
Zij dronken en lachten en zwetsten
Zoo lustig tot diep in den nacht.

Zij deelden nu samen het erfdeel
En twistten ook menigkeer,-
En om den steenen oude
Kloeg geen van de levenden meer.

GOTTFR. STRASSER gaf enkele nog al puntig berijmde zinspreuken op een Zwitsersch Turnfeest, alsook enkele in gewestelijken tongval geschreven stukjes, die voor buitenlandsche lezers alzoo minder genietbaar zijn. - Niet onaardig ook zijn de bijdragen van VOGEL VON GLARUS. Of echter zijne verzen wel immer aan de voorschriften der duitsche prosodie beantwoorden? Als rijmwoorden schijnen ons de volgende zeker niet gelukkig gekozen:

Du bietest Kühlung jedem *Matten,*
Der des Gebirges rauen *Pfaden*
Entstieg, mit voller Liebe da.

In den verzamelaar zelven, den heer ERNST HELLER, leeren wij mede eenen dichter van talent kennen. Zijne twee sonnetten b.v. zijn recht fraai, en zijn '*Neujahrslied*'

(ofschoon misschien een weinig langdradig) kenmerkt zich door een kleurvol lyrisme. Treffend, als gedachte en als dichterlijke vorm, is '*Der Erwälhten*'; doch uit het kleine stukje '*Schwermuth*' spreekt eene al te donkere levensbeschouwing. Wij hopen wel dat het den dichter nooit volkomen ernst was waar hij schreef:

> O, dränge in des Grabes Nacht
> Nie mehr des Lichts Gefunkel!
> Mich lockte keiner Himmel Pracht
> Ich wünschte nur in stillen Schacht
> Ein ewigdauernd Dunkel.

Dat klagen en zuchten over ingebeelde of wezentlijke rampen, dat eeuwig smalen op het leven, dat stelselmatig dweepen met het noodlot, zulks moge vroeger meer of min 'modepoëzie' geweest zijn, in onze moderne kunst hoort dàt soort van lyrism niet meer te huis.

Geen aldus overdreven levenshaat, maar wel eene oprecht gevoelde zielesmart ademt de kleine kinder-elegie '*Verlornes Glück*' van PLETSCHER. In die weinige rouwverzen vertolkt zich een diep gewond vaderhart. - J. KÜBLER en JAC. MÄHLY slaan beide ook een ietwat somber melankolischen toon aan; doch de eerste laat op zijne klachten een bemoedigend '*Trostlied*' volgen, de tweede een paar luimige versjes. - Onder den titel '*Junges Sterben*' lazen wij verder eenige treffende dichtregelen door FR. KRAUSS, aan den dichter Freiligrath opgedragen, bij het overlijden van zijnen zoon. - Recht gemoedelijk is ook de trant van ARN. HALDER. Zijne versjes uit de kinderwereld zijn ware poëzie.

Als stukken, waarin zich het vaderlandsch gevoel op voortreffelijke wijze lucht geeft, noemen wij: '*Hie, Schweizerboden, Schweizerland!*' van FR. OSER en '*Des Schweizers Heimat!* van M. KLOTZ, terwijl het flink '*Wanderburschenlied*' van EM. FALLER in krachtige prachtige verzen het jong geslacht tot levensgloed en heldenmoed opwekt.

In de Tweede Rubriek (II. *Lyrisch-Epische*) komen slechts weinige stukken; doch met volle recht mag daarvan worden

getuigd: dat de ‘kwaliteit’ ruimschoots de ‘kwantiteit’ vergoedt.

In ‘*Heimfarht*’ schildert ons AD. FREY, met enkele fiksche pennetrekken, een zeer aangrijpend krijgstafereel: eene schaar strijders die, van het slagveld terugkeerend, in hun midden de gesneuvelde broeders dragen.

‘*Hagar in der Wüste*’ door de hooger reeds vermelde EMMA KRON, is een uitstekend gedramatiseerde monoloog, terwijl ‘*Der Wanderer*’ van OTTO HAGGENMACHER een der verdienstelijkste dichtverhalen heeten mag.

Uit Londen zond de dichter A. PH. WYSARD een realistisch-dichterlijk stadsgezicht, getiteld ‘*Londoner Bild*’:

Heerlik straalde de zonne
Ondanks November
Over de wereldstad.
En de nevelberuchte
Glansde in een wasem van goud.
Ik wandelde stil en alleen
Door die eindlooze woelige straten,
Voorbij die winkels met goud- en diamanstapels,
Voorbij al die glinstrende schatten der wereld.
Daar lokt mij 't gespeel eener orgel
Gindsheen in een zijstraatje,
Een dier plaatsen tot nood en jammer gedoemd.
Ik keerde den hoek om.
Daar stond het huis
Waar zich de ellende verheugt over 't aanzijn
Drinkend vergetelheid
Uit groote kelken
Gouden gerstensap,
Afgeteerde mannen, met strakke blikken,
Leelijke vrouwen,
Vroeger zoo goddelik schoon als een Juno,
Thans geteekend met 't schandmerk der ondeugd.-
Vòor de herberg
Draaide de bruingeele zoon uit het Zuiden
Zijne orgel,
Meêtripplend zelf op de maat
Zijner klagende, kermende, juichende liedren.
En op den straatweg
Danste des straatjes vroolike kinderschaar:

Goudlokkige meisjes
En lachende knapen,
Lelies der onschuld
Gebloeid op den schandpoel der ondeugd.
  Lange stond ik daar
Mij over die arme kleinen verheugend:
'Danst maar, dacht ik, ô danst in den zonneschijn,
Gij lieflike kindren,
Verheugt u in 't leven,
Eer nog de nacht komt over den hemel uwes gemoeds
Eer nog de ellende met ijzeren vuist u pakt
En rukt u terug in den schandpoel,
Waaruit gij ontstaan zijt, -
Wee! tot een hel dan verandert u de aarde!'
  God! als gij ooit wondren gedaan hebt,
Wat strekt gij thans niet uwe hand uit
Over die lieflike kindren van 't onheil?
Zie, zoo weinig toch hoeft er
Dat zij tevreên zich in 't leven verheugen:
Zonneschijn
En een beetje...
Klinkklang! -

In verhalenden dichtrant komen verder nog uitmuntende stukken van G. RITTER, JOS WIPFLI, EMIL SCHZOKKE, enz.

De IIIe Rubriek, getiteld *Lyrisch-Dramatisches*, wordt geheel en al ingenomen door het tooneelgedicht '*Dido.*' 't is een tragische operatekst van AUG. CORRODI, hoofdzakelijk aan de fabelwereld ontleend, en waarin fantasie en waarheid soms elkander verdringen.

Ofschoon dit stuk voorzeker hoogere letterkundige waarde bezit dan de meeste ons bekende operateksten, toch zijn wij van gevoelen, dat, in eene anthologie als deze, enkele fragmenten uit *verscheidene* tooneeldichters veel beter dan één enkel zoo uitgebreid stuk zouden op hunne plaats geweest zijn. Buiten CORRODI moeten er nog wel andere dramatische dichters in Duitsch-Zwitserland zijn. Zoo zagen wij nog onlangs de uitgave aangekondigd nieuwer treurspelen van J.W. WIDMANN en RICHARD VOSS. - Of hebben deze beiden wellicht enkel in *proza* geschreven?

Een naam, dien wij toch wel eenigszins verwonderd zijn niet in deze Nationale Dichterhalle van Zwitserland aan te treffen, is die van HEINRICH LEUTHOLD, wien een zijner landgenooten de heer Ernst Mähly verleden jaar in het *Magazin für die Literatur des Auslandes*' eene wèlverdiende hulde bracht. Al te weinig nog schijnt Leuthold zelfs in zijn land bekend; die diep rampzalige dichter, welke, na zijn vaderland door zijn genie te hebben verheerlijkt, thans helaas in een krankzinnigengesticht verblijft, waar zijn geboortedorp het kostgeld voor hem betalen moet![1].

Dien dichter, ja, hadden wij ook in deze eergalerij willen ontmoeten, al ware 't maar om den schijn van miskenning jegens Leuthold te zien weg nemen, warover de arme dichter zich eens in een oogenblik van moedeloosheid volgender wijze bekloeg:

> Zwar ist es nicht das Land der Hottentotten
> Wo einst die Wiege meiner Jugend stand,
> Doch theilnahmloser fast, als jene Rotten,
> Empfing mich mein gefeiert Vaterland.
> Und dennoch hemm' ich nicht das heisse Lodren
> Der Brust, die immer für die Heimat schlug;
> Gieb ihr, doch lerne nicht von ihr zu fodern!
> Verlangend Herz, sei du dir selbst genug!

Of die aanklacht tegen 't Zwitsersche volk gegrond was of niet, blijft natuurlijk hier onbeslist; maar uit dezelfde even aangehaalde stroof blijkt dat 's dichters hart toch even trouw voor zijn vaderland is blijven kloppen.

Doch keeren wij nog eens even tot onze bloemlezing terug, om uitgever en verzamelaar beide, ten slotte, een woord van billijke hulde te brengen, voor hun zeer verdi enstelijk werk. Deze *Sänger aus Helvetiens Gauen* vormen een echt prachtwerk, geheel in den aard van '*Onze Dichters*' de vlaamsche

(1) In 1878 werden te Frauenfeld Leuthold's *Gedichten* door een vriendenhand in het licht gegeven, ten einde zijn dorp van dat geldoffer te ontlasten en den armen zinnelooze eenige thans vermiste aangenaamheden te verschaffen.

anthologie,[1] ofschoon de zwitsersche uitgave niet zooals de Vlaamsche, korte biographische noticiën bevat, maar zich bij 't aanduiden van naam en verblijfplaats der dichters bepaalt.

Dit is een kleine leemte, die bij een volgende uigave wellicht zou kunnen aangevuld worden.

A.J. COSYN.

Boekbeoordeeling.

I.
Willen en Handelen. - Fellah Damstone, door Mina Kruseman. Dordrecht. J.P. Revers, 1879.

Strekking-romans zijn doorgaans weinig aantrekkelijk, en Mina Kruseman schijnt te hebben willen bewijzen, dat Emancipatie-romans het evenmin zijn. 't Is te vreezen dat zij met deze twee verhalen, voor de zaak die zij verdedigt, weinig of geene aanhangers zal aanwerven, ja, dat zij er die zaak meer kwaad dan goed zal mede doen.

Het eerste dier verhalen heet '*Willen en Handelen*' en kan niet anders dan uit ironie aldus gedoopt zijn; want de personen, die er in voorkomen, schijnen nooit te weten *wat* zij *willen*, en wanneer het op *handelen* aankomt, gedragen zij zich vrij mat.

Ziehier het onderwerp:

Mathilde en Albert zijn verloofd, Albert wordt jaloersch, omdat hij Mathilde met Van Hardensteen heeft zien praten, en verklaart het *engagement* verbroken. Daarna krijgt hij berouw en roept van Hardensteen's hulp in om het weder bij te leggen, en Van Hardensteen doet zich daarin bijstaan door miss Ellen Broomsis Houard, Mathilde's geëmancipeerde amerikaansche vriendin. Met de verschijning in het verhaal

(1) Antwerpen, bij L. Dela Montagne. - Reeds 5 afleveringen zijn van dit belangrijk werk verschenen.

van miss Ellen gaat een wonderlijk verschijnsel gepaard, namelijk dat Albert en Van Hardensteen beiden ondervinden dat zij smoorlijk op ééne van de bovengenoemde dames verliefd zijn; maar zij weten ongelukkiglijk niet op welke van de twee. Zij verklaren dat zij Mathilde willen aanbidden, en Ellen tot vrouw hebben, of andersom, en zeggen meer onzin van dien aard. De verlegenheid is groot, want zij kunnen toch niet beiden de twee zelfde vrouwen in eens huwen; maar alles wordt ten rechte gebracht door miss Ellen, die als geëmancipeerd persoon, een bevoegd rechter in dergelijke moeilijke gevallen, Van Hardensteen aan Mathilde wegschenkt en Albert voor haarzelve houdt. Zòò heeft *Chacun sa chacune*, en niemand heeft reden tot klagen; meer kan men toch niet vergen.

De heldin van het tweede verhaal, *Fellah Damstone*, is de dochter van een schatrijk Nieuw-Yorksch koopman.

Op een bal geeft zij, zonder de minste reden, haar verloofde Edward Harriswood den schop, om zich naar het hoofd van een fransch edelman, den markies de la Vilère, te werpen. Dat heerschap vraagt aan vader Damstone, Fellah's hand, doch wordt afgewezen; Fellah die van haren welbeminde niets meer hoort, gelooft dat hij haar verlaten heeft en verkwijnt van verdriet. Damstone, voor haar leven vroezende, zoekt den markies op, om hem de hand te schenken zijner dochter, die echter op haren bruiloftsmorgen van geluk sterft. Haar vader wordt zinneloos van wanhoop en haar bruidegom jaagt zich op haar graf eenen kogel in het hart!

Door die in 't geheel niet nieuwe geschiedenis, loopt eene voorgevoel- en paarlsnoer-historie, die zóó versleten is, dat wij ze niet meer durven aanhalen.

Beide novellen worden gekenmerkt door een volslagen gebrek aan gezond verstand. *In Willen en Handelen* bekreunen er zich de personen bitterweinig om, of zij diegenen krenken welke op hunne genegenheid recht hebben; maar de menschen worden er geschat volgens hunne paardenliefde. - Paardenliefde schijnt men er voor de eerste aller deugden te houden! De *trams* worden er als *bloedwagens* geschandvlekt, dewijl die

ongelukkige paarden er in worden afgemarteld. Mej. Kruseman zou wellicht die lieve diertjes *in* de trams laten vervoeren en ze laten trekken door de verloofden van het *leelijke geslacht*? Want tegen hen schijnt het werk dat wij beoordeelen hoofdzakelijk te zijn gericht; men zou het kunnen noemen: *De Emancipatie in liefdezaken.* Laat ons wenschen, dat Mina Kruseman's système, wat dit betreft, door de dames zoo weinig mogelijk aangenomen worde; dit mooi stelsel komt hierop neer: dat zij, die iemands liefde gewonnen heeft (en, wie weet, er misschien lang naar hengelde) niets beters te doen heeft, dan haren ongelukkigen aanbidder, zonder eenige reden, wandelen te zenden wanneer die gril haar door het hoofd vliegt, en dat die ongelukkige aanbidder geene de minste stof tot klagen heeft, wanneer zijne schoone zich in hoekjes en kantjes wegstopt, om gelijk in *Willen en Handelen,* met eenen officier (die *militairen* hebben toch overal *succès*) over oude-paarden-aangelegenheden te handelen, of om, gelijk in *Fellah Damstone* met eenen *interessanten* Markies de la Vilère te kozen en te kussen, eene handelwijze die wij (in de ongeëmancipeerde wereld ten minste) nooit als welvoegelijk hebben hooren prijzen. Wij kunnen moeilijk aannemen, dat geëmancipeerde dames van wege hare verloofden zóóveel emancipatie dulden zouden. Wat er ook van zij, indien het streven van Mina Kruseman en hare geloofsgenooten voor doel heeft: een geslacht van vrouwen te doen ontstaan, gelijk die, welke zij als voorbeelden aanstelt in deze novellen, moeten wij alle oude en jonge vrijers geluk wenschen, dat niet àlle dames geëmancipeerd zijn.

Tot dus verre het onderwerp. De stijl is tamelijk gemaakt en kan de gebreken der opvatting niet vergoeden. Fransche woorden worden veel meer gebruikt dan verdragelijk is. B. v., hoofdstuk II, van '*Fellah Danstone*:'

'*In een boudoirtje met lichtblauwe zijde behangen*, *geheel gemeubeld met vergulde fauteuiltjes en causeusetjes met blauw fluweel bekleed.*'

Die boudoirtjes, fauteuiltjes en causeusetjes kunnen wij onmogelijk voor nederlandsch aannemen.

Somtijds weet de schrijfster twee elkaar geheel vreemde denkbeelden op de wonderlijkste wijze bijeen te brengen. B. v in '*Willen en Handelen*', bladz. 2: '*Mathilde staarde op een rij witgekalkte bloempotten voor het huis en dacht aan Albert!*' Waarom denkt Mathilde aan Albert bij het zien van eene rij witgekalkte bloempotten? Albert was toch geen witgekalkte-bloempotten-handelaar; en dat hij op eenen bloempot geleek is ten hoogste onwaarschijnlijk.

En verder bladz. 102: '*Drie maanden later werden twee huwelijken te gelyk ingezegend; twee bruidjes traden gelijktijdig het huis van haar echtgenooten binnen en twee oude paarden werden in triomf door de jonggetrouwden naar hunne nieuwe stallen gebracht.*'

Zelfs wanneer die oude paarden eene zeer voorname rol gespeeld hadden bij de liefdesavonturen der beide bruidjes (wat *niet* het geval is) zelfs, dan zou het samenkoppelen in éénen volzin van het huwelijk der jonge bruidjes en het verhuizen der oude knollen uiterst koddig mogen heeten. De inhoud der beide aangehaalde zînsneden is al te naief, om niet eenvoudig als een bewijs van slordigheid in den schrijftrant te moeten doorgaan. Eene enkele overlezing zou de schrijfster er het belachelijke van hebben doen inzien.

In alle opzichten had men iets beters te wachten uit de knappe pen van Mina Kruseman. Laat ons hopen, in het belang der Emancipatiezaak, met welke, wij zijn verplicht het te gelooven, Mina Kruseman het wèl en oprecht meent, dat zij ons weldra andere lettervruchten zal leveren, die den slechten indruk wegnemen, welken haar jongste gewrocht moet gemaakt hebben, ten minste bij al wie het niet onredelijk veel op heeft met de *Emancipatie for ever.*

JAN JANS.

II.
Karel Vryman. *Wederwaardigheden en Wilskracht van een' Dorpsonderwijzer.* Schetsen uit het werkelijk leven, door K.L. Voorlichter en P.J. Waerseggers. Gent, bij Willem Rogghé (J. Vuylsteke), 1879.

Dit boek is in de eerste plaats een politiek tendenz-verhaal. Zooals de neventitel het reeds laat vooruitzien, wordt daarin de strijd geschetst tusschen een vrijzinnigen gemeente-onderwijzer en de tegenstanders zijner denkwijze op wijsgeerig en staatkundig gebied. In verhalenden vorm hebben alzoo de schrijvers eigentlijk een peidooi tegen de thans afgeschafte wet van 1840 willen leveren.

Natuurlijk is het hier de plaats niet, om, in eene louter letterkundige critiek, den aard dier strekking te bespreken. Zeggen wij alleen dat de opgeworpen redetwist daarin met evenveel bezadigdheid als overtuiging wordt gevoerd.

Maar juist dat veel en langdurig redetwisten, dat hotsen en botsen van met elkaar strijdende partijbelangen, al dat polemiseeren maakt onzaglijk veel inbruik op de letterkundige verdiensten van het verhaal zelven.

Wel behooren wij niet tot diegenen die in beginsel alle tendenzromans veroordeelen; onze meening is, dat ook op dàt gebied meesterstukken bestaan. Wat ons daarbij dan echter onbetwisbaar voorkomt, is, dat in een zedenverhaal, van welken aard of strekking ook, deze laatste voor den lezer hoofdzakelijk uit de wrijving van toestanden en karakters blijken moet; d.i. uit den logisch ontwikkelden gang van oorzaken en gevolgen, zonder dat het noodig zij het verhaal elk oogenblik door uitvoerige dissertatiën te verlammen en te ontzenuwen.

En dit is nogtans meest altoos het geval, met werken waarin, zooals in *Karel Vrijman*, de politiek in het romantisch kleed optreedt, als redetwistend element, en alzoo noodlottiger wijze het romantisch element overheerscht. In dit opzicht zijn wij het derhalve volkomen eens met prof.

Sleeckx, die verleden jaar in *de Toekomst* zijn spijt uitdrukte ‘die soort van romans, om het even of zij liberaal of catholiek heeten, in de vlaamsche litteratuur te zien veld winnen.’

Dit gezegd, is het ons een waar genoegen over den schrijftrant der heeren Voorlichter en Waerseggers een niet ongunstig oordeel te kunnen uitbrengen. Niet alleen is hunne taal zuiver en hun stijl goed nederlandsch (enkele gallicismen daargelaten); doch op menige bladzijde getuigt hun werk van gewetensvolle karakterstudie en gezonde levensopvatting. Voeg daarbij, dat er in dat boek voortreffelijke denkbeelden over opvoeding en onderwijs voorkomen.

't Zijn ongetwijfeld mannen van talent, die hier onder de pseudoniemen ‘Voorlichter en Waerseggers’ optreden; doch uit hun ‘*Karel Vryman*’ blijkt genoeg dat zij, als novellisten, nog aan hun proefstuk zijn.

Op het gebied der romantische inkleeding, van den eigentlijken novellenvorm, schijnen zij ons nog niet goed te huis. De gesprekken die hunne personen voeren, zijn over 't algemeen gemaakt, al te weinig natuurlijk. Stuitend is wel zeker, voor al wie natuur en waarheid in een dorpsverhaal huldigt, de geleerde toon waarop b.v. de pachteres Vrijman met haren zoon spreekt, over den keus eener goede vrouw. In plaats van een eenvoudig natuurlijken toon, de taal van 't hart en het gezond verstand, worden hier aan die brave, eenvoudige pachtersvrouw een heele massa ‘stadhuiswoorden’ in den mond gelegd: ‘over het *heil* dat van dien keus afhangt en de hoedanigheden die men *hoofdzakelijk* in zijne *levensgezellin* zoeken moet’, enz., enz.

De schrijvers deelen ons in eene aanteekening mede, dat zij enkele dier moederlijke raadgevingen aan Smile's schoon boek ‘*Karakter*’ hebben ontleend. Zeer goed! doch zij moesten daarbij geheel en gansch den vorm hebben gewijzigd. Eene boerin spreekt niet als een boek; een dorpsgesprek moet steeds eene landelijke kleur hebben. Alzoo, geeneboekentaal, maar wel boerentaal hoort daarbij, vermits het eene ‘schets uit het werkelijk leven’ geldt.

Wanneer toch zal onze vlaamsche novellistiek eens voor goed vrij zijn van die zucht na ar... 'schoone frasen?' Wanneer zal zij eens met vasten tred den weg van het realismus, dat is van natuur en werkelijkheid inslaan?

Nog een kleine opmerking, aangaande de somtijds vrij zonderlinge namen der personages. Dat stelsel, om door hunne namen zelven het karakter uit te drukken, maakt hier een onbehaaglijk effekt. Wel heeft Van Peene dat voor sommige tooneeltypen gedaan, b.v. *Mijnheer De Letter* voor de *charge* van een' schoolmeester; doch wat in een kluchtspel past, past volstrekt niet waar men de schildering van ware, uit het leven gegrepen toestanden voor doel heeft. Inderdaad, stemt het wel met de eischen van een ernstig tendenzverhaal overeen, den predikant eener Normaalschool te doopen: *Pater Feuerfresser* (op zijn Duitsch!) en een door-en-door kempischen burgemeester: Mijnheer *Fin e croûte* (op zijn fransch!)

Wij sluiten, met den wensch dat de heeren Voorlichter en Waarseggers, wiens verdienstelijk pogen alle aandacht verdient, onze critische bemerkingen in welwillende overweging zullen nemen, en dat wij hen een volgende maal onvoorwaardelijk zullen mogen prijzen.

FLANDRIUS.

III.
Karel Klepperman door Mevrouw Courtmans geboren Berchmans. Dordrecht bij J.P. Revers. 1878.

Den laatstverschenen roman van Mevr. Courtmans mogen wij welkom heeten als een goed en zedelijk boek, voor het volk geschreven en wèl geschikt om door het volk gelezen en verstaan te worden. Heel nieuw is het onderwerp niet en in de behandeling schijnt de geachte schrijfster zich ook niet op overdreven eigenaardigheid toegelegd te hebben; doch, zullen wij er over klagen? De uitslagen, bekomen door de

schrijvers (en schrijfsters) welke, in de laatste tijden, *vooral* en dikwijls *alleen* door originaliteit in vinding en vorm bijval zochten te behalen, zijn niet van dien aard, dat wij de minder hoogmoedige strekking van een nieuw lettergewrocht zouden afkeuren.

Karel Klepperman is de eenige zoon eener arme weduwe, eene leurster van stiel, die er van droomt den knaap eens schoenmaker te zien worden. Karel echter is vol leerlust en heeft eenen buitengewonen aanleg voor het teekenen, wat hem bij den schoenmakersstiel, dien hij, om zijne moeder te believen, aanleert, weinig van pas komt, ja wat zelfs het vooruitzicht der goede vrouw verijdelt.

Eene ontmoeting met eenen kunstschilder maakt den knaap zijne roeping duidelijk. Hij ook wil schilder worden. Zijn nieuwe vriend moedigt dit voornemen aan, bezorgt hem kleuren en verder gerief en verspreekt na een paar jaren weder te keeren.

Vele hinderpalen staan Karel in den weg: zijne armoede, de inzichten en vooroordeelen zijner moeder, enz. Hij aanziet het als een geluk bij een' decoratieschilder in de leer te komen. Hier wordt hij met minachting behandeld door de werklieden en door het gezin zijns meesters. Alleen Marie, de jongste dochter des huizes, toont zich liefderijk jegens hem.

Karel woont de lessen der Academie bij, werkt onverpoosd en onderscheidt zich in de prijskampen.

Wanneer de schilder terug keert, en ziet wat de jongeling gedurende zijne afwezigheid op zijn zolderkamertje vervaardigd heeft, roept hij uit: ‘Wij zijn kunstbroeders!’ Van af dit oogenblik neemt mijnheer Felix Karels leiding op zich. Hij vindt koopers voor de schild erijtjes van zijnen beschermeling en na korten tijd behaalt deze buitengewonen bijval met eene groote historische schilderij. Dàn ondernemen meester en leerling eene kunstreis, na welke de naam van Klepperman hoe langer hoe gunstiger bekend wordt. De jonge kunstenaar toont zich een voorbeeldige zoon en trouwt met Marie, die hij sedert jaren lief heeft. Het jonge paar vestigt zich op een buitengoed, met Karels moeder en mijnheer Félix,

Karels beschermer en vriend, die, tot hier toe, ten gevolge eener ongelukkige liefde rusteloos omzwierf, maar thans in het gezin van den armen schoenmaker, dien hij tot kunstenaar opleidde, eene familie vindt.

Zooals men ziet, een onderwerp dat reeds dikwijls behandeld, maar door Mevrouw Courtmans op aantrekkelijke wijze voorgesteld is. De gebeurtenissen grijpen bijna uitsluitelijk in Brugge plaats. Nergens dan in de oude Vlaamsche kunststad kan de aangeboren aanleg van den hoofdpersoon beter verklaard worden, en nergens ook komt de les van 'Self help', in het verhaal vervat, beter gepast voor.

Het werk is levendig en keurig geschreven, de lokale kleur trouw weergegeven, zonder gedwongen te zijn. De taal is wèl volkstaal, en toch valt zij nooit in het gemeene. Bij de menigvuldige goede hoedanigheden, welke dit boek kenmerken oordeelen wij het bijna overbodig op enkele zwakkere zijden te wijzen. Men zou het karakter van den schilder Félix wel wat te romantiek kunnen vinden, doch de overige zijn alle goed geteekend, en zoo de held door gebrek aan wereldkennis soms in het naïeve vervalt, gebeurt zulks misschien wel met voordacht. Hij is op zoo'n korten tijd van nederigen werkman tot beroemden schilder opgeklommen, en indien hij, bij voorbeeld, onder voorwendsel, dat *een schilder die het reeds zoo ver gebracht heeft, zijn werk niet wegdraagt gelyk de schoenlappers*' er zijne moeder mede zendt, vergeven wij hem dit gaarne, daar wij overtuigd zijn, dat het niet kwalijk gemeend is.

'*Karel Klepperman*' is een verdienstelijk boek, dat wij met een waar genoegen ter lezing aanbevelen, en gelijk wij er gaarne meer zagen verschijnen.

PAULA SLEECKX.

Benoit's ‘Oorlog’ op het aanstaande Festival te Brussel.

Gedurende hare tienjarige strijdperiode stond onze Vlaamsche Muziekschool misschien nog nooit vòòr een zoo belangrijken slag als die welke thans geleverd wordt te Brussel. De uitvoering van Benoit's *Oorlog* op het Nationaal Festival, die van *De Pacificatie* van Waelput en de vlaamsche symphonie, *Kermisdag*, van Blockx op het *Concert National,* meer andere nationale werken van beteekenis welke ten gehoore zullen worden gebracht, zijn als zoovele bestormingen van de meest verschanste vijandelijke posten. De *Triomfmarsch* heeft het vuur geopend, en men heeft gezien met wat onbedwingbaar geweld hij bres heeft gemaakt: een reusachtig, een algemeen *Hoera!* is in het land opgegaan. De *Oorlog* te Brussel zal de triomfmarsch zijn der Vlaamsche School; want de *Oorlog* is het monumentale kroonstuk van het prachtgebouw door Benoit aan onze Nationale Toonkunst opgericht. Sedert den *Oorlog* is de Vlaamsche Muziekschool een onloochenbaar feit; zijne aanstaande uitvoering in België's hoofdstad, zal dit eens te meer bewijzen.

Van bij zijne verschijning in 1873 werd de *Oorlog* begroet ‘als eene beteekenisvolle bladzijde, niet alleen voor de Vlaamsche toonkundige beweging, maar ook voor de kunst in 't algemeen.’ Dit was de eerste indruk, en de algemeenheid hiervan was zeker in den grond de oorzaak dat Brussel zeven lange jaren heeft gewacht om nader kennis te maken met Benoit's reuzengewrocht. De kopstukken van het cosmopolitieke leger waren er te recht bang voor. Zou de uitvoering van zulk een werk niet voor gevolg hebben eene totale omwenteling van de muzikale begrippen, in den zin van het princiep door Antwerpen vooruitgezet?

Zeggen hoe er binst die zeven jaar en nu nog in de laatste weken onderaardsch gewerkt en gewroet is om den *Oorlog* - die dan toch, ondanks zijn eigen Vlaamschen stempel, een *Belgisch* werk is - te doen mislukken, zulks ligt thans buiten mijn onderwerp.

Om al het gewicht van den *Oorlog* te beseffen, is het noodig dit werk te beschouwen onder een drijvoudig oogpunt: als nationaal verschijnsel ten onzent; als werk van BENOIT, in tegenoverstelling met Benoit's andere werken; als muzikaal gewrocht, onder een algemeen opzicht van kunst.

Als nationaal verschijnsel is *De Oorlog* zòò merkwaardig dat het goede besef daarvan eenige breedvoerigheid vordert.

Eene andere maal hoop ik gelegenheid te vinden in den *Kunstbode* te handelen over den *Oorlog* in tegenoverstelling met den *Lucifer* en de *Schelde*, welke beide oratorio's met eerstgenoemd 's meesters voor-

naamste trilogie uitmaken. Insgelijks, als muzikaal gewrocht op zich zelf, wijd ik daaraan binnen kort een bijzondere studie. Intusschen kan de lezer van den *Kunstbode* de ontleding raadplegen die van dit werk, bij zijne eerste uitvoering, in dit tijdschrift verscheen. Het eerste beschouwingspunt zij hier voor 't oogenblik alleen in aanmerking genomen.

* * *

Een volk beoefent de kunsten in de mate van den graad van beschaving waartoe het gekomen is: hoe hoogere beschaving hoe meer fijnheid van gevoel; - hoe fijner gevoel, hoe dieper kunstzin; maar tusschen *kunst* en *eigenaardige kunst* is er verschil, zooals tusschen algemeenheid en individualiteit, ecleetismus en nationaliteit. Om kunstzin te bezitten is het voldoende beschaafd te zijn; natuurlijk in den niet oppervlakkigen geest des woords; om eigenaardige kunst voort te brengen is er méér noodig. Hier hoeven middelen tot zelfstandige ontwikkeling, en zoolang deze gemist worden bij een volk, hoe krachtig en mergvol het ook zij, zal het in de kunst nooit komen tot de volkomene uiting van het ras in den persoon.

Van voor eeuwen had Vlaanderen zijne dichters, zijne schilders: Vlaanderen stond op den eersten rang tusschen de natiën, om zijn kunstgeest en zijne zielsgrootheid; en toch dit alles was altijd slechts betrekkelijk. Eeuwen van verdrukking en verbastering konden het zichzelven niet doen verloochenen; maar gemis aan eigen ontwikkelingsmiddelen moest het toch in 't einde zijne oorspronkelijkheid, zijnen eigenaard doen vergeten.

Vlaanderen stond daar wel is waar, als ras, in zekere opzichten beschaafd en verheven, maar die beschaving was immer uitheemsch, en - dank aan de diepte van het rasgevoel dat ons volk kenmerkt - de verbastering tastte nooit het volkskarakter aan, dat den individu onbewust eigen bleef. Dàt was zijne redding.

Dit legt ons uit hoe tegenwoordig zelfs tusschen onze kunstenaren er nog gevonden worden die slechts eene *eclectieke* kunst bezitten. Dit geeft tevens ook de reden op: waarom men zoolang - niet alleen in den vreemde, maar bijzonder ten onzent - schuddebollend de schouders ophaalde bij het woord ‘Vlaamsche muziek’, als hoorde men een onmogelijke nieuwigheid.

En inderdaad, het was eene *nieuwigheid*, in den zin van oorspronkelijke kunst en van *individueele* rasuitwerking. Trouwens, hoe Vlaanderen ook schitterde op het gebied van schoone kunsten en letteren, nooit toch had het zijne *muzikale* individus. En terwijl Italie's zonnige weelde in tonen opwelde, - terwijl Duitschland zijn krachtigen eigenaard in klanken uitdrukte, - terwijl zelfs het lichtzinnige Frankrijk zijne eigen mannen had, om in tonen zijne aandoeningen weer

te geven, - had Vlaanderen wel zijnen schat van volksliederen die het, leven der massa en het bestaan van het raskarakter bleven bevestigen, - maar individueele toonkunst bezat het niet.

Het was eene nieuwigheid, die men als *onmogelijk* kon aanzien, want in de ladder der kunsten staat de Muziek op den hoogsten trap, zij is de meest ideale harer zusteren; waar zij zich openbaart in een volk zooals zij zich sedert Benoit's opkomst in Vlaanderen heeft voorgedaan, daar openbaart zich tevens het hooge punt van kunstbeschaving en van zelfstandig bestaan.

Hoe kwam het dat ons volk, welk op het gebied van nationale kunstvolmaking, zoolang den looden slaap der onverschilligheid ingesluimerd was, zoo plotseling wakker schoot?

Dit *hoe* en *waarom* blootleggen, ware een groot en schoon werk maken, dat '*De Vlaamsche Beweging*' heeten zou.

Overheerschingsdorst en fanatismus, lage verbasteringslust en uitbuiting hadden goed de handen ineen te slaan om ons alle middelen tot zelfverheffing te ontnemen, immer bleef het Vlaamsche Volk onbewust broeiend in zich behouden de kiem van eigendommelijkheid, stillerhand tot zaad rijpend onder de gloeiende zucht naar vrijheid; onverstoorbaar werkte dit zaad zich uit in het innigste van 's volks gemoed en werd een stam; voortaan zou iedere bekorting, gepleegd aan dien stam, eene siddering doen loopen door het gansche volkswezen, - en iedere slag hem toegebracht, was een stap vooruit op den weg naar volkomene eigen kennis en eigen gevoel.

Ziedaar met een enkel woord de Vlaamsche Beweging geschetst; de Vlaamsche wedergeboorte was haar gevolg, zij was de herwinning onzer volkszelfstandigheid op kunstgebied. En is het niet in de Muziek dat die hervorming zich het onwederlegbaarst en op de krachtigste wijze moest openbaren? Dàárvan is het eerste, doorslaande bewijs: *Benoit en zijne School.* Benoit is Vlaming, en zijne school is een kind der Vlaamsche wedergeboorte. Het laatste woord van dat Vlaamsch herboringsprinciep in de toonkunst is *De Oorlog*; 't is het woord dat zegt: *Hier zijn Vlamingen!*

In den *Oorlog* heeft Benoit blootgelegd, niet alleen den eigen aard van één man, maar als het ware dien van een geheel ras.

EDWARD KEURVELS.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - De letterkundige wedstrijd, door den *Vlaamschen Broederbond* van Brugge uitgeschreven, heeft den volgenden uitslag opgeleverd: De eerste prijs werd (met algemeene stemmen) toegekend aan den heer Hipp. Ledeganck van Eekloo. - De tweede prijs, aan den heer A.V. Bultynck, te Gent. - Eervolle melding aan den heer Fr. de Potter, te Gent. - Er waren 32 mededingende stukken.

- Aan den Tooneelwedstrijd der *Mertensvereeniging* alhier, zullen vier Hollandsche vereenigingen deelnemen: de *Dilettanten-Club* van Amsterdam, *Oefening baart kunst* en *Thalia*, beiden van Rotterdam, *Jan Van Beers* van Utrecht.

- Ter herdenking van haar 10jarig bestaan (April 1881) opent de vereenigîng *Thalia* van Amsterdam eenen wedstrijd op het gebied der Tooneelletterkunde. - Er worden gevraagd: een oorspronkelijk Tooneelspel in 3 bedrijven, en een oorspronkelijk Blijspel (geen kluchtspel), zonder zang, in 1 bedrijf, in Nederlandsch proza geschreven, beide geschikt voor liefhebberskringen, en dus zonder buitengewone decoratiën en tooneelbenoodigdheden. Van beide stukken moet de handeling op Nederlandschen bodem en in den tegenwoordigen tijd plaats hebben. In het Tooneelspel worden 5 tot 8 mannenrollen en 2 tot 3 vrouwenrollen gewenscht. De duur der vertooning van het tooneelspel moet zijn ongeveer 2 uur; van het Blijspel 1 uur. De hoofdrollen in het Tooneelspel moeten ïn handen zijn der mannelijke vertooners, en wel voor 2 of 3 karakters. In het blijspel is het wenschelijk dat de werkkrachten over het beschikbaar aantal personen verdeeld worden. Kinderrollen zijn uitgesloten. Stukken, die reeds bekroond, in druk verschenen of gespeeld zijn, komen niet in aanmerking. In de

stukken mag niets voorkomen, dat, hetzij staatkundige of godsdienstige gevoelens, hetzij de goede zeden zoude kunnen kwetsen. De beoordeeling der stukken is opgedragen aan een jury, bestaande uit de heeren: prof. J.A. Alberdingk Thijm en W.J. Hofdijk, te Amsterdam, A. Ising, te 's-Gravenhage, J.H. Rössing en J.L. Wertheim, te Amsterdam. - Uitgeloofde prijzen: voor het *Tooneelspel*: een gouden eermetaal met 250 gulden; voor het *Blijspel*, een gouden eermetaal met 150 gulden.

Of aan dien wedstrijd ook *Zuid*-Nederlandsche schrijvers kunnen deelnemen, wordt niet gezegd.

- Op 12 Juli j.l. werd te Vlissingen de gedenksteen ter nagedachtenis van den dichter Jacob Bellamy onthuld. De heer Johs. Dijserinck sprak de feestrede uit.

- Aan de beroemde Nederlandsche romanschrijfster Elisabeth Bekker (geb. Wolff) zal een gedenkteeken worden opgericht.

- In haar laatste gehouden vergadering heeft de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, de volgende Zuidnederlandsche schrijvers tot buitenlandsche leden benoemd: G. Rolin Jaequemyns, minister van Binnenlandsche Zaken, F. Van der Haeghen (Gent), Mr Julius Obrie (id.) en L.W. Galesloot (Brussel).

- De heer J.L. Heuvelmans zal eerlang eene fransche vertaling in 't licht geven van het werk '*In onze Vlaamsche Gewesten*' door Walter.

- In vervanging van Gouverneur's van ouds bekenden *Huisvriend*, waarvan de eigendom verleden jaar aan een anderen Nederlandschen uitgever werd verkocht, is thans onder denzelfden titel, met een andere redactie, een nieuw 'geïllustreerd magazijn' verschenen. Te oordeelen naar de zes reeds uitgekomen nommers, is deze uitgave volkomen der belangstelling waardig. Daarin komen naast talrijke keurige platen, ook zeer lezenswaardige bijdragen voor, o.a. van Haverschmidt, Melati van Java, De Bull, H. Wild, H.T. Chappuis en andere verdienstelijke schrijvers. De uitgever voor Zuidnederland is de heer Ad. Hoste, boekhandelaar te Gent.

- Henri Morrien, de bekende komiek, die verleden winter deelmaakte van ons Antwerpsch Tooneelgezelschap, geeft thans te Rotterdam eene reeks zomervoorstellingen, bestaande uit de bijzonderste blij- en kluchtspelen van zijn repertorium.

- Het bestuur van het in Nederland bestaande *Tollensfonds*, eene instelling die voor doel heeft 'ondersteuning van hulpbehoevende betrekkingen van overleden dichters en prozaschrijvers' is thans samengesteld als volgt: J.P. Hasebroek, voorzitter; A.J. De Bull, secretaris; jhr. mr. B. De Bosch Kemper, penningmeester; mr. H.P.J. Tollens, prof. dr. B. Ter Haag, mr. C.H.B. Boot, mr. D.H. Levyssohn Norman, mr. W.R. Van Reesema.

- Door het Rotterdamsche Tooneelgezelschap, waarvan onze gevierde Mej. Beersmans deelmaakt, werden in Londen eene reeks nederlandsche vertooningen gegeven, die veel ophef in de kunstwereld hebben gemaakt. De voornaamste tooneelreferenten der Engelsche pers spraken met uitbundigen lof over de Nederlandsche artisten, vooral over Mej. Beersmans. Het repertorium bevatte o.a. stukken van Rosier Faessen, Justus van Maurik, Multatuli, Roodhuyzen, Lodewijk Mulder, en vertalingen naar Giacometti en Erckmann-Chatrian. Een Engelsche tooneeldirecteur heeft van den heer R. Faassen voor 100 pond st. het opvoerings-recht van zijn drama '*Annemie*' aangekocht. - Ofschoon alzoo de bijval zeer groot was, toch bleek de geldelijke opbrengst onvoldoende om de vrij aanzienlijke kosten der onderneming te bestrijden. Dit belet echter niet, dat de moedige Rotterdammers van plan zijn 't volgende jaar een nieuw kunstreisje naar Londen te wagen.

- Van de hand van prof. J. Stecher hoogleeraar te Luik, bevat het *Athenaeum belge* eene niet onbelangwekkende studie over de woordafleiding in de waalsche taal, en dit wel naar aanleiding van het bij Muquard verschenen '*Dictionnaire étymologique de la langue wallonne* par' Ch. Grandgagnage.

- Onlangs werd te Kopenhagen het standbeeld ingehuldigd van den gevierden sprookjesdichter Andersen. Gansch de koninklijke familie van Denemarken was bij deze plechtig heid aanwezig.

- Het koninklijke Hoftheater van Meiningen heeft te Amsterdam veel bijval ingeoogst met eene reeks hoogduitsche tooneelvoorstellingen, hoofdzakelijk uit Shakespere en Schiller samengesteld. Wel vindt men in dit gezelschap geene uitstekende talenten van eersten rang, die b.v. met een' De Vrient of eene Maria von Seebach zouden kunnen vergeleken worden, doch wat men bij de Meiningers het meest prijst is een keurig samenspel en eene tooneelschikking, die, naar het schijnt, alles in de schaduw stelt wat tot nogtoe op dit gebied werd vertoond.

- Sarah Bernhardt heeft te London eene reeks voorstellingen gegeven. Dezer dagen treedt de beroemde kunstenares ook in Brussel op, o.a. in *Froufrou* en *Adrienne Lecouvreur.*

- Baron Gustav Heine, broeder van den beroemden Duitschen dichter, verklaart dat Heinrich Heine's Gedenkschriften, overeenkomstig den wensch hunner afgestorvenen moeder, nooit zullen worden gedrukt. - Wel zeker is dat besluit niet in overeenstemming met het inzicht van den betreurden dichter, die ze schreef om uitgegeven te worden.

Toonkunde.

- **Prijskampen.** - Zooals wij gemeld hebben, is de prijs van 200 fr., uitgeloofd in den Cantatenwedstrijd der Nieuwpoortsche afdeeling van het *Willemsfonds*, toegekend geworden aan den heer Brandts-Buijs van Rotterdam. De niet bekroonde partitiën mogen teruggeëischt worden tot 15 Augusti e.k. - Het Bestuur (voorzitter Mr P.F. De Swarte) verzoekt de heeren mededingers, niet uit het oog te verliezen dat *titel* en *woorden* uitsluitelijk de eigendom der Afdeeling zijn en bijgevolg zonder toestemming van 't Bestuur niet mogen worden voorgedragen.

- Het nieuwe werk van De Geyter en Benoit, dat ter gelegenheid der Nationale Feesten op de Groenplaats te Antwerpen zal worden uitgevoerd, is een vaderlandsch oratorium, getiteld *De Muze der Geschiedenis.* Het is geschreven voor mannen-, vrouwen- en kinderstemmen en verdeelt zich in groote koren en negen kleine groepen, welke

laatste de negen Belgische provinciën moeten verbeelden. - Het inrichtend Comiteit heeft tot de voornaamste liefhebbers der Scheldestad, zonder onderscheid van politieke denkwijze, eenen oproep gericht, om hunne medewerking tot deze echt nationale uitvoering te verzoeken. Het bureel van dit Comiteit is samengesteld uit de heeren Aug. Michiels (voorzitter), Ch. Liebrechts en W. Van de Velde (ondervoorzitters), Aug. Possemiers en Florent Vlaminckx (secretarissen), Ch. Schmidt (schatbewaarder). De overige leden zijn de heeren Jan Van Beers, Peter Benoit, Julius de Geyter, G. Haegens, Osc. Lambrechts, J. Leyssens, Otto Menzel, F.L. Rongé, J. Storm en Ed. Thibaut. Er heeft zich ook een damescomiteit gevormd, onder voorzitterschap van Mevrouw Léop. de Wael.

- Men zegt dat ons staatsbestuur eene toelage van 20000 fr. zou hebben toegestaan, ten einde *De Dichter en zijn Droombeeld* van Conscience en Miry in Gent te laten opvoeren. Ziedaar voorzeker een bericht, waarvan ons kunstminnend publiek ten zeerste de bevestiging wenscht; overigens, zooals *het Volksbelang* van Gent met veel waarheid schreef, door de opvoering dezer opera mogelijk te maken zal het gouvernement eene wèlverdiende hulde brengen aan twee talentvolle mannen, waarop het land fier mag zijn: de romanschrijver Hendrik Conscience en de toondichter Karel Miry.

- De gansche dagbladpers heeft den schitterenden bijval besproken, die aan de *Triomfmarsch* van de Geyter en Benoit te Brussel is ten deel gevallen, vooral bij de tweede uitvoering, op het prachtig volksfeest in Terkamerenbosch. Opmerkelijk is het, dat zelfs de fransche of franschgezinde Belgische bladen, zij die Benoit om de keuze van zijn *Vlaamschen* tekst zoo zeer hebben aangevallen, thans wel het meest geestdrift aan den dag leggen, om zich in zijnen triomf te verheugen... Al dat franskiljonsgejammer heeft nu op eens plaats gemaakt voor een ‘concert’ van loftuigingen zonder einde. Men noemt deze vlaamsche marche ‘une des plus fortes manifestations de notre art national’, terwijl wij ergens elders deze voor Benoit's streven nog meer beteekenisvolle bekentenis aantrof-

fen: ‘C'est le couronnement d'une idée, c'est la fin d'une longue série de déboires subies pour une principe. - Ainsi l'artiste qui a la foi, l'homme qui a l'énergie finissent toujours par triompher...’ - A la bonne heure! Dàt heet spreken. Hopen wij dat onze confraters der franco-belgische pers thans in deze goede gevoelens ten opzichte der Vlaamsche muziekbeweging zullen volharden, en dat, van *die* zijde althans, nu voor goed aan de ‘longue série de déboires’ een einde is gesteld.

- Het toonkundig feest, dat te Bonn ter gelegenheid der onthulling van Schumann's standbeeld plaats had, begon met de *Rheinische Symphonie.* Brahms dirigeerde. Daarna sprak Emil Rittershaus eene rede uit, waarop het *Mignon-requiem* werd uitgevoerd. Joachim speelde het *Vioolconcert* van Brahms; beiden werden als het ware onder bloemen bedolven. Met *Manfred* werd het concert besloten. Een zeer talrijk publiek woonde het feest bij.

Beeldende kunsten.

- Dezer dagen heeft de Antwerpsche regeering zich bezig gehouden met het ontwerp van herinrichting der Koninklijke Academie van Beeldende kunsten te Antwerpen. De door de stad aangestelde commissie sluit zich in hoofdzaak aan bij het rapport der commissie van het staatsbestuur. Alleen dringt zij er op aan dat de nieuwe inrichting haren ouden naam behouden zou in plaats van tot ‘Hoogere school der schoone kunsten’ herdoopt te worden. Ook de kwestie der onderwijstaal wordt door de Antwerpsche commissie besproken. Voortdurend zouden de verschillige leergangen bij middel van het nederlandsch moeten worden onderwezen. Wij komen op deze gewichtige hervorming onzer Academie nader terug.

- De nederlandsche beeldhouwer Willem Vermeulen arbeidt aan het borstbeeld van Maestro Johan Verhulst.

- Twee vlaamsche schilders Karel Verlat en Jan Van Beers zijn gelast met het schilderen van Panorama's te Brussel.-

Van een anderen kant wordt gemeld, dat Van der Auweraa

en Van Luppen den slag der *Gulden Sporen* in panorama zullen voorstellen.

Vlaamsche taalbelangen.

- In antwoord op een schrijven van *De Veldbloem*, heeft de heer Féron, de onlangs gekozen volksvertegenwoordiger van Brussel, niet alleen zijne sympathie betuigd voor de Vlaamsche Beweging in 't algemeen, maar tevens het rekwest bijgestemd, waarin genoemde maatschappij bij de wetgeving aandringt op eene aanzienlijke uitbreiding van het gebruik en de studie onzer moedertaal, in het middelbaar staatsonderwijs.

- Van het door G. Crombez bezorgde werkje '*Rechten en plichten van den Belgischen Soldaat*' (door kapitein V. Van de Weghe?) is reeds eene tweede uitgave verschenen. Dit werkje heeft bijzonder voor doel: de in het leger gebruikelijke benamingen voor de vlaamsche milicianen verstaanbaar te maken.

- Dat onze gemeenschappelijke taalbelangen niet alleen in Vlaamsch-Belgie, maar ook wel eens in Holland verdediging eischen, blijkt uit een knap schetsje van Flanor (Mr Vosmaer) in '*De Nederlandschen Spectator*':

'Onze hofkringen, zegt de schrijver, zijn geheel Fransch; zelfs in den huiselijken kring praten zij Fransch - *met fouten.* Bij enkelen is het gedistingueerd Engelsch te spreken, maar daaraan is men nog niet zoo zeer gewoon. Iets fraais is het ook Hollandsch, Fransch en Engelsch door elkaar, bij brokstukken en zinnen, in zijn geprek te gebruiken.

Onze winkels hebben Fransche opschriften. Gaat gij naar Scheveningen, gij gaat langs het *Hôtel de la promenade*, langs het *Hôtel des galeries;* gij komt in het *Grand Hôtel des Bains.* Wilt gij zien wat weer en wind het is, welke de warmtegraad van lucht en water, gij leest: *vent Est*, *Ouest, Température de la mer*, *Température de l'athmosphère.* Links toont er een wijzer: *Côté des dames;* rechts: *Côté des hommes.*

Heeft men hier niet het flauwste gevoel van eigenwaarde? zou een verstandig vreemdeling wel moeten denken.

Men moet op dit punt niet altijd en in alles chauvinistisch zijn. Wij, bewoners van een klein land, midden tusschen de overige beschaafdelanden, wij moeten in zekere mate wereld-

burgers zijn; wij moeten zoovele talen kennen als wij noodig hebben. Dat verruimt den geest en behoedt voor bekrompenheid... Maar wij kunnen kosmopolitisch zijn en toch *onze* taal niet voor de honden gooien.....'

Necrologie.

LIEVEN DE WINNE, uitstekende vlaamsche portretschilder, overleden te Brussel in den ouderdom van 59 jaren. - De Winne, een geboren Gentenaar, wist zich reeds als kind zoozeer op de Gentsche teekenschool te onderscheiden, dat de schilder Felix de Vigne hem als zijn bijzonderen leerling aannam. Later trok De Winne naar Parijs, en kwam zich omtrent 1860 in Brussel vestigen, en reeds dàn was zijn naam zoo gunstig bekend, dat de Belgische Regeering hem de vereerende taak opdroeg het portret van Z.M. Leopold I te schilderen. Dit meesterwerk wordt thans in het Museum der Hoofdstad algemeen bewonderd. Aan de tentoonstellingen nam De Winne destijds een werkzaam deel, en behaalde er meer dan éénen triomf. Even gewetensvol als rijkbegaafd, was hij een meester in den besten zin van 't woord. Men meldt dat de 'Kunst- en Letterkring' van Gent, eene algemeene tentoonstelling van De Winne's werken inricht. Voorzeker een heerlijk denkbeeld!

- HYACINTH KIRSCH, letterkundige, dagbladschrijver te Luik, overleden te Parijs. - De heer Kirsch had zich onder onze franco-belgische schrijvers eervol doen kennen, vooral op dramatisch gebied. Zijn laatste stuk *Armande* werd onlangs nog met veel bijval in Luik opgevoerd.

- LOUIS DUBOIS, kunstschilder, overleden te Brussel. - De nationale kunst verliest in hem een harer verdienstelijkste beoefenaars. Hij schilderde landschappen, genre en doode natuur.

- G. LEBROCQUY, taal- en letterkundige, overleden te Brussel in den ouderdom van 45 jaren. - Lebrocquy heeft gedichten, romans, en novellen geschreven, zoover ons bekend was alleen in de fransche taal; doch hij was een taalgeleerde, die ongetwijfeld vrij goed met het nederlandsch bekend is. Dit blijkt

uit zijn zoo gunstig bekend werk: '*Du Flamand, dans ses rapports avec les autres idiomes d'origine teutonique*,' waarin hij het hooge nut van de grondige kernis onzer moedertaal betoogt, tot het gemakkelijk aanleeren der germaansche en noordsche talen.

- J.J. CREMER, een der uitstekendste noordnederlandsche schrijvers, overleden te 's Gravenhage op 5 Juni 1880. (Zie het artikel over *Cremer* op bladz, 399 van ons tijdschrift).

- ALBRECHT RODENBACH, letterkundige, op 23 Juni j.l. overleden te Rousselare, in den ouderdom van nog geen 24 jaren. - In hem verliest de vlaamsche literatuur eenen zijner jongste, maar meest belovende dichters; *De Vlaamsche Kunstbode,* eenen zijner ijverigste medewerkers.

Onze lezers hebben dat fijn en medeslepend dichttalent nog onlangs kunnen waardeeren in het dramatisch fragment *Irold's jeugd* - een der laatste gedichten, die door Rodenbach in onzen *Bode* werden gegeven - een stuk waaraan, volgens een Hollandsch letterblad 'slechts zeer weinig ontbreekt om een meesterstuk te wezen.'(1) Dezelfde hoedanigheden van vorm en inhoud blijken op breedere schaal uit het bekroond tooneelgedicht '*Gudrun*', dat, gedeeltelijk door den dichter heromgewerkt, bij Hoste te Gent ter pers ligt. Van dit werk, het voornaamste dat de betreurde jonge schrijver heeft voortgebracht, getuigde de Antwerpsche Jury, die daaraan eene bijzondere gouden medalie toekende: dat *Gudrun*, ondanks de in het verslag aangeduide feilen, 'grootsch van opvatting, frisch en verheven is, en getuigend van degelijke studie en gewetensvollen arbeid.'

Hoe jammer dat de dood dat opkomend genie zoo spoedig heeft doen ondergaan! Rodenbach was overigens, - al wie hem van nabij kende zal dit met vooringenomenheid bijstemmen - een even zoo beminnelijk jongmensch, als diep gevoelend, rijkbegaafd dichter. Verleden jaar gaf Rodenbach zijn eersten bundel uit, getiteld '*Eerste Gedichten*' die zooveel voor de vaderlandsche poëzie verhopen liet.... Helaas! die schoone hoop is thans voor eeuwig vernietigd!

(1) *De Portefeuille*, 1879.

Teekeningen met de pen.
Het gelapte broekje.

I.

‘Kom aan, nu gauw nog voor het avondeten gezorgd, en onderwijl zullen ze wel *vertrokken* zijn... Terwijl Karel dan na het eten nog zijn pijpje rookt en de gazet leest, ga ik ze heel stilletjes halen; ze zal dan morgen bij 't opstaan kant en klaar zijn.’

Zóó spreekt vrouw Verster met een tevreden glimlachje om de lippen, half luide tot zich zelve, terwijl ze zachtjes, op de kousen, den trap afdaalt. Beneden gekomen zet ze zich aan 't werk, en al heel spoedig staan de boterhammen met het glas bier voor het avondeten gereed. Wat later komt Karel, haar echtgenoot, van het vermoeiend dagwerk terug, en - na een' hartelijken groet en een kort gesprek over de kinders, gaan man en vrouw aan tafel. Het sober avondmaal is weldra genuttigd. Nu stopt de man zijn pijpje, neemt zijn gemak en verdiept zich in de lezing der binnen- en buitenlandsche berichten, waarvan het weinige dat hij begrijpt, hem toch een onuitsprekelijk genoegen verschaft.

Intusschen is de vrouw weer even stil den trap opgeklommen, om te zien of haar vermoeden was waarheid geworden en in dat geval, haar voornemen ten uitvoer te brengen. En inderdaad, zooals zij gezegd had, ze waren ‘vertrokken.’ Moeder Verster bedoelde daar alleen mêe, dat hare vier kleine kinderen waren ‘in slaap gevallen.’ Stilletjes, om ze niet wêer wakker te maken, zocht de zorgvolle moeder dan ook *haar* die ze tegen morgen ‘kant en klaar’ wilde hebben... Dat was de broek, die Adolfken - haar 9 jarig zoontje - zoo even had uitgedaan.

De goede vrouw had opgemerkt dat sommige plaatsen van het broekje al te dun werden, en dat de knieën, alsook een

ander deel van Dolfken's lichaam, eerstdaags de onbeleefde vrijheid zouden nemen, er ongevraagd doorheen te komen gluren.

En wat stuit nu eene zorgvolle, ordelijke moeder méer tegen de borst, dan haar kind met de kniëen door de broek te moeten zien loopen?

Zij wilde op dat broekje nu drie schoone nieuwe lappen zetten: twee op de knieën en één van achter.

Liefst deed ze dat 's avonds, als de kleine sliep. Twee redenen had ze daartoe: Vooreerst moest Adolfken dan niet met zijn zondagsche broek naar school, die daar altijd zoo door lijdt, en ten tweede, moeder kon het dan doen, zonder dat hij 't zag, - want de jongens over 't algemeen houden niet veel van gelapte kleêren.

Beneden gekomen, neemt ze dus haar werkmandje, meet, past, knipt, naait, en terwijl ze op die wijze ijverig voortwerkt, prijkt het broekje van kleinen Adolf weldra met drie nieuwe stukken; daardoor is het in de oogen van moeder weer zoo goed en sterk als nieuw, en zeker weer voor een paar maanden in orde. Nu legt ze het boven op de den stoel alsof er niets gebeurd ware; weer glimlachende, want zij denkt dat Dolfken door die verrassing nu eens aardig beetgenomen is, en hem de gelegenheid om te pruttelen over ‘die vervelende lappen,’ handig ontnomen.

Terwijl ze, te vreden over zich zelve, het geval aan heuren Karel vertelt, maken beiden, al voortkeuvelende, zich gereed om eveneens ter rust te gaan.

II.

't Is 6 uur. Vader is reeds uitgegaan naar zijn dagelijksch werk. Moeder snijdt boterhammen voor het ontbijt. De twee kleinsten liggen nog gerust te sluimeren. De 12-jarige Jan, de oudste, kleedt zich; Adolf stapt geeuwend het bed uit en trekt welgemoed zijne kousen aan. Hij neemt zijne broek... maar och! wat ziet hij, *lappen* op zijne broek! En geen kleintjes - *drie* groote! En nog wel van eene andere stof, al

gelijkt ze er op; drie lappen van de Zondagsche broek van Jan! En eensklaps van stemming en toon veranderend, neemt de kleine de broek op, en, in zijn bloote beentjes, snelt hij er meê den trap af, al schreiende:

- 'Moeder, daar staan weer lappen op mijn broek! Ik doe ze niet aan! Hi, hi, hi!... Alle jongens op school zullen mij uitlachen!...' En steeds voortsnikkende: 'Kijk eens naar die knielappen. De strepen zijn heel anders dan die van de broek! Zij zijn veel te nieuw! Ze steken te veel af! Men zal tegen mij ook "den arlekijn" roepen, net als tegen Leo Kusters... hi, hi, hi!...'

- 'Maar manneken, manneken,' antwoordt de moeder op zachten, overtuigenden toon: 'Ge moest toch een beetje verstandig zijn. Is dat nu zoo erg, een lap op de broek! Staat het niet veel beter dan een gat er in? Wij kunnen niet, als de rijke menschen, u zoo dikwijls nieuwe kleêren koopen! En dan, het zijn maar de domme kwade jongens, die u zouden uitlachen, om een lap op uw' broek. En wat *die* van u zeggen, daar moet ge u niet aan storen, Dolfken. De meester en alle verstandige menschen zullen evenveel van u houden, misschien nog méer, als ge maar net en rein en altijd braaf en vlijtig zijt...'

Onder die op zachten, overtuigenden toon uitgesprokene woorden, is de kleine, die nog steeds in zijn hemdje met de broek in de handen stond, wat bedaarder geworden.

Wel was hij nog niet geheel gerust gesteld, doch de moeder had toch eenigen indruk op zijn jeudig hartje weten te maken.

- 'Kom, mijn vriendje,' gaat de moeder voort hem bij de hand nemend, 'kleed u aan, als een braaf kind, en laat de stoute jongens lachen! Leer maar goed, dat de brave menschen lof van u spreken, dàn kunt *gij* later om de deugenieten lachen.'

Kleine Adolf, thans geheel tevreden gesteld, - een kind is zoo spoedig door vriendelijkheid ontwapend - was weldra weer de vroolijke, levenslustige knaap van vroeger.

En waarlijk, als het tijd was om naar school te gaan en

men hem daar zag staan, met het schrijfboek onder den linkerarm, met zijn rond blozend gezichtje en zijn helderen, vrijmoedigen oogopslag, met zijn rein gewasschen kieltje en gelapt broekje, dan zeker, zou men met de moeder, die hem welgevallig aanblikte, met genoegen hebben ingestemd, dat een lap op een kleedingstuk van een werkmanskind, welk er overigens zoo net en schrander uitziet als Adolf, volstrekt niet misstaat.

III.

Welk een aantrekkelijk tooneel, al dat gejoel en gewoel der spelende kinderen op het schoolplein! Wat eene oprechte hartelijke vreugde!

Toch ziet de opmerkzame waarnemer daar soms al méer dan louter onschuldige kindervreugde. Vaak ziet hij daar, onder kleinere verhoudingen, reeds dezelfde rollen spelen, als die welke later op 't groote wereldtooneel worden vertoond! Hij ziet er reeds de uiting van alle driften, van alle karakters; veel vreugde ja, maar ook reeds smart, innig lijden! Ook de kinderwereld heeft hare kleine intrigues, waarin laster, zelfzucht of hoogmoed eene rol spelen, en die ook dààr slachtoffers maken. En vreemd, - menig drama onder de ouders in de wereld gespeeld, wordt door de kinderen, met dezelfde rolverdeeling in hunne wereld navertoond!... Daar staat Emiel, de zoon der doodarme weduwe Pieters. Zijne moeder is geld schuldig aan den trotschen bakker Verdonck. Ziet gij niet, hoe de even trotsche bakkerszoon den kleinen Emiel met zijne blikken van ver- en minachting verplettert?

De sterksten en slimsten spelen ook dààr reeds den baas; de armen lijden er vaak vernedering en hoon. En daar de indrukken en gewaarwordingen in die jaren het diepst en het levendigst zijn, beslist vaak die tijd over het gansche leven. Aan vele arme kinderen is intusschen dikwijls zoo'n oogenblik van vernedering of gekrenkt gevoel ten zegen. Dat doet soms kloeke voornemens ontstaan, of schenkt eene geestkracht die later wonderen verricht.

Toen Adolf met zijn schrijfboekje op het schoolplein trad, ging hij schuw in een eenzaam hoekje staan, daar hij toch de plagerijen van zijne schalksche makkers vreesde. Hij gevoelde voor zich zelf wel, dat zijne moeder gelijk had, maar ook wist hij, dat de schooljongens er zòò niet over denken.

Het duurde dan ook niet lang of de lange Frans van den schoenmaker en de kleine, maar vlugge Piet Theunes hadden het tegen elkander gezegd, ‘dat Dolf Verster zulke groote, leelijke lappen op zijne broek had.’ Een weinig later wisten het al de bengels van de school. Toen trok er hier een aan zijne broek, dàar een aan zijne mouw, een ander wierp zijne pet af, en toen Dolfken al die plagerijen verdroeg, in de hoop, dat de jongens 't van zelf moede zouden worden, trok de brutaalste hem midden onder den hoop spotters, die nu een' kring om hem vormden en tergend zongen:

Een lap al op zijn' broek,
't is kermis op den hoek,
tra, la, la, la, la, la, la, la!

Gelukkig kwam het klokje, dat de kinderen in de school riep, een einde stellen aan die honende plagerij.

Adolf schikte zijne kleeren in orde en kwam met vasten tred en geestdriftig oog binnen.

Het was of hij eensklaps grooter was geworden. Hij gevoelde grootsche voornemens in zich rijpen. Zijn gekrenkt eergevoel verhoogde zijne zielskracht en hij besloot zich te wreken, - te wreken op eene verpletterende wijze!

Hij zou werken en leeren, vlijtig leeren, al zijne speeluren zou hij opofferen; en dan, als hij op 't einde van 't jaar den eersten prijs zou halen, dàn wilde hij eens zien wat gezichten zij zetten zouden, al die spotters!

Dat voornemen, daar op de schoolbank gevormd, ontstaan door een' indruk die 't kinderhart diep trof, besliste over zijn leven.

En als wij allen eenen blik terug werpen op ons eigen leven, vinden wij ook niet enkele van die indrukken uit den kindertijd, die op onze latere ontwikkeling den grootsten invloed hebben uitgeoefend?

IV.

In den kindertijd dringen dergelijke indrukken te diep in de ziel om spoedig te kunnen verdwijnen. Daarom ook had Adolf woord gehouden en het geheele jaar door vlijtig geleerd. Zijn eergevoel was gekrenkt en hij gevoelde behoefde naar herstelling. Och, hoe leerde hij! Uren zat hij voor het klein zoldervensterken over zijne boeken gebogen! - Ook vonden de buren, dat hij zoo ernstig werd, veel bedaarder en stiller dan andere jongens van zijn' leeftijd. De vrijpostigheid der ondeugende schoolmakkers, om hem te bespotten en te minachten wegens zijne kleederen, verflauwde eveneens langzamerhand, daar de opene, moedige blik van Adolf en den lof van den meester hen in ontzag hield. Sommigen kregen zelfs een soort van eerbied voor hem.

De zoete zelfvoldoening, het innig genoegen, dat hij daardoor smaakte, sterkte hem nog meer in zijne goede voornemens. Hij wilde verder, steeds verder!

Toen Adolf dan ook op 14-jarigen leeftijd de school verliet, was hij een knappe, wèl onderwezen jongen, voorzien van de beste getuigschriften van den onderwijzer, en bezield met de heiligste aandrift om zich eene plaats in de wereld te veroveren!

V.

In mijne jeugd had ik kennis aan een eerbiedwaardig grijsaard. Onwillekeurig komt mij thans de geschiedenis te binnen van een prachtigen eik, onder welks eigen schaduw hij mij die meêdeelde. Zij was de volgende:

Langs eene dreef stonden vele eikeboomen. De eikels, die er in 't najaar afvielen, werden door de landjeugd opgezameld en den zwijnen voorgeworpen. Dat was wel eene treurige bestemming voor de kiemen van zulke prachtige woudkoningen, als toch de eiken zijn, maar - 't gebeurde toch zoo... Doch zie, op zekeren keer, gleed heel toevallig eene schoone eikenvrucht door de vingertjes van een kind, en viel

op eene eenzame plaats aan een' boschkant. Dat was 't begin. Later maakte de regen een kuiltje, waarin de eikel werd bedolven. Nu was hij reeds veel verder.

Hij ontkiemde en schoot uit. De zon koesterde, de regen drenkte, de lucht voedde hem, en daar hij eenzaam stond, was hij aan de schendende hand der kwajongens onttrokken. Hij groeide dus op en werd eindelijk ook een reusachtige eik, terwijl zijne broertjes in de hokken der zwijnen werden verslonden. De kiem tot iets grootsch - voegde de grijsaard er nog bij, - sluimerde voorzeker in dien gelukkigen eikel, maar aarde, lucht en water moesten toch die sluimerkracht wakker schudden. Dàt deed een gelukkig toeval.

Hoe dikwijls toch gaat het aldus in de geschiedenis van een menschenleven!

Hoe vaak brengt eene oogenschijnlijk onbeduidende omstandigheid den mensch tot het gevoel van zijne kracht, zijne eigenwaarde, wat hem aanleiding geeft tot eene verbazende ontwikkeling, terwijl anders de kiem zou hebben blijven sluimeren en eindelijk verstikt zijn?

Zóó ook bij Adolf.

Na verloop van een vijftal jaren was zeker bij hem de indruk van het voorgevallene op het schoolplein reeds verzwakt, maar toch had die den eersten stoot gegeven aan zijne ontwikkeling; daaraan toch was het te danken, dat hij nu een jongen was met kennis en - zucht naar hooger streven. Hij was thans als de eikel, die in vruchtbare aarde was gevallen, en kwam nu maar op tijd zonnestraal en regen, dàn zou het overige wel te recht komen.

Op aanbeveling van den onderwijzer kreeg hij eene plaats op een klein handelskantoor. Dààr wist hij door vlijt en nauwgezetheid de genegenheid van zijn patroon te winnen. Hij verdiende er weinig, maar leerde er veel. Te meer daar hij de vrije uren thuis in de studie doorbracht, ten einde zich volkomen in alles, wat zijn vak betrof, op de hoogte te stellen. Behalve dat zijne ontwikkeling er in hooge mate bij won, vond hij ook meer genot in den huiselijken kring, dan velen, die steeds het geluk buiten huis zoeken en de genoegens van t familieleven niet weten te waardeeren.

Als somtijds, zooals in prettige huisgezinnen gebeurt, men nog eens lachend de voorvallen uit den kindertijd herinnerde en men Adolf wat plaagde met zijn gelapt broekje, waar hij zoo'n tegenzin aan had, dan bedekte wel eventjes een blosje zijne wangen, maar hij zeide niets. Hij verzweeg wat er toen in zijne ziel was voorgevallen, ofschoon hij 't zich alles nog levendig herinnerde, want zulke dingen laten zich niet zeggen; en ook lijdt het zoet genot der zelfvoldoening onder dergelijke openbaarheid.

VI.

Twee jaren had hij aldus vlijtig gewerkt en nauwgezet zijn plicht gedaan, toen op zekeren avond zijn patroon het hoofd over het lessenaarte! boog, waarvoor Adolf stond te schrijven en hem zachtjes toefluisterde: - ‘Kom straks, na 't sluiten van 't kantoor, eens even op mijne spreekkamer.’

Adolf verdiepte zich in gissingen... Niets toch had hij zich te verwijten. Had hij zich niet altoos zeer gewetensvol van zijne taak gekweten?... 't Kon misschien ook wel eene *goede* tijding zijn. Misschien dat... zijn hart klopte en zijne pen beefde op 't papier.

Maar op eens werd hij in zijne overdenkingen gestoord door het klokje, dat den tijd der kantoorsluiting aankondigde.

Half bevreesd en half hoopvol, tikt hij aan de de deur der spreekkamer. Na aan de uitnoodiging: ‘binnen’, die uit de kamer klonk, te hebben voldaan, ziet hij zich tegenover zijn' meester, die hem vriendelijk eenen stoel aanbiedt... Dus toch geene *slechte* tijding, zoo verblijdt zich Adolf gedurende het kort oogenblik, dat in stilzwijgen voorbij liep.

- ‘Adolf,’ zoo begint de patroon, met glinsterend oog en opgeruimd gelaat - 't is een goed hart zoo zoet iemand verblijdend nieuws te mogen melden - ‘Adolf, 'k heb een' brief ontvangen van den heer Verwijs uit Antwerpen, met wien wij zaken doen, en die mij vraagt of ik niet een geschikt jong mensch weet voor zijn kantoor. Hoe gaarne ik u anders ook houden zou, heb ik terstond aan u gedacht, omdat het eene belangrijke verbetering van positie voor u zijn zou en gij

in die groote handelstad betere vooruitzichten hebt. Wat dunkt u, Adolf, zoudt gij geneigd zijn, naar Antwerpen te vertrekken?

‘In 't begin zal uw salaris wel niet zoo groot zijn om ruim te leven, maar toch voldoende om gedurende een paar jaar stilletjes rond te komen en u op de hoogte te stellen der groote handelszaken. Weet gij door ijver en goed gedrag ook dàar het vertrouwen van uw' patroon te winnen, dan twijfel ik geenszins of hij zal u voorthelpen in de wereld, en - voegde hij er glimlachend bij - dan is uwe carrière gemaakt, jongen!’

Innig aangedaan kon Adolf schier van vreugde niet antwoorden. Na een oogenblik zei hij:

- ‘Ik dank u, Mijnheer... ik dank u hartelijk, voor uwe belangstelling en welwillendheid. Ik zal er mijne ouders over spreken. Wat mij betreft, ik zou natuurlijk al dadelijk van dit voordeelig aanbod gebruik maken.’

- ‘Best, Adolf’. antwoordde de handelaar, ‘zeg mij dan zoo spoedig mogelijk, wat gij met uwe ouders besloten hebt, dat ik het den heer Verwijs kan laten weten.’

Uitermate verheugd spoedde Adolf zich naar huis. Toen de eerste verbazing van vader en moeder wat bedaard was, werd het geval lang en breed besproken, en na de beraadslaging kon de moeder zich niet onthouden uit te roepen:

- ‘Wel, wel! wie had dat gedacht, wat gaat onze Adolf nog worden!’ Maar als Adolf 's avonds onder de dunne dekens lag, met zijne gedachten alleen, kon hij den slaap niet vatten; bij dien gewichtigen stap in zijn leven, kwam hem nog eens zijn kindertijd in het geheugen en 't langst verwijlde hij bij het tooneeltje op het schoolplein; ja, het klonk hem nog in de ooren, het honende:

Een lap al op zijn broek...

maar *nu* schonk hem dit onuitsprekelijke vreugde!

VII.

Acht dagen later was het anders zoo stille en ordelijke huisje van Verster in rep en roer. De kinderen waren reeds

twee uren vóór den tijd wakker en slenterden en stoeiden, de kleinsten geeuwend en lastig, de grooteren, blij, dat ze '*t huis mochten blijven*, wild en luidruchtig, over den vloer, en hinderden verschrikkelijk hunne goede, bezorgde moeder, die het zóó druk had, dat haar de zweetdroppels op het voorhoofd stonden. Op een' stoel stond een geopend, bruin geverfd koffer, waarin reeds sneeuwwitte hemden, witte en bonte zakdoeken, kousen, overhemden, halsboordjes, enz, enz., tot aan den rand opgestapeld lagen... Maar nu stond en lag op tafel nog gereed: een kistje sigaren van Onkel Jan, den kruidenier, een paar nieuwe laarzen van neef Frans, den schoenmaker, een toiletdoosje van tante Dientje, die kamenier was, en 3 warme wollen slaapmutsen, een geschenk van de goede, zorgvolle grootmoeder.

Hoe nu moeder Verster ook schikte en herschikte, het scheen onmogelijk om alles netjes daarin te krijgen. En vader Verster, hoe handig ook bij andere gelegenheden, was nu verstrooid en als versuft. Die gebeurtenis was te groot voor zijn vaderhart. Adolf, die even als vader, reeds heel lang in 't beste zondag-kostuum reisvaardig was, dacht er niet aan, een handje te helpen.

Intusschen was moeder, na veel vergeefsch tobben en zwoegen, eindelijk tot het besluit gekomen, dat het toch onmogelijk was, - dat Dolf het kistje en de laarzen dan maar, in 'nen helderen handdoek geknoopt, aan de hand mêe moest dragen. 't Werd tijd om naar 't station te gaan.

Bij 't afscheid aan de deur omhelsde de moeder haren Adolf hartelijk - zooals 't eene moeder doet - en zei, met dikke tranen in de oogen en eene stem, die haar half in de keel bleef:

- 'Nu Dolf, tot Kerstdag dan, niet waar? Vergeet toch niet beste jongen, wat ik u altijd gezegd heb, houd u niet met slecht gezelschap op en doe maar alles wat Mijnheer zegt... En niet vergeten, zondag te schrijven, hoor! Nu, dag Dolf! goede reis!'

Adolf had maar gezegd: 'Ja moeder' en 'ik beloof het u moeder'; dan had hij - ook al met waterlanders in de

oogen, - met den paraplu onder den arm, en den toegeknoopten doek in de hand, vergezeld van vader en zijn broer Jan, den weg naar 't station genomen.

Dààr had nagenoeg hetzelfde tooneeltje plaats als aan het ouderlijke huis. Minder teergevoelig dan de moeder evenwel, had de vader met heldere stem Adolf toch vooral op 't hart gedrukt, om steeds nauwgezet te blijven in de vervulling van al zijne plichten opdat zijn vroegere patroon nooit oneer van hem halen zou.

Adolf beloofde het, - en dat hij 't meende, bewees zijn heldere oogopslag.

Toen het schel gefluit der lokomotief 't seîn tot het vertrek gaf, spoedde Adolf zich haastig naar een treinwagen van 3e klas, en door 't open raampje roepend: ‘Dag vader! dag Jan! tot Kerstdag, hoor!’ reed hij voorwaarts, het hart vol hoop en den geest vol idealen, zijne nieuwe woonplaats te gemoet!

VIII.

Hoe lief, hoe rozekleurig toch schijnt ons alles in de oogenblikken wanneer het hart tevreden en wij ons oprecht gelukkig gevoelen! Dàn schijnt de aarde ons een paradijs, enkel voor 't geluk geschapen. Van alles zien we slechts de lichtzijde en voor de menschen hebben we alleen toegevendheid!

Zoo zalig ook was de stemming van Adolf, toen hij, gelukkig in zijne toekomst, weiden door, bosschen en dreven voorbij stoomde. 't Was of alles zich nu heel ànders voordeed!

Wat heldere, blauwe hemel, wat prachtige groepen boomen! Hoe frisch die groene weilanden, waarin talrijke koeien graasden. En ginder in de verte, hoe schilderachtig staken die verspreide voortdrijvende witte zeilen af op het natuurgroen en den rein azuren hemel!

Alles ademde schoonheid, tevredenheid, overeenstemming, genot!

In die gemoedstemming was de goede Adolf wel in staat geweest iedereen te omhelzen, of zijn geluk zelfs aan de

kleinste kinderen meê te deelen. - Met hoeveel bereidwilligheid hielp hij hier de talrijke doozen en pakjes aangeven van eene vrouw, die blijkbaar niet gewoonte reizen, in de grootste verlegenheid verkeerde, ofwel nam hij dàar een kind uit den wagen, of stond hij elders zijne plaats af aan eene bleeke jufvrouw, die klaagde over de tocht! Dat alles met eene vriendelijke hulpvaardigheid, zeker het uitvloeisel van zijne gelukkige stemming - ja, maar tevens, van zijne *warme* ziel en zijn *rein* hart.

IX.

Eene kleine achterkamer met eene alkoof tot slaapplaats, deel makende van een oud huis in eene afgelegen straat, was in Antwerpen Adolfs nieuwe woning. Dat kamertje had hij gehuurd van twee juffrouwen, moeder en dochter, beide weduwen, die behalve van de winst, die zij aan de huur van bedoeld kamertje en den kost van den huurder trokken, van hun naaiwerk moesten leven. Daaruit kan men zoo wat afleiden, ‘of hij 't goed had.’ Zijn leven was trouwens in alle opzichten geheel anders dan hij zich had veorgesteld. Het was eenzaam en eentonig en tamelijk verdrietig. Kennissen had hij daar niet, dus wandelde hij in zijn' vrijen tijd maar steeds alleen de straten door.

Met zijne hospita's had hij weinig omgang. Hij had al spoedig geleerd, dat eene te groote vriendelijke gemeenzaam heid met dergelijke eenvoudige menschen allicht door hen voor *zwakheid* aanzien wordt, hetgeen dan weldra een' nadeeligen invloed uitoefent op de degelijkheid der... bediening. Dat stuitte den goedhartigen jongen wel tegen de borst, maar - als in vele andere zaken moest hij ook hier rekening houden met den bestaanden toestand.

Over de wijze van bejegening op 't kantoor was hij ook maar half te vreden. Alles ging er afgemeten, koel. In 't begin zelfs hadden sommige rijke jonge lieden, die gratis werkten om den handel te leeren, hem van ter zijde spottend bekeken en onder elkaar gelachen om zijne eenvoudige manieren en kleeding.

Maar een jongen als Adolf, met zoo'n ernstige jeugd achter zich, weet zich spoedig boven dergelijke kleingeestigheid te verheffen. De kracht van zijn' vrijen, bezielden oogopslag had hen dan ook al spoedig eerbied en achting afgedwongen; maar niettemin blijft zoo'n bejegening toch eene pijnlijke teleurstelling, vooral op 't gemoed van een naîef jongmensch, vol idealen.

Zijn patroon was zeer beleefd, maar koel, zooals kooplieden zijn. Praktisch en bedaard in alles, wilde hij den jongen bediende zien werken, handelen en leven. - Men beweert soms dat kooplieden geen gevoel voor poëzie bezitten: poëzie in de beteekenis van - overgevoeligheid, die vaak gepaard gaat met zwakheid en ongeschiktheid voor de *zaken* van 't dagelijksch leven, zeker niet; maar van poëzie, die zich openbaart in menschlievend en weldadige handelingen, *practische poëzie* als ik 't zoo eens noemen mag, dààrvan geven velen in de handelswereld blijk.

In dien tijd van ontnuchtering leed Adolf. Maar als alle gemoedslijden was ook dàt vruchtbaar. Het verhoogde nog zijne geestkracht, zijne zelfstandigheid, zijn doorzicht, zijne zedelijkheid, kortom zijne menschenwaarde.

Het deed hem zijn genot zoeken in eene nauwgezette vervulling zijner taak. Als hij zich dààrvan had gekweten, zocht hij, bij gebrek aan kennissen en vrienden, uitspanning in goede lectuur. De wandelingen, die hij in zijne vrije uren, alleen langs de straten deed, maakten hem tevens opmerkzaam op zaken en toestanden, die men in vroolijk gezelschap onopgemerkt voorbijgaat. Zóó kwam het, dat zijn geest in zijne ontwikkeling, eene ernstige degelijke, richting nam.

Jong, vurig, met een ontvankelijk gemoed, opgegroeid te midden van ontberingen, die heilzaam op geest en hart hadden gewerkt, gevoelde Adolf zich getrokken naar alles, wat worstelt in dit leven, wat ontkiemt, streeft, vooruit wil, naar allen, die lijden door zwakheid en onwetendheid.

De keuze van zijne boeken kwam natuurlijk met die richting overeen.

Hij hield van poëzie, dat is van alles wat tegelijkertijd

waar, rein en schoon is. Hij genoot ze op zijne wandeling, of zijne verbeelding verschafte ze hem 't huis op zijn kamertje, of hij vond ze bij zijne geliefde schrijvers. Zelfs begon hij ze, aanvankelijk ter ontspanning, later uit behoefte, onder vormen te brengen.

Een enkel staaltje wil ik hier uit zijne eerste proeven mededeelen. 't Is een klein gedichtje, getiteld:

Een Levenslied.

Daar ruischt door heel de schepping,
Een krachtig, levenwekkend woord;
Het klinkt langs berg en dalen,
Onafgebroken voort.

Het wekt den geest, die sluimert,
In alle wezens der natuur;
En honderd duizend levens
Schenkt het der wereld ieder uur.

De mensch, hij, heer der schepping,
Voelt d'indruk van dit machtig lied;
Hem spoort het aan te streven
Naar wat hem eer en plicht gebiedt.

Het voert een wond're tale,
En brengt wel eens het lijden meê;
Doch schenkt de reinste vreugde,
Na 't pijnlijkst barenswee.

Dat wonder woord, dat schoone lied,
Welk leven wekt uit nood en smart;
En, schoon nog steeds een raadsel,
Der dwazen wêerstand tart;

Dat lieflijk woord, welk eeuwig zingt:
‘Ontkiem, ontwaak, streef voort!’
't Is 't schoone lied des levens,
Excelsior, - 't Vooruitgangswoord!

Op die wijze leefde Adolf Verster eenige jaren. Later wel ruimer dan in 't begin en niet meer zoo eenzaam, daar zijn patroon zijne goede diensten beloonde en hij na verloop van tijd zich hier en daar vrienden maakte, maar steeds vol heilige belangstelling in het ware en goede; - toen eensklaps eene onverwachte gebeurtenis aan zijn leven eene geheel nieuwe wending kwam geven.

X.

Met kloppend hart volgde hij den huisknecht door den breeden gang en klom hij, op vriendelijk verzoek zacht, heel zacht den trap op naar de ziekekamer. Het droevig en tevens indrukwekkend schouwspel, dat zich hier voor zijne blikken aanbood vervulde zijn hart met nog meer aandoening en verlegenheid. Daar lag, in een kostbaar mahoniehouten ledikant, onder fijn satijnen dekens, de heer Verwijs, bleek, lijdend, stervend.

Aan het voeteneind, achter het bedgordijn, zoodat de lijder haar niet zien kon, stond eene bejaarde dame: Mevrouw Verwijs, met de ellebogen op het ledikant leunend en het hoofd in de beide handen, zacht snikkend. Hun zoon Frederik hield aan het hoofdeind zijn droeven blik op zijn' stervenden vader gevestigd. In een' hoek der kamer plengde de jeugdige Karolina overvloedige tranen. Twee geneesheeren fluisterden voor het bed eenige zachte woorden, en gingen dan weer bespiedend elke beweging van den stervende na. Toen Adolf binnentrad kwam Mevrouw begroetend naar hem toe, en verzocht hem fluisterend eenige oogenblikken te wachten, tot de lijder, die nu sluimerde, weer zou ontwaakt zijn, dat alles met die beleefdheid, welke fijn beschaafde dames onder alle omstandigheden bijblijft. Adolf boog verlegen het hoofd, maar maakte van het aanbod om te gaan zitten, geen gebruik. Met een traan in 't oog bleef ook hij roerloos staan, angstig jagend, en onrustig peinzend over het doel, waarom zijn stervende patroon hèm had doen roepen. Eindelijk bewoog de zieke zich en met eene zwakke stem riep hij: ‘Marie... Frederik!.. Verster!...’

Mevrouw en de geneesheeren wenkten Adolf naderbij te komen.

Zoodra de stervende Adolf herkende, straalde voor een oogenblik een nieuwe glans hem in 't schier uitgedoofde oog, terwijl zijne doodbleeke lippen zich nog tot een' gelukkigen glimlach trachtten te plooien. Bevend reikte hij de hand aan Adolf, en terwijl allen een' kring rond hem vormden, sprak de stervende koopman in afgebroken woorden, doch plechtig:

- ‘Verster',... k heb uw leven nagegaan... 'k heb u leeren kennen... als een degelijk jongmensch... Met mij is 't gedaan..’ Hier kon hij van vermoeidheid niet verder. Na eenigen tijd ging hij voort:

‘Mijn zoon gaatde zaken... voortzetten - maar hij is te jong - uwe ondervinding moet hem leiden, steunen, - maar met aandeel... in de winst, beste vriend; dat is mijn wensch - stemt gij toe?...’

Adolf, die onder die woorden tot schreiens toe bewogen was, had in de eerste opwelling van aandoening en geluk zijnen weldoener in vervoering wel om den hals willen vliegen en uitroepen:

‘Och te veel, te veel, edele Heer, dat heb ik niet verdiend!’ maar een bescheiden gevoel hield hem terug en met een traan in 't oog kon hij alleen antwoorden:

- ‘ô Dank, Mijnheer, mijn eeuwigen dank voor uwe edele goedheid! Ik zal voortgaan te doen wat ik denk mijn plicht te zijn.’

- ‘Goed!’ sprak nog de stervende.

- ‘Hoort gij, Frederik? - *Uw* kapitaal... de kennis van Verster... beiden gelijk aandeel... Geef elkander daarop de hand. - Zoo, het ga u goed... Vaar... wel!’

Eenige uren later had de heer Verwijs het tijdelijke met het eeuwige verwisseld.

Blijmoedig en in de gelukkigste vooruitzichten begonnen, eindigde hij aldus zijn leven onverwacht zeer tragisch, maar tevens indrukwekkend en schoon, een bewijs dat hij zijne rol hier op het wereldtooneel *goed* had opgevat.

XI.

Eenige dagen daarna las vader Verster in koortsachtige opgewondenheid voor de derde maal den volgenden brief aan zijn verbaasd huisgezin voor:

‘Lieve ouders,

Mijn levensdoel is bereikt. Ik zal voortaan kunnen werken voor eigen rekening en een onafhankelijk vrij burger kunnen worden. Wat ik nauwelijks had durven droomen, is nu wezenlijkheid geworden. Hoe gelukkig voel ik mij aldus reeds nu mijn onvermoeid streven bekroond te zien! De heer Verwijs, die zooals ik u voor eenige dagen schreef, door een soort van beroerte werd getroffen, is overleden. Op zijn sterfbed, heeft hij mij bij zich doen roepen, en mij, in tegenwoordigheid der gansche familie gevraagd, met zijn zoon de zaken voort te zetten, en denk eens lieve ouders, dit wel met gelijk aandeel in de winst! Heden is die zaak bij een' notaris geregeld. - Oh, ik kan u niet beschrijven, hoe gelukkig ik mij gevoel! Lieve ouders, ik hoop u dat alles zondag in persoon nader te komen vertellen: 't Is te lang om te schrijven.

Hartelijke groete van uw' zoon
ADOLF.

XII.

- ‘Wat mag er toch te doen geweest zijn?’ hoorde ik eene vrouw aan hare buurvrouw vragen. ‘Kijk eens, de school is al een uur vóór den tijd gedaan! En wat zien de kinders er allemaal vroolijk uit! Zie eens, wat blijde oogen en hoe druk ze ondereen aan 't praten zijn! En ze dragen meestal wat meê!

‘- Maar kijk toch eens, vrouw Bolders, wat schoone boeken en wat al klêeren, kieltjes, broeken, hemden, kousen, halsdoeken!... Wel, heb ik van mijn leven!’

- ‘Och, antwoordde de buurvrouw, dat is alle jaren; maar 't is waar, ge woont hier nog niet lang; het is.....’

Meer kon ik niet hooren, maar door dien uitroep was mijne belangstelling ook meer gaande gemaakt in die vroolijke kinderschaar.

Daar ik over 't algemeen veel van kinderen houd, besloot ik, eens zoo'n kleinen scholier aan te spreken, en te vragen, wat er gaande was.

- ‘Zeg, mannetje, hoe is de school zoo vroeg uit, vandaag?’
- ‘Wel, Mijnheer, 't is 't Nieuwjaarsfeest.’
- ‘Het Nieuwjaarsfeest?’
- ‘Ja meneer, 't is 't feest dat meneer Verster geeft. Dat is alle jaren op den 2^{den} Nieuwjaarsdag. Wij hebben weer koek gegeten en chocolade gedronken, en àl de kinders hebben wat gekregen.... Kijk eens, Meneer, wat schoone broek! Die heb ik van hem gehad!’
- ‘Ah, van Mijnheer Verster... En is dat zoo op alle stadsscholen?

‘- Ja Mijnheer. Zie ginder, in de Langstraat, in dat groot huis, daar woont hij. Hij is ook zoo goed voor de werkmenschen, zegt mijne moeder.’

- ‘Ah zoo, ging ik voort op vriendelijken toon tot het beleefde schrandere knaapje, en hebt ge niets opgezegd of gezongen?’
- ‘Ja zeker, Meneer, wil ik 't eens opzeggen?’ vroeg hij snel.

Toen ik van ja knikte, begon hij:

Verheugd en blij is ieder kind,
En juicht nu om het meest;
Want weder is 't nu 't schoone feest
Van hem, die ons als vader mint...
.....

- ‘Wel jongen, dat is schoon!’ zei ik, en gij zijt een braaf manneke, zie maar, dat ge goed leert, hoor!’
- ‘Ja meneer.’ En hem een tikje op de wang gevende, vervolgde ik mijnen weg.

Mijnheer Verster, die in de Langstraat woont?... maar dat is Adolf Verster van de firma Verwijs en Verster; - zoo dus niet alleen een weldoenervan 't volk, ook een kindervriend... en zonder mij, die nu toch een goede kennis van hem ben, daar ooit iets van te zeggen! Bij de eerste gelegenheid, dat ik hem zie, zal ik het op 't tapijt brengen!

't Zou mij niet verwonderen, of het *gelapte broekje* uit zijnen kindertijd - zijn stokpaardje, tusschen twee haakjes - zal weer voor den dag komen! Maar hoe het zij, goede, edele Adolf, ik bewonder u en heb u zeer lief, en ja, - bij de kennis van uw geschiedenis, verwondert het mij eigenlijk volstrekt niet, dat ze, met *uw* verstand en *uw* hart vooral, op zoo'n wijze eindigt!

Juli 1880.

D.B. STEYNS.

Bladvulling.

Badreizen.

Mevrouw Van Z. wordt daagliks vetter, heeren,
Vijf dochters heeft zij, en die kosten kleeren,
Vijf dochters die toch lang reeds huwbaar zijn.
Hoe zal die goede vrouw uit al heur leed geraken
Nu doet ze een dure badreis naar den Rijn,
Om zich van *embonpoint* en dochters los te maken.

(Naar H. SCHLUPPI.)

De onzichtbare wezens.

DE LEERAAR (met zinspeling op de geesten) ‘Maar ook onzichtbare wezens zijn geschapen geworden. Kunt gij er mij zulke noemen?’

Alles zwijgt.

- ‘Welnu, weet het dan niemand?

SLACHTER'S FRANSKEN (steekt den vinger in de hoogte).

LEERAAR. - ‘Welnu, Fransken?’

FRANSKEN. - ‘De *Trichinen*, meester.’

(Schalk.)

Poëzie.

I.
De gevallen jongeling.[1]

Hoe viel hij uit de hemeltransen,
Als *Lucifer*, een drager van het licht?
Genie, waar zijn de gloriekransen,
Die ge, in zijne eerste jeugd, voor 't dichteroog deedt glansen
Van die nu in dien poel des kwaads te wroeten ligt?
Zijn vroeger wijsheid, breed, verdraagzaam en verheven,
Liet kalmte en kracht hem op het waardig voorhoofd zweven;
Hem spoorde een vlugge geest, een wil vol gloed,
In harmonie vereenigd
Met een aandoenlijk zacht, eenvoudig stil gemoed,
Als zonnevuur, door een zefier gelenigd.
Hij was zijn vaders trots, zijn moeders duurste goed.
Hoe redelijk en tevens hoe bekorend
Was 't denkbeeld van de toekomst voor zijn ziel,
Waarin gedachten, hoog als starren glorend,
Heur klaarte spreidden, door 't mystieke lommer borend,
Dat in dien lelietuin der driften viel.

Die bloemensneeuw, die fleur der lente is weggestoven,
Een pestwolk heeft zijn morgenlicht gedoofd;
Die sterkte werd geveld en deerlijk afgesloofd.
Hij liet zijn paarlenschrijn van gaaf en kunst ontrooven
Door geile vrouwenhand, in 't brassen van den nacht.
Die paarlen zwierden om, in schande en fletse pracht,
Op 't hoofd der Dartelheid, onteerde zegekrone,
En stortten, door haar voet vertrapt, in moer en slijk,
Een nutteloos sieraad der zatgedronken schoone;
O, raap ze weder op, de scherven van uw krone,
Gevallen vorst van 't eeuwig deugdenrijk.

Verloren zoon, afschuwlijk diep gezonken,
Geen fiere grootheid spreekt er in uw trekken meer;
Der blikken tooverstraal is treurig uitgeblonken.
Verveling rekt zich went'lend heen en weer,
In de ijdelheid van uw verwoest geweten,-
In 't puin van uw gesloopte ziel gesmeten.

(1) Uit *Langs ruwe paden* den nieuw aangekondigden bundel van Wazenaar.

Het leven werd u lauw en smakeloos,
De wereld u een vijand, valsch en boos;
En geen verschrikking schudt u uit uw slangenketen,
Geen bliksem scheurt voor u den afgrond bloot,
O slaaf der zonde, o offer van den dood!

WAZENAAR.

1864.

II.
De regenboog.

De storm is afgedreven,
De abeeltwijg ritselt zacht;
De groenvink schudt haar pluimpjes
In 't loover langs de gracht.
Een donk're lucht omfloersde
Der zon getaand gezicht;
Nu lachen dak en molen,
En oogst en vloed in 't licht.
En, tegen op die wolke,
Hoe straalt het torenkruis
Van 't dorpje mijner liefste
Zoo lieflijk op haar huis!

Mij dunkt, ik zie haar ginder
Van aan mijn venster hier:
Zij wandelt op de tuinbrug
Nabij den populier.
De lieve ziet zoo gaarne,
Als 't onweer heeft gewoed,
Hoe los het waterloopje
Door lisch en biezen spoedt;
Hoe op 't heraadmend landschap
Een goddelijke hand
Dien hoogen boog van zege
Aan held'ren hemel spant.

O tooverspel van stralen!
Dat aller oog verblijdt,
En 't schoonste der symbolen
Van zoen en vrede zijt!

O wond're kleurencirkel,
Hoe sluit ge in liefdekring
Haar dorp, haar kerk, haar woonstee,
Met hof en wegeling!
O zevenvoude glorie,
Hoe heerlijk buigt uw krans
Om 't hoofd van mijn beminde!
Hoe spiegelt ge in den glans
Van 't oog van mijn beminde!

WAZENAAR.

1862.

III.
Ziek!...

Zeg, moeder, is het koud daarbuiten
En schijnt het zonneken nog niet?
Moet gij nog steeds uw deurken sluiten
Als gij maar eens naar buiten ziet?

Wat is het droevig, dagen, nachten,
Nu in den zetel, dàn in 't bed,
Vergeefs naar lichaamsrust te trachten
Vergeefs te smeeken door 't gebed!

Ach, droevig ja, zoo steeds te lijden,
En nimmer beternis te zien,
Toch hopend soms op beter tijden:
Genezen?... Zou ik nog?... misschien!...

Misschien?... Zóó tusschen vreezen, hopen,
Zoekt steeds mijn geest naar levensmoed,
Reeds maanden, zijn aldus verloopen,
Reeds maanden... Toch is hopen zoet!

ô Zie! de lente lacht ons tegen,
Met hare geurge frissche lucht,
Misschien brengt zij den hemelzegen
Waarnaar mijn kranke borst verzucht.

Oh! nog wil ik den moed niet derven,
Zoolang ik toch nog leven mag...
Waarom zou 'k in de lente sterven,
Als ik den guren winter zag?

Neen, neen, nog hoef ik niet te beven;
De toekomst staar ik moedig aan;
Wellicht dat in dit aardsche leven
Nog rozen bloeien op mijn baan!...

FRANS DE MEYERE.

1879.
(*Uit 's dichters nagelaten papieren.*)

VI.
Naar Edmund Dorer.

Komen ook al lichtend pralen
Duizend starren aan den trans,
Allen maken met heur stralen
Niet één heldren dag nogthans.

Rozen gloeien hel als sterren,
En de zonne vonkt en lacht,
Maar zijt gij, melieve, verre,
Niets verheldert dan mijn nacht.

Hart en oogen zijn verduisterd,
Gloeit ook voor mij licht aan licht,
Dàn slechts wordt de dag omluisterd,
Zie ik in uw aangezicht.

Komen ook al lichtend pralen
Duizend starren aan den trans,
Allen maken met heur stralen
Niet één heldren dag nogthans.

***

Ach, de helle rozen flauwen,
Zijn ze in nachtfloers schuilgegaan,
Zachte geuren blijven dauwen,
Melden zedig 't voortbestaan.

Rood ook als der rozen kleuren
Liefde's teder-zoete dorst,
Als herinn'ring blijven geuren
Voortbestaan in onze borst.

***

Van des nachtegaals gezangen
Wordt u de beteeknis klaar,
Bladert ge in het boek der rozen,
Hunnen geur'gen commentaar.

Schijnt u 'tgeen de dichters zingen
Over min betwijfelbaar?
Blik in schoone vrouwenoogen
En hun liedren worden waar.

***

Ons verstand verkoor onze oogen
Tot des harten trouwen wacht,
Maar hoe zouden zij 't beschermen
Tegen liefde's toovermacht?

Zij bedwelmt de aanhanklijke oogen
Met der schoonheid straffen drank,
Over de beschonken wachters
Stapt zij 't hart in vrij en frank.

PIET VLUCHTIG.

's Gravenhage.

Sarah Bernhardt.

Niemand kan zich beroemen zóó zeer de algemeene aandacht op zich te hebben getrokken, zoowel door haar uitstekend talent, als door wat men gewoon is te noemen hare grillen, hare ‘excentriciteit,’ als de gevierde tooneelkunstenares wier naam wij boven aan dit opstel schreven.

Het ware moeielijk, in de twee laatste jaren vooral, één fransch tijdschrift of dagblad te openen waarin niet de naam van *Sarah Bernhardt* wordt aangetroffen, hetzij om haar den uitbundigsten lof toe te zwaaien, hetzij om haar over de eene of andere luim te hekelen, soms wel om haar bespottelijk te maken, en heel dikwerf ook om het gepriveerd leven der vrouw te doorwroeten, en met de fransche hoffelijkheid, tevens de gouden spreuk van Talleyrand te vergeten: *La vie privée doit être murée.*

Al dit geschrijf, vóór en tegen, had - we willen 't niet ontkennen - erg onze nieuwsgierigheid geprikkeld. En toen we vernamen dat de wereldberoemde Sarah Bernhardt ook te Antwerpen eene vertooning zou geven - ééne enkele, zei het affiche en het hield woord - wilden wij de gelegenheid niet laten ontsnappen, om kennis te maken met haar die zoo lang reeds het voorwerp aller gesprekken was. Thans ben ik zoo vrij haar aan de lezers van den *Vlaamschen Kunstbode* voor te stellen.

***

Sarah Bernhardt werd in 1847 te Parijs geboren van eene hollandsche moeder, die zeer jong Amsterdam had verlaten om in de groote wereldstad fortuin te zoeken. Ofschoon van joodsche afkomst, wilde de vader van Sarah, dat ze gedoopt werd en men plaatste haar zelfs in een nonnenklooster te Versailles, waar zij hare eerste levensjaren doorbracht. Toen ze op ongeveer vijftienjarigen ouderdom het klooster verliet, dan wist Sarah nog niet wel wát van beiden te kiezen: geestelijke zuster te worden ofwel... tooneelkunste-

nares. - In 't belang der kunst danken wij den goeden inval, die haar aan de laatst genoemde levensrichting de voorkeur deed geven.

Sarah ging dus op het Conservatorium de lessen volgen van twee bekwame meesters Proost en Samson; zij behaalde een prijs bij het eindigen harer studiën, waardoor de deuren van de *Comédie Française* in 1862 voor haar werden geopend.

Haar optreden baarde weinig opzien, en zij verruilde alras de planken van Frankrijks eerste tooneel tegen die van den *Gymnase*, waar ze insgelijks maar korten tijd verbleef. Zekeren avond, dat ze spelen moest, was ze vertrokken zonder dat men wist waarheen. Toen ze eenigen tijd later in Parijs terugkeerde was 't haar natuurlijk niet gemakkelijk eene verbintenis te krijgen - hare wispelturigheid had al de bestuurders met schrik bevangen - maar haar drift tot het tooneel was zóó groot dat ze niet aarzelde op de *Porte St. Martin*, zelfs in het tooneelspel *la Biche au Bois*, op te treden. Zij gelukte er ten laatste in, eene verbintenis voor het *Odéon* te onderteekenen; waar zij op 14 Januari 1867 voor de eerste maal optrad.

Van toen af dagteekent haar eerste bijval; stilaan wist zij de gunst van het publiek te winnen en behaalde in Januari 1869 een zóó schitterend succès in het lieve stukje '*Le passant*' van François Coppée, dat geheel de drukpers haar als eene echte kunstenares vereerde.

Haar werd de schoonste toekomst voorgespeld. Elke nieuwe rol - schepping of herneming - die ze daarna vervulde, was een nieuwe zegepraal, en in 1872 vertolkte zij de rol der Koningin van Spanje in Victor Hugo's meesterstuk *Ruy-Blas* met een zoo buitengewoon talent, dat men haar als het ware verplichtte hare verbintenis, die haar nog voor een jaar aan het *Odéon* hechtte, te verbreken, zoodat ze eenige maanden later voor de tweede maal de planken der *Comédie Française* betrad. Dààr was Sarah Bernhardt op heure ware plaats, dààr kon haar talent zich vrij ontwikkelen, hare krachten toenemen, omringd als zij was door talrijke andere kunstenaars van uitstekende verdiensten.

Behalve aan het modern Tooneelspel, waagde zij zich ook aan

het echte oude Treurspel, en de lauweren die ze plukken mocht in 't vertolken der meesterstukken van Frankrijks grootste dichters, hebben haren naam alom beroemd gemaakt. Sarah wordt gevierd als de eerste tooneelkunstenares van onzen tijd.

Ter herinnering slechts, willen we spreken van hare begaafdheden als beeldhouwster, schilderes en schrijfster, want ofschoon men er verre van af is haar in die verschillende kunstvakken eenig talent te ontkennen, toch zullen de werken die ze op dàt gebied voortbrengt haar nooit de onsterfelijkheid verwerven, en het is zelfs zeer waarschijnlijk dat indien die werken niet met wèlklinkenden naam der tooneel kunstenares Sarah Bernhardt onderteekend waren, zij door eene doodsche stilte zouden worden omringd.

Het overige haars levens is genoegzaam bekend; iedereen herinnert zich inderdaad, hoe onlangs het gezelschap van de *Comédie Française* vertooningen te Londen ging geven, Sarah Bernhardt vooral er met geestdrift werd onthaald en, hoe zij misschien wel ten gevolge van dien buitengewonen bijval, ofwel verleid door de schitterende voorstellen die men haar deed, eene eerste maal haar ontslag gaf van de *Comédie.* Dat ontslag werd gelukkiglijk spoedig ingetrokken, maar sedert eenige maanden was ze nu zoozeer het voorwerp van den spot sommiger Parijzer bladen, dat Sarah bij een eerste gelegenheid opnieuw haar ontslag gaf, welk ditmaal werd aangenomen.

Het mangelde haar natuurlijk niet aan echt vorstelijke aanbiedingen, om in America hare uitstekende gaven te laten bewonderen. Sarah Bernhardt aanvaardde, maar besloot eerst te Londen, te Amsterdam en in de bijzonderste steden van België eenige voorstellingen te geven - en zòò kwam het dat wij op 24 Juli ll. het genoegen hadden haar te zien, te hooren, te bewonderen en toetejuichen, in het schoone tooneelspel *Froufrou*, van Meilhac en Halévy.

Weergeven al het kunstgenot dat we dien avond smaken mochten, daaraan valt niet te denken. Immers, ofschoon *Froufrou* nog niet tot de beste rollen van Sarah Bernhardt behoort, toch zal wel zeker niemand ontkennen dat zij daarin ruim-

schoots gelegenheid vindt om enkele lichtzijden van haar overheerlijk talent op het schitterendst te doen uitkomen.

Ja dàt was wel Gilberte - of liever Froufrou, zooals men haar noemde - het door allen vertroetelde kind uit de groote wereld, onbestendig, grillig, maar immer lief en beminnelijk, - Froufrou, onbekwaam zich met ernstige zaken bezig te houden, alleen levende voor het betooverende Parijs met zijne woelige vermaken en uitspanningen, alleen denkend aan feesten en toiletten, - alleen bekommerd om overal op de éérste plaats te schitteren en van zich te doen spreken. Uiterst lief, recht kinderlijk zelfs, toonde Sarah ons dit alles tot in de kleinste bijzonderheden, met sobere, losse, bevallige gebaren, met een voortdurend schalksch lachje in hare groote schoone oogen, en bij dit alles klonk u eene stem in 't oor, zoo harmonisch, zoo goddelijk schoon, dat men ze niet ten onrecht bij eene bekoorlijke muziek heeft vergeleken.

Oneindig was het verschil tusschen de Gilberte der twee eerste, en de Gilberte der drie laatste bedrijven. Gewaar wordende dat zij, door het najagen der wereldsche vermaken, haar plicht in 't huishouden verwaarloost en zij allengs den afgrond der echtbreuk nadert, besluit Gilberte - thans Mevrouw de Satorys - hare plichten als echtgenoote en moeder te vervullen zooals het behoort en voortaan uitsluitend voor haar gezin te leven. Maar helaas! hare plotselinge verandering doet haar echtgenoot en hare zuster glimlachen: datgene, waartoe men in 't begin haars huwelijks zulke vergeefsche pogingen had aangewend, Gilberte uit de wereld en in den huiskring te houden dàt aanzien beiden nu als totaal onmogelijk en onvereenigbaar met haar geluk. Froufrou die zich met 't huishouden zou inlaten, neen! ook dàt kon niet anders dan een voorbijgaande gril van de lieve Froufrou wezen. Men raadde haar dus aan in de wereld te blijven verkeeren, des te meer daar het huishouden op voorbeeldige wijze werd bestierd, door hare zuster Louise, welke, op Gilberte's aanzoek, die taak op zich genomen had.

Doch van dit oogenblik af onstaat er een vreeselijke twijfel in den geest van Gilberte: zij verdenkt haren echtgenoot en

hare zuster van geheime betrekkingen; zij worstelt om die verdenking van zich af te werpen; zij zou willen twijfelen; maar het hooren uitspreken van den naam van Louise is voldoende om haar zenuwachtig gestel te schokken, hare jaloerschheid weer op te wekken. Dit vooral wanneer ze verneemt dat Louise een schitterend huwelijk afwijst ‘enkel om voor 't geluk van Gilberte en haar huisgezin te blijven leven.’ Die arglooze bekentenis van Louise wordt door de ijverzuchtige vrouw verkeerd opgevat; neen! denkt zij, er is geen twijfel meer mogelijk: Louise heeft mij mijne plaats bij man en kind schandelijk ontnomen! Gilberte bezit schier zich zelve niet meer, en barst, na lang hare gevoelens te hebben onderdrukt, eindelijk in hevige gramschap tegen hare zuster uit. Louise wil zich verdedigen, vruchteloos! Gilberte luistert naar niets, hare jaloezie is veranderd in woeste drift, in blinde razernij.

Onbeschrijflijk is de indruk hier door het spel van Sarah Bernhardt op het publiek gemaakt, dat angstvol en met gespannen aandacht deze zoo aangrijpende scène volgde.

Tot driemaal toe werd de groote artiste onder daverende toejuichingen op het tooneel terruggeroepen, en wèl verdiend was die bijval, want het schijnt ons bepaald onmogelijk méér dramatische kracht aan den dag te leggen, dan Sarah Bernhardt in dit slottooneel van het derde bedrijf uit *Froufrou.*

Sommige personen vonden dat haar spel een zweem van overdrijving had; wij kunnen dit gevoelen niet deelen. Zóó, en niet anders moet eene vrouw zijn, met een karakter als Froufrou in een dergelijk oogenblik. Die vrouw vergeet als het ware dat zij vrouw is om veel eerder eene helsche furie te gelijken, of eene razende leeuwin die men van hare welpen wil berooven!

Treffend, diep aangrijpend was ook, in het vierde bedrijf, de vreeselijke ontmoeting der gevallene Gilberte met haren echtgenoot, vooral het tooneel waar zij zich wanhopend aan hem vastklampt om hem te beletten in tweegevecht te gaan.

Het stervenstooneel in het vijfde bedrijf - Froufrou sterft bij haar kind, in de armen van haren echtgenoot, die haar vergeving schenkt - heeft ze zeer natuurlijk, vol echte

natuurwaarheid en tevens ideaal schoon weergegeven. - Echt meesterlijk! - Men zag het levenslicht langzaam in haar uitdooven, zonder veel schokken of bewegingen, eene zenuwachtige rilling van het lichaam, een krampachtige trek om den mond, een flauwe blik van hare vroeger zoo helder tintelende oogen, een laatste zacht gemurmel en het hoofd valt levenloos achterover... Een stille zachte dood. Menig ander tooneel nog had hier dienen te worden aangehaald, maar waartoe noodig? wie Sarah Bernhardt niet zag kan zich toch nooit een dedkbeeld vormen van haar onvergelijkbaar talent; wie haar evenals wij mocht bewonderen zal gereedelijk het oordeel der fransche pers bijstemmen, die haar de grootste tooneelkunstenares van onzen tijd noemt.

EDW. VAN BERGEN.

Boekbeoordeeling.

I.
Baas Colder, door Teirlinck-Styns, Brussel, X. Havermans, 1879, 156 bladz. Eng. 8°. - Prijs Fr. 2.50.

Op eene andere plaats hebben wij alreeds gezegd, dat als *Baas Gansendonck* het voorbeeld van den verwaanden dorpeling is, *Baas Colder*, van zijnen kant, als type van den schrokkigen boer, van den dorps-Harpagon gelden mag. Dit oordeel is door anderen ten volle bijgestemd: een bewijs, meenen wij, dat bedoeld personagie door de schrijvers zeer goed voorgesteld werd.

Men zou geneigd zijn om te zeggen, dat er wat *al* te veel zorg aan Colder besteed is ten nadeele der overige handelende personen; maar er hoeft geen langdurig vergelijken om er zich van te overtuigen, dat zij allen, in plaats van min of meer gekarakteriseerd te zijn, integendeel niet veel hoogere waarde hebben dan als matte figuren, wier bewegingen niet levendig genoeg zijn om waar te kunnen heeten.

Het dieper bestudeeren van menschen en zaken is een hoofd-

punt waarop men wel dringend de aandacht der heeren TEIRLINCK en STYNS inroepen mag; want de lieden welke zij ons voorstellen bewegen zich niet altijd los en natuurlijk genoeg, terwijl hun spreektrant in de meeste gevallen ook weinig overeenstemt met dien van het dagelijksche verkeer. Met zich daarop ernstig toe te leggen, zouden de schrijvers van *Baas Colder* eenen machtigen invloed op hunne lezers winnen; en dit schijnt hun niet ongemakkelijk te moeten vallen, als men slechts in aanmerking neemt hoe zwierg maar zorgvol zij ons allerlei natuurtafereelen voor de oogen weten te tooveren en de innigste gewaarwordingen hunner personagies bevattelijk te maken. Die zelfde nauwgezetheid, aan Bruno, Martha, Clara en Colders koewachter besteed, zou van het boek bijna een meesterstuk hebben gemaakt.

Van die beschrijvingen gewagende, zal het niet overbodig zijn hier op het goedgelukte verhaal van den brand van Colders hoeve te wijzen, en meer nog op de avondnatuur die voorkomt op bladz. 83 en als een staaltje van der schrijvers trant mag worden medegedeeld:

'Buiten was de lucht verhelderd, doch de zon reeds weggezonken; ze liet nog enkel eene bloedroode streep boven de kim achter.

Bruno keerde terug langs het boschje.

De beukeboomen lieten regelmatig de druppels van hunne bladeren op de elzenstruiken vallen, met luid en eentonig triptrap.

De kille avondlucht verkoelde spoedig het brein van Bruno.

De wegel was gansch slijkerig geworden; meer dan eens gleed de jongeling uit, en de graanhalmen, langs weerzijden den weg, schudden hunne watervracht op zijne kleederen af....'

Is dat niet levensfrisch en treffend van waarheid? En zou het te veel overdrijving zijn, de heeren TEIRLINCK en STYNS als natuurschilders nagenoeg op dezelfde lijn als CONSCIENCÉ te stellen? Daarom vooral doet het ons spijt de personen zoo bleek, zoo boekerig te vinden. Met moeder Martha als bijge-

loovige oude vrouw wat zorgvuldiger af te werken hadden de schrijvers eene beste gelegenheid gevonden om in dat vak een model te leveren.

Mogelijks zal men daar tegen inbrengen dat Colder, als hoofdpersoon van het verhaal, er onder zou geleden hebben; doch dit ware voor den duizendsten keer zich gaan steunen op een fransch roman-princiep, oneigen aan ons land, en strijdig daarenboven met de vlaamsche manier van menschen en zaken te beschouwen. Al is het ook waarheid, dat een hoofdpersoon meest altijd niet anders wezen moet als de spilwaarrond het heele bedrijf zich beweegt, toch belet er niet dat de neven gangers ook hunne persoonlijke eigenwaardigheden hebben en ze bij elke gelegenheid laten waarnemen, noch dat die onderscheidene karakters, zonder den hoofdpersoon in de schaduw te stellen, wel eens het zijne kunner overtreffen.

Er zijn ons twee schrijvers bekend, die dit kunstbeginsel opperbest begrepen en aangewend hebben: het zijn CH. DICKENS en MULTATULI. De *Wouter Pieterse* van dezen laatste is en blijft een hoofdfiguur, al zijn ook *Pater Jansen*, *moeder Pieterse* en de huis- en familieleden van den groothandelaar der Heerengracht bijwijlen nauwkeuriger afgeschetst dan de belangwekkende kleine *Wouter* zelf. - In het werkelijke leven gaat het ook zoo: een man van belang, een overvlieger om het even in welken stand, is zulks meestal door den aard der *zaak* waarin hij onderscheiding zoekt en vindt; - maar niet, zooals de fransche romanhelden, door zijne eigene, persoonlijke hoedanigheden, welke, zelfs in dàt voorkomende geval, niet al te breed van die zijner eenvoudigste tijdgenooten of bewonderaars afgewijderd liggen... ‘Poëzie, heeft SLEECKX ergens gezegd, ligt overal in verborgen; maar men moet ze weten te vinden,’ en dat is eene opmerkelijke waarheid en tevens een grondbeginsel onzer aloude Vlaamsche kunst, zoo weinig, helaas! van toepassing op ons letterkundig gebied, en zoo sterk verdrongen ook door de ziekelijke nabootsing van fransche vormen en strekkingen!

Indien wij aldus in beschouwingen zijn uitgeweid, en voorbeelden naast principepen aanhalen, dan doen wij het alleen om te bewijzen hoeveel belang wij stellen in het pogen der heeren TEIRLINCK en STYNS. Met hunnen vloeienden, dichterlijken stijl, waaruit zij niet, als sommige anderen, hart en gevoel verbannen, om het koele, ontledende hoofd alléén te laten spreken, hebben zij ongetwijfeld eene schoone toekomst te verwachten. Daarom roepen wij hen toe: gij hebt reeds de gave van goed en smaakvol te werken, beproeft het nu om in uw vak *uitstekend* te worden!

Brugge.
K.D.F.

II.
Russische Idyllen. Nachgelassene Novellen von Karl Detlef. (Klara Bauer). Breslau und Leipzig. Verlag von S. Schottlaender. 1880.

In den zomer van 1876 overleed te Breslau eene der meest begaafde vrouwen van Duitschland. - Klara Bauer, in de letterkundige wereld meer bekend onder haar pseudoniem *Karl Detlef*, onderscheidde zich aanvankelijk alleen in 't beoefenen der toonkunst. Als muziekleerares in eene voorname adelijke familie van Rusland, verbleef Klara aldaar verscheidene jaren en had er gelegenheid niet alleen de zeden der groote wereld, maar door reizen ook de zeden en gebruiken van het volk in de verschillige streken van Rusland te leeren kennen[1].

Het eigenaardige van het Russische leven trof haar zóó zeer dat, wanneer zij later in haar vaderland was terruggekeerd, zij de pen opnam om hare indrukken en waarnemingen te

(1) Nadere biographische bijzonderheden omtrent Klara Bauer kan men vinden in eene belangwekkende studie van Gustaaf Segers, verschenen in *de Toekomst* van 1879.

boek te stellen. Terecht koos zij daartoe den novellistischen vorm. De eerste novellen waarmede zij, als *Karl Detlef,* in de letterkundige wereld optrad, genoten een stillen, maar echt degelijk en bijval. Daardoor aangemoedigd, liet de begaafde schrijfster opvolgentlijk nog een zestal novellen en een drietal uitgebreide romans het licht zien. En gewis zou zij aldus nog menige schitterende perel aan Duitschland's letterkroon hebben gehecht, zoo niet de dood dat heerlijk talent in zijne volle scheppingskracht was komen uitdooven.

In Klara Bauer's nalatenschap werden nog een paar voortreffelijke onuitgegeven novellen gevonden, die, kort na haren dood, onder den titel: RUSSISCHE IDYLLEN bij Schottländer werden uitgegeven. Dàt was zeker wel de schoonste lauwer, dien men het graf der geliefde schrijfster neerleggen kon! En dat zulks wel ontegensprekelijk het gevoelen van het Duitschlezend publiek is, bewijzen de verschillige uitgaven die dit werk reeds heeft beleefd.

Een hoofdtrek van Detlef's novellistisch talent was de scherp afgeteekende individualiseering harer personen, de nauwgezetheid, waarmede zij zoo natuurgetrouw de Russische wereld voor de verbeelding wist te tooveren.

De eerste der twee in dezen bundel vervatte novellen draagt daarvan vooral het bewijs. 't Is om zoo te zeggen ééne beeldengalerij van 't begin tot het einde. En 't zijn geene enkel door de fantazie geschapen beelden, maar oprecht menschelijke figuren, die de schrijfster met gewetensvolle zorg bestudeerd en geschetst heeft. Dit verhaal, het uitgebreidste der RUSSISCHE IDYLLEN heet '*Meine Nachbarn auf dem Lande.*'

Julia Petrowna, eene fijnbeschaafde, edeldenkende jonkvrouw uit de Russische aristokratie, vertelt ons daarin over een paar familiën, die zij op haar eenzaam gelegen buitenverblijf te Didwina heeft leeren kennen. Uit de verhouding die tusschen haar en hare naburen ontstaat, alsook uit de opmerkingsvolle karakterschildering, vloeien de onderscheidene tooneelen en toestanden voort, die wel niet zeer buitengewoon, maar daarom niet te min boeiend en echt oorspronkelijk zijn.

In de eerste plaats maken wij kennis met Madame Surkoff en hare vriendin Mademoiselle Annette, twee quasi-nihilistische dames, de twee belachelijkste emancipatie-typen, die men zich inbeelden kan. Van huis- of familieplicht heeft geen van beide het minste begrip; daarentegen leggen zij zich met dollen, zelfverblindenden ijver op de studie der zoogezegde ‘hoogere wetenschappen’ toe. Hierin helpt haar een zekere professor Muffin, een nihilistische gelukzoeker van de ergste soort, die bij de dames hollen bluf en woordenkramerij voor ‘wetenschappelijke degelijkheid’ weet te doen doorgaan en ze ondertusschen op de ellendigste wijze exploiteert. Met Monsieur Muffin studeeren zij natuurwetenschap, ofschoon geene van beiden wellicht niet eens tarwe van haver onderscheiden kan! Zij studeeren ook de wiskunst en zelfs de sterrenkunde, wat niet belet dat zij zich in petto toch liever door Mr Muffin een roman van Ponson du Terrail laten voorlezen.

Te betwijfelen is het, of het inzicht der schrijfster is geweest hier over de ‘nihilisten’ een algemeen oordeel uit te brengen; maar zeker worden zij - vooral op bladz. 98 en 99 - in geen voordeelig daglicht gesteld. Inderdaad ‘een zonderling volkje!’

Tegenover dit interessant drietal is het lieve beeld van Lubinka ons eene alleraangenaamste verschijning. Deze bevallige blondine is de zestienjarige nicht van Madame Surkoff, met wie zij echter, evenmin als haar verloofde, de knappe Sergey, - ook een neef van de Surkoff's - volstrekt niet sympathiseert. Die Lubinka is een weesmeisje, dat bij hare grootmoeder, eene wijze verstandige vrouw, werd grootgebracht en alzoo veel meer van 't huishouden en 't rozenkweeken houdt dan van al de geleerde wartaal die Muffin bij 't les geven tot de kleine Katja spreekt. Katja is Mad. Surkoff's tienjarig dochtertje dat door zijne verdwaalde moeder ten slotte op de schandelijkste wijze wordt verlaten, als zij, door Muffin geruïneerd, het land is ontvlucht.

En wat een beminnelijke figuur is die oude grootmoeder van Lubinka, de even goedhartige als weldenkende vrouw Bogdanoff! Een schoon, een treffend levensbeeld.

Het tweede verhaal der RUSSISCHE IDYLLEN is niet zeer omvangrijk en als inhoud ook minder idyllisch. Het heet: '*Das Russische Landleben*' en levert ons eene in menig opzicht belangwekkende schets van de volkszeden in de steppen van Zuid-Rusland, sedert de afschaffing der lijfeigenschap. De brutale hardvochtigheid sommiger ultra-egoïstische grondbezitters, tegenover hunne onderhoorigen, worden daarin op voortreffelijke wijze aan de kaak gesteld. Verder bewondert men in deze schets dezelfde diepte van karakterstudie, hetzelfde talent van typische schildering.

Men kan niet zeggen dat de stijl dezer novellen gansch tot de moderne richting behoort; maar daarin toch ligt reeds een duidelijk streven naar den lossen natuurlijken verteltrant, die de voornaamste voortbrengselen der goede realistische school kenmerkt.

Immer het *schoone* met het *ware* huldigend, heeft de betreurde schrijfster, bij de keuze harer stof, stellig aan Goethe's gouden regel gedacht:

'Greift nur hinein in 's volle Menschenleben!'

A.J. COSYN.

Het 'Concert National' te Brussel.
- 21 Juli. -

In mijne vorige bespreking van den *Oorlog* heb ik met een enkel woord herinnerd aan de drij buitengewone Nationale Concerten, welke deel moesten maken van het programma onzer Jubelfeesten en waarvan ons gouvernement de inrichting had toevertrouwd aan de brusselsche Vereeniging van het *Concert National.*

Het geen toen *zeker* was, is het thans niet meer: integendeel, het *Concert National* is ernstig bedreigd, niet alleen in zijne gemelde buitengewone feesten, maar, wat erger is, in zijn voortbestaan als echt *Nationale* instelling.

De worsteling te Brussel is hevig; en, wanneer men nagaat dat het *Concert National* om zoo te zeggen onze eenige verschansing is in de cosmopoliete hoofdstad, en dat de invloed dien zij als zulkdanig uitoefent op de muzikale begrippen van het brusselsch publiek alles behalve geruststellend is voor onze tegenstrevers; - wanneer men daarbij inziet dat deze Vereeniging in de laatste tijden de ondubbelzinnigste blijken heeft gegeven, niet alleen van hare degelijkheid als korps, maar ook van hare gewichtigheid als strijdend element, dan zal het niemand verwonderen dat zij thans tot algemeen mikpunt verstrekt aan al wat onze nationale richting rechtstreeks of onrechtstreeks vijandig is. - Het *Concert National* staat sedert eenigen tijd de centraliseerende strekking machtig in den weg, het ordewoord schijnt thans gegeven: die hinderpaal moet weggeruimd: alle doeltreffende middelen schijnen daartoe dienstbaar.

Alle kansen zijn echter nog niet verloren, de toestand is niet hopeloos. Doch thans dienen flink de handen uit de mouwen gerept, om de geheime tegenwerking tekeer te gaan en het goede recht te doen zegevieren. Weerstaat de jonge instelling nog dezen beslissenden aanval, dan zal zij sterker dan ooit uit den slag komen. Deze strijd is voor haar eene kwestie van *zijn* of *niet zijn* van blijven, of verdwijnen. - Wachten wij met hoop de gebeurtenissen af.

Dat toch het eerste *buitengewoon concert* heeft kunnen plaats hebben, dit alleen was reeds eene belangrijke verovering, waarbij een talrijk opgekomen publiek zich met geestdrift heeft aangesloten. Het zoo ruim als prachtig Eden-Theatre, waar het *Concert-National* dit eerste feest gaf, was onder en boven goed bezet door eene uitgezochte menigte, waaronder men meestal onze jonge toondichters opmerkte.

Deze laatste bijzonderheid zegt wel iets voor de beteekenis van dit Concert, hetwelk onder alle opzichten verdient gerekend te worden bij de groote muzikale plechtigheden van ons Nationaal Jubelfeest.

Na een onvoorziene en eenigzins vrijpostigen uitval van het orkest met de *Brabançonne*, opende het feest met Willem De Mol's concer-Ouverture, '*Hulde aan Nederland.*' Fier en zwierig van melodie, welig van orkestratie en levendig van rythmus, maakt dit stuk immer een grooten indruk. Het bewijst dat onzen betreurde Willem niet alleen eene groote ervarenheid in de techniek der kunst bezat, maar dat hij ook een goed, dichterlijk en eigenaardig kunstkarakter aan zijne scheppingen wist te geven. Het werk is geschreven in een breeden begeesterden stijl, die nochtans de eenvoudigheid van middelen niet uitsluit. Het koloriet is warm, de vorm is edel, en de behandeling van het

onderwerp vol fijnheid en eigen vinding; het geheele stemt feestelijk.

Een *Concerto voor Piano* van Ch. Bériot werd uitgevoerd door den componist zelven. Dit werk is eigentlijk... geen werk; het heeft al de gebrekkige eigenschappen eener oppervlakig voorbedachte pianisten-improvisatie! Zonder belang als orkestrale behandeling, en evenzeer als onderwerp.

Indien men door *Concerto* verstaan wil: een stuk dat den virtuoos toelaat zijne technieke vaardigheid te doen gelden, dan is De Bériot's werk een *goed concerto,* want fouten tegen de zoogezegde harmonie lieten er zich niet in bespeuren. Daarentegen kwamen de instrumentale zwarigheden, excentriciteiten en... platheden allerbest uit. Wat den virtuoos aangaat: *il chasse de race;* hij is een beschaafd muzikant, een fijn artist, met gevoel en echten kunstzin begaafd; daarvan getuigde zijn schitterend, zwierig en smaakvol spel. Ook, de bijval dien *hij* (niet zijn stuk, hoop ik) verwierf, was wel verdiend.

Hierna zong de heer Warot een aria uit het zangspel van K. Hanssens: *Le Siège de Calais.* Zonder eene veropenbaring te zijn op het gebied der dramatische muziek, mag dit werk, beoordeeld naar het voorgedragen fragment, beschouwd worden als eene belangwekkende bijdrage tot het genre *Opera,* zooals dit over vijf-en-twintig jaren werd beoefend. Het onderscheidt zich door zuiverheid van stijl en een warm koloriet. Den lof maken van den heer Warot is overbodig; weinige zangers die hem evenaren zoo voor den malschen gloed zijner prachtige stem, als voor de uitdrukvolle fijnheid zijner voordracht.

Het Tweede Deel van het feest begon met den *Kermisdag*, eene symphonie van onzen reeds zoo gunstig bekenden Jan Blockx. Dit werk, dat eenige maanden geleden, voor de eerste maal te Hamburg ten gehoore werd gebracht en thans, met eenige veranderingen, voor 't eerst in België uitgevoerd werd, was, als omvang en ook als onderwerp, het voornaamste nummer van het programma. Een zeer belangwekkend gewrocht, inderdaad.

Het omvat in éénen kader drij Vlaamsche tafereelen, voor groot orkest, onderling verbonden door het hoofddenkbeeld dat in zijnen titel besloten ligt. Het eerste tafereel, *De vroege morgend,* schetst het aanbreken van den dag, niet nagegaan van uit het verster der slaapkamer, maar bijgewoond in het wijde openveld, - niet door een dichter, maar door een ganschen zwerm bontgesmukte en romantisch begeesterde herders en herderinnetjes: *c'est une idylle...* - Van af de eerste maten ruischt er zacht uit eene onbestemde wemeling van het snaarkwartet, een *apassionata* liefdethema, niet zeer eigenaardig van vorm maar

daarom niet ontbloot van uitdrukking. Dit thema, evenals het blijzinnig kermissujektje dat een weinig later verschijnt in de altos, is in allerlei vormen door heel het werk geweven, en m.i. niet altijd doelmatig, niettegenstaande de onbetwistbare orkestrale kennis waarmede het bewerkt is. - Stillerhand krijgt de kleur van 't orkest eene meer bepaalde tint, en een vinnig dialoogje tusschen violen en cellos brengt plotselings leven in de wemeling; dat begint aangenaam te wriemelen, en mocht zulks volgens mij wel wat langer doen. Er tintelt daar een lief vlammetje, waaraan het liefdemotief schielijk vuur vat, om zich met geweld op den voorgrond te plaatsen. Heel het orkest wordt onweerstaanbaar medegesleept in den slotzin van het thema, die den overgang maakt naar het *Allegretto pastorale.*

Hier is het kermissujekte voor goed aan de beurt; vlug van zwier, ontwikkelt het zich zeer eigenaardig in eene oneindigheid van woelige uitgalmingen. Ontbreekt het den herdertjes wellicht aan flink humor, de herderinnetjes hebben vrolijkheid te koop. De muziek van Jan Blockx is over 't algemeen een beetje vrouwelijk: ietwat sentimentaal zonder veel diepte; over het geheele stuk hangt iets opgeruimd landelijks, iets onschuldigs, dat zeer aangenaam stemt, maar geen blijvenden indruk achter laat. - Een breede vurige opwelling van het liefdethema sluit dit eerste gedeelte, dat op zich zelve beschouwd, wel wat te kort is; het tafereel is veeleer eene *schets.* Het *Allegretto,* tegenovergesteld aan den aanhef en het slot, is, van een zuiver muzikaal standpunt beoordeeld, wat te veel uitgebreid; dat maakt de bijzaak te belangwekkend. Van een algemeen standpunt beschouwd als opvatting heeft het daarentegen geen gewicht genoeg, en schijnt enkel een voorwendsel om het liefdethema tweemaal met *muzikaal* effekt te kunnen plaatsen. Het denkbeeld, dat den toondichter klaarblijkelijk tot grondslag heeft gediend, is m.i. niet zeer doeltreffend uitgewerkt: er is geen crescendo van gevoel, en de finale uitstorting mist hare oorzaak, even als de eerste zonder reden schijnt.

Het tweede tafereel is getiteld: *Ter Kerke!* Het vangt aan met een eigenaardig thema in contemplatieven vorm, voorgesteld door de basviolen *con sordini*, hetgeen wèl gelijkt op een orgel-prélude bij middel van het *grondspel.* Het effekt daarvan is zeer doeltreffend: dat stemt rustig en afgetrokken. De orgelkleur die Blockx betracht heeft in het daaropvolgend koraal, is minder goed gelukt: zóo klonk nooit een kerkorgel. De hoornen b.v. vereenzelvigen zich hier geenzins met de overige speeltuigen, er ontbreekt homogéneïteit in de zamenkoppeling dier timbers; wellicht is de wijze van koppelen daar voor iets tusschen.

Het grondspel herneemt zijn log vloeiend thema, dat ditmaal in imitatie overgenomen wordt door altos en violen; eene tweede stroof van de koraal volgt hierop, en leidt tot eene gelukkige combinatie dier twee sujekten. Dat gaat zoo voort gedurende eenigen tijd. De algemeene kleur van het orkest in heel dit tafereel ware wel wat soberder te wenschen; er is te veel licht, te veel zonneschijn tusschen dat alles, het teekent zich niet genoeg af tegen de andere deelen. om al den indruk te kunnen maken die er door betracht is. Zeer waarschijnlijk ligt dit nog meer aan het harmonieke koloriet, dan aan de eigentlijke timbertinten. Het liefdethema komt hier terug als een dringend gebed, dat zeer hartelijk opwelt maar aan innigheid ontbreekt. De gemoedelijke zet voor drij cellos, uitmuntend van warmte, valt teenemaal buiten den kader van het tafereel, het gedacht is daar wel verre van de *kerk* zoo niet van *God.* Wat vooral verwonderlijk en aanmerkenswaardig is, het liefdethema ontwikkelt zich hier in eene veel levendiger kleur, met eene veel zwierigere fantazie dan in het voorgaande tafereel, en het eerste orgelmotief heeft goed daaronder te komen brommen, die indruk is profaan. Eene combinatie van de drij themas waarop dit tafereel zich beweegt - combinatie die als contrapuntische werking zeer goed mag heeten maar haar bedoelde massief mist - leidt naar eenen breeden schitterenden uitval van het orgel in *grootspel*, doorvlochten met harpenakkoorden; daarboven komt ten slotte plotselings het kermisdeuntje schateren met uitbundige dartelheid. - Als muzikaal werk is dit tweede tafereel zeer schoon al heeft het als gedacht niet veel bijzonders; het bewijst eene zeldzame wetenschap der orkestratie.

Het derde tafereel, *Ter kermis!* is verreweg het beste, als onderwerp, als opvatting en als behandeling. Het heeft nochtans het gebrek niet juist geproportionneerd te zijn, doordien het te veel onderafdeelingen behelst, welke allen eene min of meer groote beteekenis verkrijgen in het geheele, en daardoor den algemeenen indruk verzwakken. Het is een tafereel waarin verschillige tooneelen voorgesteld worden, die, onder een muzikaal oogpunt, allen onafhankelijk zijn van elkander, hoewel onderling verbonden door één zelfde denkbeeld: *Kermis.*

Het vangt aan met een vlugslingerende *scherze* op het kermissujetkje. dat los en luchtig zich thans teenemaal op het voorplan plaatst. Het liefdethema vertoont zich nogmaals. Eene vrij lang volgehoudene afwisseling van trager en sneller tijdmaten, naarvolgens het liefde- of het kermismotief aan het woord komt, gevoegd bij het periodieus terug komen van dezelfde uitgalmingsformulen, geeft aan dit gedeelte een

eenigzins gerekt voorkomen; de gestadige crescendo van klank waarin het behandeld is, en die zich besluit in het *Drinkliedeken*, is onmachtig om dit effekt geheel weg te nemen.

Dit *Drinkliedeken* is een echt pereltje, zoo van vorm en stijl als van orkestratie. Boertig is het niet, maar lief en luimig; men is wèl op den buiten, doch men zingt en drinkt er deftig. Het stukje is vol leven en zwier, die stillerhand uitgelatenheid worden, om eindelijk zich te herscheppen tot eene luidruchtige uitspatting van vreugde. De *Scherzo* herneemt wederom, met het gekende sujektje dat afwisselt met het liefdethema; eene vluchtige herinnering aan het oud vlaamsch volkslied: *Er ging een paterken langs den kant* komt dit plotselings afbreken, maar met een nieuw vuur en hartstochtelijker dan ooit schiet het grondmotief op in toenemend *accelerando*, om eindelijk neder te komen op de *Wals* die, woelig en woest van zwaai, een nieuw tooneel voor den geest van den aanhoorder komt tooveren. Dit alles is zeer gelukkig.

Die *Wals* is lief en eigenaardig gedraaid alhoewel misschien een beetje onsamenhangend als vorming. Hierna komt het *Paterken* op het voorplan, en het orkest zwiert zich los in een luchtigen rondendans; deze schuift nochtans weer terstond op den achtergrond, om plaats te maken voor het liefdethema, dat hier gezamentlik met de *Wals*, zijn laatste woord komt doen. Bij tusschenpozen verneemt men nog gedurende eenigen tijd in de verte eenige fragmenten van het kermismotief en van het volksliedje, en alles verdwijnt stil en onmerkbaar als een droombeeld.

Wat wij te vergeefs in het nieuwe werk van Blockx hebben gezocht, is een effekt dat aangrijpt, een zet die medesleept. De uiterste kieschheid der orkestratie en de uitnemende frischheid der harmoniën verschoonen zeker veel, maar zijn zij wel voldoende om de ontbrekende warmte in de doordrijving van een thema te vergoeden? Te meer, meest al de vormen zijn er klein; daarvan het grillige, van contrast ontblootte effekt dezer tafereelen, en de brokstukken-indruk dien men ervan mededraagt.

Wanneer wij dit nieuw werk beoordeelen van het standpunt der voorgaande voortbrengselen van Jan Blockx, dan dient er althans een merkelijke vooruitgang te worden aangestipt, niet zoozeer nog als opvatting dan wel als behandeling. Blockx heeft gewonnen in de breedte, moge hij nog zooveel winnen in de diepte.

De twee stukjes voor piano-solo: *La ronde de nuit* en *Le courrier*,

uitgevoerd door Ch. De Beriot, hebben nog al effekt gemaakt dank aan de fijne vertolking.

Tot slot van het feest volgde de Cantate: *Camoens,* van De Pauw, een werk voor groot orkest, koren en soli, bekroond in den prijskamp van Rome in 1879. De orkestratie van dit werk heeft niets buitengemeens, en de vorm nog minder. De koren maken uitzondering, enkelen zijn vol effekt, bijzonder het groot mannenkoor, hetwelk dan ook met een buitengewonen samenhang en eene ongemeene fijnheid van schakeeringen werd uitgevoerd. Ook de soli zijn niet zonder goede hoedanigheden onder opzicht van behandeling. Zij werden gezongen door Mej. Botman en M. Warot. Mej. Botman heeft eene heldere gloedrijke stem, en hare voordracht is vol gevoel.

In afwachting van het tweede Concert National roepen wij een *Goedheil* toe aan al wie bijgedragen heeft tot het welgelukken van dit merkwaardig feest. Een hartelijk *bravo*! aan het orkest, dat zich, voornamelijk in het werk van Blockx, op eene zeldzame hoogte heeft getoond, en inzonderheid aan zijn leider, Hendrik Waelput, de Vaandrig der nationale toonkunstbeweging in de cosmopoliete hoofdstad.

EDWARD KEURVELS.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Men verwondert zich terecht in de letterkundige wereld, dat de uitspraak der Jury in zake den 5jarigen Staatsprijs voor de literatuur, en den 3jaarlijkschen voor de tooneelletterkunde zich zoolang wachten laat.

- In de lijst der jongste benoemingen in de Leopoldsorde op onderwijsgebied, treffen wij de volgende namen aan, in de letterkundige wereld bekend: D. Sleeckx (Brussel), A.C. Vander Cruyssen (Brugge), L. Billiet (St-Nicolaas), De Vreese (Antwerpen), Minnaert (Gent), Haegens (Antwerpen), Van Neste-Vitse (Oostende).

- Algemeen wordt de wensch uitgedrukt dat thans, ter gelegenheid van het Nationaal Jubelfeest, ook het eerekruis der Leopoldsorde zou worden verleend aan Vlaanderen's

hoofddichteres, de thans 75jarige Mevrouw *Van Ackere*, *geb. Doolaeghe.* Deze verdienstelijke vrouw, die sedert een halve eeuw de vaderlandsche letterkunde tot roem en eer verstrekt, heeft op die onderscheiding sedert lang het onbetwistbaarste recht. Ons Staatsbestuur hoeft er thans niet meer tegen op te zien eene vrouw te decoreeren, vermits onlangs toch voor de fransche schilderes Rosa Bonheur eene uitzondering op den regel werd gemaakt.

- De stad Amsterdam heeft op haar budget voor 1881 eenen post gebracht van 2,000 gl. als subsidie ten behoeve van de Nederlandsche Tooneelschool.

- De gekende dichter, priester Schaapman, is tot lid der Tweede kamer van Nederland benoemd geworden.

- Bij middel eener openbare inschrijving zal op het graf van J.J. Cremer een monument worden opgericht. - Naar men verneemt, zegt de *Nieuwe Rott. Courant*, hebben zich reeds meer dan zeventig vrienden en vereerders van Cremer aangemeld bij den heer H. De Veer te Amsterdam, met bereidverklaring om in hunnen kring mede te werken tot de oprichting van een blijvend herinneringsteeken aan den gewaardeerden kunstenaar.

- Te Tours is zondag met veel plechtigheid het standbeeld van Rabelais onthuld.

- Te Clermont-Ferrand zal den 5^{n} September een standbeeld van Blaise Pascal onthuld worden.

- Het uitgeven van nieuwsbladen voor een weldadig doel wordt een modeartikel. Parijs was de eerste die de proeve nam met de *Paris-Murcie*, daarna Murcia met *Murcia-Paris*, Weenen met de *Vindo-bona*, de Czechen trachten de *Narod Sobe* (opkomende natie) op te richten, en de Hongaren te Buda-Pesth willen hun *Tavaz* (de lente) hebben.

Toonkunde.

- Het schijnt dat het groot Nationaal Festival, te Brussel, over 't algemeen goed van stapel is geloopen. Volgens de berichten in de dagbladpers hebben vooral *de Oorlog* van Benoît, de *Artevelde-Cantate* van

Gevaert en de *Patria*, het nieuwe werk van Radoux, veel bijval genoten. Wij kunnen er echter geen eigen verslag over geven, vermits onze Redactie ditmaal *niet* - zooals gewoonlijk nochtans het geval was bij elk Nationaal Festival - eene uitnoodiging heeft ontvangen. 't Is waar dat het Festival dit jaar deelmaakte van de 'Nationale Jubelfeesten,' en de pers heeft reeds genoeg de willekeurige, weinig vaderlandsche handelwijze der fameuze feestcommissies in dit opzicht doen uitschijnen. Men denke slechts aan het incident-De Geyter: de dichter der *Triomfmarsch*, die bij de opening der Nationale Expositie werd uitgevoerd, is niet eens tot de uitvoering van zijn eigen werk *officieel* uitgenoodigd geworden!! *Après ça tirons l'échelle*, zou de franschman zeggen.

- Door het *Willemsfonds* zal, onder toezicht van Peter Benoit, Richard Hol, W.F.G. Nicolaï en Leo Van Gheluwe, eene nieuwe reeks *Nederlandsche Zangstukken* worden uitgegeven. Daarin zullen werken van de volgende componisten worden opgenomen: Mej. Van Tusschenbroeck, R. Hol, M.A. Brandts-Buys, R. Bogaert, G.H. De Witte, F.J.L.A. De Coninck, P.A. Van Antwerpen, Jos. Bosiers, G. Antheunis, W. de Haan.

- Benoit's *Triomfmarsch*, waarvan Z.M. de Koning de opdracht heeft aanvaard, zal voor rekening van het Staatsbestuur worden uitgegeven.

- De Hollandsche bladen spreken met veel lof over het XVII^{de} Muziekfeest van de 'Maatschappij tot bevordering der Toonkunst' te Utrecht, een feest, dat in elk opzicht uitmuntend geslaagd heeten mag.

- Het 250-jarig bestaan van het *Collegium Musicum Ultra Jectinum* zal in April in 1881 met veel luister te Utrecht gevierd worden. Solisten van grooten naam zullen op een tweedaagsch muziekfeest aldaar optreden. De Utrechtsche zangvereeniging van de Maatschappij van Toonkunst zal daartoe medewerken. De 9de Symphonie zal worden uitgevoerd. Aan Richard Hol wordt opgedragen de feest-ouverture te componeeren.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - Ten behoeve van het in aanbouw zijnde Rijks-Museum te Amsterdam, is tusschen Noordnederlandsche kunstenaars een wedstrijd geopend, voor het uitvoeren der volgende beeldhouwwerken: A. Eene fries in verheven beeldwerk boven den doovrit in den voorgevel. - B. Zes beelden (voorstellend: *Kunst*, *Historie*, *Bouwkunst*, *Beeldhouwkunst*, *Schilderkunst* en *Graveerkunst.*) - C. Zes bekroningen voor ingangen.

- Voor het lokaal van het groot Nationaal Kunstfeest te Brussel worden de volgende decoratieve kunstwerken vervaardigd: - 1. *De inhuldiging van Leopold I*, door Van der Auderaa; - 2. *In de kamer van volksvertegenwoordigers*, door Fr. Vinck; - 3. *De ijzeren wegen*, door Neuhuys; - 4. Portret van *Paul Devaux*, door Em. Claus; - 5. Idem van *Surlet de Chokier*, door E. Farazijn; - 6. Idem van *Prins de Ligne*, door Moerman; - 7. Idem van *Kardinaal Sterckx;* - 8. Idem van *Burgemeester Loos*, door Joors; - 9. Idem van *Albert Grisar*, door Fraustadt; - 10. Idem van *Baron Leys*, door P. Verhaert; - 11. Idem van *Baron Wappers*, door Ch. Boom; - 12. *Intern. Africaansche associatie,* door P. Neuckens; - 13. Het 100*jarig Rubensfeest*, door A. Delfosse; - 14. *Groote havenwerken te Antwerpen*, door Fr. Hens et Joors; - 15. *Uitdeeling der vaandels aan de Burgerwacht*, door Verhoeven-Bal; - 15. *De ambulanciën*, door Leemans; - 17. *Zicht van Antwerpen*, door Rob. Mols; - 18. *Zicht van Leuven,* door Crabeels; - 19 *Zicht van Luik*, door Verstraeten; - 20. *Beurs te Antwerpen*, door Van Hagendoren; - 21. *Kasteel van Laeken*, door C. Cap; - 22. *Zicht van Arlon*, door Van Genegen; - 23. *Vestingen te Antwerpen*, door Alb. De Keyser; - 24. *De kolennyverheid*, door Fr. Van Kuyck; - 25. *De Landbouw* (zinnebeeld), door L. Abry; - 26. Portret van *Louis-Philippe*, door J. Portielje, vader; - 27. *Borstbeeld van Willems* (in gebakken aarde), door De Braeckeleer; - 28. Idem van *Moke*, (id) door Jos. Ducaju; - Idem van *Cluysenaer* (id) door George Geefs.

Vlaamsche taalbelangen.

- Het schijnt dat het verslag over de werken die in 't Justiciepaleis te Mechelen worden uitgevoerd, alleen in de *fransche* taal is opgesteld. Dezer dagen heeft de heer De Beucker, in zitting van den Antwerpschen Provincieraad tegen die nieuwe taalmiskenning protest aangeteekend. ‘Het *Nederlandsch* dient als de officiele taal van den Raad te worden beschouwd en de stukken die slechts in ééne taal verschijnen moeten derhalve in onze moedertaal zijn opgesteld.’ Dit zegt genoeg dat de redenaar, voor het huidige geval, ten sterkste op eene spoedige vertaling van het fransch rapport aandrong. Door de heeren Mr Jan Van Ryswyck en Jan Florus werdt deze motie krachtdadig ondersteund.

- Ook te Gent, werden in den Gemeenteraad onlangs de Vlaamsche taalbelangen op bestuurlijk gebied, besproken en verdedigd door de heeren de Vigne, Rogghé, Heremans, enz.

- Het schijnt dat de belofte der Hoofdcommissie onzer Nationale feesten ‘dat alles in de beide landstalen zou worden aangekondigd,’ zoowat in 't vergeetboek geraakt. Op de Tentoonstelling b.v. zijn bijna alle opschriften uitsluitelijk *fransch*, terwijl ook de catalogus vooralsnog alleen in het Fransch verscheen.

- De Volksmaatschappij ‘*De Veldbloem*’ heeft, met het oog op 1880, een manifest aan de Vlamingen gericht, waarin zij wijst op de beteekenis welke de nationale feestviering voor het vlaamsche volk zou moeten hebben. Na te hebben herinnerd aan den wensch, verleden jaar op het Nederlandsch Congres te Mechelen door den voorzitter Willem Geets uitgesproken, nl. dat de feesten van 't jaar 1880 in onze geschiedenis zouden geboekt staan als *Verzoeningsfeesten*, geeft zij eenige bedenkingen over het ‘voorheen en thans’ der Vlamingen op het gebied der zedelijke en stoffelijke belangen, en eindigt met een warmen oproep aan de voorstanders der Vlaamsche Beweging, om den broederband tusschen Noord en Zuid zoo dicht mogelijk toe te halen. ‘Die Beweging, zegt het vertoog heeft een dubbel doel: zij vordert,

steunende op de Grondwet van 1831, de verdwijning van alle Vlaamsche grieven, en zij verlangt, steunende op 't algemeene volkenrecht, de rondborstige verbroedering en rechtzinnige verzoening van Holland en Belgie, van Noord en Zuidnederland.'

Necrologie.

ED. HUBERTI, talentvolle landschapschilder, overleden te Brussel, in den ouderdom van 60 jaren. - Huberti huldigde vooral het realism in de kunst, doch zonder ooit in zijne natuurtafereelen het dichterlijk schoone uit het oog te verliezen. Zijn afsterven is een aanzienlijk verlies voor onze nationale schilderkunst.

- Prof. G.W. Vreede, oud-hoogleeraar, een der verdienstelijkste geleerden van Noordnederland, overleden te Utrecht. - Onder de voornaamste werken door prof. Vreede op litterarisch of geschiedkundig gebied uitgegeven, dienen vermeld te worden: *Inleiding tot eene geschiedenis der Nederlandsche Diplomatie; L.P. Van de Spiegel en zijn tijdgenooten*; *La Souabe après la paix de Bàle; Bijdragen tot de geschiedenis der Omwenteling van* 1792 *tot* 1798; verder het door hem bestuurde tijdschrift over volkenrecht: *Le Conservateur.* Prof. Vreede nam een ijverig deel aan de Nederlandsche taal- en letterkundige Congressen. De dichter Nicolaas Beets heeft den afgestorvene door eene toespraak op zijn graf verheerlijkt.

Nieuwe uitgaven.

- GEDICHTEN (nieuwe reeks), door Pol. De Mont. Leuven, bij Fontein. - Prijs 3 fr.
- EENE GEKKENWERELD. Schetsen uit mijn levensalbum, door Hendrik Conscience. Antwerpen, bij Van Dieren & comp.
- DE STORM. Zangspel in één bedrijf, door E. Callebout. Brussel, drukkerij Terneu.
- HET GRONDWETTELIJK BESTUUR VAN HET OUDE GENT, door L. De Rijcker. Gent, uitgave van het Willemsfonds.
- VOOR HEDEN EN MORGEN. Gedachten en opmerkingen door Emm. Rosseels. Amsterdam, bij Höveker en zoon.
- JONKHEIDSSCHETS door K. Vandeputte. Leuven, bij Peeters. 1880.
- ROOSJE VAN DEN VELDWACHTER, drama in drie bedrijven, door G. Hendrickx en N. de Tière. Brussel, bij De Hou. 1880. Prijs fr. 0.80.
- CHARLES ROGIER, par Théod. Juste. Bruxelles, librairie Muquart (Merzbach & Falk). - Prix fr. 4.00.
  DE HUISVRIEND. Geïllustreerd Magazijn, gewijd aan Letteren en Kunst. Gent, bij Ad. Hoste. - Prijs per jaar: fr. 7.50. (Premie: *Het geschenk*, oleographie naar H. Burgers.)
- EEN WOLKJE VÓOR DE BRUILOFT. tooneelschets door Em. Van Goethem. Gent.
- TWEE BELANGRIJKE FEESTEN in de Rederijkkamer '*Nu*, *morgen niet*' te Dixmude (4 December 1874 en 30 Mei 1878). Dixmude, drukkerrij Van Cuyck-Gyole.
- ALLEEN IN DE WERELD. Een verhaal uit onze dagen, door August Snieders. Antwerpen, drukk. Decoker (Uitgave van het *Davidsfonds*).
- VLAAMSCHE BIBLIOGRAPHIE van 1879. Gent, uitgave van het *Willemsfonds.*
- KUNSTDROOMEN. Gedichten door Adolf Beernaert. Gent bij J. Vuylsteke. 1880.

Aangekondigd.

- LANGS RUWE PADEN. Gedichten door Wazenaar, schrijver van '*Een Vlaamsche jongen*'. Gent, bij J. Vuylsteke.
- ONZE SCHILDERS IN PULCHRI STUDIO, door Johan Gram. - Het werk is ter pers bij de uitgeversmaatschappij *Elsevier*, Amsterdam.
- TYPOGRAPHIE MUSICALE DANS LES PAYS-BAS, par Alph. Goovaerts. Ouvrages couronné par l'*Académie Royale de Belgique.* Avec 9 phototypies de M. Maes. Anvers, chez P. Kockx. - Prix fr. 12.00.

Het model van een gelukkig mensch.

Ik was dezer dagen bezig over de verdorvenheid van het menschelijk geslacht in het algemeen en mijne eigene in het bijzonder na te denken.

Akelig zuchtend kuierde ik de oude vestingwerken mijner geboortestad langs; werd een ware vogelverschrikker - ofschoon ik mijn kleeding steeds in het stemmige kies - voor lijsters en muschkens en deed de krijschende welsprekendheid van mijn buurmans papegaaien onrustbarende afmetingen aannemen. Doch waar de nood op het hoogste is gestegen daar komt altoos redding, van welken aard dîe dan ook zij: Juist toen ik op het punt stond mijne woning op te zoeken en mijne huishoudster eene onhebbelijkheid toe te te roepen over de slechte kwaliteit der maai-, meer bekend onder den naam van meikersen, hield mijn vriend Saucis de Bologne mij staande.

- ‘'N avend. Beroerde zomer hè? Net als verleden jaar.’
- ‘Goeien avend, waar kwam jij van daan?’
- ‘Van m'n huis; maar vindt jij het weer dan zoo mooi, dat je me niet antwoordt?’
- ‘Neen, toch niet, maar ik heb er op mijn wandeling, om je de waarheid te zeggen, niet zoo erg op gelet.’
- ‘Da's waar ook, dat zou ik haast vergeten; jij denkt om geen weer of wind als je verzen maakt. Zullen we er spoedig nader van hooren? Een vloekzang of een idyllisch morgenlied?’
- ‘Rare kerel, daar je bent. Jij neemt althans de moeite op de hoogte van mijne poëze te blijven door mijne laagte als dichter af te dalen.’
- ‘Trotsche nederigheid als de heele kolonie.’
- ‘Van Frederiksoord of Ommerschans?’
- Van Utopia, het land der dichters en andere dwazen.’

- ‘Dank je wel. En hoe staat het leven? Goed?’ vroeg ik, nam mijn vriend onder den arm en wij gingen verder.

- ‘Zooals altijd opperbest. Alle duivels! wat waait het hier op de hoogte. Laten wij terugkeeren en onder langs gaan... Beroerde zomer! Ze hebben 't beter aan de Noordkaap.’

- ‘Dus tevreden; dat kan niet beter.’

- ‘En jij dan?’ vroeg hij, mij scherp aanziende. Je bent er ook al niet jonger op geworden. De grijze hairtjes, vriend lief, de grijze hairtjes en rimpels ook al? *Une ride au front ce n'est rien*, ‘ha, ha..., une ride... hum! c'est quelque chose!’

- ‘Gelukkige, vroolijke kerel!’ riep ik, hem vertrouwelijk op zijn schouder kloppend, uit.

- ‘Ah, bah? ben jij dan ongelukkig? Laat jij je kennen aan rimpels en grijze hairen? zijn dàt de slagboomen voor je geluk? Ah bah!’

- ‘'t Is waarachtig Saucis of ik je over mijn ongeluk spreek, terwijl ik juis bezig ben je eigen geluk te bewonderen.’

- ‘Wat iemand bewondert, benijdt hij, wat hij benijdt begeert hij, dus..... denk aan Stuffken en zijne collegies!’

- ‘Kostelijk, maar 't schijnt of jij een recept voor 't geluk in je zak draagt?’

- ‘Een recept?! Uil, merk je dat nou pas?’

De Bologne's insolentie deed mij verstommen, bijgevolg zweeg ik. Maar mijn vriend hervatte zonder zich veel om mijne geraaktheid te bekommeren:

- ‘Weet je wat *ik* doe?’

- ‘Nog niet, liet ik zacht als aanknooping van den haast afgebroken vriendschapsband, hooren.’

- ‘Ik sta om 7 uur op, ga naar beneden, ontbijt, lees de krant, ga naar m'n kantoor, kom s'middags thuis om te eten, ga weer naar m'n kantoor en kom dan weer thuis om te slapen.’

- ‘Veel afwisseling heb je niet....’

- ‘Och, wat, afwisseling?! Ik word nu 40 jaar, ik hoù dat leven tot mijn 50 vol, neem dàn mijn ontslag, verklaar me bereid om op te stappen of om nog wat te blijven, al naar

het valt... Afwisseling?! hoor eens hier: al wat je meer verlangt, versta me goed, al wat je hier, in dit afgestompt vervelend tranendal méér verlangt - ten zij dat je een millioen bezit of aristocraat bent - is lak... Lak, zeg ik je!'

De verdorvenheid van het menschelijk geslacht in het algemeen en mijne eigene in het bijzonder, het bewustzijn van evenmin aristocraat als bezitter van een miljoen te zijn, dat alles grimde mij aan, en Saucis gevoeliger dan straks op zijnen schouder kloppend, riep ik hartstochtelijk uit:

- 'Bij alle Goden, Saucis, je hebt gelijk! Maar, evenals alle groote geesten onverschillig voor den hem geschonken bijval, vervolgde hij:

- 'Vrouwen?..... lak! Kinderen? Lief tot hun 8e jaar, dan... ellende! Ambten en bedieningen (hooge bedoel ik, de lage zijn beneden critiek) nog minder dan lak....

- 'Was misschien?' waagde ik te vragen maar het bekwam mij slecht, want Saucis ging onverstoorbaar verder: 'Vernuft?.... nog minder dan *lak* en *was* te zamen.

- 'Vernuft van slecht allooi dan altoos,' bevestigde ik, 'maar geest van goede familie dan?'

- 'Van Roorda en Allan Kardec, bedoel-je? Nu *die* is onbetaalbaar, want hij houdt je lachspieren gaande.'

- 'Vroolijke pessimist!'

- 'Geest van dichters, hoeveel die doet?'

Ik sidderde.

- 'Op onze litteraire markt niet voor handen, door de vernietigende concurrentie onzer dichterlijke geesten. Niet genoteerd aan de Beurs, dus...!

- 'Allons donc! Is dat een gelukkige opvatting?'

- ''t Is een geijkte meening.'

- 'Op het ijkkantoor van Saucis de Bologne! Kerel, je maakt me waarachtig vroolijk, maar je gaat me te ver, werkelijk je gaat me te ver.'

- 'En zooeven nog zei je me.....'

- 'Met je permissie, ik stem veel toe; de eenvoudigste levenswijs b.v. is de zekerste weg naar tevredenheid, en in de.....'

- ‘Jawel, jawel, *Jean Jacques*, spaar me de rest!’

- ‘Welnu dat alles stem ik toe; maar indien gij de heele wereld lachend afbreekt en òp en mèt die puinhoopen het Parthenon van je geluk bouwt, vergun me dan dat ik *niet* meê doe.’

- ‘Da's aardig gezegd; maar wat bewijst het tegen mijn stelsel, dat hoe minder men verlangt, des te gelukkiger men voor zichzelven is?’

- ‘Tegen je stelsel niets; tegen de uitvloeisels ervan àlles. Jij verlangt nu op dit oogenblik, nog in de kracht van je leven zijnde, niets méér dan een machinaal bestaan, zonder afwisseling, en tien jaar verder den dood; de ondervinding maakte je schuchter in het verlangen naar iets. Je kwaamt duizenden malen bedrogen uit, en, van het eene uiterste in het andere vallend, werp je voortaan nimmer meer het anker voor de kaap de Goede Hoop.... Lak noem je alles wat boven of zelfs onder je bereik viel en alleen voor millionairs et aristocraten heb je nog respect; lachende menschenhater, vroolijke wereldverachter, met je verlammende levensbeschouwing!’

- ‘Respect heb ik voor niemand, en haten doe ik evenmin iemand... zelfs jou niet! Verlammen doet mijne levensbeschouwing alleen mij zelven.’

- ‘Maar heb je dan niets lief, of nooit iets lief gehad?.... Saucis, lieg niet, denk eens aan den goeden, ouden tijd!’

- Ik leef in het tegenwoordige en laat het verleden als een doode rusten... Je sprak van liefhebben, wat is liefhebben? Lak, of beter de door de natuur geboden aandrift tot instandhouding der soort.

- ‘De vlag van het indifférentisme in top! Ik salueer de vlag uit deferentie voor de kloeke denkers die haar banen ontplooiden, voor de wijze mannen die haar voeren, voor de groote geesten, die achter haar schuilgaan, - voor den lichtmatroos Saucis de Bologne, die haar verdedigt, en ...ik roei verder.... Hoe vin'-je die kinderen?’

En ik wees hem een gezonden jongen en een meisje, die op den vestingwal speelden onder de schaduw van het geschut.

- ‘*Nu* nog aardig, ze zijn nog geen acht jaar.’

- ‘Een vriendelijke zwartkop, dat meisje!’

- ‘De jongen, een echte Batauwer, ja,’ zuchtte hij en vervolgde opgeruimd: ‘Heb jij min broêr Janus nog gekend?’

- ‘Je broêr Janus?’

- ‘O, heb je dien niet gekend? hij is trouwens al zes jaar dood.’

- ‘Zoo, is hij dood?’

- ‘Nu, maar toen hij dan nog leefde, weet je, toen heeft hij m'n moeder en mij schatten gekost, en waartoe dat alles? 't Was ook zoo'n liefkind: vroolijk, wild, levenslustig, niet vermummied als de “brave Hendrikken,” niet kwaadaardig of boos als de geblaseerde kwâjongens, die op hun 20ste jaar oud zijn. Er vloeide bloed door zijne polsen, geen cognac of water-en-melk. M'n moeder lied hem studeeren, en hij studeerde ook, hij kon pret maken en hij maakte pret; ik liet hem reizen en de wereld zien, hij zag de wereld en reisde. Schatten, ja, heeft hij m'n moeder en mij gekost, en waartoe dat alles? Lak, meneer, lak. Weet-je hoe hij aan zijn eind' is gekomen?’

- ‘Hij heeft zich toch niet....?’

- ‘Ach, wat! je hebt 'em niet gekend; de levenslust zelf meneer, de bloeiende heerlijke, volle levenslust om er een zwartgallige ijverzuchtig, en een zieken jongeling beter van te maken. Een pistool richtte hij op de musschen, niet op zich zelven.’

- ‘Maar hoe dan, een noodlottig toeval?’

- ‘Vroolijke partij bij een zijner académievrienden... dronken... reparatie brugleuning..... vervloekt! nou weet je er alles van.’

Saucis hield mij staande, plaatste zich met opgeheven armen voor mij, en mij diep in de oogen ziende, ging hij hartstochtelijk voort: - ‘Duizend idealen had die jongen, ik zeg je 1000; drie en twintig jaar, levenslustig, vlug, knap, hoffelijk, edelmoedig. En 500 zou hij er in zijn leven door eigen kracht en anderer hulp van bereikt hebben?..... lak! Op eene ladder kregen wij hem thuis. Ik was met m'n jongste zuster naar de

komedie, we werden gehaald met een rijtuig; we komen thuis..... en, nou wil ik dan maar zeggen dat de ouwe Cats waarheid sprak toen hij zeî: ‘Kindren... hindren.’

- ‘En je moeder?’ vroeg ik angstig en vergat de logica van mijn vriend.
- ‘Acht-en-zestig jaar; allang sukkelend, de genadeslag, da's spreekt.’
- ‘En toen?’
- ‘Toen werd ik een gelukkig man, volgens het recept, dat ik je daar straks gaf. Bonsoir!’

Saucis de Bologne verwijderde zich ijlings, mij min of meer verbluft alleen latend... Hoeveel ‘gelukkigen’ van zijne soort telt de wereld niet?!

Bankroetiers in idealisme; - later speculanten in pessimisme.

'*s Gravenhage.*

PIET VLUCHTIG.

Bladvulling.

I.

Een beroemde zangeres ontving van de Keizerin van Rusland de mondelinge uitnoodiging, om op den schouwburg van St. Petersburg te komen zingen. De zangeres eischte duizend zilveren roebels per week.

- Maar - riep de Czarin uit - mijne veldmaarschalken kosten mij zoo veel niet!
- Niet? Welnu laat dan uwe veldmaarschalken voor u zingen, - antwoordde de chanteuse, meer gevat dan eerbiedig.

X...

II.

De liefde is als de wervelwind,
Zij werpt de sterkste menschen om;
De klaarste oogen maakt zij blind,
De beste koppen maakt zij dom!

K. WITTE.

Vrede!
Zangdicht.

*Mevrouwe **Van Ackere** geboren **Maria Doolaeghe**, der hoogbegaafde Dichteres opgedragen.*

RECITATIEF:
Zilveren wolkjes blinken-
en winken:

KOOR:
Vrede!

RECITATIEF:
Bloemen het hoofdeken beuren-
en geuren:

KOOR:
Vrede!

RECITATIEF:
Dartele windekens kwisplen-
en lisplen:

KOOR:
Vrede!

RECITATIEF:
Vogelen fladderen, springen-
en zingen:

KOOR:
Vrede!

RECITATIEF:
Stemmen der hemelen, wouden en velden,-
zij melden:

KOOR:
Vrede! Vrede! Vrede!

De Geest der Tweedracht verschijnt.

DE GEEST DER TWEEDRACHT,

(mannenstem.)

Ha! ha! ha!
Die bede klinket schoon!
Doch mij versaagt ze niet!
Ha! ha! ha!
Ik heersch en ik gebied
Tot in der vorsten woon!

De Geest des Vredes verschijnt.

DE GEEST DES VREDES,

(vrouwenstem)

Nog blaast ge 't twistvuur aan,
Doch met verzwakt vermogen:
Na allen strijd ontstaan
De jammren, 't mededoogen:
Dit voedt en sterkt den zin
Voor rust en broedermin.

DE GEEST DER TWEEDRACHT.

Snoeverij!.....
Daagt op, en komt tot mij,
Gij, geesten van het kwaad!
Staat me bij,
Gij, heerschzucht, afgunst, haat
En wraak en razernij!

GEESTENKOOR,

(vrouwen- en mannenstemmen).

Hier zijn wij,
Wild en vrij!

DE GEEST DES VREDES.

De kunst en wetenschap
Vol eedle driften stijgen
Omhoog, ten hoogsten trap,
Als de oorlogstemmen zwijgen:
Den ruwsten aard verzacht
Hun poëzie, hun kracht!

GEESTENKOOR.

Ha! ha! ha!

DE GEEST DER TWEEDRACHT.

Ja, lacht!
Nog niet één kracht
Is ons geslacht
Ontgaan,
Ons, in der tijden nacht
Ontstaan!

Spotgelach van het Geestenkoor.

STEMMEN DES VERLEDENS,

(reciet).

Alle dagen zag men de oorlog woeden,
Steeds de striemen zijner geeselroeden,
Steeds de teedre harten bloeden!...
Welke tijd!

MANNEN-VROUWEN- EN KINDERSTEM,

(eerst beurtelings, dan te zamen.)

Welke tijd!

STEMMEN DES TIJDS,

(plechtig.)

Heil het menschdom!
't Zoekt geen ijdle glorie meer
In het gruwlijk menschenslachten:
't Stelt voortaan zijn roem en eer
In de vruchten van het werk!
Elk dier vruchten heeft heur krachten,
Maakt én recht én vrijheid sterk!
Heil het menschdom!

DE GEEST DES VREDES,

(tot den Geest der Tweedracht.)

Hoor hoe men den Vrede looft!
En zwijg,-
En nijg
Het trotsche hoofd:
Uw heerschappij
Is haast voorbij!

DE GEEST DER TWEEDRACHT

(somber).

Is 't waar en kan het zijn?

GEESTENKOOR.
't Is slechts een zwakke schijn!

(In de verte krijgsmuziek, die meer en meer nadert.)

DE GEEST DER TWEEDRACHT

(heropgebeurd - in vervoering.)

(Krijgsmuziek)

Nog zullen de pluimen der dappren
Wappren,
Waar thans
In gouden glans
De korenaren wieglen!
Nog zullen wonden gapen,
Nog stroomt dan de vloed
Van menschenbloed!
Nog wordt dan 't lachend veld herschapen

In een meer, een bloedig meer!
Ha! ha!
Steeds nog draagt de mensch het wapen:
Ieder volk heeft nog zijn heer!

(Spotgelach van het Geestenkoor)

VIER IDEA'S

(Vrouwenstemmen).

1ste -: De teedre bot is nog geen bloeme;
2de -: De bronne nog geen sterke vloed;
3de -: De dageraad geen middagzonne;
4de -: De spijze nog geen krachtig bloed.

TE ZAMEN.
En 't groot beschavingswerk, waarvoor de menschen strijden,
Is 't werk van iedere eeuw, is 't werk van alle tijden!

KNAPEN EN MEISJES,
Alom een bronne vloeit,
De bronne van het licht;
En in dien lichtglans stoeit
De jeugd met blij gezicht.
Zij is gelijk de zon
Een milde wonderbron:
Het kwaad met 't duister zwicht,
Waar zij zich henen richt.
O, bloempjes doet zij bloeien,
O, vruchten doet ze groeien:
Bloemen voor het hart
Vruchten voor den geest!

DE GEEST DES VREDES.
Zóó zingt het wakker scholenheer,
Dat alle braven minnen,
Dat zonder moordend krijgsgeweer,
De legers zal verwinnen!

DE GEEST DER TWEEDRACHT.

(langzaam verdwijnend)

Gehaatte Vrede,
Vermaledijd
Ten allen tijd,
Gehaatte vrede!

(Eenen verstervenden weergalm gelijk, herhaalt het Geestenkoor die vervloeking.)

DE GEEST DES VREDES.
O lieve Vrede,
Gebenedijd
Ten allen tijd,
O lieve vrede!

(Jubelend herhaalt de Geest des Vredes die bede.)

SLOTKOOR.
Vrede's Geest, met nooit vermoeide vlerken
Zweeft ge alom, hoe groot de wereld zij:
't Zwakke menschdom wilt ge minnend sterken!
Sterken door den geest der harmonij!
Juich! de toekomst vlecht u lauwerkransen!

Eens verzwindt der volken zielenacht!
Juich! eens zullen Vrede en Liefde tronen
Met den glans omstraal van eeuwge macht!

NESTOR DE TIÈRE.

St-Gilles-Brussel.

Onze dichters vertaald.

Hucbald.[1]

I glide from the light, from the heavenly strand,
To the midst of the land.

Ten ages I've been,
Mid the song and the sheen
Of the rays,
That stream from the brow
Of the Ancient of Days.
My harp, that on earth oft poured forth its full tone,
E'en fuller must sound at Emmanuel's throne;
For the seraphims' hearts with a yet purer thrill
I am longing to fill.
So now for awhile I will leave the bright strand,
For the midst of my land.

'T is springtime.....
Far as eye can pierce,
Gone is each marsh, waste, wood or down,
And earth's bright floor become one mass
Of green, of amber, red or brown.
All blooms where'er I roam, as erst my cloister home.
Oxen labour,
Peasants till,
Cattle
Low by
Mead and rill.
Horses toil and panting start
With the well-filled tilted cart;
Cooing doves, here woo their loves.
Pretty hamlets! Fragrant May!
Feathered songsters trill your lay;
Carol as ye fly, through the blue and quivering sky.

Could Adam when in Eden, of greater pleasures boast?

(1) By JULIUS DE GEYTER. Set to music by PETER BENOIT for the opening of the National Exhibition in Brussels June 1880.

Nought, nought on earth I'd miss, so on from land to coast!
What rolling
And rocking,
Of fishers'
Barks flocking
O'er ocean's expanse, meet my wondering gaze!
White sail upon sail
Flapping free in the gale,
Or the still whiter foam in the tremulous haze.

No bark, nor skiff; from every shore
Sea-castles breast the tide;
As giant banners proudly spread
Their free sails far and wide.
Those deep-curved sails reflect the gleam
As down the rippling Scheldt they steam.
With them to Antwerp; where erst all around
Huts only stood, what towers now hide the ground!
What a forest of masts those waters bear,
What a mixture of songs and languages there,
What a concourse of people within those walls,
What treasures amassed in those lordly halls;
While the chiming belfry its music blends,
As showers of blessings that heaven sends.

But a monster flies amain,
Roaring, howling o'er the plain;
See his hulk a mass of glow
See his fierce eyes' sanguine flow;
Feel, e'en air his passage owns,
Trembling where he sighs and groans;
With his tail so firm and strong,
Curving as he journeys on.
E'en broad streams he will bestride,
Fling his train across the tide.....
Enraged at gnome and dwarf he roars,
Through the hill a passage bores;
Thunders in the tranquil vale.
Heavens! Is Satan loose and laying waste? Is that his fearful wail?

O Mountain-land! for ages
Thy wealth was hid from day;
As misers hoard their treasures,
Though health and life decay.

But now thy sons with ruthless toil,
Disclose and seize that hidden spoil;
Foor lands endow with treasures rare,
Rich palaces and gardens fair.

Behold!
Both metal and granite the monster can hold;
And all the mines' treasures
Conducive to pleasures.
Then he flies.
With them too as fleetly and powerfully on
As though he were laden with feathers and down.
Each city awaits him to heap on his back,
New burdens to bear on his measureless track;
Men mount him by thousands, a numberless throng,
And adorned with a banner he hurries along.

He hastes, and now on every side
From east, west, north, I see them glide,

See monsters bold as he, direct their fearless flight
Where Brussels from a vale now rises into sight.
They shake off all their burdens, return with groan and roar,
Then re appear, re-freighted, and leave them as before.

As Hildegarde within her casket lays
The gold and gems the Emperor bestowed;
So the whole country, every town displays
Its wealth by stately mansion, rich abode.

Stay, Hucbald, stay; no farther go;
What more by wandering couldst thou know?

O Carlo Magnus! brave and proud;
Thy bright, bared sword all rebels cowed;
And half the world in homage bowed.
And now a child could make thee fear,
Though all thy armèd knights stood near,
By sporting with the powers where giants dwell,
That other giants quell.

Thy massive abode in a by-gone day,
I saw with thy pomp, thy rich array;

And there
I saw in thy palace of old,
Adorned for the feast with jewels untold,
Numberless ladies fair.
O couldst thou see the marble hall,
Where the slave is richer than then was king;
Those countless beauties whose bright eyes' gleam,
Surpasses the splendour of fancy's dream,
And the gems that surround thy diadem.
Great Emperor! Could thy glances fall
On the wondrous works of art,
That rise and raise our land,
New strength, new fame impart,
Where towers or cities stand!

O Carlo! All on earth declares,
'T is Freedom's garb the wonder wears;
That Freedom greatness, glory bears.
Let all men shout and bless her name,
In heaven will I with them proclaim
Her meed of praise before the throne of God,
Before the throne of God!

Translated by W.L.M.

De eerste Muziekdrukkers der Nederlanden.[1]

I.

Het is heden niet meer mogelijk aan OTTAVIANO DEI PETRUCCI de uitvinding der Muziekale Drukkunst toe te schrijven. Eene nauwkeurige studie der eerste afdruksels die muzieknoten bevatten heeft ten overvloede bewezen, dat al de onderscheidene teekens, die volgens de voorstanders van PETRUCCI zijne uitvinding samenstelden, insgelijks bestonden in sommige muziekale afdruksels van een vroeger tijdstip dan dat van dien bekwamen graveerder en beroemden drukker.

Wij houden het dus met diegenen, die, ofschoon de verdienste van den drukker van Venetie erkennende, toch het recht meenen te hebben hem de eer te betwisten de Muziekale Drukkunst te hebben uitgevonden.

Wij zeggen de *eer* en niet den *roem*, omdat het ons niet toeschijnt dat er het minste genie behoefde, om op het muziekdrukken toe te passen, wat sedert jaren voor het gewoon drukken der boeken beoefend werd. En inderdaad: het denkbeeld om muziek te drukken met mekanieke typen, dat van het drukken met twee aftrekken, en meer andere nog, die de muziekale drukkunst gemakkelijker moesten maken en meer en meer verbeteren, die verschillende gedachten, zeggen wij, moesten noodzakelijk opkomen bij diegenen der drukkers van de XVe eeuw, welke werken met muzieknoten uitgaven, zooals psalmboeken, missalen en traktaten over muziek.

JAN FUST en PIETER SCHÖFFER, deelgenoten van JAN GUTEMBERG, den uitvinder der drukkunst, gaven in 1457, te Mentz, een '*Psalterium latinum*' in-folio uit. Dit boek, zegt PANZER, is het eerste sedert de uitvinding der Drukkunst, waarop zich een jaartal, de naam der stad waar het gedrukt werd, en die

(1) Fragmenten uit Alph. Goovaerts' door de Koninklijke Academie bekroonde verhandeling: '*Histoire et Bibliographie de la Typographie musicale dans les Pays-Bas*' - Nederlandsche vertaling van Edw. Van Bergen.

van den drukker die het uitgaf, bevindt[1]. De gedachte om ook in dit boek de muziek der Psalmen te drukken, was bij de beroemde drukkers niet opgekomen, want, in de verschillende exemplaren die men van die *princeps*-uitgave heeft kunnen terugvinden, zijn de lijnen en noten er met de hand bijgevoegd, een feit waaruit men afleiden mag dat in 1457 de muziek-druktypen nog niet bestonden.

In het Missaal van Würzburg, daarentegen, dat in 1484 verscheen[2], zijn de *prefacien* der missen voor al de feesten van het jaar gedrukt op vier roode lijnen en met beweegbare letters[3]. De muzieknoten, zegt Fetis, zijn gedrukt, terwijl de lijnen met de pen of bij middel van een bijzonder werktuig getrokken zijn.

Het eerste druksel, dat gedrukte muzieknoten bevat, schijnt een *Collectorium super Magnificat* van JAN GERSON te zijn, dat in 1473 verscheen, zonder naam van plaats en van drukker[4]. Men vindt in de eerste kolom rechts der vierde bladzijde van dit zeer zeldzaam incunabel, in gothische letters gedrukt, hetgene volgt:

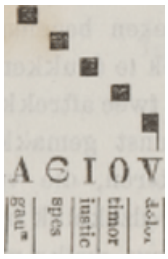

(1) '*Primus est ab inventione artis typographiae liber impressus*, *qui certam et loci et temporis et typographi notam ostendit*' (PANZER, *Annales Typographici ab artis inventae origine ad annum* M*D.* Deel II, bl. 111.

(2) *Missale Ecclesiae Herbipolensis per Jeorium Ryser Anno domini millesimo quadringentesimo octogesimo quarto, undecimo Kalendas Marcii.*

(3) FETIS. *Biographie universelle des Musiciens.* Tweede uitgave. Nota beneden het artikel: *Petrucci,* deel VII, bl. 12.

(4) Het draagt *in fine: Explicit liber super canticum virginis marie compilatus per me Johannem Gerson olim Canciliarium parisiensem. - Spes mea tota in solam virginis gratiam. - Alpha et □ - N.-G.*

Het zijn de eenige noten die het boek bevat. Ze zijn tamelijk lomp van vorm.

Dit boek plaatst zich dus tusschen het Psalmboek van Mentz van 1457 en het Missaal van Würzburg van 1484.

In 1490, gaf PIETER SCHÖFFER te Mentz een Psalmboek in-folio uit, waarvan de muziek van 't begin tot het einde van 't werk *gedrukt* is[1]. De notenlijnen, die vier lijntjes tellen, zijn in het rood gedrukt, wat eene tweede werking vereischt heeft voor het drukken der noten in het zwart. De voor het drukken der muziek gebruikte letters waren in gesmolten metaal; de zuiverheid der muzieknoten van dit Psalmboek, zegt de heer WEKERLIN, en hunne volmaakte overeenstemming van vorm of bouwtrant met de gothische letters die hen omringen, kunnen niet den minsten twijfel laten aangaande de volkomene gelijkheid der gebezigde werkmanier.

Ziedaar dus reeds, èn de beweegbaarheid der druknoten, èn die noten in gesmolten metaal, èn de dubbele aftrekking! PIETER SCHÖFFER had dus metalen letters vóór de Italianen! Het bewijs volgt:

In 1496, dus zes jaren na de uitgave van het Psalmboek van SCHÖFFER, drukte JAN-PIETER DE LOMATIUS te Milanen, voor rekening van WILLEM SIGNERRE van Rouaan, het werk van GAFORI getiteld: '*Practica musice Franchini Gafori Laudensis.*' En de muziek van dit werk is gedrukt met houten drukletters uit één stuk.

In de boven aangehaalde brochuur, geeft de heer Wekerlin eene proef van dien muziekdruk; hij bevat ronden, witten, zwarten, haken en zelfs punten tot verlenging der noten.

Het volgende jaar, in 1497, verscheen te Brescia, eene nieuwe uitgave van hetzelfde werk, onder den titel: '*Musice utriusque cantus practica excellentis Franchini Gafori Laudensis libri quatuor modulatissima.*' Ofschoon ver beneden de uitgave van Milanen, werd deze op dezelfde wijze vervaardigd.

Die twee uitgaven bewijzen: dat men in Italie nog houten druknoten gebruikte toen men zich in Duitschland reeds van

(1) J.B. WEKERLIN, *Histoire de l'impression de la musique, principalement en France* (bl. 5), kort vlugschrift in 1874, met meer andere uitgegeven onder den titel: *Opuscules sur la chanson populaire et sur la musique.* Paris, J. BAUR.

noten in gesmolten metaal bediende. In 1501, hetzelfde jaar dat de eerste druk van PETRUCCI verscheen, gaf HEINRICH QUENTEL[1] te Keulen het werk uit van NIKOLAUS WOLLICK getiteld: '*Opus areum Musice castigatissimum*', met beweegbare noten en in twee aftrekken gedrukt, dus nog met dezelfde middelen gebruikt door PETRUCCI.

Ho ja, al de uitvindingen den Venitiaanschen drukker toegeschreven waren wel degelijk reeds vòòr hem gedaan. Men drukte vóór hem met beweegbare noten; vóór hem ook drukte men met dubbele afdruksels, voor de lijnen vooreerst en vervolgens voor de noten; vóór hem nog had men muzieknoten in gesmolten metaal, 'en om tot die te geraken (zoo zegt nog M. Wekerlin[2] moest men dezelfde wijze gebruiken die PETRUCCI later stellig gebruikte, te weten: steekpriemen maken, matrijzen slagen met die steekpriemen, vervolgens zich met die matrijzen bedienen om er de tot het drukken noodzakelijke karakters in te gieten.'

Wij hielden er aan kortelings te weerleggen het gedacht door ANTON SCHMID[3] en den geleerden FÉTIS vooruitgezet, op de bewering van andere getuigenissen, dat PETRUCCI de eerste uitvinder zou geweest zijn der muziekale drukkunst met beweegbare metaaltypen. Wij houden er ook aan, te toonen door welke landen wij werden vòorgegaan. Te dien einde, hebben wij de volgende tabel opgesteld, al de steden van Europa opgevende die de stad Antwerpen, welke de eerste in de Nederlanden muziekdrukkers had, in dit belangrijk gedeelte der Drukkunst vóórgingen. Wij hebben in die tabel

(1) Een feit tot heden onbekend gebleven, en dat dokumenten, gevonden in de archieven van Antwerpen, ons deden ontdekken, is dat Heinrich Quentel te Antwerpen gewoond heeft alvorens te Keulen eene drukkerij opterichten. Zou het te gewaagd zijn te veronderstellen dat het te Antwerpen is dat de duitsche drukker zijne leerjaren deed? Quentel woonde in die stad, tusschen 1483 en 1487, in de Hoogstraat in een huis over Sint Jans hospitaal gelegen; het is slechts in 1487 dat hij te Keulen het eerste voortbrengsel zijner drukkerij uitgaf, het werk getiteld: *Sermones sancti Vincentii fratris ordinis predicatorum de tempore per tempus hyemale.* Misschien dat later een geduldig navorscher in dezelfde verzameling archieven het noodige zal vinden om de vraag optelossen die wij stelden.

(2) Aangehaalde brochuur.

(3) *Ottaviano dei Petrucci da Fossombrone der erste Erfinder des Musiknotendruckes mit beweglichen Metaltypen.* Wien, 1845.

niet begrepen het *Psalmboek* van FUST en SCHÖFFER van 1457, noch het *Collectorium super Magnificat* van 1473, noch het *Missaal* van Würzburg. Wij beginnen enkel met het *Psalmboek* van SCHÖFFER, uitgegeven te Mentz in 1490, om langs Milanen, Brescia en Keulen, te Venetië te komen in het werkhuis van PETRUCCI, die wel is waar van de Republiek der Dogen op 25 mei 1498 zijn eerste privilegie bekwam, maar wiens eerste druksel slechts verscheen op 15 Mei 1501. In die tabel komen dus al de muziekdrukkers der verschillende landen van Europa voor, die werken uitgaven vóor 1539, het jaar dat SYMON COCK, de eerste Muziekdrukker der Nederlanden, het eerste boek met muziek uitgaf, dat in onze provintiën verscheen:

INVOERINGS JAAR	**STAD**	**NAMEN DER DRUKKERS**	**JAAR HUNNER 1e UITGAVE.**
1490	Mentz.	PIETER SCHÖFFER, deelgenoot van Gutemberg en van Fust	1490
-	-	PIETER SCHÖFFER, tweede zoon van den voorgaande. Zeer behendig graveerder van muziek-steekpriemen	1512
1496	Milanen.	JAN-PIETER DE LOMATIUS voor rekening van Willem Signerre van Rouaan	1496
-	-	ANTONIO CASTELIONE	1536
1497	Brescia.	ANGELUS BRITANNICUS	1497
1501	Keulen.	HEINRICH QUENTEL	1501
1501	Venetie.	OTTAVIANO DEI PETRUCCI, van Fossombrone, in de Romeinsche Staten, waar hij in 1513 terugkeerde	1501
-	-	MARCO DAL AQUILA, een beroemd luitspeler	1505

-	-	LUC' ANTONIO DE GIUNTA, van Florentie	1513
-	-	PETER LICHTENSTEIN	1518
-	-	MELCHIORE SESSA en PIETRO DE RAVANIS	1523
-	-	FRANCESCO MARCOLINI, van Forli, schrijver, lettergraveerder en bouwmeester	1530
-	-	OTTAVIANO SCOTTO, van Monza in Lombardie. Hij drukte met de letters gegraveerd door Petrucci.	1536
-	-	ANTOINE GARDANE, fransche toonkundige	1538

1507	Augsburg.	ERHARD OGLIN, de eerste die in Duitschland met koperen letters drukte	1507
-	-	S. GRIMM en MARC WIRZUNG, twee geneesheeren	1520
-	-	MELCHIOR KRIESSTEIN	1528
1509	Nuremberg.	JOHANN STUCHS	1509
-	-	HANS HERRGOTT	1525
-	-	HIERONIMUS GRAPHAEUS, alias Formschneider, graveerder, en JOHANN OTT, muziekant	1532
-	-	JOHANN PETREIUS, van Langendorf in Franconie	1536
1509	Weenen.	JOHANN WINTERBURGER, lettergraveerder	1509
-	-	HANS SYNGRINER	1515
1513	Fossombrone	OTTAVIANO DEI PETRUCCI, na Venetie te hebben verlaten	1513
1513	Turijn.	PIETRO-PAULO en GALEAZZO DE PORRIS	1513
1514	Bâsel (Bâle).	JACOB PFORZEN	1514
1516	Rome.	ANDREA DE ANTIQUIS, van Montona, toonkundige	1516
-	-	GIOVANNI DE GIUNTA, van Florentie	1526

1516	Tubingen.	THOMAS ANSHELMUS	1516
1520	Leipzig.	MELCHIOR LOTTHER, toonkundige	1520
-	-	VALENTIN SCHUMANN	1520
-	-	NICKEL WOLRAB	1537
1524	Erfurt.	WOLFFGANG STURMER	1524
1524	Wittemberg.	GEORG RHAW, toonkundige, van Eisfeld in Franconie	1524
-	-	NICKEL SCHIRLENTZ	1537
1525	Straatsburg.	PIETER SCHÖFFER, dezelfde die in 1512 te Mentz drukte, en Mathias Apiarius	1525
-	-	WOLFFGANG KÖPFEL	1525
-	-	JACOB FRÖHLICH	1534
1527	Worms.	PIETER SCHÖFFER, na zijn vertrek van Straatsburg, en Mathias Apiarius	1527
1527	Parijs.	PIERRE ATTAIGNANT	1527
1531	Avignon.	JEHAN DE CHANNAY	1531
1532	Lyons.	JACQUES MODERNE, bijgenaamd ‘Grand Jacques,’ Kapelmeester te Lyon	1532
1536	Zwickau.	WOLFFGANG MEYERPECK	1536
1538	Ulm.	HANS VARNIER	1538

Na Ulm komt Antwerpen. In het volgende hoofdstuk zullen wij over den eersten muziekdrukker der Nederlanden handelen.

II.

SYMON COCK, dien we ook genaamd vonden SYMON BLYLEVENS alias DE COCK 'boecprintere' in een akt gesloten voor de schepenen van Antwerpen, in 1535[(1)], was in 1489 te Antwerpen geboren, zoon van een *Cornelius* die vóór 1522 overleed.

SYMON COCK kocht op 20 Juni 1519 van ANDREAS DE MEESTERE en van ELISABETH zijne echtgenoote, een huis gelegen in de Boeksteeg[(2)]. Hij huwde MACHTELD COSTENS en verkocht opnieuw, met zijne echtgenoote, ditzelfde huis aan JAN VAN DEN POELE, zoon van *Daniel*, op 23 September 1522.[(3)]. In die verkoopakt is SYMON COCK ook *boecprintere* genaamd.

Onze drukker verbond zich met GÉRARD NICOLAUS (ongetwijfeld GÉRARD CLAES), en de twee deelgenoten vestigden hun werkhuis in de 'Boekstege' waarschijnlijk in het huis van ANDREAS DE MEESTERE gekocht. Daar drukten zij het werk dat aanzien wordt als het eerste voortbrengsel hunner perssen: *Aesopi fabulae ac diversorum elegantissimarum authorum apologi*, *latine*, deel in-4° waarvan het onderschrift luidt: *Simon Cocus et Girardus Nicolaus*, *cives Antverpienses*, *commorantes in vico vulgariter nuncupato die Bockstege iuxta monasterium Sancti Augustini excudebant Anno M.CCCCC.XXI die XXVIII. Novembris*; *impensis honesti viri Francisci Birckmanni bibliopolae ac civis Coloniensis.* Dit werk verscheen dus den 28 November 1521, voor rekening van FRANS BIRCKMAN boekhandelaar te Keulen[(4)].

(1) Onder de stadssekretarissen *Ryt* en *Halle.* 1535 f° 225.

(2) Sub *Gobbaerts* en *Lodewyckx.* 1519 f° 100.

(3) Sub *Gobbaerts* en *Keyser.* 1522 f° 244, v°.

(4) Arnold Birckman, zoon van Frans, drukte te Antwerpen in 1549. In 1556 verscheen te Dusseldorf eene muziekale uitgave voor titel voerende: *Liber tertius sacrarum cantionum diversorum auctorum quatuor, quinque et sex vocum. Duisseldorpii sumptibus Haeredum Arnoldi Birckmanni excudebat Jacobus Bathenius.* Die Jacob Bathenius drukte in 1546 te Leuven een muziekwerk, voor rekening van Peter Phalesius, den oude.

Tusschen de belangrijkste werken die onze twee geassocieërden na die eerste proef uitgaven, noemen wij:

1° *Cypriani Libellus de singularitate Clericorum*; *Sermo de Zelo et livore; Sermo de bono patientiae*; *ab innumeris mendis per Erasmum repurgati*, in-4°, die op 4 September 1522 verscheen.

2° *Sacramentorum brevis elucidatio. Simulque nonnulla perversa Mart. Luther dogmata excludens quibus et sacramenta temeraire ausus est*, *tum ecclesiasticam hierarchiam prorsus abolere*: *proinde et hac tempestate quam impie cum in Romanam sedem tum in ecclesiasticos ordines nonnulli dabacchantur pelam faciens. Per F. Eustachium de Zichenis Ord. Praedicator. edita.*, in-4°, uitgegeven in 1523.

3° *Cornelii Scepperi Asssertionis fidei adversus Astrologos libri sex.*, in-folio van hetzelfde jaar.

4° *Cornelii Scepperi Assertio fidei adversus Astrologos de significationibus coniunctionum planetarum a.* 1524, in-4° van hetzelfde jaar.

Na 1530 drukte SYMON COCK alléén; zijn vennootschap met GERARD NICOLAUS of CLAES ongetwijfeld opgehouden hebbende te bestaan.

Op 4 November 1531 gaf hij in het licht: *Alle die Epistelen ende Evangelien*, *metten Sermoenen van den gheheelen Jare en die Prophetien wter Bibelen*; *overgheset wten Latyne in goeden Duitsche*, in-4°.

In 1533 woonde hij reeds op de Lombaarden-vest in het huis dat hij later koopen zou, tegenover dat welk voor uithangbord droeg: *die Gulden Hant.*

In de maand October 1533 drukte hij er: *Libri sex de consyderatione Dialectica per Fratr. Franc. Titelmannum Hassellensem Ord. fr. Minor. Sanctarum Scripturarum apud Lovanienses Praelectorem.* Het onderschrift van dit deel in 8° luidt: *Symon Cocus Antwerpianus*, *morans in vico vulgariter nuncupato Die Lombaerde Veste*, *e regione manus deauratae excudebat*, *Anno a Christo nato M.CCCCC.XXXIII. Mense Octobri.*

Hetzelfde jaar liet hij voor rekening van GASPARD VAN DEN STEEN, boekhandelaar te Yperen, het werk verschijnen: *Restauratio Linguae Latinae per D. Georgium Halvini Cominiique Dominum aedita*, in-8°.

In de maand mei 1534 legde COCK ter perse de: *Chronica ab exordio mundi ad annum* 1534, *per Amandum Zierbecensem Ordin. Minor*, en in 1535: *Joannis Leonis Placentini Ord. Praedic. Dialogi duo carmine*, *clericus eques. Luciani aulicus*, beiden in-8°.

Hetzelfde jaar, in November, verscheen ook bij SYMON COCK het werk: *Compendium naturalis Philosophiae Libri Duodecim de consyderatione rerum naturalium eorumque ad suum Creatorem reductione*, door den Minderbroeder FRANS TITELMANS van Hasselt, deel in-8°, waarop COCK het volgende onderschrift plaatste: *Excudebat Antverpiae Simon Cocus*, *anno domini* 1535. *mense Decembri* en op de laatste bladzijde: *Apud inclytam Brabantiae Antverpiam, excudebat in sua officina liberaria Simon Cocus Antverpianus.*

Wij hebben in 't kort de vruchten der bedrijvigheid aangehaald, die in het werkhuis van SYMON COCK heerschen moest, vóór dat hij er ook aan dacht muziek te drukken,

omdat de meeste geschiedschrijvers der Drukkunst weinig over dezen verdienstelijke drukker gezegd hebben.

Van een geldelijk standpunt beschouwd, moesten de zaken van onzen drukker flink gaan, daar hij op 27 October 1537[1] van een zekeren JAN BOOT, het huis koopen kon, waar hij zijne persen had overgebracht. Zooals wij hooger zegden, was dat huis gelegen op de Lombaarden-vest, tegenover het huis '*die Gulden Hant*'

Op 15 September 1539, kreeg SYMON COCK de eerste der nederlandsche drukkers, van Keizer Karel eene priviligie om muziek te drukken. Die privilegie kende hem het recht toe alleen, gedurende zes jaren, *de Psalmen Davids*, *by forme van Liedekens met annotatie vande thoone oft voix te drukken*[1].

(1) Sub Keyser en Wesenbeek. 1537 f° 153.

(1) Register n^{e} 20, 788 der Archieven der Rekenkamer, in de algemeene Archieven des Rijks, te Brussel.

Op 28 derzelfde maand verscheen het eerste werk met muziek, dat ooit in onze provintiën uitgegeven werd; het is getiteld: *Een devoot en profitelyck boecxken*, *inhoudede veel ghestelijcke Liedekens en Leysenen*, *dieme tot deser tijt toe heeft connen ghevinde in prente oft in ghescrifte*: *wt diversche steden en plaetsen bi een verghadert en bi malcandere ghevoecht. En elck liedeken heeft sinen bisondere toon*, *wise oft voys*, *op note ghestelt*, *ghelyc die Tafel hier na volgen breed wt wijst ende verclaert.*

Dit kleine deel in langwerpig 8° is heden uiterst zeldzaam; in de openbare verkooping der prachtige boekerij van den beroemden muziekkundigen, den betreurden M. DE COUSSENMAKER werd het verkocht tegen den prijs van 520 franken.

Op de keerzijde van den titel staat: *Dit boecxken is gheprent in die coopstadt van Antwerpen*, *op die Lombaerde veste*, *tegen die gulden hant over*, *bi mi Symon Cock. Int iaer ons heere M.CCCCC.XXXIX. xxviij Septembris.*

Het werk telt acht bladzijden inleiding en honderd vier en veertig bladzijden tekst; het is op twee kolommen gedrukt en in gothische letters.

Het volgende jaer, op 12 Juni 1540, gaf SYMON COCK het boek uit dat aanzien wordt als de eerste uitgave der vlaamsche vertaling der Psalmen onder den titel van *Souter Liedekens*, daar in der waarheid de eerste die van 1539 is die we aanhaalden; want, ofschoon de titel verschillend en de uitgave van 1540 volledigerer is dan die van 1539, is deze niettemin een vlaamsch Psalmboek zoowel als de tweede.

Dit tweede werk is gedrukt in rood en zwart en met gothische letters; het formaat daarvan is in-8°.

Op de laatste bladzijde van het boek staat een bericht aan den lezer, de keizerlijke privilegie van 1539 herinnerende, en volgender wijze opgesteld:

‘Totten Leser.

Is gheordineert, en bevolen eenen yeghelycken, byder K.M. dat niemandt hem en vervoordere, dit teghenwoordich boecxken, binnen de tide van sesse iaren, na te prente, te vercoopen, oft wt te gheve, oft laten prenten, vercoope,

oft wt geve, alleene, oft met eenighe addicien, in gheender maniere, ten ware by consente en oerlove vande druckere desselfs opte pene van twee hondert Carolus gulden, tot zijnre Maiesteyt profijt te verbueren. En opte confiscatie vanden boecken, etc. So naerder blycke mach bider privilegien oft octroye, va zijnder Maiesteyt hier op verleent, in zijn stadt van Bruessele vander date des vijfthiensten dach Septembris, int iaer ons Heere duysent vyf hondt, neghenendertich berustende onder die handen vanden druckere.

Elck wachte hem van Scaden.'

Het is slechts in 1557 dat SYMON COCK, zich als vrijmeester in de St. Lukasgilde te Antwerpen liet ontvangen, onder het dekenschap van CHRISTIAN VAN DEN QUEEBORNE en MICHIEL HERMANS[1]. Die officieele datum, opgegeven door MM. ROMBOUTS en VAN LERIUS, volgens de registers der Gilde, vernietigt die van 1542, gegeven op bladzijde 354 van het werk van MM.J.B. VAN DER STRAELEN en P.Th. MOONS-VAN DER STRAELEN, getiteld: *Geslagt-Lyste der nakomelingen van den vermaerden Christoffel Plantin.*

In 1564 bezorgden de erfgenamen *Symon Cock* nog eene uitgave der *Souter Liedekens.* Wat de uitgave van 1584 betreft die denzelfden titel draagt, die komt ons verdacht voor; wij meenen dat het die van 1564 is, waar men een nieuw titelblad voor drukte om de overblijvende exemplaren gemakkelijker te verkoopen. Wat meer is, onze drukker, op 17 Augusti 1562 te Antwerpen overleden, had niet, zoover we weten, een zoon Symon genaamd zooals hij, die twee-en-twintig jaren na de dood zijns vaders eene nieuwe uitgave der *Souter Liedekens* bezorgen kon.

Later nog verscheen er te Amsterdam, bij Claes Jacobsz Paets, eene nieuwe uitgave waarvan het onderschrift luidt: *Eerst t' Hantwerpen by Symon Kock. Ende nu wederom herdruckt tot Amsterdam by Claes Jacobz Paets*, *woonende in de Warmoestraat, int vergulde A. B. C.* De uitgave draagt geen jaartal en is volledig.

(1) Th. Rombouts en Th. Van Lerius, *De Liggeren en andere historische Archieven der Antwerpsche Sint-Lucasgilde*, deel I, bl. 203.

Wij kunnen dit artikel over *Symon Cock* en zijne drukkerij niet eindigen, zonder nog melding te maken van een werk, dat heden zoo raar geworden is als het prachtig is en dat den drukker die het ter perse legde tot eere strekt. Dit werk in-4^{e}, in gothische letters gedrukt en met een onnoemlijk getal houtplaten versierd, is getiteld: *Den groten Herbarius met al syn figuren der Cruyden om die crachten der cruyden te onderkennen... Weder verdrukt int jaar m. ccccc. ende xlvii. Gheprent Tantwerpen bi mi Simon Cock.*

Dit is gelooven wy het schoonste voortbrengsel van het werkhuis van onzen drukker.

* * *

Op 22 Augusti 1540, dus bijna een jaar nadat SYMON COCK zijne privilegie voor zes jaren bekwam, bekwam JEHAN BUIS en HENRY LOYS, twee personen die totaal onbekend zijn gebleven, van Keizer Karel de toelating voor drie jaren zekere muziekboeken te doen drukken.(1)

Men moet gelooven dat BUIS en LOYS nooit van die privilegie gebruik hebben gemaakt, want tot hier toe ontdekten niemand een boek waarop hun naam te lezen is. De heer Edmond vander Straeten zegt dat JEHAN BUIS waarschijnlijk een toonkundige was,(2) maar hij geeft geen enkel dokument hem betreffende. Wij hebben insgelijks niets gevonden dat over den eenen of anderen dezer deelgenoten eenig licht verspreiden kon.

(1) *Octroy om te mogen doen prenten cum privilegio voor drie jaren zekere boecken van musicq voer Jehan Buys ende Henry Loys* (Register 20, 788 der archieven der Rekenkamer in de algemeene archieven des rijks te Brussel).

(2) *La Musique aux Pays-Bas avant le XIXe Siècle.* Deel III bl. 223.
(*Wordt voortgezet*).

De Driejaarlijksche Tentoonstelling te Gent.
- *Geopend den* 15^den^ *Augustus*, 1880. -

Waarde Heer,

Wat ik mij voorstel U mêe te deelen over bedoelde Tentoonstelling zijn indrukken van een kunstliefhebber. Niet gaarne zag ik het beschouwd als 't oordeel van iemand die voor een onfeilbaar criticus wil doorgaan. Kunst toch is ook voor een groot deel eene kwestie van smaak, en ‘over smaak valt niet te twisten.’ Dit wil zeggen, dat bijv. twee personen zeer goed een verschillend oordeel kunnen uitbrengen over eenig voortbrengsel van kunst, zonder dat juist dààrom een van beide volstrekt verkeerd of valsch behoeft te wezen.

Maar is 't niet gewaagd, zou men kunnen vragen, die leekenindrukken in een tijdschrift meê te deelen? Mag die kunstliefhebber verwachten, dat men waarde hechte aan 't oordeel van hem die nooit beitel of penseel hanteerde?

Den steller dier vraag zou ik met deze andere vragen antwoorden:

Mag een beschaafd mensch, die nooit eene bloem maakte maar er zeer vele oplettend beschouwde en ze bij elkander vergeleek, niet met eenig recht op juistheid hare schoonheid waardeeren?

Is er waarde te hechten aan iemand's oordeel over een tooneelstuk, wanneer die iemand, zonder tooneelschrijver of speler te zijn, een beschaafd, trouw tooneelbezoeker is?

Dat gezegd - ga ik verder.

* * *

Ofschoon men aanvankelijk algemeen van meening was, dat de Gentsche Tentoonstelling van 1880 schipbreuk lijden zou, ter oorzake van de twee groote expositiën van schilderijen, welke te Brussel in ditzelfde jaar gehouden worden, is onze Salon echter zóó belangrijk, dat hij in menig opzicht zijne voorgangers verre in de schaduw stelt.

Niet alleen biedt de Tentoonstelling veel verscheidenheid aan onder 't oogpunt van *genres*, maar tevens munt zij uit door aantal en degelijkheid van kunstwerken door de meest begaafde artisten toegezonden. In de lijst der inzenders toch zien wij namen prijken als Bastien Lepage, Bource, Capeinick, Carolus Duran, Claus, Dressler, Goupil, Israels, Koekhoek, Lijbaert, Mesdag, Morot, Richter, Roll, Tijdgadt, Van Beers, Verhas, Verlat en meer andere.

Stellig munten de kunstwerken der *Fransche* artisten uit. Zonder overdrijving mag men zeggen dat de Fransche school op deze tentoonstelling den eerepalm wegdraagt.

Onder de werken, welke reeds bij 't eerste bezoek den diepsten indruk op den beschouwer maken, noemen wij in de eerste plaats: *De goede Samaritaan* van MOROT, *Silenus' feest* en *De Werkstaking der mijnwerkers* van ROLL, *Jeanne d'Arc* van BASTIEN LEPAGE, *Frank doet zijn masker af* van RICHTER, *De Grootmoeder* van L'HERMITTE, *De laatste dag der gevangenschap van Mev. Roland*, van GOUPIL, *Cesar verveelt zich*, van MOTTE, en meer andere artisten uit het Zuiden.

Meestal hunne werken zijn gedachten, denkbeelden, scheppingen, meesterlijk door 't penseel op het doek gebracht. Het is of zij bij uitnemendheid zijn doordrongen geweest van de schoone waarheid, vroeger reeds door J.A. ALBERDINGK THIJM in heerlijke verzen verkondigd, en waarvan ik mij de volgende herinner:

> ‘Geen volging van Natuur! geen spiegeling van vormen!
> Geen bouwing afgezien van werkzame aardewormen,
> Die kluizen vlechten voor hun kroost!
> Niet in het gadeslaan der warme hemelverven,
> Die aan haar zon ontrukt, op 't kunstpaneel versterven -
> Betoont de kunst zich eêlst en grootst!
> Neen - Schepping! Vorm te meer! Nieuw Leven! Eenig wezen!
> Zoo nergends nog aanschouwd; zoo uit den geest gerezen -
> Gelijk de fabel Pallas baart:
> Neen - Denkbeeld zij 't begin, zij de oorsprong, buiten de aarde;
> Natuur - de slave die den Kunstnaar telgen baarde,
> Door hem ter zijner dienst aanvaard.’

* * *

Ook menig prachtig tafereel werd ons door Antwerpsche schilders gestuurd:

Uit het hedendaagsche leven van CLAUS, *De oogst* van VAN KUYCK, *Van kroeg tot kroeg* van BAUDIN, *De afwachting der aankomst* van BOURCE, *Voor den storm* van BAKS e.a. zijn ieder in hun soort, heerlijke kunstwerken, welke in de tentoonstelling eene zeer belangrijke plaats innemen.

Het overgroot aantal inzendingen uit Brussel bestaat meestal uit landschappen, natuurschilderingen, portretten en bloemen waaronder er zeer vele uitstekende voorkomen. Nog munten uit: *De ruiker madelieven* van JAN VERHAS, *De schipbreukelingen* van COGEN, *De Inquisitie* van LALAING, en *Een gemeenteraadsverkiezing* van HERBO.

Onder de inzendingen onzer Gentsche kunstenaars, die eveneens recht eervol zijn vertegenwoordigd, maken den meesten indruk:

Karel VI voor het lijk van Philips van Artevelde van TYDGADT, *Eene bezweering in de middeleeuwen* van DELVIN, *Portret* van VAN BIESBROECK, *De dag van 't gehoor* van LYBAERT, *Portret* van MAETERLINCK, *De verdronkene* door denzelfde.

Een geleerde liefhebber en *De goudciseleerder* van VAN HOVE uit Brugge komen ons ook merkwaardig voor.

Duitschland zond vooral vele heerlijke landschappen en berggezichten. Verder verdienen in hooge mate opgemerkt te worden: *De hoop des Vaderlands* van BRUTTS en *De laatste van zijn stam* van LEISTEN.

Ook van Nederlandsche artisten heeft men prachtige natuurschilderingen van land en zee, alsook enkele goede genrestukken. Tot het puik behooren. *Terugkeerende visschersschuiten* en *Winter op het strand van Scheveningen* van MESDAG, en in een ander genre: *Gebed vóor het eten* van ISRAËLS.

Ziedaar, waarde Heer Redakteur, een eersten algemeenen indruk onzer Tentoonstelling. Het aantal nummers is voorze-

ker te groot om de mogelijkheid te betwijfelen, dat mijne lijst van uitmuntende schilderijen verre van volledig is. Een volgende maal wil ik meer in bijzonderheden treden en over de verschillende genres spreken.

Van harte gegroet.

X.X.

Boekbeoordeeling.

Leven, Lieven en Zingen. Nieuwe liederen en gedichten, door G. Antheunis. Gent, bij J. Vuylsteke. 1880.

Zooals de niet onaardig gekozen titel het reeds vermoeden laat, is ook in dezen, gelijk in de meeste dichtbundels, eene plaats aan ‘'t eeuwige liefdethema’ ingeruimd. - Inderdaad, ‘Minneklanken’ heet reeds de rubriek die het boek opent.

Of de dichter op dàt gebied, waarop hij vroeger lauweren won[1] ditmaal bijzonder gelukkig is geweest? - ‘Stellig neen,’ zou 't antwoord zijn, indien men althans zoo maar op 't woord van zekeren criticus afging, die Antheunis' nieuwe minneliederen kortweg voor... ‘eenvoudige rijmelarij’ uitschold!

Wie echter het boek zelf leest, zal al dadelijk het overdrevene, om niet te zeggen het onbillijke van zulke critiek opmerken. - En inderdaad, moge 't ook waarheid wezen dat deze nieuwe minneklanken geenszins van aard zijn om 's dichters vroegere te doen vergeten, ontegenzeggelijk toch geeft hij ons in dit vak ook enkele wèlgeslaagde stukjes. Zoo b.v. het zoo opwekkende, vlaamsch gekleurde ‘*Hei! bezinne de Mei*’:

't Was mei! De jeugd kwam bij de jeugd,
In eer en deugd;
Er werd gedanst,
Er werdt gekranst,
Er werdt geklonken,
Gedronken.

(1) Men denke slechts aan zijn heerlijke zegepraal in den wedstrijd van den *Olijftak* te Antwerpen.

Het ging luidruchtig, bont dooreen,
En kout en zang was algemeen.
Ha! ha! hei! hei!
Bezinne de mei!
Hij dacht aan haar niet, zij aan hem,
En toch verging hun vast de stem
Bij hunnen enkelen oogslag.

Er werd gedanst, gezoend; 't was mei!
Een bloemenrei
Geleken zij,
Zoo bont en vrij
Was 't al doormengeld,
Doorstrengeld.
't Werd avond en men ging uiteen....
Hij was niet eens tot haar getrêen.
Ha! ha! hei! hei!
Bezinne de mei!
Maar beiden hadden tot elkaar
Zoo veel gesproken en zoo klaar,
In eenen enkelen oogslag.

Ha neen! Antheunis behoort *niet* tot dat soort van sentimenteele minnedichters, wier ziekelijk idealism slechts van ‘rozengeur en maneschijn’ teert, en waarover Piet Paaltjes zoo geestig den staf breekt.

En als wij nu evenwel tòch de rubriek ‘Minneklanken’ voor *het zwakste* gedeelte van ‘LEVEN, LIEVEN EN ZINGEN’ beschouwen, zoo moet dit wel niemand verwonderen, met het oog op het vele schoone dat ons het overige van den bundel te genieten geeft.

Op den voorgrond plaatsen wij geheel de rubriek ‘Binnen Huize’. Helder blijde levenslust en gemoedelijke ernst wisselen zich in die huiselijke stukjes af, en bij die wisseling zijn de esthetische eischen met veel dichterlijken smaak in acht genomen. 't Zijn meestal allerliefste genre-beelden, zooals: ‘*In vader's grooten zetel*,’ ‘*Huishouden*,’ ‘*Het beste deel*’ ‘*Bij den heerd*’ enz. - echte modelstukjes wat het aanschouwelijke in de poëzie betreft, - ofwel hartroerende tafereeltjes van familierouw, die ongetwijfeld een diepen indruk zullen maken, - althans bij al wien de proza des levens geen steen op de plaats van 't hart heeft gelegd.

Het aantal dichters, die ‘bij den dood van een kind’ reeds hun verdriet aan 't papier hebben toevertrouwd, is wellicht *legio*; maar hoevelen zijn er waarlijk in geslaagd de traan, die bij 't schrijven hun oog benevelde, ook in 't oog van den lezer te doen opwellen? - Tot die *weinigen* behoort Antheunis. Zonder aandoening kan men zijn aan Professor Callier opgedragen ‘*Vadersmart*’ niet lezen:

Het kleine lijkje ligt in 't wiegje daar,
En in de kamer geen geluid, - noch gil,
Noch zucht; maar als een graf zoo doodsch en naar..
Het hangend uurwerk zelfs is stom en stil.

Door angstig zorgen, waken, afgesloofd,
Na wild gehuil en bitter langgeween,
Zit de arme vrouw, de moeder, met het hoofd
Aan 't bed geleund, en slaapt daar als een steen.

Hij nevens haar, met de oogen star en stom.
Bewegingloos, het haar vergrauwd, verward,
De vuist ineen getrokken tot een klomp;
Een aklig beeld van hopelooze smart.

Daar staat hij op; zijn blik wordt eensklaps zoet;
Verscholen ziet hij naar zijn vrouw,
En sluipt naar 't wiegje, voet voor voet,
Als vreesde hij, dat 't wicht ontwaken zou;

Hij raakt en heft het wiegekleed,
En langzaam schuift hij 't aan den kant;
En op zijn voorhoofd perelt 't koude zweet;
Hij droogt het bevend met de hand,

En zucht en ademt diep.....

.....
Daar lag het kleine lijk, nog schoon tot in den dood,
Met half-ontloken mondje, beide de armkens bloot,
En met een glimlach op 't gelaat, alsof het sliep.

Hij stak zijn hand in 't kroezelhaar,
En streek het zachtjes naar omhoog,
En zachter schoof hij de oogleên van elkaar...
Maar blikloos en verglaasd was 't oog.

Hij nam het stijve handje toen,
Maar 't wou niet volgen zonder dwang,
En lei het streelend op zijn wang,
Gelijk het kind hem placht te doen:

En rillend van het vreemd genot,
Omhelsde hij den kouden mond:
‘Mijn kind! mijn kind! och God! och God!’
En plofte loodzwaar op den grond.

De daarop volgende rubriek, getiteld ‘Zingen’ omvat eigentlijk heel de rest van 't boek en behelst dan ook liederen en gedichten van zeer onderscheiden aard. Vandaar dat de dichter ze in drie onderafdeelingen heeft gesplitst;

I. - In de ‘Volksklanken’ zijn ‘*Kerlentrots*’ ‘*De dichter spreekt.,.*’ en ‘*Houdt stand!*’ waarlijk fiere mannelijke klanken, terwijl het anekdootje ‘*De grootste straf*’ en de navolging van het gekende volksliedeken ‘*Van den Uil*’ niet zonder humor zijn.

II. - Daarop volgen een aantal ‘School- en Kinderversjes’. De meesten zijn allerbest geslaagd: kort en eenvoudig, net zooals een vader aan zijne kinderen vertelt, dus oprechte kinderstukjes, al komt in't fabeltje van *Henne-Moei* de zedeles wel eigentlijk op 't adres van de moeders terecht:

Kokkele, kokkele-dei!
De henne legt een ei.
Maar nauwlijks is het ei gelegd,
Of henne-moei loopt heen,
En kokkelt schreeuwt naar meid en knecht,
En stoft er op bij groot en kleen,
En zegt
Het iedereen.

Kokkele, kokkel-dei!
Moei-henne met uw ei,
Wanneer gij uwen nest verlaat,
Zoo schreeuwen is niet pluis.
Een vrouw die haren plicht verstapt,
Die loopt en praat niet uit haar huis.
Mijn raad
Is: ‘min gedruis!’

III. - De afdeeling ‘Hier en Daar’ is als een mosaïek van allerlei genres. ‘*Gedicht en Zang*’ (Aan den dichter Beernaert), alsook het daaropvolgende en nog andere stukjes zijn vol gemoedelijkheid, reine tonen uit het hart. Maar.... als aanvulsel, komen ook ‘hier en daar’ (ook wel in vorige rubrieken) enkele loutere gelegenheidstukken, die o.i. niet zeer veel om 't lijf hebben; wellicht zijn ze van eenig belang voor den dichter en zijne betrekkingen, doch zeker minder voor 't lezend publiek.

In vergoeding krijgen wij verder een paar uiterst belangwekkende stukken van groot omvang: ‘*De Wolk*’ met een goede fransche vertaling van Karl Grün) en ‘*Uit het lijden-Christi.*’ Het eerste is eene heerlijke natuurfantazie, het tweede eene reeks treffend gedramatiseerde tafereelen uit het leven en lijden des Heilands. Meest overal is de kleur even krachtals prachtvol, terwijl de hoofdfiguren natuurwaar en karaktervol geteekend zijn. Het geheele maakt een diepen indruk.

Wat ons betreft, voor deze enkele bladzijden gaven we gaarne wel twintig dikke ‘épossen’ over dit onderwerp cadeau, althans in den aard van Lauwers' ‘*Nieuwe Adam en Eva*’ welke Dr Nolet ons onlangs in ‘*De Toekomst*’ heeft doen kennen.

De bundel ‘LIEVEN, LEVEN EN ZINGEN,’ sluit met ‘*De Vlaamsche Nacht*,’ een groot oratorio in drie deelen, dat verdient door een knappen toondichter te worden in muziek gebracht. Streng logisch beschouwd, hapert er misschien wel iets aan de opvatting van dit zingdicht, maar het ademt een gloedvollen, echt vaderlandschen geest. Het is overigens een krachtig pleidooi ten voordeele der Vlaamsche Beweging.

Om nu ons oordeel over Antheunis' nieuw boek saam te vatten, zullen wij maar zeggen, dat het, vooral wat de huiselijke poëzie betreft, o.i. tot het beste behoort van al wat de vlaamsche letteren in de laatste jaren hebben voortgebracht.

Meer dan één schrijver van naam - de heeren critici niet uitgezonderd? - zou zulk een werk met beide handen onderteekenen.

A.J. COSYN.

De muze der geschiedenis.
Vaderlandsch oratorio.
- *Eerste uitvoering, op* 21 *Augusti* 1880. -

Alles komt noodwendig te zijner tijd; de logiek, hoe ontastbaar ook, volgt immer onbelemmerd haren natuurlijken gang. De feiten dringen zich op den duur met zulk een onweerstaanbare kracht op, dat zelfs de moedwilligst verblinden gedwongen ze te erkennen en te bestatigen.

Het nieuwe gewrocht van De Geyter en Benoït, dat voor eene ontzaglijke volksmenigte te Antwerpen is uitgevoerd geworden, heeft ondanks eene meer dan middelmatige vertolking,(1) een diepen indruk te weeg gebracht. 't Is een nieuwe triomf voor dichter en componist. Dat bevestigen al de ernstige kunst- en niieuwsbladen des lands en ook menigen uit den vreemde. De weinigen die met zekere vinnigheid het *genre* van Benoit's werk aanvallen of het *détail* beknibbelen, wijzen nog met ingenomenheid, ja, met begeestering op zijn grootsch karakter en het ingrijpende van zijnen vorm.

Het vooroordeel heeft eindelijk de vlag gestreken. Die uiterst belangrijke omwenteling, begonnen met de uitvoering van Benoit's *Triomfmarsch* en *Oorlog* te Brussel, is thans zoo goed als voltrokken en de koene baanbreker onzer herboren vlaamsche toonkunst heeft zijne zaak weer eenen flinken stap vooruit gebracht.

Zeker, alles is daarmeê niet gewonnen, verre van daar; doch de verkregen uitslagen moeten ons meer en meer in de toekomst doen vertrouwen. Zij die zich voorheen als onze hardnekkigste tegenstrevers aanstelden, bevestigen thans dat in Benoit's muziek de veropenbaring ligt van een nieuwen type, van een nieuwe manier van opvatten en uitdrukken. Van daar tot het erkennen dat die buitengewone individualiteit voor oorzaak heeft de volkomen vereenzelviging van den kunstenaar met het nationaal karakter zijns volks, is maar een stap. Eens, rechtzinnig dien beslissenden stap gedaan, dan wordt de gansche pers ons een machtige bondgenoot in onze worsteling tot het verkrijgen van een zelfstandig muzikaal opvoedingstelsel. Dan dient er slechts nog met dezelfde rechtzinnigheid uitgezien naar de doelmatige middelen dat karakter te ontwikkelen, om het tot zijne verhevenste en reinste uitdrukking te brengen in de muziek. Langzaam, maar zeker, zoo wordt elk logiek feit; onze zaak zal ook zoo zegepralen.

* * *

(1) De tijd tot genoegzame repetitiën had ontbroken.

Het *Vaderlandsch oratorio* is het laatste werk van Benoit's nationale trilogie op gedichten van Julius De Geyter. Het bestaat uit drij groote deelen; het eigentlijke oratoria *De Muze der Geschiedenis*, de cantate getiteld 1880, en het finaal: *Reist de wereld rond.* Het eerste deelt omvat vier tafereelen, waarin met breede trekken zijn afgemaald de lotgevallen des vaderlands door de eeuwen heen. Deze tafereelen ontvouwen zich achtereenvolgens bij middel van het Groote Koor, voorstellende de *Zangers der XIX*e *eeuw,* ondersteund door een volledig Symphonie- orkest. Elk dier tafereelen is voorafgegaan van eenen 'oproep' der *Muze.* Deze laatste is verpersoonlijkt door een dubbel Kinderkoor, begeleid door twee afzonderlijke Orkesten van blaaswerk, het eene geheimzinnig, het andere scherp. - Het tweede Deel vormt om zoo te zeggen een vijfde tafereel: Belgie viert zijne onafhankelijkheid en geeft door de verschillig gekarakteriseerde zangen zijner negen provintiën, blijk van zelfstandigheid. Deze Negen Provintiën worden begeleid door even zoovele kleine orkesten, welke dermate zijn samengesteld, dat zij den lokalen geest weergeven van elke der voorgestelde streken. - Het geheele is bekroond door den grootschen slotzang uit de *Genius des Vaderlands* een algemeene jubelkreet van al de vereenigde vaderlanders.

Het werk vangt aan met het *Vaderlandsch thema* uitgebracht door de thebaansche klaroenen op O.L. Vrouwen toren; deze zang wisselt af met een vrolijke prélude van den Bei.ard, gebouwd op de eeigenaardig gecadenceeede *Volksmarsch* welke laatste insgelijks ten slotte ontwikkeld terugkomt. Aan dit voorspel verbindt zich het eigentlijke Oratdrio met eene breede plagale kadens der twee kleine orkesten, en na een plechtigen oproep der trompetten valt het kinderkoor in, op rythmieke tusschenwerpingen der koperen speeltuigen:

Eeuwen, eeuwen, eeuwen,
Werd dit land,
Werd zijn vrijheid aangerand;
Doch zijn zonen waren leeuwen....'

Dit is eene soort van melopée, in edelen begeesterden stijl; het effekt ervan is indrukwekkend, vooral aan den eindzet, welke bij afwisseling uitgegalmd wordt door de twee koren op een grond van breede akkoorden.

Dit heeft een bijzonder accent van vervoering, het klinkt als uit eene wolk:

Rolt de gloriedaden bloot,
Die mijn veder
Telkens neder
Heeft geschreven in den nood;
Rolt ze glanzend bloot!..

Een schielijke opzwier van het groot orkest, gevolgd door eenige forsche akkoorden, leidt naar het *Koor der Overweldigers* - het eerste tafereel - dat somberen beklemmend zich nu vooruitzet op het grondthema van het Oratorio:

Vloek over 't land tusschen Noordzee en Rhijn!

De leenwenklauw doet zich gevoelen in dien zet, door de mannen gëuit met een fatale uitdrukking. Wilde invallen van trompetten en pauken breiden zich uit tot het heel Orkest, dat onstuimig opbruischt

‘Als de baren
Van een zwarten oceaan
In 't orkaan.’

Men weet hoe Benoit de wanordelijke bewegingen van groote massas beschrijft; daarvan geeft hij hier een nieuwe proeve, als hij de naderende drommen afschildert van prelaten en vorsten, die het vaderland komen teisteren met banvloek en oorlog. De woeling van het orkest herschept zich hier in een onbestemde en voortdurende welling op logge baspedaal; daartusschen, en eindelijk daarboven doet bij tusschenpozen een zwaar golvende vorm zich voor, voortschrijdend in een langzaam maar onweerstaanbaar *crescendo*. Dit *crescendo* valt neder op eenige kalm gehoudene akkoorden, die op hunne beurt verdwijnen in eene akelige stilte.

Eensklaps lost zich uit de pauken een sterk toenemend gerommel; op een inbijtend geschetter der trompetten schalt er een verscheurende schreeuw uit het Koor:

Wee! de bodem drennde...

Het Orkest komt in gisting; het zwaar basgetuig schudt en woelt op een chromatiek figuur, terwijl in de hooge registers de vormen hortend dooreenloopen in eene uitdrukvolle wanorde, om eindelijk neer te komen op een krijschend marschmotief der trompetten unissono, dit maakt plaats voor een dof trappelenden vorm van het snaarkwartet, die zich uitlost midden in de verwarring van het Orkest.... Het orkaan dadert.... - Alles schiet ijling omhoog; het scherpe blaaswerk werpt zich in een hoog schaterend getril, bliksemende fuseën steigeren ten allen kanten op een grond van stridente akkoorden, terwijl de stemmen in imitatie opvliegen:

‘Als vlammen
Zwaaiden zij de oriflammen!’

Dit vormt een breed crescendo, zich oplossende in de herneming van het grondmotief door heel het orkest met de stemmen unissono:

Vloek over 't land tusschen Noordzee en Rhijn!

***

Dit tafereel is aan het volgende verbonden door dezelfde plagale kadens, die den eersten oproep der MUZE voorafging. Het tweede tafereel - het *Slavenkoor* - contrasteert heftig met het eerste, door de heldere tonaliteit waarin het over 't algemeen bewerkt is. De melodie neemt er meer plastieke vormen, het koloriet is er schitterender en levendiger, de overgangen zijn er vol warmte en losheid. Men voelt zich als ontwaakt uit een bangen droom.

Uit het zacht melodievol geruisch dat tot grond ligt aan den statigen zang van het koor, verheft zich naïef en uitdrukvol, het oude *Uitwijkelingskoor*:

> Zij varen naar Oostland; zij zeilen en wiegen
> Zooverre als de winden en de arenden vliegen....

Het heimvolle, melancolisch accent van dit lied is door Benoit op meesterlijke wijze toegepast geworden. De ontwikkelingen waaraan die zang tot grondslag en leiddraad verstrekt in den loop van dit schoone tafereel, bevatten de treffendste tegenstellingen. Alzoo, terwijl op een hoekig contrepunt, de mannen losbreken in wraakkreten en bedreigingen tegen hunne verdrukkers, wiegelt het Thema der *Uitwijkelingen* zacht in de hooge registers der vrouwenstemmen en der snaren. Dit klinkt als eene verre groet van het moederland aan zijne ongelukkige kinderen.

***

Het groote tusschenspel (voor de Kinderkoren en de afzonderlijke Orkesten) dat volgt op het tweede tafereel, behoort mede tot de belangrijkste scheppingen des meesters. De verslagenheid, de schaamte, de woede, zijn er in afgemaald met eene waarheid die aangrijpt, en dit met een verbazende eenvoud van middelen. Alzoo wordt een der grootste effekten van deze épisode teweeg gebracht, enkel door eene reeks diato nieke ladders, zich uitlossend door het koperwerk, en van de hoogste registers van het orkest afdalende tot in het diepste diepe.

Dit tusschenspel is gevolgd door een grootsche *Marsch,* den *Schimmenstoet* verbeeldend; deze beweegt zich op eene menigte karakteristieke sujekten, allen medeslepend door hunne kleurvolle zangerigheid. Tusschen de verschillende motieven dezer Marsch onderscheidt zich vooral een gloedrijk en indrukwekkend thema, dat statig voorgolft in tragere tijdmaat, op de declamatie van het Koor:

> Daar drijven, ruischen, glansen,
> Hun werken aan de hemeltransen....
> Wat kleurenpracht, wat steenen kant!
> O Kunst, o roem van 't land!'

Een koor zonder begeleiding van het grootste effekt verbindt deze Marsch aan het volgende tooneel; dit rolt op het sombere Vloekmotief,

terwijl terzelfder tijd de ontzaglijke gamvorm van vroeger zich ontwikkelt. Een laatste maal daalt deze langzaam van uit de hoogste registers tot in de diepste gronden, en het tafereel sluit met eene algemeene en vervaarlijk op- en nederzwirlende fusée van gansch het orkest:

Laat den Geest der Vernieling door 't Vaderland gaan!

***

Met een nieuwen oproep der MUZE, vangt het vierde tafereel - de *Veldtocht* - aan, met het Vloekthema in drijdubbel fortissimo uitgebraakt door al het zwaar basgetuig: de Verdelging slaat de hand aan 't werk.

‘Maar geen grijsaard, geen man,
In een dorp, in een stad,
Of zijn hand heeft een knods,
Heeft een wapen gevat!...’

Zoo antwoord het koor op bemoedigenden toon. Heel het orkest breekt los in eene onoplosbare dooreenwarreling van vormen en accenten, van kreten en rythmen, waartusschen de groote trom buldert en waarboven van tijd tot tijd oorlogzuchtig trompetten-geschal zich laat vernemen. Een opwekkend krijgsmotief lost zich eindelijk uit door het koperwerk, om verrassender wijze plaats te maken voor een statig koor zonder begeleiding, gebouwd op het Vloekmotief in heldere tonaliteit:

En dan knielden zij neer,
En zij kusten den grond...

Het rumoer herbegint en groeit ontzagwekkend aan; het Vloekthema komt terug met beknellender accent, allerlei marsch motieven wriemelen daaronder op zenuwachtig geroffel der trommels; het opwekkend krijgsmotief schettert bij tusschenpoozen in het koper boven alles uit, worstelend met het Vloekthema. - Plots eene transitie, en met geest driftigen zwier verschijnt, plechtig en grootsch, het Vloekmotief in majeur, als een machtig schallende zegekreet:

‘Heil over 't land tusschen Noordzee en Rhijn!’
Zoo zongen de helden en schimmen te zamen.
‘'t Graf vonden zij die met ketenen kwamen!
Nooit zijn wij slaven, en nooit een woestijn,
't Land dat zich uitstrekt van Noordzee tot Rhijn!’

Het effekt van dit slot is overheerlijk. Een donder van toejuichingen heeft dien grootschen zang begroet, aller harten waren geroerd.

***

De Cantate 1880 welke het tweede deel uitmaakt, verbeeldt den optocht der Negen Provintien. Deze eigenaardige optocht geeft aan het werk een voortreffelijk volkskarakter. - Zeggen dat de meester zelf de noderscheidene liederen in legenden heeft gekozen, welke beurtelings

door elke Provintie worden voorgedragen, dit alleen is een voldoende bewijs dat allen, zelfs onder een louter muzikaal oogpunt, als karakter echte pereltjes zijn.

Op het einde verneemt men de stem van Noord-Nederland met de Volkshymnus *Wilhelmus Van Nassouwen*, uit het Oratorio '*De Schelde*,' waarop onverwachts het *Beiaarlied* volgt, gezongen door de Kinderendie hier de stad Antwerpen voorstelden.

Het *finaal* verbindt zich onmiddelijk daaraan. Eene ontleding van dien prachtigen Jubelzang is reeds in den *Kunstbode* verschenen, bij mijne bespreking van den *Genius des Vaderlands*.[1] Het zou overbodig zijn nu nog daarop terug te komen. Alleen zij gezegd dat dit medeslepend volkslied waardig dit nieuw gewrocht bekroont.

Na de uitvoering hebben de Koren het *Beiaardlied* aangeheven, en de opeengepakte volksmenigte heeft het geestdriftig herhaald, als een huldebewijs aan den grooten kunstenaar en den volksman, wiens stout initiatief reeds zooveel tot Vlaanderen's roem bijbracht.

EDWARD KEURVELS.

De Historische Tentoonstelling te Brussel.

De Tentoonstelling van Belgische meesters (1830-1880) is ongetwijfeld een der hoofdpunten in het kunstgedeelte van het zoo veel omvattend programma der Nationale Feesten te Brussel. Daar wij echter tot nog toe niet in de gelegenheid waren dezer Tentoonstelling een bezoek te brengen, laten wij hier een beknopt verslag volgen, ontleend aan eene uit Antwerpen aan de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* gestuurde correspondencie:

'Wat de tentoonstelling betreft, deze is werkelijk de moeite waard. Op enkele uitzonderingen na hebben al onze levende schilders, om van andere vakken niet te gewagen, hier bijeengebracht het keurigste wat zij schiepen.

'Slechts enkelen mist men er ongaarne: Verlat, die eene tentoonstelling op eigen hand naar zijne gewoonte inricht, Emile Wouters, die volgens de schikkingen van het reglement

(1) Juni 1880.

slecht één der stukken, welke hij na 1878 voortbracht, mocht plaatsen, en die verkozen heeft in zijn atelier te exposeeren; Lagye, die de stukken niet kon zenden, welke hij liefst gezonden had.

'Van de afgestorvenen is er weinig, veel te weinig. In de half verlichte benedenzalen vindt men een hoopje schilderijen der school van 1830, die meer aan een karikatuur dan aan eene trouwe vertegenwoordiging van dien tijd gelijken; in de bovenzalen heeft men enkele stukken van Navez, Wappers, Degroux, een groot aantal portretten van De Winne, genrestukjes van Madou en historische tafereelen van Leys en Lies; maar zelfs met deze kostelijke bijdrage is de schaar der overledenen onvoldoende vertegenwoordigd. Gelukkiglijk dat het moderne deel van het Museum van Brussel nevens de deur ligt en de leemte aanvult, die wij hier aanstippen.

'De levende meesters, met uitzondering der bovengenoemden, zijn heerlijk vertegenwoordigd. Ik tel al wandelende 13 stukken van Gallait, meer dan twintig stukken van Alfred Stevens, een tiental van Jozef Stevens, even zooveel van Florent Willems, een vijftiental van Lamorinière, een tiental van Bource, vijf van Dijckmans, en even zooveel van De Jonghe, van Jan Van Beers, van de gebroeders De Vriendt, Verwee, Portaals, De Keijzer, Van Luppen, de Schamphelaere, enz. enz.

Wat vooreerst treft in de Tentoonstelling is de grondige wijziging van trant, die onze school in deze halve eeuw onderging. Al de oudere, bij de jongsten vergeleken, zien er gemaniëreerd uit, tooneelmatig van opvatting, en gezocht van kleur en licht: eenvoud en bespieding der natuur, waarheid van kleur en licht werd immer meer de leus der opkomende geslachten. Navez zag de dingen in groenachtig licht en door Raphaels oogen, Gallait in zijne oudste en beste stukken ziet ze in warm bruinen toon, Leys in zijne oudste stukken in lichtlaaien glans, Degroux in matgrijs. Meer en meer wint het witte licht, de heldere toon veld, en alleen wordt hem de uitsluitelijke overheersching betwist door het lichte grijs.

Van de ouderen is het Gallait die zich best staande houdt. *Egmond met den biechtvader*, zijne *Lijken van Egmond en*

Hoorne zijn nog altijd indruk wekkende historische tafereelen, waarin het epische en dramatische gevoel den kunstenaar op de hoogte van zijn onderwerp verhief. Leys daarentegen, hier gezien, verliest. Hij blijft groot als kolorist, maar zijne volgelingen hebben hem den slechten dienst bewezen te toonen, hoeveel afgesprokens er in zijne opvatting ligt, en de groote stukken van zijne laatste jaren, die wij hier in olieverf hebben, zien er donkergrijs uit. Leis daarentegen wint, de fijn voelende ziel die in hem huisde, geeft immer iets genietbaars aan zijne historische genrestukjes, en niet alleen tot de oogen spreekt zijn warm koloriet, maar ook tot den geest spreekt het stille drama, waarin hij zijne personages doet optreden.

Wonder genoeg, voor ons is het een landschapschilder, Lamorinière, die het best en trouwst de school van Leys vertegenwoordigt. Hij legt in de kracht zijner achtergronden, in de warme tonen van zijn licht en in de nauwgezette weergeving en de kunstige roostering van al de bijzonderheden dezelfde hoedanigheden die Leys in zijne historische scheppingen te bewonderen gaf.

Van de jongeren zijn het Alfred Stevens, Verhas, Hermans en Jan Van Beers, die het meest het oog trekken en het best hunnen bijval verdienen.

Alfred Stevens is de schilder in de mode bij de Parijsche schoonen. De vrouwen die hij schildert zijn over het algemeen verre van mooi. Sommige zouden als vogelschrikker kunnen dienst doen, maar er is iets in, dat ons spreekt van eene verfijnde, overbeschaafde wereld, met hare prikkelende aantrekkelijkheden, en hare gevaarlijke verlokkingen. Van uitvoering is het wonderwerk, eene samenvloeiing van vreemdsoortige tonen, allerkieschte effecten, verkregen door eene schijnbaar onverzorgde penseeling, die wel past aan die figuren die verleidelijk zijn zonder schoonheid.

Met Stevens moet men in éénen adem noemen Florent Willem en De Jonghe. De eerste leeft in de eeuw en van de overleveringen van Terburgh, dien hij verfijnd heeft, zoo van opvatting als uitvoering der onderwerpen; de tweede heeft een stiller elegantie dan Stevens, en bekomt zijne effekten door min verrassende middelen.

In éénen adem met hen zal men voortaan Jan Van Beers noemen. De Brusselsche tentoonstelling is merkwaardig voor hem onder meer dan één oogpunt. Tot nu toe vroeg men zich af, en vroeg hij wellicht zich zelven af, waar hij heen wilde: zou hij een historieschilder worden, zooals zijne groote doeken het deden voorgevoelen; zou hij bij zediger gekozen onderwerpen een virtuoos van het penseel worden? Men vroeg het, en men riep den jongen kunstenaar toe: doe uw keus en blijf zoo niet vrijbuiten in alle vakken en in ieders akker. Dan die keus was voor hem niet gemakkelijk. Voor een zoon van Vlaanderens grootsten dichter, die in het vaderlijk huis gevoed was met hooger strevingen en zuiverder vaderlandsche idealen, was het moeilijk anders dan van Breydel, Artevelde en consorten te droomen; eerst, wanneer hij in Parijs gevestigd was, kwam de ware aard boven, die wel te raden was geweest, maar zich vroeger niet onbewimpeld kon uitspreken. Van Beers werd en is op dit oogenblik een volbloed Parijsch elegantieschilder, nog niet de meest verfijnde en wispelturige, maar nu reeds de meest genietbare. Zijne ‘Amazone in het zwart’ en zijn ‘Zomeravond’, ‘Twee rustende vrouwen in groene natuur,’ rangschikken hem voor goed, en plaatsen hem zeer hoog in de rijen der modernisten. Dat had zijn vader zeker niet verwacht van zijn zoon, maar de zoon deed goed liever naar de stem van eigen dan van vaderlijken aandrang te luisteren.(1)

Is het niet wonder, dat de vier schilders die op de bijtendst gekruide manier het geraffineerde Parijsche leven weergeven, vier Vlamingen zijn, en dat het alleen twee Spanjaards, Fortuny en Madrazo zijn, die boven hen staan in dit vak?

(1) De voorstanders van het nationaal beginsel in de kunst zullen deze goedkeuring wel niet onvoorwaardelijk bijstemmen. Moest het waarheid wezen, dat de jonge Van Beers, wiens *Artevelde* reeds zooveel van hem als *Vlaamsche* schilder verhopen liet, thans voor goed van die ‘hooger strevingen en zuiver vaderlandsche idealen’ heeft afgezien, om liever ‘een volbloed Parijsche elegantieschilder’ te worden, dan ware zulks voor onze vaderlandsche kunst voorzeker een alles behalve verheugend feit.
REDACTIE.

Nog een bijval in de tentoonstelling is het ‘Gemaskerd bal’, van Hermans, dat ik boven zijn ‘Dageraad’ stel. Het is in de opera van Parijs: een stroom van gaslicht op rooden vloer, het gewoel, het gewemel, de losbandigheid en de bandeloosheid, de vermenging van klassen, van kunne, van ouderdom, van kleedij en berekening, het ligt daar alles schijnbaar ordeloos dooreengeworpen, maar duidelijk, om te lezen als in een open boek, en met een beweging en een levenslust, dig waarschijnlijk het bal in werkelijkheid mist.

Het groote succes is de ‘Optocht der Scholen voorbij 's Konings paleis in 1878’ door Jan Verhas, den kinderschilder. Het paleis ligt links, en op een verheven estrade staat de koning en zijne familie, benevens zijn gevolg. Tusschen eene dubbele rij van toeschouwers komt eene meisjesschool aangestapt, door de juffrouw geleid. De kleinen gaan met hun veertienen op een rij, allen zijn in het wit, alleen een roos of grijs strikje of gordelbandje, gele strooien hoedjes en bloote beentjes. Maar wat joligheid, wat kinderlijke argeloosheid, wat hartelijke feestvreugde op al die gezichtjes, het is door en door verrukkelijk. Ook van uitvoering is het werk vol kunst. De witte kleinen doen zich voor op eenen lichtgrijzen grond, neven licht grijze gebouwen en onder eenen glanzend bewolkten hemel, en toch zijn zij vol uitsprong en leven. Het eenige wat men zou aan te merken hebben, is dat aan de kinderen het overige opgeofferd is, en de groote personen en personnages onevenredig verkleind zijn.

Al de werken van bijval zijn dus moderniteiten in den hoogsten graad, tafereelen uit onze dagen, met wat ons leven slechtst en best oplevert, vertolkt op zeer uiteenloopende wijze, maar uit de werkelijkheid genomen. Bij het zwijgen of stamelen der historische schildering mag men de vraag stellen: of deze voor het oogenblik, en feitelijk ten minste, niet tot uitsterven of inslapen veroordeeld is. Zeker is het dat zij hier slechts op den derden of vierden rang komt.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - De Internationale Tooneelwedstrijd in de *Mertens-Vereeniging* alhier heeft den volgenden uitslag opgeleverd: I. Maatschappijen uit Antwerpen en de voorsteden: Eerste prijs, aan *Taal en Kunst* van Borgerhout; 2de prijs, aan *De Verbroedering* van Antwerpen. - II. Maatschappijen uit andere steden van Vlaamsche-België: 1e prijs, aan *Het Van Crombrugge's Genootschap* van Gent; 2de prijs, aan *De Dylezonen* van Mechelen. - III. Maatschappijen uit Noordnederland: Eerste prijs, aan *Advende* van Amsterdam; 2de prijs, aan de *Dilettantenclub* van Amsterdam. - IV. Prijs van Uitmuntendheid (gouden medalie van Z.M. den Koning); aan *Taal en Kunst* van Borgerhout. - Persoonlijke prijzen werden toegekend o.a. aan de dames De Smet, Poolman, Jonckers en aan de heeren Clauwaert en Van Lier.

- Voor den driejaarlijkschen prijs der Nederlandsche Tooneelletterkunde in Belgie is door de Jury geen enkel in dit tijdvak verschenen stuk bekronenswaardig geoordeeld.

- De prijskamp voor het opstellen van een vaderlandsch gelegenheidslied (Feesten van 1880) heeft het zelfde lot ondergaan. De dichters van beteekenis schijnen zich daarbij te hebben onthouden; want geen enkel der talrijke in gezonden stukken (bijna allen in 't fransch opgesteld) is kunnen in ernstige aanmerking genomen worden.

- De vijfjaarlijksche Staatsprijs voor de Nationale Letterkunde is dit jaar toegewezen aan onzen medewerker den heer K.M. Pol. De Mont, voor zijne vereenigde *Gedichten.* Deze uitspraak werd gedaan met 4 stemmen tegen 3 (welke laatste aan Mej. Loveling) en wordt in de pers op verre na niet algemeen bijgestemd. Dat de heer De Mont een begaafde jonge dichter is, die reeds veel gaf en nog meer belooft, dàt wordt zeker door niemand ontkend; doch, zelfs *Euphonia* van Arnhem, waarvan De Mont correspondent is, verwondert zich over die voorbarige bekroning en betreurt die ‘omdat op die wijze de goede bedoelingen van het staatsbestuur niet worden bereikt. - Zoolang, zegt dit blad, Van Beers en Mej. Loveling deze onderscheiding nog missen, is de beurt nog niet aan het allerjongste België.’

- *Het Nederlandsch Tooneel* van Amsterdam heeft zijne deuren heropend, met een der beroemdste stukken van Shakespeare: *De Koopman van Venetie*, vertaald door prof. Burgersdijk. Lodewijk Bouwmeester vervulde de rol van Shylock op echt meesterlijke wijze. De rest der vertolking was niet op dezelfde hoogte, doch over 't algemeen bevredigend. - Rotterdam zal het nieuw seisoen openen met een nieuw stuk van Roodhuyzen, getiteld '*Oranje boven!*' gevolgd door een blijdspel van Lodewijk Mulder. - Te Antwerpen schijnt men voor de eerste vertooning te hebben gekozen '*De Roman van een armen Jongen*, naar Oct. Feuillet, en te Brussel '*Jane Shore*' van Fr. Gittens.

- Onder den titel '*De Sinjoor*' is deze maand het eerste nommer van een nieuw weekbladje verschenen, bijzonder aan tooneel- en letterkunde en vlaamsche taalbelangen gewijd. Het blad houdt zich overigens vreemd aan alle politieke twisten. 'En hiermêe gaan wij' zegt de hoofdredacteur Th. Van Haesendonck, 'gerust en met opgeheven hoofd de wijde wereld in.' - Goedheil op de reis!

- Dezer dagen, werd op de Oosterbegraafplaats, te Amsterdam, het door Colinet ontworpen monument onthuld, dat de talrijke vrienden en vereerders van den betreurden tooneelkunstenaar Albregt op zijn graf hebben opgericht. Twee redevoeringen werden uitgesproken, de eene door den heer D.N. Van Ollefen, voorzitter der commissie, de anderen door den heer C.J. Miniekus, voorzitter der maatschappij *Apollo.*

- Te Amsterdam zal eerlang het laatste werk van den geliefden volksschrijver wijlen J.J. Cremer worden in 't licht gegeven. 't Is een romantische novelle, getiteld *Monte-Carlo.*

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - Bij het groot zangersfeest te Keulen werd in de internationale afdeeling de eerste prijs toegekend aan de koninklijke maatschappij *l'Emulation* van Verviers.

- In zijn laatste nommer bevat *De Halletoren*, van Brugge, den tekst van een adres aan Peter Benoit, eene schitterende huldebetooging aan en Vlaamschen meester ter gelegenheid der laatste feesten gebracht, door het *Muziek-comiteit van Westvlaanderen* (Brugsche afdeeling van den Bond tot Bevordering der Nationale Toonkunst). Na de groot-

sche beteekenis van Benoit's strijd voor het nationaal princiep in de muziek - en tevens de reeds behaalde zegepralen - te hebben doen uitschijnen, spreekt het adres van de verbroedering op muziekaal gebied tusschen Noord en Zuid en hetgeen Benoit reeds op dit gebied heeft bewerkt, verder van zijnen strijd tegen de cosmopolieke hoofdstad, het brandpunt zelf van al den tegenstand, en ‘waar hij nu de kroon heeft gewonnen, die nog aan zijn triomf ontbrak.’

- De ook hier te lande reeds zoo gunstig bekende componist G.W.F. Nicolaï, bestuurder der muziekschool van 's Gravenhage, arbeidt thans aan een belangrijk zangdicht op tekst van den vlaamschen dichter Julius De Geyter, en bestemd voor het groote feest, dat in den nazomer ter eere van *Jenny Lind* in den Haag plaats grijpt.

- De leden van het inrichtend comiteit voor de uitvoering van Benoit's *Oorlog* te Brussel hebben aan den heer Gustaaf De Deken, den ijver- en verdienstvollen secretaris dier commissie een vriendenmaal aangeboden, waaraan o.a. Van Beers en Benoit deelnamen. Ook de heeren C. Schmidt en Fl. Vlaminckx, die reeds zooveel dienst aan onze nationale muziek beweging hebben bewezen, hadden hunne wèlverdiende plaats aan de eeretafel.

- Door kinderen der Brusselsche stadsscholen werd onlangs met veel bijval in de Hoofdstad een nieuwe cantate van Coopman en Miry gezongen, getiteld *Onderwijs en Arbeid.* De heer Miry schijnt een in menig opzicht verdienstelijk werk te hebben geleverd, en den geest van Coopman's knappe poëzie zeer gelukkig te hebben weêrgegeven.

- Huberti heeft een groote cantate voor de scholen geschreven, die onlangs - althans gedeeltelijk - door de leerlingen van een onzer stedelijke onderwijsgestichten te Antwerpen werd uitgevoerd. Het gedicht is van Em. Hiel. Al wie deze uitvoering heeft bijgewoond spreekt met lof over dit nieuw werk van den verdienstelijken toondichter.

- De Nederlandsche *Toonkunstenaars-Vereeniging* heeft haar verslag over het afgeloopen jaar in het licht gegeven. Zij bestaat thans vijf jaren en kan reeds op zeer bevredigende resultaten wijzen. Ook dit jaar is het ledental toegenomen en veel werd er verricht, waaruit blijkt dat deze voortreffelijke vereeniging, waarvan ook enkele Zuid-Nederlandsche toonkundigen deelmaken, eene ware leemte aanvult.

- De *Duitsche opera*, die aanstaanden winter te Gent de *Fransche* vervangt zal o.a. opvoeren *Freischütz* van Weber, *Stradella* en *Martha* van Flotow, *Tannhäuser* en *Lohengrin* Van Wagner. - Ten einde het publiek op die Duitsche voorstellingen eenigzins voor te bereiden heeft de Directie het muziekaal overzicht van enkele stukken, met de ontleding van den tekst in 't fransch laten drukken.

- Volgens *De Zweep*, zou het te vreezen zijn dat de zoo begaafde vlaamsche toondichter Hendrik Waelput, professor bij onze Muziekschool, misschien de stad Antwerpen verlaten zou. Dat ware stellig een ernstig verlies; wij hopen dus dat die vrees weldra als ongegrond moge blijken. ‘Antwerpen bezit tegenwoordig in zijnen schoot een aantal flinke componisten. Naast Benoit zien wij: Waelput, Huberti, Blockx, Fernau, Bosiers, Van der Stucken, enz. die zich in gansch België een schoonen naam verwierven.’

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - In den grooten wedstrijd voor de Schilderkunst (Prijs van Rome) is met eenparige stemmen de prijs toegekend aan den heer Remi Cogge van Maasschroen (Mouscron) oud leerling van de academie van Brussel.

- De vaderlandsche optocht, die tijdens de feestviering in Brussel plaats had, heeft veel bijval gevonden en men mag zeggen dat sommige gedeelten, als kunst, inderdaad zeer merkwaardig waren. De stoet bestond uit twee afdeelingen: een historische en een allegorische. Het geheel maakte een gunstigen indruk, maar de eerste afdeeling overtrof nog de tweede. Zij bestond uit de volgende groepen: de oude Belgische gemeenten, voorgesteld door 40 ruiters, in vier onderafdeelingen gesplitst naar de tijdperken, die zij vertegenwoordigden, nl. de 13de, 14de, 15de en 16de eeuw, en verder door andere personen, de gilden en corporatiën voorstellende; de zeventien geunieerde provinciën, voorgesteld door zeventien amazonen te paard; Maria Theresia en de generale Staten; Leopold I en de Belgische vrijheid.

In de allegorische afdeeling vond men de navolgende groepen: landbouw, nijverheid, handel en scheepvaart, spoorwegen, letteren en schoone kunsten, de pers, de Belgische onafhankelijkheid, aan welke laatste groep, naar de 9 provinciën verdeeld, verscheidene gemeenten deelnamen.

De rozenmaagd.
- Uit de '*Strange Tales*' van Grenville-Murray -

In het Fransche dorpje Trie-les-Charmes is de gemeenteraad gewoon jaarlijks te vergaderen, ten einde beslag te leggen - figuurlijk gesproken - op het deugdzaamste meisje van de gemeente. De pastoor, die, door den biechtstoel, misschien méér van maagdelijke deugd afweet dan al de raadsleden, ja zelfs de vrouwen der raadsleden, bij elkander - de pastoor mag bij dit debat niet tegenwoordig zijn: en dit op grond van het beginsel, ook in andere landen gehuldigd: dat diegene, die al te veel weet, maar buiten het spel moet blijven. Intusschen, de raadsleden beoordeelen de deugd naar hun beste vermogen; en als zij het niet eens kunnen worden, voegen zij elkander hatelijkheden en personaliteiten toe, precies zooals ook wel eens in hooger geplaatste vergaderingen gebeurt. Hebben zij eindelijk genoeg geschreeuwd en gekibbeld, dan gaan zij tot stemmen over - en het meisje dat de meeste stemmen behaalt is verkoren als 'Rosière.' Op een zomerschen Zondag voert men haar met groote plechtigheid naar de kerk; men zet haar eenen krans van witte rozen op het hoofd, en zij krijgt eene gouden horloge, een paar oorbellen, eene som geld, een déjeuner met champagne, en een bal. Aldus treedt zij het leven in, toegerust met de genoegelijke overtuiging, dat er voor de deugdzamen in dit ondermaansche eene onafgebroken reeks is weggelegd van... bals, déjeuneetjes met champagne, fraaiigheden uit den goudsmidswinkel en beurzen met geld - tot aan hun zalig einde.

Eens dan, terwijl ik te Trie-les-Charmes vertoefde, en door de dorpstraat slenterde, trof ik daar drie jonge maagden, die bezig waren linnengoed te wasschen in drie waschtobben,

voor de deuren van drie kleine woningen. Eene van die drie had harde oogen en strenge lippen, en beukte haar waschgoed tegen den rand der tob met toornige slagen, alsof zij alle ongerechtigheid, die er ooit aan gekleefd had, er uit wilde tuchtigen. De tweede keek scheel. De derde - och, die derde was voorwaar niet schoon van aangezicht, en ik vernam dus zonder bevreemding, dat zij de meeste kans had onder de candidaten voor de rozenkroon en het déjeuner. Op hare ongerepte deugd bad ik mijnen hoed en mijne laarzen willen verwedden. Trouwens, ik had de rest van mijne kleeren wel op durven zetten, dat ook de beide andere meisjes deugdzaam waren; ook zag ik geen enkele reden waarom zij niet deugdzaam zouden blijven zoolang zij verkozen: want ik kende de jonge mannen van Trie-les-Charmes als Franschen van uitnemenden smaak.

Minzaam dus dit drietal gegroet hebbende - minzaam, doch eerbiedig - wandelde ik verder langs mijnen weg; voorbij het koffihuis, het raadhuis, de Gallische hanen en kippen, den gendarme met zijnen gelen buikriem - en zoo in het vrije veld, waar ik al spoedig een meisje gewaar werd, geknield achter eene heg, en met hare handen steenen opstapelend tot een hoopje. Ik zag dat zij de lippen bewoog; doch het geraas van eenen watermolen maakte dat ik hare stem niet hooren kon. Ik naderde, en bespeurde nu dat er een mandje bloemen naast den steenhoop stond, en dat er op den hoop zelf eene leelijke houten pop gezeten was, gekleed in moesselien, met een kransje van rozeknoppen scheef op haar hoofd. De armen en beenen van deze ongelukkige figuur staken stijf naar buiten; haar nek was verdraaid, haar rug bultig, kortom, van al de mismaakte poppen die ik op mijn levenspad ontmoette, was deze zeker wel de mismaaktste. Ik begon hardop te lachen, overeenkomstig de hoffelijke manieren van de heeren Britsche toeristen! vervolgens keek ik naar het meisje, dat opsprong, en mij aanstaarde met een paar groote bruine gazelle-oogen. Eene schoonheid op mijn woord! Ontegenzeggelijk het liefste kind van gansch Trie-les-Charmes en ommelanden. Hare donkere lokken daalden golvend over

haar blanken hals; hare lippen geleken kersensap, hare konen meirozen. Zij was gekleed in een katoentje van blauw en wit, dat allerliefst afstak tegen haar scharlakenrood rokje. Aan de voeten droeg zij nette klompjes, en over de schouders een oranjekleurigen halsdoek.

Toen wij elkaar voldoende hadden opgenomen, verbrak ik het stilzwijgen:

- 'Hoe is uw naam, Mademoiselle?'
- 'Isabelle Brune'. antwoordde zij, ietwat wantrouwig.
- 'Belle Brune, noemen ze u dan zeker? Is het niet?'
- 'Geraden, Mijnheer.'
- 'Dàt pleit voor hen, ten minste. Maar mag ik vragen - wat voert u daar uit met dat monster van een pop?' - Wat zij er mee uitvoerde, ging mij wel is waar volstrekt niet aan; doch de wellevendheid van den Britschen toerist blijft nooit in gebreke.

Zij kleurde; doch daar zij vermoedelijk mij voor het een of ander ambtelijk personnage hield, op wiens vragen een antwoord verplichting is, zoo wipte zij even op de punten van hare klompjes, en gluurde over de heg, of er ook luistervinken waren. 'Morgen', prevelde zij, met een schuwen blik op de pop - 'morgen, weet u, moet de Rosière gekozen worden...'

- 'En u zijt eene van de candidaten?'
- 'Juist. En dan zult u wel weten - als men eene gelijkenis neemt van het meisje dat men gaarne zou gekozen zien, en men plaatst die op een altaartje als dit, en men kranst ze met rozen, en men bidt een uur lang heel vurig tot de Heilige Moeder - dan wordt zoo'n wensch vervuld.'

Ik herinnerde mij een vroom bijgeloof, bestaande in het steken van naalden in de beeltenis van uwen vijand, ten einde onheil te brengen over hem en zijne nakomelingschap; doch van een soortgelijk recept om den evenmensch eene weldaad te bewijzen, had ik nooit gehoord - misschien wel omdat er naar zulk een recept nooit druk vraag kan zijn geweest. Intusschen scheen het mij klaar, dat in dit geval de vriendin, die Belle Brune wenschte verkozen te zien, niemand

anders kon wezen dan Belle Brune zelve. Ik lachtte dus nogmaals, en, mijn zakdoek voor den dag halende, zeide ik: ‘De machten, mejufvrouw, die uw gebed verhooren kunnen, zullen nooit die pop daar aannemen voor uw evenbeeld. Ga onder de heg zitten, bid ik u, en laat mij van u een beter portret schetsen. Wij zullen het op het altaar zetten, en het samen bekransen.’

- ‘O neen? u hebt me niet begrepen!’ riep zij, met beide handen haar gelaat bedekkend:

‘Lieve God! die pop ben *ik* niet - 't is Marie Rougeaud.’

- ‘Is het Marie Rougeaud? Aha! - Moet ik daaruit dus opmaken dat uzelve de “Rosière” niet verlangt te winnen?’

- ‘Ha, mijnheer, 't is in 't geheel niet schoon van u, mij zooveel vragen te doen. Wie staat er mij voor in dat ge niet alles oververtelt wat ik zeg?’

- ‘Ik zal niets oververtellen. U kunt mij vertrouwen.’

- ‘Wel zeker? - Nu dan,’ hernam zij met een blos als eene klaproos, en na eerst nog eens op hare teenen over de heg te hebben gekeken - ‘nu dan: ik ben zoo goed als zeker van te worden gekozen, omdat de Burgemeester mijn oom is, en Claude Riant, mijn vrijer, lid is van den raad.... Maar Claude weet dat *ik* niet behoor gekozen te worden; en toch, toen ik hem dat zeide, lachte hij me uit, en riep dat ik die horloge en de andere dingen hebben zou of ik wilde of niet. En ziet ge, Mijnheer - als een meisje de kroon van de Rosière draagt zonder er eerlijk recht op te hebben, dan wordt het haar ongeluk. Dat staat in de boeken geschreven - en de pastoor zeide het verleden Zondag nog in zijne preek, zoodat ik er bij schreien moest. Daarom heb ik nu deze pop genomen, die Marie Rougeaud moet voorstellen.... U kent Marie toch wel? Die brave Marie, die met haar werk haar zieken vader en haar broertjes en zusjes onderhoudt - want hare moeder is verleden najaar gestorven. Dàt is een meisje die Rosière verdient te zijn, en aan wie het geld ook goed besteed zou wezen. Mij zou het branden in mijne hand.’

- ‘Is’, vroeg ik, zoodra ik van mijne verbazing, of misschien wel van een ander gevoel, eenigzins bekomen was

- ‘is Marie Rougeaud dat kromme, pokdalige schepseltje, dat ik daar ginds in de straat aan de waschtob heb gezien?’

- ‘Schoon is ze niet,’ hernam Belle Brune; ‘maar goed en braaf. Laatst kwam ze bij me, en zeide: ge moet mij stellig het kleed laten maken dat ge dragen zult op den dag dat ge gekroond wordt, Belle. Ik zal het beter maken dan iemand anders: want niemand houd zooveel van u als ik.’ - Dat zei ze, ja! - en zoo iets snijdt iemand door de ziel, meneer. Ik wou dat de bliksem gekomen was en mij had doodgeslagen!’

- ‘De bliksem zal niet komen en u niet doodslaan’ antwoordde ik. ‘En hoor eens hier, Mademoiselle: als *ik* de Rosière te kiezen had na hetgeen ge mij verteld hebt, dan koos ik u. Gij kunt den krans gerust dragen: hij zal u geen ongeluk aanbrengen.’

Dit zeggende sprong ik over de heg, en stapte huiswaarts - wel wat haastig, zoo scheen het mij - en mijzelf afvragend wat dit voor een waas kon geweest zijn, dat zoo plotseling de gestalte van Belle Brune had doen schemeren voor mijnen blik, terwijl zij daar stond op de zodenbank, mij nastarende met trillende lippen en wijd geopende oogen.

* * *

Den volgenden dag vernam ik dat Belle Brune tot Rosière gekozen was, en dat Monsieur le Curé een groot gat in de lucht geslagen had bij het hooren van dit nieuws. Ik voor mij had met den keus volkomen vrede; op den Rozenzondag was ik dan ook in het eerste gelid bij het kerkportaal, om de lieve gekroonde mede toe te juichen. Langzaam en statig kwam zij de dorpsstraat af, aan den arm van den burgemeester met zijn zijden sjerp, en voorafgegaan door het oorverdoovend geschetter van de muziek der brandweer. Achter haar kwamen de Rosières van vorige jaren - sommige gehuwd, met hare waggelende kleintjes aan de hand. Vervolgens, drie aan drie, de leden van den gemeenteraad, onder welke Claude Riant, Belle's geliefde, heel parmantig met een bonten ruiker in het knoopsgat. Eenige spuitgasten in uniform sloten den stoet -

en te midden van het algemeen gejubel, gewuif van zakdoeken en regens van rozeblaren, trad de rozenmaagd door het portaal de kerk binnen, waar het orgel haar zoetelijk een welkom deed toeruischen... Of de heer pastoor preekte, en wat, en hoe - ik heb er waarlijk geen acht op geslagen; maar ik zag hoe Belle Brune voor het altaar knielde, en hoe zij den krans mitsgaders de oorbellen en de horloge ontving uit de handen van 'Madame la Préfète' die de rol vervulde van patronesse. Daarop hield deze dame, voorafgegaan door den koster in groot pontificaal, voor Belle Brune eene collecte; en nooit was mij de klank van geld welluidender in mijne ooren, dan toen ik de gouden en zilveren schijven zoo hoorde klingelen in het fluweelen zakje. Nog vóór de plechtigheid afgeloopen was, deed het gerucht de ronde, dat de gift van de gemeente en de opbrengst der inzameling samen wel een 3000 fr. bedroegen. - Geen wonder dus dat er een glans van vergenoegen lag op de kaken van Claude Riant, terwijl hij, fier als een koning, zijne schoone aanstaande uit de kerk naar den feestelijk gespreiden disch geleidde. Belle Brune echter zag bleek; en toen ze mij voorbijging, keek ze mij ter zijde heel ernstig aan, alsof ze mij verwijten wou dat ook *ik* meegeschreeuwd had uit al mijne macht: 'Vive la Rosière!'

Ik hoorde tot laat in den namiddag het vroolijk getier der feestvierenden in het gemeentehuis - het springen der kurken en het schreeuwen der toosters. Buiten was het kermis; en telkens wanneer er op de gezondheid van de Rozenmaagd gedronken werd, stemde het volkje op dr straat met de vivats in. Straks ook kwam hier de schooljeugd van Trie-les-Charmes voorbijgejoeld, om naar oud gebruik voor het huisje der Rosière eenen meidoorn te planten.

* * *

Zóó spoedde de dag voorbij. De schaduwen werden langer, de schemering daalde, de lieden in de kraampjes staken hunne lichten aan, en de gasten, vol levenslust en zoeten wijn, begonnen op te breken, ten einde zich gereed te maken voor het bal, dat den heugelijken dag waardiglijk sluiten zou.

Het mag een uur na het vallen van het donker geweest zijn, toen ik op de stoep van het logement mijne sigaar rookende, eene vrouwelijke gestalte, gehuld in een grijzen regenmantel, snel zag voorbijstappen, den weg op naar het spoorwegstation. Ik zou er zoo niet op gelet hebben, indien er onder den regenmantel niet een paar witte schoentjes en de onderkant van een wit kleed hadden uitgegluurd. Door een zeker vermoeden gedreven, richtte ik mijne schreden naar dàt gedeelte van het dorp, waar Belle Brune's huisje lag. Alles was stil daar. Maar opeens verhief zich een geroep van vele stemmen - er kwamen menschen met licht aangeloopen - en ik zag hoe Claude Riant heftige gebaarden stond te maken, en eene schaar van dorpelingen zich verdrong voor de ruiten van een ander klein huisje, terwijl een bultig juffertje met een leelijk gezicht stond te wijzen naar zekere voorwerpen op de tafel daarbinnen.

Het was het huisje van Marie Rougeaud. Ik trad erbinnen, en vond er op de tafel Belle Brune's rozenkroon, haar gouden horloge, hare oorbellen en hare beurs met geld. Deze dingen waren daar neêrgelegd - niemand wist door wien of wanneer. Maar er naast lag een briefje van den volgenden inhoud: ‘Dit alles komt *u* toe, Marie: en ge moet mij vergeven want ik heb mijn best gedaan. Ik dacht dat ik hardop had moeten schreien in de kerk. God zegene u! Vaarwel!... Uwe ongelukkige Belle....’

Claude Riant, die als een dronkenman naar buiten waggelde, en ik, die mijmerend terugkeerde naar mijn logement, waren vermoedelijk de twee éénigen die begrepen hoe de vork hier in den steel zat - ofschoon het den volgenden ochtend aan praatjes en gissingen in heel het dorp niet ontbrak.

Belle Brune was naar Parijs gegaan, om een dienst te zoeken. Haar naam werd natuurlijk geschrapt van de lijst der ‘Rosières.’ - En nochtans zou ik meenen dat in het boek, waarin de namen geschreven worden met letteren van goud, de hare reiner en schitterender prijken zal, dan die van ééne der anderen.

Poëzie.

I.
Marine.

Ze stond voor mij in 't stralend kleed
der schuimende, peerlende baren;
in 't hert is mij een knagend leed-
de weemoed - binnengevaren...

De juichende golven likten haar
de sneeuwwitglanzende leden;
de wind ontvlechtte heur gitzwart haar,
in stroomen nedergegleden.

Gekruist op de borst heure armen beid',
een droomende traan in de oogen,
een glimlach op de lippen gespreid,
begoocheld - onbewogen-

Zoo stond ze daar in 't stralend kleed
der hijgend schuimende baren...
In 't hert is mij een eeuwig leed,
de weemoed binnengevaren...

D^r^ EUG. VAN OYE.

II.
De duur der liefde.

Zij zaten bij den waterzoom,
en schouwden vol zoete gepeizen
in 't kabblend babblend golfgestroom
en bouwden luchtpaleizen.

En als hij lang geschouwd had, dan...
- als had zijn hart zich bezonnen-
dan nam hij eenen zwaren steen
en smakte die in de bronne.

‘Zoolang de steen uit het water niet duikt,
en blijft ten gronde gezonken,
zoolang en vergloeien noch en vergaan
mijner liefde vlammen en vonken.

Zij echter liet met lachenden mond,
een spaander in 't water vallen;
‘zoolang het hout niet ten gronde zinkt,
blijft gij mij de liefste van allen.’-

De bloeiende lente is heengegaan,
en nu is ook de bronne
bij heeten zomerzonnebrand
in 't gloeiende zand verronnen.

Nu duikt uit het water de zware steen
en 't hout, het zonk ten gronde...
Maar ach, zoolang uit beider hart
is reeds de liefde verzwonden!

V.A. DELA MONTAGNE.

(*Fliegende Blatter.)*

III.
Liesje.

Tusschen licht en don ker,
achter bosch en kant en haag,
wandelt blonde Liesje graag
naast den knappen steedschen pronker,
die haar zacht in de armen drukt...
Tusschen licht en donker
wordt zoo menige bloem geplukt.

Tusschen licht en donker
zucht zij droef in later tijd,
't hart verscheurd door zelfverwijt...
En bij 't zachte stargeflonker
buigt zij 't hoofdje diep bedrukt...
Tusschen licht en donker
was de maagdebloem geplukt.

Tusschen licht en donker
ligt zij eindlijk stervend neer.
En de roover harer eer,
denkt niet eens, de laffe jonker,
wie haar heeft in 't graf gerukt...
Tusschen licht en donker
graag de Dood ook bloempjes plukt.

LEONARD BUYST.

Brussel 1878.

IV.
't Is wildzang!...
Een fabeltje.

Een jeugdig *Zwartekopje,* dat
Des *Nachtigaals* gezangen
Aandachtig afgeluisterd had,
Kwam ook op zijne beurt, een deuntjen aan te vangen.
‘Och zwijg!’ riep eene *Musch*, die in het venstergat
Van een naburig strooidak zat,-
‘'t Is wildzang! In *uw* plaats zou 'k mij die moeite sparen;
Want zie, al leerdet gij nog twintig volle jaren,
Niet meer dan *nu*
Is hoop voor u,
Den Nachtegaal eens te evenaren!’
- ‘Dât waan of poog ik niet’ was 't antwoord, ‘mijne stem
Lijkt zeker niet aan die van hem,
Wiens zangen ik bewonder.
'k Doe gaarne, en zonder afgunst, onder
Voor dezes grooten zangers toon,
Zoo aangenaam, zoo streelend schoon.
Maar toch, toch vind ik óók behagen,
Op eigen toon mijn lied den Schepper op te dragen.’
Een *Koninkje,* in de haag, had dit gesprek verstaan,
En daarop hief het ook zijn vrolijk deuntjen aan.
- ‘Ga weg! met uw getatel,
Uw diepvervelend boschgezwatel!’
Riep weer de Musch; - ‘doe zooals de uil:
Bek-toe! en hou-je-schuil!’
- ‘De schuilhoek past het best aan dieven.
Ik zing zoolang 't mij zal believen!’
Zei 't Koninkje, en zong onverstoord
't Blijgeestig deuntje voort.
- ‘Aleer met zulk gepiep zoo elkeen te vervelen,
Wel, 'k ging nog liever met de muizen spelen!’
Vervolgt de musch...
- ‘Alhier!’ riep nu een *Kat,*
Die lang reeds achter haar te loeren zat
En ze eindlijk nu in 't klauwken had.
‘Het moet u hier te zeer verdrieten
Nu zult ge spel naar wensch genieten.’

- ‘Dief! Dief!..’ schreeuwde onze mussche-sloor.
- ‘'t Moet *schooner* zijn!’ zong poeze voor;
En stak ze in haar conservatoor.

***

Gij die in u voelt 't kunstvuur blaken
Studeert met vlijt, hoort wijzen raad;-
Doch laat door ijdlen musschenpraat
U nimmer moedloos maken.
Gedenkt dat men, de wereld rond,
Steeds groote en kleine kunstnaars vond!

P. VAN DER MEIREN.

Rousselare.

V.
Doe wel en zie niet om.
- Aan een dweeper. -

Zoo verschillend als de bloemen
En de vlinders op de wei,
Zoo verschillend als de kleuren
Van de kleurenrijke Mei;
Zoo verschillend als de vogelen
Die op 't wereldrond bestaan,
Zoo verschillend als de visschen
In de onmeetbren Oceaan.
Zoo verschillend als de wondren
Die m'in 't grootsch natuurboek leest,
Zoo verschillend is de richting
Van den menschelijken geest.

Laat vrij dus Roomsch of Protestant
Of Anglicaan of Remonstrant
Of Marten Luther en Calvijn
Verschillend van opinie zijn;
Maak u niet moê met zulk geschil
Laat elkéén denken zoo hij wil,
Denk: 't best princiep van 't christendom
dat is ‘doe wèl en zie niet om.’

ARN. SIJRIER.

Luik.

De eerste Muziekdrukkers der Nederlanden.
III.

Op 22 December 1541 verleende Keizer Karel eene derde privilegie voor het drukken van zekere muziekwerken. Het was aan HENDRIK TER BRUGGEN.(1)

Wie was die nieuweling in het nog onbeploegde veld der muziekdrukkerij?

HENDRIK TER BRUGGEN was een antwerpsche boekhandelaar, die zich vooral bezig hield met het drukken van landkaarten en platen. In de Archieven van Antwerpen vonden we een akt, gesloten in 1540(2) voor het Schepencollegie dezer stad, waarbij ENGELE HENRICKX, weduwe van wijlen GODFRIED VAN DER HAEGHEN en toenmaals echtgenoote van JAN DE COCK, toestemt eene overeenkomst te sluiten met den boekhandelaar HENDRIK TER BRUGGEN nopens zekere tusschen hen hangende rechtsgedingen, te Brussel en te Antwerpen. HENDRIK TER BRUGGEN verbindt zich in dien akt aan de vrouw van JAN DE COCK te overhandigen, zijne koperplaten, zijne perssen en andere gereedschappen om platen te drukken, zijne landkaarten, enz,(3), en deze zal er gedurende eenige jaren voordeel uittrekken, ten einde de som van negen honderd vier en twintig gulden carolus te vereffenen die TER BRUGGEN haar schuldig was.

Had HENDRIK TER BRUGGEN aan den Keizer de toelating gevraagd om muziekwerken uit te geven, om er zelf van te genieten, om zelf eene muziekdrukkerij op te richten? Neen: TER BRUGGEN verbond zich met WILLEM VAN VISSENAECKEN en THIELMAN SUSATO.

(1) '*Octroy om te mogen printen zeker boecken van muysicke voor Henrick ter Bruggen.*' (Zelfde register n° 20,778 der Rekenkamer, hooger aangehaald).
(2) Sub *Wesembeek* en *Grapheus* 1540, deel 2, bl. 189 ss.
(3) '*Coperen platen*, *coperenplaetpersse ende andere gereetschap, etc., charten, mappen ende figueren, etc.*'

Die driedubbele verbintenis moet in het begin van het jaar 1542 gesloten zijn geweest, korts na het door den Keizer verleende privilegie; want daar reeds in September van hetzelfde jaar, de deelgenoten twist gehad hadden en zich niet meer konden verstaan, wisten VISSENAECKEN en SUSATO, door een contract de ontbinding der vereeniging veinzende, er den ongelukkigen TER BRUGGEN uit te verwijderen. Dit geveinsd contract werd op 12 September 1542 des morgends geteekend, en des namiddags, in de herberg het *Beerken*, op de Lombaarde-Vest, nam het tweetal afscheid van TER BRUGGEN.

Intusschen was hunne drukkerij opgericht en gedurende hetzelfde jaar 1542, verscheen hun eerste werk, dat enkel den naam draagt van VISSENAECKEN: *Modulationes*, *quatuor vocum musicae*, *numero XXVI*, *ex optimis autoribus diligenter selectae prorsus novae*, *atque typis hactenus non excusae.*

Die verzameling in 4° bevat toonzettingen van twaalf verschillende musici en o.a., van TIELMAN SUSATO, een der deelgenoten, die een verdienstelijk toonkundige was, zooals wij verder zien zullen[(1)].

Maar het waren niet al rozen in het leven van SUSATO! Nauwelijks had hij zich van TER BRUGGEN ontslagen, als VAN VISSENAECKEN, in plaats van het tweede onbindings-contract der maatschappij voor *geveinsd* te houden, zooals het inderdaad was, dit contract voor *ernstig* opnam en van SUSATO de betaling eischte der in dit tweede contract vastgestelde sommen, als derde van het capitaal der ontbonden vereeniging.

SUSATO, zeker van zijn goed recht, weigerde daaraan te voldoen en werd door zijn oneerlijken deelgenoot voor het Gerecht geroepen. De zaak werd voor den Amman, den Burgemeester en de Schepenen van Antwerpen gebracht; daar elk der partijen eenen advokaat gekozen had, en op 9 April 1543

(1) De andere elf toonzetters waren: *Arnoldus, Antoon Barbé*, *J. Baston*, *C. Canis*, *Colin*, *J. Gallus, Lescuier, C Margot*, *L. Piéton, J. du Mont* en *J. Vindess.*

bracht het Magistraat een besluit uit, waarbij SUSATO ontslagen werd van de eischen van VAN VISSENAECKEN, welke laatste tot de kosten van het proces werd veroordeeld.

De groote belangrijkheid van het stuk dat ons al deze bijzonderheden leerde, zal aan niemand ontsnappen. Dit document berust nog in de zoo rijke Archieven der stad Antwerpen.[1]

(1) Inder saken geport in rechte voor Amptman, Burghemeester ende Schepenen, etc., tusschen Willeme van Vissenaken, pro quo Assuerus, aenleggere, ter eenre, ende Thielman Susato, pro quo Obbergen, verweerdere, ter andere syden, naedien van wegen des voors. aenleggers geseegt hadde geweest waerachtich te syne dat de voors. aenleggere de voors verweerdere ende een genaempt Henrick Terbruggen hadden tsamen ghehadt ende gemaect sekere societeyt ende geselschap om te druckene musycke oft musyckboecken, dair aff de voors. aenleggere ende de voors. Henrick Terbruggen de ghene waeren geweest die de pinsoenen ende nooten vanden selven principalycken, hadden geordineert ende doen maken, ende de voors. partyen nyet connende veraccorderen oft vereenigen, waeren, nae diversche altercatien ende geschillen, gecompareert voor zekere goede mannen om middele ende maniere te suecken om de selve te verenigen, ten eynde dat sy haere societeyt tsamen hadden mogen onderhouden, mair want sy nyet en consten eenich middele gevinden omme by malcanderen te blyvene, soe hadde men middele gesocht om de selve van malcanderen te separeren, ende omme tselve te doene hadden de voors. partyen, by tusschen sprekene van goede mannen, onderlinge geaccordeert dat een van hen dryen soude stellen alle de gereetschap vande druckeryen, ende soe wie de selve stelde dat die de selve soude moeten behouden voor den prys dat hy de selve stelde, ende nu want de verweerdere voors. hadde den last aengenomen om de voors druckerye ende gereetschap vander selven te priserene, de welcke de selve hadde gepryseert gehadt op 11J^{e} ende LXXX karolus guldens eens, welcke appreciatie gedaen synde, hadde de voors. aenleggere ende de voors. Terbruggen geavoyeert ende waeren te vreden geweest dat de voors. verweerdere voor den selven prys de voors. druckerye behoude soude, betalende elcx zyn rate vande voors. 11J^{e} ende LXXX karolus guldens, dwelck beloepende hadde elcx derde pairt hondert XXVj karolus guldens, van welcken hondert XXVJ karolus guldens eens waeren de voors. partyen geaccordeert dat de voors. verweerdere de selve betalen soude elcken in tsyne, in diversche paymenten, te wetene LX karolus guldens eens binnen XIIIJ dagen nae daten vanden contracte ende de reste in drie paymenten, deen derdendeel dair aff te Bamisse doen naestvolgende, tweede derdendeel te Paeschen daere nae ende tderde derdendeel Sint-Jansmisse dan dair navolgende, gelyck dit al blyckende ware by den instrumente auctentyck dair aff synde in date duysent vyf hondert XLIJ den XIJ^{en} dach Septembris, ende hoewel de voors. verweerdere hebbende in handen vanden voors. aenleggere ende Terbruggen alle de voors. druckeryen ende instrumenten dair toe dienende ende syn proffyt grootelyck dair mede doende, behoirde de voors. paymenten te onderhoudene, zoe en hadde hy tselve nyet gedaen oft hem na den voors. instrumenten inhoudene, oick dat hy den aenleggere metten voors. Henrick Terbruggen zoude geloofte doen voor Scepenen met cautie, nyet willen vugen ende reguleren, soe concludeerde de voors. aenleggere tot betalingen van XXX karolus guldens eens van verscheenen paye, nae luydt vande voors. instrumente, metten costen hieromme gedaen ende te doene, ende voorts dat de voors. verweerdere soude schuldich syn te doene geloefte opt vonnisse voor de voors. Wethouderen de toecomende paymenten inden selven instrumenten begrepen te betalene ende soufficienten borge dair voore te stellene, al nae luydt vanden selven instrumenten, ende van wegen des voors. verweerders concluderende gecontendeert hadde geweest ten eynde dat de voors. aenleggere in syne voortstel oft conclusie gewesen zoude worden nyet ontfangbaer ende dat hij, verweerdere, dair aff soude worden geabsolveert, ende daenleggere geduempt worden in alle costen. schaden ende interesten, gemerckt sy partien in voorgaende tyden zekere societeyt vande voors. druckeryen hadden geexarceert gehadt, dat sy ten lesten om zekere differenten dair nu gheen questie omme en waere van malcanderen hadden willen scheyden, men alleer sy totter selver scheydinge hadden willen procederen, zoe was warachtich dat de voors. aenleggere ende verweerdere tsamen met malcanderen hadden geaccordeert dat sy tsamen souden blyven dienende, ende dat alsulcken contract als sy maken souden soude alleenlyck

Wij hadden ons zelven reeds zoo dikwerf afgevraagd, door welke gewichtige omstandigheden, TER BRUGGEN, die van den Keizer eene privilegie bekwam, nooit een enkel muziekwerk uitgaf? Er moesten, zegden wij, buitengewone omstandigheden bestaan om dit onregelmatig feit uitteleggen! Nu is alles uitgelegd.

respicieren den persoon van den voors. Henricx, ende voor alsoe vele als sy er onder hen beyden geruert souden syn, soude tselve wesen simulaet, navolgende welcken accorde alsoe tusschen hen partyen gesloeten synde des voornoens, soo waeren sy des nanoens vegadert geweest in sekere herberge geheeten het Beerken, gestaen op de Lombairde veste, aldaer sy vanden voors. Hénrick gescheyden waeren, ende, zoet scheen, oick van malckanderen, alst bleke by den voors. contracte dairaff synde navolgende welchen contracte zoe hadde de voors. verwéerdere de gereetschap edde de druckerye innegeset te gevene ende te nemene op 11J^{e} ende LXXX karolus guldens, die moeste Henrick Terbruggen hem geven een gouden croene ende de voors. aenleggere, zoe tselve scheene, ende hadde de voors, verweerdere gelooft den voors. Terbruggen ende den voors. aenleggere, soet scheente gevene ende te betalene elcken hen derdendeel ter saken vanden selven vuytcoop, gelyck van allen desen bleke byden instrumenten voors., ende dien achtervolgende hadde de goude croene vanden voors. Henrick ontfaen ende de helft vanden selven den voors. aenleggere in rekeninge gebracht ende en hadde de voors. aenleggere hem dairaff neyt gegeven, gemerckt dat het contract voor alsoe vele alst hen beyden aenginge was simulaet en alsoe van gheenen effecte, hoewel hy ter goeder trouwen hadde willen wandelen behoirde met den voors, verweerdere synen medegeselle achtervolgende heuren accorde, dwelck sy tsamen hadden gemaict, blyven doende hebben heure druckerye, zoe en hadde hy tselve nyet gedaen, mair, dat arger was, willende den verweerdere bedriegen, hem willen houden aen tcontract voor Notarys ende getuygen op den voors. XIJ Septembris gepasseert, met meer redenen ende allegatien breeder by den voors. partyen, in heur scriftueren van advertissemente hebbende doen deduceren ende byleggen. Soe is ten nabescreven dage, gesien de voors. scriftueren, tvoors. instrument ende den thoon by de voors. partyen ten beyden syden geproduceert ende geleydt eude op al wel ende rypelyck gelet synde, ter manissen etc., by de voors. Wethouderen gewesen vonnisse dat de voors. verweerdere sal wesen ontslagen van den heysch by den voors. aenleggere te hemwaarts gedaen, condempnerende den voors. aenleggere inde costen van desen processe, de taxatie dairaff den voors. Wethouderen gereserveert. Actum Mercurii nona Aprilis anno XLIII voor Paesschen. (*Vonnisboeck.* 1544, f° 24).

Dit gerechtelijk document geeft ons nog andere bijzonderheden, die het goed is in het voorbijgaan aan te teekenen.

Men verneemt er o.a. door, dat TER BRUGGEN en VAN VISSENAECKEN de steekpriemen en de muzieknoten geleverd hadden, en dat de gereedschappen geschat werden op de som van drij honderd tachtig carolus gulden.

Hier plaatst zich natuurlijk eene belangrijke vraag voor de geschiedenis der muziekale drukkerij in de Nederlanden: Drukten onze Nederlandsche drukkers met de letters gegraveerd en gegoten door PIERRE HAULTIN, een franschen graveerder en gieter? Moet men op dit punt gelooven vooreerst

ANTON SCHMID en vervolgens FETIS en WEKERLIN die, te goeder trouw, den geleerden schrijver van het werk over PETRUCCI gevolgd hebben? Wij gelooven het niet, en, ofschoon wij niet gevonden hebben wèlke nederlandsche graveerders en gieters de vervaardigers mochten zijn der drukletters, gebezigd door SYMON COCK, SUSATO en de twee PHALESEN, drukletters zeer verschillend van elkander, aarzelen wij niet te gelooven dat ze te Antwerpen zelf vervaardigd werden.

Antwerpen had al zeer vroeg letterstekers in hout en lettergieters.

Waarom zouden onze drukkers, die in hunne gezellen der St.-Lucas gilde in die twee takken der drukkunst volslagen kunstenaars vonden, zich tot een fransch kunstenaar, die Parijs bewoonde, gericht hebben, om drukletters te laten maken die ze even schoon en waarschijnlijk minder duur in hunne eigene stad konden bekomen? Dit schijnt ons niet aanneemlijk, en zoolang ons niet het tegendeel blijkt, houden wij onze meening vol dat de letters, die door onze muziekale drukkers der Nederlanden werden gebruikt, wel degelijk gegraveerd en gegoten werden door *nederlandsche* kunstenaars. Overigens, wordt zulks niet door den inhoud van ons gerechtelijk document bewezen? Er wordt in gesproken van *pinsoenen ende nooten*; waarom spreekt men er niet in van noten alleen? Onze drukkers behoefden enkel *pinsoenen en matrysen* voor zooveel zij zelven de letters goten, noodig, om te drukken: dat is zeer stellig. Wij oordeelen dus die zaak genoegzaam opgehelderd.

Wij hebben gezien dat, na de uitdrijving van TER BRUGGEN en de veroordeeling van VAN VISSENAECKEN, THIELMAN SUSATO alleen in onbetwistbaar bezit bleef van al het gereedschap dat de gemeenschappelijke eigendom der drij deelgenoten was geweest. Die toestand was oorzaak dat SUSATO gedurende vele jaren de eenige muziekdrukker was, niet alleen te Antwerpen, maar in de Nederlanden gevestigd; immers SYMON COCK, die nooit eigentlijk *Muziekwerken* drukte, maar

enkel vlaamscge psalmboeken met opgegeven zangwijze, mag niet aanzien worden als muziekdrukker in den eigentlijken zin des woords.

Niettemin, alvorens ons uitsluitend met de perssen van SUSATO bezig te houden, die een zeer belangrijk drukker werd, houden wij er aan te zeggen wat er van de drukkerij des veroordeelden WILLEM VAN VISSENAECKEN gewerd.

Deze drukker bezat de werkhuizen van WILLEM VORSTERMAN, in het huis genaamd *den Gulden Eenhoorn*, in de Kammenstraat. De drukkerij van Vorsterman is eene der bloeiendste van Antwerpen geweest in het begin der XVIe eeuw.(1) WILLEM VAN VISSENAECKEN verbond zich met ADRIAAN VERBRUGGEN om ze over te nemen, maar het schijnt dat hij haar niet haren ouder luister liet behouden, want de werken door VISSENAECKEN uitgegeven zijn niet zeer talrijk. Welke ook de oorzaken van dit spoedig verval zijn mogen, ééne zaak is zeker, 't is dat op 18 Mei 1545, die werkhuizen opnieuw in andere handen overgingen en ditmaal eigendom werden van MARTEN NUYTS of NUTIUS, gezegd MERANUS, die haar heure oude belangrijkheid terugschonk.(2) 't Is mogelijk dat die verkoop plaats heeft had door het overlijden van ADRIAAN VERBRUGGHEN; inderdaad, men ziet in den akt dien wij onderaan deze bladzijde als nota mededeelen, JOHANNA VRANCX, weduwe van dezen laatste, verschijnen(3).

(1) Het eerste werk dat van Vorsterman gekend is, dagteekent van 1514. Die drukker maakte zich vooral beroemd door de talrijke en schoone Bijbels die uit zijn werkhuis kwamen.

(2) *Martin Nuyts* (Nutius)werd *Meranus* genaamd naar zijne geboorteplaats. Te Meere geboren, verkreeg hij op 31 december 1544 te Antwerpen het burgerrecht. '*Merten Nuyts Janssone van Meere boeckprinter.*' Poortersboecken der stad Antwerpen).

(3) 1545. 6 Junij. Compareerden, etc. Dierick Adriaenssen, Cornelis Gheeten, ende Godevaert Verryt, ter eene, ende Merten Nuyts, ter andere zyden, alle ingesetene van Antwerpen, hebben uyt heuren vryen wille bekent ende verleden, bekennen ende verlyden by desen, met malcanderen gemaect te hebbene zeker contract van coope, inder vueghen ende formen nabescreven: te wetene, dat die voors. Dierick, Cornelis ende Godevaert gesamenderhandt ende elck van hen een voer al, wel ende wettelick, den achthiensten dach der maent van Meye lestleden, vercocht hebben ende vercoopen by desen den voirn. Mertene Nuyts, den coop accepterende ende aanveerdende, alle alsulcke boecken, folie werck, stuck werck, vuyl papier, ende schoon papier, gebonden ende ongebonden werck, ende oick pressen, letteren, matrysen, stoffe, figueren, ende alle tgene dat den boecken ende der druckkeryen aengaen mach, nyet uytgenomen, sonder argelist, inder vueghen ende manieren gelyck Willem Vorsterman ende nae hem Adriaen Verbrugghen met Willem van Vissenaken die beseten ende achtergelaten hebben, van allen welcken goeden eenen inventaris gemaect ende gescreven is by Janne Demers ende Jacobe Verschueren, doorweerders ons genedichs heeren des Keysers in Brabant, ende syn oick geschadt bij vier boeckvercoopers by den Rechte daertoe ghestelt ter sommen toe van vierendertich hondert vierthien karolus guldenen; den welcken Inventaris die voirn. Dierick, Cornelis ende Godevaert, gesamenderhandt ende elck van hen een voor al, geloven den voirsc. Mertene te voldoene ende den voirs. coop goed te doene ende te houdene ende den selven Mertene altijt costeloos ende schadeloos te houdene van alle molestatien ende calengien die hem daer af souden moeghen comen oft aengedaen worden van erfgenamen, crediteuren, oft andersins hoe dattet zij; ende voor welcken coop ende voldoeninghe desselfs die voirs Merten Nuyts beloeft den voirs. Diericken, Cornelisen ende Godevaerden te betalene die somme van vierhondert ponden grooten vleems, te wetene die twee hondert ponden grooten vleems daer af veerthien daghen nae dat men hem vollevert sal hebben, ende die andere twee hondert ponden grooten vleems te bamisse daer naest ende eerst volgende beyde in dit loopende jaer van XVe vyf en veertich; met onderspraeck nochtans indien Merten die twee paeye in gelde nyet opgebrenghen oft betalen en can. soe mach hy ende beloeft by desen daer vore interest te betalene, alsoe men van rente gewoonlicker te gevene sonder mindernisse oft afcortinghe van der principaelder sommen vander twee hondert

MARTIN NUYTS bekwam door denzelfden akt, het hooger gemelde huis te huur en zette er het drukken voort tot in 1555. Tegelijkertijd kocht hij gl de boeken, het papier, de perssen, letters, matrysen, platen, enz, tegen den prijs van

ponden grooten vleems, tottertyt toe dat hy te vollen soe voirschreven is betaelt sal hebben; wel verstaende ende hierinne ondersproken by alsoo verre als die Bibels door die leste mandementen vanden Keyserlycken Majesteyt of door der Doctoren inquisitie verboden worden, soodat Merten die nyet en soude moghen vercoopen, soe en sal hy nyet gehouden wesen die te aenveerden oft te derven oft moeten behouden, maer sullen hem afslach doen van der sommen voirs. nae advenant dat hy die gecoch, zal hebben; ende omme daer of van den doctoren bescheet te hebbent zoe geloeft den voirn. Merten syn neersticheyt te doene om tselve bescheet te brengene tusschen dit ende veerthien daghen nae Sint-Jansdach Baptisten voirs. naestcomende.

Item dat die voirs. Dierick, Cornelis ende Godevaert. gesamenderhand ende elck van hen een voer al, den voirn. Mertene toegesaeght ende verhuert hebben thuys geheeten *den Gulden Eenhoore* dwelck die voirn. Adriaen Verbrugghen ende Willem van Vissenaken in hueren levene beseten hebben, ende dat den tyt van drie jareen lanck geduerende beghinnende Sints Jans daghe Baptisten in midzomere naestcomende jaerlycx voor hondert karolus gulden oft die weerde van dyen tot twintich stuvers den gulden gerekent; wel verstaende dat alle tghelt datter ghemaecteis van den boecken inden Inventaris voirgeruert gebrekende sal Martene tot profyte comen oft corten aen den voirscreven somme.

Item es besproken dat Merten voirn. sal gehouden ende schuldich zyn, indient den vercoopers belieft, hen dit voor scepenen van Antwerpen te passerene ende te verlydene.

Alle twelcke die voirs. partyen ten beyden zyden geloeft hebben ende geloven etc., etc.

(Waarborgen gegeven van hunnen persoon en goederen door de verkoopers en koopers.)

Op allet welcke die voirs. partien begheert hebben hen van my Notaris nagenoemt gemaect te wordene openbare instrumente, ende op alle besproken voorweerde soe hebben die voirs. Cornelis Gheeten ende Godevaert Verryt als impetranten ende Dierick Adriaenssen uyten name van Johanna Vrancx, weduwe wylen Adriaens Verbrugghen, als impetranteressen, ende Merten Nuyts voirs. dit met heuren handen onderteekent; dwelck al geschiet es ten huyse myns Notaris genaemt het Root Cruys gestaen byder Borssen vanden cooplieden ten daghe als boven ter presentien van Meesteren Jacobo Suydackers ende Henricx van Uffele clercken, poorters der voirs. stadt van Antwerpen getuygen daertoe versocht ende gebeden.

Martinus Nutius.
Dirck Adriaenssens.
Goeivaert Verryt.
Cornelis Gheten.

vier honderd vlaamsche ponden, terwijl al dit gereedschap door vier boekhandelaars geschat was op eene waarde van drij duizend vier honderd veertien carolus gulden.

(*Slot volgt.*)

Driejaarlijksche Tentoonstelling van Schilderijen te Gent. II.

Gent, *October* 1880.

Waarde Heer Redakteur,

Zooals ik U de vorige maal schreef, is het de Fransche school die op onze Tentoonstelling uitmunt. Zij is vertegenwoordigd door een aantal werken, even grootsch van opvatting als breed van bewerking; meesterschap in de kunst straalt in de meeste zeer helder door.

Indien ik hier achtereenvolgens Fransche kunstwerken bespreek, wil dat juist niet zeggen, dat zij *alle* op den eersten rang schitteren; de groepeering volgens de herkomst is alleen geschied om mijne taak als verslaggever te vergemakkelijken. Wij zullen trouwens nu en dan gelegenheid hebben verschillende tafereelen met elkander te vergelijken.

De barmhartige Samaritaan van MOROT verdient in de eerste plaats vermeld te worden. De schilder had een gelukkig denkbeeld de beroemde parabel van Jezus op 't doek te brengen. Dergelijke onderwerpen bevallen steeds, wijl zij van alle natiën zijn en gemakkelijk door iedereen begrepen worden. Allertreffendst moet alzoo de indruk zijn, wanneer, zooals hier, de vertolking dat verheven onderwerp zoo volkomen waardig is:

De arme reiziger, door roovers naakt uitgeschud, wordt - verzwakt en lijdend als hij is - door den goeden Samaritaan op een' ezel ondersteund, die, gebogen onder den zwaren last, zich langzaam voortbeweegt. De naakte figuur van den reiziger is prachtig geschilderd en bewijst, dat de schilder diepe anatomische kennissen bezit. Als uitdrukking van zwakheid en lijden is het even geslaagd. De spieren van den armen lijder schijnen verlamd; zijn hoofd leunt moedeloos op den

schouder van den liefdadigen helper; zijne armen en beenen hangen slap; de kleur van zijn lichaam, ofschoon niet lijkvaal, getuigt toch van lichamelijke verzwakking en lijden. Scherp steekt daarbij af de kloeke, gezonde figuur van zijn redder. Deze, nog in de volle kracht des levens, ofschoon reeds grijs, toont een helderen bilk, eene frissche kleur, krachtige spieren. Het kontrast dier twee figuren werkt op est en 't gemoed, vooral wanneer men daarbij denkt aan het schoone: '*En de leviet ging hem meedoogenloos voorbij. Toen kwam een Samaritaan*, *die.....*' - De achtergrond is bergachtig, het pad een holle weg, hetgeen de hoofdfiguren nog des te meer doet uitkomen. - Het geheele maakt, in één woord, den indruk van een meesterstuk, van een gezonde, verhevene opvatting der kunst en eene technische vaardigheid die de volmaaktheid nabij streeft.

De Werkstaking der Mijnwerkers, van ROLL, is eveneens een kapitale schilderij. Het onderwerp is even gelukkig. Roerende, ingrijpende toestanden uit het maatschappelijk leven af te malen, ziedaar waar de kunst zich op haar terrein bevindt. Het tafereel stelt arbeiders voor, in zwarte mijnkostumen, woedend, wanhopig, verontwaardigd; tegengehouden, tot bedaren gebracht, getroost door moeders en vrouwen. Het tooneel heeft plaats bij de koolmijn. Groote stukken steenkool liggen hier en daar onder de personen verspreid. Het geheel is vol leven en beweging. Het oproer heeft vóór u plaats. Den eenen der mijnwerkers staat de woede, den anderen de wanhoop, de vertwijfeling op 't gelaat, terwijl angstige moeders met kleine kinderen op den arm, hare echtgenooten trachten te bedaren. Ter zijde is de politie afgestegen, gereed om de zaak te onderzoeken en den opstand te dempen. - De figuren zijn krachtig en vol uitdrukking. De sombere grijze tint is met het onderwerp in harmonie.

Ook door het *Silenus' feest* bewijst Roll een meester in het vak te zijn, ofschoon beide doeken zoo oneindig verschillen. Breed van opvatting, is deze vrouwengroep... een wezenlijke *tour de force.* De grootste moeilijkheden, welke verschillende houdingen van naakte figuren kunnen opleveren, schijnt de

artist als met opzet te hebben gekozen. Er is veel losheid en zwier in dit wild bachantenfeest. De kleur is frisch en opwekkend.

De Grootmoeder van L'HERMITTE is eene eenvoudige schilderij, zonder uitwendig vertoon. Zij trekt den toeschouwer niet tot zich door een' ongewonen toestand uit het leven, maar door die stille gemoedelijkheid, welke tot ernstige overdenking stemt. - Grootmoeder is al eene zeer oude vrouw, - het biddende meisje, hare kleindochter, een lief kind van een jaar of 10. Het aangezicht der oude vrouw is treffend: diepe rimpels, vaal-gele kleur, ingevallen wangen, een zachte, onbestemde blik, spiegel eener verzwakte ziel doch van een goedaardig gemoed, dat alles maakt haar tot de type der oude vrouw, die reeds met een voet in 't graf staat en door geen anderen band dan dien der familie meer aan de aarde is gehecht.

De Grootmoeder van L'Hermitte en *De oude Dorpspastoor* van BERTIER, boeien en behagen door de vertolking eener zachte menschelijke natuur, welke we zoo gaarne in het leven ontmoeten.

De *Job* van BONNAT schittert alsmede door al de hoedanig heden, welke een groot kunstenaar kenmerken. Zijne schilderij is een model van teekening en uitdrukking, een klassiek tafereel. Evenals Morat bewijst hij zeer ervaren te zijn in de ontleding van 't menschelijk lichaam. De uitdrukking op 't gelaat van den armen zwaarbeproefden profeet en Job's geheele houding zijn treffend; de kleur is zeer natuurgetrouw. Deze figuur brengt dan ook een diepen indruk te weeg; hier geldt de regel: het schoone is het ware.

Men kende het buitengewoon succès, dat BASTIEN LEPAGE, met zijne *Jeanne d'Arc,* te Parijs had verworven. Geen wonder, dat zijn tafereel met klimmende belangstelling werd verwacht, aanschouwd en bestudeerd. Evenwel waren de oordeelvellingen erover, van 't begin af reeds, zeer verschillend. - Bij velen was de teleurstelling zeer merkbaar. Men had zich verwacht aan iets grootsch, majestueus, en ziedaar nu, een eenvoudig landmeisje, in prozaïsch kostuum, op een boerenhof... dat alles weergegeven in eenvoudige kleuren.

Dit komt daardoor, dat Bastien Lepage eenvoudig de natuur heeft willen voorstellen, zooals zij is; en in die trouwe afspiegeling is het dan ook, dat het effekt van zijn werk ligt. Voor hèm geldt de regel: ‘de kunst is het weergeven der natuur, in wat zij schoons en verhevens biedt.’ Dat schoone in de natuur op te sporen en waardig te vertolken, is trouwens geene kleinigheid. Bastien Lepage is er volkomen in geslaagd, althans wat de zoo zielvolle figuur van *Jeanne* betreft. Dàt is wel degelijk het boerenmeisje, welk zich door een hoogere roeping begeesterd gevoelt. Hare geheele houding en vooral haar blik, drukken bezieling en vervoering uit. - Het landschap en het schimmenvertoog, daarachter, bevallen ons veel minder. Geheel dàt gedeelte verhoogt in 't geheel den beoogden indruk niet, integendeel. - De figuur der heldin is het, die het gansche tafereel redt. Maar die is dan ook *meesterlijk* weêrgegeven. De indruk is onweerstaanbaar.

De vlucht van Caïn, door CORMON, is eene grootsche schepping, reusachtig opgevat en met machtig veel talent op het doek gebracht. De te overwinnen moeilijkheden waren *legio*. Vooreerst het vinden van de type der woeste bewoners uit den eersten tijd der Schepping. Cormon heeft ons halve wilden geschetst, met woeste hairen, krachtig ontwikkelde reuzenspieren, woeste gebaren en verwilderde blikken. Zoo'n type komt inderdaad het best overeen met onze onbepaalde voorstelling dier ruwe tijden. Caïn vlucht aan het hoofd zijner familie, om den broedermoord vervloekt. De groepeering is indrukwekkend, de uitdrukking in blikken en gebaren duidt woeste wanhoop aan. De stoet trekt voorwaarts, in eenzaamheid door het heete zand, wild en woest, gebukt onder den vreeselijken vloek van Jehovah.

De laatste dag de gevangenschap van Mev. Roland door GOUPIL. Dit tafereel boeit eveneens in hooge mate de aandacht, ditmaal niet zoozeer om de gedachte als om de belangwekkende figuur die het voorstelt: *Mev. Roland*, de edele talentvolle vrouw uit de woelige dagen der Groote Omwenteling. Genie spreekt uit hare schoone oogen, majesteit ligt in hare houding. Hare prachtige kleedij is allergelukkigst door rijkdom van kleuren nagebootst.

Eene episode uit het beleg van Saragossa, door GIRARDET, beweegt zich op geheel ànder terrein. Zij stelt voor een aanval op een klooster door Fransche soldaten. De bewegingen der talrijke figuren zijn zeer natuurlijk. Men woont den aanval bij. Men gevoelt den angst, de verontwaardiging of de woede der monniken; men wil den slag der strijders ontwijken of zich ter verdediging wapenen. Kortom, een prachtig tafereel, waarop de moeilijkste bewegingen zeer juist zijn geteekend, en de uitdrukkingen van woede, haat, angst, doodstrijd, krachtig zijn weêrgegeven.

RICHTER toont ons met zijn *Frank doet zijn masker af*, (naar Alfred De Musset), een tooneel, dat om zijn dramatisch effekt vooral, zeer de aandacht trekt. De somber zwarte kleur, in overeenstemming met het drama, en de schoone vorm der vrouwenfiguur geven van het talent des heeren Richters als kolorist en teekenaar een zeer hoogen dunk.

Een knappe kolorist toont ook HAQUETTE te wezen, met zijne *Rondreizende muzikanten*, dat door kleur-schakeering en zachte overgangen van tinten bijzonder uitmunt. Ook als uitdrukking is het tafereel hoogst merkwaardig. De zanger vooral is een echte type van een straat-muziekant.

De *Vischmarkt* van GILBERT toont ons insgelijks een kunstig koloriet. De verdeeling van licht en schaduw is zeer gelukkig. Bovendien is ook de teekening in die schilderij zeer juist.

Een hoekje in de werkplaats, van DANTAN, trekt alle oogen tot zich. De aangename verscheidenheid, welke in die werkplaats heerscht, bevalt iedereen. En hoe trouw is elk deel weergegeven! Men denkt zich inderdaad in een beeldhouwers-atelier verplaatst. De kleur is helder en frisch. Het relief springt goed in 't oog. Het *model*, tevens een model van schoone vormen en frissche kleur, is allerbevalligst; hare houding ongedwongen en natuurlijk. De artist werkt en schijnt vol aandacht. - Men kan langen tijd en meermalen dit tafereel steeds met hetzelfde genot en dezelfde belangstelling beschouwen.

Nog vele andere tafereelen van Fransche schilders zijn zeer merkwaardig en munten in meer of mindere mate uit, hetzij door gedacht, koloriet of teekening.

Het zou mij te ver leiden, indien ik voor elk doek in bijzonderheden wilde treden; het getal is voorzeker te groot. De voornaamste onder de genre-stukken, wil ik hier nog doen volgen:

De dienaar der armen van LAUGÉE, met krachtig uitgedrukte typen; *de Paaschvacantie* van BEYLE, een zeer lief, geestig gedacht onderwerp en niet minder keurig vertolkt; *de Zielmis* van DELAFOSSE, eene godsdienstoefening voor het leger in het veld, en waarover een zekere godsdienstige ernst zeer schoon verspreid ligt; *Toost aan d*e *bruid* van RAVEL, een doek vol beweging en bevallige groepeering*; de viool van Seraphina* van ROUFFIO, een allerbekoorlijkst, fijn getoetst vrouwen-kopje; *eene redding* van BLAYN, een zedig tafereel, dat een weinig in 't donker hangt, maar niettemin uitblinkt door juiste teekening en waarheid. Men voelt met de visschers de angstige spanning, waarin zij de redding afwachten. Verder nog; *De geeseling van Christus* van BOUGUEREAU; *Een kinderportret* van CAROLUS-DURAN, *Caesar verveelt zich*, van MOTTE, *Hendrik II te Canossa*, van DAWANT, *Verstrooidheid*, van LAROCHE, *Caligula*, van LÉVY, en meer andere. - *Eene Circassiaansche in den harem*, van CLÉMENT, en *De Lente*, van PARROT, zijn twee schoone naakte vrouwen-figuren, van kleur als van teekening evenmerkwaardig.

De bespreking eener kleine schaduwzijde volge op die der schitterende lichtzijde:

* * *

De vermoording van Marat door Charlotte Corday, van WEERTS, is een kapitaal stuk, waarvan echter naar mijn inzien de indruk niet in verhouding is met de grootte van het doek.

Het stelt Charlotte Corday voor, een oogenblik na zij den moord beging. Maar hoe ver is de schilder van de natuur gebleven! De schoone heldhaftige Charlotte Corday staat daar stijf, onverschillig, met eene uitdrukking alsof zij daar iets

zeer gewoons bedreven had! Hare gebaren zeggen niets, zij zijn die van een wassen beeld. Te vergeefs zoekt men men in haar gelaat, vooral in 't oog, die verhevene, edele verontwaardiging, welke haar tot dien stap beslissen deed. De verwoede sans-kulotten, die komen binnengestormd, drukken allen op dezelfde wijze hunne woede uit, hetgeen strijdig is met de waarschijnlijkheid, en leven en bezieling aan het doek ontneemt, Ook is het effekt der kleur onbeduidend, zij is eentonig dof en doet geen relief ontstaan. De figuur van Marat in de badkuip is zeer verwaarloosd.

De onthoofding van St Joannes Baptista, door PUVIS DE CHAVANNES, ga ik liefst met stilzwijgen voorbij.

Ik wenschte wel hetzelfde te doen met *Bij vader Lathuille*, door MANET, ware het niet, dat de 'realist' Manet zijn zonderlinge manier van schilderen - *kladden* hadik haast geschreven - voor eene 'nieuwe school' wil doen doorgaan, en zonderling genoeg, deze richting reeds hare volgelingen en verdedigers telt!

Het is mij onmogelijk te begrijpen, hoe iemand met eenigen smaak, welk begrip hij overigens ook aan kunst hechte, iets schoons in dát tafereel vinden kan. Gedachte? die zit er hoegenaamd niet in. Is het misschien eene voorstelling van een belangwekkenden toestand uit het leven? Een jongmensch, type uit de romans van Paul De Kock, zit naast zijne maitresse aan een tafeltje in den tuin van *vader Lathuille*, koffiehuishouder... 't Is al! - De verf is er met de grootst mogelijke *nonchalance* op gesmeerd. Het haar van den dandy, zijne oogen, zijn knevel, zijn das, het haar en de voorschoten van de garçons dat alles is - blauw. Diepte of perspectief is er evenmin in te bespeuren; alles is zonder uitdrukking, plat en bleek, - net als... een pannekoek, zei een mijner kennissen, tamelijk triviaal, maar niettemin nog al geestig.

Het heeft zeker meer dan één verwonderd, een dergelijk stuk op eene ernstige Tentoonstelling van Schilderijen te zien!

* * *

Onder de niet zeer talrijke landschappen of andere schilderingen, welke meer bijzonder de nabootsing der natuur ten

doel hebben, en door fransche schilders werden gezonden, komen eveneens een aantal merkwaardige tafereelen voor.

De belangrijkste zijn:

Voor de Wedrennen van GRANDJEAN; *Eene Vischpartij* en *de gué vif te St.-Bruno* van LANGEROCK[1]; *Eene halt* van MOREAU; *Hoeve* van BARILLOT; *Onweder* van BRILLOUIN *Brug* van BUSSON; *Weiden* van DAMOYE; *De Herfst* en *de Sneeuw* van BRETON, en meer andere.

***

Ziedaar, Waarde Heer, iets over de inzendingen uit het Zuiden. Een volgende maal wil ik over tafereelen van Vaderlandsche kunstenaars spreken en beginnen met die van Antwerpen. Deze toch zijn talrijk en zeer eervol op deze Tentoonstelling vertegenwoordigd. Menig doek van hen, ofschoon uiterlijk eenvoudiger en zediger dan verscheidene Fransche werken, bevat, bij aandachtige en ernstige beschouwing, hoedanigheden die aan eene meesterhand doen denken, en het hoeft volstrekt niet te wijken voor menig Fransch tafereel.

Hoogachtend,

XX.

Boekbeoordeeling.

I.

Volsthümliche Lieder aus Norddeutschland, besonders dem Magdeburger Lande und Holstein, nach eigenen Sammlungen und nach Beiträgen von Carstens und Pröhle, herausgegeben von Dr. Wegener. - 3de deeltje, Leipzig, Koch, 1880. - Prijs: 1 M. 60 pf.

Onlangs is in den boekhandel van Koch, te Leipzig, het derde deeltje verschenen van het werk wiens titel hierboven wordt aangehaald en over hetwelk wij verleden jaar eene beknopte recensie hebben gemaakt.

(1) Een te Parijs verblijvende Gentenaar.

Tegen onze verwachting, vernemen wij uit de voorrede van dit laatstverschenen deeltje, dat de verzameling van Dr WEGENER daarmede gestaakt wordt, ofschoon de aangekondigde reeks *Segens- und Zauberformeln Fest- und Spiellieder* zeker wel menigeen tot een hoopvol verlangen gestemd had. Al is 't dat bedoelde stukken ook nog, naar des uitgevers zeggen, in verschillige duitsche tijdschriften voorkomen, toch zullen zij den volkskundige van andere streken onbekend blijven, hetgeen voor dien tak der wetenschap een tegenslag is. Het schijnt intusschen, dat het plotselinge af breken der Wegener'sche uitgave deels te wijten is aan den geringen aftrok en de nog steeds geringe waardeering van hetgeen er, zelfs bij de Duitschen, arngaande de onderscheidene uitingen van het volksleven te leeren is. Wellicht is het om zich tegen die onverschilligheid te wapenen, dat de uitgevers van het werkje den vrij ongepasten titel van *Volksthümliche Lieder* hebben uitgedacht, in plaats van *Kinderbuch* of zooiets. 'Lieder,' zegt de *Plattdütsche Husfründ* diesaan gaande, 'bezeichnet nun einmal sangbare oder gesungene Gedichte mit oder ohne musikalische Composition. Besser wäre es wohl gewesen, das Büchlein' *Reime und Sprüche volksthûmlicher Art* 'oder ähnlich zu benennen,' eene uitspraak die wij ten volle bijstemmen.

Nu wij het werk als volledig moeten beschouwen, kunnen wij nog beter dan vroeger zijnen inhoud beoordeelen. Die inhoud kan tot grondslag dienen aan een goed, voortreffelijk *Kinderbuch.* Met eene betere rangschikking der onderscheidene soorten van stukjes, hadde men vele ongunstige kritieken vermeden: het doet immers den lezer of navorscher onaangenaam aan, wanneer hij b.v. tusschen de *kinderrijmen* echte, ja volledige *volksliederen* aantreft en *spotdeuntjes* vindt onder het ongeklaste of *vermischte*, terwijl hij enkele *raadsels*, zooals de nummers 852 en 863, onder de *spott*-stukjes gerekend ziet, ofwel onder de *dansdeuntjes*, zooals het raadseltje n^{r} 1081.

Hebben wij te klagen over de kwalijke rangschikking voor wat *soort* en *aard* der stukken betreft, zoo moeten wij ook

onzen spijt uitdrukken over het gemis aan klasseering volgens ouderdom of vermoedelijke afkomst: aldus treffen wij rijmpjes aan, die vooreerst weinig om het lijf hebben dat Duitsch is en ten andere, door woorden als *krinolien*, *trichien*, enz. juist leelijk afsteken tegen de zoo moeielijk uit te drukken eigenaardigheid welke in het wezenlijk oude 'volksthümliche' besloten ligt en al de liefelijkheid ervan uitmaakt.

Bij het bespreken der twee eerste afleveringen van Dr WEGENERS werk hebben wij streng en met afkeer gewezen op zekere onkiesche stukken, die beter waren achterwege gebleven dan geboekt. Thans kunnen wij uit den *Plattd. Husfründ* opmaken, dat onze zienswijze daarover bij de Nederduitschen zelven gedeeld wordt, al spreken zij er ook een woord van verschooning bij, in den aard van het onze: 'Wenn wir mit dem Verfasser darin einstimmen, das der Werth solcher Sammlungen ein historischer ist, so haben wir damit unsere Ansicht begründet. Der ästhetische Standpunkt hat ihnen gegenüber nur untergeordnete Berechtiging. Fürs Boudoir und den Salon sind sie nicht, und man darf es den Sammlern nicht vorwerfen, dasz man gleich auf der ersten Seite dieses Heftes Ausdrücken begegnet, die man in keiner gemischten Gesellschaft aussprechen kann. Dennoch ist die Frage, ob man in der Mittheilung solcher sachen der verbreitung des Buches, dem Nutzen desselben nicht mehr schadet, als durh Weglassung derselben; man möchte ein solches Buch gern in den Händen von Müttern, Kindern und Ammen wissen, wie s.z. das von Karl Simrock. Dazu eignet sich das Wegener'sche nicht. Doch bleibt es trotzdem werthvoll.'

Of ons doel is geweest de drie deeltjes van dr. Wegeners verzameling 'af te breken', zooals men dat heel ondietsch pleegt te noemen? Verre van daar! Wij zelven weten reeds bij ondervinding, hoe veel zwarigheid er vast is aan eenen letterkundigen arbeid waarvan het nauwgezetste constateeren en rangschikken hoofdvereischten zijn, en waarbij men zich tot bepaalde stukken of klaar aangeduide feiten beperken moet; en wij kunnen er gerust bijvoegen, dat de volkskunde

eene nog veel te jonge spruit der wetenschap is om in ieder gewrocht dat er over handelt een meesterwerk te vinden.

In alle geval, en wat men ook op den *vorm* ervan af te keuren hebbe, moet Dr. WEGENERS' arbeid, en tevens ook de onderneming der heeren CARSTENS en PRÖHLE, gerekend worden als eene rijke bijdrage tot de verspreiding van hoogerbedoelde wetenschap; en men kan niet genoeg doen uitschijnen hoeveel meer waardeering hij verdiende te genieten dan het publiek er wel schijnt voor over gehad te hebben.

Brugge, 5 *October* 1880.
K.D.F.

II.

Emiel Van Goethem. *Een wolkje vóor de bruiloft*, comedie in een bedrijf. - Gent J. Vuylstêke.
G, Hendrickx en N. De Tiére. *Roosje van den Veldwachter*, drama in drie bed. Brussel, J.H. De Hou.
Désiré Claes. *Hendrik Hameling* toonéelspel in drie bedrijven, naar het fransch van E. Souvestre. - Hasselt, M. Ceysens.

Men weet dat Van Goethem zich door zijne kleine stukjes voor twee personen - mans- en vrouwenrol - eene soort van specialiteit heeft gemaakt. Zijn laatste, getiteld: '*Een wolkje vóór de bruiloft*' heeft ons echter slechts ten halve bevredigd. Zeker, ligt er wel iets goeds en origineels in de opvatting, doch te veel in 't oog vallende onwaarschijnlijkheid. - *Arnold* heeft het in zijne jeugd nog al bont gemaakt. Hij is de vermaken moede en treedt in het huwelijk, ten einde een stil huiselijk leven te kunnen leiden. De vrouw die hij zich verkoos, Celina, kent daarentegen de wereld niet, en om die te kunnen leeren kennen, om 'het gewoel van feesten en vermaken van nabij te zien,' trouwt ze!... Het voornaamste deel van hun huwelijk is voltrokken: de wet heeft hen verbonden; - doch vóór dat ze naar de kerk rijden, begeven zij zich eerst nog eens naar huis, daar Arnold zijn kerkboek vergeten

heeft. - Een oogenblik dat Celina alleen is, vindt ze op de tafel talrijke brieven, waarbij Arnold zijn ontslag geeft van al de Societeiten waarvan hij lid was. Natuurlijk, hij wilde voortaan liefst thuis blijven, bij zijn llef vreuwtje. Maar dàt maakt de rekening van Celina niet: is haar man dan voornemens als een kluizenaar te leven? Ja.... - En daarop ontstaat een vrij hevige twist. De zege blijft aan Arnold, die er eindelijk in gelukt zijne vrouw reden te doen verstaan, door haar aan de plichten te herinneren, die eene vrouw als echtgenoote, als moeder te vervullen heeft. Celina vraagt en verkrijgt natuurlijk vergiffenis: het wolkje klaart op, en het jonge koppel begeeft zich thans naar de kerk, om ook daar het huwelijk te voltrekken.

Het zal onnoodig zijn het onwaarschijnlijke, althans het zeer gezochte, van dit onderwerp te doen uitschijnen. Wanneer 't burgerlijk en 't geestelijk huwelijk beide denzelfden dag plaats hebben, dan is 't de gewoonte niet tusschen beide plechtigheden zoo nog eens naar huis te rijden, en dat om een kerkboek te halen, dat bij die dergelijke plechtigheid volstrekt niet van pas komt. Van eenen anderen kant nemen wij ook niet aan, dat, al waren beiden uit louter eigenbelang getrouwd, Arnold en Celina een twist zouden hebben over het al of niet bijwonen der vermaken, juist vóor de plechtigheid geheel is afgeloopen, en terwijl getuigen en bruiloftsgasten beneden met ongeduld zitten te wachten! - De bedreiging, die Celina een paar keeren uitbrengt: ‘dat ze van geen trouwen wil hooren, indien Arnold weigert haar naar de vermaken der wereld te leiden’ is onzin, want *ze zijn reeds getrouwd voor de wet.*

De stijl is goed verzorgd; doch niet overal zóó los en zwierig als we dat van Van Goethem gewoon zijn, en het treffende tooneel uit *het Wiegje*, daar waar Daniel zijne Laura tot het besef harer moederplichten terugroept, is hier zwak en kleurloos in overgebracht.

Wij hebben Van Goethem nooit onzen lof gespaard; - doch ditmaal was hij waarlijk niet op de hoogte zijner kunst. Hij neme spoedig eene flinke *revanc*he; voor een talent als het zijne moet dit niet zoo moeilijk wezen.

* * *

De samenwerking van twee jonge schrijvers, de heeren Gust. Hendrickx en N. de Tière, bracht als eersteling een drama in drie bedrijven voort, getiteld *Roosje van den Veldwachter*. Beide schrijvers zijn echter niet zoo geheel onbekend, integendeel: de heer Hendrickx verwierf verleden jaar veel bijval met een paar goedgelukte blijspelen, en de heer de Tière, die voor zoover ons bekend is thans voor 't eerst als tooneelschrijver optreedt, heeft zich reeds als een jeugdige dichter van veel aanleg in de letterwereld doen kennen.

Wat nu hun tooneelstuk betreft, wij achten het eene nog al veelbelovende poging, al beantwoordt de inhoud niet volkomen al de vereischten van een drama.

Als onderwerp is '*Roosje van den veldwachter*' ver van nieuw te zijn. - Roosje bemint Karel Pijkenaer en wordt innig van hem wederbemind; doch hare schoonheid heeft ook den zoon van den baron van Trier op haar verliefd gemaakt. Deze laat niets onbeproefd om haar te bezitten. Maar Roosje is deugdzaam en wijst al zijne voorstellen af. Op zekeren dag bemerkt Karel hoe de jonge baron zijne geliefde met zijne liefde vervolgt: hij krijgt met hem hevigen twist en Karel werpt Arthur ten gronde; deze zweert zich te zullen wreken en beveelt den veldwachter Karel in hechtenis te nemen. Arthur stelt zelf een verpletterend proces-verbaal op, dat Karel streng zou worden gestraft. Roosje, angstig over het lot van haren vriend, komt aan Arthur zijne genade afsmeeken, wat de jonker toestaat, hopende dat de maagd dan minder onverbiddelijk zou wezen. Ziende dat het toch niet helpt, denkt hij aan geweld: nu hij haar in zijne macht heeft denkt hij het oogenblik gunstig om haar hare onschuld te ontrooven! De lichtmis wordt echter in zijn eerloos plan plan verhinderd door de onverwachte terugkomst van zijnen vader. De oude baron beveelt hem zijne aanklacht tegen Karel te laten vallen; want... Roosje is zijne zuster! Het slot zou men kunnen raden; Arthur vertrekt vol berouw naar den vreemde, Karel en Roosje trouwen en krijgen van den ouden baron eenen goeden bruidschat; - maar nooit zal iemand het geheim van Roosje's geboorte kennen.

Dat alles hebben wij, tot oververzadiging, reeds op het tooneel gezien. - Nu moeten wij zeggen, dat de bewerking in menig opzicht bepaald niet onverdienstelijk is. Waar is het ook, dat er in *Roosje van den veldwachter* meer dan één edel, gezond gedacht wordt uitgedrukt; maar het stuk bevat geene boeiende tooneelen, noch dramatische toestanden, wat voor een drama nogtans onontbeerlijk heeten mag.

Eene merk weerdige verdienste van het stuk is dat het over 't algemeen los, eenvoudig en natuurlijk is geschreven. De heeren Hendrickx en de Tière begrijpen wat tooneelstijl is, iets wat men zeker niet van, alle onze vlaamsche dramatisten kan getuigen. - Wij hopen dus weldra van hen iets wezenlijk goeds voor ons Nationaal Tooneel te krijgen. Het mangelt hun voorzeker niet aan de noodige begaafdheid om met goed gevolg de dramatische letteren te beoefenen.

* * *

De goede stukken uit vreemde litteraturen in onze taal overbrengen, en wel zóó dat zij op ons repertorium volkomen goed passen, is ontegenzeggelijk een verdienstelijk werk. Van die taak heeft de heer Desiré Claes, leeraar van Nederlandsche Taal- en Letterkunde, zich op voortreffelijke wijze gekweten. Zijn *Robert Hamerling* is het oorspronkelijke stuk van Emile Souvestre, naar ons inzien, volkomen waardig. Het is geene slaafsche, maar eene zingetrouwe vertaling van een prachtige comedie, flink en stevig gebouwd, met even boeiende als natuurlijke toestanden en treffende tooneelen, een stuk vol frissche gedachten en fijnen opmerkingsgeest, en dat bij eene goede vertolking, niet misssen kan bijval te vinden.

Het nederlandsch kleedje, waarin de heer Claes het schoone tooneelspel van Souvestre heeft gehuld, past zóó bijzonder goed, dat men den uitheemschen oorsprong van '*Robert Hamerling*,' schier niet opmerken kan. Taal en stijl zijn onberispelijk en goed voor 't tooneel geschikt.

V.M. en C.

III.
Kunstdroomen. Gedichten voor Adolf Beernaert. Gent bij J. Vuylsteke, 1880.

In een oogenblik van kwade dichtluim had Adolf Beernaert in zijn voorlaatsten bundel zoo maar vlakaf zijne Muze ‘eene arme sloor’ genoemd, die ‘noch stem noch gehoor’ meer had!... Alhoewel die verklaring van wege den dichter zeker niet zoo ernstig gemeend was geweest, toch had een kunstbroeder uit Noord-nederland, die bedoeld boek in een vlaamsch tijdschrift besprak(1), den handschoen opgenomen ter verdediging van Beernaert's miskende Muze. Het gevolg daarvan is geweest: dat de vlaamsche dichter ons thans, eerder dan wij 't hadden durven verwachten, op een nieuwen bundel KUNSTDROOMEN vergast, ten bewijze dat hij zijn ongelijk bekent en dat weer de verzoening met de Muze compleet is.

Dat, overigens, Beernaert's immer jong blijvende Zangster dit ‘standje’ in geenen deele verdiend had, wordt op meer dan ééne bladzijde der KUNSTDROOMEN schitterend bewezen. Enkele dier zangen zijn even frisch, en ten minste even kunstrijk, als die uit vroegeren leeftijd.

Hier en daar schijnt het poëtisch talent van den schrijver nog te hebben gewonnen. Zoo b.v. in ‘*De Zwervende Toonkunstenaar*’, ‘*Tot een Liedjes-zanger*’, *De Visscher van de Panne*’, ‘*Beschouwingen*’, en het begin van het zoo belangwekkend gedicht ‘*Het Leven.*’ Wij zeggen het begin, want het stuk eindigt waarlijk wat te akelig. Het slotvers is àl te naturalistisch en volstrekt niet in overeenstemming met den toon van 't gedicht. Maar, hoeveel waarheid en opmerkingsgeest ligt er in dat kleurvol tafereeltje uit de kinderjaren:

> Ik was een kind.-
> Al wie me omringde
> Zoende en minde mij.

(1) C.L. LUTKEBUHL, jr, in de *Nederl. Dicht- en Kunsthalle.*

Het was met moedermelk
En bloemengeur dat 'k leefde.
In mijne lokken suisde 't windje;
De lentezon goot over mij
Heur mildste en warmste stralen;
't Was enkel vreugde,
Enkel blij en gul gejoel
Al wat ik hoorde en zag;
En 's avonds
Was 't weer de liefde die mij wiegde,
Mij wakker kuste 's uchtends vroeg.

Ik werd een knaap.-
O zorgelooze levenstijd!
O zoete, kommerlooze dagen,
Vervuld door spel, vol vreugd en leven!
Hoe dikwerf toch naar vogelnesten
Zocht ik in de bosschen en de dreven!
'k Liep heinde en ver
En kwam vaak met gescheurde broek naar huis.
Geen afstand kon mij ooit weêrhouden,
Geen noodweêr 't huis doen blijven
En nimmer werd ik moê.
- Wanneer ik ze nu zie,
Die boomen,
In welker kruinen ik toen klom,
Om ekstereiers te gaan rooven!
Hoe ik mij waagde langs de broze twijgen,
Genoeg om mij den nek te breken.
Als ik thans zie en nu besef,
Wat 'k toen niet zag, toen niet besefte!.....-
Of - met nog andre bengels,
Ging spelen langs den diepen, wijden vloed
En dorst veroovren 't half onttakeld schuitje
Van veerman Piet,
't Vermollemd lekke schuitje,
Dat we allen met de klep van onze pet
Leêg schepten, naar het ging,
En dan de touw lossneden, waarmeê
't Schuitjen aan een boomstruik
Was vastgebonden,
En met de lange peers,
Die we in des vloedes bedde
Zakken lieten,

En, na het met onz' knapenkracht,
Uit lisch en riet te hebben
Losgewrongen,
Dan varen gingen,
Ja, varen
Op den woesten vloed
En zwalpten in onz' nootschelp,
Tot we in den stroom geraakten,
Die ons nu hotsend, klotsend meêvoer mijlen ver,
Terwijl wij jubelden,
De handen klapten
En 't hart ons poppelde van vreugd!
- Voorwaar, een Argonautentocht! -
O! als ik 't nu bedenk
Hoe we aan de dood vast komen moesten,
Indien wij daar geen schippers
Ontmoetten, die,
Veerman Pietjes schuit erkennend,
Ons vingen en ons redden,
Ons aan den wal weêr brachten,
Dan, loopen lieten,
- Na voorafgaande kennismaking,
Langs oor en rug, met hunne ruwe vuisten! -
En hoe we liepen, hoe verdoolden in de velden
En thuis slechts raakten 's avonds laat,
- Waar een tweede kennismaking ons verwachtte.
Geduchter nog dan die der schippers; -
O! als ik dat bedenk!.....
Waar zijn ze nu die blijde bengeljaren,
Wanneer de peren en de noten
Van buurmans boomgaard
Zoo goed, ja, zoo bijzonder goed ons smaakten!
Waar zijn ze nu?.....
Waar zijn ze nu
Die zorgelooze jaren,
Toen wij met top en kaatsbal speelden!
Den vlieger stijgen deden
Tot aan de wolken
En whistkaartbladen opwaarts lieten glijden
Langsheen de lange, dunne kempen touwe,
Ons tot een telegraafdraad dienend.
Waar zijn ze nu?.....
Waar zijn ze nu?.....

Men ziet het, dat Adolf Beernaert gaarne, en met goed gevolg, zijne indrukken aan natuur en werkelijkheid ontleent.

Jammer dat, althans in dit zijn laatste werk, zijne ‘beschouwingen’ over de menschheid en het menschelijk leven over 't algemeen zoo somber, zoo melankolisch, ja, wel eens zoo pessimistisch zijn! - Die bittere toon van donkeren mismoed, die hopeloosheid, welke soms tot levenshaat dreigt over te gaan, is om zoo te zeggen de grondtoon van geheel dezen bundel, iets waarop de helder levenslustige vóórzang ‘*Tot mijne Muze*’ ons zeker niet had voorbereid. - Immers, daarin zei ons de dichter:

> En zijn mijn jonglingsjaren lang verdwenen,
> Toch in mijn binnenst blaakt nog jonglingsgloed;
> Nog voel 'k me soms door zoete droomen wiegen,
> Ja, gudst mij naar het hart nog krachtig bloed;
> Daarom wil ik nog aan geen winter denken,
> Zoolang gij, Lieve, mij uw gunst blijft schenken!

En toch heeft de auteur der KUNSTDROOMEN, bij 't meerendeel dezer gedichten, wat al te veel aan 's levens winter gedacht. En wel niet minder aan ‘lijden en sterven’, aan ‘dood en graf’!

Nu valt het niet te ontkennen dat deze onderwerpen veelal op treffende wijze zijn behandeld; doch dit neemt niet weg dat de lezer, tusschen zooveel lijdensbeelden of droefgeestige levensbeschouwingen, wel liever eenige tot vreugd en levensmoed opwekkende ‘luimige’ stukjes zou hebben aangetroffen, zooals Beernaert er vroeger meer dan één heeft geschreven.

Wat ons betreft, wij hopen en wenschen van harte, dat deze zoo mild begaafde dichter ‘den jongelings-gloed, die hem nog steeds zoo krachtvol in het dichterlijk hart blaakt’, niet meer door zoo'n hopeloos dweepen met het noodlot zal laten verkoelen. - Komaan, vriend Beernaert, werp het van u af, dit somber kleed der wereldverachting, dat beter aan een trappist past dan aan den dichter van ‘*Schetsen en Beelden*’!

Dit gezegd, moeten wij nog melding maken van een aantal wèlgelukte overzettingen, vooral uit Duitsche en Engelsche

meesters, die in de KUNSTDROOMEN in elk opzicht goed figuur maken. Wie van ons dichtlievend publiek geen Engelsch of Duitsch kan, heeft op deze wijze een goede gelegenheid om kennis te maken met de beroemdste poëten uit de moderne wereldliteratuur. Zoo ontmoet men hier beurtelings Browning, Von Redwitz, Ada Christen, Thomas Moore, Longfellow, Montgomery, de Banville, Kletke, Geibel, Freiligrath, Kerner, Thomas Hood, Arndt, Rückert, Mörike, Wackernagel en Lenau.

Om den goeden keus dier stukken, evenals om de gewetensvolle verzorgde bewerking in het Nederlandsch, verdient de schrijver der KUNSTDROOMEN allen lof.

Ten slotte ook een woord van lof voor de stoffelijke verzorging van dezen nieuwen bundel. Papier en druk bevestigen volkomen de goede faam der Gentsche drukkerij Annoot-Braeckman.

A.J. COSYN.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.
- 5 *tot* 15 *october.* -

OPGEVOERDE STUKKEN: Oorspronkelijk: *Emma Berthold,* tooneelspel (7 tafereelen); *De Hand Gods*, drama, (3 beb.); *De Dronkaard,* drama (3 bed.); *Soort bij Soort*, blijspel (1 bed.) - Vertaald: *Robin of de Gedenkschriften van den Duivel,* tooneelspel (3 bed.); *Marmeren Beelden,* drama (5 bed.); *De gestoorde Bruiloft*, blijspel (1 bed.).; *Een knecht die zijnen dienst kent,* blijspel (1 bedrijf).

Onze in vereeniging verbonden tooneelisten - die dit jaar optreden volgens een nieuw stelsel van bestuur en bezoldiging, alsook met een gewijzigd lastcohier, - hebben op voortreffelijke wijze den Nationalen Schouwburg heropend.

De eerste voorstelling had plaats op zondag, 3 October jl. en bestond uit *Emma Berthold* van wijlen J.J. Cremer. Niet alleen werd alzoo ons vlaamsch publiek in kennis

gebracht met een der beste stukken uit het Noordnederlandsch repertorium; maar door die opvoering werd eene welgepaste hulde gebracht aan de nagedachtenis van een diepbetreurden volksschrijver.

Wel was dit keurig tooneelspel, om de waarheid te zeggen, misschien wat te fijn voor ons op groote effektdramas verslingerd ‘zondagspubliek’(1), - doch men mag zeggen, dat *Emma Berthold* hier over 't algemeen een hartelijk onthaal heeft genoten, zoodat de bijzonderste artisten meer dan eens met geestdrift werden teruggeroepen.

Het zal wel zeker niet noodig wezen, hier de hooge letterkundige verdiensten van Cremer's comedie te doen uitschijnen, - al wat uit de pen van den geliefden schrijver der *Betuwsche Novellen* is gevloeid draagt den stempel van zijn zeldzaam talent; - maar ook van een louter dramatisch opzicht beschouwd treft men in dit stuk vele terecht gewaardeerde schoonheden aan. Het is over 't algemeen kloek van bouw, ofschoon in een paar tooneelen wel een zweem van langwijligheid ligt. Wat de scenieke handeling betreft, deze is flink naar de natuur opgevat, en, op kleine bijzonderheden na, met veel kunde geleid. Daarbij geeft het stuk blijk van eene rechtzinnige karakterstudie en een helder begrip van den wederzijdschen invloed, dien de verschillige in een tooneel werk optredende personnages op het beoogde dramatisch conflikt moeten te weeg brengen. En al heeft de rol der heldin wellicht niet al het ‘relief’ dat men van zulke rol verwacht - immers, slechts in één enkel tooneel treedt Emma waarlijk op den voorgrond - toch mag men gerust zeggen dat de rollen knap getypeerd en met veel tooneelkennis uitgewerkt zijn.

Cremer was een der eerste, zoo niet de eerste, die afbrak met den ouden sleur der rethorikaal-romantische school op tooneelgebied. Hij wou een stuk schrijven, vrij van al dien

(1) Wij bedoelen hier natuurlijk meer bepaald de Galerij, die men in Holland ‘den Engelenbak’ noemt en hier prozaisch weg ‘den Uil.’
RED.

conventioneelen bombast, die tot dàn toe in de Hollandsche stukken schering en inslag was. Zijn streven was waarheid, eenvoud, natuur. Welnu, die proef mag vrij goed geslaagd heeten, ofschoon Cremer, althans in 't schetsen zijner hoofdrol, zelf nog een paar malen in het pathos verviel. - Kortom, de waarheid is dat de schrijver van *Emma Berthold* zich, door dat enkel stuk, op dramatisch gebied in meer dan één opzicht verdienstelijk heeft gemaakt; want Cremer wordt voor de Noordnederlandsche tooneelliteratuur als de baanbreker der moderne richting beschouwd.

Onze Antwerpsche artisten hebben aan de vertolking van *Emma Berthold* blijkbaar hunne beste zorgen gewijd. Volmaaktheid in alles en bij allen had men natuurlijk bij deze eerste voorstelling niet; doch elkeen was in zijne rol goed op zijne plaats. - Vooreerst Mevr. Marie Verstraeten, in de vrij ondankbare titelrol. In haar spel lag gedurende de eerste tafereelen eene berekende koelheid, waaronder zij krachtdadig hare geheime zielesmart verbergt, tot op het oogenblik dat Emma Berthold den schijnheiligen Casper ontmaskert en in uitgelaten verontwaardlging den lasteraar zijne snoodheid in 't aangezicht werpt. In dit aangrijpend tooneel heeft Mevr. Marie Verstraeten, als opvatting, als mimiek, als kracht van spel, waarlijk zich zelven overtroffen. - Mej. Elisa Jonckers, de jonge debutante van verleden jaar, speelde vrij goed de ingenue-rol. Laura Berthold had oogenblikken die waarlijk veel indruk maakten. Mej. Jonckers speelt met gevoel en bezit een wezentlijken aanleg voor de dramatische kunst. Natuurlijk is het nog slechts een jong talent, dat nog in menig opzicht hoeft geleid en ontwikkeld te worden. Het is derhalve te hopen dat Mej. Jonckers zich niet door overmatigen vriendenlof of zelfvoldoening zal laten verblinden, maar door studie en oefening, naar volmaking streven zal. Kunstenares in den hoogerin zin is zij nog niet; maar zij kan en zal het worden, indien zij althans ernstig voortstudeert en de opmerkingen harer kunstgezellen, vooral die van haren bestuurder M. Victor Driessens, gewetensvol benuttigt. - De heer Lemmens genoot, als altijd, veel bijval in zijne minnaarsrol. Zijn

‘Edward Van Wilsveld’ was echter wel een weinigje te sentimenteel voor een zeeofficier. Doch 't komt ons voor dat dit gedeeltelijk aan de rol zelf ligt, die door Cremer, wellicht wegens het contrast met den majoor, wat te veel geïdealiseerd is. - Eene bijzonder gunstige melding verdienen nog de heeren J. Dierckx, een onverbeterlijke Majoor, en Van Kuyk (Casper), die aan zijne tartuffenrol veel karakter heeft weten te geven. - Ook de bijrollen waren in goede handen.

Voor de tweede voorstelling had men andermaal een oorspronkelijk tooneelstuk gekozen: *De hand Gods*, het beste van onzen vlaamschen tooneeldichter Ducaju. Dit roerend drama vond zijn gewonen bijval - ‘un vrai succès de larmes’ - waarna het blijspel *De gestoorde Bruiloft* tranen lachen deed.

Verder speelde men nog: *De gedenkschriften van den duivel*, en *Marmeren beelden*, beide naar het fransch; *De Dronkaard*, het gunstig bekend volksdrama van P.F. Van Kerchoven; *Emma Berthold* (2de opvoering) en een aantal blijspelen, waaronder het boertige stukje *Soort bij soort*, van Vanden Brande.

Zooals men ziet is uit het oogpunt der kunst het begin van ons tooneeljaar uitmuntend, en met voel belangstelling wordt het vervolg te gemoet gezien. Zal men op den ingeslagen weg blijven voortgaan en voortdurend, trachten de belangen der tooneelisten zooveel mogelijk met die der kunst in overeenstemming te houden? Wij durven het hopen; maar ook en wel vooral, dat het publiek de loffelijke pogingen van ons Nationaal Tooneelgezelschap in voldoende mate moge steunen.

A.J. COSYN.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Men weet dat de wedstrijd voor den Koninklijken prijs van 2500 frs., waarvan het tijdvak op 31 December 1879 verviel, ditmaal was uitgeschreven voor het beste werk over de ontwikkeling

der Handelsbetrekkingen van Belgie. De Jury, gelast met het beoordeelen van dien wedstrijd, heeft beslist dat er geene reden bestaat om den prijs toe te kennen. Geen enkel werk had daartoe voldoende waarde.

- Het is niet de maatschappij *De Dijlezonen*, zooals men ons verkeerdelijk had meêgedeeld, maar wel de jonge tooneel- kring *De Moedertaal* van Mechelen, die in den wedstrijd der *Mertens-Vereeniging* te Antwerpen met den tweeden prijs werd bekroond. Ook moet nog bij de liefhebbers, die om uitstekende verdiensten, eene persoonlijke onderscheiding behaalden, worden genoemd de heer Hendrik Schepmans van Lier, die, vooral als declamator, eene zoo gunstige bekendheid geniet.

- De *Vereenigde werklieden*, te Gent, hebben eenen wedstrijd van Zang en Declamatie ingericht, die op zondag 10 october jl. is begonnen en bij afwisseling alle veertien dagen zal worden voortgezet.

- Niet alleen in Noord- ook in Zuidnederland is de 100ste verjaardag van den dichter Tollens herdacht geworden. Zoo werd op 26 September in den Nederlandschen schouwburg te Antwerpen een door 't *Willemsfonds* ingericht Toon- en Letterkundig feest gegeven, dat in elk opzicht geslaagd heeten mag. De heer Julius Sabbe, professor van Nederlandsche letterkunde te Brugge, hield er een prachtige voordracht over den gevierden volksdichter. De heer Van Kuyk, lid van ons tooneelgezelschap, droeg met veel talent een keurig dichtstuk van Tollens voor, waarna Mej. Mina Sleeckx, eene onzer beste vlaamsche kunstzangeressen, ons op een viertal door Blockx en Bosiers echt meesterlijk gecomponeerde liederen van Tollens vergastte.

- Thans is van het zoo belangwekkend *Middel-en Oud-Nederlandsch Woordenboek*, door wijlen Dr Oudemans bijeenverzameld, de laatste aflevering verschenen. De eerste verscheen in 1869.

- Het *Nederlandsch Tooneel* heeft in den Haag de proef genomen om gedurende de tusschenbedrijven (pauzes) geen muziek meer te maken, en het plan bestaat om dan ook de

pauzes tot een minimum te herleiden, ten einde den duur der voorstelling te verkorten.

- *Jane Shore* van F. Gittens werd op 5 October jl. gelijktijdig te Gent en te Brussel, als openingsstuk van het nieuw tooneeljaar opgevoerd. Veel bijval.

- Onze vlaamsche dichteres Mevr. Van Ackere is onlangs, tijdens het feest dat te Dixmude ter inhuldiging van het stadhuis plaats greep, vereerd geworden met een bezoek van den heer minister Rolin-Jaequemyns en den heer Gouverneur Heyvaert.

- Het nieuw werk van Victor Hugo, dat nog in den loop dezer maand het licht zal zien is getiteld l'*Ame*, en niet, zooals een parijzer blad eerst in overijling had gemeld: l'*Ane!*

- De nieuw aangekondigde bundel van den beroemden Engelschen dichter Swinburne zal voor titel voeren: *Studies in song.*

- In Mantua begint men al plannen te maken om in September 1882 het duizendjarig jubelfeest van Virgilius plechtig te vieren. Een groot monument zal den onsterflijken dichter worden opgericht.

- In het 'Prince of Wales Theater' te Londen wordt thans Rosier Faassen's drama *Annemie* met goed gevolg in 't Engelsch opgevoerd. - Ook een paar zuidnederlandsche tooneelwerken zullen, naar men zegt, nog dezen winter in Engeland's hoofdstad voor het voetlicht komen: *Jane Shore*, van Fr. Gittens, en *De plaag der Dorpen* (naar Conscience) door Edw. Van Bergen.

- Eerlang viert de *Comédie Française* te Parijs den 200sten verjaardag harer stichting. Stukken van Molière en Corneille zullen worden opgevoerd.

- Van Mr C. Vosmaer ligt een roman ter pers, getiteld: *Amazone.*

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - De groote wedstrijd voor koorzang, uitgeschreven door de *Réunion Lyrique*, te Mechelen, heeft den volgenden uitslag opgeleverd:

EERSTE AFDEELING: 1ste prijs aan de *Société des usines de*

Sclessin; 2de prijs aan *Het* W*illemsmannenkoor*, van Gent; 3de prijs, aan *Les Orphéonistes*, van Brussel. - TWEEDE AFDEELING: 1ste prijs aan *Les Verriers* van Chenée; 2de prijs aan de *Union Chorale* van Jumet; 3de prijs aan de *Société Chorale* van Ronsse. - DERDE AFDEELING: 1ste prijs aan *Vooruît!* van Sint Nicolaas; 2de prijs aan de *Union Chorale* van La Bouverie; 3de prijs aan het mannenkoor *Cecilia* van Gorinchem. - PRIJS VAN UITMUNTENDHEID; aan de *Société royale des Bardes du Hainaut,* van Quaregnon.

- Gevaart arbeidt aan een nieuw muzikaal werk, dat bestemd is om tijdens de Nationale Feesten te Gent in 1881 te worden uitgevoerd. De tekst is van den gentschen dichter Theophiel Coopman. De titel: *Het volk van Gent.*

- Naar men verzekert zou de Antwerpsche maatschappij *De Vrije Kunst* die eene flink ingerichte zangafdeeling bezit, van plan zijn ditjaar het lyrisch drama: *De Pacificatie van Gent,* van Benoît en Van Goethem, alhier op te voeren.

- Ambroise Thomas werd tot Commandeur der Danebrogorde van Denemarken benoemd, en Verdi tot grootkruis van de Kroon van Italie.

- Het oratorium dat Gounod voor Birmingham schrijft heet *Redemption.* Ook voor Antwerpen componeert de fransche meester een werk, - *niet* op Vlaamschen tekst, zooals men naïef weg had meêgedeeld, maar wel op de fransche vertaling van een vlaamsch gedicht, daartoe opzettelijk vervaardigd.

- Onze medewerker Maestro Peter Benoît is onlangs ten huize van den componist Nicolaï, te 's Gravenhage, in de gelegenheid geweest kennis te maken met de schets der partituur van *De Zweedsche Muze*, gedicht van onzen Julius De Geyter. Dit werk, bestemd voor de ontworpen *Jenny Lind-feesten* in den Haag, belooft een echt meesterwerk te zullen wezen.

Onze lezers weten reeds door Benoît's ‘Brieven uit Holland’ dat Jenny Lind de stichteres is van de Haagsche maat schappij *De Toekomst*, waarvan thans het 25jarig bestaan zal worden gevierd. Volgens de *Cecilia* komt naast het werk van De Geyter en Nicolaï ook, Mendelsohn's *Lobgesang* op het Jubileum-programma. Daarover een bescheiden vraagje: Waarom

in plaats van dat werk van Mendelsohn, niet liever een werk van een *zweedschen* componist uitgevoerd? Behalve dat het hier de vereering eener Zweedsche kunstenares geldt, mag men niet vergeten, dat bij onze Noord- en Zuidnederlandsche toonkunst ook de Scandinaafsche muziek zeer wèl past en zij des te meer van onzentwege belangstelling verdient. - De *Cecilia* hoopt dat men op dat feest tevens gevolg zal kunnen geven aan den algemeen uitgesproken wensch naar eene herhaling van het Kinder-oratorio van De Geyter en Benoît.

Men ziet dat de samenwerking van Noord en Zuid op 't gebied der toonkunst in elk opzicht veld wint. De wensch, eens door Benoît, op een avondfeest ter gelegenheid der *Rubenscantate* in den Haag, uitgedrukt: ‘dat voortaan, ter nauwere verbroedering, de Noordnederlandsche componisten al eens gedichten van Vlamingen, en de Zuidnederlanders gedichten van Hollanders zouden kiezen’ vindt thans een begin van uitvoering. Nicolaï geeft het voorbeeld, met *De Zweedsche Muze* van De Geyter, en het schijnt dat Benoït een gedicht van den nederlandschen dichter Mr Banck op muziek brengt.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - De klas der Schoone Kunsten bij de Belgische Academie, heeft den prijs van *Toegepaste kunst* toegekend aan den heer Is. de Rudder van Sint Jans-Molenbeek. De heer Ch. Wiemer heeft den prijs voor het graveeren der beste Herinnerings-medalie (Jubelfeest van 1880) behaald.

- De Commissie van uitvoering voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (Holland) maakt bekend, dat de volgende twee ontwerpen werden bekroond: Met den eersten prijs het werk van den heer J.Th. Stracké, direkteur der koninklijke school te 's Bosch; met den tweeden prijs het werk van de heeren Eug. Lacomblé, beeldhouwer, en A. Lecomte, bouwmeester.

- Het bronzen standbeeld van Spinola, dat te 's Gravenhage werd onthuld, is een merkwaardig kunstgewrocht, dat den beeldhouwer Hexamer - een te Parijs wonende Nederlander -

tot eere strekt. Spinoza zit peinzend neder in het costuum der XVIIe eeuw. Het gelaat kenmerkt zich door een verhevene kalmte en is gevolgd naar het portret voorkomende in verschillende exemplaren der *Opera Posthuma*, uitgegeven in 1677 te Amsterdam. Het beeld is gegoten bij Thibaut te Parijs. Het voetstuk is van gepolijst rood zweedsch graniet.

Necrologie.

- MEVR. VAN ARDOYE-CAPPRON, tooneelkunstenares, in de kunstwereld bekend onder den naam van Mevrouw ALEIDIS, op 30 jarigen leeftijd te Antwerpen overleden. - Talrijk was de menigte vrienden en vereerders, die, op 19 Augusti jl. den droevigen plicht vervulden, de zoo vroeg gestorven kunstenares naar hare laatste rustplaats te vergezellen. Innig was de droefheid die men op aller gelaat lezen kon. En geen wonder: gedurende hare korte maar eervolle loopbaan, had Mev. Aleidis zich steeds de achting en de genegenheid van allen weten te winnen, zoowel door hare gaven als tooneelkunstenares als door de hoedanigheden van heur hart. Na met groote onderscheiding aan de antwerpsche deklamatieklas hare eerste opleiding te hebben genoten, betrad zij voor het eerst de planken van ons Nationaal Tooneel, onder het bestuur van M. Eloi Lemaire, waar wij haar menige rol met bijval zagen vervullen. Verder trad zij achtereenvolgens op te Gent en te Brussel, alsook in de bijzonderste tooneelkringen des lands. Bij het vertrek van Mej. C. Beersmans naar Holland, werd Mev. Aleidis algemeen aangewezen om bij ons Tooneel de hoogst moeilijke plaats dezer zoo uitstekende tooneelkunstenares in te nemen. En moge deze zware taak ook eenigzins boven hare krachten zijn geweest, zeker is het althans dat zij de verwachting van 't publiek niet heeft teleurgesteld, maar steeds het bewijs heeft gegeven, hoe men, door studie en arbeid, zijne natuurgaven tot een aanzienlijken graad van ontwikkeling brengen kan. Overigens wist zij zich altoos met de meeste nauwgezetheid

van de haar opgelegde rollen te kwijten. Mev. Aleidis bezat daarenboven eene andere deugd; zij was goedhartig en medelijdend, en nimmer deed men te vergeefs een beroep op hare bereidwillige medewerking, wanneer het een liefdadig werk gold. Hare kunstbroeders en - zusters verliezen in Mev. Aleidis eene beste, trouwe vriendin, en ons Antwerpsch tooneel eene geliefde, verdienstelijke artiste.

- EUG. P.PH. VAN BEMMEL, letterkundige, hoogleeraar bij de Vrije Hoogeschool te Brussel, aldaar overleden in den ouderdom van 55 jaren. - Deze zoo geleerde als talentvolle schrijver heeft aan de franco-belgische letteren een schitterend aandeel genomen. Hij was niet alleen de stichter der gunstig bekende *Revue trimestrielle*, een tijdschrift dat een twaalftal jaren heeft beleefd, maar ook een der bijzonderste oprichters en medewerkers der thans te Brussel verschijnende *Revue de Belgique.* Hij was ook de auteur van het bekroonde werk *Patria Belgica*, van een roman getiteld *Dom Placide,* en van een aantal werkjes voor het reizend publiek. Verder heeft men nog van hem eene verhandeling over de provençaalsche taal en poëzie, alsook eene noticie over *Baron de Stassart.* - Prof. Van Bemmel was een geboren Gentenaar, en ofschoon hij in den regel in 't fransch schreef, was hij zijn vlaamschen oorsprong gaarne gedachtig en stelde een oprecht belang in onze vlaamsche taal en letteren.

- WILLEM F. DE HAAS, kunstschilder, (broeder van M.F.H. De Haas, een der beste zeeschilders van Noordnederland) overleden op zijne terugreis van America (Boston) naar Rotterdam. De heer Willem De Haas werd in 1825 te Rotterdam geboren; hij genoot de leiding van Bosboom en legde zich, evenals zijn broeder, maar met minder gevolg, op het zeeschilderen toe. De beide broeders woonden en arbeidden langen tijd onder één dak.

Vogels in de sneeuw
Naar het Engelsch van Ouida.

Het was een koude, stormachtige winter, die allerwege met dezelfde gestrengheid heerschte. De schepen verongelukten op zee, en sedert eenige dagen viel de sneeuw met zulk eene wanhopige bestendigheid neder, dat het vervoer met treinen belemmerd was; de posten kwamen niet meer aan, en zelfs de handel stond in verschillende districten van Engeland stil. Hoe moest het er in het Noorden wel uitzien! Zelfs in Devonshire, waar het gewoonlijk zoo zacht en liefelijk is, waar dikwijls de rozen in den winter bloeien, en alles met Kerstmis groen is, lag de sneeuw voeten hoog, en was het water met een dikke ijskorst bedekt.

De jeugdige bewoners van de oude pastorie aan de oevers van de Dart wisten dan ook niet wat ze er van denken moesten. Met uitzondering van Ray, een knaap van zeven jaar, de oudste van het huisgezin, had nog geen hunner de aarde zoo geheel met sneeuw bedekt gezien. Ray wèl: hij had eens bij zijn peettante in het Noorden de Kerstdagen doorgebracht; maar zijn broertjes en zusjes, Rob, Tom en Dickie en de kleine tweelingen Suze en Nelly hadden nooit iets dergelijks bijgewoond, en dat geheel witte landschap bekoorde en beangstigde hen tegelijkertijd, iets dat op elken leeftijd zijn genoegelijke en zijn smartelijke zijde heeft.

De vader van deze zes kinderen was predikant. Eene moeder hadden ze, helaas! niet meer; zij was gestorven toen de twee kleine zusjes Suze en Nelly geboren waren. Dat had men hun verteld.

- ‘Het zijn misschien vederen van moeders vleugels,’ zei de kleine Rob, die zich zijne moeder nog zeer goed kon herlinneren, en weenend naar de mooie witte vlokken keek, die zoo zacht op den grond vielen.

- ‘'k Ben zeker, dat als zij vleugels had, zij naar ons toe zou komen’, zei Ray, die mede aandachtig naar boven zag, ‘maar ik geloof niet dat zij vleugels heeft.’

- ‘Maar vader zegt toch dat zij een engel is, en engelen hebben vleugels’, hernam Rob, die zeer positief was.

- ‘Als zij vliegen kon, zou zij hier komen’, herhaalde Ray, ‘ten minste als de goede God het wilde’, voegde hij er na eenig nadenken bij. En toen zich tot Rob wendende: ‘gelooft ge ook niet dat, als zij aan den goeden God vroeg of zij Rob, Ray en Tommie mocht gaan omhelzen, omdat zij zoo naar haar verlangen, Hij haar dat niet zou kunnen weigeren?’

Rob dacht een oogenblikje na, en antwoordde toen:

- ‘Vader zegt altijd: neen! Misschien doet de goede God òòk zoo.’

- ‘Wie weet!’ zei Ray met een zucht.

Het was waar: men zeide altijd neen tegen de kinderen; en hoeveel verdriet voor jonge harten ligt er niet opgesloten in dat woordje!

De pastorie was een laag, breed, houten huis, geheel met slingerplanten begroeid, een waar paradijs voor kinderen, door al de hoeken en schuilplaatsjes in de gangen, door de diepe vensternissen en de geheimzinnige kasten. Het was een uitnemende plaats om verstoppertje te spelen tegen licht en donker, en om vertelseltjes te vertellen aan het hoekje van den haard: 't was in één woord een huis, waar vroolijkheid en luidruchtigheid geheel op hare plaats zouden zijn. Maar dit alles bestond niet voor de kinderen in de pastorie, en hoewel de vreugde tusschenbeide den kleinen kring binnensloop - want waar zes kinderen zijn, kan zij toch niet geheel ontbreken - verborg zij zich bedeesd, en zelfs de anders zoo heldere kinderlach weerklonk hier nooit dan door vrees getemperd. Want een koude, sombere schaduw regeerde over dit huis en deze kinderen - en die schaduw was hun vader. Hij was predikant in eene afgelegene parochie van Goldenrod, dat door de Dart besproeid wordt, in een weinig bewoond district van het graafschap, waar Herrick eenmaal zijne ambtsbediening uitoefende; maar hoe weinig geleek hij op dezen herder, die zulk een warm hart en zulk een blijmoedigen geest bezat. Hij was stilzwijgend en somber van aard, en hard voor zijne kinderen: wanneer zijn zware tred

in den gang weerklonk, gingen Rob en Ray angstig op de vlucht, en begonnen de kleintjes te schreien. Het weinigje teederheid, dat ooit zijn hart vervuld mocht hebben, was ten grave gedaald met zijne echtgenoote, die onder den grooten iepeboom rustte.

Toch was hun vader een rechtschapen man, dat wil zeggen, zeer waarheidlievend, zeer eerlijk, zeer werkzaam, nooit in twijfel omtrent het vervullen van een plicht, hoe onaangenaam die wezen mocht, en nooit zich eenig genoegen veroorlovend. Maar hij was streng en stuursch, en bovenal karig, ‘karig tot gierigwordens toe’, zooals Keziah zeide. Zijne gemeente was zeer uitgestrekt, maar daar de menschen arm waren, bracht ze hem weinig op. De parochie kon zich nauwelijks op twee welgestelde leden beroemen, en de predikant, niettegenstaande hij een aardig kapitaal bezat, dat hij in de bank van het graafschap had belegd, leefde als een arm man, meer omdat hij er smaak in had, dan wel omdat het noodig was. Zijne denkbeelden waren bekrompen, zijne gewoonten kleingeestig.

Toch waren de kinderen over 't geheel niet ongelukkig. Hadden zij den ouden boomgaard niet, de naburige weiden en het kreupelhout en de bosschen om in te spelen? En dan de koe en de kippen en de groote keuken waar zij, rondom het vuur gezeten, hunne grutten aten, en naar de vertelsels luisterden van Keziah, die hier alles was: keuken meid en huishoudster, en over alles het opzicht voerde. Keziah had de kinderen lief; zij had ze allen zien geboren worden, en had aan hunne moeder op haar sterfbed beloofd ze nooit te zullen verlaten. En zij hield woord. Keziah was eene beminnelijke vrouw, iedereen hield veel van haar, en wanneer ze gewild had, had zij den rijken molenaar kunnen trouwen, wiens molen acht mijlen stroomafwaarts door de rivier werd in beweging gebracht. Er was echter veel, dat zij gaarne voor de kinderen zou gedaan hebben, maar dat zij moest nalaten om haar meester niet ongehoorzaam te worden. Zoo moest zij ze dikwijls broodwater geven, in plaats van melk, en koude grutten, wanneer zij ze gaarne warme

had voorgezet. Zij schaamde zich dat zij zulke gelapte kleederen droegen, zij, die toch naar hare meening de eersten van de gemeente behoorden te zijn. ‘Het is goed om een heilige te willen wezen’, dacht ze, ‘maar men kan alles overdrijven!’ - Het was hoofdzakelijk van gierigheid, dat zij in stilte haren meester beschuldigde. En nu het zoo sneeuwde en stormde, beschuldigde zij hem met nog meer bitterheid dan ooit.

De kinderen hadden het koud. Oh, hoe gaarne had zij een lekker vlammend vuur van groote eikenblokken voor hen aangemaakt! Maar zij durfde niet.

- ‘Ga naar buiten, m'n kippetjes, en loop u maar eens goed warm’, zei ze, toen de sneeuw, die hen zoo verbaasde, het geheele landschap bedekte, en de naakte boomen en de donkere rivier, die buitengewoon gezwollen was, het geheel nog somberder maakten.

Rob en Ray kregen onderwijs van hun vader in diens studeervertrek, eene donkere kamer, die voor hen eene strafplaats was; want kenden zij slecht hunne lessen, zoo kenden zij zooveel te beter de roe, en het was daar dat de strafoefeningen plaats grepen. Maar dien dag hadden zij vrij af, omdat hun vader bij eenen stervende geroepen was, die geheel aan den anderen kant der heide woonde.

Zoo kwam het dus dat zij buiten mochten rondloopen, en hunne kleine broertjes en de tweelingen in een wagentje mochten voorttrekken, en dat ze sprongen en huppelden, alsof er geene roe ter wereld bestond, en het gevreesde voorwerp daarbinnen niet op vaders schrijftafel lag naast hunne met inkt bekladde schrijfboeken. Zij maakten sledevaarten zoo prachtig als de fraaiste die ze wel eens in eene illustratie gezien hadden, en verbeeldden zich dat Suze en Nelly princessen waren. Vervolgens vertoonden zij Napoleon bij Moscou, waarvan Ray juist in zijn geschiedenisboek gelezen had; en ze waren zoo geheel verdiept in hunne tochten en terugtochten, en gevoelden zich zoo gelukkig bij hunne veldslagen en bij hun eigene dood en begrafenis in de sneeuw, dat zij de terugkomst van den gevreesden meester niet eens bemerkten.

Hard en scherp klonk de stem van den predikant, door de koude lucht:

- ‘Hebt gij uw werk af?’

Rob, die juist bezig was Tommie in de sneeuw te begraven, en Ray die Dick in de rol van bevroren soldaat van de garde op den rug droeg, hoorden het - en eene doodelijke stilte verving het vroolijk gejuich.

Ray, van top tot teen met sneeuw bedekt, was de eenige die antwoordde:

- ‘Wij hebben geen werk gemaakt, papa,’
- ‘Wat hebt ge dan gedaan?’
- ‘Wij hebben in de sneeuw gespeeld.’
- ‘Zoo, wacht op mij in mijn studeerkamer.’

Rob begon te weenen, en ook Ray's lippen beefden; zij wisten wat hun te verwachten stond.

- ‘Het is mijne schuld. dominee, alleen mijne schuld’, riep Keziah, die het huis kwam uitschieten.

Maar de predikant duwde haar op zij.

- ‘Gij bederft de kinderen, dat is bekend’, zeide hij koel. Zij zijn op een leeftijd, dat ze weten wat hun plicht is’.

Keziah smeekte te vergeefs, de kinderen moesten naar de studeerkamer.

- ‘Sla mij asjeblieft alleen, vader’, zei Ray bedeesd, ‘als ik niet naar buiten was gegaan, zou Rob ook thuis zijn gebleven.’

In het binnenste zijns harten erkende de predikant het edelmoedig karakter van Ray, en hij was trotsch op zijn zoon; maar hij deed alsof hij het niet gehoord had, en beiden moesten toch de kleine verkleumde handen ophouden om de gevreesde straf te ontvangen. Vervolgens sloot hij de kinderen op om hunne lessen te leeren, en in plaats van middageten kregen zij ieder twee sneden droog brood. Er ging niets boven een onverbiddelijke tucht, meende de predikant.

II.

De kinderen leerden hunne lessen. Ray vlug, Rob langzaam, maar beiden evenzeer de bladzijden met tranen bevochtigend. Toen zij ze meenden te kennen, gingen zij in de vensterbank zitten om elkaar te overhooren. Het venster zag uit op een grasperk, waar eene menigte vogels onder een grooten haagdoornstruik toevlucht hadden gezocht.

- 'Kijk eens', zei Ray, 'wat zien ze er treurig en akelig uit, en wal staan hunne veeren overeind.'

- 'Ze hebben het koud', zei Rob nadenkend; en daar hij in de naburige kamer gerammel van borden hoorde, voegde hij er bij: 'misschien hebben ze ook honger.....'

- 'Honger?' herhaalde Ray, die zichzelf nog nooit afgevraagd had waarvan de vogels leefden.

Eensklaps kwam er eene kleur op zijne verbleekte wangen, en terwijl hij zijn leerboek op zij wierp, riep hij:

- 'Wat ben ik toch dom! Ja zeker, ze hebben honger; de aarde is bevrozen en met sneeuw bedekt, zij leven van wormpjes en graankorrels, en nu vinden zij niets. Die arme diertjes!'

En meteen het raam opendoende, begon hij zijn brood te verkruimelen, en het onder de vogels te werpen. Met groot geraas kwamen ze alle op dien onverwachten buit af: musschen, vinken, lijsters, merels, ook één klein blauw meesje, en ik weet niet hoeveel roodborstjes. Nu waren ze niet langer droevig: zij sprongen, zij pikten, zij sloegen met de vleugels, en tjilpten, en aten tegelijk, en gedroegen zich veel beter dan in een dergelijk geval een uitgehonderde menigte menschen zou gedaan hebben.

Weldra verzamelden de gelukkige kleine schepseltjes zich opnieuw onder de takken van den haagdoorn en vervulden de lucht met hun vroolijk gezang; liederen zonder woorden hieven ze aan, zoo vroolijk en liefelijk alsof de haagdoorn in bloei stond en zij bezig waren hunne nestjes te bouwen.

Rob en Ray waren verrukt; zij bogen zich zoo ver mogelijk uit het raam, en wierpen met verkwistende hand de brood-

kruimels onder de vogels, terwijl ze moesten lachen en toch ook weer weenen, omdat ze ontdekt hadden dat de vogels in de sneeuw honger hadden. Zij dachten er niet aan dat ze zelf honger hadden, in hunne opgewondenheid en medelijden hadden ze het geheel vergeten. Toen de vogels alles tot op de laatste kruimel opgegeten hadden, streken ze hunne vederen glad en namen de vlucht. Slechts één roodborstje, dat op een der hoogste takken was gaan zitten, begon te zingen, alsof men hem opgedragen had uit aller naam den dank uit te spreken.

- 'O, dat is heerlyk!' riep Ray, en zijn hart klopte sneller van vreugde. 'O wat is dat mooi! Hè Rob, dat was toch een goede inval van u, om te bedenken dat ze honger hadden!'
- 'En ik die anders zoo dom ben!' zei Rob met zelfvoldoening.
- 'Wat doet ge daar aan het raam?' vroeg opeens hun vader.

Weg was hunne vreugd, en het roodborstje vloog heen. Ditmaal was 't Rob, die antwoordde:

- 'Wij gaven ons brood aan die arme vogeltjes.'
- 'Al uw brood?'
- 'Ja papa, allebei onze stukken.'

De predikant trok de wenkbrauwen samen.

- 'In dat geval zult ge niets te eten krijgen vóor van avond. En denk er aan, dat zoo iets niet weer gebeurt. Gij kunt uw brood wel beter gebruiken. De vogels zijn dieren, zij stelen het graan en de vruchten, en het is Gods wil, dat er ten minste eenige door de vorst omkomen. Men mag Gods oogmerken niet dwarsboomen.'

Ray scheen geheel terneergeslagen, Rob zeer ernstig en vastberaden. 'Doodt de goede God de vogels?' vroeg hij.

- 'De vorst, die door God gezonden wordt, doodt ze', antwoordde zijn vader.
- 'Dan heb ik den goeden God niet lief,' zei Rob na eenig stilzwijgen.
- 'Stil!' zei Ray; 'God is goed; vader vergist zich.'

Ee predikant verbleekte. Waren die godlasteraars zijne kinderen!

Nog eens moesten zij de gewone straf ondergaan, en met de kleine verstijfde handes moesten zij met groote letters schrijven: ‘De vorst is een geschenk der natuur, door Gods genade ingesteld om de vogels te dooden, die den oogst der boeren verwoesten en de vruchten bederven.’

- ‘Het is niet waar!’ zei Ray binnensmonds, terwijl hij met moeite den langen zin neerschreef. ‘Ik weet zeker dat het niet waar is.’

- ‘Neen, het is niet waar,’ antwoordde als een echo zijn broertje Rob, wiens kleine dikke vingers op een anderen tijd al moeite hadden eene eenigszins ronde *o* te zetten, en nu in 't geheel niet voort wilden. ‘Ik houd niks van de boeren,’ voegde hij er bij; ‘ze spannen strikken voor de vogels, dàt doen ze!’

Ray antwoordde niet. Zijn hart was te vol om te spreken. Hij had in een boek bij zijne peettante gelezen hoe er in het Noorden een land was, waar men gedurende de vorst een korenschoof boven de deuren vastmaakte voor de uitgehongerde vogels, en hij zou gaarne in dat land willen zijn. Beide sliepen dien avond in na heel wat tranen gestort te hebben.

Toen zij den volgenden ochtend opstonden, was hun eerste werk naar het venster te loopen.

Het was nog maar ternauwernood dag, en de maan stond nog aan den hemel. Het had den geheelen nacht gesneeuwd, en de vijver was bevroren; bitter koud was het; en op het vensterkozijn lag een dood vogeltje; het was een jonge vink.

Ray beefde bij het zien van het arme beestje, en Rob werd rood van woede.

- ‘Ach dat arme lieve vogeltje!’ zuchtten zij beiden.

En het leven scheen hun zoo vreeselijk toe! Die koude, sombere wereld, waar de goede God vogels liet sterven, verschrikte hen, evenals het nedervallen van de aarde op het graf hunner moeder hen verschrikt had.

Eensklaps scheen Ray weer moed te vatten, en met schitterende oogen zeide hij:
- ‘Ik zal mijn ontbijt aan de vogels geven; vader mag mij doodslaan als hij wil.’

- ‘Ik ook zei Rob, die niet achter wilde blijven; maar het

klonk niet erg van harte: hij had zoo'n honger dien kouden ochtend.

- ‘Zou het ons geen kwaad doen als we niet eten?’ vroeg hij aarzelend.

- ‘Ja, het zal ons kwaad doen!’ antwoordde zijn broeder met een blik vol minachting; ‘de martelaars leden nog veel meer dan wij, en toch klaagden zij niet.’

Rob zweeg en maakte geen verdere tegenwerping.

Ray praatte altijd over martelaars; maar Rob gaf niets om die soort van dingen; hij stelde meer belang in de grasmusschen, die men in de strikken ving.

- ‘Kom!’ zei Ray.

En hand aan hand gingen zij de donkere steile trap af naar beneden.

De kinderen ontbeten altijd in de keuken, welke schikking hoofdzakelijk gemaakt was voor hun vaders rust, en voor Keziah's gemak. Zij zetteden zich rondom de tafel, die dicht bij het vuur was geschoven, de kleintjes op hunne hooge stoeltjes, Rob en Ray op bankjes. Meestal kregen ze grutten voor ontbijt; vandaag was het echter melk en brood; en Keziah trakteerde op een beetje honing, ‘omdat het haast Kerstmis was’: het was den 23^{e} December.

Ray keek naar zijnen boterham met honig.

- ‘Is die voor mij!’ vroeg hij.

- ‘Ja lieveling’ zei Keziah, die nieuwsgierig was wat er in hem omging.

- ‘Ik mag hem dus opeten of niet, zooals ik wil?’

- ‘Zeker mijn jongen! Maar waarom vraag je dat zoo?’

Ray keek met een bedrukt hart zijn boterham met honig aan. Hij had honger, zooals een jongen van zeven jaar honger kan hebben; maar in zijne verbeelding zag hij op dit oogenblik al de vogelen des hemels dood op de aarde uitgestrekt. Hij stond op, nam zijnen boterham in de hand, en terwijl hij een blik op zijn broertje wierp, ging hij naar de deur. Rob, die een traan voelde opwellen, nam ook een kloek besluit, en volgde zijn voorbeeld; en zonder dat Keziah, die juist met de

tweelingetjes bezig was, het zag, waren de jongens verdwenen.

- ‘Vader kan ons doodslaan, maar de goede God zal niet boos zijn,’ zei Ray met kalmte. En nooit had een der martelaars, die hij zoozeer vereerde, het hart hooger voelen kloppen.

En nu begonnen zij weer evenals gisteren het brood te kruimelen en het in de sneeuw te werpen. Rob kon echter niet nalaten eerst een fermen hap van het zijne te nemen.

Eensklaps werd er boven hen een venster opengedaan, en de donderende stem van den predikant riep:

- ‘Ik verkies zulk eene verkwisting in mijn huis niet! Ondeugende kinderen, zijn mijne woorden dan geen wet?’

- ‘Hij mag mij doodslaan, het kan me niet schelen,’ zei Ray met een bleek gelaat, waarop vastberadenheid te lezen stond.

Rob fronste de wenkbrauwen en bromde: ‘Wij gooien het niet weg, pa. Anders zou het in mijne maag gekomen zijn, en nu eten de vogeltjes het op.’

Ondertusschen kwamen de gevederde bewoners van alle naburige boomen en struiken met groot getjilp op het onthaal af.

De vader kwam haastig naar beneden en riep Keziah.

- ‘Job Stevens heeft een ongeluk gekregen met houdhakken, en ligt op sterven; men heeft om mij gezonden; haal de kinderen en sluit ze op mijne kamer; zij zullen hunne straf ontvangen als ik terugkom.’

- ‘Ja dominee’, zei Keziah ontsteld. ‘Maar dominee, Job Stevens woont twaalf mijlen van hier, en met die sneeuw...’

- ‘Ik ga natuurlijk te voet,’ antwoordde de predikant; ‘een paard kan er niet door. Maar dat is niets. Sluit de jongens op, en laat ze niet uit mijn kamer vóor ik terug ben.’

Met deze woorden wikkelde hij zich in zijnen mantel, en sloeg den weg in naar de heide, waarover de scherpe wind vrijelijk heenblies, terwijl alle voetpaden onder de sneeuw waren verdwenen. Rob en Ray bleven onbeweeglijk staan. Keziah ging ze halen: ‘Kinderen’, zei ze met tranen in de

eerlijke oogen, ‘gij hebt gehoord wat uw vader gezegd heeft.’

Rob sloeg zijne armpjes om haren hals.

- ‘Ja, maar hij is weg, en gij zult ons toch niet opsluiten?’

Keziah aarzelde. Zij streek hare hand door het krullende haar van het kind. Ray's gelaat, dat eerst vroolijk had gestaan, werd ernstig.

- ‘Wij moeten opgesloten worden, Rob’, zei hij bedroefd; ‘Keziah mag om ons niet beknord worden.’

- ‘Ach, mijn lief, edelmoedig kind’, riep Keziah zuchtend.

En zij werden opgesloten. Ten een ure bracht zij hun middagmaal; en terwijl ze hen medelijdend aankeek, ze zeide:

- ‘Uw vader heeft gezegd: tot ik thuis kom.’

- ‘Wees niet ongerust over ons’, zei Ray, ‘wij hebben onze lessen geleerd, en nu gaan we spelen.’

Keziah sloot de deur, meer dan ooit ontevreden over het gedrag van haren meester. ‘Het zijn waarlijk engelen van kinderen, en hij is zoo hard tegen hen! Hij, die bij iedere avondmaalsviering den beker des Heeren drinkt, moest toch waarlijk een heel ander mensch zijn’, dacht zij met verontwaardiging.

Als zij iets van de geschiedenis der heiligen geweten had, zou zij gewenscht hebben dat haar meester eene spin met den gewijden wijn mocht inslikken, zooals den heiligen Norbert overkomen was, opdat hij daarna, evenals die, voor altijd met den geest der liefde mocht vervuld wezen.

(*Slot volgt).*

Bladvulling.

Troost.

Er is geen heil zoo rein zoo diep,
Dat niet een traan meê daaronder liep;
Er is zoo zwaar, zoo bang geen wêe.
Dat niet een straal van hoop brengt meê.

Naar KARL BATZ.

Poëzie.

I.
Het kinderkleedje.
- Naar Manuel. -

Op 't zolderkamertje donker en kleen,
Krakeelden man en vrouwe met een.
Hij was ontwaakt, nog half bedronken,
En had haar groet noch blik geschonken.
Barsch en knorrig, met waterig oog
Zat hij daar, 't hoofd op den elleboog,
Nog slaaprig toen de middag naakte,
En 't vlijtig volk al den arbeid staakte.
Ook, hij had honger, en niets en was klaar;
In zijn woon stond alles over malkaar:
De plichtige denkt met eens anders gebreken
Zijn eigene fouten vrij te spreken!

- 'Wat deedt ge, zeg, waar komt ge vandaan?...
Ik verdenk een vrouw, die uit wil gaan
En heur man verlaat, den ganschen morgen!'
- 'Ik heb werk gezocht, man; want wie zal zorgen
Voor hout in den haard en brood in de kast,
Als gij ons geld in de kroegen verbrast!'
- 'Ik doe wat ik wil!'
  - 'Ik zal ook zoo beginnen!'
- ''k Verkies wat ik lief heb!'
  - 'En ik zal beminnen
Die mij verkiest!'
  - 'Serpent!...'

En daar knarst
Het vuur, dat lang reeds vonkte, daar barst
Het onweêr los in woorden die kwetsen,
Die hunne verbitterde harten schetsen;
En schreeuwen en vloeken, die stormen dooreen;
Het droevig verschiet, het betreurde verleên,
Rijst op, herleeft in duizend verwijten.
Maar hij, op eens:

- ‘Waartoe toch dit krijten?
Ik word het hier moê! Geen dag gaat voorbij
Of twist en krakeel. Al te lang reeds voor mij
Heeft dat zagen geduurd! Sa, genoeg nu gekeven!
Ik krijg een walg van zoo te leven!
Ons huisgezin is waarlijk schoon!
Niets trekt me tot zich in die donkere woon,
Waar ik met nood en ellende moet strijden,
En niets vind, niets, dat mijn hart kan verblijden,
Verdriet ja genoeg, en...
- “Ha zoo, man, voorwaar!...
Welnu, ik versta u, we scheiden dan maar!
Zoo lange toch reeds dat we elkander bedreigen.”
- Oh, zeker!
Ik wil nu niet langer meer zwijgen
- “En ik, ik verlies mijn geduld op den duur!
Een ondragelijk leven!”
- Een vagevuur!’
- ‘Een hel, ja!’
- ‘Ga heen, zegt de vrouw, ga maar henen!
Te lange reeds deedt gij in stilte mij weenen!
Behouw maar uw vrijheid; 'k herneem ik de mijn!
Ik wil niet meer uw slavinne zijn!
Ik heb vingers en oogen en zal wel maken
Dat ik door werken aan brood kan geraken.
Ga drinken gij! Ginder zijn vrienden genoeg;
Toe spoed u: ze wachten u al in de kroeg;
Logeer maar waar u 't bier zal stooten!
Ga, dronkaard, ga! die deur blijft u gesloten!
- “Het zij zoo! Houd uw deur maar toe!
Maar denkt ge, vrouw, dat 'k afstand doe
Van recht? dat 'k ù mijn paart zal geven
In ons gemeubel? Dat ik even
Zoo maar met klak en kiel vertrek? Ha mis!
Ik vraag de helft van alles wat hier is.
Mijn goed is 't!”
- Zoo! *uw* goed? hoe onbezonnen!
Zeg, wie van ons, man, heeft het gewonnen?...
Och, arme meubels! Ik had ze, mij dacht,
Door mijnen iever voortgebracht!...
Van alles toch, neem vrij uw aandeel mede:
'k Stem toe, dat we deelen, laat me dan met vrede!’

Daar vallen ze aan 't werk, het keukenraad,
Het vaatwerk wikkend en tellend; op 't gelaat

Veel zweet en stof, ja, maar in de oogen
Geen traan. - De man blijft stom en onbewogen,
Schoon hem de lust tot heengaan vaak bekroop;
Hij zet de stoelen overhoop,
Hij opent de schuiven, zoekend, doormengend,
Het heiligschendende werk volbrengend,-
En alles ligt verward en ontwricht
In dit treurig verblijf, waarvan wellicht
Hun liefde een hemel had kunnen maken!-
Een warboel nu om nooit uit te geraken!
Elk kiest zijn paart van het huisraad en zet
Het alles bijeen op den vloer, op het bed,
Op de tafel.
- ‘Dit glas is voor *u;* hier 't *mijne*
Die lampen, gedeeld!
En die lakens, elk 't zijne!’
Zòò wordt bij het volk de Scheiding volbracht:
Aan Wet of Gerecht wordt niet gedacht.

De taak, die de stilte nog droever maakte,
Die stomme, hardnekkige deeling, geraakte
Ten einde; als plots de man, in 'nen hoek,
Op een hooge plank, in een ouden doek,
Een pakjen bemerkt, zorgvuldig gebonden,
Dat hij opent en losvouwt. ‘Wat heb ik gevonden?
Ha! zeker lijnwaad dat men vergat?
Zoo, kleêren? Ha, ha, en wat is dat?
Een rokje?... een mutsje?’. En zie, - ze keeren...
Hun blik tot elkander, ze erkennen de kleêren,
De relikwiên, vergeten, onaangeroerd,
Van een kindje, hun door den dood ontvoerd!...
Beweegloos, spraakloos staan ze... 't Verleden
Heeft hun een lichtstraal in 't hart gegleden....
Ze herleeft, hun dochtertje! Daar, ze staat
In haar eerste kleedje, heur laatste gewaad!...
't Is 't mijn! zegt de man, het kleedjen ontrukkend
En liefdrijk teêr aan zijn boezem het drukkend.
- ‘ô Neen, gij zult het niet hebben; zegt zij;
‘Het kleed werd gemaakt, geborduurd door mij...‘
- ‘Ik wil, ik wil het met me dragen!‘
- ‘Dàt nooit! 't Is 't mijn; 'k wil alle dagen
Het kussen; ô laat me dit rokjen alleen,
En ga dan vrij met alles heen...
Waarom toch zijt ge ten hemel getogen,

Mijn engel! er zijn drie jaar vervlogen,...
Zoo goed, zoo lief!... Ach, sedert toen
Is alles veranderd!... En niets aan te doen!
Het is te laat!'

En met wankelende schreden
Sidderend kwam ze toegetreden.
Ze nam in stilte het pak uit zijn hand,
Dat hij losliet zonder tegenstand.
Lang bleef ze staan, om 't verleden rouwend,
Droomend die heilige rest beschouwend,
En traag omhelst ze, met vol gemoed
Het witte kleedje, den zondagschen hoed,
En knoopt, terwijl heur harte scheurde,
In dezelfde vouwen 't gewaad der betreurde,
Stil murmlend: 'neen, te groot is de smaad!
O kleedje, gij toont u te laat!'
- 'Te laat...?'
Zucht de man, in tranen losgebroken;
'Vermits ons kind ons heeft gesproken,
Vermits haar ziele, die ons ziet,
Ons komt berispen, ons verbiedt
Het rokje te deelen, dat ze in heur leven
Aandeed, welnu, vrouw, wilt ge mij vergeven!
Ik heb geen lust tot heengaan meer!'

Hij zet zich, tranen stortend, neêr.
Zij vliegt tot hem:
'Gij weent?...' En beiden
Snikten: 'we blijven; we zullen niet meer scheiden!'

VICTOR VANDE WALLE.

1880.

II.
Het ideaal.

Es ist eine alte Geschichte...

Men is een jongling wild en vrij
en fier - kortom 'een zot';
Men kan misprijzen, en men heeft
steeds graag de Min bespot.

Bespot ja. Maar ontzaglijk leeft
zij onder 't koel bescheid:
te groot voor alledaagschheid en
te wars van minderheid;

Gereed zich zelf te loochnen en
te lijden, koen versmacht,
ten zij eens 't vrouwlijk Oorbeeld daagt,
zoo hemelsch uitgedacht.

En wijl men zoekend wanhoopt en
verduikt, eens staat het daar,
aanbidlijk - O een blijde stond,
een zaligheid, nietwaar?

Ach eeuwig oude en zelfde lied!
Ach! Noodlot! vorm der Straf
die over 't wroetlend menschdom giert
tot aan het kille graf!

Aanbidlijk rijst die Eenigste,
die plechtige ure slaat-
en 't scheidt u beide een afgrond, of
o wee! gij komt te laat!

ALB. RODENBAGH.(*)

1878.

III.
De zeilboot.

Ziet gij dit zeil ginds wiegelen,
Dat door de winden zwelt,
En zich betoovrend spiegelen
In 't glinstrend waterveld?

Zie, hoe 't gezwind de golven
Gelijk een schicht doorboort,
Als in het schuim bedolven,
Dat wegspat over boord!

(*) Uit 's dichters letterkundige nalatenschap.

Het spoedt zich met de winden
Ten verren hemeltrans,
Tot wij het zien verzwinden
In mist en zonneglans.

Doch schijnt de boot verdwenen,
Nog zweeft langs 't stroomgebied
't Gezang des stuurmans henen,
Als toen hij 't strand verliet.

En 't volk aan wal gebleven,
Denkt stil, in mijmering:
Zóó blijft de ziel ook leven
Nadat de mensch verging.

GUSTAAF RENS.

Kruishoutem, *September* 1880.

De beeldhouwer en het standbeeld van Jupijn. (Uit het Fransch van La Fontaine.)

Een marmerblok, heel blank, recht mooi,
Mocht 's kunstnaars aandacht op zich trekken:
Wat is 't dat ik ervan voltooi?
Zal 'k *god* of *dier* in aanzijn wekken?

Hij zij een god: dus stelt mijn kunst
Een bliksemslinger hem in handen.
Beeft, menschen, smeekt om zijne gunst:
Daar is de heer der wereldstranden!

Beeldhouwer's beitel schiep zoo fijn
Het godenbeeld, dat 't roem behaalde,
En ieder vond dat aan Jupijn
Alleen de gaaf van 't woord nog faalde.

Zelfs zegt men dat, toen hij den blik
Voor 't eerst op zijn gewrocht liet zweven,
Men hem zag deinzen schier van schrik,
En voor zijn eigen werkstuk beven.

Dit kunstnaarszwak moest ook voorheen
Den dichter ingeboren wezen:
Der goôn, wier schepper hij eens scheen,
Bleek hij den haat en toorn te vreezen.

Dààrin toch was hij kind gewis:
Bij kindren enkel wordt geboren
Die eeuwige bekommernis,
Dat men hun lieve pop zou storen.

Het harte volgt den geest zoo zeer;
Uit deze bronne zag men vloeien
De afgoderij, die hare leer
Bij zooveel volkren mocht doen bloeien.

Die volkren waren diep verblind
Door schimmen die in 't voorhoofd zweven;
Zóó heeft Pygmalion bemind
De Venus wie hij schonk het leven.

Elk hecht aan zijne droomen prijs,
En ziet ze wezenlijk voor oogen;
Voor waarheid is de mensch van ijs,
Hij is van vuur voor schijn en logen.

GUSTAAF RENS.

October 1880.

Wat anders zou...

Wat kommert het den rozentwijg, die over rotsen lustig zwankt,
Of iemand, die voorbij gaat, ook naar zijner bloemen geur verlangt!
Doch wen een jongling aan den Rijn zijn lief met kussen overdekt
En dan tot sieraad voor haar borst de hand naar eene roze strekt,
Den bloesem geeft de slanke twijg (de doornen borg hij weg) met graagt:
Wat anders zou de roos, dan bloeien op de borst der schoone maagd?

Wat kommert het den wijn in 't vat, die rust in kelders, frisch en goed,
Of hem begeert een drinkebroêr, die hem ontwijdt den gouden vloed!
Doch wen in 't uur van middernacht een dronk op 't Vaderland weerklinkt,
En Rijnwijn elke mond verlangt en elke hand naar roomers winkt:
Dan peerlt hij vreugdig in het glas en geurt zoo zoet hij kan:
Wat anders zou des Rijngouw's bloem, als gloeien voor een Duitschen man?

Wat kommert het den Dichter veel, of men zijn liedren aandacht geeft,
Wen om zich heen als Sferenzang een stroom van melodiën zweeft!
Doch wen zijn lied - wat hij, voor lang, in jeugdlust ondervond -
Door vreemder lippen gloed bezield, in vreemde landen weerklank vond,
Dan is hij dankbaar, dat hem toch een vroolik menschenhart verstond:
Wat anders zou des dichters lied, als leven in des volkes mond?

A.J. COSYN.

Naar *Wilh. Muller-Amorbach.*

Onze dichters vertaald.

I.
Le portrait de la grand' mère.[1]

Dans sa chambre pendait un portrait curieux:
L'enfance de la vieille:
Des boucles brunes, d'ardents yeux,
La bouche riante et vermeille.

Les bambins étaient là des yeux le dévorant,
Et l'un disait aux autres:
'Que nous joûrions si cet enfant
Mêlait ses jeux aux nôtres!'

Dans son fauteuil, la vieille à bésicles et tour
A ces mots se redresse:
'Hé, qui serait ce bel amour?...
Vous jouez avec lui sans cesse.'

V. LOVELING.
Trad. de J.L. HEUVELMANS.

(1) *Grootmoeders Portret.* -

II.
Le bout de fil.(*)

Le cerf-volant s'élève,
Emporté par le vent,
Au fil qui, sur la grève,
Tient la main d'un enfant.

Plus haut que l'alouette
Il veut sonder les cieux;
Le petit fil arrête
Son vol audacieux.

Ainsi la haute sphère
Nous attire toujours:
Inassouvi sur terre
L'esprit poursuit son cours.

Mais au secret terrible
S'il peut toucher parfois
Le fil imperceptible
Le retient ici bas.

V. LOVELING. *Het eindje touw.* -
Trad. de J.L. HEUVELMANS,

III.
Ik seeg di blot vun widen.(*)

Ik seeg Di blot vun Widen
Un weer Di geern so neeg,
Un sä Di all dat Lewe
Dat ik inn Harten dreg.

Ik sä Di still un heemlich
En eenzigs Wort so geern,
Ik sung't al dusend Malen -
Du kreegst noch nie to hörn.

Ik sung dat an de Rosen
Wul hunnert, hunnert mal,
Licht hett dat dar belüstert
De wille Nachdigal.

(*) Uit de *Gedichten* van Pol De Mont.
(*) Uit de *Gedichten* van Pol De Mont.

Ik sä dat to den Ostwind,
De sä 't de Mulken sacht,
Ik sä dat an de Steer'n
Bi stille, deepe Nacht.

Ji Vageln, Wind un Blomen,
Seggt er doch nich dat Wort!
Vellicht - hör se 't Ju flüstern-
Lach se min Gluck mi fort.

KLAUS GROTH.

IV.
Dat kloppt mi lud inn Bossen.(*)

Dat kloppt mi lud inn Bossen
Ik weet ni wat ik will.
En Lurk sitt mi inn Harten,
Un swiggt un swiggt ni still.
Ik heff dat söte Kind bemött,
Günt, op de brune Heid,
Ik heff er sehn, se het mi gröt,
Nu mutt ik singn ut vull Gemöth,
En Leed singn vun uns Beid.

***

Du kannst de Nacht verdrieben,
Och Du man dal op mi!
Och, lat mi bi Di blieben
Verdriev mi nich vun Di!
Du büst de Morgenschummern,
Du büst de lichte Dag,
O, lat mi dröm' un slummern
Bet 't wedder dagen mag.

KLAUS GROTH.

(*Plattd. Husfründ.)*

(*) Uit de *Gedichten* van Pol De Mont.

De eerste Muziekdrukkers der Nederlanden.
(Slot).
IV.

THIELMAN SUSATO was dus ontslagen van zijne twee deelgenoten van 1541. VISSENAECKEN had een enkel werk uitgegeven in 1542 en reeds in 1543 gaf Susato alleen een muziekwerk uit.

Men weet niet waar SUSATO geboren werd. Stellig is het dat hij Duitscher was en dat, zoo hij te Keulen niet geboren werd, hij toch in de omstreken dier stad of ten minste in het bisdom Keulen het levenslicht moet ontvangen hebben.

FÉTIS zegt(1) dat, volgens de meening van DEHN van Berlijn, SUSATO zou geboren zijn te *Soest*, eene kleine stad van Westphalen, waarvan de latijnsche naam eigentlijk *Susatum* is, van daar dan dat hij zich den naam gaf van SUSATO en SUSATUS. Wij moeten nochtans doen opmerken dat, indien de naam van SUSATO ontleend werd aan zijne geboorteplaats, wij niet begrijpen waarom onze drukker bij dien afkomst aanduidenden naam nog dien van AGRIPPINENSIS voegde, dien we op een zijner werken aantreffen? Wij gelooven dus eerder dat SUSATO eigentlijk van Keulen was. En waarom zou SUSATO de latijnsche familienaam niet zijn van VAN SOEST of in het duitsch VON SOEST? Hebben wij heden in België niet nog eene familie die dezen naam draagt?

Wat er ook van zij, de geleerde FÉTIS verkeert in dwaling, wanneer hij zegt: dat de naam van onzen drukker niet SUSATO is maar TYLMAN, en wel omdat de heer DE BURBURE hem in een akt zou genaamd gevonden hebben: 'TYLMAN SUSATO, zoon van TYLMAN'. M. DE BURBURE, wiens bevoegdheid op het gebied der opzoekingen in de Archieven eenig is, kan nooit aan zijnen vriend gezegd hebben dat men uit die benaming het gevolg moest trekken dat de familienaam van onzen

(1) *Biographie universelle des Musiciens,* tweede uitgave, deel VIII, bladz. 276.

muziekdrukker TYLMAN zou zijn geweest, want uit het feit dat hij genaamd is ‘zoon van TYLMAN,’ blijkt dat de voornaam zijns vaders TYLMAN was.

FÉTIS bedriegt zich nogmaals door SUSATO te vereenzelvigen met een' THIELMAN VAN CEULEN, die op hetzelfde tijdstip leefde.

Wij hebben in de Archieven der stad Antwerpen akten gevonden die die twee personen volkomen den eenen van den anderen scheiden.

THIELMAN VAN CEULEN, biersteker, was zoon van ADOLF VAN CEULEN en ELISABETH VERSPUYEN, terwijl THIELMAN SUSATO, zoon was van een THIELMAN en niet van een ADOLF. Zoo SUSATO soms THIELMAN VAN CEULEN genaamd werd, is het dat men hem dan heeft willen noemen met den naam der stad of van het land, waarvan hij afkomstig was, en dat nog is een bewijs tegen het gedacht van DEHN, hem te *Soest* in Westphalen te doen geboren worden.

THIELMAN SUSATO vestigde zich te Antwerpen gedurende de eerste helft der XVIe eeuw. Men vindt hem er reeds in 1529, als kopist of schoonschrijver van muziek. In 1530 schreef hij voor het broederschap van O.L. Vrouw in de Hoofdkerk van Antwerpen, een muziekboek dat drij-en-dertig boekjes van zes bladzijden groot in-folio bevatte, of te zamen zeven honderd twee-en-negentig bladzijden. In 1531, vindt men hem als trompetspeler ten dienste der O.-L.-Vrouwkapel, en ditzelfde jaar, werd hij onder de stadsspeellieden opgenomen.

Als bewijs van de achting welke hij genoot zullen wij er bijvoegen, dat SUSATO buiten zijne jaarwedde van het Magistraat nog eene jaarlijksche toelage ontving, omdat hij zijn verblijf te Antwerpen had willen vestigen[(1)].

SUSATO toondichtte veel en schreef schoone dingen. Als toondichter, zegt FETIS, was deze muziekdrukker niet zonder verdienste; hij schreef op nauwkeurige wijze in den stijl van zijnen tijd. Hij zelven gaf de meeste zijner samenstellingen uit, die later herdrukt werden in verzamelingen in Duitschland en Frankrijk uitgegeven.

(1) FÉTIS, aangehaald werk, deel VIII, bladz. 276.

In 1543 dus vestigde SUSATO zijne drukkerij in de Twaalfmaandenstraat, nabij de Beurs. In de maand November van hetzelfde jaar, legde hij er zijn eerste gekend drukwerk ter pers, getiteld: *Premier livre des Chàsòs à quatre parties au quel sòt contenues trente et une nouvelles chansòs convenables tant à la voix comme aux Instrumentz.* In het onderschrift van het werk noemt zich SUSATO: *Imprimeur et correcteur de musique*; de laatste hoedanigheid van *verbeteraar* liet, in dien tijd volledige kennis der regels van harmonie en contrapunt veronderstellen; ook bewezen zijne samenstellingen dat hij met die regels gansch vertrouwd was.

Acht van de een-en-dertig liederen welke dit deel bevatte waren door THIELMAN SUSATO getoondicht; de anderen hadden als vervaardigers de beste meesters van den tijd, zooals BASTON, CANIS, CRECQUILLON, GOMBERT, JAN DE HOLLANDERE, LUPI, PIETON, DE ROCOURT en meester ROGIER.

Wij lezen nog in dit onderschrift dat hij drukte *avec grace et privilege de Sa Maiesté pour troix ans*: dat was inderdaad zóó. De Keizer had aan onzen drukker een vierde privilegie voor muzikale drukwerken verleend op 20 juli 1543[1]. En zie hoe al die datums ons klaar in het leven van SUSATO laten blikken! Op 12 September 1542 maakt hij zijn geveinsd contrakt met VISSENAECKEN; op 9 April 1543 is deze veroordeeld; op 20 Juli daarop volgende, verkrijgt SUSATO een privilegie voor zich zelven, en in November van hetzelfde jaar geeft hij zijn eerste werk uit!

Andere dokumenten, gevonden in de zoo belangrijke en rijke Archieven der stad Antwerpen, zullen ons toelaten SUSATO in het vervolg nog stap voor stap te volgen, hem die waarlijk de eerste muziekdrukker der Nederlanden was.

De eerste uitgave van SUSATO, waarvan wij den titel mededeelden, werd weldra gevolgd van meer anderen, heden zoo uiterst zeldzaam geworden, dat de verzamelaars ze zich tegen goud betwisten.

(1) *Octroy om te mogen prenten seker boecken van muysycken, voor Thielman de Suzato.* (Register 20,778 der Rekenkamer, hooger aangehaald.)

Wij zullen hier de talrijke uitgaven van SUSATO niet opsommen en ons bepalen een woord te zeggen over eenige der bezonderste.

In 1544 gaf onze drukker eene verzameling uit getiteld: *Vingt et six chansons musicales et nouvelles à cinq parties convenables tant à la voix comme aussi propices à iouer de divers instrumentz.* Hij voegde er eene opdracht in verzen bij door hem zelven gericht: *A très illustre et très vertueuse dame*, *Dame Marie*, *Royne d'Hongrie et Douaigiere;* boven dit epistel is eene houtplaat SUSATO verbeeldende die zijne verzameling Maria van Hongarìe, toen Gouvernante der Nederlanden, aanbood. De opdracht luidde als volgt:

> Longtems y a, très-illustre Princesse,
> Que mon vouloir a jamais n'a prins cesse
> De s'employer a trouver la practique
> Et le moyen d'imprimer la musique.
> Or c'est ainsi, qu'apres grant diligence,
> Non sans travail, non sans cost et despence,
> Parvenu suis au chief de mon entente,
> Dont toutteffois encor ne me contente.

Het is van dezen tekst dat FETIS[1] heeft afgeleid dat SUSATO de verwaandheid had iets nieuws te hebben uitgevonden voor de muzikale drukkunst, ofschoon wij met den besten wil der wereld er dat in het geheel niet invinden.

SUSATO zegt dat hij zich vele moeite gaf om de *pratiek* der muzikale drukkunst te vinden, en wij gelooven hem gereedelijk. Vóór hem was er geen enkel muziek drukker te Antwerpen, en hij, SUSATO, verliet nooit die stad om elders te gaan leeren: het is dus wel gansch alleen en zeker ten prijze van vele moeite dat hij de *pratiek* der muziekale drukkunst vond.

Die enkele opmerking zal volstaan, hopen wij, om te bewijzen dat SUSATO, zonder te zondigen tegen de schoone en zeldzame deugd de zedigheid, aan Maria van Hongariën de verzen richten mocht die we zooeven gelezen hebben.

(1) Aangehaald werk, deel VIII, bladz. 277.

Melden wij ook: *Le dixiesme livre contenant la bataille à quatre de Clément Jannequin, avecq la cinquiesme partie de Phili. Verdelot si placet*, *et deux Chasses de Lievre à quatre parties*, *et le Chant des Oyseaux à trois*, in de maand Augusti van het jaar 1545 uitgegeven; - *Evangelia dominicorum et festorum dierum musicis numeris comprehensa*, in-4°, uitgegeven gedurende de jaren 1554 tot 1556, twee honderd twee-en-vijftig samenstellingen bevattende van vijf-en-zeventig verschillende toondichters.

Op 18 September 1546 ontving onze drukker een getuigschrift van goed gedrag en eerlijkheid waarvan de inhoud belangrijk genoeg is om hier als nota te worden meêgedeeld(1).

Een notaris, een apotheker, en nog een derde persoon wiens hoedanigheid niet genoemd is, getuigen en zweeren zelfs dat ze THIELMANNE DE SUSATO sedert jaren kennen, dat ze zeer dikwerf met hem gegeten en gedronken hebben, dat ze wèl weten dat hij een goeden naam heeft, dat iedereen weet dat hij een goed kristen is, niet het minste met ketterij besmet, en eindelijk, dat zij hem menigmaal zijne godsdienstige plichten zagen vervullen.

(1) Ten versuecke van THIELMANNE DE SUSATO oppidani. Mr Jeronimus Heyns notaris out Xlij jaren, Aerdt Puylincx apotheker out... jaren ende Jan Anraet out XXXV jaren omnes oppidani juraverunt et affirmarunt. Ierst, etc. dat zij wel kennen ende over vele jaren wel gekent hebben den voors. THIELMANNE DE SUSATO, Ende dat zy dicwils ende menichwerven metten selven THIELMANNE verkeert, gehandelt, gegeten ende gedroncken hebben gehadt. Ende dat zy wel weten dat de voors. THIELMAN staande is tot goede name en fame, Ende dat zy hem altyt gehouden ende gereputeert hebben ende alnoch houdende ende reputeerende zyn ende altyd alomme hebben weten houden ende reputeeren voer een goet kersten man gheenssins bevlect of besmet wesende met eenighe heresien oft ketteryen, Ende dat zy deponenten oock den gen. THIELMANNE SUSATO respective altyt ter kercken, ten sermonen, ten missen, te biechten ende ter heyligen sacramente hebben zien ende weten gaen gelyck andere goede kersten menschen schuldich ende gewoonlick zyn van doen.

XViij Septemb. a° xlvj.

(Sub. *Wesembeeck* en *Grapheus*, 1546, deel 2, f° 196.)

Op 28 Mei 1547 kocht SUSATO een nieuw steenen huis op de plaats waar vroeger twee huizen stonden, zegt de akt, in de St.-Jacobstraat, en op 14 April van het volgende jaar, verkocht hij aan ridder Gaspard Douchy, heer van Cruybeke en Hoboken, raadsheer van keizer Karel, eene rente van twee-en-zestig gulden op ditzelfde huis.

Op 5 September 1547 kocht hij van Jaak van Hencxthoven, grond gelegen bij het Minderbroeders klooster, tegenover de nieuwe Stadswaag toen in opbouw. Hij bouwde er een huis dat hij in 1550 ging bewonen. In die nieuwe woning waaraan hij den naam gaf van den *Crom-horn*, bracht hij zijne perssen over en opende er een magazijn van muziek-instrumenten.

Op 10 September 1549 deed Philip II zijne intrede te Antwerpen, en de muziekanten van het Magistraat kwamen er natuurlijk tusschen, om op den doortocht van den jongen vorst hunne schoonste akkoorden te doen weerklinken. Kwamen ze aan den eerbied jegens de overheid te kort, weigerden ze hunne diensten, kweten ze zich slecht van de opgelegde taak? men weet er hoegenaamd niets van; maar op 14 September, vier dagen nadat de Koninklijke Feesten begonnen waren, ontvingen SUSATO en drij zijner gezellen, SOHIER PYLKEN, ADRIAAN VAN DEN CRUYCE en PIETER BANNINCK hun ontslag of, zooals de stadsrekening zegt, 'werden ontslagen'. Een vijfde muziekant, PARIS LE GRANT genaamd, werd in dien strengen maatregel niet begrepen en SOHIER PYLKEN werd later in zijn ambt hersteld. THIELMAN SUSATO, daarentegen trad niet meer in dienst; zijne drukkerij, overigens, en zijne talrijke samenstellingen, moeten aan onzen drukker stof genoeg gegeven hebben om den dag om te brengen. Zijne uitgaven zijn talrijk en bevatten bijna allen een of meer zijner werken.

Onze drukker moet tusschen de jaren 1561 en 1564 het leven hebben verlaten, want de laatste uitgave waarop zijn naam voorkomt is het werk getiteld:

Souter-Liedekens V-VIII. Zynde 4 *musieckboucken n*^{o} *VIII-XI met* 4 *partien, inhoudende:* 41, 43 *en* 28 *Psalmen Davids*, *gecompo-*

neerd by Gherardus Mes, *discipel van Jacobus Clemens non Papa. Ghedruckt te Antwerpen by Tileman Susato.* 1561; terwijl in 1564 zijn zoon JAAK SUSATO onder zijn eigen naam uitgaf.

THIELMAN SUSATO liet drij kinderen achter, te weten: 1° JAAK; 2° CLARA, die op den dertienden zondag na de H. Drijvuldigheid van het jaar 1552, in de hoofdkerk ARNOLD ROOSENBERGHE huwde; 3° KATHERINA, die voor de eerste maal in het huwelijk trad met VINCENT VAN WIMPE alias DE MANNEMAKER, broeder van MATHIAS en zoon van Costen DE MANNEMAKER; en voor de tweede maal met WILLEM DE MONT of DU MONT, burger van Antwerpen.

JAAK SUSATO die in hetzelfde werkhuis zijns vaders drukte, *devant le nouveau poix*, *à l'enseigne du Crom-cornet*, bleef niet lang aan het hoofd der drukkerij hem door zijnen vader achtergelaten, want op 19 November 1564, dus het jaar dat hij zijn eerste en eerig werk uitgaf, overleed hij.(1).

Hij liet zijne weduwe, DIMPHNA(2) EGBAERTS, dochter van WAUTIER en van BARBE VAN LUYERE, en eene eenige dochter, KATHERINA SUSATO achter, die op 22 April 1605, in St-Andrieskerk te Antwerpen, met ENGELBERT CONTICH, in den echt trad.

Aldus eindigde de muziekdrukkerij der SUSATOS.

(*Naar* A. GOOVAERTS.)

EDW. VAN BERGEN.

(1) Twee dagen later werd hij begraven. (Rekeningen van Onze-Lieve-Vrouwe kerk te Antwerpen.)

(2) In 1573 deelden Jacqueline Egbaerts, echtgenote van Erasmus van Brustem, Magdalena Egbaerts, echtgenote van Jan van Erweghen, en Dymphna Egbaerts, weduwe van Jaak Susato, de nalatenschap hunner ouders, Wautier Egbaerts en Barbe van Lyere.

Driejaarlijksche Tentoonstelling van Schilderijen te Gent. III.

Gent, November 1880.

Waarde Heer Redakteur,

Onder de inzendingen van Antwerpsche zijde wordt de schilderij van VAN KUYCK, '*de Oogst*', opgemerkt. Niet juist, dat dit tafereel den toeschouwer diep in 't gemoed treft, of hem verbaast, door eene verheven moraal of een stout denkbeeld, zooals vele werken van Fransche kunstenaars, maar de groepeering in *de Oogst* is zóó bevallig-afwisselend, de houding der maaiers en bindsters zoo landelijk schoon, de uitdrukking der figuren zoo karakteristiek, de teekening zoo onberispelijk, het koloriet zoo frisch en levendig, dat het illussie wekt, - al moge 't bij nader onderzoek blijken dat de schilder in enkele bijzonderheden wel wat aan het conventionneele heeft toegegeven. Waarlijk, vol idyllische poëzie, die *Oogst*: hij toovert u de heete Augustus-zon voor den geest en schenkt u in verbeelding het reinste natuursgenot. Onwillekeurig herinnert ge u het bekende:

Sikkels klinken;
Sikkels blinken;
Ruischend valt het graan.
Zie de bindsters gaâren!
Zie, in lange scharen
Garf hij garven staan!

De Afwachting van BOURCE is eveneens een zeer merkwaardig doek. Ziedaar wel eene echte visschersvrouw: kloek gebouwd, breed geschouderd, ruw van huid en gezond van kleur. Hare houding en kleedij zijn zeer natuurlijk. Het riethalmpje, dat zij achteloos in den mond houdt,

terwijl ze in wachtende houding de zee instaart, is de natuur op heeter daad betrapt. Haar tintelend oog teekent onverschrokkenheid, haren stand eigen. De teekening is breed, de kleur helder, de opvatting juist, de uitdrukking typisch; de indruk van het geheel treffend.

Bource's *Pluimstekerij*, een eenvoudig maar geestig opgevat onderwerp, tintelt almede van waarheid. De pluimstekers, door de gebelgde moeder vooruit gedreven, zijn echte typen van *bengels*, geen kwâjongens precies, maar schoolgaande straatjongens. Het tafereeltje boeit bijzonder om zijne natuurlijkheid.

De oude Wildstrooper van KAREL OOMS is een meesterstuk in zijne soort. Onmogelijk eene type trouwer weêr te geven! De gelaatstrekken van den wilddief spreken! Listige vermetelheid ligt in zijn afspiedend, wantrouwend oog, gewoon op den loor te liggen; gehardheid in alle moeilijkheden getuigen de rimpels in zijne wangen, daarin door de uitoefening van zijn *vak* gegroefd; zijn mond toont geslepenheid en koelbloedigheid. De kleeding en andere détails voltooien het geheel.

Van kroeg tot kroeg, van BAUDIN, is een van die genre-stukken, welke te denken geven. Het is een tooneel dat indruk maakt, door steile tegenoverstelling van belangwekkende toestanden. Losbandigheid, zorgeloosheid, tegenover werkzaamheid, lijden. Het onderwerp is niet nieuw, maar door den kunstenaar op uitstekende wijze onder nieuwe vormen behandeld. De typen zijn zeer juist en de figuren vol beweging. Het koloriet is levendig, ofschoon de kleuren misschien hier en daar wel wat al te glad, wat te porceleinachtig zijn.

Eigen jacht en *Vaderlandsliefde*, van CAP, zijn twee zeer bevallige tafereelen, welke onder meer dan één opzicht de aandacht trekken. Van de twee is wel het éérste het meest verdienstelijk. Voor het onderwerp, dat zeer eigenaardig en esthetisch opgevat is, ware echter wel een meer passende titel te vinden geweest. Twee jonge dames op eene wandeling in een bosch hebben zich op het zachte gras te ruste gelegd en... zijn ingesluimerd. Zij worden door twee daar voorbijgaande jagers opgemerkt en met welgevallen aanschouwd. De gol-

vende lijnen in de bevallige vrouwen-figuren zijn lief, en de jagers zijn natuurlijk van houding en uitdrukking, terwijl het kleurrijke landschap aan het geheel veel luister bijzet.

Vaderlandsliefde, ofschoon meer alledaagsch van opvatting is merkwaardig om zijne keurige afwerking en zijn levendig koloriet.

Een denkend kunstenaar toont EMIEL CLAUS te zijn, met zijn *Tooneel uit het Hedendaagsch Leven*:

Dat tafereel is vol waarheid en gevoel. En het kleed, waarin Claus de waarheid steekt, maakt haar niet onnatuurlijk; door geen jacht op conventioneele bevalligheid heeft hij de kunstwaarde van zijne taak verminkt. Zijn *Tooneel* is een ware toestand; geen afkeerwekkend realism, maar levenswaarheid die de fijnste snaren des gemoeds aanroert. - Twee arme kinderen zitten verkleumd bij de kelderkeuken van een rijk huis, de blikken naar die heerlijke plaats gericht, om op een' afstand den geur op te vangen van al het lekkers dat daar gebraden wordt. Die beide kinderfiguurtjes zijn naar het leven geschetst. Al de détails zijn vol natuurlijkheid: die oude voorschoot, vuil en afgedragen, waarin het éene meisje hare handjes gewikkeld houdt, is trouw naar de natuur. Het rijtuig met twee paarden, op den achtergrond, zichtbaar, breekt de eentonigheid, en doet door de tegenstelling de hoofdfiguren nog meer uitkomen.

Een zekere ‘Kelkun’, schrijver eener ‘Critique raisonnée du Salon de Gand’ vindt de opvatting van Claus' tafereel ‘valsch’ en noemt het daarom zonder eenige waarde. Hij maakt er zich af met eene machtspreuk, zeggende; dat de plaats dier kinderen op school is! Het is ook wel mijn gevoelendat hare plaats er *moest* zijn; doch zoolang groote armoede en diepe ellende en wat daaruit voortvloeit de ouders *beletten* hunne kinderen geregeld naar de school te zenden, zoolang zullen toestanden als die welke de heer Claus ons schetst, helaas, nog maar al te waar blijven!

De Verteller van COL is een allergeestigst schilderijtje. Zelden zal men stukjes van dien aard ontmoeten, welke door juiste vertolking der werkelijkheid zóózeer uitmunten;

Een grappenmaker vertelt in eene herberg eene aardigheid, die nog al gekruid schijnt, te oordeelen naar het ietwat verontwaardigd, verlegen gezichtje, dat het buffet-meisje gemeend of in schijn daarbij toont. De houding en uitdrukking der toehoorders zijn allersprekendst; zij lachen onder verschillende vormen, naarmate de aardigheid der vertelling met hun karakter overeenkomt. De détails zijn zeer verzorgd.

Vóór het onweder van BOKS, in hetzelfde genre, behaagt eveneens om zijne natuurlijkheid. Ook in dit tafereel zijn de figuren wèl getypeerd en de bijzonderheden keurig afgewerkt.

Het gebed gedurende het onweder van HEYERMANS beweegt zich op geheel ander terrein, ofschoon ook in deze schilderij de uiting van gemoedsaandoenigen, zij het dan ook van geheel anderen aard, al even gelukkig zijn weergegeven. Treffend inderdaad is de kinderlijke angst dier eenvoudige boerenlieden uitgedrukt. Hoe geloovig bidt die grijzaard! Hoe vertrouwend ontsteekt moeder de gewijde kaars! De eenigszins sombere toon past volkomen bij het onderwerp.

LAMBEAUX heeft in zijn *Geruïneerd* almede uiting van zielsontroeringen beoogd. Hij schetst hevige aandoeningen: teleurstelling, radeloosheid, wanhoop! Jammer dat men niet te weten komt, welke de oorzaak is dier geweldige aandoeningen! Overigens is het tafereel vol karakter en getuigt het van gewetensvol streven naar waarheid.

Slecht voorteeken van G. PORTIELJE, ofschoon niet veel beduidend van gedachte, is zeer merkwaardig van samenstelling en bevallig van koloriet.

Wat een kunstig penseel vermag toont ons JAN PORTIELJE, in zijn *Geschenk.* Ziedaar wel een kleed van witte zijde; hoe glansrijk, hoe doorschijnend, hoe weelderig!

Maria van Burgondië ter Bedevaart van ANTHONY is een groot doek, rijk aan figuren en kleuren, doch o.i. niet in dezelfde mate aan kunstwaarde. De indruk, dien het te weeg brengt, is niet zeer groot. Het is er alles te mooi gemaakt, d.w.z. al te gekunsteld. De gezichtjes der talrijke vrouwen, die allen gezusters schijnen, zijn heel fijn, hebben fraaie oogen, blozende wangen, kortom gelijken zeer wèl

op juffertjes van een modeplaat, behalve dat ze er wat vromer uitzien. Rijk aan kleuren, is het tafereel gewetensvol in alles afgewerkt, en dat zegt iets, - maar er is weinig leven, ziel en waarheid in, en dat zegt meer!

Onder de genre-stukken, die mij nog in meerdere of mindere mate merkwaardig voorkomen, wil ik noemen:

Een bezoek bij den schilder van DE BERGH; *De Professor* van GEERAERTS; *Lezend in het plantenhuis* van QUITTON; *Eene kindermeid in 't park* van REDIG; *Van huis afgezonden* van ABRY; *Eene markt uit de XVI*e *eeuw* van CLEYNHENS; *Roosje uit de dalen* van CORRENS; *Een hoekje der oude Citè* van SCHAEFELS; *Hoe Siegfried verraden werd* van FRAUSTADT. JAN VAN BEERS, die twee allerfijnst gepenseelde vrouwenfiguurtjes zond, heeft velen teleurgesteld. Van hem verwachtte men veel meer. Het talent, waarvan hij in 't begin zijner loopbaan onuitwischbare blijken gaf, deed onderwerpen van veel hooger vlucht van hem hopen.

Een aantal natuurschilderingen verdienen met bijzonderen lof vermeld te worden:

Pad in het gebergte van BULLERKOTTEN; *Omstreken van Vorst* van DE COCK; *Onder de eiken* van JANSSENS; *Maneschijn* van LEEMANS; *Kusten van Jerland* van MONTGROMERY; *Gezicht te Poix St.-Hubert* van VAN LUPPEN - en een allerprachtigste *Zomeravond* van TH. VERSTRAETEN.

Onder het overgroot aantal inzendingen uit Brussel namen slechts weinig genre-stukken voor. De meeste zijn *landschappen, bloemen, fruit,* en *stillevens.* De voornaamste genrestukken wil ik hier doen volgen: *De Inquisitie* van LALAING, een merkwaardig doek. De verschillige gelaatstrekken der monniken typeeren echte inkwisitie-koppen. De somberheid der kleur verhoogt den indruk, die het gemoed diep treft.

De Schipbreukelingen van F. COGEN munt uit door groepeering en beweging der figuren. De verschillende aandoeningen op het gelaat der talrijke omstanders zijn met veel kunst en waarheid weergegeven.

Zeer geestig is *Eene Gemeenteraadsverkiezing* van HERBO. De figuren spreken. De blijdschap der overwinning aan de eene-, en de teleurstelling der nederlaag aan de andere zijde zijn zeer natuurlijk afgemaald. De spanning en de opgewonheid vòòr de kiezing was groot. De wanorde aan de groene tafel getuigt het. Een flinke type die bejaarde goedaardige veldwachter, die met een tevreden lachje om de lippen, zeer beteekenisvol met één oog knijpt.

Verder verdienen nog vermelding: *Het jaarfeest van de Overste* van DE LOOSE; *De eerste onafhankelijkskreet* van SLINGENEYER; *Eva* van FRANS VERHAS, en *De ruiker Margerieten* en *Het middagslaapje* van JAN VERHAS, *De broederkok* van MEERTS; *dèbut galant* van GLIBERT; *des schilders rust* van Mej. MEUNIER; *De Gentenaars en Philips de Goede* van GÉRARD; *Het vogelorgeltje* van JACOBS, en *Memmling* door VAN DE VIJVER, een jongen kunstenaar die zeer veel belooft.

Onder de natuurschilderingen komen mij de beste voor;

In de Kempen van BARON; *In het bosch van Domburg* van Mej. BEERNAERT; *Bloemen en fruit* van BELLIS; *De Rozekranskaai te Brugge* van BOSSUET; *In de Oogstmaand te Valière* van CHABRY; *Lentebloemen* van DE NAEYER; *Het span van een steenkolenkoopman* van DE PRATERE; *Bloemen* van DUPUIS; *De vaart van Willebroeck te Laeken* van GÉRARD; *Kets- of jaagpaarden* van JOCHANES; *Zeegezicht* van LAMAYEUR; *De haven van Duinkerken* van MUSIN; *De haven van Ostende* van NUMANS, en andere.

De stad Gent is mede zeer eervol vertegenwoordigd:

Van den jongen schilder VAN AISE prijken er twee groote doeken, die veel talent verraden. *Eene moeder* is vol gedachte en zeer schoon van teekening. De kleur, vooral die van het kindje, komt ons minder goed geslaagd voor. Ook diende de uitdrukking op 't gelaat der biddende moeder, van meer geloovig vertrouwen te getuigen. Zijn *Christus in 't graf*, eene zeer belangrijke studie van teekening, getuigt van eene ernstige en verhevene opvatting der kunst.

Eene bezwering in de Middeleeuwen van DELVIN is even-

eens een groot tafereel, vol uitstekende verdiensten. Het onderwerp is breed behandeld, wat de figuren scherp doet uitkomen. De liggende naakte figuur, de bezetene, wiens houding ernstige moeilijkheden opleverde voor den teekenaar, is uitmuntend geslaagd. De schilderij van Delvin heeft veel opgang gemaakt.

TIJDTGAT zond een groot historisch tafereel, dat veel besproken is geworden. Volgens verscheidenen is het niet op de hoogte van zijne vorige werken. Stellig zijn er vlekken in in aan te wijzen; waar is het, dat de figuren iets stijfs en houterigs hebben en niet den vereischten indruk te weeg brengen, maar ook bevat het veel goeds. De détails zijn trouw historisch; de kleur is levendig en frisch.

De *Dag van 't verhoor*, van LYBAERT, kenmerkt zich door uitstekende hoedanigheden, o.a. door een glansrijk koloriet. Het is naar ons inzien een der beste voortbrengselen van dien begaafden kunstenaar.

Nog verdient in hooge mate vermeld te worden: *Titiaan*, van VAN DEN EEDEN, eene voortreffelijke proef van een nog zeer jongen schilder, die daardoor de spreuk bevestigt: 'Le talent n'attend pas le nombre des années.' Verder *De morgen van het karnaval* van MAETERLINCK; *Garnizoenssnipperuren* van GEENS.

Onder de landelijke tafereelen bevielen ons vooral: *Boschrijk landschap* van PAULI; *de pleisterplaats der ruiters* van DE BRUYCKER; *Een mager ontbijt* van DE VOS; *Koeien in de weide* van GEIRNAERT; *In het bosch* van Mej. PEETERS; *Het woud* van VERBOECKHOVEN.

De Duitsche, vooral de Düsseldorfsche kunstenaars bezitten bij uitnemendheid het geheim om stille, gemoedelijke tooneeltjes uit het dagelijksche huiselijk leven op het doek te brengen. Hunne genre-stukjes zijn niet grootsch van opvatting, maar getuigen van diepe kennis van het menschelijk hart en gemoed. Dergelijke uitmuntend geslaagde stukjes zijn onder meer: *Lappendag* van BOKELMANN; *de Voddenraper* van BEINKE; *Verhuizen* van BOSER; *Dorpscoquette* van VONDER BEEK; *Het rustuur* van LEINWEBER; D*e hoop des Vaderlands*

van BRUTTS; D*e Hoeve* van BAISCH; *Vijver in het woud* van DRESSLER en *Groote schrik* van JUTZ, om geen andere te noemen, heerlijke natuurtafereelen, waarin rijkdom van kleur-schakeering met juistheid van teekening gepaard gaat.

Nederland is onder de genre-stukken niet sterk vertegenwoordigd. Ik wil mij bepalen tot het vermelden van ISRAEL'S schoone schilderij; *Gebed vòór het eten*, die een zeer diepen indruk teweeg brengt. Vertrouwend geloof spreekt treffend uit de gelaatstrekken der eenvoudige visscherlieden, voor het sober maal aangezeten. De overgangen der lichttinten zijn met veel kunst aangebracht.

Nog al talrijk zijn de Nederlandsche zee- en landgezichten en andere doeken waarop de natuur is afgebeeld. Tot de merkwaardigste behooren:

Terugkeerende visschersschuiten van MESDAG en *een Avond in een dorp van Drente* van Mevr. MESDAG; *de Spaansche kade te Rotterdam,* van KLINKENBERG; *Ossenmarkt* van BOS; *In de duinen* van DESTRÉE; *In de lente* van HOEVENAER; *Strandgezicht* van KOEKOEK; *Een gezicht voor Vere* van SCHÜTZ; *Een warme dag* van STORTENBEKER, enz.

***

Ziedaar, waarde heer, mijn verslag over de Tentoonstelling. Het zou onbillijk zijn te eindigen zonder een woord van warme dankbetuiging uit te brengen aan den heer Ferd. VAN DER HAEGHEN, Secretaris der Koninklijke Maetschappij ter aanmoediging van Schoone Kunsten, aan wiens ijvervolle zorgen wij het welgelukken van het Salon voor 1880 vooral te danken hebben, en aan wien we dus, voor een goed deel, de genotvolle uren verschuldigd zijn, door ons op die tentoonstelling doorgebracht.

Hoogachtend,

XX.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.
- 15 *october.* - 15 *november.* -

OPGEVOERDE STUKKEN[1]. - Oorspronkelijk: *Lena*, drama (6 bedrijven); *Schijn bedriegt*, tooneelspel, (1 bedrijf); *Twee katten voor een doode musch*, blijspel (1 bedrijf); *Jane Shore,* drama (5 bedrijven); *Tijd baart Rozen* tooneelspel (1 bedrijf). - Vertaald: *De twee Rozen*, drama (5 bedrijven); *De twee Weezen,* drama (8 tafereelen)*; Peperman*, blijspel (4 dedrijven); *Martin de Kruier*, tooneelspel (3 bedrijven); *De Dienstboden* blijspel (3 bedrijven); *O! die mannen*, blijspel (4 bedrijven).

We zien ons verplicht over eenige oude bekenden te spreken, niet om de stukken zelven, maar wel om de artisten te beoordeelen die in die stukken nieuwe rollen vervullen. In *'Lena'* van Delcroix, b.v. trad voor de eerstemaal in de titelrol op Mevr. Marie Verstraeten. Zeggen dat zij die rol - eene schepping van Mej. Beersmans - goed begrepen en gewetensvol bestudeerd had, zal wel overbodig wezen, maar zij was geenszins de gepaste figuur voor Lena, zoomin als voor de gravin de Linières in de *'de twee Weezen.'* Mej. E. Jonckers, die in laatstgenoemd drama de rol van Louise vervulde, heeft ondanks haar goeden wil, toch uit die rol niet àlles getrokken wat er in ligt; zij dient zich meer te vereenzelvigen met den persoon dien ze voor te stellen heeft.

Een jong artist die goede vorderingen maakt dat is M. Dilis; als markies de Vaudroy was hij zeer verdienstelijk. Van M. Spoormans kunnen wij hetzelfde niet zeggen; de rol van Jacques bleek verre boven zijne krachten te wezen.

In *Jane Shore* was de belangrijke rol van den hofnar toevertrouwd aan M. Van Doeselaer; de waarheid dwingt ons te zeggen dat onze komiek er niet in gelukt is, bij het beschaafd publiek zijnen voorganger te doen vergeten.

(1) Niet in begrepen degenen die reeds in een vorige lijst werden opgegeven.

En nu over de nieuwe stukken; Eerst en vooral *Tijd baart rozen*, tooneelspel in één bedrijf, van Edward Van Bergen, dat slechts een half succès heeft behaald. Een weinigje meer rolvastheid en vlugheid van spel had misschien het stukje doen winnen. Deze opmerking geldt niet Mevr. Dierckx; ook niet de jonge Mej. M. Dierckx, die de rol van Jan uitmuntend heeft gespeeld.

De Twee Rozen, drama in 5 bedrijven (naar het Fransch van Victor Séjour)[1] is een stuk dat stellig op het répertoire zal blijven en altijd op eene volle zaal rekenen mag. Zeker, moesten wij dit drama ontleden, dan zouden wij misschien op meer dan ééne onwaarschijnlijkheid, ja zelfs onmogelijkheid stuiten. - Zeggen wij alleen dat het stuk breed is opgevat, flink gebouwd, en menig tooneel bevat - waar of niet - dat aangrijpt, u medesleept en het publiek in geestdriftige toejuichingen doet losbarsten. Dit stuk, met veel zorg ten tooneele gevoerd, werd ook door al de artisten, en voornamentlijk door de heeren Victor Driessens, Lemmens, Van Kuyk, Dierckx en de dames Marie Verstraeten, Verstraeten-Lacquet, Verstraeten-Driessens en Dierckx, met zeer veel samenhang gespeeld.

Een ander nieuw stuk waar we met genoegen kennis mede maakten, is het blijspel in 4 bedrijven van Julius Rosen, getiteld *'O! die mannen.'* Een gansche avond heeft het de lachspieren van 't publiek in beweging gehouden, en dat op de eenvoudigste, natuurlijkste wijze van de wereld, enkel en alleen door het voorstellen van een aantal goed naar het leven geschetste typen, in alledaagsche toestanden. De uitvoering was puik. M. Dierckx had natuurlijk daarin een bijzondere karakterrol, en we weten allen hoe echt typisch hij die

(1) Waarom was op het *affiche* der voorstelling de naam van den schrijver niet vermeld? Zelfs niet eens het gebruikelijke: *Naar het Fransch.* - Met eene opgave als '*Getrokken uit de Geschiedenis van Engeland; voor het Nederlandsch tooneel bewerkt door Van Kuyk*' kon het publiek in den waan verkeeren dat het hier een *oorspronkelijk* historisch tooneelwerk gold, zooals bijv. de *Jane Shore* van Gittens, die ook aan Engeland's historie is ontleend, RED.

vervult; de heeren Lemmens, Van Kuyk en Dilis stonden hem flink ter zijde; de heer Henri Verstraeten heeft ons bewezen méér aanleg te hebben dan we vermoedden, en we hopen dat hij thans zal blijven voortwerken, om weldra ernstiger minnaarsrollen te kunnen vervullen. Van de zijde der dames moeten we in de eerste plaats noemen Mevr. Verstraeten-Driessens (vroeger Mevr. Coryn-Driessens) die allerliefst, allerbekoorlijkst was in de rol van Franciska, een echt kolfje naar hare hand. De dames Marie Verstraeten, Verstraeten-Lacquet en Dierckx verdienen niet minder lof.

We hopen dat het bestuur nog meermaals eene keuze in het Duitsche repertoire doen zal, dat een onuitputbaren schat van degelijke stukken bevat.

Op het oogenblik dat deze regelen verschijnen zal de eerste opvoering plaats hebben van een nieuw oorspronkelijk spektakelstuk '*Het geheim van den Blinde*, door Peypers (Amsterdam), waarvan men de grootste verwachtingen koestert. Wij zullen toekomende maand zien in hoeverre die verwachtingen zich bewaarheid hebben, maar willen dit artikel niet sluiten zonder eene wèlverdiende hulde te brengen aan den ijver en de werkzaamheid, waarmede *de Antwerpsche Schouwburgvereeniging* het trouw vervullen harer belofte nastreeft: 'door veelzijdigheid in den keus der stukken en door nauwgezette plichtsbetrachting, de nationale tooneelspeelkunst te bevorderen en den smaak des volks te ontwikkelen.'

ZEGHER.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- Ons Staatsbestuur heeft, uit het fonds ter aanmoediging der nationale letterkunde, jaarlijks eene som toegestaan van frs. 4000, ten voordeele der uitgave van het groot *Woordenboek der Nederlandsche Taal.* De heer Prof. Heremans is tot secretaris der commissie benoemd.

- Op de jaarlijksche algemeene vergadering van het W*illemsfonds*, dezer dagen te Gent gehouden, werd beslist dat de zetel van het hoofdbestuur in Gent blijven zal. Aan de dagorde stond o.a. de verkiezing van zes bestuurleden. Werden gekozen: de heeren L. Van Aalbroeck, Ern. De Bast, Van Wilder, Retsin, Imbroeck en D^{r}. Am. De Vos. Met leedwezen vernam men echter dat de heer Julius Vuylsteke, die aan het Fonds zulke gewichtige diensten bewees, wegens ongunstigen gezondheidstoestand zijn ontslag als algemeene secretaris heeft gegeven. Prof. Gondry werd tot zijn opvolger gekozen.

- Met innig genoegen vernemen wij, door een bericht in *Het Volksbelang* van Gent, dat de raad van beheer der vrije Hoogeschool van Brussel, den leeraarstoel van Nederlandsche taal- en letterkunde aan Dr Alfons Willems opgedragen heeft. Betere keus kon zeker niet gedaan worden. De heer Alf. Willems is een uitstekend philoloog, en als schrijver van zijn prachtig werk over de Elzeviers is hij in de geleerde wereld van gansch Europa hooggeschat.

- Een comiteit is tot stand gekomen, om een monument aan Van Duyse op te richten, en wel te Dendermonde, 's dichters geboorteplaats. - Men hoopt dat deze laattijdige hulde aan Van Duyse, vergezeld zal gaan van de uitgave eener keuze uit 's mans dichterlijke werken.

- Het nieuw drama der heeren Hendrickx en de Tière '*Roosje van den Veldwachter*' werd te Brussel en te Gent met bijval opgevoerd.

- In vervanging van het *Letterkundig Jaarboekje*, dat met den dood van Vader Rens onderbleef, wordt thans door een westvlaamschen uitgever, den heer De Seyn-Verhougstate van Rousselare een *Letterkundig Album* gesticht, waarvan de eerste bundel met Nieuwjaar 1881 verschijnen zal. Naast bijdragen van ‘onze voornaamste dichters en prozaschrijvers’ zal het werk ook een portret in koperets bevatten.

- In de *Bibliothèque Universelle et Revue Suisse* verscheen eene fransche, en in de *Deutsche Rundschau* eene Duitsche novelle-vertaling naar Mej. Loveling.

- Het *Atheneum* meldt dat een bundel gedichten van Robert Burns, in eigen manuscript van den dichter, is aangeboden voor het Burns-monument te Ayr.

- De heer Ch. de la Mar heeft Cremer's roman ‘*Tooneel- spelers*’ tot een drama omgewerkt, waarin de schrijver zelf de hoofdrol zal vervullen.

- Op 16 Maart 1881 zal in Nederland de 300sten verjaring van Hooft's geboortedag plechtig worden gevierd. De commissie heeft besloten te Amsterdam in het huis waar de beroemde dichter woonde, eenen gedenksteen te plaatsen. Alsdan zou ook Hooft's blijspel *Warenar* worden opgevoerd, en een fragment uit zijn *Granida.* - De groote zaal van het slot te Muiden zal te dezer gelegenheid geheel worden gerestaureerd.

- De heer Gerard Keller, lid der ‘Cremer-Commissie’ heeft aan al de vrienden en vereerders van den diepbetreurden volksschrijver eenen oproep gericht, om het werk der oprichting van een gedenkteeken aan Cremer te ondersteunen.

- Richard Wagner heeft eene brochuur geschreven, getiteld ‘*Religion und Kunst.*’

- Sarah Bernhardt, die tegenwoordig in America furor maakt, zal dezen winter nog eene reeks voorstellingen in Belgie geven. - Men spreekt ook van een bezoek der wereldberoemde Mevr. Ristori, die, zegt men, eerlang eene kunstreis door Holland en Belgie maakt.

- Mej. Jeanne De Groot zal te Rotterdam debuteeren in

K*abaal en Liefde.* Naar men zegt, is ook eene opvoering van *Mina von Barnhelm* in uitzicht.

- De Meiningers zullen in Mei 1881 eene reeks van gastvoorstellingen te Londen gaan geven; zij hebben met de directie van Drury Lane een contract gesloten.

- Aan Alexander Dumas père zal een standbeeld worden opgericht, dat door Chapu wordt vervaardigd.

- Een nieuw tooneelwerk van Erckmann-Chatrian, getiteld *Les Fiancés*, zal denkelijk voor hen eerst te Brussel het voetlicht zien. De directie van den Parkschouwburg is reeds in onderhandeling met de schrijvers.

- Emile Zola heeft in zijn 'Figaro-artikel' Victor Hugo's nieuw dichtwerk - dat ten leste toch *l'Ane* blijkt te heeten - deerlijk afgetakeld. 'Nooit, in de slechtste tijden onzer letterkunde, zoo schrijft hij o.a., nooit werd een barokker werk te voorschijn gebracht. De dichter spreidt eene overweldigende geleerdheid ten toon, eene geleerdheid, die bestaat in het opdelven van namen en feiten, aan het publiek onbekend. Zijn ezel heeft alles gelezen en gestudeerd; het denk beeld van een ezel tot hoofdpersoon te kiezen is niet bijzonder oorsponkelijk of verheven, maar dat is den schrijver geoorloofd. La Fontaine zou er een mooie fabel, Voltaire een keurige "conte" van hebben gemaakt. Maar Victor Hugo vult daarmede tweeduizend regels. Stel u voor alle gemeenplaatsen, die sedert eeuwen slingeren, over de nietigheid der wetenschap en de zwakheid des menschen, rijg die aaneen op goed geluk, voeg er de dwaasste uitwijdingen tusschen, herhaal dezelfde oude gedachten drie bladzijden in de meest verbazingwekkende verzen, en gij zult u een denkbeeld kunnen maken van dezen "comble" van dwaasheid en banaliteit. Hier en daar treedt de dichter op, dan wordt het herkauwen zelfs verheven. Men heeft dan tegelijk Calino en Jesaja. Maar soms wordt het onleesbaar. Geene vrouw zal het gedicht tot het einde toe lezen. Wat mij aangaat, ik meende "Malbrough s'ed va-t-en guerre" te hooren, gesteld op de bazuinen van het laatste oordeel?...'

- In den loop dezer maand zal bij de firma C. Kegan Paul

and Co. te Londen een nieuwe bundel balladen en andere gedichten van T e n n y s o n verschijnen. Er zullen, zegt men' verscheidene ‘English Idylles’ en gedichten in het (Englesch) Moordsche dialect, in het genre van *The Northern farmer*, in voorkomen.

- De Grieksche gezant aan het hof te Berlijn, A l e x a n d e r R i z a R a u g a b é. een der voornaamste der hedendaagsche Grieksche dichters, heeft een treurspel in 5 bedrijven, getiteld *Dukas,* geschreven. Dit gedicht, waarvan de handeling in het begin der 1de eeuw te Konstantinopel speelt, is in de Duitsche taal overgebracht door O.A. E l l i s s e n, er zal eerstdaags verschijnen bij S. Schotländer te Breslau. (M. 4.)

- Julius W. Braun zal uitgeven eene verzameling der kritieken, welke in de Duitsche tijdschriften van 1770-1834 verschenen over de dramatische werken van Goethe en Schiller. De verzameling zal zeer belangrijk zijn, maar minder vermakelijk om te lezen: twee dikke boekdeelen met oude kritieken van werken, over welke ieder ontwikkeld mensch leerde oordeelen. Zelf hetgeen 't opmerkelijkst schijnen kon in sommige van die kritieken, is het beschaafd publiek niet onbekend. Dit weet, dat er groot verschil van richting en smaak bestond b.v. tusschen Voss en Schiller, en dat de werken van het laatste hevig werden aangevallen in de courant van den eerste. Of het publiek er nu ook vermaak zal instellen, die aanvallen zelve te lezen - dat is de quaestie.

Toonkunde.

- Een zoo omvangrijk als belangwekkend programma bood ons op haar tweede Concert de reeds zoo eervol bekende toonkunstenaars-vereeniging ‘*Antwerpen's Muzikale kring*’: Het eerste deel van Beethoven's heerlijke Vde Symfonie; - eene *Suite* voor orkest (wat al te fransch van stijl) door Ed. Croegaert, en van denzelfden veelbelovenden componist eene verdienstelijke *Ouverture*, die veel meer den vlaamschen stempel draagt. Verder een paar operafragmenten, niet onverdienstelijk gezongen door Mej. Potel; een knap concerto voor violoncel van onzen landgenoot Julius De Swert, en voorgedragen door een uitmuntenden kunstenaar,

den heer Jacobs, violoncel-solo bij het *Théâtre de la Monnaîe* te Brussel, en eindelijk de Ouverture alsook het grootste gedeelte der muziek van Benoit's lyrisch drama *Charlotte Corday.* Zooals gewoonlijk oefende deze echt dramatische muziek haren veroverenden invloed uît, dank aan eene uitstekend verzorgde uitvoering. De bestuurder M. Constant Lenaerts - een oud leerling van Benoit - heeft zich op onberispelijke wijze van zijne gewichtige taak gekweten. 't Is een knap dirigent.

- Door de Nederlandsche Toonkunstenaars-vereeniging werd onlangs te Dordrecht met veel bijval Benoit's *Charlotte Corday-Ouverture*, alsook De *Kathelyne* tengehoore gebracht. Het belangwekkend programma bevatte verder een *Concertstuk* van Vieuxtemps en twee pereltjes uit Berlioz' *Damnation de Faust*, fragmenten uit *Sylvia* van Delibes, eenige keurige liederen van Brandts Buys en de Hartog, en eene Suite voor orkest, door een veelbelovenden leerling van Nicolaï.

De *Dordrechtsche Courant* stipt op bijzondere wijze den overgrooten bijval aan, dien onze gevierde kunstzangeres Mevr. de Give Ledelier op dat Concert heeft behaald. Niet alleen trad zij op met de titelpartij van *Joncfrou Kathelyne*, maar zij was het die in de even vermelde liederen haar gekend talent deed schitteren. ‘Zij was, zegt het blad, eigentlijk *de held* van den avond.’ - De violoncellist die Vieuxtemps' stuk vertolkte, de heer Vosmar uit Utrecht, kweet zich goed van zijne moeielijke taak. Het is bekend dat dit Concerto voor vioolcel ofschoon zeer muzikaal opgevat, vrij ondankbaar geschreven is voor dit instrument. Het talent van den cellist wist zich nogtans flink te doen gelden. - Het Stumpff-Orkest uit Amsterdam ‘fungeerde’ als Symphonie-massa. De heer Stumpff dirigeerde met veel talent de stukken van Berlioz en Delibes, terwijl de heer Vanderlinden, de knappe kapelmeester van Dordrecht, enkel de begeleidende instrumentale muziek voor zich gehouden had.

- Op 1 December e.k. zal in den Haag de eerste uitvoering van ‘*De Zweedsche Muze*’ van de Geyter en Nicolaï plaats hebben, en wel op het feest dat door *de*

Toekomst ter eere harer stichteres de beroemde Jenny Lind wordt gevierd. Daarbij komt ook (2de uitvoering in den Haag) het *Kinder-Oratoriem* van de Geyter en Benoit, dat in den loop van den winter, onder directie van Brandts-Buijs, ook in Rotterdam zal worden heruitgevoerd.

Beeldende kunsten.

- Op de tentoonstelling, die verleden maand (van 17 tot 19 october) in den *Cercle* plaats had, werden vooral opgemerkt de tafereelen van Dijckmans, Van der Ouderaa, Stobbaerts, P. Neuckens, L. Van Haevermaet, Th. Verstraeten, Abry, Van den Bergh, enz. Als beeldhouwers behaalden de heeren Joris en Van Beurden, vooral de eerstgenoemde, een vleienden bijval. Verder zag men met genoegen eene reeks akwarellen van H. Segers en enkele gravuren van M. Vermeiren. Doch wat vooral de belangstelling der vrij talrijke bezoekers opwekte, was het prachtig album sterkwaterplaten, door den Kring der Antwerpsche Aquafortisten tentoongesteld. Daarin munten bijzonder uit de stukken van Verlat, Lamorinière, Elsen, Schaefels en anderen.

- De professors der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Antwerpen hebben aan den heer Nic. De Keyser zijn door Michiels gegraveerd portret aangeboden, als herinnering aan de 24 jaren, die de meester als bestuurder der Academie heeft doorgebracht. Het portret schijnt een meesterstuk van gravuur te wezen.

- De Duitsche dagbladen melden, dat eene schilderij van Titiaan gevonden is, en wel een levensgroot portret van de gemalin van Keizer Karel den Vijfde. De schilderij hing in een gang van het slot Ambras en was door niemand opgemerkt, tot het de aandacht trok van dr. Ilg, die het met andere voor het museum in Belvedere naar Weenen zond. De gelukkige vinder zou afdoende bewijzen hebben voor de echtheid der schilderij.

Vlaamsche taalbelangen.

- Het *Volksbelang* van Gent, sprekend over eene merkwaardige redevoering door Minister Rolin-Jacquemyns, onlangs te Dixmude, in het Nederlandsch, de taal der bevolking, gehouden, voegt er de volgende zeer gegronde bemerkingen bij: ‘Ofschoon in elk

ander land zoo iets niets anders dan geheel natuurlijk zou schijnen, moeten wij evenwel onzen geachten stadgenoot prijzen, omdat hij met eene voor ons Vlamingen vernederende gewoonte in het openbaar afgebroken heeft. Wij weten wel dat het verstooten onzer taal door hoogere en lagere beambten meestal niet aan minachting, maar eerder aan onbekwaamheid te wijten is; niettemin is het bedroevend. In hoogere kringen schijnt men nog niet genoeg te begrijpen dat de openbare overheden het Vlaamsch volk veel inniger aan de regeering zouden verbinden, indien zij bij elke gelegenheid dat volk in zijne eigene en niet in eene vreemde taal aanspraken.

'Een vorst, die deze waarheid volkomen begrijpt, is de Keizer van Oostenrijk. Ook is er geen in Europa, die zoo bemind wordt; zijn persoon is de band, waardoor de verschillende staten van dat uitgebreid en bont rijk samengehouden worden.

'Dezer dagen bezocht hij Gallicië, eene provincie, die bij de deeling van Polen aan Maria-Theresia toeviel. Overal sprak Frans-Jozef de landstaal, het Poolsch, eene zeer moeielijke spraak, vooral voor iemand die in eene andere streek geboren is. Daardoor won hij zoodanig de genegenheid der inwoners, dat zij voortaan met hart en ziel aan het Habsburgsch stamhuis verkleefd zullen zijn en van geene scheuring zullen willen hooren.'

- De heer L. Van der Kinderen, de gevierde schrijver van *Le siècle des Artevelde*, heeft in zijne openingsrede als rector der Vrije Hoogeschool te Brussel, met kracht en overtuiging de Vlaamsche Taalbelangen verdedigd.

- 's Konings Troonrede is in den *Moniteur Belge* ook in 't Nederlandsch verschenen, en wel op de eerste bladzijde, gelijktijdig met den franschen tekst.

- Door het *Willemsfonds*, zal nogmaals bij het ministerie worden aangedrongen om in middelbare scholen, athenaea en colleges niet alleen het Nederlandsch als *leervak* in zijn volle recht te herstellen, maar het ook in te voeren als *taal van het onderwijs*. Eene Commissie van bevoegde personen werd door de Algemeene Vergadering benoemd, en belast om bepaald

aan te duiden, welke leervakken, in dezen tegenwoordigen staat van zaken, of binnen den korst mogelijken tijd, bij middel der moedertaal zouden kunnen onderwezen worden.

- In de *Revue politique et littéraire* van Parijs verscheen onlangs over de scheiding der Nederlanden een artikel, dat, naast enkele meerendeels gegronde beschouwingen op staatkundig gebied, de volgende schier ongelooflijke conclusie bevat:

> 'Al wat wij wenschen is dat Holland, de fransche elementen verloren hebbende die het bevatte ten gevolge van de vereeniging met België, niet te veel uitsluitend germaansch worde en dat België zelf, min jaloersch over zijnen franschen oorsprong *(sic!)* sedert dat het gescheiden is van zijne geburen van germaanschen oorsprong, zich niet te veel late beheerschen door zijne vlaamsche binnenlandsche bestanddeelen. De overdrevene uitbreiding der vlaamsche taal en cultuur zou België, langs eenen anderen weg, terug leiden naar het germanism dat het verworpen heeft in 1830; het zou een germanism zijn meer uitsluitend en minder verdragelijk van dat, welk, vóór 1830, bij Belgiè vertegenwoordigd was door de Hollanders en het huis van Nassauwen.'

Daarop antwoorden wij met het *Volksbelang*:

> 'Neen, waarde vriend, wij willen *België* niet *germaniseeren*: maar wij vragen dat men *ons* niet *verfransche.* Wij betreuren de scheiding van 1830, niet omdat wij belet zijn de Walen te germaniseeren, maar omdat de Walen ons verfranschen en dat het gevoel onzer nationaliteit, het belang en het bestaan van het vlaamsche volk krachtdadig eischen dat, in Vlaanderen het Vlaamsch element, niet de uiterst kleine franschgezinde minderheid, heersche, hetgeen samengevat is in die zinrijke woorden: *In Vlaanderen Vlaamsch.*'

Nécrologie.

BART. JOH. VAN HOVE, beroemde decoratie-schilder, de Nestor der nederlandsche schilders, overleden te 's Hage, in den ouderdom van ruim 90 jaren. Talrijk zijn de decors, die hij voor het tooneel leverde, en allen getuigen van zeer veel talent, vooral in het opzicht der perspectief. Hij bekwam een groot getal eermetalen o.a. in *Felix Meritis* te Amsterdam, in *Pictura* te Dordrecht, voorts te Gent, te Douai, en onlangs bij de Rubensfeesten te Antwerpen. Van Hove heeft talrijke leerlingen gevormd, die sedert lang zich met roem hebben doen kennen, zooals o.a. Bosboom en Verveer. Hij was ridder der Eikenkroon en van den gouden leeuw van Nassau.

Nieuwe uitgaven.

- EEN WELOPGEVOEDE DOCHTER, door Hendrik Conscience Antwerpen bij Van Dieren.
- DE WERKSTAKING. Geprimeerd drama in 4 bedrijven, door Edm De Geest. Lokeren, drukkerij van de Wed. De Smet-Themon.
- JAARBOEK van het *Willemsfonds* voor 1881. Gent bij J. Vuylsteke.
- ALLEEN IN DE WERELD. Roman door Aug. Snieders Uitgave van het *Davidfonds.* Prijs 3 fr.
- ONZE HELDEN VAN 1302, door Ad. Duclos Pbr. Eene studie over hunne daden en hunnen geest in verband met de voortijden. Brugge, drukkerij van De Zuttere-Van Kersschaver. Uitgave van het *Davidsfonds*.
- HENDRIK GROENLANDT. Historische schets door P.P. Denys. Nieuwe vermeerderde uitgave. Roeselare, bij Jul. De Meester.
- ROMANTISCHE WERKEN van Mevrouw A.L.G. Bosboom-Toussaint. Nieuwe uitgave in circa 30 afleveringen van minstens 96 bladz. aan 75 cent. per aflevering. Men schrijft in bij De Seyn-Verhougstraten, te Roeselare.
- NEMESIS. Eene kerstvertelling door Dr C.E. Van Koetsveld. Schoonhoven bij Van Nooten en Zoon.
- DE ZOON VAN KAPER, door F.H. Van Leent. Arnhem bij Stenfert Kroese.
- POURQUOI UN CONSERVATOIRE FLAMAND? A propos des Fêtes de 1880, par Emile Lefèvre, membre de l'Academie de Reims. Anvers Mees et Cie, 1880.

Aangekondigd.

- VLAAMSCH LETTERKUNDIG ALBUM. Jaarboek voor 1881. Roeselare bij De Seyn-Verhougstrate. Prijs 3 fr.
- OCHTENDLIEDEREN EN MIDDAGZANGEN. Een nieuwe dichtbundel van Mej. Louise Stratenus.
- ITALIE. Reisherinneringen door Max Rooses.
- VAN PEENE'S TOONEELWERKEN. Nieuwe uitgaaf in reeksen van zes tooneelstukken. Gent bij Snoeck en Cie.
- MIJMERINGEN. Gedichten van Gust. Rens. Gent.
- LENTESOTTERNIJEN. Gedichten van Pol De Mont. Met een portret (van den schrijver?) door Em. Claus. Gent bij Ad. Hoste.
- HET LIED VAN HIAWATHA van Longfellow. Vertaald door G. Gezelle en E. Lauwers.

Vogels in de sneeuw
Naar het Engelsch van Ouida.
(*Slot).*

De dag ging langzaam voorbij: een droevige, sombere dag: van den morgend tot den avond, sneeuw, wind en storm. Toen de schemering begon te vallen was de predikant nog niet terug. ‘Alles heeft zijne grenzen’, dacht Keziah; ‘nu laat ik ze uit de kamer; ik zal hem zeggen dat ik ze den geheelen dag opgesloten heb gehouden, en hij weet dat ik gewoon ben te liegen.’

Zij opende de deur. Rob sprong huppelend en juichend naar buiten. Ray volgde hem langzaam, en vroeg zichzelven af, of Keziah niet voor hem zou moeten boeten.

- ‘Dominee komt laat’, zei de man die in de pastorie het grove werk verrichtte, ‘ik denk dat hij den nacht bij den squire zal doorbrengen.’

- ‘Ik hoop het’ antwoordde Keziah.

De squire was de grootste landeigenaar van Tamsleigh, het oord waar de houthakker Job Stevens op sterven lag.

‘Ja, hij zal zeker bij den squire gebleven zijn; en daar doet hij wijs aan, wijzer dan ik van hem gewend ben’ dacht Keziah, terwijl zij de grendels voor de deuren schoof en de blinden toedeed. Vervolgens wendde zij zich tot den werkman, en zei: ‘het zou niet kwaad zijn als ge maar hier bleeft slapen, nu dominee afwezig is.’

Niemand toonde eenige ongerustheid. De predikant was wegens het vreeselijke weer te Tamsleigh bij zijn ouden vriend den squire, gebleven: niets was waarschijnlijker dan dat.

En terwijl de wind en de sneeuw buiten raasden, hadden de kinderen binnen de grootste pret. Keziah, die van natuur een vroolijk karakter had, wist eene menigte vertelsels, en daar zij bedacht dat er nog maar één dag moest verloopen vòòr het Kerstavond was, kookte zij appelen vol met kruidnagelen, gestoken in bessenwijn, aldus het tooneeltje, door

Ben Jonson in een zijner kerstavonden beschreven, aanschouwelijk voorstellend.

Het was dien avond heel laat, bijna acht uur, toen de kinderen naar bed werden gebracht.

‘Goede God, ik bid u, zorg voor de vogeltjes in de sneeuw!’ zei Ray aan het slot van zijn avondgebed.

‘Amen!’ zei Rob dommelig.

De nacht ging vreedzaam voorbij; maar toen de uchtend en daarbij de middag verloopen was, en de predikant nóg niet terugkwam, begonnen de dienstboden zich ernstig ongerust te maken, en ook de oudste kinderen voelden zich niet op hun gemak. Het weder was zoo het kon nog erger geworden; door den wind voortgestuwd, bleef de sneeuw zonder ophouden vallen; de lucht was zwart en dreigend. Sedert jaren had men zulk eenen storm in Devondshire niet beleefd.

‘Waar kan dominee zijn?’ vroeg Keziah zichzelf af, want het was onmogelijk dat hij nog bij den squire zou wezen. Ze waren reeds aan den avond vóór het feest. Wat zou men aanvangen als hij niet kwam om den dienst waar te nemen?

Zooals reeds gezegd is, lag de gemeente zeer uiteen verspreid; sommige hoeven en hutten waren mijlen van elkander verwijderd; rondom de kerk en de pastorie stonden slechts enkele armoedige huizen. De bewoners daarvan kwamen de eene na den ander in de pastorie opdagen, en ieder hunner had eene treurige veronderstelling, of eene sombere herinnering mee te deelen, de eene al akeliger dan de andere, en dat alles om zoogenaamd troost te brengen.

Ray luisterde naar al die verhalen met groote oogen. Hij was niet zoo heel ongelukkig; integendeel, want Keziah had hem een maatje graan gegeven voor de vogels. Toch had hij een vaag gevoel dat er iets ernstig op handen was. Rob draafde van ganscher harte zingend en juichend rond; voor hem had die sneeuwstorm niets verschrikkelijks.

‘Hoe vreemd!’ zei Keziah telkens en telkens weder.

Zij wist niet wat te doen. Het was geen weer om er mensch of dier uit te sturen, en de predikant, die mogelijk nog warm en wel in het groote huis van den squire te Tamsleigh zat,

zou stellig grommen als ze iemand uitzond om hem te zoeken. Hij hield er niet van, dat er beweging om hem gemaakt werd. Wat moest zij doen? Welk besluit zou zij nemen?

Daar werd er, op het oogenblik dat de donkere dag in een stikdonkeren nacht overging, en de sneeuw zich hoe langer hoe hooger tegen de deuren en vensters opstapelde, aan de deur der pastorie geklopt. Het was een oude marskramer, die moeite had zich met zijn mars op den rug staande te houden, en, half bevroren als hij was, eene schuilplaats voor den nacht verzocht. De man was wèl bekend in het district, en Keziah liet hem binnenkomen en deed hem plaats nemen bij het vuur. Ze gaf hem van den gekruiden wijn te drinken, en beloofde hem eene slaapplaats. Natuurlijk kwam weldra het gesprek op den afwezigen predikant, en toen de man hoorde dat dominee reeds den vorigen dag naar Tamsleigh gegaan was, en nóg niet teruggekeerd, sprong hij ontsteld op, en riep: ‘maar ik ben dominee gisteren avond tegengekomen toen hij van Tamsleigh terugkwam! God zij ons genadig! zoo waar ik leef, hij moet een ongeluk gekregen hebben!’

De aanwezige buren hieven luide klaagliederen aan, en de kinderen, die met open mond stonden te luisteren, verbleekten.

- ‘Weet ge wel zeker dat het dominee was?’ vroeg Keziah

- ‘Ja, dat weet ik ik zeker’, antwoordde de marskramer ‘Hij wenschte mij goeden avond, en zei nog dat hij eer dan ik hier zou zijn. Ik moest een anderen kant uit, omdat ik aan jufvrouw Carew nog garen en haken moest brengen, die ik haar beloofd had. Ik heb bij de Carews geslapen, en van morgen ben ik weer verder gegaan. God helpe ons! Hij is dood, daar valt niet aan te twijfelen...’

Te midden der algemeene ontsteltenis sloeg er niemand acht op de kinderen, totdat Rob uitriep:

- ‘Ray is òòk dood!’

Toen eerst bemerkte men dat Ray in flauwte lag. Keziah snelde op hem toe, en bracht hem weldra bij. Met groote verwilderde oogen keek de kleine echter in het rond, en fluisterde angstig schreiend tegen Keziah: - ‘Papa wilde niet dat wij de vogels eten gaven.’ Spoedig bracht ze hem naar zijn

bedje, en trachtte hem door liefkozingen en bemoedigende woorden tot bedaren te brengen. Maar zij zelf was geheel door smart overstelpt; dat was inderdaad te veel voor eene arme vrouw om alléén te dragen!

En die domme marskramer, wat behoefde hij in tegenwoordigheid van de kinderen zich zoo uit te laten?

Maar wat stond haar thans te doen?

De mannen boden zich aan om den predikant te gaan zoeken; maar zij waren slechts met hun vieren of vijven, en twee van hen waren nog daarenboven grijsaards. Toen gingen zij op weg met pieken en lantaarns gewapend, en weldra waren ze door den sneeuw, die nog altijd bleef vallen, aan het oog der achterblijvenden onttrokken.

Zij waren eerst voornemens naar den klokketoren te gaan, en de beide klokken te luiden, maar zij oordeelden dat dit met zulk een hevigen wind toch verloren moeite zou zijn. Zoo gingen zij dan in dien vreeselijken nacht op weg, en zochten zoo goed ze konden, terwijl de beangste vrouwen, in de keuken van de pastorie gezeten, er een vreemd en schrikkelijk genoegen in vonden den marskramer telkenreis te hooren uitroepen: ‘God zij ons genadig! Hij is een man des doods!’

Eindelijk gelastte Keziah hem naar bed te gaan, welk bevel hij schoorvoetend opvolgde.

Thans bleven de vrouwen alleen rondom den haard zitten, en terwijl zij met kleine teugjes haren gekruiden wijn dronken, verhaalden zij elkander de vreeselijkste gebeurtenissen, die ten tijde harer vaders en grootvaders hadden plaats gehad, alles natuurlijk rijkelijk met ‘en toen, en toen’ doorspekt.

Keziah echter zat aan het bedje der beide jongens. Rob sliep, maar Ray was geheel wakker, hij rilde koortsachtig, en onophoudelijk herhaalde hij de woorden: ‘Papa heeft niet gewild dat wij de arme vogeltjes eten gaven, ik ben zeker dat God daarom boos is.’

Gedurende dien geheelen langen nacht gierde de wind rondom het huis, en nog altijd bleef de sneeuw vallen. Tegen den morgen kwamen de mannen thuis, na, zooals zij zeiden, wel acht mijlen in den omtrek te vergeefs te hebben gezocht.

In werkelijkheid hadden zij - zonder het te weten - zich niet verder dan eene mijl van het dorp verwijderd: door de sneeuw en de duisternis misleid, hadden ze steeds in eenen kring rondgeloopen. Keziah nam den jongsten en sterksten harer buren opzij, en smeekte hem al het mogelijke in het werk te stellen om Tamsleigh te bereiken. Het was eene gewaagde onderneming, want alle paden waren verdwenen, alle gemeenschap was afgebroken.

Maar de man was moedig, en hij beloofde zijn best te zullen doen. ‘Ik zal doen wat ik kan’, zegde hij, ‘maar als dominee twee nachten als deze in de open lucht heeft doorgebracht, dan behoort hij stellig niet meer tot de levenden.’ De anderen gingen naar den toren, en luidde de klokken alle te gelijk.

Het was elf uur in den morgen, het uur waarop de godsdienstoefening een aanvang moest nemen. De kerk was klein en somber; hier en daar waren eenige takken hulst en ander groen aangebracht, maar de predikant keurde zulke dingen niet goed, en nu vooral had men weinig lust gevoeld de naakte muren en den ouden, vierkanten preekstoel van het kleine heiligdom, vochtig en donker als een onderaardsch gewelf, te versieren. Het weder was eenigzins beter geworden, en zoo begonnen er reeds een paar menschen te komen. Maar ze bleven er niet lang: de kerk was koud en somber, nog zooveel te somberder, nu er op dien kerstmorgen geene godsdienstoefening zou wezen, en de voorganger wellicht onder de sneeuw begraven lag.

IV.

In de keuken der pastorie poogde Keziah de morgendgebeden voor te lezen. Maar de stem begaf haar, en de kinderen luisterden er niet naar. Op de kleine tweelingen na waren zij allen bedroefd en angstig. Ray sprak geen enkel woord en staarde strak naar buiten. Zijn blik verontrustte Keziah bijna even erg, als de afwezigheid van den predikant.

‘Hij trekt het zich verschrikkelijk aan’, zeide zij zuchtend bij zichzelf.

Zij deed het gebedenboek dicht, en liet de ontstelde gemeenteleden binnentreden; er waren er onder, die verscheidene mijlen door de sneeuw hadden afgelegd, en die nu de kerk ledig en den voorganger afwezig vonden. En toen ze het voorgevallene vernamen waren ze allen evenzeer overtuigd van zijnen dood, te meer nog nu er, niettegenstaande den gevaarlijken weg, een bode uit Tamsleigh kwam, om uit naam van den squire te vragen of dominee goed thuis was gekomen.

- 'Heb ik nu geene waarheid gesproken, ongeloovige Thomassen die gij zijt!' riep de marskramer, blij dat hij zulk een gewichtige rol in deze vreeselijke geschiedenis speelde.

Nu viel er niet meer aan te twijfelen; de predikant had Tamsleigh verlaten, niettegenstaande het dringend verzoek van den squire om den nacht bij hem door te brengen. Te voet had hij den weg naar huis aanvaard. Het scheen meer dan waarschijnlijk, dat hij verdwaald was en men hem niet meer terug zou zien.

'Het is gelijk een oordeel des hemels' sprak Keziah zacht, om niet door de kinderen verstaan te worden. 'Hij heeft die arme kinderen gestraft omdat zij de vogels, die van honger omkwamen, eten gaven; en nu weet hij wat het zegt in de sneeuw te moeten sterven...'

Rob zette het ook op een weenen toen hij de vrouwen zag weenen, maar Ray stortte geen enkelen traan en sprak geen woord; hem kwelde de vreeselijke gedachte dat de goede God boos was.

Zóó ging de Kerstmorgen voorbij. Geen lekker aan 't spit gebraden rundvleesch of heerlijk geurende soep; en de pudding, die den geheelen nacht in den ketel gestaan had, hij kookte maar toe, zonder dat iemand er naar omzag. De klokken luidden zonder ophouden; ook de menschen van de afgelegen gedeelten der parochie begonnen te komen; en allen brachten ze de treurigste verhalen mede: bevroren schapen, doode paarden, verdwaalde reizigers en jongens die door het ijs waren gezakt. Zelfs vertelde men, dat de sneltrein van Londen twintig mijlen vandaar den geheelen nacht in de sneeuw had moeten stilstaan, en dat er zelfs eenige reizigers van kou waren omgekomen!

Keziah luisterde naar dit alles met een angstig kloppend hart. Het was drie uur in den namiddag geworden. Van een feestelijken maaltijd, zooals anders op Kerstmis, was heden geen sprake; zij had den kinderen hunne grutten gegeven zooals iederen dag. Stil en droevig zaten de kleinen bijeen, want al was het geene teederheid voor den afwezigen vader, die deze jonge harten vervulde, zoo drukte hen toch het gevoel van nadenkend ongeluk.

Ray sprak nog altijd geen woord.

Tegen vier uur was het reeds geheel donker, en dus was de Kerstdag geëindigd zonder dat er dienst in de kerk was geweest. Vreeselijk geval voor deze eenvoudige lieden! Ze meenden er Gods vloek in te gevoelen.

Geen enkel geluid werd daar buiten vernomen. De schapen blaatten op stal, en de koe stond loeiend voor hare ledige krib; dat was al wat men hoorde: eene diepe stilte heerschte er in het geheele dorp. Eensklaps stond Keziah op, en op iederen arm een der kleine meisjes nemend, pakte zij de kinderen goed in, en sprak tot de lieden die in de keuken bijeen waren: ‘Het Kerstfeest mag niet voorbijgaan zonder een gebed in de kerk. Komt, laat ons er heengaan en voor onzen meester bidden, wij zullen dan ten minste het Kerstfeest niet als heidenen gevierd hebben.’

Zij ging naar buiten, en door de kinderen gevolgd, richtte zij hare schreden naar de kerk. De andere vrouwen gingen eveneens; en aan den ingang zette ieder zijn kleinen lantaarn neder, zoodat het aanzienlijke gebouw door een flauw schijnsel werd verlicht. Keziah knielde neder, en sprak luide een gebed uit; de anderen zeiden het haar na, en toen de gebeden geëindigd waren, werd de stilte afgebroken door het stemmetje van Ray, dat smeekend bad:

‘Goede God, ik bid u, wees niet langer boos; vader heeft zich vergist, hij wilde niet zoo slecht zijn. Red de lammeren en de vogeltjes en red hem! Ter wille van uw heiligen naam, wees niet langer boos!’

Zijn gebed loste zich op in een snik; en de vrouwen, die in de schaduw geknield lagen, weenden eveneens.

Daarna gingen ze langzaam, zooals ze gekomen waren, weer huiswaarts. Eene der vrouwen zegde: ‘laat ons een psalm zingen.’ Maar aller harten waren te vol. Waren niet al hare echtgenooten of broeders op de heide? en wie kon zeggen of ook niet eenen van dezen een ongeluk overkomen kon zijn?

Toen Keziah aan den drempel der pastorie gekomen was, zegde zij vriendelijk tot hare buren:

- ‘Thans dank ik u van ganscher harte, maar keert nu naar uwe woning terug. De grootste kinderen drongen zich dicht tegen Keziah aan, terwijl de kleine meisjes op haren arm in slaap waren gevallen. In de achterkeuken zaten de oude marskramer en een oude boer, beide te bejaard om den tocht tot opsporing van den predikant mede te maken, en onderhielden elkaar op fluisterenden toon over de stormen die zij een halve eeuw geleden hadden bijgewoond.

Keziah had kaarsen aangestoken en die bij het venster geplaatst; opdat misschien het licht haren meester mocht helpen zijn huis terug te vinden.

‘Hemelsche vader, sta de arme zielen bij!’ sprak zij, en wiegde de arme kinderen in heure armen; ze dacht daarbij aan de schepen op zee, aan de arme vermoeide reizigers, en aan de schapen die op de heuvels ronddoolden. Ray staarde met half geopenden mond strak in het vuur.

- ‘Ach neen, Keziah, zend mij nog niet naar bed!’, smeekte hij.

- ‘En waarom wilt ge nog niet gaan slapen, mijn kind?’ vroeg ze, toen zij de anderen naar bed had gebracht en weer bij hem in de keuken was teruggekeerd. ‘Daar slaat het al negen uur.’

Ray beefde.

- ‘Gisteren nacht zag ik vader dood in de sneeuw liggen, en ik ben zeker dat ik het weer zal zien, als ik naar bed ga.’

- ‘Arm kind!’ zuchtte zij.

Ray lei zijn vermoeid hoofdje tegen Keziah's schouder, en zoo bleven zij beiden tegen het vuur zitten.

De klok sloeg tien uur.

Daar hoorde men buiten het geluid van stemmen, en zware

voetstappen deden de harde sneeuw kraken. De hond sloeg aan, en het roode schijnsel van fakkels verlichtte eensklaps de ramen.

Ray en Keziah vlogen op, en openden haastig de deur. Daar naderden eenige mannen, die eene baar droegen, en een hunner, die den kleinen Ray in het oog kreeg, riep: 'Hier brengen wij uw vader, kleine man.... Wij hebben eenen goeden kerstnacht gehad... Neen, neen, hij is niet dood! Wees niet ongerust!'

Gedurende een oogenblik heerschte er eene groote verwarring, maar weldra werd de berrie zachtjes voor het haardvuur nedergezet, en toen ze de dekens wegnamen, zag Ray zijn vader bleek en roerloos nederliggen, maar de kleurlooze lippen bewogen zich, en fluisterden zacht: Wees niet bang mijn kind!'

Thans vloeiden Ray's tranen, en hij omhelsde zijnen vader zooals hij hem nooit tevoren had durven omhelzen.

Toen de predikant Tamsleigh verlaten had om naar huis terug te keeren, had hij zonder tegenspoed een groot gedeelte van den weg afgelegd, niettegenstande de sneeuw hem aanhoudend in het gelaat sloeg, en hem geheel verblindde. Met het vallen van den avond was hij echter het spoor bijster geworded. Na lang dwalen en zoeken, gevoelde hij zich zoo vermoeid dat de moed hem dreigde te ontzinken. Al struikelend en hijgend tegen den vreeselijken wind, was hij eene rotsholte genaderd, die door groote boomen werd beschut. In zijnen mantel gewikkeld had hij zich in deze holle nedergezet, hopend dat het het wel spoedig dag zou worden. Het was of de wind steeds heviger en heviger begon op te steken; hij zweepte de nedergevallen sneeuw weer omhoog, en rukte groote takken van de boomen, om ze eenige voet verder weer neer te slingeren. Daar trof eensklaps een vreeselijk kraken het oor van den predikant, en met een doffen slag stortte een der eiken voor zijne schuilplaats neder. Geheel ingesloten, gevangen was hij thans! En daar was het, dat hij half bevroren dertig uren had doorgebracht, terwijl zijne gemeenteleden hem overal zochten, en zijn zoontje God smeekte toch niet langer boos.

te willen zijn. Met de grootste moeite had hij tegen den slaap gekampt, wel wetende dat de slaap hier de dood zou zijn, Maar ten laatste had hij niet meer aan zijne redding geloofd ingesloten als hij was door een onoverkomelijke hinderpaal, buiten het gehoor of het gezicht van iemand der zijnen. Toen had hij den dood voelen naderen, en vele dingen hadden hem diep berouwd. Met droefheid en ontroering had hij aan zijne kleine kinderen gedacht, en hoe hij ze gestraft had, omdat ze medelijden hadden met de vogelen des hemels. En toen had hij zijn redders hooren naderen, en de hond - zijn hond, die hij zoo dikwijls aan de ketting had gelegd en geslagen - had hun den weg gewezen. En als ze eindelijk met vereende krachten uit zijn gevangenschap verlost hadden, was de predikant even zwak als zijn zoontje, en viel in flauwte.

En nu, nu hij bij den warmen haard lag uitgestrekt, en de heldere vlammen het blonde haar van zijn kind verlichtten, drukte hij Ray aan zijn hart, en sprak:

- 'Mijn jongen, ik ben hard jegens u geweest; vergeef mij! Mijn leven is gespaard gebleven: nu zal ik trachten geheel mijn leven lang een zegen voor u en uwe broeders en zusters te zijn.'

- 'En de vogels?' vroeg Ray,

Zijn vader glimlachte.

- 'Gij moogt ieder jaar een korenschoof voor hen ophangen, zooals men dat volgens uw boekje in Zweden doet. Ik weet nu wat het zegt, in de sneeuw te sterven.'

Ray legde zijn hoofdje tegen zijns vaders borst: hij was gelukkig.

En toen het ochtend geworden was, een ochtend zonder wolken of sneeuw, kreeg hij zijnen schoof, en mocht dien boven de deur vastmaken; en eene menigte vogels kwamen nederstrijken op dien buit, sjilpend en vroolijk, de vrijpostige roodborstjes in de eerste plaats.

- 'God heeft mij verhoord, toen ik hem vroeg niet meer boos te zijn', zeide Ray.

- 'En ik heb het óók gevraagd', antwoordde Rob.

Hand aan hand stonden zij in den tuin, en zagen naar den wolkeloos blauwen hemel op, die zich zoo rein en onmetelijk boven hunne jonge hoofden welfde.

Poëzie.

I.
Extempore
Op den eersten trein tusschen Maastricht en Hasselt
29 *October* 1877.

Nieuwe toekomst stoom ik tegen!
Bloemen zie ik allerwegen,
  Doch ook menig distel staan.
Toch! wat nood? heel mijn verleden
  Is het mij steeds wèl gegaan.

Zieleweemoed, lichaamszwakten,
Die mijn lust en ijver knakten,
  Waren menigmaal mijn deel.
Maar aan 't kwade ontlook het goede,
Alsof mij een vriend behoedde
  Voor de martling van ‘te veel.’

Wat mij dus de toekomst bare,
Wat het duister niet verklare,
  Juichen doe ik niettemin.
‘Voorwaarts! Voorwaarts!’ blijft mijn leuze
't Zij dan met of zonder keuze
  Toch met immer blijden zin.

't Bloempje zal in vroolijk plukken,
Dist'len trachten uit te rukken,
  Met vertrouwen op de Macht,
Die zoo bloem als distel plantte
En Die ik tot heden dankte
  Zelfs voor bangen onspoedsnacht.

Ook de distel draagt nog bloemen
Overwaardig ze te roemen
  Om haar fijn van vorm en tint.
Ook een onspoed werpt zijn vruchten.
Waarom zou ik iets dan duchten
  En niet stil zijn als het kind?

't Kind dat vader vrij laat zorgen
En niet denkend aan een morgen
  Van het het heden slechts geniet,

Spelend in der zonne stralen,
Die zijn ziel nog niet verhalen,
Hoeveel zij jammer zij vaak ziet.

Nieuwe toekomst stoom ik tegen!
Bloemen zie ik allerwegen,
Doch ook menig distel aan.
Maar wat nood! heel mijn verleden
Van mijn wieg tot aan mijn heden
Is mij steeds wèl gegaan!

WALRAM VAN LIMBURG.

(*Mej. Betsy Perk.*)

II.
Licht en donker.

Als het zonlicht lieflijk bloost,
En 't ontluikend bloempje koost;
Als 't gevederd koor ontwaakt
En zijn ochtendhymne slaakt,
Is het licht
Waar 't oog zich richt;
En de ziel juicht, blij te moê,
Dankbaar dan 't zijn welkom toe.

Als de Nacht op 't aardrijk zinkt,
En er maan noch starlicht blinkt;
Als de broeder van den Dood
Alles nu tot zwijgen noodt,
Is het zwart
Voor 't arme hart,
Dat in droeve mijmring zucht,
Nu het leven schijnt ontvlucht.

Licht en donker - donker, licht,
Wàar de blik op aard' zich richt';
Licht bij 's levens morgenschijn,
Donker bij zijn grafgordijn;
Maar 't gemoed
De hope voedt:
Wat er wissele of verkeer':
't Licht rijst uit het donker weêr.

J.C. ALTORFFER.

Middelburg.

III.
Immer zingen.

Hoe dikwerf stem ik nog een lied
Om 't lijden te vergeten;
Hoe menigmaal nog schrijf ik niet
Aan 't ziekbed neêrgezeten!

En toch was ieder lied geen klacht;
Ik zong van liefde en leven,
En 'tgeen overwoog bij nacht
Werd dan bij dag geschreven.

Want week een oogenblik de pijn,
De Muze kwam... we zongen...
En mocht mijn toekomst duister zijn
'k Werd weer van moed doordrongen.
.....

Och! als ik weer genezen mag,
Dan is al 't leed vergeten,
Dan zing ik van den schoonsten dag,
Dien ik ooit heb gesleten.

Dan stem ik, ja, een krachtig lied
Vol liefde en lust en leven,
Ik zing - van 't droef verleden niet;
Maar 't hoopvol verder streven!...

FRANS DE MEYERE.[1]

IV.
Moederdroom.
Aan mijne Vrouw Celestina.

Daar zit eene jonge vrouw te droomen,
En in haar droom zoo streelend zacht,
Ziet zij een engel tot zich komen,
Een kindje, dat haar tegenlacht...

(1) Uit de nagelaten papieren des betreurden dichters.

Haar eerste kind! Oh, wie kan weten,
Wat dan haar moederhart geniet,
Als zij, in zalig zelfvergeten,
In droom heur eersten lievling ziet!

In die beschouwing als verslonden,
Houdt zij het reeds aan 't hart geprangd;
Thans heeft zij 't hemelheil gevonden
Dat zij zoo vurig heeft verlangd..
ô Wonderzoete moederdroomen,
Eerlang zult gij bewaarheid zijn,
En zal die duurbare engel komen
In volle wezen, niet in schijn...

***

Na stonden blijder geestvervoering
Vervliegt de droom. En met een traan
Van heil in 't oog, van zoete ontroering
Ziet zij verrukt haar echtvriend aan.
En hij, al even diep bewogen,
Hij kust zijn gade, liefdrijk teer,
En als ééne enkle ziel ontvlogen,
Stijgt beider dankbeê tot den Heer.

P.P. DENYS.

Komen, 1880.

V.
Zeegezicht.

De labberwindjes waren
blij fladderend door het ruim,
en doen het sneeuwwit schuim
langs d'oever lillend varen,
terwijl met gloend gelaat,
dat nevelen aan de kim doet dagen,
de Zonne, daar ze zeewaarts gaat,
naar 't slapensure schijnt te vragen.

Haar dichte stralenmaan,
die neergolft uit het hooge,
doet duizend regenbogen
in ieder golfje ontstaan,

die tuimelen, zich verdringen,...
versmelten met het lucht-azuur...
en weer herleven... zwellen... springen
in tintelende sprankels vuur.

Ginds rekken zich de duinen
vervelend langs het strand,
en prachtig gulden kant
bezoomt haar doornenkruinen.
En daar, waar de Oceaan,
de hemel, en het strand verdwijnen
in heeten westergloed, vergaan
als verre damp, haar breede lijnen.

En de ongeruste baar
laat angstig stenen hooren,
in schommelende voren
ter kust gedragen, waar
het met des menschdoms klachten,
die 's aardrijks winden als gejank,
als droef gejank, ter zeeë brachten,
Verwart in éénen enklen klank!

Een klank die in dit kalme
en majestatisch oord
dra ongemerkt versmoort,
een van die stille galmen,
die, als een zwakke kreet,
geen langer echo na kan laten
dan 't ruischen van een zijden kleed
langs 't grijs arduin van onze straten.

JOS. HAMERS.

Evere 1880.

Hulde aan Jenny Lind in de Maatschappij ‘De Toekomst’ te 's Gravenhage. (5 December 1880.)

Met belangstelling lezen wij in het *Haagsche Dagblad* het volgende kernig verslag over de feesten ter eere van JENNY LIND, ingericht door de zangmaatschappij *De Toekomst*, ter herdenking van haar 25 jarig bestaan:

‘Overmaat van bescheidenheid is de oorzaak dat we JENNY LIND, de stichteres van de “Toekomst”, niet inions midden zagen; trouwens deze bescheidenheid schetst hare geheele persoonlijkheid; niet eigen eer, maar woekeren met haar gaven om wèl te doen, was haar doelwit. Overmaat van bescheidenheid: immers als ze beweert bij het tegenwoordige geslacht niet bekend te zijn, maakt ze zich onwillekeurig aan een onjuistheid schuldig. Wie, ook van het jongere geslacht, kent JENNY LIND niet, zij het bij renommée? Hoe menigmaal hebben wij ouderen hooren verhalen van haar triomfen; zelfs de bijzonderheid hoe een kwâjongensachtige kwelling, hare aangedaan, den grondslag legde tot haar kunstenaarsloopbaan is den meesten bekend.

En is het wonder als we iemand als Andersen aldus hooren spreken:

Niets anders kan den indruk van JENNY LIND's grootheid op het tooneel uitwisschen dan haar eigen persoonlijkheid in huis. Een goed verstand en een kinderlijke zin oefenen hier hun verwonderlijke magt uit. Zij is gelukkig, der wereld, om zoo te zeggen, niet meer toe te behooren; een vreedzaam en afgelegen tehuis is het toppunt harer wenschen. En nogtans bemint zij de kunst van ganscher harte en beseft haar roeping in deze. Een edel, vroom gemoed, als het hare, wordt door loftuitingen niet bedorven. Eens slechts hoorde ik haar hare vreugde over haar talent en haar gevoel van eigenwaarde

uiten; dat was te Kopenhagen. Bijna iederen avond trad zij in opera's of concerten op; op elk uur van den dag was zij bezet. Daar hoorde zij van een genootschap spreken, welks doel is, ongelukkige kinderen, die door hunne ouders mishandeld of tot bedelen en stelen gedwongen werden, te helpen en in betere omstandigheden te brengen. Jaarlijks geven de deelnemers een kleine som tot ondersteuning der kinderen; de middelen waren evenwel nog gering. "Maar ben ik dan nog niet één enkelen avond vrij?" zeide zij. "Vergun mij eene voorstelling ten voordeele dezer kinderen te geven, maar dan zullen wij dubbele prijzen nemen." Het geschiedde en de opbrengst was aanzienlijk. Toen zij zulks vernam, en dat daardoor een aantal arme kinderen voor vele jaren konden geholpen worden, toen blonk haar gelaat van vreugde, en tranen stonden haar in de oogen; toen riep zij uit: "Het is toch heerlijk, dat ik zóó zingen kan!" Ik heb haar lief met het hart eens broeders; ik acht mij gelukkig, dat ik zulk een ziel heb leeren kennen en verstaan. God schenke haar den vrede en het stille geluk, dat zij verlangt! Door JENNY LIND heb ik het eerst de heiligheid der kunst leeren kennen; van haar heb ik geleerd dat men zichzelven in den dienst van het hoogere moet vergeten. Geen boeken, geen menschen hebben beter en veredelender op mij als dichter gewerkt dan JENNY LIND, en daarom heb ik hier zoo lang en met zooveel vuur over haar gesproken'.

'Welk een geestdrift er heerschte als ze optrad, moge één enkel staaltje, uit vele gekozen, staven. Te Berlijn woonde zekere B...., een zanger van nature, begaafd met echt dichterlijk gevoel, doch.... arm en in de maatschappij het eerzame vak van kleêrmaker uitoefenende. Na de opvoering van *Norma*, waarin Jenny Lind de titelrol vervulde, zei hij lagchend: "Ik heb ze al gehoord; het is waar, ik had geen geld om een toegangkaartje te koopen, maar ik ging naar den directeur, en vroeg of ik niet op zekeren avond figurant in de *Norma* kon zijn; men nam mij aan, ik werd als een Romeinsch krijgsman gekleed, kreeg een groot zwaard op zijde en kwam zoo op het tooneel, waar ik haar beter hoorde

dan ieder ander, want ik stond dicht bij haar. O! dat was zingen, dat was spelen. Ik kon het niet laten, ik moest schreijen: maar hierover werd men boos, en de directeur verbood en stond mij niet weèr toe op te treden; want op het tooneel mag men niet weenen."

De stichting "Toekomst" tart den tand destijds en bloeit tot het verschaffen van kunstgenot, en daardoor wederom tot het lenigen van veel leeds en het droogen van menigen bitteren traan, - geheel in den geest van Jenny Lind's weldadig gemoed. 't Was een gelukkige greep, een werk van Mendelssohn op dit feestconcert te doen uitvoeren. Hij toch getuigt van haar: "In eeuwen staat er geen mensch op, die haar zal evenaren". Eene zekere piëteit ligt er in, dat ditmaal het instrumentale, behalve in de vlekkeloos gespeelde inleiding van 't *Lobgesang* - een opus op zich zelf -, niet op den voorgrond trad, maar gedurende de geheele uitvoering hand aan hand ging met het vocale. En een welgeslaagde hulde aan het streven van Jenny Lind, die zooveel van kinderen hield, was, het Kinder-oratorium van Benoit en de Geyter in het programma op te nemen. Onze Nicolaï toont ook hier dat hij een dichter is, wien het heilig vuur doortintelt. Hij, wiens stokvoering zòó is, dat zelfs zijn stok spreekt; hij die, evenals Verhulst, zijn auditorium, maar vooral de uitvoerenden electriseert (allen die onder hem werkten, mogen 't getuigen), hij was in alle opzichten de aangewezen persoon om in een eigene compositie eene degelijke hulde aan de stichteresse op te dragen.

Van deze algemeene beschouwingen overgaande tot de uitvoering, kunnen we niet beter doen dan het programma volgen; immers, zooals wij reeds aanwezen, dat programma op zich zelf verraadt de kunstenaarshand.

Eerste deel: "*De wereld in!*!" drie solo's en "*De Zweedsche nachtegaal!*"

"*De wereld in!*" behoeft thans niet besproken te worden, aangezien het de tweede maal is dat in de residentie dit werk ten gehoore werd gebracht. 't Is onnoodig te zeggen dat het met warmte werd toegejuicht; de vervoering steeg ten top,

- noch Benoît, noch de Geyter wilden, alweêr uit al te groote bescheidenheid, op 't orchest verschijnen - toen eerstgenoemde in zijn loge door een kleine, die hij tot dank opnam en kuste, een lauwerkrans werd aangeboden namens de vertolkertjes, welke krans tot opschrift draagt: "*De kleine Haagsche zangers aan den grooten toondichter Peter Benoit.*" De kleinen op het orchest zwaaiden met hun zakdoeken en een daverend applaus weêrklonk.

Daarna had dr. Gunz zijn aria te zingen, - conscientieus zanger als hij is, beefde het blad een weinig in zijne hand. Had hij geweten hoe hij in Nederland sinds lang vast in zijn schoenen staat, hij zou dien schroom, echte artisten eigen, bij ons niet meer kennen. 't Spreekt van zelf dat zijn zang niet in 't minst er onder leed en hij, wat de kunst aangaat, zich geheel meester was.

Adolphine Biemans zong het *Avondlied* van Hol met haar eigenaardig Vlaamsch accent recht innig. Haar sympathiek geluid veroverde aller harten, ook bij het zoo lijnrecht daartegenover staande *Meilied* van Gustaaf Huberti; zong ze 't eerste lied ernstig en met gevoel, toch bracht ze het tweede in al zijn schalksheid evenzeer tot zijn recht.

Toen Botgorschek de zangeres opleidde, moet hij - wij zijn er zeker van - zich den tijd hebben herinnerd toen hij Jenny Lind bij 't Nederlandsch publiek introduceerde. Ook al had hij niets anders gedaan, dan nog zou men op dezen gedenkdag van den volijverigen kunstenaar moeten getuigen: il a bien mérité de notre monde musical.

En nu Nicolaï's "*Zweedsche Nachtegaal*" Ware 't niet te veel aanmatiging van onzen kant, wij zouden durven beweren: de dichter en de beide genoemde componisten zijn drielingen. Julius de Geyter heeft kunnen zien dat hij hier niet, zooals indertijd ten onrechte in België, verwaarloosd wordt, maar dat zijn gespierde verzen den gewenschten indruk maken; wij herînneren slechts aan de woorden;

Als alleen een ravenbende,
Krassend van ellende,
Getuigenis geeft,
Dat iets nog leeft....
en
Want diamanten vielen,
Gepereld uit haar mond,
Waar anderen meê pronkten,
Zij strooide 't in de zaal....

En hoe de componist dat gedicht in tonen heeft weér gegeven, neen! geschilderd, daaromtrent zij het ons vergund eenigzins in détails te treden.

't Begin, zwaar - 't Fransche *lourd* drukt de gedachte beter uit - schildert den winter; 't is geschreven, de uitdrukking zij vergund, in slapende beweging. De ijsbergen breken los, men hoort de nachtegaal, nadat de natuur uit haar winterslaap is ontwaakt; dan 't Wodan-motief, later weêr terugkeerend, in echt Noorsche, zwaarmoedige accoorden. Het "En Rana rijzend uit hare zee" herinnert, vooral in 't koper, aan Weber; waarbij men echter niet denke aan overnemen, maar alleen aan 't rechte cachet. Dan 't lieve, door de kinderen gezongen:

"Daar zaten eens bepereld"

en daarna weêr 't koor met krachtige beweging en 't zoo juist - 't kan haast onmogelijk juister - in toonen uitgedrukt:

"En zij, met een snik, en de handen voor de oogen,"

benevens 't daarop volgend zoo kalm motief der kinderen, eenvoudig, lief en waar: "voor weezen dit alles." Het märchenhafte "men zegt: zij is in Zweden het Wodanbosch weêr ingetreden," en het "o meisje lief, o meisje klein, uw zang was als uw hartje rein," ook in de bewerking aan 't slot.... men moet het gehoord hebben om de enthousiaste hulde op 't papier te kunnen begrijpen. Nicolaï ontving, onder fanfares, welverdiende lauweren en een zilveren krans op dit zilveren feest. Braaf! braaf! Met eenige hartelijke

woorden van den heer J. Hemmes werd die krans namens het orchest aangeboden. Ook de dames-zangeressen van het koor huldigden den directeur met een fraaijen krans, waar op stond: Hulde 1 Dec. 1880'; deze met breede satijnen linten, door den heer Knuijver vervaardigde krans, werd aangeboden door mevr. IJkema.

'Na de pauze 't nooit volprezen *Lobgesang* vun Mendelssohn Bartholdy. Alle nummers waren even goed; moesten wij er één in den overtreffenden trap loven, 't ware het '*Drum singe ich mit meinem Liede.*' Ook de tweede sopraan werkte, met niet al te sterke, doch liefelijke en goed ontwikkelde, zuivere stem tot het welslagen van 't geheel mede. Dr. Gunz - niet *een*, maar *de* Duitsche tenor, - bewees ten overvloede dat het niet absoluut noodzakelijk is dat een Duitsch tenor steeds in den vierkantswortel zingt. O, dat Gunz en Hill bij alle vocaal-concerten in Nederland steeds de dragers der muzikale gedachten waren!

'Voor 't orchest slechts één woord: uitmuntend. En de koren.... nu, waar de Cecilianen en zoovele geachte dilettanten medewerkten, behoeven wij onze goedkeuring niet eens uit te spreken. Een woord van dank zij den onderwijzers gewijd voor hun zorg aan de kinderkoren besteed.

'De achtergrond van het orchest was versierd met de beeldtenis van Jenny Lind in een krans van groene, witte en roode rozen, geschilderd door den heer J.H. van Hove.

'Ter eere van het feest zeker, werden we ditmaal niet op half licht gezet.

'Eenige kunstvrienden hadden het initiatief genomen om de heeren de Geyter en Benoît met het Bestuur der *Toekomst* na afloop van het feestconcert nog een wijle gezellig zamen te brengen. De president der Maatschappij, die met nog één lid van het Bestuur tegenwoordig was, maakte van deze gunstige gelegenheid gebruik om den heer Julius de Geyter het eerelidmaatschap aan te bieden als een bewijs der erkentelijkheid van alle leden voor de belangelooze en voortreffelijke wijze, waarop hij zijn groote dichtgaven had gewijd aan de verheerlijking van de stichteresse der Maatschappij. Het diploma is

weder een meesterstuk van calligraphie, der *Toekomst* vereerd door den heer D.W. Roobol, die haar op de zelfde wijze sinds 25 jaren vaak aan zich verplichtte.

Hartelijke toespraken wisselden elkander af en gaven blijk, zoowel van de wederzijdsche waardeering der aanzittende kunstenaars onderling, als van het aangenaam gevoel dat ieder bezielde over den goeden (ook voor de kas voordeeligen) afloop van het feestconcert. Dat een woord van warmen dank aan de heeren onderwijzers, die zich zooveel moeite hadden gegeven voor het instudeeren van de kinderkoren, ook dààr niet ontbrak, behoeft nauwelijks verzekerd te werden.

Boekbeoordeeling.

I.
De Werkstaking. Geprimeerd drama in vier bedrijven, door Ed. de Geest. Lokeren, drukkerij van de wed. De-Smet-Theman. 1880.

'Dat hij die voor 't tooneel schrijven wil eerst en vooral goeddeplanken kennen moet' - anders gezegd 'dat een tooneel*dichter* ook zoo mogelijk op het gebied van den tooneel*speler* moet t'huis wezen' - is voorzeker een onloochenbare stelregel. En dat dit bij onze Vlaamsche tooneelschrijvers, van vroegeren en lateren datum, in den regel wel niet genoeg het gevalwas, blijkt uit het betrekkelijk klein getal *goede* stukken onder de reeds zóó talrijke produkten onzer oorspronkelijke tooneelletterkunde.

Zeker, als opvatting van onderwerp en zedelijke strekking, verdienen onze Vlaamsche stukken allen lof; doch het valt niet te ontkennen dat wij, als technieke wetenschap, als dramatische vorm, als wezentlijk praktische tooneelkennis, bij anderen, vooral bij de Franschen nog zeer ten achter staan. - En dat is heel natuurlijk. Wat òns ontbreekt, dat is die zoo

doelmatige samenwerking van *auteur* en *acteur*, die in Frankrijk zulke heerlijke uitslagen oplevert. Dààr wordt een tooneelstuk, vòòr het ter opvoering en voor den druk ‘gereed’ wordt geacht, eerst op de planken grondig door den schrijver en de tooneelisten onderzocht: is eene scène wat te lang, zij wordt bekoort, sleept of hapert er iets aan den gang van 't stuk men brengt er meer leven en beweging in, en zôò wordt het stuk gewijzigd, tot het eindelijk, zooals de Duitschen 't noemen, ‘echt bühnenfähig’ heeten mag.

Hoelang zulk een stelsel bij ons nog tot de ‘vrome wenschen’ zal behooren, is een vraagpunt waarop alleen de toekomst het antwoord geven kan.

Intusschen zien wij met belangstelling elke nieuwe poging onzer Vlaamsche schrijvers, op 't gebied der eigen nationale tooneeldichtkunst.

Onder de laatstverschenen Vlaamsche tooneelwerken hebben we niet zonder genoegen het volksdrama ‘*De Werkstaking*’ gelezen, een stuk dat ondanks enkele zwakheden, van vorm en inhoud, toch volkomen de eervolle aanmoediging verdient van tot de staatspremiën te zijn toegelaten.

't Is het werk van een nog weinig bekenden, maar stellig niet onbegaafden schrijver, den heer Edm. de Geest, van Lokeren. Jammer genoeg dat zijn verblijf in eene zoo kleine provinciestad den heer De Geest misschien te veel van de theaterwereld verwijderd houdt; er ligt in hem stof tot een knap tooneeldichter. Thans stoot hij, met zijn onbetwistbaren aanleg, toch nog op dien struikelsteen van velen: *de dramatische vorm.* Maar hij bezit gevoel en verbeelding, en dat zegt veel, ook op tooneelgebied.

De stof voor dit drama is gelukkig gekozen, en de bewerking belooft veel, al is de intrigue niet bijzonder rijk aan vinding. De tendenz van den schrijver: het bestrijden der werkstakingen, treedt echter wel wat te veel op den voorgrond zij belemmert eenigszins den gang van het stuk.

Wij zullen hier geene ontleding van dit drama geven. Zeggen wij alleen dat reeds het eerste bedrijf zich met bijzonder genoegen lezen laat. Wij maken er kennis met een mijnwer-

kers-huisgezin: Moeder Claessens, hare dochter Louise en haren aangenomen zoon Jef. Deze, een braaf en rechtschapen werkman, is de held van het stuk. - Het tweede bedrijf brengt ons in de herberg van Baas Tronez, een niet onaardige type van slaaplustigen buffetbaas. Na eene vrij uitvoerige discussie over de werkstakingen, wonen wij 't begin eener socialistenmeeting bij. Dit tooneel is niet onaardig uitgedacht; doch 't is de vraag hoe dat op 't tooneel zou werken. Zou bij het slot niet het komisch effekt te veel den boventoon nemen? - In het derde bedrijf verbeeldt het tooneel eene koolmijn, eene mijn in volle werkîng; stellig een als decoratieve voorstelling hoogst belangwekkend tafereel. Daarin komt het hoofdeffekt van 't stuk: de ontploffing door het grauwvuur. Van een streng dramatisch standpunt beschouwd, vallen dergelijke ‘coups de théatre’ wellicht moeielijk te verdedigen; doch hier is dit ramptooneel vrij goed gemotiveerd, te meer daar het vervolg van het drama erop hoofdzakelijk berust. Goed vertoond, kan dat bedrijf veel indruk te weeg brengen. - Jammer dat dit alleen op groote, goed gemachineerde tooneelen het geval zal kunnen zijn, zoodat dat dit tafereel de opvoering door societeiten in kleinere plaatsen wel wat bemoeielijkt. - Het vierde bedrijf speelt, evenals het eerste, ten huize van moeder Claessens. De ontknooping wordt zeer geleidelijk en natuurlijk aangebracht, alhoewel die herhaalde historie van Jef's onwettige geboorte ons daarin niet te best beviel. Al dat vertellen van episodische gebeurtenissen hindert de handeling. Een drama moet vooral ‘plastisch’ zijn: het volk gaat naar den schouwburg om wat te *zien gebeuren*, niet om te *hooren vertellen.* Bovendien is het der moraal van 't stuk zeker niet bevorderlijk, dat die Lemonnier, (de verleider van Jef's moeder en eigentlijk toch de oorzaak van haren dood) er zoo goedkoop van afkomt; want moeilijk is zijne verontschuldiging aan te nemen, dat hij van 't door hem onteerde meisje of haar kind, zelfs met de vlijtigste nasporingen (?), niets meer zoo hebben kunnen vernemen. - In elk geval schijnt ons die vergezochte betrekking van Jef den mijnwerker tot den eigenaar der mijn, den rijken Lemonnier, in het drama volstrekt niet onontbeerlijk. Het is niet noodig

dat Jef, die zijnen meester het leven heeft gered, juist als diens eigen zoon worde herkend, opdat Lemonnier zijnen redder goed en mild beloonen, hem met zijn huisgezin gelukkig maken zou. Anders zouden Jef en Louise wel *niet* de koolmijn tot bruidschat krijgen; doch die gevaarlijke mijn is vast niet onmisbaar tot hun geluk.

Wat ons mede eenigszins onwaarschijnlijk voorkomt, is, dat die heeren inrichters der socialistische meeting zichzelven zouden betitelen: ‘afgevaardigden van den *Cosmopolitischen Gelukzoekersbond*’.... (Oef! 't is een heele mondvol voor den tooneelist, die dàt in zijn rol krijgt!) - Zich zelven ‘gelukzoekers’ noemen is zeker geen behendig propagandemiddel. Dit is dus eene kleine onachtzaamheid van den schrijver, die het geraadzaam heeft geoordeeld de gekende *Internationale* hier niet met eigen naam te noemen. Dit punt is overigens gemakkelijk door een ander speudoniem te wijzigen.

De heer De Geest schrijft eene zuivere taal en tracht zich zooveel mogelijk een echt Nederlandschen stijl eigen te maken. Uitmuntend! Doch hij verlieze daarbij niet uit het oog de natuurlijkheid, de eigenaardige kleur der volksspraak. Vooral in tooneelstijl is het goed, dat men zich niet zoozeer aan de boekentaal, maar liefst aan de taal van 't werkelijke volksleven inspireert. Dit doet de heer De Geest nog niet genoeg; de schrijver spreekt nog te veel zelf door den mond zijner personnages, zonder zich af te vragen: of die taal wel met hunnen stand en hunne opvoeding overeenstemt. Zoo redeneert Jef de mijnwerker, sprekend over Communism en Socialism, wel eens al te ‘mooi’ voor een' werkman. Dat klinkt veel eerder als de taal van een' advokaat.

In weerwil dezer enkele schaduwzijden, die overigens niet van aard zijn om het succès van het drama in gevaar te brengen, is er, zooals reeds gezegd is, onbetwistbaar veel goeds in deze eerste dramatische proeve. - 't Is die van een' schrijver, die vooruit wil, en kan, en die derhalve belangstelling verdient.

Ook eindigen wij met den wensch dat *De Werkstaking* nog dezen winter voor het voetlicht moge komen, en dit wel met al de vereischte zorg van spel en tooneelschikking.

A.J. COSYN.

Albrecht Rodenbach.

Zoo ooit onze vlaamsche letteren bij 't afsterven van een jongen dichter een *onberekenbaar* verlies ondergingen, en dit verlies waarlijk, de gansche taal- en kunstwereld door, den diepsten indruk van rouw teweeg bracht, dan was het wel bij het zoo jeugdig verscheiden van ALBRECHT RODENBACH.

Onvergankelijk zijn dan ook de herinneringen die zich aan dien zoo zeer van hart als van geest begaafden jongeling vasthechten; onuitwischbaar het lieflijke beeld dat van hem in ons geheugen voortleeft. Nog zien wij hem daar voor ons, in volle kracht en levenslust, zooals hij hier in Antwerpen, tijdens zijn triomf met '*Gudrun*' een paar dagen met ons in familie doorbracht, nog zien wij dien door natuur zoo mild bedeelden jongen man, wiens schoon en edel gelaat zoo volkomen de spiegel was eener schoone en edele ziel. ô Neen, wie niet, gelijk wij, het onschatbaar genoegen had met Albrecht bevriend te zijn, hem door vertrouwelijken omgang te leeren kennen, die kan zich geen denkbeeld maken van den onweerstaanbaren invloed, dien hij op al wie hem omringde wist uit te oefenen. Trouwens, Albrecht's karakter was op de hoogte van zijn dichterlijken geest; hij was - zooals reeds in onze 'Necrologie' werd gezegd - 'een even zoo beminnelijk jongmensch als diepgevoelend rijkbegaafd dichter.'

Niet zonder diepe ontroering dus hebben wij het te Brugge verschenen bundeltje doorbladerd, dat onlangs aan Rodenbach's duurbare nagedachtenis werd gewijd[1].

Behalve het door Van Loo gesteendrukt portret van den betreurden vriend, een naar ons inzien wèlgelijkend beeld - hoe de schrandere student-dichter ons met zijne zielvol stralende oogen aankijkt! - bevat deze brochuur de talrijke redevoeringen, die op zijn graf door vlaamsche vrienden en geloofsgenooten werden uitgesproken, alsook de bijzonderste artikelen der periodieke pers bij het bericht van Rodenbach's dood.

(1) Brugge. Bureel van *De Vlaamsche Vlagge.*

Nu wij dààrin enkele bijzonderheden over Rodenbach's helaas zoo korten, maar zoo wèlvervulden levensloop aantreffen, beschouwen wij het als een heilige, kuustbroederlijke plicht, dien vriend en medewerker in ons tijdschrift een afzonderlijk biographisch artikel te wijden.

ALBRECHT RODENBACH werd den 27 October 1856 te Rousselare geboren, uit eene zeer geachte familie (Rodenbach-Dela Houttre).

Hoeft het gezegd, dat reeds van op de eerste schoolbanken de kleine Albrecht zich door zijn weetgierigen en schranderen geest deed opmerken? Van dàn af bemerkten zijne leermeesters in hem de kiemen van dien wonderlijken aanleg, die reeds van in zijne eerste studiejaren - aan 't klein Seminarie van Rousselare - zoo schitterend uitblonk.

'Zijn kindergeest,' zóo getuigt een zijner toenmalige leeraars, prof. Hugo Verriest, 'zijn kindergeest straalde in de oogen zijner meesters zóodanig, dat zij onder malkaar van hem spraken met bowondering, zijne dagelijksche werken lazen en bewaarden, en zeiden peizend op later: wat zal en moet er van dat kind geworden?

'Hij was een kind en studeerde gelijk een man: oplettend, overwegend en doorgrondend, en 't geen hem later mocht eene hulpe worden en een licht.'

Geen wonder dus dat hij, na in al zijne collegiale klassen elk jaar de eerste onderscheidingen te hebben behaald, eindelijk met de gouden eermedalie werd bekroond en door gansch zijne geboortestad op feestelijke wijze gevierd.

De eerste gronden zijner opleiding waren aldus gelegd; thans ging hij zijne studiën aan de Hoogeschool te Leuven voortzetten. Hij koos daartoe de faculteit der Rechtsgeleerdheid. Ook daar deed hij zich als een voortreffelijk student kennen, en hoe hoog hij bij zijne studiemakkers aangeschreven stond, zegt ons de heer Aloys Bruwier, een medeleerling van dezelfde klas als Albrecht: 'Ter Hoogeschool wierd hij (Rodenbach) ook van zijne medestudenten aanzien en gewaardeerd. Om zijne edelmoedigheid, zijne oprechtheid en ware vriendschap won hij aller achting en genegenheid.'

Albrecht was dus in elk opzicht ‘een knap student.’ Edoch de studie der leervakken voor zijne examens - welke hij telkens eervol aflegde - sloot bij hem geenszins de geliefkoosde studie van kunsten en letteren, zelfs niet die van vreemde talen uit. De poëzie, waarin hij sinds lang reeds van tijd tot tijd eens zijne krachten beproefde, werd zijne lievelingsverpozing.

Eene kwestie, die hem bij dat alles echter gansch bijzonder aan 't hart lag, en waaraan wij voor een groot deel de ontwikkeling zijner dichterlijke kracht te danken hebben, is de Vlaamsche Taalbeweging. Reeds van in Rousselare had de liefde tot onze ook in 't onderwijs miskende moedertaal hem de vurigste belangstelling in dien taalstrijd ingeboezemd. De jonge Rodenbach was, ja, zooals de franskiljons het noemen ‘un flamingant à tous crins’; maar hij behoorde tot die uitgelezen vlaamschgezinden, die niet alleen het flamingantisme weten te doen eerbiedigen, maar door hun overtuigend en begeesterend woord der goede zaak soms nieuwe rekruten bijbrengen.

Groot schijnt de invloed te wezen dien Rodenbach aldus in zijne omgeving heeft te weeg gebracht. Grooter nog de ijver, waarmede hij de pen vatte, om in studententijdschriften als *De Vlaamsche Vlagge* en *het Pennoen* ‘den vlaamschen geest bij de studeerende jeugd te helpen wakker schudden en verlevendigen.’

Wat de naam van onzen Leuvenschen student het eerst met klank in de letterwereld bracht, dat is vooreerst de eervolle onderscheiding, die in 1878 aan zijn heldendrama *Gudrun* in den stadswedstrijd te Antwerpen ten deele viel; verder de uitgave van zijnen te Rousselare verschenen bundel *Eerste gedichten.*

Zijn bijval met *Gudrun* was voor den jongen dichter een eerste en beslissende zegepraal. Ondanks enkele gebreken van technisch-dramatischen aard, die het den rechters onmogelijk maakten daaraan een der drie uitgeloofde prijzen toe te kennen, onderscheidde zich dit stuk boven alle andere zóózeer door dichterlijke waarde, dat de Jury, op voorstel van den

voorzitter, dichter Jan Van Beers, het eenparig besluit nam daaraan, buitem prijskamp, eene bijzondere gouden eermedalie toe te kennen. Ziehier overigens hoe de heer Arthur Cornette zich, in zijn merkwaardig verslag van dien wedstrijd, over Rodenbach's drama uitdrukt:

> ‘Dit stuk staat in vele opzichten verre boven hetgeen onze tooneelletterkunde gewoonlijk oplevert. Daar zijn gedeelten in van hooge dramatische en dichterlijke waarde, doch daarnevens ook zwakkere plaatsen... *Gudrun* bevat te weinig handeling, te veel herhalingen en redeneringen om als wezenlijk tooneelgewrocht te gelden, terwijl de versbouw op vele plaatsen gebrekkig is... Met al die feilen blijft het niettemin, grootsch van opvatting, echt nationaal, frisch en verheven, en van degelijke studie en gewetensvollen kunstarbeid getuigend.’

Nog in hetzelfde jaar werd in den *Broederbond* te Brugge Albrecht's gedicht *Breidel en De Coninck* bekroond, en van dan af kwam zijn naam of zijn pseudoniem *Harold* veelmaals, onder dîchterlijke bijdragen, in onzen *Bode* en andere tijdschriften voor.

De uitgave zijner *Eerste gedichten* wekte niet alleen in Zuid-, maar ook in Noordnederland belangstelling.

Het gekend letterkundig weekblad *de Portefeuille* schreef, met het oog op deze eerstelingen, het volgende over Rodenbach:

> ‘Het is een geloovig dichter, die de roemvolle geschiedenis van het oude België met liefde heeft doorlezen; het is een jong mensch, met een warm hart en vol vuur, strijdvoerende tegen de franskiljons; het is een geloofsgenoot, een stamgenoot, een geestverwant van Pol De Mont en Guido Gezelle, die de taal van West-Vlaanderen bij voorkeur tot voertuig zijner gedachten kiest, waarschijnelijk omdat hij daarin meer overeenkomst vindt met de liederen uit den tijd onmiddelijk op de kruistochten volgende, die een meer geloovigen geest ademen dan dien onzer dagen’

Eene kleine opmerking:

Rodenbach moge, ja. op godsdienstig gebied een geestver-

want van De Mont en Guido Gezelle geweest zijn, verkeerd zou het echter wezen te denken dat de dichter van *Gudrun*, al had hij een zekere voorliefde voor enkele dialektwoorden en -vormen, daarom juist tot dezoogenaamde Westvlaamsche ‘particularisten-school’ van De Bo en Gezelle zou hebben behoord Veel minder nog Rodenbach's studie- en kunstgenoot Pol De Mont, die, wij begrijpen niet waarom, hier in éénen adem met Gezelle wordt genoemd. Of heeft de hollandsche recensent misschien dichter De Bo bedoeld?

Steeds breed en toegevend jegens elke denkwijze, was Rodenbach rechtzinnig aan den godsdienst zijner vaderen gehecht. Een katholiek van overtuiging, geen dweeper, maar een christen denker was hij, wiens vrijheid- en waarheidlievende geest zich bij den aanvang van zijn eerste werk volgender wijze lucht gaf:

> ‘Ter Waarheid streeft mijn twijfelend gedacht,
> ter Waarheid streeft mijn rustlooze ziel,
> ter Waarheid wilde ik steeds met al mijn krachten,
> ter Waarheid, bron van balsemende vrede.’

In het najaar van 1879 werd de begaafde jonge man - gedeeltelijk misschien ten gevolge van te ver gedreven werkzaamheid in studie en kunst - door een soort van koorstziekte aangetast, die hem bij tijden soms tot volkomen rust verplichtte, zoodat hij zich alsdan niet alleen van alle studiewerk, maar ook van zijne geliefde letterkundige bezigheid onthouden moest. Wat hij daardoor leed, schreef hij, was erger dan de ziekte zelve. Ziehier een paar uittreksels uit de twee laatste brieven, die de arme vriend ons van op zijn ziekbed heeft gestuurd. Daaruit blijkt hoe hij nog steeds vol hoop en moed de toekomst inzag.

Uit een' brief, gedagteekend: *Leuven*, 2^{den} *kerstdag*, 1879:

> ‘Ik hope, Vriend, het gaat beter met u dan met mij, die, op het punt “genezen” te worden verklaard, al met eens wederom de koorts krijge en op nieuw tot: “*ten allerhoogste zeer licht werk*, *en dan nog zoo weinig mogelijk*” gedoemd worde..... Mijn vurigste wensch is te vernemen, dat *gij* nu heel en gansch hersteld zijt: 't is zoo'n slecht ambacht ziek te zijn! Ik hebbe 't ondervonden, na

al drie maanden, of daaromtrent, te bedde te hebben gelegen, bijna den ganschen tijd tot luiheid gedwongen, - en dat te midden der werkzaamste en vruchtbaarste periode mijns jongen levens!.....
Om persoonlijke redenen gedwongen mij van de redactie van *Het Pennoen* te scheiden, hebbe ik aanstonds een nieuw tijdschrift gesticht "*Het Nieuw Pennoen*", waarvan gij misschien reeds den prospectus ontvangen hebt, en dat ik met groote hope zie aanleggen om wèl te gelukken.
Hartlijk dank voor het mij gezonden nummer van den *Kunstbode.* 't Is het lezen daarvan dat op nieuw mijn vurige begeerte heeft opgewekt, hem regelmatig te ontvangen. - Ik vinde hier een gedichtje onder de hand en sluite het in den brief, voor den *Bode*, indien het hem gevallen mag....'

Uit een brief, gedagteekend: *Leuven*, 7 J*anuari*, 1880:

'Het is mij verboden te schrijven; vergeef mij dus mijnen telegraafstijl. Ik neem deel in uwen rouw, - bedank u, - wensch u zoo spoedig mogelijk volledige herstelling, u biddende geen acht te geven op *mijn* slecht voorbeeld: ik ligge hier voor de derde maal hervallen, thans gevaarlijk ziek van lichaam, en zóó weinig ziek van herte en geest, dat men mij slechts bij middel van sterke, zeer sterke geneesmiddels op het bed neêrvellen kan, want het heet neervellen, dat!... Doch het schijnt dat het noodig is, dat ik nog eenigen tijd ophoude van naar den geest te leven?... Pijnlik niet waar?
Hadde ik echter hier maar iemand anders dan eene *duitsche* liefdezuster bij mij, ik zoude toch wel eenige stukjes voor den *Kunstbode* dicteeren...

Over tale (de dialektkwestie) later - bijzonderlijk in het *Nieuw Pennoen* - indien ik geneze.
Als gij Mr. Van Beers ziet, en laat niet achter hem mijnen vurigen "proficiat!" aan te bieden, voor zijne brochuur over het Onderwijs. Ik zou zoo geerne hem zelf schrijven, doch ik heb reeds verre het gebod der doctors overtreden met deze regelen te schrijven...'

Albrechts hoop op genezing heeft zich, helaas! niet mogen verwezentlijken. De koorts was allengs in eene kwijnziekte ontaard, zoodat men hem in de lente van 1880, doodelijk krank naar Roesselare in den schoot zijner familie overbracht.

***

Om Rodenbach verder in zijn dichter- en studentenleven te kenschetsen, meenen wij wel te doen met onzen lezers hier

eenige uittreksels te geven uit de ‘persoonlijke herinneringen’ die Albrecht's studievriend De Mont in het *Pennoen* aan zijn betreurden strijdmakker heeft gewijd:

‘Toen ik Rodenbach voor den eersten keer van aangezicht tot aangezicht leerde kennen, was ik student in Rhetorika in het Klein-Seminarie te Mechelen; hij, voor 't eerste jaar, student in wijsbegeerte en letteren, bij de Leuvener-Hooge school. Gelijk het onder flaminganten meermalen het geval moest geweest zijn, waren wij reeds lang met malkaar in briefwisseling.’

‘'t Jaar daarna, als ook ik aan de Hoogeschool aankwam, in name des *bonds*, met de overige *opperkeurmans*, stichtten wij ons tijdschrift “*het Pennoen*,” als eene “drijmaandelijksche uitgave voor het Studentenvolk!”

Iets dat bij mij immer eene schoone herinnering zal achterlaten, is een kort verblijf, in gezelschap van den betreurden overledene, bij eenen vriend uit de omstreken van Brugge gehouden, in de verlofdagen van 't jaar 1878.

Ik was een dag vóór hem bij onzen gezelligen waard reeds ten gaste, en, in afwachting dat Rodenbach aankwame, waren wij, de west-vlaamsche vriend en ik, in den namiddag een uitstapje gaan maken. Tegen den avond keerden wij weêr, en onze heer weerd kon mij maar niet genoeg vertellen over al de geschiedkundige herinneringen die daar in de omstreken van Brugge, aan kerken en aan oude abtdijen vast waren: hij noemde Damme, ter Doest, Dudzeele en Lisseweghe... Plotselings, van uit een drooge gracht springt een kerel hervoor, zwaait met allerlei gebaren den stok, en roept: “Vliegt de Blauwvoet!”-

Versteld, verrast, stonden wij beiden stil, doch aldra klonk uit twee monden te gelijk het wederwoord: “Storm op zee!” en daar wij beiden den nieuwgekomene de hand drukten, hiet de heer weerd dezen *Welkom*: 't was Albrecht. Hij had ten huize des vriends ons afzijn vernomen, en was ons komen opzoeken, om ons daar tusschen licht en donker zoo plotseling op het lijf te vallen.

Al het genot van de twee of drij dagen die wij daar samen sleten, beschrijven, zou mij niet mogelijk wezen.

Geene wandeling, of wij trokken er zingend en dwepend op uit! De overblijfsels van het klooster van ter Doest te Lisseweghe, waar Van Saeftingen eens monnik was; de toren van Lisseweghe, waar de koene pater belegerd werd; Damme met zijn Gothiek stadhuis, en zijne prachtige tempel; Vyvecapelle met zijn allerschoonste nieuw-gothieke kerk en pastorij: een echt hoekje der middeneeuwen in Vlaanderen; alles werd bezocht. En, o heilige geestdrift onzer jonge zielen, van op de torens van Damme en Lisseweghe strooiden wij heinde en verre, vaderlandsche distichons en vierlingen in het rond, terwijl wij tevens niet nalieten, op het torentje van Damme's stadhuis, een vers achter te laten tegende verfransching dier oude vlaamsche Gemeente!.....

Rodenbach was schilder geboren, en rijk aan kleuren was zijn palet. In zijne *Eerste Gedichten* hoort hij bijna zonder uitzondering tot de school van *Leconte de Lisle.* Zijn *Mozes verlost* en *Weelde*, twee stukken die hij vroeger in proza had geschreven, en die bij het in gebonden vorm overbrengen, wel zeker wat van den glans hunner geboorte achterlieten; zijne navolgingen uit den *Ring der Niebelungen, der Walkuren Rid* een der perels die wij van hem bezitten; *Na den slag,* eveneens in proza geschreven; *Op het Slagveld, Stoet*, *Fierheid, Sneyssens*, *de Zwane* en eindelijk *Avond*, een echt meesterstukje van beschrijvende poezij, eene gaanderij van schilderijen zijn zij, nog min, nog meer[1]. Doch, iets meer dan enkel kleurenpracht maakt de waarde van die tafereelen uit: Rodenbach had gedachten, daar stak kruim in dat brein en alvorens te dichten wist hij wat hij zou uitbeelden, iets wat zekere vlaamsche dichters weleens schijnen te vergeten. Op den vorm was hij niet nauwgezet, in theorie ten minste. In dien tijd - ook ik was er toen nog verre van af aan snoeien en *af*werken te denken - lieten wij ons menigen keer lustig uit, tegen formalism en tegen formalisten. Het was de logieke reactie van onze natuur, tegen de overeenkomstelijke schoolsche esthetiek van het middelbaar onderwijs.

(1) Hij was tevens een voortreffelijk teekenaar: wij hebben meer dan eens uitmuntende schetsen van hem gezien, tooneelschikkingen uit zijn “Gudrun” voorstellende.

Hoe innig onze vereeniging ook in de eerste tijden van ons samenleven in Leuven geweest was, zoo in de werkzaamheden van *het Pennoen* als op de zittingen van "*Met tijd en vlijt*," sedert meer dan een jaar, waren wij meer en meer gescheiden.....

Op het einde van Juli 1879, - Rodenbach was toen nog werkzaam met ons aan "*het Pennoen*" - voelde hij zich reeds ernstig ongesteld. toen wij voor de laatste maal "*vergaderden*," om over de belangen van onze uitgave te spreken; er was toen juist voor 't eerste spraak van *het Pennoen* tot een maandelijksch tijdschrift te herscheppen.

Volgens zomergewoonte, hadden wij als vergaderplaats aangewezen, "den Olm," eene bekende herberg van Oud-Ever, bij Leuven, waarvan de schilderachtige ligging oprecht aantrekkelijk is. Ik was de eerste op het *rendez-vous* en wachtte, onder de ruischende linden, de makkers af, *Heyne* lezend. Toen hij aankwam, lag juist "*Der neue Alexander*," uit de "*Zeitgedichte*" voor mij:

> Es ist een König in Thule. Der trinkt
> Champagner; es geht ihm Nichts drüber,
> Und wenn er seinen Champagne trinkt,
> Dan gehen die Augen ihm über.

Die verzen zetteden den veeltijds ernstig en koud gestemden jongeling in lichtlaaien geestdrift: hij juichte en wuifde met de handen. Toen lazen wij samen nog: *Kleines Volk*, *Der Kaiser von China*, en uit den onvergelijkelijken "*Lasarus*": *Ruckschau*, *Gedächtnnisfeier*, en bijzonder *Testament*, wonderbare, fijngeestige, bijtende, doch vaak schrikkelijke scherts van dit onbegrijpelijk genie, zoo vol van alle mogelijke paradoxen! - Hemel! was dat een leven en een genieten! En de boomen schuddeden over ons hunne bladeren en takken, en de zonne zijpte in gouden vonken er door heen, over en rond ons! - Eilaas! het was de laatste maal dat hij aan onze werkzaamheden mocht deelnemen; weldra voerde ons Oogstmaand uiteen, en toen wij na October Leuven wederzagen, werd de talentvolle jongeling aldra bedlegerig in November, om na zeven maanden lijden, van daar naar het graf te worden gedragen

In den nacht van 23 tot 24 Juni verscheidde de zoo veel belovende jongeling. 't Was niet lang voor middernacht, toen hij den wensch uitte van een weinig rust te nemen. Alras sloot hij de oogen, en in eenen lichten slaap verzonken, scheen hij na weinige stonden luidop te droomen. Doch, slechts onsamenhangende woorden ontvielen aan zijn mond. Eindelijk sprak hij klaar en duidelijk de woorden uit: “ô Le beau pays d'Allemagne!” - Een snik, een diepe zucht volgde - men snelde toe! Rodenbach was niet meer, en alleen zijne in hooger kringen zwevende ziel zou kunnen verklaren wat die laatste verzuchting bediedde.’

Ten stotte zij het ons vergund. als laatste hulde aan den geliefden Rodenbach, hier eene der dichterlijke uitboezemingen te laten volgen, die 's dichters vroegtijdig afsterven in den kring zijner vrienden en bewonderaars heeft doen ontstaan. Het is het in de *Dicht- en Kunsthalle* verschenen vers van den jongen Antwerpschen dichter V.A. dela Montagne:

Hij kwam en zong... - lijk in den marmersteen
de rozige ader, lijk in 't blauw verschiet
de blanke nevel, - zweeft er in zijn lied
een verre weêrgalm van het dichterlijk voorheen.

Hij kwam en zong... en levend, tastbaar schier
rees voor ons oog een wereld, kloek en koen;
rees voor ons oog in schoonheidsglans *Goedroen*,
de blanke deerne, maagdlijk kuisch en fier...

Met d'eersten zoen bracht zij hem de eerlaurier.

Hij kwam en ging... Wat hij gezongen heeft
met lustig hart en nimmer moeden mond, -
rust ook de zanger in den kouden grond -
het gloed-, en kracht- en kleurvol lied, - het leeft!

Oh ja, het leeft, zijn kracht- en kleurvol lied, en ook hij, onze onvergetelijke Rodenbach, hij leeft: in zijne poëzie en in het hart zijner ontelbare vrienden. - En al zien wij in verbeelding Vlaanderen's maagd daar weenend neerzitten bij het te vroeg gedolven graf van haren lieveling, zoo verschijnt daar ook de Geest der Poëzie, die, met den vinger wijzend op het rijk der onsterfelijkheid, de treurende maagd opricht met dit enkel, veelbeteekend woord: *Hij leeft!*

A.J. COSYN.

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.

Opgevoerde Stukken. -[1] - Oorspronkelijk: *Het geheim van den Blinde*, drama (9 tafereelen)*; Siska van Roosemael*, blijspel (2 bedrijven); *De* 3 *Hoeden*, blijspel (3 bedrijven); *De plaag der dorpen*, tooneelspel (3 bedrijven); *Jan Dwars*, blijspel (3 bedrijven); *Op lijfrent*, tooneelspel (1 bedrijf); *Het piketspel* tooneelspel (1 bedrijf) *De Alchimist* drama (5 bedrijven); - Vertaald: *Doktor Klaus*, tooneelspel 5 bedrijven); *De Schoolmeester,* blijspel (1 bedrijf); *De Minnedrank* lijspel (1 bedrijf).

Niet minder dan *vijf* nieuwe stukken, werden er deze maand opgevoerd. Het eerste dat aan de beurt kwam draagt voor titel: *Het geheim van den Blinde*, drama in 9 tafereelen door Peypers. In volle gerustheid mogen wij dit Hollandsch melodrama een ‘hollandsche draak’ noemen. Dààrin toch heeft de schrijver zoo maar alles gebracht wat hij dacht eenigen indruk op de applaudisseerspieren van het publiek te maken, te weten: eene tentoonstelling met uitdeeling van prijzen en redevoeringen over socialismus, realismus en meer andere zaken; eene kermis met kramen, barakken, poetsenmakers, reuzen en reuzinnen; verder eene moord bij helderen maneschijn; een mislukt spel met het mes, gevolgd van brandstichting en 't losbranden van een vuurwerk; eene spokenverschijning en eindelijk een gerechtshof.

Zooals men ziet werd er niets vergeten, en toch kunnen we niet begrijpen hoe het publiek zoo talrijk en herhaaldelijk naar zoo'n dramatisch wanprodukt is komen zien; trouwens, als handeling is het in 't geheel niet boeiend en wekt niet de minste belangstelling; terwijl het daarentegen uiterst lam van gang is. Neen, als er dan toch draken worden gespeeld, (en wij zijn van meening dat dit voor de kas der direktie van tijd tot tijd *noodzakelijk* is) dàn veel liever fransche effektstukken;

(1) Niet inbegrepen degenen die reeds in een vorige lijst werden opgegeven.

daarin ten minste zit kruim, vooral als scenieke bewerking; *die* ten minste bevatten in den regel tooneelen die waarlijk pathetisch werken en zelfs den hevigsten bestrijder van dit genre tot toejuiching dwingen. Tot voorbeeld willen wij enkel aanhalen het tooneel der *twee Moeders* uit '*Ben Leïl*' van Victor Séjour.

De vertolking van het drama des heeren Peypers liet niets te wenschen: onze artisten hebben gespeeld op eene wijze die waarlijk een beter stuk waardig was.

***

Het tweede nieuwe stuk was een duitsch tooneelspel in 5 bedrijven van L'Arronge: *Doktor Klaus.* Om de waarheid te zeggen heeft dit stuk ons slechts ten halve kunnen bevallen. Wel komen er tooneelen in voor, die recht komisch zijn, doch deze worden gevolgd van langdradigheden, die de belangstelling breken. Wat echter het stuk in de oogen van het publiek veel heeft doen winnen, is het keurige spel der artisten, die over 't algemeen den meesten lof verdienen. Eene kleine voorbehouding nochtans voor Mej. E. Jonckers, die veel naiever had moeten zijn, om het tooneel, waarin Doctor Klaus vertelt waarom hij zoo geheel aan zijne zieken verslaafd is, tot zijn volle recht te doen komen.

Eene vraag ook aan den régisseur: wààrom toch in het derde bedrijf, nevens de schouw van den achterdoek, twee openingen in den muur en vervolgens nog een paar deuren, langs waar al de personen moesten opkomen, in plaats van gebruik te maken van de vier groote deuren welke zich in den décor bevinden? Moest dat eene 'suite' van zalen verbeelden? Nu, dan vinden wij zulke tooneelschikking, op een schouwburg als de onze, zeer armzalig; een heer met zijne dame aan den arm was verplicht zijne dame los te laten, daar het onmogelijk was in die gangen te zamen in- of uittegaan! Wij zien heel gaarne dat men zoekt décors samen te stellen, maar dan moet men het derwijze doen dat het uitwerksel onberispelijk is.

***

Emm. Rosseels, een der eersten die na de Omwenteling van

1830 voor ons tooneel werkzaam was, heeft, na jarenlange rust, nu weer met verjongden ijver de pen opgevat, om ons tooneelrepetorium met eenige nieuwe stukjes te verrijken.

'*Op lijfrent*', tooneelspel in één bedrijf, dat deze maand voorde eerste maal werd opgevoerd, is, zooals de meeste stukjes van Rosseels, wat naief als opvatting; het is daarenboven ten deele onwaarschijnlijk en het duurt minstens 3/4 uurs te lang. Dit laatste gebrek ware nogtans zeer gemakkelijk te weren, b. v: door het weglaten van het 2^{e} tooneel (de liefdesverklaring van Rik en Lotje) dat hoegenaamd niets met de handeling gemeens heeft, en dan door het knippen in de 'lange boterhammen', zooals men dat achter de schermen noemt, die *Vlaaikens* ons tot vervelens toe opdischt. De goede hoedanigheden van het stukje zijn: vooreerst eene losse natuurlijke taal, soms wel een weinigje te veel *terre à terre*; verder de zoo juiste natuurtrouwe schildering van den type van *Jan Kas* - eene meestergreep; - eindelijk een paar tooneeltjes die, treffend door eenvoud en gevoel, recht naar 't hart gaan en stilaan den toeschouwer een traan ontlokken.

Mocht Rosseels in den zin onzer opmerkingen enkele wijziging aan zijn werkje brengen, dan zou, naar ons bescheiden oordeel, zijn '*Op lijfrent*' voor immer op het repertorium blijven.

De heer J. Dierckx, heeft van den ouden *Kas* weer eene puike schepping gemaakt en wij sluiten ons van harte aan bij de warme toejuichingen die hem meermaals te beurt vielen. Ook de heeren Van Doeselaer en Lemmens vervulden uitmuntend hunne rollen; Mev. Marie Verstraeten hadden we wat meer gevoel en vuur in haar spel willen zien leggen. Zij scheen niet volkomen op hare gewone hoogte.

Buiten de nieuwe stukken kregen we ook eenige onzer goede oude bekenden te zien, waaronder: '*Jan Dwars of de moedwillige schoonvader*', blijspel van Hubertus Janssen, dat zich in een voortdurenden bijval mag verheugen, grootelijks toeteschrijven aan de puike vertolking der titelrol door Dierckx, die voor dergelijke typen waarlijk onbetaalbaar is; '*Siska ran Roosemael*', het vroolijke blijspel van den eenigen

Van Peene; '*de drie Hoeden*,' een der eersten, maar daarom op verre na niet het onverdienstelijkste werk van Hennequin, (den parijzer Belg, die sedert dan het degelijke blijspel in zedelooze klucht ontaarden deeden daardoor niet alleen naam verwierf, maar zelfs tot ridder van het Eere-legioen werd benoemd!) '*de Plaag der Dorpen*' tooneelspel in 3 bedrijven, van Edward Van Bergen, dat we niet zagen opvoeren, maar dat volgens *Le Courrier de la Semaine* erg mishandeld werd; '*het piketspel*', tooneelspel voor 't Vlaamsch tooneel bewerkt door P.F. Van Kerckhoven, een lief stukje, dat vooral aan Victor Driessens gelegenheid geeft zijn groot talent in het licht te stellen.

'*De Alchimist of Antwerpen in* 1477,' historisch-romantisch drama, dat voor de eerste maal werd opgevoerd, is insgelijks het werk van een man, die, na zich vroeger als een vrij verdienstelijk schrijver te hebben doen kennen, nu sedert tal van jaren niets meer van zich had laten hooren en dus voor goed de pen scheen te hebben neergelegd. Dat is echter niet zoo: Hendrik Peeters, de dichter van *Meibloesem*, is weer volop aan den arbeid, en behalve een uitgebreid gedicht, dat, naar men zegt, binnen kort het licht zal zien voltooit hij ook een nieuw drama. Onnoodig te zeggen dat wij die werken met belangstelling te gemoet zien. Wij komen op '*De Alchimist*' nader terug.

Zooals men ziet was de maand goed gevuld, en ofschoon de meeste der opgevoerde stukken *oorspronkelijk* waren, heeft het Bestuur over de talrijke opkomst van het publiek niet te klagen.

ZEGHER.

Kroniek.

Tooneel en letterkunde.

- **Prijskampen.** - De koninklijke wedstrijd (prijs 25,000 fr.) heeft ditmaal tot onderwerp: het beste werk over de middelen ter verbetering der zeehaven, welke zooals die van België op lage en zandige

gronden zijn ingericht. Het tijdstip, voor het inzenden der mededingende werken, is bij koninklijk besluit tot op 31 Maart 1881 verdaagd.

- De '*Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde*' verzoekt ons de volgende nota medetedeelen, betrekkelijk den door haar uitgeschreven *Wedstrijd voor het verzamelen van Vlaamsche Idiotismen*:

'Ten gevolge van eene beslissing, genomen in de zitting van 7 November l.l., worden de mededingers verzocht met het inzenden van hunne bijdragen te wachten, totdat de vroeger bekroonde werken van de heeren Tuerlinckx en Rutten in het licht gegeven zijn. De handschriften zullen ter mededinging aanveerd worden tot den 1sten Januari 1882 bij den Secretaris der *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde*, den heer J. BOLS, Bestuurder van 't College, te Aarschot.'

- De *Bloemenkring* (Cercle Floral) van Antwerpen heeft eenen wedstrijd uitgeschreven voor het opstellen van een werk over de kruidkunde, ten gebruike der onderwijzers van de Lagere Scholen. Men weet dat, krachtens het nieuwe schoolprogramma, het onderricht der Botaniek aan de onderwijzers wordt opgelegd. - Het bedoelde werk moet over dit vak al de kennissen bevatten, die de onderwijzer bezitten moet om volgens het nieuw programma zijn onderricht te geven. De verhandeling moet overigens niet alleen *wetenschappelijk*, maar tevens *opvoedkundîg* opgevat en bewerkt zijn. - Prijs: 200 fr. en een gouden medalie. Belangstellenden kunnen nadere inlichtingen bekomen bij den leer secretaris van den *Kring*, lange Leemstraat, 327 te Antwerpen.

- Volgens het *Deutsches Familienblatt* wordt er voor 't oogenblik in Berlijn in vier verschillige Theaters *fransche comedie* gespeeld. In het Thalia-Theater regeert Offenbach's lichtvaardige Muze; in het Residenz-Theater predikt dagelijks Sardou's '*Daniel Rochat*'; in 't National-Theatre behaalt Bernay groote triomfen in Feuillet's *Montjoie*,' en het Ostend-Theater eindelijk heeft de heeren Battu en Desoigner tot een debut met hun drama '*Père et Fils*' uitgenoodigd. Het duitsche blad voegt erbij: 'Waarlijk niet zeer vleiend voor onze *Duitsche* dramatische auteurs!'

- Volgens de officieële opgave in het Staatsblad zijn er in Belgie 68 regelmatige schouwburg-tooneelen: te weten: 15 in de provincie Antwerpen, 13 in de provincie Braband, 5 in Henegouwen, 9 in Limburg, 8 in de provincie Luik, 3 in de provincie Namen, 9 in Oostvlaanderen en 6 in Westvlaanderen.

- Van Lord Beaconsfield's nieuwen roman *Endymion* (3 deelen) zal eerlang ook eene Nederlandsche vertaling het licht zien.

- Wazenaar's dichtbundel '*Langs ruwe paden*' is deze week van de pers gekomen. Prachtig boek! Voortreffelijk nieuwjaargeschenk.

- De *Portefeuille* (Arnhem) bevat eene over 't algemeen zeer gunstige beoordeeling van Pol De Mont's *Gedichten.*

- *Een huwelijk in de vlaamsche kunstwereld.* - De heer Jan Van Ryswyck, advokaat, zoon van den bekenden volksdichter van dien naam, is dezer dagen in den echt getreden met Mejufvrouw Adolfine Biemans, gevierde Vlaamsche kunstzangeres.

Toonkunde.

- Na het Festival-Gounod, het *Festival-Listzt.* Uit goede bron wordt ons verzekerd dat, door de samenwerking der *Société de Musique* en der Koninklijke Harmonie te Antwerpen, dezen winter eene buitengewone uitvoering van Litstzt's bijzonderste werken zal plaats hebben. De wereldberoemde toondichter-pianist zal zelf komen dirigeeren. Een schitterend onthaal wacht hem.

- Onze uitstekende kunstzangeres, Mevr. de Give-Ledelier, professor bij de Vlaamsche Muziekschool te Antwerpen, is voor het aanstaande concert van het Koninklijke Conservatorium te Brussel geëngageerd, om de alt-solopartij te gaan vervullen in Beethoven's IX^{de} Symphonie met kooren. Geen twijfel of de kunstenares zal zich van die hoogst belangwekkende taak derwijze weten te kwijten, dat die uitvoering een nieuwe perel zij aan hare reeds zoo rijke kunstkroon.

- Adeline Patti heeft te Berlijn met de *Traviata* eene reeks schitterende voorstellingen gesloten.

- In den keizerlijken hofschouwburg te Weenen worden

thans van tijd tot tijd volksvertooningen (met verminderde prijzen gegeven, waarop uitsluitelijk werken van groote meesters Weber, Cherubini, Beethoven, enz. werden opgevoerd.

- De Nevelingen-Tetralogie van Richard Wagner zal waarschijnlijk in de maand Mei e.k. in het Victoria-theater te Berlijn voor het voetlicht komen. Het bestuur is reeds lang in onderhandelingen.

- Haydn's *Jaargetijden* zullen het programma van het eerste winter-concert onzer *Société de Musique* uitmaken.

- Te Brussel word de *Faust* van Berlioz ter uitvoering voorbereid.

Beeldende kunsten.

- De familie van wijlen den Antwerpschen kunstschilder en professor Van Lerius, heeft aan het Stadsbestuur het door J. Pecher vervaardigd borstbeeld van den betreurden kunstenaar geschonken. Het beeld zal in het Museüm worden geplaatst.

Necrologie.

EDM. VAN HERENDAEL, letterkundige, overleden te Antwerpen (27 nov. jl.) in den jeugdigen ouderdom van 39 jaren. - Met goed gevolg wijdde hij zijne ledige uren aan het beoefenen der wetenschap en der Vlaamsche letterkunde. Bijdragen in dicht en in proza verschenen van hem in onderscheidene tijdschriften en jaarboekjes, o.a. nog in het laaatst verschenen Jaarboek van de Afdeeling *J.F. Willems* (1879).

Goed vertrouwd met de Engelsche letterkunde, bewerkte hij een aantal vertalingen uit Shakspeare, Byron, Longfellow en andere meesters. Doch de heer Van Herendael heeft zich niet alleen als schrijver, maar ook en wel vooral als flamingant doen kennen, en het is vooral in die hoedanigheid, dat hem bij zijn graf door zijne geestverwante taal- en kunstvrienden werd hulde gebracht. Redevoeringen werden uitgesproken door de heeren Lamb. Van Ryswyck, J. De Laet, G. Schoiers, J. Vanden Bemden, J. De Beucker; J. Boucherij en Stappers. De begraving had plaats te Deurne.

Bladwijzer.

I. Verhalen, Novellen, Schetsen, enz.

V.A. DE LA MONTAGNE.	}- *Schaakmat*, Dramatische schets blz. 193.
EDW. VAN BERGEN.	}- *Schaakmat*, Dramatische schets blz. 193.
*** -	*De Gewaande Getuige.* Eene schets naar Lewald. blz. 287.
*** -	*De Rozenmaagd.* Uit de 'Strange Tales' van Grenville-Murray. blz. 431.
*** -	*Vogeltjes in de Sneeuw* naar OUIDA. blz. 481 - 529.
JULIUS OBRIE. -	*Mijnheer Landert.* Schets uit het kantoorleven. blz. 5.
ROB. PIETERS. -	*Spelevaren.* Een vacancie-avontuurtje. blz. 239.
REYMOND. -	*Een Vrouwenhart.* Novelle. blz. 145.
D.B. STEYNS. -	*Natuur en Wereld.* Twee schetsen. blz. 97. - *Het gelapte broekje.* Teekeningen met de pen. blz. 335.
EMIEL VAN GOETHEM. -	*Brauwer en Craesbeeck.* Comedie in één bedrijf. blz. 49.
PIET VLUCHTIG (FR. SMIT-KLEINE).	*Het model van een gelukkig man.* blz. 383.

II. Poëzie.

J.C. ALTORFFER.	*Licht en donker.* blz. 540.
AD. BEERNAERT.-	*Tehuiskomst bij Nacht.* blz. 156.
L. BUYST. -	*De Fabriekwerkers.* blz. 73. - *Liesje.* blz. 439.
EMIEL BRAHM. -	*'t Vloog, het vogelijn....* blz. 298.
A.J. COSYN. -	*In Doka's Hoveken.* blz. 255. - *Wat anders zou*?.... blz. 498.
V.A. DE LA MONTAGNE. -	*Eer, Geweten.* blz. 20. - *De Duur der Liefde.* blz. 438.

FRANS DE MEYER. (†) -	*Winterkoude en Wereldkoelheid.* blz. 21. - *Een goede Geest.* blz. 154. - *Vaders graf.* blz. 155. - *Ziek!* blz. 256. - *Immer zingen.* blz. 541.
NESTOR DE TIÈRE.-	*Kinderlijk vermaan.* blz. 22. - *De Taal van Moeder.* blz. 251. - *Vrede!* Zangdicht. blz. 289.
P.P. DENYS.	*Moederdroom,* blz. 541.

K.M. POL. DE MONT. -	*Joconde.* blz. 252. - *Anneken Zwartsteert.* blz. 295. - *Quasimodo.* blz. 296.
JULIUS DE GEYTER. -	*Hucbald.* blz. 151. - *De Genius des Vaderlands.* blz. 292.
ROB. PIETERS. -	*Spokerij.* blz. 112.
JOS. HAMERS. -	*Zeegezicht.* blz. 542.
ALB. RODENBACH. (†) -	*Op de vijvers van Dickebusch.* blz. 21. - *Het Ideaal.* blz. 495.
GUST. RENS. -	*De Vondelinge* blz. 109. - *Bij het afsterven van den dichter* FRANS DE MEYERE. blz. 208. - *De Zeilboot.* blz. 496. - *De beeldhouwer en het standbeeld.* blz. 497.
J.T. SLACHMUYLDERS. -	*De Twee Weesjes.* blz. 252.
ARN. SYRIER. -	*Aan een Matigheidsprofeet.* blz. 114. - *Hymne aan Maria.* blz. 208. - *Doe wel en zie niet om.* blz. 441.
P. VAN DER MEIREN. -	*De Faam en de Kunst.* blz. 110. - *Ezel en Paard.* blz, 254. - *'t Is Wildzang!* blz. 440.
DR. EUG. VAN OYE. -	*Marine.* blz. 438.
VICTOR VAN DE WALLE. -	*Het Kinderkleedje*, blz. 492.
MEVR. VAN ACKERE. -	*Twee Kerelsvrouwen*, blz. 108. - *Onzalig lot!* blz. 206.
P. VLUCHTIG. -	*Naar Edm. Dorer.* blz. 357.
DR. WAP. -	*Uit 's dichters nalatenschap* blz.. 207.
WAZENAAR, (D^{r} Am. De Vos). -	*De Gevallen Jongeling.* blz. 354. - *De Regenboog*, door denzelfde.
W. VAN LIMBURG, (Mej. Betsy Perk).	*Extempore.* blz. 539.

III. Onze Dichters vertaald.

AUG. CLAUS. -	*Le poitrinaire* (JAN VAN BEERS). blz. 256.
KLAUS GROTH. -	*Ich seeg di blot von widen.* (POL. DE MONT.) blz. 500. *Dat kloppt mi lud inn Bossen.* (id.) blz. 501.

KARL HEBBEL. -	*Brüder*, *hier ist Niederland.* (EM. HIEL.) blz. 158. - *Winter* (id.) blz. 159.
F.L. HEUVELMANS. -	*La chanson du Veilleur* (TH. VAN RYSWYCK.) blz. 26. - *La Revanche* (id.) blz. 156. - *Le portrait de la Grand' mère* (VIRG. LOVELING), blz. 499. - *Le Bout de Fil* (id.) blz. 500.
W.L.M.... -	*Hucbald* (JULIUS DE GEYTER). blz. 393.
MEVR. LINA SCHNEYDER. -	*Wenn unsre Kinder gross sind.* (NIC. BEETS) blz. 24.

IV. Taal-, Tooneel- en Letterkunde.

A.J. COSYN. -	*Moderne Duitsche Dichters in Zwitserland.* blz. 305.
A.J. COSYN en ZEGHER. -	*Nederlandsch Tooneel* te Antwerpen. blz. 40 - 83 - 135 - 174 - 218 - 469 - 517 - 564.
*** -	*Onze Taal in Zuid-Afrika.* blz. 260.
EDW. VAN BERGEN. -	*Sarah Bernhart.* Haar optreden te Antwerpen. (*Froufrou*). blz. 359.
- -	*Tooneel- en Letterkunde* (*Kroniek*). blz. 42 - 92 - 139 - 189 - 227 - 285 - 326 - 376 - 427 - 472 - 520 - 567.
- -	*Nieuwe Uitgaven.* blz. 144 - 238 - 382 - 528.

V. Toonkunde.

PETER BENOIT. -	1867-1880 *op muzikaal gebied.* blz. 35.
FLANDRIUS -	*Naklanken van het Festival-Gounod.* blz. 78.
EDW. KEURVELS -	*Het Concert in de* 'Société de Musique' blz. 130. - *Het* 'Concert National' *te Brussel.* blz. 37 - 166 - 370. - *Benoit's Triomfmarsch.* blz. 279. - *Benoit's* '*Oorlog*' *op het aanstaande Festival te Brussel.* blz. 323. - *De Muze der Geschiedenis.* blz. 417.
EDW. VAN BERGEN. -	(Naar ALF. GOOVAERTS). - *De eerste Muziekdrukkers in Nederland.* blz. 397 - 442 - 502.
- -	*Toonkunde.* (*Kroniek*). blz. 45 - 96 - 140 - 190 - 230 - 286 - 329 - 377 - 428 - 474 - 523 - 569.
TOON SCHILDERS. -	*Hendrik Waelput in Holland.* blz. 91.

VI. Biographie.

A.J: COSYN. -	*Albrecht Rodenbach.* blz. 554.
DR. JAN TEN BRINK. -	*Jacob-Jan Cremer.* blz. 399.
*** -	*Charles Dickens en zijne Brieven.* blz. 160 - 210.

VII. Beeldende Kunsten.

A.J. COSYN. -	*In den* '*Cercle Artistique*' te Antwerpen. blz. 33.
MODERATUS. -	*Tentoonstelling in de Zaal-Verlat* (JAN VAN BEERS en EMIEL CLAUS). blz. 28.

XX. - *Driejaarlijksche Tentoonstelling te Gent.* blz. 409 - 451 - 502.

*** - *De 'Historische Tentoonstelling' van Beeldende Kunsten te Brussel.* blz. 422.

- - Beeldende Kunsten (*Kroniek*). blz. 46 - 96 - 141 - 191 - 232 - 331 - 379 - 430 476 - 525 - 570.

VIII. Briefwisseling.

Z.V.A. *Brieven uit Zuid-Nederland* (Gent). blz. 87 - 210 - 264.

KOENRAAD. - *Brieven uit Noordnederland* (*Rotterdam).* blz. 180 - 266.

IX. Boekbeoordeeling.

A.J. COSYN. - *Drie Novellen*, van Virg. Loveling, blz. 119. - *Paulke de Geest*, van P. Vander Meiren, blz. 128. - *Frauengestalten*, van Lina Schneyder, blz. 183. - *Frans Steen*, van Teirlinck-Stijns, blz. 185. - *De nederlandsche Rechtstaal*, van Mr Jul. Obrie, blz. 224. - *Veertien dagen te Parijs* van J. Staes, blz. 220. - *Fabelen en andere kinderdichtjes* van J. Stinissen. blz: 222. - *Archief voor Nederlandsche Kunstgeschiedenis* van Dr D.O. Obreen, blz. 276. - *Russische Idyllen*, von Carl Detlef (Clara Bauer), blz. 367. - *Leven, Lieven en Zingen* van G. Antheunis, blz. 412. - *Kunstdroomen*, van A. Beernaert, blz. 465. - *De Werkstaking* drama van De Geest, blz. 550.

K.D.F. - *Marieken van 't Kruishof.* van P. Denys, blz. 118. - *Baas Colder*, van Teirlinck-Styns, blz. 364. - *Volksthumliche*, *Lieder aus*

Nord-Deutschland IIIe deel, van Dr. Wegener. blz. 458.

. - *Zyne Vrouw*, blijspel van W Knibbeler, blz. 125. - *Hoe de liefde komt,* comedié van H. Van Eyck, blz. 126. - *Tony en*

	Belleken, comedie, van Em. Van Goethem blz. 127. - *Drie oude kameraden*, comedie van Em. Van Goethem, blz. 128. *De twee broeders*, drama, van Ad. Ghineau. blz. 129.
FR. SMIT KLEINE. -	*Gedichten en Gezangen* door Th. Coopman blz. 262.
JAC. STINISSEN. -	*Gedichten en Novellen*, van Teirlinck-Styns, blz: 272. - *Jaarboek van de letterkundige afdeeling J.F. Willems,* bl. 274.
JAN JANS. -	*Willen en Handelen,* van Mina Kruseman, blz. 314.
FLANDRIUS. -	*Karel Vryman*, van Voorlichter en Waerseggers, blz. 318.
PAULA SLEECKX. -	*Karel Klepperman*, van Mevr. Courtmans, blz. 320.
E.M. en C. -	*Een wolkje voor de bruiloft*, comedie van Van Goethem, blz. 461. - *Roosje van den veldwachter*, drama van G. Hendrickx en N. de Tière, blz; 403. - *Hendrik Hamerling* van Dés. Claes, blz. 464.

X. Vlaamsche Beweging.

Vlaamsche Taalbelangen (Kroniek), blz. 47 - 142 - 233 - 332 - 380 - 525.

XI. Varia.

Bladvulling (Anekdoten, puntdichtjes, enz.) Blz. 19 - 72 - 305 - 250 - 353 - 388 - 492.

XII. Necrologie.

P. ECREVISSE. blz. 48. - JACOB JACOBS. blz. 48. - Dr J.J.F. WAP. blz. 143. - WILLEM BODEMAN. blz. 143. - FRANS DE MEYERE. blz. 192. - K. DUMON. blz. 236. - F.J. BLIECK. blz. 236. - EELCO VERWIJS. blz. 237. - CLUYSENAER. blz, 237. - E.M.M. CALLISCH- blz. 237. - R. CRAEYVANGER. blz. 237. - L. DE WINNE, blz. 333. H.

KIRSCH, blz. 333. - L. DUBOIS. 333. - G. LEBROCQUY, blz. 333, - J.J. CREMER, blz. 334. - ALB. RODENBACH. blz. 334. - ED. HUBERTI. blz. 381. - Prof. G.W. VREEDE. blz. 381. - MEV. A. VAN ARDOYE-CAPPRON. (Mev. Aleidis) blz. 477. - E.P. VAN BEMMEL, blz. 478. - W.F. DE HAAS, blz, 478. - B.J. VAN HOVE. blz. 527, - EDM. VAN HERENDAAL. blz. 570.

XIII. Errata.

In het stuk '*Wenn unsre Kinder gross sind*' (blz. 24 en 25) zijn de volgende drukfeilen geslopen:

1ste stroof, 3de regel	staat *Dan,* lees *Dann.*
3de stroof, 1ste regel	staat *Freude,* lees *Freunde.*
4de stroof, 1ste regel	staat *Unsere Hochzeitreise*, lees *Unsre Hochzeits reise.*
6de stroof, 5de regel	staat *mit,* lees *und.*
6de stroof, 6de regel	staat *Die*, lees *Du.*
7de stroof, 7de regel	staat *führ,* lees *für.*
3de stroof, 5de regel	staat *In unsrer,* lees *Zu unsrer.*
4de stroof, 7de regel	staat *Zu all*, lees *In all.*
Blz. 392. -	Laatste regel staat. *omstraal,* lees *omstraald.*
Blz. 415. -	4de regel van onder, staat *verstapt,* lees *verstaat.*
Blz. 416. -	11de regel van boven, staat *groot,* lees *grooten.*
Blz. 427. -	7de regel van onder, staat *Euphonia*, lees *De Portefeuille*
Blz. 424. -	8ste regel van boven, staat *Leis.* lees *Lies.*
Blz. 464. -	21ste regel en verder, staat *Robert*, lees *Hendrik.*